This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

EX LIBRIS
GABRIELIS
TURVILLE-PETRE

Oxford University
ENGLISH FACULTY LIBRARY
Manor Road
Oxford OX1 3UQ
Telephone: (0865) 271050

Opening Hours:
Monday to Friday: 9.30 a.m. to 7 p.m. in Full Term.
(9.30 a.m. to 1 p.m., and 2 p.m. to 5 p.m. in Vacations)
Saturday: 9.30 a.m. to 12.30 p.m. in Full Term only (closed in Vacations).
The Library is closed for approx. one week at Christmas and at Easter, on Encaenia Day, and during August.

This book should be returned on or before the latest date below:

CANCELLED

15 OCT 2002

CANCELLED

Readers are asked to protect Library books from rain, etc. Any volumes which are lost, defaced with notes, or otherwise damaged, may have to be replaced by the Reader responsible.

CJ 30 MAR 55

MARIU SAGA.

LEGENDER OM JOMFRU MARIA OG HENDES JERTEGN.

EFTER GAMLE HAANDSKRIFTER

UDGIVNE

AF

C. R. UNGER.

Anden Afdeling.

ENGLISH FACULTY
OXFORD UNIV.
LIBRARY

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS BRÖGGER & CHRISTIE.

1871.

Dette Titelblad indbindes foran Side 625.

LIII.

Af konv einni[1].

Ein kona af kyni Gothorvm profaði skyrvm rꜹnarstofvm, hversv milld ok mattvg er moðir miskvnnar. Þessi kona var einberni sinna feðgina. Var faðir hennar ok moðir opt nefndri kirkiv i Rothomador tilheyrandi. A nokkvrvm tima verðr þessi sama kona nattvrvliga kviðvg af karlmannligv saði, en geingr með bvrðinn eptir getnaðinn langt moti nattvrv eðli, þviat þria tigi manaði(!) bar hvn hann i sinvm kviði vpp fra niv manvðvm, hversdagliga þolandi snarpan sarleik svtligrar ioðsottar, a þann hatt sem geriz með oðrvm konvm. Ok þo fekk hvn eingan letti a sinvm þynganvm, sem eigi ma synaz vndarligt firir þat sem eptir ferr, þviat ein gvðs miskvnn matti þat vinna, at hvn feingi heilsv sina. Þar með er a litanda, ef hverri konv er dꜹði firir dyrvm, sem leysir sinn bvrð a skipaðvm tima, hversv þessi gvðs ꜹmingi mvndi dagliga pinaz af sva vheyrðv sottarkyni. Frændr hennar ok feðgin standa ifir henni gratandi, þviat þeir skilia, ef nattvrvlogin halldaz, at eptir long harmkvæli er henni vis dꜹði. Bvrðrinn kenniz með henni liflꜹs vera ok með ser farandi firir allar greinir vnattvrvliga. Her kemr, þott siðla veri, at feðgin hennar heita gratandi firir henni (a) gvðs moðvr Mariam, liknar biðiandi firir sæmð ok ærv optnefndrar kirkiv. Ok þott ver kvnnim eigi greina, hversv miklv offri þꜹ iattaðv, heyrir drottningin þeira goðfysi (ok) ser þeira tar, þviat bænir rettlatra snara vpp i gegnvm himnana. Hvat þarf her langt vm? Mattvgr gvð vinnr her mikit verk firir moðvr sina, a þann hatt sem nv skal greina. Kviðr þessarrar konv lykz vpp sva sem i nafla stað firir vtan mannliga list. Hvar firir kænir læknar taka til bvrðarins i hennar likama, finnandi hann dꜹðan ok fvlnaðan hafa legit langan tima. Ok sva geriz með gvðs miskvnn ok hans agætastv moðvr arnaðarorði, at þeir brytia i svndr

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 279—280 efter St. med Varianter af E. Her meddeles den efter 655.*

i liðvm þann fvla svein brott or konvnnar kviði. Þvilik ero verk gvðs i himinriki, er sina skepnv helldr ok geymir með eilifvm almætti, þviat hver ok ein hans skepna þionar honvm ok hans boði, sinni blezaðri moðvr alla skapaða lvti vndir gefandi.

LIV.

Af husfru einne.

I þvi þorpi, er Bertollis heitir, var ein hvsfrv Gerberta[1] at nafni goðrar ættar ok gofvgs siðferðis i gvðs a/gliti, sem siðarr mvn profaz i þessvm frambvrði. Hvn atti .v. syni, lærandi þa i gvðs otta ok litillæti. Sva berr til nokkvrn tima, at fyrr greind hvsfrv sendir sinn yngsta son brott af þorpinv fram til annars staðar, faandi honvm til meðferðar nokkvt bra/ð[2] i einvm sæmiligvm[3] kistli, hvat hann skal fa vinvm hennar til viðværis. Þetta var þann tima [svmars, sem[4] sæði manna vorv enn eigi tæk[5] til avaxtar, [ok hinn fyrri akranna avoxtr var sva viða i heroðvm gersamliga vppeyddr, at varla feck bra/ð at ka/pa[6]. Ok er vngi maðr geingr fram sinn veg nærri[7] sæðvm nokkvrvm, [kistilinn berandi ser ifir hofði, sem optliga er bornvm venivligt firir æskv sakir[6], kemr [einn la/pandi maðr honvm i moti, hvern sveinninn kennir fvllgerla, sakir þess at[8] optliga hefir hann þenna mann set i moðvr sinnar herbergivm[9], þvi fagnar hann helldr en ottaz i þeira fvndi, [þviat hann hyggr þenna mann ser vel viliaðan ok ollvm moðvr sinnar varnaði. Hvat er allt profaz þvers i moti[10], þviat hann var hinn versti maðr fvllr fvllifis, [grafinn i glæpvm[6] ok vafðr i hverskyns vdaðvm, [sem skiotliga reyndiz með þeim hætti, sem fiandinn sialfr hinn vdyggasti meistari var hann firir sina flærð i steytandi. Skiotliga sem hann fagnaðarla/s[11] litr vnga mann kistil með goðvm flvr ser a hofði beranda, fylliz hann

[1] er Gerberta hiet *E.* [2] af braudi *E.* [3] *mgl. E.* [4] [er *E.* [5] tekin *E.* [6] [*mgl. E.* [7] nær *E.* [8] [*efter E; kan ikke sees i 655.* [9] herbergi *E.* [10] [huat er allt giorizt audruuis enn hann ætlar *E.* [11] sem hann *tilf. 655.*

af bannsettri diofvligri agirní, þviat firir sina græðgi vill hann braꜹð brott gripa ok graðvgliga gleypa. Þvi likir hann sik bliðan i viðrbragði, lockandi sveininn brott af veginvm, at þvi orvggligarr megi hann sinn vanda vilia fvllgera, sem hann firriz syn ok ferðir vmfarandi manna. Eptir sva gert gripr hann til kistilsins miok grimmliga ygldvm ꜹgvm ok anda bolfaðvm. Var sva mikill þeira afla mvn [1] at vngi maðr varð þegar lꜹst lata. Ok með þvi at sa glæpamaðr þikkiz vita, at sveininn [heim komandi mvni hann firir moðvr sinni [2] vfrægia, þvi gripr sa bolfaði dꜹðans son til hans i annan tima, sviptandi með ollv vægðarlꜹst niðr a iorðina, ok bregðr einvm digrvm [3] talgvknif rekandi a sveinsins barka sva harðt ok tiðt, at þegar i stað sniðr hann hofvðit brott af bvknvm, sva at eigi helldr meira en litið skinn aptan [3] a halsinvm. En i þvi sem manndraparinn sniðr barkann, rennir vngi maðr sinvm hvg til sællar Mariv drotningar, þviat [i sva braðvm ok vvꜹrvm atbvrð fekk hann ser engrar miskvnnar beðit [4] með tvngvnnar frambvrði. [En ekki skaðaði hann i, þott sva yrði, at þvi meiri miskvnn ok haleitari birtiz ifir hans mali [5]. Latvm nv fyrst fiandans son morðingiann brott hverfa [6], at eigi byrgi ræðilig illzka hans nalægðar firir þeim hialpina, sem nv er sva miok þvrfandi [at ꜹðlaz hana [5]. Eptir [sva gert sem nv er greint [7], hverfr sagðr vvinsins limr brott [af greindv votfangi með þvngan glæp ok gripit ranfeingi, hinvm andaða þa þar i fiorbrotvm liggianda [5]. Ok þegar i stað kemr [af annarri alfv [5] sialf moðir miskvnnar haleit drotning himins ok iarðar volldvgasta frv sancta Maria skinandi meðr allzkyns fegrð [ymisligrar pryði [5], alla vega [kringð ok vmgefin [8] himneskv

[1] [Sem hann litr unga mann, fyllizt hann af diofuligri agirne synande sig blidann i uidrbragdi. Þui lockar hann sueininn brott af uegnum, ok eptir þat gripr hann til kistilsins, suo *E.* [2] [mun hann *E.* [3] *mgl. E.* [4] [hann matti sier aungrar myskunnar bidia *E.* [5] [*mgl. E.* [6] fara *E.* [7] [þetta *E.* [8] [umkringd *E.*

forvneyti. Se her [harðla sæt ok miok agæt[1] vmskipti, elldibrandr eilifs loga ok samfelagi helvitzkrar sveitar er brott farinn, en liknar æðr ok brvðr[2] miskvnnar er til komin. En hvat [man erindi moðvr sannleiksins eða hvat[3] mvn hvn blezvt til raðs taka i sva þvngan pvnkt? En firir vist er ollvm[4] ifalavst, at þessi drotning, sem allar fehirðzlvr spekinnar bar niv manvðr[5] ser firir briosti, verðr með engv moti raðfatt, hvar sem hvn kann til[6] koma. Fyrst tekr hvn vpp hofvðit, [bvkinvm afsniðnum þar liggianda, með sinvm helgastvm hondvm þat mykiandi moðvrligri astvð[7], til þess at þvi betr ok fagrligarr falli þat siðan við strvpann[8], [þviat þat hefir hvn blezvt einraðit at enn (skal) þat heðan ifra lifanda bvkinvm þiona[3]. Her næst less hvn saman [með sinni eiginligri hendi[3] þat bloð, sem or hafði rvnnit sarinv, [skipandi þat aptr i sinn fyrra stað. Ok eptir þat gert setr hvn hofvðit aptr a likamann með sva miklvm meistaradomi, at þegar i stað er samgroit holldinv eigi nokkvrs konar hallt, þar til með mivkri hendi[3] sva stormerkiliga sem miskvnnsamliga styrkiandi, at likamr vnga mannz er firir allar greinir sitt fyrra form aptr takandi, vtan þat sem vitni bar þessarri iartegn ok siðarr greinir. Her með leiðir hvn aptr lifsandann i likamann, gefandi manninvm af davða reistvm vit ok skilning, [fvlla grein ok skynsemi. Ok eigi er vndarligt at sva yrði, þviat hvn avðlaðiz at verða moðir þess himnakonvngs, er bæði þionar lif ok davði. Ok eptir framit erindi[9] hverfr hvn heim til himinrikis. En sa sem af davða var reistr verðr skiotliga fvndinn [af dvgandis monnvm vm þann veg fram farandvm[3], hverivm hann segir greiniliga, hvat vm hann hefir liðit. Her með erv .iii.[10] nalægir vattar, er hans frambvrð gera fvllkomliga sannan. Hinn fyrsti er lasmæri[11] likamans, annarr hæsi raddarinnar ok stirðleiki malsins, þriði er syniligt or, sem ravðr þraðr[12]

[1] [haleit *E.* [2] brunnr *E.* [3] [*mgl. E.* [4] þat *E.* [5] manadi *E.* [6] at *tilf. E.* [7] [þat uermandi med sinum helguztum hondum *E.* [8] striupann *E.* [9] [Eptir þetta *E.* [10] þrir *E.* [11] lasmeyri *E.* [12] silkeþradr *E.*

liggi vmbergis halsinn. Þessir dvgandis menn flytia hann goðfvsliga með gvðs lofi heim til moðvr sinnar. En hvn ok allir aðrir þvilik stormerki heyrandi erv[1] allzvalldanda gvð lofandi [ok hans sætastv moðvr Mariam[2].

LV.

Af þiof.

Sa uar einn þiofr er langa æfi sina laa i sama illrædi, stelandi huar er hann matti med fiandaligri[3] illzku. Þessi madr uar sua fagnadarlaus, at einskis kyns trubraugd hafdi hann med sier enn iafnann fara stelandi, diarfr uar hann i stuldinum, enn uar þo hræddr eptir mannligum hætti, þa er honum þotti ouisazt, huersu duga mundi. Enn þessi hrædzla likar fiandanum storilla, þuiat honum uirdizt hun miok sliofa stulldinn, huar fyrir hann geingr um sidir i ber(h)ogg uid þiofinn, einn tima sem hann hefir þa enn nystolit. Fiandinn talar til hans i fyrstu miok flærdsamliga: „Suo, suo, kumpan, segir hann, mikit gott attu mier at launa, þuiat ek fulltingi þier til þess er þik fysir.“ Þiofrinn suarar: „Huer ertu, er sua kunnliga uerpr ordum aa mik?“ Fiandinn segir til sin ok mællti: „Hui lætr þu suo okunnliga, uin minn, uid mier, þar sem ek hefi þier fylgt i morgum mannraunum, ok þa optliga leidt þik or haska, er þu fort adr oforsialiga, hefdir þu ok alldri kunnat sua framm at fara, nema ek hefdi lært þik at stela. Enn þo skortir þik storliga mikit, at þu siert sua listugr i stuldinum, sem uera skylldi.“ Þiofrinn suarar: „Huat þiki þier þar mest aa skorta?“ „Þat rett, segir hann, at þu skelfr allr af hrædzlu i huern tima, er þu fer at stela. Enn sa einn ma slikt med fullri list giora, sem er ottalaus i hiarta.“ Þiofrinn talar þaa: „Mun þat nockut mik einn henda at ottazt ouine sina?“ „Nei, nei, seigir hann, aunguo þiki mier þat hæft, at þu farir sua leingi, þætti mier sem þier mundi mikil pina i

[1] *tilf. E.* [2] [*saal. E;* er einkanliga predicaz lof . . . . . . *655, hvor Slutningen her og Begyndelsen af næste Jertegn er ulæselig.* [3] *Her ender 655i.*

uera, þa er þu piprar af hrædzlu." Hann suarar: „Nu þo at mier sie þat pina, mun ek eigi suo buit hafa uerda?" „Huer ueit, nema þat giorizt, segir fiandinn, ef þier væri nockr þauck i." „Ja, ia, segir þiofrinn, þeim skylldi ek vera fullr uin, er þar mætti bot aa uinna." „Nu þa," segir fiandinn, ok bregdr upp einum gullhring, þa sua segiandi: „Þigg at mier þenna grip til marks oleysiligrar ockrar uinattu i millum. Vil ek segia þier af þessum grip annat meira, enn þu megir sia. Þessi gersemi er þeirar natturu, at sa madr sem hann aa, ma alldri uerda fanginn til nockurs skada, ok einginn stockr eda fiotr maa þik halldа, þegar þu bregdr honum aa lopt, þui skalltu hann alldri hendi firr lata ganga. Nu hefi ek sua giort, at þu matt firir huerium manni frials uera ok ganga. Mattu ok giora þeim haad, er þik haundla, ok uerda laus af huerre pinu fyrir hringsins natturu. Enn ef þu uillt þess bida, þa er enn meiri list at[1] þola dom ok uera leiddr til galga ok verda sidann laus af ualldi sinna ouina."

Verdr þiofrinn vid þessa giof geyse gladr, þackandi ouininum mikilliga, ok skilia at syn. Profazt honum allt þetta eptir ouinarins ordum. Giorer þiofr sier nu gaman at illzkunne. Stundum lætr hann sik fiotra eda i myrkuastofu setia ok aa þing leida[2], ok uerdr hann þegar laus med fiandans fulltingi. Nu sem hann þikizt sua auruggr af diofuligri list, uerdr hann enn einn tima tekinn ok dæmdr ok til galga leiddr. Ok med þui at hann er miok feitr, er eigi sua nærhendis sterkr uirgull, sem þeir þikiazt þurfa. Enn medann þeir suipazt um, ætlar þiofr at reyna listina, ok er hann bregdr upp hringinum, synizt þar nu eigi hringr, helldr enn digrazti uirgull. Enn er þeir, er nærre standa, sia, at hann sialfr hefir feingit sier fullsterkann uirgulinn, setia þeir fyrir utan dvol þann sama aa hans hals ok heingia hann miok hatt. Sva gefzt honum uingiof fiandans sins fulltrua.

[1] ok *Cd.* [2] leiddr *Cd.*

Eigi þessu olikt for þeim illa manne mordingianum, sem fyrr uar frasagt, þuiat hann hafdi af ouininum þegit sier oþarfa gripi, þat uar dul ok drambsemi, þuiat hann hugdi, at sier mundi hlyda, huat illt sem hann giordi, þuiat eptir sua mikinn glæp, sem i fyrre iarteign uar nockut af talat, at hann ynne i drape hins unga manz, flyr hann eigi brott i fiarska, helldr tekr hann sier herberge aa þeim sama degi skamt fra husum Gerberte, leggiandi glæp aa glæp ofann, liggiandi þa saumu nott i hinu uesta saurlife. Ok med þvi at hans odæmilig illzka margfalldazt sua miok yfir iordina, at eigi ma leingr opint uera, birtir gud drottinn med sinne myskunn Gerberte modr unga manz, huar ouin guds ok hennar hefir sier inne tekit. Enn eptir þessa uitran ris hun þegar upp heitandi aa syne sina, at þeir dugi ok gripe sinn brodrbana. Enn þeir duelia nockut i fyrstu ok dyliazt vid, at hon mætti þetta uita, þar til at hun segir synina. Enn eptir þat lofa þeir almattkann gud, rennandi sem skiotazt ok gripa þann fagnadarlausa glæpamann. A næsta dag eptir er hann eptir laugligum dome aa galga festr. Þa hann, ef kalla uill, annann hring af fiandanum, þat er at skilia endalaus pina.

LVI.

Fra kuinnu.

I þeim stad er Rutinensis heitir, kom mikil hefnd ok hrædiligr bardagi yfir kristit folk, med þeim hætti at skædir uargar runnu af nalægum skogi med sua mikille grimd, at þeir slitu nyfædd born af fadmi mædra sinna, stundum rifu þeir roskna menn i sundr, ef þeir uoru einir saman. Marg-ann annann ofagnat giordu þeir, þuiat þeir uoru sua miklir ok sterkir, at þat uar moti natturu. Enn þann tima, sem stadarmennirnir urdu uarir uid, þa uoru framm geystir storir rackar þa ouine brott at ellta. Giordu uargar þessir med þeire grein mestann skada, at þeir skutuzt inn i stadinn at ouoru, þar sem fyrir uar einn madr eda tveir, uar ok iafnann sem þeim uæri þar ok at uisat, er þeir mattu meinid giora.

Nockurn tima geck ein kona til kaalgardz þess erendis at hreinsa gardinn. Uar þessi kona fatæk ok atti þar frændr i stadnum, hueerir henni syndu litinn manndom. Þessi kona hiet Stephana. Nu sem hun starfar i gardinum, hlaupa framm at gardinum .ii. hrædiligir uargar, ok þegar i stad at konunne med sua hrædiligri grimd, at þeir fletta klædunum framm yfir haufudit ok rifa holldit, suo at þeir særa hana daudligum sarum, draga sidann þann aumingia med sier til skogar. Uilia uargarner eigi þann ueg ut fara af stadnum, sem þeir ero vanir at hlaupa undann hundum, helldr leita þeir þar aa, sem meirr reyndi þeira frækuleika, þat er at skilia yfir tuo mura ok .iii. staurgarda, er geingu umbergis stadinn. Huer megi ætlan aa koma, huilik harmkvæli saa mundi þola, er sua uar grimmliga dreginn, þuiat þat maa skilia, þa er uargarnir drogu hana þuilikann storueg, sem er ut af stadnum, ok halfa milu til skogar um oeletta mura ok hafa garda, huersu þeir mundi sinar tenn festa i hennar likama.

Sem þau ero til skogarins komin, hugsar hun salug, huert hialprædi henni mune koma, þuiat sua skipar gud drottinn, at æ liggr lifsandinn i briostinu. Hon rennr nu aullum sinum hug til almattigs guds ok hans sætuztu modr, þessi ord bladrandi til uarganna: „I nafne almattigs guds, er alla hluti lifgade fyrir sinn heilagann dom, ok i ualldi himirikis drottningar fru sancte Marie, er uppnumningardag audlazt aa morgin, byd ek ydr af letta mik at draga ok hiedann fra nockut mein giora, helldr skulu þit upp fra þessu mik ueria fyrir audrum illkuikuindum.“ Ok sem hun hefir þetta sagt, hlyda vargarnir gudligu valldi med vorrar fru arnadarordi, fyllandi ser bodna hlute sva aurugliga, at ecki skogdyr matti nær koma. Sua liggr þessi aumingi alla nottina.

Þessu næst er þat greinanda, at hennar uerdr saknat, hafa þegar frændr hennar leit uppi med sporhundum, komandi þangat til snemma messudags morguninn, sem hon

liggr miok erind hia skogiunum, suo haurmuliga leikin, at varla matti þat manz likneskiu kalla. Þui næst er hun tekin upp ok i vagn lagin ok sua heim flutt. Er henni þa fyst nockurra hægenda leitad, medan nyiuzt uar hennar uesaulld, en þegar leingr profar til, er farinn manndomvrinn. Var ok sua mikil raun vid at hialpa þessum veslingi, at þui matti eingi orka, utann gudligr astarhite væri med honum ok hans hiarta, þuiat þann tima er sarin sullu ok uogfaullin fram flutu, geck sua mikill odaun brott af þessu aullu saman, at eingi madr þottist i þui herbergi uera mega. Huert fædunnar kyn sem henne salugri uar i munn lagit, fiell ut litlu sidar um þau sar, sem a uoru kuerkunum eda kvidnum. Ok sua kemr, at hinir rikare frændr konunnar kasta henni ut af allre hialp, þo suo sem med nockuru sidsemdar yfirbragde fyrir manna augliti. Þui fa þeir nockura menn at[1] flytia hana brott [af stadinum sua sem til nakcorra hennar frænda, þeira sem bygdu annars stadar i heradinu[2], segia þat vera uidrkæmiligt, at huarirtueggiu kenni nackorn[3] þunga af þeiliku tilfelli. Þui er greindr guds aumingi nu at nyiu hrærdr [ok skekinn[4], sua at þar firir ero hennar sar uida sundr rifin, ok til annarra stada langt brott ekin[5]. Ok einn morgin arla koma þeir til [nakcorra herbergia[6], þar sem firir ero frændr konunnar, lata hana þar[7] firir dyrum uti liggia, en þeir ganga inn, segiandi þeim sem firir voru, huat þeir hafa medferdar. Verda þessir konunnar frændr miklu verr vid ok vmannligarr en hinir fyrri, ok [fara i rad[8] vid sendimenn, huat gera skal af þessu afelli. Geriz þat [efst a[9] radagerdum, sem þeim samdi verst bædi firir gudi ok monnum, þat er at ueita þessum veslingi enga hialp, utan helldr gera skiotan skilnat andarinnar vid þann auma likama. En þo uilia þeir, at enn syniz, sem helldr verdi hennar daudi medr atburd, en

[1] *Her begynder* e^2. [2] [ok til annara frænda hennar *E.* [3] nockrs *E.* [4] [*mgl. E.* [5] rekinn *E.* [6] [eins herbergis *E.* [7] *tilf. E.* [8] [tala *E.* [9] [i *E.*

þeir leggi henndr sinar til hana at drepa. Þui binnda þeir hana-saluga upp a einn asna um [þuert bak[1], medr þeim hætti at þeir setia eina fiol undir lamium[2] konunnar likama, [strengiandi af badum endunum nidr undir kuid asnanum[3], hrokona hann sidan brott fra sinum herbergium. Skal hann sua ganga uids uegar [radlauss vm fioll ok dali[3] sem honum likar.

Nu sem þessi [uesla kona er þann ueg utkastat fra allum manndominum[4], treystir hun sem mest a gudliga miskunn, rennandi sinum hug til sællar guds modur Mariam drotningar bidiandi, at sua sem fyrr frialsadi hun hana af saru biti varganna, leidi hun nu hennar mal til nakcors lettara enda, en i sagdan punkt megi likendi a þikcia. Nu sem hinn stirdi asni hefir sua lengi reikat ymist [hatt i gegn upp eda miog firir ofan[3], er umbunadrinn allt kominn fram at halsinum, sua at [henni helldr annat ekci uppi, en þat er,[5] asninn berr hofudit miog hatt. Ok sem þann ueg [hafdi farit um stund[6], kemr asninn at a nakcorri, þystir hann þa storliga miog [sakir langs uegar ok solar hita[3]. Ok er hann berr hofudit nidr at drekca, brytr allr umbunadrinn [affram nidr i vatnfallit[7]. Ferr hin[8] sara kona nu i kaf storliga uanmattug. Þvi sier gofugligg guds modir eilifliga blezut mær ok modir Maria til hennar myskunnar augum, suo at hennar hagr uerdr þuers i moti likindum, þuiat litlu sidar en hon for i kaf oc misti skynsemdarinnar, er henni skotid upp a arbackann i einum stad langt fra þadann, sem hun fell i aana. Giordiz þetta sua i aunguite, at hun vissi ecki til.

Enn þessi stadr sem guds modir Maria hefir hana latid koma, er nalægr einum kastala. Uard ok sua med guds uilia, at skiotliga geingr ut af stadnum einn herra rikr.

[1] [þuerbak *E.* [2] *mgl. E.* [3] [*mgl. E.* [4] [aumingi er þann veg utkastadr *E.* [5] [þat eitt helldr henni uppi at *E.* [6] [hefir leingi farit *E.* [7] [framm i uatnit *E.* [8] *Her følger to Spalter i e[2] saaledes beklippede, at E maa lægges til Grund.*

spazerandi med sinum sueinum. Ok aan duol er þuilikt sem þeim sie uisat hier at, sem konan liggr, sier hann skiott, at med henni er lifsandi. Þa bydr hann fyrir guds ast i himeriki, at sueinarnir taki upp i stad þann sara likama med fiorum skautum, flytiandi til hans herbergis miok leyniliga berandi, hann sialfr med gangandi ok sua fyrirsegiandi, huar inn skal likamann uera latandi, eina konu til skipandi hinn kænazta lækne, þuiat hann var hier upp aa mikinn manndom synandi, sem einn gud ma þat uirdandi, hier med alla hluti til faandi. Þui let hann hana i kornhlaudu liggiandi, at eigi matti hun sakir daunsemdar hia audrum maunnum liggia.

Nu med þuilikum goduilia mykizt henni salugri nockut til, þo at hennar sar mætti alldri iarteignalaust grædd uerda. Þvi bladrar hun ok bendir, huat er hun matti, at fyrir guds nafn se hon flutt til opt nefndrar kirkiu uorrar fru i Rothomador, þuiat allt sitt traust hefir hon i gudi ok uerdleikum uorrar fru sancte Marie, þat hugsandi hueria stund, at blezut Maria drottning muni henni heilsubot uinna. Þetta sama ueitir gud henni fyrir sina godfusa astuine, einkanliga fyrir þenna burgeis, sem nu uar greint, sua at hun audladizt fulla heilsu sinna meina med gronum sarum ok styrkum likama, berandi skyr aurr alla æfi til iarteigna, huat henni hafdi ueitt hin milldazta drottning himins ok iardar. Þackadi hun sina heilsubot oaflatliga med gratligum fagnadi, tendrandi margs manz hiarta til styrkrar uonar i guds auglite, at huer uænti þui framar i guds fulltingi, sem meir þraungdizt hann i þessum heime.

LVII.

Af Heremanno.

(Trykt ovenfor S. 273—274).

LVIII.

Af Thuren.

I þeim stad er Thuren heitir stendr guds modr kirkia miok elskut af sialfri henni, þar er ok klaustralifnadr undir

reglu heilags Benedicti. Sua giorizt aa nockurum tima, at þess stadar aboti uill saker nytsemdar afla storann stein, at hann semi þær fridu dyr, sem hann hafdi fyrr giora latid, ok finzt steinninn i stadarins iordu aa halsi nockurum. Þui kallar hann saman lyd margann til þess at draga steininn aa þeim mikla sleda, er þar uar til gior. I þessa ferd fer aboti med tveimr brædrum. Nu sem steinninn er uppbrotinn ok aa sleda settr ok ramnliga streingdr, stigr aboti upp aa steininn ok bydr ollum at segia drottinnliga bæn Pater noster med Ave Maria, bidiandi hiartaliga, at sialfr gud ok hans signada modir geymi sua til, at aungvum uerdi mein at þessu biargi. Eptir sua giort er aa treyst ok dregit sterkliga þuert ofann af halsinum. Hiellt annar brodirinn einn kadal fyrir midium sledanum. Ok i fyrstu sem drattrinn byriazt, eru nockrir menn honum fremri aa steininum ok streingiunum, enn sidann aa uendir, sem erfidit leingir, sua at þeir fara brott, enn broderinn les um herdar sier þann kadalshlutinn, sem þeir haufdu halldit. Geingur nu sua til þess, at fyrir uerdr eitt gil, i þat sama gil er borinn snior. Þa hlaupa nidr sledahaufudin, þuiat steinninn þrystir fast at, þuiat steinninn uar .v. alna langr ok halfrar fimtu breidr, enn alnar þyckr. Ok med þui at saa ofur þungr uar langt nidr fallinn bædi i snio ok hallendi, er eingi uon, at suo buit gangi, utann brotum uerdi undir komit, þuiat stada uar eigi god fyrir framan, sakir þess at svelli uar steypt i gilit.

Nu sem brotin eru undir færd, talar abote til lydsins: „Kastid allir i senn huer sinu reipe, er steinninn kemr aa skrid, rennandi tuo uega ifra sem þier eigit lifi ydru at forda.“ Þessu iata allir, synandi fritt aatak, sua at þegar geingr hellan framm. Sidann kastar huer sinu reipi, utann sa brodir, er uier greindum fyrr, hann geymir eigi lausann at lata streinginn, flygr hellan med sua miklum gny, at tekr undir, skyfir hun þegar brodrnum framm undir sik sua hart ok hrædiliga, at varla matti auga aa festa, þat til

marka, at þeir uoru margir nær staddir, at eigi hofdu grein aa sva brædum atburd, sva fer hon alla leid, þar til (er) hon nemr stad aa aliettu. Enn er abota segist, at madr er fyrir vordinn, uerdr honum[1] miok sart vid, ok þat minkazt eigi, sidann sannazt at broderinn er fyrir vordinn. Hyggia hann þui helldr eyrindann, at hann muni laminn i smatt. Enn þat profazt odruvis, þviat i stad sem menn renna at ofann .sia þeir, at likamr liggr i einum stad med þeim hætti, ath helluenne hefir snuit i brattlendinu, suo at fyrri hlutr sledans ueit upp i gegn, enn broderinn liggr undir nedra hlut, sua at helluhornit stendur yfir briostid, enn linr snior undir herdum. Ok er menn nalægiazt, finna menn, at lifsandi er med honum, ok þat skilia þeir, at einginn hlutr angrar hann meir, en sa kadall er liggr aa briostinu. Þuiat guds modir Maria geymdi sua til, at hann kendi litinn þunga af helluhorninu. Er kadallinn sem fyrst sundr skorinn ok sniorinn undann herdunum brott borinn. Sprettr broderinn upp alheill, sem alldri hefdi hann i lifshaska komit, eigi nockut meiddr utan hruflat sem minzt af hans asionu, sva at blæddi. Fyrir þessa iarteign lofudu allir almattkann gud, er sua mattugri hendi hlifdi ok uardueitti þionustumann sinnar modr i sua miklum uoda, framar enn fyrr hefdi nockur sied med sinum augum.

LIX[2].

Af abota einum.

A daugum hins sama abota giordizt þvilik iarteign, sem nu skal greina. I nockurum bæ eigi langt fra nefndu klaustri ok munklifi uar einn bondi, hann uar iarnsmidr ok hafdi þa smid iafnaann fyrir hendi, þuiat hann uar eigi miok festerkr. Nu ber sua til eitt sumar næsta dag fyrir assumpcionem sancte Marie, at hann er i smidiu hafandi

[1] hann *Cd.* [2] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 280—282 efter St., med Varianter af E, men da Begyndelsen i E knytter den til foregaaende Legende og derved er noget afvigende, meddeles den ogsaa her fuldstændig efter E.*

hia sier (til) blastrar son sinn ungann enn miok bernskann ok leikinn. Hefir bondi slegit rospaul, meitlandi sem uant er af endanum til snids fyrstu roarinnar, ok þat litla iarn liggr hia stedianum, sem uerda kann. Ok er aa lidr daginn, geingr bondi at einhveriu erendi ut af smidiunne. Enn sueinninn sitr hia stedianum, sem bornum er ueniuligt. Ok eptir litinn tima heyrir bondi mikit op ok sarligt, kennandi giorla sins sonar rodd. Huar fyrir hann rennr sem skiotazt ok huatazt, ok innkomandi heyrir hann sueininn sua talandi med sutligum grati: „Ho, ho, fadir minn sæli, ek hefi gleypt iarnit, er laa hia stedianum, ok þat er nu hier komit.“ Ok hiellt at kuidinum æpandi. Af þessum hlut uerdr faderinn hryggr miok, haurmuliga gratandi fyrir pinu sins sonar, takandi undir handleggina, sua at i lopt upp liggiandi einstreingir pillturinn upp i asionu faudr sinum: „Hier er nu þat, fadir minn, oc sker þat mik sarliga innann.“

Enn huer megi uirda, huat faudrins hiarta mundi þola, er unne sinum syne sem sialfum sier. Þui snyr hann þar til traustz, sem alldri þrottnar, kallandi guds modr fru sanctam Mariam til vidrhialpar minnandizt uppnumningar blezadrar meyiar, er næsta dag er eptir, heitandi sik lesa skulu .xv. tigum sinna blezut uers Aue Maria huert ár in uigilia assumpcionis, medan hans lifdagar entizt. Ok þegar sem hann hefir stadfest heitid, heyrir himnesk fru sancta Maria, ok lætr iarnid renna beinzta ueg af botni kuidarins upp i munninn, sua at skrapar uid tennurnar, huat sueinninn rettir ut med tungunne sua mælandi: „Þar er þat nuna, fadir minn.“ Verdr bondinn sua feiginn, sem gud einn ueit, þackandi med tarum þessa likn ok yfirusættis myskunn, uitiande næsta morginn eptir greinda guds modr kirkiu (i) Thuren, þar med fyrir hamessu komandi, þessa iarteign abota segiandi ok med tarum framm berandi, iarnit til vitnisburdar synandi. Uar þat borit um alla kirkiuna til syniz ok dasemdar, sua mikit sem uegr .iiii. peninga, huast utann sem eggiar uæri aa. Margir godir menn tarud-

uzt aa þeim deigi. Uar sidann bringt aullum kluckum ok sunginn Te deum. Geymiz þat sama iarn æ sidann i guds modr kirkiu. Sa uar annar uottr greindrar iarteignar, at huern tima sem fadir sueinsins sagdi hana, feck hann noglig tar i uidrkomning guds myskunnar.

LX.

Af kuinnu.

(*Trykt ovenfor S. 277—279*).

LXI.

Geirardus suikinn.

Sua segir Helinandus[1] munkr, at aa nockurum tima, sem einn mikils hattar hofdinge Laudunensis borgar, er het Geirardus de Ciriaco, bad litillatliga til guds fallandi aa kne i kirkiu guds modr Marie þar i borginne, var hann suikinn af sinum ovinum, sva at þeir kolludu hann til tals vid sik hvgsandi hann at svikia. Enn þuiat þeir þordu eigi i audrum stad at honum at ganga, stungu þeir hann med sverdum þar i kirkiunne, sem hann stod upp aa kirkiubæninne, sua at hann do þegar. Enn sem menn villdu þerra brott af kirkiugolfinu hans blod, er uida hafde runnit ok dreifzt um kirkiuna, matti þui eigi af koma. Þa kuomu margir menn at sia þat, undrandi miok þenna hlut. Ok sem eigi þvætz af, taladi meistari Anselmus, er þa uar decanus[2] Laudunensis kirkiu, miok frægr af sinne uitzku ok malsnilld, leyniliga fyrir nockurum monnum, at hann hygdi þessa blods uthelling eigi mundu med audru af þuotz enn bruna þeirar somu kirkiu. Vard ok sua, þa er lidit var fra holldgan guds sonar .m. ok .xiiii. ar ok hundrat, sem Vallldericus byskup Laudunensis borgar leitadi at leida borgarmennina fra at hallda þann eid, er þeir haufdu suarit rangliga, toku þeir til uopna ok giordu sua mikla[3] ohæfu, at þeir logdu suerdi i gegnum byskupinn fimta dag i paskauiku aa hatidardegi Marci ewangeliste. Sa mikli fiolldi æddizt suo med sinum vitleysisfulla akafa, at þeir brendu hus byskupsins, ok þar med brann kirkia sællar

[1] Helimandr *Cd.* [2] decarius *Cd.* [3] miklu *Cd.*

Marie, su sem uar haufutkirkian i borginne, ok med henni allar kirkiur ok hus, þau sem nærre henni uoru. Lodovicus Fracka konungr hefndi sva hardliga þeim, er valldandi uoru þeim ofridi, at ollum þeim er þa lifdu, ok sva hinum er sidar fædazt, matti vera til ognar ok eptirdæmis at giora eigi þuilikann glæp.

Eptir þat sem fyrr nefndr byskup Uallderícus uar drepinn af illzku sinnar borgar manna, uar kosinn Hugo decanus Aurelianensis kirkiu. Enn sem hann andadizt eptir .vii. manadi, var i hans stad uigdr til byskups Bartholomeus. Medr hans forsio var upp gior aa litille stundu haufutkirkian, er brend hafdi uerit, ok af bonum vigd [1] i annann tima. Sua let hann ok uppgiora adrar kirkiur ok hus, þau er brend voru i borginne. Enn þui, at kirkiunnar godz uanz eigi til at hallda sua mikinn kost, sem þurfti, utan med aulmusu ok hialp godra manna, þa uoru ualldir .vii. kanunkar Laudunensis kirkiu ok .vii. burgeisar, þeir sem bera skylldu skrin heilagrar guds modr Marie med audrum helgum domum um ymis herod ok laund, at þiggia aulmosu af kristnum monnum til uppgiordar fyrr sagdrar kirkiu. Birtuzt þessir helgir domar med morgum iarteignum þeim, sem skrifudu fyrr sagdir konvnkar Laudunensis kirkiu, af huerium vier haufum hier ritad nockurar gudi ok hans modr til heidrs, enn þeim til nytsemdar sem heyra.

I þeim kastala er Solldunum heitir feingu heilsu tueir menn, þeir er sua uoru kreptir, at hælarnir lagu uid þioin. Þessa somu menn hafdi leingi fætt i sinu husi fyrir guds ast Galfridus þess sama kastala herra.

I kastala Buscenti feck heilsu son kastalaherra, hins uersta manz. Sveinninn uar .xv. uetra, daufr ok mallaus fra þui er hann uar borinn. Sem fadir hans sier þessa iarteign, fer hann berfættr til kirkiunnar ok offrar .xl. skillinga til skrins guds modr Marie, þui hann var ecki rikur. Hann bar ok skrinit med audrum riddorum til hins næsta

[1] uerit *tilf.* *Cd.*

kastala berum fotum tuær milvr. Sem ouiner þessa manz sia þat, at iarteign er gior syne hans, ganga þeir ok berum fotum i mot sinum ouinum, takandi af þeim med fride helga domana ok baru i sinn kastala.

Af kvinnu.

Eptir þat kuomu þeir i Turonsborg. Þar feck heilsu su kona, er um atta aar matti alldri risa or sinne sæng, ok huergi fara utan hun uæri borin. Henni uitradizt i draume moder myskunnar biodandi, at hun leti sik bera til skrins hennar i kirkiu heilags Mauricij. Enn sem hun uar þangat borin ok laugd undir skrinit, sofnadi hun, ok þegar sem hun uaknadi, stod hun upp alheil.

Sem helgir domarnir kuomu til kirkiu hins helga Mauricij, vard þar heill einn ungr madr, sa er mallaus ok daufr uar fra þui er hann uar fæddr. Sveittizt i fyrstu allr hans likame, ok þar næst fell blod mikit af hans ædum, þeim sem þrutnudu [1] uid hans eyru. Hann for med helgum dominum sidann allt heim til Lavdunum.

Eptir þat koma þeir med skrinit til hins helga Laurencij [2] de Cala aa hatidardegi þess sama pislarvotz. Enn sa mvnkr er þar var fyrir, uilldi eigi lofa, at skrin guds modr væri sett yfir alltari [heilags Laurencij, ok let setia yfir eitt litid alltari i kirkiunni [3], ottandizt [4] at þar fyrir misti hann offr, sem uant uar at offrazt aa fyrr sagdri hatid. Enn er þeir menn sem voru af Tvron ok þadann havfdu fylgt skrininu, saugdu þær iarteignir, sem þar haufdu uordit [ok þeir hofdu sed [3], offrudu allir utlendir menn ok þeir sem til kuomu skrinsins. Mvnkrinn ofundar þetta ok rekr ut skrinit ok alla helga doma, þa sem þar fyllgdu, [af kirkiunni [3]. Enn sa haufdingi sem kastalann hellt, feck þeim, er baru helga domana, stort ok sæmiligt landtialld, [er hann hafdi ser gera latid, ok [3] margar frur [ok konur [3] offrudu þar til dyrum vefium ok biuggu tialldit fagrliga, gefandi

[1] *Her begynder denne Legendecyklus i D2.* [2] Laurencium *D.*
[3] [*tilf. D.* [4] ottandi *D.*

þar til lios nogliga. [Var suo biart i tialldinu alla nottina sem dagr væri [1]. Fyrr sagdr munkr uar um kuelldit lostinn med nidrfallzsott, [svo at hann fell til iardar fyrir ollu folki [1], ok kualldizt haurmuliga, sua at aullum vard mikill otti at. Su stærsta klucka sem þar var, fiell ofann or stoplinum [2] ok brotnadi, ok sialfr turninn sprack i sundr ofanverdr. Þessi munkr idrazt nu, þott seint sie, sinnar illzku, ok geingr berum fotum fallandi til iardar fyrir skrine heilagrar Marie, uiliandi þat nu bæta med litillæti vid himirikis drottning, er adr hafdi hann misgiort med ofbelldi ok agirne, ok bidr nu, at þat sama skrin, [sem adr rak hann aa brott [1], skuli þeir nu setia yfir haalltari, enn Lavdunensis villdu þat eigi. [Vard sva at standa fyrst at sinne [3].

Riettizt onnur kona [4].

A burdartid [5] sællar Marie kuomu þeir til Carnotum. Virduligr fadir Juo byskup giordi i mot helgum dominvm processionem med ollum kanvnkvm ok klerkum allt til uingardanna, ok var skrinit sett yfir haalltare i haufutkirkiu sialfrar guds modr Marie. Þar uar su kona i bakstrhuse, er bakat var byskupinum til bordz, sem .v. aar hafdi uerit krept. A hinni fyrstu tid nætvrinnar birtizt [6] henni i draume heilug iungfru Maria, biodandi at þegar stædi hun upp ok færi til haufutkirkivnnar, leitandi huar væri þat skrin, sem komit væri af borginne Laudunensi. Hun vaknar þegar ok rennr heil til kirkiunnar kallandi hatt vm strætin med fagnadi þessi somu ord: „Fru sancta Maria [hialpadi mier [7].“ Byskupinn baud, þegar sem hann heyrdi iarteignina, at hringia skylldi ollum kluckum, oc sialfr hann hof upp Te deum lavdamus. Ok sem þeir sungu fyrr sagdann lofsavng, vard heil onnr kona, su sem enn var krept. Geck hun nu heil [ok rett [1] til alltarissins ok offrar þar þeim knockum [8], sem adr hafdi hun haft [i hondum ser, er hun

[1] [*tilf.* *D.* [2] [*saal.* *D;* stoflinum *E.* [3] [*mgl.* *D.* [4] De hijs que facta sunt Carnoti *Overskrift i D.* [5] burdardag *D.* [6] vitrazt *D.* [7] [fru sancta Maria *D.* [8] krokum *D.*

skreid aa kniam [1]. Byskupinn lætr þa enn hringia i annann tima ok hefr sialfr upp Te deum, ok adr ut væri sunginn [2], kom i kirkiuna einn ungr riddari, er fanginn hafdi verit ok uardveittr i iarnum i einum sterkum kastala. Sa sem adr þotti eingi lifs [3] uon, at lavs yrdi, geingr nv lidugr inn i kirkiuna ok til alltaris fallandi aa kne fyrir skrine guds modr Marie, ok segir hana hafa frialsat [4] sik af [5] bondum ok tekit or valldi sinna ovina. Hann offrar xl. [6] skillinga. Modir hans ok frændr ok borgarfolkit rennvr i mot honum med fagnadi. Lætr byskup enn hringia [at ollum kirkium i borginni [1] ok hefr upp [þridia tima [1] Te deum, ok gretu margir af fagnadi. Medr þessu godzi [7] sem menn offrudu um Franz, uar um havstid ok uetrinn mikit uppreist af kirkiu heilagrar guds modr Marie i fyrr nefndri borg Laudunensi.

Af munkum [8].

At sex uikna faustu vm uneturinn, sem enn var mikit ogiort af fyrr saugdu verki, tok at minkazt kostrinn, sa er til þurfti. Þa uoru [valdir .vii. af kanunkum Laudunensis kirkiu, huerium er fengit var skrin [9] heilagrar Marie med andrum helgum domum, millum hverra uar eitt spialld, aa hveriu sua var skrifat:

Spongia, crux domini, cum sindone, cum faciali
me sacrat, atque tui, genitrix et uirgo, capilli.

Þar var af þeim niardarvetti [10], sem vorum herra uar gefit edik at drecka af aa krossinum, ok af krossi vors lavsnara [ok af þeim reifum, sem hann uar i vafidr [11], ok af þeim dvk er hofudit var med sueipat, ok þar var ok har guds modr Marie. Med þessvm helgum domum foru þeir til Englandz, er þann tima var prytt med miklum rikdomi ok gnogt [12] audæfa sakir þess fridar ok rettdæmis, er Heinrekr konungr hiellt þar um sina daga. Fyrr sagdir kanvnkar [13]

[1] [*tilf.* *D.* [2] sungit *D.* [3] *mgl.* *D.* [4] frelsat *D.* [5] or *D.* [6] fiora tigv *D.* [7] *saal.* *D;* godu *E.* [8] De hijs que facta sunt in Anglia *Overskr. i D.* [9] [*saal.* *D;* .uii. af kanunkum ualldir med skrine *E.* [10] niardarvôtt *D.* [11] [*mgl.* *D.* [12] gnott *D.* [13] *saal.* *D;* mvnkar *E.*

foru af Laudunum manadaginn eptir passionem domini, enn kuomu heim aa burdardegi guds modur Marie aa þvi sama are ok saugdu þa þær saumu iarteigner er giorzt haufdu i þeira ferd.

I þeim stad er Nigella heitir uar heilsa gefin þeim manni, er Johannis hiet, er daufr ok mallaus hafdi uerit fæddr. Enn sem honum [hafdi uerit[1] gefit at dreeka uatn þat, er þuegnir haufdu uerit i helgir domarnir, sofnar hann undir skrininu, ok sueittizt allr hans likame, ok flaut mikit blod af munni hans ok nausum ok ædum aa halsinum, er miok þrutnudu. Eptir þat heyrdi hann ok taladi, ok fyllgdi hann skrininu allt til siafar[2].

At langafriadegi komu þeir i þann stad, er Aatrabakum[3] heitir. Þar uar einn gamall gullsmidr, sa er[4] tolf ar hafdi blindr uerit, ok sem hann heyrir sagt, at skrin heilagrar Marie af Lavdvno er þar komit, spyr hann eptir voxt ok smid skrinsins. Ok er honum var þat sagt, anduarpar hann mædiliga[5] ok grætr suo segiandi: „Þetta skrin hefir ek syndugr giort i minne æsku eptir Eleynandi[6] byskups Laudunensis bode, oc þar let hann koma hina [agætuztu helga[7] doma, millum hverra var haufut Ualerici byskups ok hofut Montani munks, þess sem fyrir sagdi, at fædazt mundi Remigivs byskup, ok feck syn sina, sem sialfr hann fyrir sagdi, af miolk Alinie[8] modr heilags Remigij. Heyrdu, hin milldazta modir, sagdi hann, sæll væri ek, ef þu villdir þa myskunn giora[9] mier, at sva sem hinn helgi Montanus fieck syn sina, gef[10] þu mier ok lios augna minna, sua at ek mætti enn annann tima sia þitt skrin, þat sem ek smidada.“ Sem hann hefir þetta sagt med grati, bidr hann, at þat vatn, sem helgir domarnir voru þvegnir i, væri borit aa hans augu. Enn er þat var giort, dreckr hann af vatninu ok vakir alla nottina aa bænum fyrir helgum dominum. Um morgvninn feck hann syn sina.

[1] [var *D.* [2] siofar *D.* [3] Attabatum *D.* [4] vm *tilf. D.* [5] *tilf. D.* [6] Elydani *D.* [7] [helguztu læknis *D.* [8] Cilinie *D.* [9] med *tilf. D.* [10] gefir *D.*

Vit klaustr heilags Avdomari vard heil su mær, sem med þvi var fædd, at aunnr hennar haund var visin.

Af Holdistano [1].

A hatidardegi Marci ewangeliste kuomu þeir til Hvitsandz ok stigu þar aa skip, ok med þeim margir kaupmenn, er foru til Einglandz at kaupa þar vll, ok haufdu med sier meir enn .ccc. marka [skærz silfrs [2], væntandi at þeir mundi auruggir i huerium [3] haska eda ofridi med helgum dominum. Skipherrann het Holdistanus [4]. Nær [5] midiu hafinu sau þeir vikinga siglandi at sier. Þeir vrdu ottafullir, sem þeir sau skina af spiotum, skiolldum ok suerdum, er þeir haufdu aa skipum sinum, ok iatudu sinar syndir huer fyrir audrum, ok prestrinn iatadi fyrir leikmonnum [6]. Enn fyrir þvi at fyrr saugdum kumpanum þotti sier eigi lifs von, offrudu þeir sinum fiesiodum [med ollum penningum [7] til skrinsins gratandi, ok bidiandi hina helguztu iungfru guds modr Mariam, at hun frelsti þa af ualldi uikinganna ok þessum lifshaska, ok hetu at gefa allt þetta godz til uppgiordar hennar kirkiu. Sem vikingarner koma nær [8] skipinu, bidr skipherrann Baasonem prest, at hann take helgann dominn guds modr Marie, fyrirbiodandi þeim i hennar nafni at granda þeim eda skipinu. Hann tekr þegar þat spialld, sem i uar haar hinnar sælu Marie, ok fer upp i stafninn aa skipinu, sva at skipherrann stydr hann [med badum hondum [7]. Hann hefr upp sina haund moti uikingunum, særandi þa i nafne Jesu Cristz ok hans modr, at þeir kome þeim eigi nær [9], fyrirbiodandi þeim, at þeir hafi nockut ualld ath giora mein monnum guds modr. Ok þegar sem hann hefir giort kross moti þeim [10] med þeire tabulo, kemr þegar [11] akafr vindr moti skipe uikinganna [12], sua at siglutreid brotnar i sundr, ok einn hlutr fellr i haufut þeira formanne, sua at

[1] De hijs que facta sunt in transitu Marie *Overskr. i D.* [2] [skært silfr *D.* [3] ollum *D.* [4] Koldistanus *D.* [5] i *tilf. D.* [6] leikmanninum *D.* [7] [*tilf. D.* [8] at *D.* [9] nærri *D.* [10] skipinu *D.* [11] aa þeiri somu stund *D.* [12] framan i seglit *tilf. D.*

þegar uar uti heilinn, ok steypir honum daudum i sioinn. Enn kaupmenn fa godann byr, ok koma þeir glader til hafnar [med helgum domunum ok heilu skipi ok godzi [1]. Nu sem kaupmennernir ero frelstir af þessum haska, toku þeir aptr sina fesioda, þa sem þeir haufdu offrat vorre frv. [Þeir foru vida um England [1] ok keyptu sua mykla vll med þessu fie, at þeir fylldu med henni stort hus, er stod vid siofarstrond, þar sem Doura heitir. Enn aa næstu nott, adr þeir ætludu at bera hana aa skip [2], brann upp allt hvsit oc ullin med.

Capitulum [3].

Eptir þat kuomu [þeir til [4] Cantuariam. Uilhialmr erkibyskup tok med sæmd uit þeim. Hafdi hann uerit i Laudunum langann tima med byskupinum at nema af meistara Anselmo gudligar ritningar ok hafdi þar til læringar med sier sonu Radulfi canceler Eingla konungs. I Cantuaria [5] var ein rik fru, su er um .viii. daga hafdi kualizt [6] miklum krankleika ok sarleik, sakir þess at hun matti eigi fæda barn. Hon sendir sinn bonda til Laudunensis, spyriandi eptir, ef þeir kynni henni med nockrum læknisdome at hialpa. Boso prestr bidr hann minna sina husfru aa, at hun iatadi allar sinar syndir fyrir presti sinum [i skriptagangi [7], ok eptir þat skylldi hun drecka af þui uatni, sem helgir domarnir uoru þuegnir i, treystandi at gud mundi henni myskunna fyrir verdleika sinnar modr. Hun hafdi [sakir sins sarleiks nærr [1] mist sins mals ok minnis, enn med hreinleika sinnar truar styrktizt hon nockut, iatandi truliga allar sinar syndir, [er prestrinn kom til hennar [1]. Ok þar med seigir hun aa þeiri saumu nott sier hafa uitrazt i draume eina fru, þa sem komin uar af Franz skinandi med mikilli fegrd, biodandi at hun skylldi iata giorla allar sinar syndir, ok hiet henni þa, at hun skylldi faa heilsu.

[1] [*tilf. D.* [2] um morgininn *tilf. D.* [3] De hijs que facta sunt in Cantuaria *Overskr. i D.* [4] [Laudunensi med helga domana i *D.* [5] *saal. D;* canceler *E.* [6] i *tilf. D.* [7] [skriptafodr *D.*

Þegar er hun dreckr[1] af fyrr saugdu uatni, fæddi hun barn ok vard heil af sinum krankleika. Hun gaf hinni helguztu Marie storar giafir i penningum ok dyrdligum klædum[2]. Eingi matti þar heilsu fa utan af þui sama byskupsdæmi, oc þeir einir sem adr haufdu iatad sinar syndir, ef þeir haufdu alldr til.

I Uintonia feck heilsu einn riddari skeinkiare[3] konungs, er atta aar hafdi blindr verit, ok annar, sa sem het Uallterus, miok audigr. Hann hafdi legit .vi. ar i reckiu ok hafdi þar med kuiduerk mikinn. Hann gaf þriu fingrgull þrim klerkum, er baru til hans helga domana. Ok sidann rann hann heill til skrinsins[4] ok offradi þar þria silfrbolla ok mikit fie annat ok dyr klædi. Ok sem menn sau þetta offr, er borit uar uti um stræti, saugdu nockurir, at hann hefdi litlu offrat eptir mikilleika sins godz, þuiat hann uar allra manna rikaztr, sagdizt at hann mundi eiga meira enn .ccc.[5] pvnda enskra penninga liggiandi[6] i sinum fehirdzlum. Hann segir sik eigi uilia offra meira at sinne, þar til er hann hafdi aptr golldit[7] allt þat okur, sem hann hafdi tekit af sinum skulldunautum, sem hann hafdi gudi heitid. Hann sendir nu um alla borgina [ok lætr kalla[8], at allir þeir sem hann hafdi okr af tekit, skylldi koma ok taka huer sitt. Tolf sivkir menn adrir en þessir toku þar heilsu, sua at opinbert uar. Voru sumir blindir, adrir halltir, daufir eda mallauser.

Capitolum[9].

Hier næst kuomu Laudunensis i þann stad, er Cristikerka heitir, [þat er Kristzkirkia[8], in octavis pentecostes, þann tima sem mest sottu þangat kaupmenn ok mikit annat folk. Þar uar einn decanus ok med honum tolf kanunkar. Þeir uilldu eigi taka uid skrininu ok helgum dominum,

[1] hafdi druckit *D.* [2] til skruda *tilf. D.* [3] *saal. D;* skeinker *E.* [4] skrins sællar Marie *D.* [5] .m. þriu *D.* [6] liggianda *D.* [7] *saal. D;* tekit *E.* [8] [*tilf. D.* [9] Qualiter aput Christikerka susceptum est feretrum *Overskr. i D.*

ottandizt at þeir misti offr kaupmanna, þuiat kirkia þeira var þa enn eigi algior. Enn med þui at stort regn uar uti[1], lofadi decanus, at skrinit uære sett yfir litid alltari eitt i nockurre stuku af kirkiunni. Enn sem hann sa nær alla kaupmenn, þa sem heyrdu þær iarteignir, er giorzt haufdu i Uintonia, offra til skrinsins, uerdr hann reidr ok bydr, at brott se fært or kirkiunne skrinit. Aull klædi Laudunensium[2] uoru uot, ok hestar þeira modir, enn sakir þess mikla fiollda kaupmanna er þangat [uar komit[3], uar huert hus fullt, sua at huergi feck herbergi i aullum stadnum. Ein fru uar su, er miok harmadi þeira mædu, ok bad sinn bonda, at þat hus nytt ok stort, er hann hafdi giora latid ok bygt kaupmaunnum fyrir tuær merkr, skylldi hann lia himirikis drottningu, er nu uar utrekin, at hun ok hennar klerkar mætti þar hafa herbergi þa nott, en þeir leitadi[4] sier um morguninn annars herbergis. Bondinn samþyckir[5] hennar ordum ok leidir [þa i þat herbergi[6], er miok uoru mæddir af laungum ueg oc regni, ok lætr þvo ok þurka þeira klædi[7], er uot uoru ok leirug. Hann byr einn stad sæmiligan i fyrr saugdu huse, i huern þeir setia helga domana ok tiallda yfir med dyrum uefium[8], enn fær klerkunum allt husit i valld[9], ueitande þeim allt þat, er þa naudsyniadi. Einn af kaupmonnum festir upp fyrir dyrum hussins þriar kluckr, er hann hafdi þangat haft [til landz til sölu[10], kallandi saman med þeira hliodan sina kumpana, ok segir þeim, huersu decanus hefir ut rekit skrin hinnar helguztu guds modr af kirkivnne, bidiandi at eingi þeira fari til kirkivnnar, helldr komi þeir til þessa herbergis iungfru Marie ok heyri þar helgar tidir. Allir þeir giora nv þa skipan med einu samþycki, at ef nockr af þeim fer til kirkiu, skal hann luka kumpanum .v. skillinga. Þetta var laugardaginn i helgu uiku.

[1] *tilf.* *D.* [2] *saal.* *D;* Laudunensis *E.* [3] [kom *D.* [4] leiti *D.* [5] *saal.* *D;* svarar *E.* [6] [i þat sama hus klerkana *D.* [7] *saal.* *D;* klædnat *E.* [8] klædum *D.* [9] til herbergis *tilf.* *D.* [10] [*tilf.* *D.*

Flugdreki brendi vpp eign decani[1].

Fyrr sagdr bondi[2] atti eihn bugard skamt fra stadnum, þar sem hans yxn ok bu uar uardveitt. Þar uar einn fatækr madr, sa er geymdi hiordina, hann atti þa dottr, sem med þvi uar fædd, at hennar fotr var sua snuinn, at hællinn var framm aa, en tærnar aptr[3]. Sem hun uakir yfir[4] skrini guds modr ok hun drack af þui uatni, dreifandi yfir sinn fot, vard hon alheil.

Vm morguninn eptir for upp or sionum ogurligr dreki, sa er spio elldi, hann flaug i fyrr nefndann stad ok brendi fyst kirkiuna ok þar næst morg hus aunnr[5]. Skrin heilagrar Marie uar þa brott komit af stadnum nær halfann attung milu. Þa kuomu eptir þeim, er baru helga domana, menn ridandi skiotliga af kastalanum, ok badu þa hialpa stadnum, er brann. Þeir girntuzt at sia þetta undr sakir foruitne, ok fa menn til at geyma skrinit, enn þeir rida aptr til bæiarins. Ok er þeir koma þar, sia þeir dreka einn fliuganda sua langann, at þeim þotti otrvligt, ef [nockr hefdi sagt þeim, suo at[6] þeir hefdi eigi sied. Drekinn hafdi .v. haufut, hann bles ut af sinum nausum elldi [miok ogrligum[7], ok flaug i annann stad or audrum ok brendi huert hus, er hann kom nær. [Kirkian var suo oll vppgengin, at eigi at eins voru brunnin tre, helldr voru ok veggirnir med hinum stærstum steinum ok alltarinu suo vordin at osku, at eingi merki matti sia, at þar hefdi kirkia verit[6]. Sem decanus sier kirkiuna brenna ok aunnr sin hus brunnin, tekr hann saman sin klædi ok allt sitt godz, þat er hann matti, ok lætr flytia til skips, er þar uar skamt i brott. Drekinn flygr þegar til skipsins, sem hann hefdi þar til þess [komit at eins[8] at brenna godz fyrr sagdz decani, ok brennir aa litille stundu [sem otruanligt matti þickia[6] skipit med aullu þui, sem aa uar.

[1] *saal. D;* af dreka *E.* [2] husbondi *D.* [3] vissu aa bak *D.* [4] fyrir *D.* [5] med þeim elldi er flög af hans nösum *tilf. D.* [6] [*tilf. D.* [7] [med ogrligum reyk, þvilikum sem af brennusteini *D.* [8] [eins komit *D.*

Herbergi þess sama husbonda, sem uit tok skrininu guds modur Marie, uoru aull heil ok oskaudd med ollu þvi sem i þeim uar, ok sva sa gardr, er hann atti fyrir utann stadinn med aullu buinu. Þeir kaupmenn, er sua mikinn goduilia tedu Laudunensibus, voru sua uardueittir med guds uilia, at þeir mistu litils eda einskis af aullu sinu godzo. Decanus [þessi, sem brott hafdi rekit helga domana or kirkiunni [1], idrazt nu, þott seint se, ok geingr berum fotum til skrinsins [2], fallandi til iardar litillatliga [3] fyrir skrininu ok bidr sier myskunnar, iatandi at þessi hefnd er yfir hann kominn med rettum guds domi.

Af Lavdonensibus [4].

Robertus erchidiakn i Excestriam tok med virdingu uid Laudvnensibus med helgum domunum. Hafdi hann leingi uerit i Lauduno at heyra lectiones meistara Anselmi. Feingu þar heilsu .xvi. siukir menn. Þar var einn kreptr madr af byskupsdæme Salesbergensis byskups, er eigi matti heill uerda fyrr enn skrinit kom i þat sama byskupsdæme. Sem Laudunensis foru af Salesberia, kvomu þeir til þessa systraklaustrs er Uiltonia heitir. Þar uar þeim synt leidi uenerabilis Bede prestz. Hia honum er grafin ein kona su fræga uersificatrix. Vid grauf uenerabilis Bede laa einn siukr madr, sa er langann tima hafdi haft febres. Þat uar optliga vant, at margir menn feingu þar heilsu. A þeiri somu nott, sem þangat kom um morguninn eptir skrinit af Lauduno, uitradizt su goda kona uersificatrix hinum siuka manne sua segiandi: „Eigi mattu nu hier faa heilsu af Beda, þuiat guds modir Maria stigr nidr til uor.“ Sem hinn siuke madr segir þetta Laudunensibus um morguninn, gefa þeir honum at drecka af þvi vatne, er þuegnir uoru i helgir domarner, ok uard hann þegar heill.

Medr þvi at uier giordum minning virduligs Bede, synizt spurningar grein þar i vera, hui þessi madr var sva

[1] [*tilf. D.* [2] þess er hann kemr eptir þeim er baru *D.* [3] med litillæti *D.* [4] Fra þeim manni er feck heilsu *Overskr. i D.*

heilagr ok laugleiddr i catalogum, er iafnann er kalladr i kristninne uenerabilis enn eigi sanctus. Enn til orlausnar þessarar questionis er þrir utuegir, med þeim hætti sem hier greinir. Uirduligr guds vinr Beda prestr ok mvnkr, agætr skyrare heilagra ritninga, blomgadizt med biortum lifnadi þann tima in Anglia, sem lidit uar fra holldgan uors herra Jesu Kristz (d)c. .lxxx. ok atta ár. Hann uar gamall madr ok sionlaus eigi minnr gloandi til godra verka ok at saa hunangligt guds ord i hiortum trulyndra. Þui let hann leida sik vida um borgir ok bæi, kauptun ok kastala, hvar er hann matti predika. Nu ber sua til einn tima, at hann med sinum kumpanum fer yfir einn dal storliga griotugann. Var þar drangsteina fiolldi mikill, þvi likt sem lydr margr uæri saman safnadr. Ok einn af leidtogum brodr Bede uar sua til hans tálandi med glenzi: „Fadir, segir hann, hier er margr lydr samann kominn, bidiandi med hoguæris þaugn sanna predikan.“ Ok þegar sem Beda heyrir þetta, setr hann til einkar diarfliga predicandi leingi ok agiætliga, enn sua framt sem hann giorir conclvsionem i endanum segiandi per omnia secula seculorum, andsuara steinarnir allir i senn med þessum ordum: „Amen, uenerabilis pater.“ Annara manna saugn er þat, at helgir einglar hafi suarat predicacioni uirduligs Bede, sua segiandi: „Bene dixisti, uenerabilis pater.“ Þat þydizt sva: uel sagdir þu, uirduligr fadir. Þridi vegr er sa, sem giordizt eptir andlat virduligs Bede, þann tima sem hann uar greptadr, ok einn godfus klerkr villdi semia eitt uerss honum til sæmdar pro epitaphio yfir legsteininum. Enn þat uers byriar hann sua i fyrstu:

Hac sunt in fossa

Hier uilldi hann vid faa annann helminginn sambliodanda med þessum ordum, ef hann kynne faa Bede sancti ossa. Enn hann skilur, at i versinu maa eigi sua standa. Hefir hann sakir astar mikit studium hier fyrir, enn fær þat alldri giort. Nu einn morgin sem hann hefir adr allmiok studerat,

kemr hann til leidis uirduligs faudr Bede, litandi þar grafit med eingla haundum vers yfir legsteininum sua hliodanda:

Hae sunt in fossa
Bede venerabilis ossa.

Þvilikir eru utuegir sagdra greina. Enn þessu næst skulu uier til Laudunensis aptr venda, hvat lidr ferdum þeira [1].

[Af klaustri Uiltonia koma þeir til hierads þess er heitir Eueria [2]. [Landzfolkit syndi þeim þar stol ok bakara ofn Arturi þeira konungs, er miok var frægr af Bretum [3]. Þar [geingr i moti þeim Algarius klerkr med mikille blidu, einn af skolaklerkum Anselmi meistara. Þessi same uard sidann (i) Nordmandi Constannensis byskup [4]. I þessu sama hieradi ok i þui þorpi er Bonia [5] heitir þiggr uetra gaumul mær syn sina, er blind uar fædd; þar tekr ok ungr madr heyrn sina, er daufr uar alla æfi sina adr. Einn madr sa sem hafdi uisna haund, taladi nockut hardliga til eins þionustumanz Laudunensium [sakir Arturus konungs [3], ok fyrir þui matti hann eigi heill uerda.

I þeim stad er Totenes heitir uar græddr einn gamall madr, brodir haufdingia kastalans, er halltr uar fra þvi er hann var fæddr. Sem hann uar heill uordinn, offradi brodir hans til skrinsins .xl. skillinga enskra penninga, ok þar eptir geck til at offra otalligr lydr ok gafu mikit godz. Þar voru þrir ungir menn skylldir frændr [6] sin i millum, ættadir i þeim sama stad. Þeir sau, at mikill fiarhlutr uar offradr til skrinsins, ok toku at aufunda ok lasta Laudunensis, segiandi þa giora iarteignir med golldrum, at þeir afladi sua penninga. Einn þeira taladi sua fyrir sinum [6] kumpanum, ok bidr þaa fara med sier til skrinsins ok lata sem þeir kysti aa þat, ok taki sua upp [6] med tungunne af allt-

[1] *Hele dette Afsnidt om Beda mangler i D.* [2] [Eptir þat knomu þeir i herat. *D.* [3] [*tilf. D.* [4] [tok vid þeim med sæmd Argalldus klerkr, er sidan var byskup Constannensis i Normannia. Hann hafdi verit i Lauduno ok heyrt lectionem meistara Anselmi *D.* [5] Bomina *D.* [6] *tilf. D.*

arinu penningana, fyllandi sinn munn. Enn sem þeir uilldu þetta eigi giora, fer þessi odygdarfulle madr ok giorer, sem hann hafdi talat, takande med munninum, sem mest feck hann [upp tekit[1], af penningahrugunne, er laa aa alltarinu. Hann huerfr nu aptr til sinna kumpana ok synir þeim þa penninga, sem hann hefir feingit, biodandi þeim at fara [til tafernishus[2] ok drecka þa somu penninga ut[3]. Sem þeir vilia eigi fylgia honum, fer þessi aume[4] madr i tauernishus, ok fer[5] eigi fyrr i brott, enn hann er gintr. Hinir tueir hurfu aptr til þess stadar, sem folkit var samann komit. Enn hann stigr upp aa sinn hest ok ridr i þann skog, sem þar uar nær, uarla [halfan attung or milu i brott[6]. [Ok sem hann ridr um skoginn, hneigir ein eik sina lim ok snarazt at honum i hring um halsinn, sua at þegar i stad heingir hun hann i lopt upp langt af hestinum, enn hestrinn hliop[7] aptr til folksins. Sem fyrr greindir tueir ungir menn sia hestinn[8], rekia þeir þegar[9] aptr spor hestzins i skoginn ok fundu sinn kumpan daudann hanganda[10]. Þeir leysa pung þann, er heck vid hans bellti, ok finna þar i penningana, þa er hann hafdi stolit, uota med hans hraka, sem hann hefdi nytekit þa or munne sier. Þeir bera þa þegar aptr med myklum harme ok grat, leggiandi þa aa alltarid fyrir skrininu, ok fellu til iardar bidiandi guds modr myskunna aund þeira frænda, ok saugdu fyrir aullum þenna glæp, sem hinn daudi hafdi giort. Allir undrudutzt sua skiota guds hefnd, liostandi sin briost[11] miklum harme[12]. [Þessar iarteignir gerduzt þa er lidit var fra holldgan guds sonar m.c. ok .xv. aar[13].

Lyktazt hier at segia fra ferdum opt nefndra Laudunensium. Feingu þeir med guds fulltinge ok sællar Marie

[1] [*mgl. D.* [2] [i tauerni *D.* [3] *mgl. D.* [4] vesli *D.* [5] gengr *D.* [6] [halfr attungr milu *D.* [7] [Hann gerir sèr virgul med hrisi ok leggr hann at sinum halsi, ok hengir sik vpp vid limar aa einu tre. Hestrinn er hann hafdi ridit, hliop laus *D.* [8] þat *D.* [9] *tilf. D.* [10] vid eitt tre *tilf. D.* [11] med *tilf. D.* [12] grat *D.* [13] [*tilf. D.*

drottningar sua mikit godz samann dregit, at byskupsstollinn i Laudunum audladizt sina[1] fyrre sæmd, þuiat sialf haufutkirkian uard agætliga smidut miklu framar ok fagrligar enn nockrn tima fyrr. Var hon sidann gaufugliga uigd af fyrr nefndum Bartholomeo byskupi. Skein ok sidann sva mikil elska uorrar fru sancte Marie yfir þessum stad, at þui uar likt sem aull nalæg hierud tæki blezan af þessi borg i truar styrk ok astar hita til haleitra guds bodorda, er med fedr ok helgum anda lifer ok rikir einn almattigr gud um allar ueralldir ueralldа. Amen[2].

LXII.

Jarteignir Marie[3].

Til lofs ok dyrdar sælli eilifri iungfru modr guds ok vors herra Jesu Kristz virdizt hennar son aa vorum dogum, segir meistari Hugo Parsitus, at syna sinum lyd krapt sinna iarteigna, at hann gefi þeim er aa hann trua erfd þiodanna, ok þeim er hann elska þa goda hluti, sem hann fyrir het Israeli. Ok þviat þeir, sem einn tima voru birtir med gudligri myskunn ok hluttakendr wrdu hins helga anda, [byrgdi dygdir okominnar veralldar[4] ok guds ord, sa marga lifa med ofbelldi ok vanrækt, var þeim gefit med giof gudligrar hugganar at sia i þessarri verolld þa sæskiligu syn, at bergia sætleik þess osyniliga lifs, siaandi med sinum augum otta ok kærleik hefndar ok myskunnar guds. Þessi er sa mikli styrkleiki guds drottins, med huerium hann pinir alla hluti, enn veitir þeim, er hann elska, osyniliga goda hluti ok audæfi sinnar dyrdar. Þessi er sannliga sa mikli styrkleiki almattigs guds ok hinn mesti mattr hans rikis, osyniligr ok leyndr kraptr, at stodua illa hluti, þa er suo mundi yfir ganga i hans riki heilagri kristni sem drepsott, vtan

[1] sua *Cd.* [2] *Dette sidste Afsnidt mangler i D.* [3] *Indledningen til de følgende Jertegn findes ikke i E, og er tagen af D. I det Følgende lægges D og D2 til Grund for de Legender, som findes i disse Haandskrifter, og de vigtigste Afvigelser i E anføres. Begyndelsen af denne Indledning findes ogsaa i Fragm. h.* [4] [*mgl. h.*

dygd hans milldi ok myskunnar þrongdi þeim brott or sinu riki, fremiandi ovmrædilig milldiverk, fyrir huer godir menn fagnadi med nogligum kærleik ok trv, allum likamligum otta brott reknum.

Vor frv hialpadi lyd er brann[1].

Þann tima sem lidit var fra holldgan[2] vors herra Jesu Kristz m c. [vetra .xx. ok atta vetr[3], var gefit valld motstadligum krapti at liosta med osyniligu drepi mennina [bædi vnga ok gamla, karlmenn[4] ok konur, i borginni Suession ok þeim herudum, er þar ero nærr. Enn med hverium guds domi ok af huerium sokum þat vard, skili [sa er skilia ma[5]. Enn þeir likamir sem þetta drep kom aa, brunnu med oþolanligri pinu, allt til þess er [andinn skildizt vid þa[6], vtan þeim væri hialpat med gudligri lækning[7]. Þessi krankleiki er svo fallinn, at hann kemr i holldit sem elldr ok fyllir allt med vog, verdr hörundit ok skinnit allt blatt sem drep, ok þrutnar akafliga, suo at kiotid[8] skilst fra beinunum ok verdr at engv, ok duol timans gerir aukning sarleika[9] ok bruna, suo at iafnan girnazt þeir veslu menn, [er þessa pinu þola[10], at deyia, ok þeir sem girnazt daudann, er neitud su lækning, [at þeir megi deyia, allt til þess er elldrinn hefir alla hina ytri likama vppetid, ok þessi skioti bruni kemr inn i lifit[10]. Ok þat er miok vndarligt, at þessi elldr, er suo er styrkr til at brenna [vpp allt[10], hefir engan hita, fyllir hann þa veslu menn, sem hann pinir, med suo miklum kulda, sem þeir se i ise vtan ok innan, suo at þeir megu med engum [mannligum læknidom[11] hitna. Ok enn þat, sem eigi er minnr kranklegt, at sidan hann er slocktr med gudligri milldi, ok þat daudans frost er brott rekit[12], at suo mikill hiti kemr i þa limu, sem hann brendi, at su sott sem cancer heitir, samteingir

[1] Af drepsott einne, capitolum *E.* [2] hingatburd *E.* [3] [.xx. ok þriu aar *E.* [4] [karla *E.* [5] [þeir er skilia megu *E.* [6] [aundin skilldizt vid likamann *E.* [7] myskunn *E.* [8] *saal. E;* brott *D.* [9] sarleikans *E.* [10] [*mgl. E.* [11] [hlutum *E.* [12] tekit *E.*

sik þeim hita, vtan þar verdi mot gert ok hialpat med læknidom. Miok hryggiligt er at sia bædi þa sem siukir ero, ok svo hina sem græddir ero, ok lita med sinum augvm mork þess dauda, sem þeir forduduzt, ok huersu hrædiliga þeira likamir ok asionur voru etnar. Enn þui meiri sem er vesold þessa siukleika, þui dyrdligri er milldi þess, er hann grædir.

Nu suo sem mikil naud ok haski þrôngdi suo hormuliga folkit i fyrr sogdum stôdum, ok þetta grimma drep æddizt, suo at yfir ollu folki stod viss haski, ok þuiat mannligt fullting matti eigi hialp veita, flydu þeir, er pinduzt af þessum elldi, til milldrar ok myskunnsamrar guds modur iungfru Marie. Vard þeim eigi at þarfleysu sin von. Þeir voru þa sex daga [i manadinum Septembri[1] i kirkiu sællar guds modur, þeiri sem er i borginni Suession[2], suo at ecki [let af krankleikinn[3], enn fioldi siukra manna vox dagliga. Mattu þeir huergi hafa sik kyrra ok letu engan þann sem [heyrdi mega faa[4] nadir, þviat þeir æptu iafnan ok ôskrudu med þess kyns latum, [sem þeir af þessu daudans drepi pinazt, ero vanir at hafa[5]. Oll borgin er nu lostin med nyium otta, ok einkis hiarta var suo illuiliugt eda hart, at eigi blotnadi ok hræddizt þenna ogurliga haska, er yfir þa var kominn af þessum elldi, er brendi folkit ollvm megvm vmkringis. Þa matti engi sia fyrir eda ætla, aa huern þetta drep kom.

Nu rennr allr lydr i einn stad at sækia til þessarrar somu kirkiu. Ganga kanunkarnir fra hofudkirkiunni ok fra odrum kirkium berfættir, eptir dæmum þeira er voru i borginni Ninive, vopnadir med helgu litillæti, samteingiandi ser sanna idran sem[6] nogligan styrk þrifinna hermanna, at þeir striddi vid milldan ok myskunnsaman gud þess hattar strid, at þeir mætti vid hann [strida ok[5] sigra, þuiat hann

[1] [*tilf. E.* [2] [*saal. E;* suessonior *D.* [3] [letti af krankleiknum *E.*
[4] [*saal. E;* hofgadi mega hafa *D.* [5] [*mgl. E.* [6] med *E.*

er milldr ok ma eigi [leingi þola[1] þronging hiartaligs harms sinna sona ok þeira mikla vesold, helldr lætr hann þegar eptir þeira bæn, sem hann se sigradr af þeira grat, þviat hann er milldr ok myskunnsamr. Þessi ero þav himneskn[2] vopn, þat er idran syndanna, er manninum kenna at standa karlmannliga ok strida med fullu trausti, at hann megi sigra. Stadr til þessa strids var kosinn kirkia sællar iungfru guds modur Marie, at i þessi sinni naudsyn fengi þeir hana med bænvm audmiuks hiarta ser til fulltings.

Sem prestrinn gerdi mark[3] til, at menn skylldi bidia til guds, segiandi at þa var timi til, at menn kæmi allir samt ok hlifdi ser vid suerdi þessa drepa, þa lia þeir tauma taarunum, at þau flioti fram, [setiandi fyrir sik skiolld heilagrar truar med styrkum elskhuga hiartans[4], ok þeira kall stigr allt vpp til himins. Þa kemr su volldugа himinrikis drottning, modir konungs englanna, þeim til hialpar, hafandi med ser styrkar fylkingar himneskra anda, huerrar[5] tilkvomu heluitis [kraptr ottadizt[6] ok port daudans skialfa, ok allr styrkr motstadligs kraptz, er menninа pindi med þessu drepi, vard undan at flyia, ok þvi matti eigi vndarligt þickia, at suo mikil ogn for fyrir hennar tilkvomu, at fylla þotti alla kirkiuna med gny, suo at menn hugdu iardskialpta vera, ok oll kirkian mundi falla til iardar. Ok þui flydu allir til dyranna, ok þottizt huerr ofseint ut komazt. Var þat heyriligt, at hofudskepnunnar[7] ok hugskot manna kendizt vid ok vegsamadi himneskt valld, ok hiortu daudligra manna ottadizt aasionu gudligs kraptz. Enn sem folkit kendi ser vid engum haska hætt vera, hurfu þeir aptr til sialfra sin[8] ok finna þa allan bruna fyrr sagds dreps slocktan vera ok allan saarleik sottarinnar græddan vera med hinvm skiotazta sætleik himneskrar lækningar. Ok þeir somu, sem adr hofdu gratid ok harmat, suo at hryggiligt var aa at heyra, kalla nu med sætri rodd til himins sakir

[1] [leingr þola tregar ok *E.* [2] *mgl. E.* [3] signum *E.* [4] [*mgl. E.*
[5] huerra *E.* [6] [kraptar ottaduzt *E.* [7] *saal. ogs. E.* [8] sinna *E.*

sinnar skiotrar heilsu, ok samtengdu med ser raddir lydsins, lofandi gud, gerandi honum þackir med fagnadi[1], svo at varla vard endir aa þeira kalli, allt þat sem eptir var dagsins. Hier med lata þeir hringia, [at kluckurnar hliodi med sinni rodd sigr gudligrar dyrdar[2], at meirr ok meirr hitnadi Kristz elska i hiortum trvandi[3] manna, sem þeir hefdi nyfengit gipt hins helga anda. Huerr mundi suo hardr eda letifullr, at þa mundi þegia yfir guds lofi ok þinu, hin blezada iungfru Maria, huerrar nafn var suo opt nefnt ok opt kallat. Hin milldazta drottning, dyrdlig, sæl ok myskunnsom iungfru, guds modir Maria, var kollut [optar enn hundrat sinnum þushundrat sinna[4]. Margir þeir sem pinduzt af fyrr sogdum krankleika, sau hinn næsta dag, adr þeim veittizt þessi [himneski læknidomr[5], sem himneskt lios skini inn vm þa glerglugga, er aa voru kirkiunni, sem þat bodadi fyrir þa myskunn, er eptir for.

Af socke Marie[6].

Milldi þeirar somu[7] dyrligstu iungfru guds modur Marie hafdi fyrir fam dogum gefit traust folkinu at bidia þessa almenniliga[8] velgernings ok heilsugiafar, þviat ein iungfru, su er signvt var med hennar sock, þeim sem vardueittr var i fyrr sagdri kirkiu, feck þegar sina heilsu. Þuiat Matthilldr abbadis, er þa var fyrir þeim sama stad, þoldi eigi dagliga[9] haareysti ok gnisting hinna siuku manna med miklu kalli, ok tok sock sællar guds modur Marie ok geck med sinum systrum til fyrr sagdrar meyiar, ok signadi[10] hana med sockinum[11]. Mærin vard þegar i stad alheil, suo at allr krankleiki flydi brott fra henni.

Hin sælazta iungfrv modir allrar myskunnar græddi med sinni milldi dagliga siuka menn, huersu margir sem kuomu, ok slockti þann grimma elld. Foru þeir med

[1] fagnadarordum *E.* [2] [*mgl. E.* [3] trulyndra *E.* [4] [*saal. E;* .c. sinnvm .m. sinna *D.* [5] [himneska lækning *E.* [6] *saal. E; ingen ny Afdeling eller Overskrift i D.* [7] drottningar ok *tilf. E.* [8] almennings *E.* [9] dagligt *E.* [10] signdi *E.* [11] *mgl. E.*

fagnadi heim, ollum saarleik ok sott brott reknum. Veittizt ollum audvelldliga þessi heilsugiof. Nott ok dag var optliga hringt klockum, ok iafnan[1] bliodadi af þeim, sem voru i kirkiunni, lof almatkum gudi med sætu bliodi. Ok þeir sem heim foru til sinna herbergia, mattu sik eigi fra hallda tarunum, huat sem þeir gerdu, þott þeir sæti yfir sinum mat ok dryck, ok lofudu þeir iafnan guds modur fyrir sina milldi. Innan fimtan daga [var slokt drep þessa elldz, suo at sina heilsu fengu[2] .c. ok þrir menn, suo at menn vissu, er pinduzt af þessi sott. Ok þriar meyiar, huerra limir voru allir sem snaradir væri, er þangat voru færdar, fengu fullkomna[3] heilsu. A þessum sama tima sogduzt margir sed hafa, sem i kirkiuna kæmi inn myrk þoka, ok litlu seinna syndizt stiornur biartar [ok undarliga[4] storar, rekandi þessa þoku vt af kirkiunni.

Sa var þar sidvani, at þeir siukir menn, sem heilsu fengu, voru þar niu[5] daga, sidan þeir wrdu heilir, ok voru huern dag blezadir med sock[6] sællar guds modur, er borinn var vm kirkiuna, ok mintuzt vid hann. Sem ein kona af þeim, er sina heilsu hofdu[7] fengit, mintizt vid fyrr sagdan sock, þa tekr hun [hann sakir heitleika sinnar truar[8] med tonnunum, at hann væri þvi seinna fra henni tekinn. Su systir er bar ok geymdi fyrr sagdan sock, vard miok reid ok aasakar hana hardliga, segiandi hana vera miok seka[9] ok hafa gert mikinn glæp, at hun dirfdizt at gera þetta, ok sagdi þat vera verdugt, at fyrir [þessa synd væri sockrinn alldri optar borinn til þeira[10]. Konan vissi sik þetta gert hafa sakir heilags kærleiks. Enn þviat hun ottadizt þa sem hana aasakadi, þagdi hun.

Wer iatum, segir meistari Hugo Farsitus, at fioldi þeira, sem þessi elldr var slocktr med, sigrar vora kunn-

[1] iafnliga *E.* [2] [feingu fullkomliga heilsu *E.* [3] fullkomliga *E.* [4] [*tilf.* *E.* [5] .xi. *E.* [6] socke *E.* [7] hafdi *E.* [8] [saker h. s. t. vid honum *E.* [9] okurteisa *E.* [10] [þetta uæri sockrinn henni alldri optar borinn *E.*

attu, suo at ver megum eigi þar tolu aa koma, þviat ek trui varla, at nockur madr megi þar annat af segia med vissu, enn þat at frægd þessarrar nogligu myskunnar vakti vpp alla fra Rin til strandar vthafsins, at allir þeir er siukir wrdu[1], sækti þangat, ok hversu margir sem kvomu, voru allir græddir.

Capitolum[2].

Hverr mun fa sagt med ordum eda skrifat af goduilia lydsins, ok hversu otalligr fioldi karla ok kuenna, rikra ok fatækra, vngra ok gamalla manna, kom[3] saman til heidrs himinrikis drottningar[4]. Hverr mun trva, þo at ek segi, huat margir [sællifir menn ok mikils hattar personar[5], eigi at eins karlmenn, helldr ok konur ok vngar meyiar sottu med litillæti gangandi berum fotum til fyrr sagdrar kirkiu vorrar frv, suo at þeira fætr hôrdnudu af grimleik frostsins [ok hôrdum veg, sigrandi frost vetrarins[6] ok snarpleik vegarins med heitleik gudligrar elsku[7], ok offrvdu svo gudi goduiliuga forn. Ok þann blauta likam, er adr var sælliga fæddr i verolldinni[8], [gafu þeir nu beran vndir pinu frostsins, at þat gerdi hann saaran ok blodugan[6]. Mikinn hita truarinnar, styrka von ok mikinn heitleik þinnar elsku tendradir þu, drottinn minn, i þeira hiortum. Ok huersu mikil taar ok bænir fram foru af hinum inztum rotum hiartans med miklum harmi ok sannri idran, veit eingi vtan þu einn samt, drottinn, er þa mintir aa ok[9] tendradir med heilags anda naad[10] ok tokt vid þeim myskunnsamliga. [Þeir er vilia, megu vndrazt ok vegsama likamligar iarteignir, sem rett er ok vidrkvæmiligt[11], en ver vndrvmzt, drottinn, þina myskunn, er þu tier iafnan syndugum monnum, þeim sem fullir ero þinum otta[12] ok vilia med godfusu hiarta snvazt til idranar, er suo hitna i þinni ast med sonnu litillæti ok minnazt þinnar milldi med þacksamligum[13] taarum,

[1] uæri *E.* [2] *Saaledes E; D har ikke nyt Afsnidt.* [3] kuomu *E.* [4] drottningu *E.* [5] [mikils hattar menn *E.* [6] [*mgl. E.* [7] astar *E.* [8] verolldina *E.* [9] upp *tilf. E.* [10] gipt *E.* [11] [*mgl. E.* [12] iblæstri *E.* [13] þacklatligum *E.*

sem þeir se þa reistir vpp or grôf af dauda. Þessi þin myskunn ero þær iarteignir, sem iafnan ero einkanlig minning ok gledi vors [hiarta. Fyrir þessa hluti[1] dyrkum ver þik, drottinn Jesus Kristr, lofvm ok vegsomum, þviat þessi þin milldi er allr saa aavoxtr, er leidir guds sonv i eilift lif.

Af Teoderico[2].

Ek vil segia, segir Hvgo, eina þa iarteign, er ek hygg, at ek hefir eigi lesit, heyrt eda sed nockura þessi lika fra vpphafi veralldarinnar hier til. Kona nockur er Gvndrada het, huerrar bondi het Theodericus, atti heimili vid aana Axonam, er fellr[3] vm borgina Suessionem, i þvi þorpi er Andigunturris heitir, kom til kirkiu sællar guds modur Marie milli annarra, þeira sem þessi ogurligi elldr brendi, ok bad ser veitazt hialp himneskrar lækningar fyrir modur myskunnar Mariam. Þessi sami elldr hafdi etid aasionu fyrr sagdrar konu, suo at allt brioskit ok kiotid var af nefinu, ok hin nedri[4] vorrin var oll af, ok allt bert tanna holldit, ok suo vm iaxlana [allt vt til kialkanna[5]. Hon bad myskunnar ok feck skiott, slocktizt sa grimmi elldr i hennar aasionu. Enn þviat þat vard optliga nærr vid alla, er þangat sottu[6], þotti litils vert vm þetta, sem þat væri eigi iarteign. Nu þott fyrr sogd kona hefdi fordazt pinu ok saarleik sottarinnar fyrir milldi ok velgerning guds modur, þa var hun þo suo hrædilig ok afskaplig[7] at sia, at ollum, er hana litu, þotti vera mikil angist ok[8] hormung. Vard hun sakir þessa skylldut at fara heim til sinna frænda, at fyrir þeira hialp[9] ok godvilia mætti hun sidr skammazt [sinnar lyti[10]. Henni stodadi þetta litt til hugganar, þviat ollum þotti þungt ok hormuligt hana at sia. Hun hylr nu alla sina aasionu nema augvn med einum duk, ok matti þo eigi med þui fordazt hatr ok brigsli mannanna ok eigi

[1] [harra. I þessum hlutum *E.* [2] Af Gvndradv ok hennar *E.* [3] i kring *tilf. E.* [4] efri *E.* [5] [*mgl. E.* [6] at þeim *tilf. E.* [7] oskaplig *E.* [8] angr ok hrædilig *tilf. E.* [9] ast *E.* [10] [*saal. ogs. Mmbr. Fragm. h;* sinna lyta *E.*

helldr [sinna frænda[1]. Tok hun nu þat rad at leita þangat traustz, sem yfrit[2] er til, ok tekr at tendrazt med þeiri somu trv, er adr[3] kolnadi med henni, aasakandi sialfa sik, er hun var sem ominnig hins fyrra velgernings ok hafdi gleymt modur myskunnar iungfru Maria[4]. Gyrdir hun sik nu med trv ok von sem[5] med styrkum hervopnum ok byzt at fara vm morgininn til kirkiu guds modur Marie i borginni Suession. Sem hun hafdi gera latid kerti, eptir þvi sem hennar [fatækr domr[6] vanzt til at offra, foru menn at sofa. Hun vaknar snemma vm nottina[7], at hun mætti vita, [hue nær[8] lysti, verandi minnig sins fyrirheitz, ok kærir hue long var nottin. Var þat fyrir iafndægri vm vorit. Hun kennir þa, at laus er dukrinn [, sa sem hun hafdi bundit vm sitt andlit[9], ok sem hun villdi binda hann, feck[10] hun eigi knytt, ok þui vard hun at bidia þa hialpar, sem [lagu i herberginu. Þeir sofa fast ok[11] duelia vpp at standa. Hun bidr, at lios se kueikt, þuiat hun þickizt finna vndir sinum fingrum[12], sem blautt kiot væri, [þar sem adr var saart[13], vissi hun eigi, at þat var endrskapat kiot hennar varra ok nefs. Sem hun tekr optliga af dukinn ok þreifar vm þat holld, sem nyliga er skapat, kallar hun: „Gud ok hin heilaga Maria, hialp[14] mer, gud ok hin heilaga Maria, hialp mer, gud ok heilug Maria, hialp mer!“ Menn vakna vid þetta kall, ok er tekit lios. Þeir sia þa ok vndrazt miok nyia skepnu sem vitnisbvrd [okominnar vpprisu[13] a nefi ok vôrr konunnar, ok verdr suo mikill fognudr, sem hun væri af dauda reist til lifs. Vm morgininn færir hun þat kerti, er adr hafdi hun ætlat at offra vorri frv, til borgarinnar, þackandi gudi sina heilsu. Ek sa fyrr sagda konu, segir Hugo, ok var þetta nyia kiot likt odru hennar

[1] [*saal. h og E;* sina frændr *D.* [2] nogt *E.* [3] bifadi ok *tilf. E.* [4] sancte Marie *E.* [5] *tilf. E.* [6] [fatækdomr *E.* [7] morguninn *E.* [8] [þegar *E.* [9] [aa hennar andlite *E.* [10] getr *E.* [11] [hia henni uoru. Enn þeir *E.* [12] haundum *E.* [13] [*mgl. E.* [14] hialpi *E.*

holldi, vtan þat var liosara, ef gerla var at hvgat[1]. Margt folk fyrirsmadi[2] eigi sakir heitleika trvarinnar at minnazt vid hennar nef ok vórr, sem þat hefdi þa nyliga verit skapat med hondum sialfs guds.

Jarnsmidr hellt ecki sina lofan[3].

Einn iarnsmidr af borginni Laudnno hafdi samkeypt, at hann skylldi vera i Snession vm þat aar ok bæta þau tol, er griotsmidir þurftu at hafa, ok annat þat er hafa þurpti or iarne aa þvi aari. Eptir þat idrazt hann ok hygst vera skaddr i þvi, at honum var oflitil leiga skild. Hann finnr nu þa sok til sinnar brottferdar, at honum var nódsynlegt at fara heim at vitia sins hus ok konu sinnar, enn þagdi yfir þui, sem honum var i hug vm leiguna, iatandi sik aptr skiotliga ok luka af hendi þat, sem hann hafdi iatad, huort sem þat væri lett eda þungt. Enn þuiat hann hafdi ecki at leggia i pant fyrir sik, setti hann himinrikis drottning vora frv guds modur Mariam i ved, at hann skylldi skiotliga aptr huerfa ok inna af hendi alla hluti eptir skildaga. Ok suo var hann vppgefinn fyrir þenna pant. Sem hann kemr heim til sins hus, minnizt hann ecki, huern hann hefir vedsett fyrir sik, ok duelzt leingi vm þat fram, sem hann hafdi iatad, ok ferr aptr þegar honum likar, at hann skuli þa nita at þiona allt aarit til þessarrar leigu, voru þat sextigir skillinga. Sa er fyrir var starfinu, vid huern hann hafdi keypt, aasakar hann vm sina lygi, ok segizt rettliga mega pina hann þar fyrir, þuiat hann hafdi eigi logit at monnum, helldr at gudi ok hans modur. Smidrinn iatadi at vinna þar kauplaust vm fimtan daga, ok hugdizt med þui frelsazt skylldugr vpp at hallda vm allt aarit, þviat hann villdi eigi hallda kaupit. Sem þessir .xvi. dagar voru lidnir, for hann brott, suo at formadrinn fyrirbaud honum ok minnir hann aa, huern hann hefir vedsett fyrir sik, ok huersu hann brytr nu sitt fyrirheit ok trv. Jarnsmidrinn

1 geymt *E.* 2 forsmadi *E.* 3 *Denne Legende og de følgende indtil S. 679 findes ikke i E.*

hirdir eigi, huat hann segir, ok ferr brott, sem hann hefir ætlat.

Sem hann var kominn fram vm þat port, er Tronicus heitir, vid klostr heilags Medardi, ok hann villdi ganga vpp aa eitt fiall, vard hann afllaus i hondum ok fotum, ok alla hans limo dro saman, suo at hann vard nôdgadr at fara aptr til borgarinnar Suession med grat ok vitia kirkiu sællar guds modur, hueria hann hafdi sett i pant fyrir sik ok brotid vid hana sina trv. Bidr hann hana nu hialpar, þuiat sa þriozki ok otrvi madr freistadi optliga at reka brott fra ser þetta vanmegn ok dofa, sem þat hefdi vordit med nockurum atburd, ok þui optar sem hann leitadi til, þvi vanmegnari vard hann, þar til er hans pina gaf honum vndirstanda, huat volldi þui, at hann matti ganga aptr til munklifissins, enn med engu moti matti hann ganga til sins hus. Hann er nu aptr leiddr til kirkiu guds modur, bundinn med fiotrum sinnar otrv af þui valldi, sem hefndi hans illzku. Ok sem hann fellr fram fyrir hennar alltari, er hann kendr af þeim, sem fyrir var skipadr smidina. Hann segir: „Ert þu eigi sa trvlausi ok lygni vorr iarnsmidr?“ Hann svarar: „Ek er sa veslugi madr ok sekr vid sæla Mariam, er nu hefir mik pint sem makligt er, sem þier megit sia.“ Hann segir þa, huat gud hafdi honum gert. „Nu heit ek gudi ok sælli iungfru Marie, at ek skal henni þiona allt þetta aar, ok enn helldr alla daga mins lifs, at hun virdizt til min at lita med sinni milldi ok myskunna mer suo syndugum manni.“ Sem hann sagdi þessa hluti med miklum grat, stendr hann vpp ok stydr sik vid alltarid. Var hann þa frelstr af ollum sinum krankleika, ok rettuzt sinarnar, er adr voru samandregnar. Var hann sidan stodugr i sinni þionustu ok þordi eigi þadan af at liuga at guds modur.

Vor frv gaf manni mal.

Þrir mallausir menn kuomu enn til þeirar somu kirkiu sællar iungfrv Marie. Vm nottina, sem þeir sofu i kirkiu, vaknar einn þeira ottafullr af þeiri syn, er honum hafdi

tedzt, ok rennr til alltaris talandi skyrt med þeiri tungu, er adr hafdi alldri matt eitt ord tala. Gerir hann þackir sælli guds modur ok segir huersu hun hefir hann frelsat. Honum syndizt i suefninum, sem tuær dufur flygi at honum, ok tæki at toga ok hrifa hans eyru, ok af þeim otta, er hann feck hier af, vaknar hann. Ok þær giafir heilsunnar, sem honum veittuzt i suefni ovitanda, vottar hann nu med fagnadi vakandi. Hinir tueir adrir, sem mallausir voru, foru brott, suo at þeir fengu eigi sitt mal. Enn sakir huers þeir fengu eigi heilsu, veit sa sem alla hluti veitir, ok engan likþran mann sagdi græddan vera af Heliseo spamanni vtan Naaman Syrum, þo at margir likþrair menn væri þann tima.

Vor frv gaf manni heyrn.

Sa madr er Kristian het, nærr atian vetra gamall, daufr ok mallaus, kom til kirkiu sællar guds modur Marie ok vakti þar med folkinu, kallandi til guds med einu samt hiartanu ok hneiging hofudsins, þuiat hann matti eigi med tungunni. Hann var iafnan vid alltarid, bidiandi þa stund ok tima, er gudlig myskunn villdi til hans sia. Enn þuiat klerkarnir mattu eigi þola fiolda folksins, var hann brott rekinn med odrum fra alltarinu. Hann beid stadfastliga i kirkiunni. Gud leit hans trv oþrotnandi, þo at hann væri profadr vm langan tima. Honum syndizt, sem tueir menn virduligir koronadir sem brudr ok brudgumi stigi nidr af himni, ok suo biart lios sem sol fylldi alla kirkiuna. Asiona hinnar dyrdligstu iungfrv Marie ok hennar klædi skinu med fagrligri birti, sem til heyrir at synizt guds helgir menn i eilifri birti i himinriki. Hun strauk þa med sinni blezadu hendi miukliga vm kuerkr hins siuka mannz ok munn, leysandi band hans tungu ok eyrna. Þat blod, er hliop af hans eyrum ok munni, syndi krapt þessarrar volldugu frv. Sem hann hefir feingit þenna velgerning heilsunnar, þeigir hann ok ferr leyniliga med fagnadi til sins heimilis, ok segir, huersu hann hefir fengit (mal) sitt, ok stamar nockut, sem

þa tæki hann at nema at tala. Nu gerizt kunnigt hans iafnolldrum ok landzmonnum, at gud ok sæl Maria hefir veitt myskunn Kristiano.

Prestr i þui þorpi, er Mortana heitir, trvdi eigi þessum hlutum, ok nitadi at Kristianus mundi tala mega, allt til þess er hann var leiddr fyrir prestinn. Eptir þat idrast sa sami kennimadr ok ottazt miok, aasakandi sina otrv. Hann ferr til kirkiu guds modur ok fellr fram aa golfit fyrir hennar alltari med miklum harm ok grat, at hann hafdi þat aukat aa adrar sinar syndir, at efa vm matt guds ok hans modur, suo at allir, er hann sav, hugdu annathuort, at hann mundi pinazt af fyrr sogdum elldi eda einhuerri annarri sott, allt til þess er hann segir, sem adrir spurdu hann, huat honum var, ok aa kuedr, aa huerium degi hann skal fyrr sagdan Kristianum þangat leida. Sem hann kom þar, segir hann sialfr af ser, gerandi ollum kunnigt, huersu hann vard heill. Enn hans kunningiar er þar voru, baru vitni vm, at hann hafdi verit blindr ok mallaus af sinum barndomi, enn nu matti sia, at hann taladi ok heyrdi. Þa var hringt, ok lofudu allir gud, vngir menn ok gamlir, karlar ok konur, med taarum, ok predica hans heidr ok dyrd.

Þræll feck hefnd ok heilsu.

Þræll eins riddara i Suession, sa sem vann hans akra, var optliga aa helgum dogum, þa er hann var frials af sinu starfi, vanr at fara med sinum kumpanum til kirkiu guds modur Marie i borgina or þvi þorpi, er hann var i. Enn sem adrir offra henni, huerr eptir þui sem orkadi, ok vegsomudu sock þeirar somu iungfru, offradi hann engu. Einn tima sem þeir foru heim ok toludu milli annarra guds iarteigna af fyrr sogdum sock sællar Marie, sagdi þessi þræll Boso, er suo het: „Sannliga erut þer heimskir, ef þier hyggit þetta vera sock sællar Marie, þuiat suo langt er sidan hun var, at hann mundi fyrir longum tima fuinn vera.“ Hann hafdi varla talat þessi ord, ok sa sami munnr, er hann taladi þessa gudlastan med, snaradizt allt ut til eyrans

med suo miklum saarleika ok kuol, at allt andlitid þrongdi suo, at naliga sprvngu ut augun, ok allt andlitid snaradizt ok þrutnadi, suo at hann hafdi varla mannz aasionu, suo at ollum þotti hrædiligt at sia. Var hann suo sem gefinn i valld kueliaranum, matti hann varla draga sina ond. Hann feck traudliga talat, suo at skilia mætti þau ord, at hann bad sik aptr leida til kirkiu sællar guds modur. Ok suo var gert. Hann fell fram fyrir alltari, ok tedizt langa stund ollum, er vid voru þessa vndarligu syn, huat hefnd hann feck af himnesku valldi fyrir sina vitleysi. Hans likamr allr var hrædiliga blasinn, enn hann dro suo erfidliga andann, at mikill reykr vard af. Hans rodd var sem mikil remian, mattu eigi tungan ok munnrinn gera sina þionustu. Matthilldr abbadis ok adrir menn, er vid voru, hörmudu hann miok sakir sinnar milldi ok leiddu hann til alltarisins. Sem hann hefir minzt vid þat, er hann signadr med sock vorrar fru. Tok honum þa at batna, ok minkadizt nockut þrotinn, ok litlu seinna feck hans aasiona ok likami aptr alla sina fyrri heilsu. Fyrr nefndr Boso var eigi ominnigr þessa velgernings, sem hann væri frelstr af kuerkum sialfs daudans, ok bidr sinn herra, at hann gefi hann vpp ok leysti fra sinni þionustu. Boso fær þat. Hann villdi þadan i fra engum dödligum manni þiona, helldr gefr hann (sik) til þionustu vorri frv, fyrir hueria hann feck heilsu, ok gerdizt þionustumadr hennar kirkiu.

Tueir menn fengv heilsv.

Kona nockur var su, er hennar auga þrutnadi. Hun hafdi vid tekdoniam ok ymis gros, at þrutnadi minnr, ok eigi at eins stodadi þat ecki til lettis, helldr þrvtnadi suo augat af styrk grasanna, at þat syndizt vt standa or hofdinu ok augnaborunum. Var sialldrit suo þrutid, sem bladra væri, ok heck nidr aa kinnina, ok þvi var eingi von, at hun mætti nockud sia. Nu sem hun kendizt vid, at þrotin var oll mannlig hialp, styrkizt hun nu med trv ok von til guds, ok treystizt at eins hans fulltingi. Ferr hun nu med

sinum frændum til fyrr sagdrar kirkiu guds modur sællar Marie, ok er þar med odrum bidandi gudligrar myskunnar. A þeiri nott, er þessi kona feck sina syn, var þar sueinn sið uetra gamall, huern er hans modir geymir þar. Vakti þar iafnliga mikit folk, sumir sakir godfysi, adrir at þiona siukum monnum. Sem modir fyrr sagds sueins (er) mædd af vôku ok harmi, ris þegar heill upp sueinninn ok gengr rettr til alltarissins. Allt folkit er vid var, kallar med haarri roddu, er þa nafn sællar Marie iungfrv kallat þusundrat sinnum ok hringt ollum kluckum: „Heyr, hinn godi Jesv, sannliga vart þu nærr þessum hlutum, hueria er þu sialfr elskar hardla miok, þa er brennandi trva ok heitleikr þeira, er þik elskudu, leitudu þik med valldi at taka, dreifandi forn idranda hiarta med offri sætra taara." Modir fyrr sagds sueins vaknar vid þetta haareysti ok kallar med fagnadi. Hinn lydrinn þrongdi henni brott fra sinum syni. Su kona, er sik harmadi mist hafa sins auga, heyrdi oglaud þessar fagnadarfullu raustir, ok segir þessi ord: „Heyr, hin dyrliga ok millda drottning, nu glediazt allir menn, ok þin kirkia er nu full med gledi ok fagnadi, enn mer veslugri er neitat at verda hluttakari suo mikils fagnadar." Sem hun talar þessa hluti ok adra þa, sem dictadi hennar hrygga briost, þickir henni sem þat auga, er adr heck ut, felli brott or hôsinum, ok kallar til þeira, er vid voru: „Fyrir guds sakir berit hingat sem skiotazt lios, þuiat nu fellr mitt auga nidr aa iordina." Syndizt henni sem nockur madr kœmi til hennar ok þrysti sinum fingri aa hennar auga, suo at su bladra, sem þar var aa, spryngi. Sem liosit var til borit, fundu þeir þa hinnu sem yfir auganu var slitin, en blod ok uogr fell vm hennar aasionu, suo at duptid aa golfinu var uott, enn augat var eptir i sinum stad fagrt ok skært. Adrir segia henni, sem hun trudi enn eigi, at hun var heil vordin fyrir guds myskunn ok sællar iungfrv Marie, suo at hun hafdi aptr fengit sitt auga. Sem

han skilr þetta ok profar, verdr hun fegin, ok var oll kirkian full med guds lofi, sem verdugt var.

Mallaus madr feck heilsu.

Einn madr daufr ok maallaus nær þeim stad, er Attrebatum heitir, undirstod, at nockurir menn af þeim herudum foru til Suession at bidia til guds i kirkiu hinnar dyrligstu iungfrú guds modur Marie. Hann for i sueit med þeim ok vard ollum kunnigr, þuiat hann fylgdi þeim dagliga, hann geck med þeim inn i musterid. Ok sem hann hafdi þar litla stund dualizt, teiknar hann nockurum af sinum kumpanum, at hann hefdi fengit heyrn, enn ecki matti hann enn tala. Þeir verda fegnir. Ok sem þeir hafa offrat, foru þeir aptr, sem þeir hofdu ætlat, ok hinn malhausi madr med þeim. I þeira foruneyti voru nockurir klerkar Atrebatensis borgar, er med þeim hofdu verit i Suession. Enn medan þeir voru þar, hofdu þeir ecki heyrt af þessi iarteign, þuiat þeir geymdu meirr at sia ok heyra adra hluti. Nu var þeim sagt aa veginum af kumpanum, at hinn mallausi madr mundi hafa fengit sina heyrn. Þeir vndrazt nv med miklum fagnadi ok aasaka sialfa sik, at þeir hofdu eigi heyrt iarteignina ok eigi þackat gudi, sem verdugt var. Þeir huerfa nu aptr skiotliga, þuiat þeir voru aa hestum, ok hofdu med ser þann, er heyrnina hafdi fengit, ok segia þat sem gerst hafdi, synandi þenna mann, er fullkomit vel heyrdi, enn ecki matti tala. Þacka allir gudi ok sælli Marie iungfrv. Hinn godi ok hinn sæti vorr herra Jesus Kristr ok modir myskunnar villdu eigi lengr, at engan aavoxt hefdi þeira trva ok godfysi, er eigi spôrdu sitt erfidi at snua aptr af sinum veg, at þeir þionadi þeim med þvi meira kærleik. Sem þeir dueliazt i kirkiunni ok venda sinum hiortum til guds ok modur milldinnar, ok þessi madr stendr milli þeira, þa leysizt band hans tungu, ok talar hann skyrt. Klerkarnir heyra þat ok styrkiazt bergiandi aavexti sinnar truar, ok senda upp til himinsins lof ok hliod. Abbadisin lætr hringia suo sem (til) annarrar guds þionustu,

konur syngia hatidliga gudi til heidrs Te deum laudamus, kall goduiliugrar alþydunnar blandazt med þeira song, suo at allir saman syngia Te deum laudamus.

Mallaus madr feck heilsu.

Sveinn tolf vetra gamall fæddr i Kolni, mallaus alla sina daga, var fluttr til Suessionem af hans frændum, er hann hofdu fædt aa sinni olmosu vm fimm vetr. Sueinninn het Vacellinus. Vm nottina fyrir kyndilmessu vakti hann med þeim i kirkiu sællar guds modur. Var oll kirkian full med þeim er voktu. Nu sem sagt var mikit af ottusongnum, ok song þat responsorium Videte miraculum matris domini, vaknar sa sueinn ottafullr af þui, sem hann hafdi sed¯i drominum. Þotti honum sem ein dufa flygi i kringum hans hofut ok togadi hart sem med reidi hans varrir ok tungu. Hann ottadiz miok ok kallar med suo haarri roddu ok skærri, at hun syndizt helldr engilig en mannlig. Bar hans rodd yfir song systranna, ok eigi sidr yfir allt haareysti lydsins. Hann segir suo: „Heilug Maria, heilug Maria.“ Einginn var sa af þeim, er heyrdi, at ottadizt (eigi) ok vndradizt þessa eingiliga raust, er þa var nyskôput. Hans frændr, er hann hofdu þangat fært, kolludu haarri roddu lofandi gud. Allir lydr kallar, ok þar med kallar ok sa mikli fioldi siukra manna, bidiandi ser ueitazt þuilika hialp. Þessi sueinn er þa leiddr til alltaris med miklum fagnadi allrar kirkiunnar. Drottinn Jesus Kristr, huerr mundi sa vera, er þa helldi sik fra taarum, huerr mundi þat steinligt hiarta hafa, at þa blotnadi eigi, er hann sa annan tima gud ganganda millum manna. Þessar ero þær fornir litillatz ok idranda hiarta, er gud beidizt at þiggia af oss, þessar ero þær hatidir, er þu, drottinn, baudt þinum lyd at hallda, þessir ero þeir helgu dagar, aa huerium þeir, er rettliga dyrka gud, dyrka gud fodur i anda ok sannleik, þat er at dyrka gud fodur med syni ok helgum anda. Frændr sueinsins leida hann til abbadisarinnar ok annarra þeira, sem hann var kunnigr.

Sem allir þeir (er) sav, lofudu enn gud fyrir þessa hluti, gengr til alltarisins ein kona, su er vitlaus var þangat flutt ok eigi hafdi fullkomliga aptr fengit sina heilsu, sidan hun fæddi barn. Enn med guds myskunn ok fulltingi hans modur, matti hun nu ganga, suo at hun þurpti eigi, at hun væri leidd, ok var frelst af þeim diofli, er hana kualdi. Hun aasakar sik miok ok iatar sik vera seka, at hun hafdi talat ovitandi morgum hordum ordum ok gert moti gudi ok hans modur. Hennar vinir fagna hennar heilsu med miklum taarum, þackande gudi ok hans modur.

Vor frv gaf manni sitt vit.

Sa madr er Gyarmus het, var leiddr til Suessionem, hendrnar voru bundnar aa bak, ok iarn var slegit vm halsinn. Varla mattu fimm menn leida hann, þo at þeir lemdi hann fast, þviat hann var miok sterkr af sinum likam. Hann var ok miok rikr. Enn þat vitum ver eigi vist, sakir huers pukinn hafdi fengit þetta valld yfir honum, huort þat vard af mikilli reidi eda af þeim harmi, sem hann feck af þui, er hann misti sins godz, sem nockurir sogdu. Gud þoldi, at þessi vitlausi madr lægi i kirkiunni, annathuort sakir þess at hann idradizt þvi fullkomligar sinna synda, ef hann yrdi heill, ella at hann pindizt helldr undir valldi sins ouinar fyrir sinar syndir, at sem hans ouin hefdi hann pint eptir sinum vilia, matti hann sidr hallda honum, sidan hann hafdi bætt sinar syndir, ella at þui kunnari yrdi ok sætari hans myskunnsamliga frelsing, sem hans vanheilsa var adr beiskari ok hrædiligri fyrir allra augum, at gud væri þui framar þar fyrir dyrkadr. Hinn vitlausi madr var bundinn med fiotrum eda reipum vid þa stora knacka, sem voru i kirkiunni, ok dro hann þa optliga. Var hann suo sterkr, at þeir sem hann geymdu, mattu varla koma raadi vid hann. Huat þarf at segia vitleysi hans orda eda grimleik hans verka. Sidan þier, drottinn Jesus Kristr, ok þinni heilagri modur þotti hann i nog pinazt hafa, feck hann aptr sitt vit. Hann hof sin augu upp til himinsins

ok lofadi þann sem lifir vm allar alldir verallda, þann sem mattugr er at lægia dramblata menn ok venda þeim fra sinu ofbelldi. Hann gengr nu fram fyrir alltarit, sem siduani er til þeira, er heilsu hafa fengit, hann minnizt nu med ollum goduilia ok litillæti vid likneski vorrar frv. Hans vinir ok allir þeir sem vid voru, lofudu gud ok hans modur. Ferr hann heim til sinnar husfrv, ok vard eigi at eins gledi i Suession, huar er honum hafdi i fyrstu upprunnit þetta lios heilsunnar, helldr vard ok i ollum stodum, þar sem hann kom, suo mikill fognudr, sem hann væri þa af dauda reistr.

Vor frv visadi monnum veg.

Sakir þessarra ok annarra suo aagætra iarteigna guds ok hans modur sotti vida nærr ok fiarri til borgarinnar Suessionem mikit folk karla ok kuenna, rikra manna ok fatækra, henni til heidrs. Af einum stad foru halfr þridi tugr manna, saman karlar ok konur, til kirkiu vorrar frv, ok gengu þann veg, sem liggr til stadar heilags Quintini. Sem þeir fara sid um kuelld þann veg, sem raufarar lagu aa, skunda þeir sinni ferd. Þeir koma i einn skog, ok af myrkri nætrinnar tyndu þeir sinum veg, suo at eigi at eins mattu þeir eigi finna þat herbergi, sem þeir villdu ser hafa tekit, helldr vissu þeir ok eigi, hvar þeir voru eda huert þeir foru fram aa leid eda aptr. Þeir wrdu nu miok ogladir ok ottafullir, konurnar voru modar af longum veg, er þær hofdu farit um daginn. Þau settuzt nidr aa eitt tre miok mod ok ottafull. Enn þeir sem sterkari voru, gengv i ymissa stadi, leitandi eptir, ef þeir mætti finna þann veg, er þeir hofdu tynt. Þeir sià þa eigi langt fra þeim stad, sem þeir satu, birti skinanda lios, ok i þvi liosi var konu likneskia med iungfrv bunadi. Hennar klædi voru sniofi huitari, enn birti þeirar gudligu ok himnesku aasionu skein suo, at þat bar yfir allt hitt liosit, sem skein um kringum hana. Þeir saa suo gerla allan hennar buning ok aasionu, at þeir saa, huersu vindrinn hrærdi ermarnar. Þeir wrdu

miok fegnir ok kolludu med einu sambycki, at þeir skylldi þangat fara, sem guds modir kalladi þa. Þeir standa nu upp med fullkominni von ok fara leingi eptir þessu liosi vm klungr ok osletta stadi. Sem þeir koma i þann stad er þeir saa liosit i fyrstu, huarf liosit, fundu þeir þa, at þeir voru komnir aa rettan veg, war þeim sagt vid þat heremitahus, er þeir fundu, at þat var almenningsvegr til heilags Quintinvm. Foru þeir sidan med fagnadi til kirkiu sællar guds modur Marie.

Kona fæddi þria steina ok barn.

Skamt fra borginni Suession i þvi þorpi, sem Kala heitir, var su kona olett med barni, at þungan krankleika feck þann tima, sem hun skylldi fæda. La hun i þessum saarleik samfleytt þriar vikur, suo at hun var at komin dauda. Þær konur, er hia henni voru, gafu henni þat raad, at hun heti at ganga berum fotum til kirkiu guds modur Marie i Suession, ef hun frelsadizt af þessum haska. Sem hun hafdi þessu iatad, var hun frelst, ok þo med faheyrdum bætti. Hun fæddi af sinum kuidi fyst þria steina. Var hinn fyrsti suo stor sem gasar egg, annarr sem hænu egg, þridi sem baun stor. Eptir þat fædir hun barn, feck þat skirn ok lifdi fa daga sidan. Þegar henni bættizt sins krankleika, geck hun berum fotum i haarklædi til kirkiu guds modur, sem hun hafdi heitid, berandi med ser þa steina til vitnisburdar. Henni fylgdu ok þær konur, er hia henni voru i krankleikanum. Hun offradi þar þat kerti, er hon let leggia vm sik rakit, þann tima sem hun var siuk, ok segir huersu hun var frelsut af sinum haska, sem fyrr sagdir steinar bera vitni vm, þo at þegi. Voru þeir festir upp i kirkiu ok hengu þar langan tima til vitnisburdar vm þessa iarteign.

Siukr madr feck heilsu.

Nockurr siukr madr la i skoti þeirar somu kirkiu langan tima. Hann hafdi þann krankleika, sem heitir paralisis. Hann la meginlaus, sem allr hans likami ok lidir væri

nærr sundrlaus, matti hann ok ecki tala. Hann var allan tima miok krankr, enn þo þungazt vm vetrinn, þuiat hans pina tuifalldadizt af frostinu. Þotti honum þa sem spiotum væri stungit i hans kiot, bein ok allt inn i merginn. Enn þuiat hann matti ecki tala, kalladi hann haatt til himinsins med hrædiligri remian, suo at ollum þotti hormuligt at heyra. Folkit sampindizt hans vesold ok bidr til guds modur Mariam, at hun hialpadi honum. Gudlig myskunn leit at siduztu þeira goduilia ok pinu þessa vesla mannz, ok gaf honum fullkomliga sina heilsu, suo at allr saarleiki flydi brott, enn hann feck aptr afl sins likama ok suo sitt mal. Fagnadi nu lydrinn heilsu þess, er adr hormudu þeir siukann, ok þacka gudi ok hans modur iungfrv Marie.

Husfru feck syn.

Ein husfrv af þui þorpi er Plerecurt heitir, su er suo mikinn verk feck i sin augu, at hun vard blind, ok var leidd til kirkiu guds modur Marie, hun beid þar vm nockura daga, bidiandi ser veitazt hialp gudligrar myskunnar. Henni vard litil nytsemd af nærveru sannleiksins, medan hun villdi leyna sannleikinum. Þat bar til einn dag, at prestrinn af Austrachia geck inn i fyrr sagda kirkiu med miklu folki af sinni kirkiusokn, ok sem þeir foru brott, kendi einn mikils hattar madr af fyrr sogdu þorpi Austrathia þessa husfru sina frændkonu, sem hun fadmar alltarid. Hann spyrr eptir, sakir huers hun væri þar. Sem hann heyrir, at hun er blind vordin, segir hann, suo at abbadisin Matthilldr heyrir vpp aa: „Sannliga er min frændkona, sagdi hann, eptir sinum verdleikum lostin þessum blindleika, þuiat þu ert þionustukona vorrar fru, ok hefir þik undan tekit hennar valldi, suo at þu neitadir þik henni til heyra. Jata nu þat, sem satt er hier um, ef þu villt nockura hialp fa af modur sannleiksins.“ Hun truir ordum sins frænda, er hana elskadi suo hiartaliga, ok kennizt vid, at hun er lostin med rettri guds hefnd, ok iatar þat, sem satt er, þo at hun hefdi adr neitat, ok gengr vid, at hun er skylldug

vorri fru til þionustu. Þegar sem hun hefir þetta talat, tekr[1] . . . .

. . . . hialp heilagrar guds modur Marie, suo at ek matti brott fara, ef suo væri nott, sem nu er dagr. Ek het, segir hann, at offra hundrat iarnsoms til vppgerdar kirkiu sællar guds modur Marie, ok vard ek þegar laus. Gerdir þu þat sama treystandi henni fullkomliga, mundi hun þik frelsa.“ Hann suarar: „Eigi at eins mundi ek þangat offra hundrat nagla, helldr þusundrat, ef hun villdi myskunna mer ok frelsa mik.“ Sa er fyrr hafdi frelstr verit, for aa þeiri somu nott ut um port ok oll vardholld, suo at einginn stod aa mot honum, komzt hann suo vndan. Sa sem einn samt var eptir, tok hann at kalla til himinrikis drottningar med sorgfullu hiarta, bidiandi at hun ok veitti honum hialp, þo at hann væri syndugr. Litlu sidar vill sa, er hann hefir at geyma, færa hann i þann stad, sem hann megi órugligar geymazt, þuiat hann ottazt, at hann verdi þar brott tekinn. Ok sem hann gerir þat, verdr hinn hertekni madr laus, ok med guds myskunn kemzt hann vndan heill. Þegar sem hann matti, geck hann berum fotum til kirkiu sællar guds modur, er hann frelsti, ok offradi þui, sem hann hafdi heitid, segiandi med fagnadi allan haatt þessarrar iarteignar.

Kona feck aptr son sinn.

Kona nockur gofugrar ættar feck einum rikum kaupmanni i pant son sinn fyrir margar merkr silfrs, er hun tok af honum, þuiat hun þurpti þa peninga. Enn sem langr timi leid, aukuduzt leigurnar, suo at fadir ok modir sueinsins mattu hann eigi leysa, nema þau selldi þar til allar sinar iardir. Modirin harmar þetta einkanliga mest, ok sem hun oruæntir mannligrar hialpar, vendir hun sinni von til gudligs fulltings ok til hinnar millduztu modur

[1] *Her er en Lacune i Codex (D2), hvorved Slutningen af denne, og Begyndelsen af næste Legende er tabt.*

myskunnar, er iafnan er von at heyra hiartaligt aakall harmandi manna. Hun ferr nu til heilags Ritharium, þar sem sa madr var, er son hennar hafdi i fiotrum, villdi hun nockut hugga hann. Sem hun kom i fyrr sagt þorp, er miok var fiolment af þui folki, er þar bygdi, finnr hun sinn son aa midiu stræti, suo at engi geymdi hans, var hann ecki bundinn, vtan hann geck i bænum. Hun tekr hann til sin, suo at allt folk saa vpp aa, ok engi stod upp i mot, setr hun hann aa hest ok hefir heim med ser. Hun ferr sidan med hann til kirkiu guds modur Marie, þackandi þeiri med litillæti, er hennar son hafdi frelst.

Ein kona blind skamt fraa borginni Cenomannia heyrdi sagt af þeim iarteignum, er gud gerdi i Suessione fyrir verdleik sinnar modur sællar iungfru Marie, hun het med sannri trv ok audmiuku hiarta at ganga berum fotum til kirkiu guds modur Marie, ok feck hun þegar sina syn.

Madr feck heilsu.

Sem Thomas herra þess kastala er Tociacus heitir, skylldi fara aa nockurum tima til Englakonungs, baud hann einum sinum þionustumanni trvlyndum, er Radulfus het cancellus, at hann skal sik bua ok fylgia honum. Sem allir hlutir ero bunir til þessarrar ferdar, tekr þessi Radulfus mikinn ok hættligan krankleika, suo at allar sinar i hans likam dro saman. Suo mikill verkr ok saarleiki var i ollum hans beinum, at allir limirnir wrdu meginlausir. Sakir þessa vard hann eptir at vera. Þessi krankleiki var likr þvi elldliga drepi, ok for vm alla hans limu etandi ok slitandi kiotid af beinunum vndir hudinni, er þrutnadi vpp. Enn þo at hann fengi i fystu hinn hardazta saarleik, þa fordadizt hann med hialp skiotrar lækningar þat hit ytra lyti, sem þar af mundi elligar gerazt. Hann let flytia sik sem skiotazt til kirkiu sællar guds modur i Suession ok bad ser þar myskunnar. Hann kom þar hinn næsta aptan fyrir iol. Hann sat frammi fyrir alltarinu ok þoldi suo mikinn verk ok pinu, at sueiti draup af ollum hans likam. Var hann

med þessu naudgadr at kennazt vid sik ok sinar syndir, ok segir þa þessi ord: „Sannliga ert þu, hinn vesli madr, verdugr at þola þessa hluti, nu bergir þu aauoxt þinnar illzku, þu saadir synd ok harm, enn nu skerr þu þat sama, nu fær þu þa ombun, sem þu ert verdugr. Huerr mun sa glæpr vera, er þu gerdir eigi, eda huersu margfolldum hordomi þu ert sorgadr, þinar hendr ero fullar med blodi margfalldligs manndraps, annathuort med raadum eda sialfu verkinu. Þu hefir optliga brent fyrir odrum, sórgat helgar kirkiur, rænt optliga ok stolit. Huat opt þin tunga hefir raad til gefit at uekia upp þrætur ok strid, ok huersu opt þu hefir syndgazt med ofneyzlu fædzlu ok dryckiar. Ok hueriar munu þær vera flærdir eda suik, er þu gerdir eigi. Heyr, hinn veslugi madr, nu snyzt rettliga rett illzka i þitt hofud, ok nu fær þu mattuliga pinu. Þu, drottinn minn, ert rettlatr, ok þu synir rettan dom aa mer, þuiat ek var iafnan vpphafsmadr allra illra hluta. Fyrirlet ek þik, minn milldi skapari, en gerda ek iafnan uilia ouinarins. Ok þu, hin sæla iungfrv, hin millda iungfrv, modir drottins ok mins herra, þo at ek se miok syndugr, ok þu pinir rettliga minn likam, oreinum likam þeim er makligr er brennusteinn ok heluitis brvni. Þu gelldr nu verdugar pinur þeiri otrv ok suikafullu ond, er aa ser bar likneskiu ouinarins. Minn herra ok min frv, tuifalldit ok þrifalldit aa mer þessar kualir, þuiat einkis mannz likami ma rettligar þola heluitis pinur enn ek. Væri ek verdugr, at iordin hefdi eigi þolt at bera suo syndugan mann, helldr hefdi hun gleypt mik lifanda. Wei mer veslum, hord er su pina, er ek þoli, ók enn þungari sa eilifr daudi, sem mer er fyrir hendi. Vei mer vesolum ok syndugum, þuiat ek er rettliga fyrirdæmdr.“ Sem hann kalladi þessa hluti ok þessum lika, suo at allir heyrdu, fell sueiti af ollum hans likam, suo at allir þeir sem heyrdu hans ord ok sau h[ans sueita, gre]tu med miklum harmi. Sa milldi drottinn ok su millda frv, er eigi uilia dauda syndugs mannz, helldr vilia þau, at hann lifi ok

leidrettizt, veita honum skiota lækning, suo at honum bætizt sinn krankleiki. Hann hefr nu upp fagnadar raust ok gledi, ok af hans munni heyrdizt lofs rôdd þackandi gudi. Þa var komit at kuelldi. Stod hann vpp heill aa sina fætr ok rann til alltarissins ok fadmadi þat. Hann villdi eigi vera ominnigr þessa velgernings ok for litlu seinna til Jorsala.

Tuær konur fengu heilsu.

Tvær konur af þui klostri, er Vndus heitir, hafdi elldrinn miok brent. Hann hafdi etid allann kialkann af annarri, suo at hrædiligt var at sia, enn aa annarri hafdi etid allt kiotid af hendinni ok armlegginum. Stod þar af suo vondr þefr, at engi þottizt mega kenna af. Þær kvomu i Suessionem, ok sem þær luka af hendi sin heit, voru þær græddar i kirkiu guds modur. Var hudin raud at sia sem rosa til vitnisburdar ok dyrdar þeiri skæruztu iungfrv ok hinnar uollduguztu drottningar, hverrar minning alldri ma or minni falla, ok hun er hin makligsta ollu lofi, henni se dyrd ok lof med sinum syni vorum herra Jesu Kristo.

Lios kveiktizt med guds myskunn.

Þa er lidit var fra holldgan guds sonar .m.c.xxx. ok eitt aar, aa dag hins helga Vincencij, sem song messu i fyrr sogdu klostri guds modur Marie, ok prestrinn sat, sidan hann hafdi lesit fyrstu orationem i messunni, var annat af þeim tueim kertum, er stodu aa alltarinu, allt vppbrunnit, enn annat var nær heillt eptir likendum. Enn systir, er þionadi aa alltarinu, vard miok ottandi ok tok sem skiotazt annat kerti, ok sem hun villdi þat tendra, kemr hun ouarliga vid þat kertid, sem stod, ok fellir, suo at þat sloknar. Hun sendir þa til steikarahus eptir elldi. Sem diakninn ser, at ecki var lios aa alltarinu um messuna, þickir honum þat illa vera, ok tekr kertid, er þar la, ok fær subdiaknanum, at hann tæki sem skiotazt elldinn. Enn i þui bili er hann feck af hendi enn hinn tok med, tendrazt þetta sama kerti i þeira hondum med himneskum elldi. Diakninn verdr sleginn suo miklum otta, sem hann ser þessa iarteign, at hann

misti sins afls, suo at hann mundi hafa fallit til iardar, ef hann hefdi eigi stutt sik vid þann pilar, er hia honum var. Þetta nyia takn vard miog frægt af ollum. þuiat engi var su tid aa deginum, at eigi væri i þeiri kirkiu mikill fioldi lyda, er sotti til þessa stadar sællar guds modur Marie. Allir gefa nu lof almatkum gudi, ok var hringt i ollum kirkium vm alla borgina, ok allr stadrinn hliodar med guds lofsongum, suo at sætleikr þessa songs ferr vpp til himins. Oll liosker kirkiunnar ero tendrut med þessum nyia elldi, ok margir godtruadir menn bera þat heim i sin herbergi til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur iungfrv Marie.

Nautasueinn var frelstr ok leiddr.

Nær i upphafi, sem þessi himneska blezan var framsteypt, var ellefu vetra gamall nautasueinn[1], hvers fætr fyrr sagdr elldr hafdi brent, fluttr af sinni modur til kirkiu guds modur i Suession. Hann var þar fa daga, adr hann feck lækning sins krankleika. Var hann þa færdr heim til sins hus. Sa sami sueinn, verandi eigi ominnigr suo mikils velgernings, hitnar eptir guds forsio med mikilli girnd at sia enn hus guds modur Marie, ok bidr dagliga sina modur med miklu[2] kostgæfi, at þau skylldi aptr fara [til borgarinnar Suessionensem[3] at þacka gudi sina myskunn. Enn sem hun villdi med engu moti samþyckia, segir hann: „Þui at mer heilum[4] gefst eigi orlof til þessa, þa bid ek, at [nôdsyn aptr huerfanda[5] krankleika skylldi til þess, sem ek girnumzt ok mer er neitat heilum. Heyri sa mik, er ser hiortun ok girndir syndugra manna.“ Sem hann taladi þessi ord, tok hann þegar at kueliazt med hinni fyrri pinu, suo at elldr med vogfollum aat hans kiot. Hans modir ottazt nu ok fyrirlætr alla þa hluti, sem hun hafdi at geyma, enn ferr nu med sinn son til borgarinnar ok kirkiu sællar guds modur Marie. Hans limir voru nu vordnir allir megn-

[1] *saal. E;* sueirn *D.* [2] mikilli *E.* [3] [i borgina Suessionem *E.* [4] *tilf. E.* [5] [aptr huerfandi naudsyn mins *E.*

lausir af endrnyian hins fyrra krankleika. Hann feck þo aptr sina heilsu ok tok þa at lofa gud sætliga.

Enn nockurn tima sem processio geck inn i kirkiuna ok margt folk fylgdi, vaknar hann vid þeira haareysti ok kallar haatt þackandi gudi ok segir, huersu honum ero annann tima veittir velgerningar himneskrar lækningar. Hann segir ok opinberliga fyrir ollum monnum, at hann var leiddr or likam fyrir vorn herra ok hans modur Mariam, ok hann heyrdi hana bidia fyrir folkinu, at gud virdizt at venda þessarri sott ok bardaga fra lydnum ok taka brott þenna elld. Hun feck blidlig suôr af sinum syni aa þenna haatt: „Min sæta modir, þu ert siofar stiarna, verdi allr þinn vili." Ok sem su sama iungfru kærir enn vm sitt hus, huersu þat var herfiligt ok fyrnsklegt[1] hia odrum kirkium, heyrdi hun þau andsuor af sinum syni, at hann skylldi lata offra peninga[2] yfir Rin ok allt nordan vm hafit, af huerium hennar hus væri vppsmidat, ok hann skylldi þat pryda med mikilli fegrd ok dyrd fyrir augum allra þeira, sem þat sia, enn sagdi, at yfir lyd Svessionensis borgar mundi koma hefnd af gudi, sakir þess at þeir villdu eigi heidra kirkiu hans modur. Þat vitum ver, at marga menn af borginni Suession brendi fyrr sagdr elldr, enn þat vitum ver eigi, huerir hlutir eda huilikir eptir ero. Sueinninn sagdizt ok skiott andazt mundu. Vard þat ok suo, þuiat hann lifdi eigi allan manud.

Þat var miok vndarligt at segia af þessum sveini, at alla sôgu hins forna lôgmals fra upphafi heimsins las hann vtan bokar, ok taladi allt hendingum, suo skiott sem hann læsi af bok. En af hinu nyia logmali las hann textum gudspiallanna ok þa hluti, er gud gerdi, medan hann var aa iardriki, [eptir skipan, sem hann sæi aa bok ok adrir hefdi þat dictat fyrir honum[3]. Af heilagleik ok skirlifi Joseph, [þess sem var brudgumi ok geymslumadr hinnar helguztu iungfru Marie, sagdi[4] hann suo milli annarra hluta:

[1] ferlitligt (? ferligt) *E.* [2] penningum *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [las *E.*

Qui tenebat sceptrum florentis uirge custos erat gloriose puelle, sa er hellt blomgadan rikisvond var geymslumadr hinnar dyrligstu iungfru. Er þat vndarligt, huar[1] hann hafdi lesit, at Joseph hefdi ok helldi skirlifis blomstr, fyrir huert sannazt mætti meydomr sællar Marie. Hier endrnyiazt hinar fyrri giafir heilags anda, er smasuein Dauid gerdi harpara ok spamann af hiardreka, ok fylldi nautasveininn[2] med sinni giof ok gerdi hann spamann. Sem fyrr sagdr sueinn sagdi af helgum ritningum marga hluti, [suo til at iafna skiott sem ein aa rynni, eptir þui sem andinn kendi honum[3], hellt hann saman augunum, sem hann hatadi þetta stundliga lios[4]. Hann villdi varla virdazt at tala fyrir olærdum monnum, þeim sem eigi kunnu bok, sem fyrirsmaandi þeira ovizku, þuiat sa er mikla hluti med diupum skilning hafdi fest[5] i hiartanu, villdi eigi sia lios þessarrar veralldar. Enn sa er tungur smaabarna gerir sniallar ok velr ser þa, sem ostyrkir ero i verolldinni, at hann steypi ollum þeim, er styrkir ero, virdizt at velia þenna suein at bera vitni vm sina dyrd. Sem sa timi, er honum var skipadr til þessa vitnisburdar, var fylldr, sem ek sagdi[6], andadizt hann litlu seinna[7]. Suo mikil himnesk dyrd skein af[8] hans likam, at med birti ok huitleika hans aasionu tedizt engils[9] ok gudlig fegrd.

Capitulum[10].

Nu er um greinda iarteign farit, ok hefir hun i sier margt merkiligt. Enn þat uæri foruitligt at uita, huersu Petur Commestor suarade til, ef hann heyrdi þessa saugn, einkannliga þat er sua stendr, at sialfr sannleikrinn Jesus Kristr kallar modr sina siofar stiaurnu. Þessi greindr Commestor tekr þui fiarre i sinum sermone, at uor fru sancta Maria skuli siofar stiarna heita, talandi um þessa grein i fyrstu med þessu ordtake: „Ueit menn, segir hann,

[1] hvat *E.* [2] *saal. E;* suo sueininn *D.* [3] [*mgl. E.* [4] *saal. E;* lif *D.* [5] sied *E.* [6] sagda *E.* [7] sidar *E.* [8] yfir *E.* [9] eingilig *E.* [10] *det Følgende indtil S. 690 findes kun i E.*

at ek uilldi giarna koma mier i rædu vid þann, er kom fyst i hug at kalla Mariam siofar stiornu, ok ef mier uære lofat at disputera, skylldi ek eigi at eins ordigr uera, helldr ok þrætusterkr i mote honum; fyrir hui kalladi hann hana eigi helldr stiornu himinsins eda stiornu heimsins enn stiornu siofarins. Senniliga ber nafn siofarins beiskliga merking i sier. Mun ek af hinum sama brunne upp ausa sætt uatn oc beiskt?" Nu fer þier, Commestor, sem optliga kann uerda, at þu uinnr skiotliga malit, ef eingi suarar þier, þui heyrim vier þolinmodliga, þat sem litlu var lesit, hversu sonr talar vid modr sina, Jesus Kristr vid Mariam drottning, sua seigiandi: „Modir min, þu ert siofar stiarna." Hier er audsynt, at sa kallar Mariam siofar stiornu, er giorzt kann edle huers hlutar bædi aa himne ok iordu. Þui er eingi annar til, enn leggia af greinum ok luta nidr haufdi ok kalla sik sigradann.

Commestor giorir i þeim stad, sem optliga er meistaranna hattr, at leika sier uid klerkdominn, synizt mote blasa ymisligum hlutum i fystu, sua sem setiandi nockr motkaust, at þui naudsynligar ok fagrligar detti skyringin aa eptir, þui skulum uier heyra, huersu Petr Commestor skilr af sannleiknum uel ok fagrliga. Ma þat nockut uerda, seigir hann, at modir milldinnar ok myskunnar se modir beiskleik(a)ins? Nei, nei, langt er fra þui, ok fyrir þa skynsemd mun ek kalla at verdugu Mariam drottning stiornu himinsins ok stiornu heimsins, ok um sider stiornu siofarins. Stiornu himinsins fyrir aumbun yfiruættis giafa, stiornu heimsins saker rettlatra manna dugnadar, stiornu siofarins saker vesalla manna hialpar. Hon er stiarna himinsins, þuiat hun lyser alla adra menn med sinum biartleika; hun er heimsins stiarna, þat er at skilia allra rettlatra, þuiat þeir lita med godfusri astud til hennar hugganar, þa er þeir standa i motgange ok þraungingum þessarar ueralldar. Hun er ok senniliga siofar stiarna, þuiat allir aumir menn,

reikande i beiskleik glæpa bylgiunnar, bidi þessa ena somu hialpar ok myskunnar.

Nu þa huer ok ein sal segi blezadri mey ok modr þvilik ord: „Heil þu ok sæl, stiarna himinsins; heil þu ok sæl, stiarna heimsins; heil þu ok sæl, siofar stiarna.“ Ok ek sier nu, senniliga ok miok rettliga ok einkar sannliga ok þo naudsynliga er hun kaullut siofar stiarna. Þat sie ek þar med, at þeir sem i sionum eru, lita þessa stiornu fiarsynis; enn þeir sem i heiminum eru, lita hana meir nærsynis; þeir sem i himninum eru, sia hana næruerandis. Saa madr sem er ok miok fiarre, sier einn hlut, enn huorke hefir hann skyn yfir kyne ne personu synarinnar. Sa sem hann er i meire nalægd, hann greinir hlut ok kyn hlutarins, enn eigi personu. Enn sa er litr nockurn hlut rett hia sier, kennir hlutinn ok kyn hlutarins, ok eigi sidr personu. Þeir menn lita þessa stiornu i mikille fiarlægd, sem alla uega ero uafdir i glæpunum, sua sem i siofar bylgium, ok þott nockurn tima siai þeir upp yfir sik med hugskotz augunum siaandi til guds eda þeira hluta, sem guds ero, þat giorandi fyrir otta helvitis meir enn guds astrikis, mega þeir huorke hugsa stodu ne fegrd himneskra luta, þui at synda þokan bægir þeim brott af upplitningar hæd, blindandi þeira hugskotz augu fra andligri syn. Rettlater menn eru i meire nalægd uid þessa stiornu, litandi til hennar med hreinu hiarta, þuiat þann tima sem þeir lifa heilagliga blomgandizt i fegrd agætrar atferdar, bergia þeir med nockurum hætti af okunnu life fyrir isending himneskrar myskunnar, sua at þar fyrir greina þeir bædi stett ok fegrd heilagra, sua framt sem þeir mega halldner i daudligum likam. Himnabuarnir sialfer lita næruerandis stiornu þessa, þuiat þeir sia sialfann gud med skæru upplitningar auga, gledjandizt bædi samt af syn ok nalægd himirikis fagnada.

Fyrir skrifadar greinir er uel skilianda, huersu uidrkuæm(i)liga uor fru sancta Maria kallazt siofar stiarna. Naudzsynligt er þeim[1] monnum, er yfir sioinn fara, at

[1] þeir *Cd.*

merkia eina biarta stiornu, er nær skin midiu lopti, at fyrir hennar syn megi þeir ætla ok greida sina raas til skipadrar hafnar. Sua byriar ok alla·kristna menn verandi millum bylgna þessarar veralldar at lita stiornu þessa Mariam yfirdrottning einglanna, sem næst er gudi sialfum i hæd ok heidri, sæmd ok sælu (ok) prydi eilifri, ok greida ras sins lifs eptir hennar dæmum. Sa er þessu samþyckir, mun eigi kastadr uerda af uindi hegomligrar dyrdar. Eigi mun hann brotinn uerda aa flud eda skeri gagnstadligra hluta, eigi mun hann dreckiaz i saurugligum suelg likams munugda, helldr mun hann farsælliga koma med heilu ok haulldnu til eilifrar huilldar gledifullrar hafnar, huert honum uisadi ueg su biarta stiarna uor fru sancta Maria, uerandi mær ok moder eilifliga.

Þeiri einsligri sæmd, er uirdulig Maria audladizt at uera bædi mær ok moder, samþycker uel stiornunnar eiginleikr, ef þar er aa litid, þuiat sua sem stiarna sendir ut sina geisla fyrir utan spilling sialfrar sin, suo fæddi blezut Maria sinn blezada ok hinn elskuliga son an allri brugdning sins likama, ok sua sem geislinn minkar i aunguann stad hinn fyrra heimsins biartleika, sva minkar ok son Marie med aunguo moti sinnar modr meydomligann skærleika. Þessi er gaufuglig stiarna upprunnin af ætt Jacob, hennar birte lyser allann heiminn, huerrar birte frabæriliga skin i himnunum gangandi i gegnum byrge heluitis, ok umkringir allar halfr iardrikis, uermandi hugskotin meir, enn likams dygder styrkiandi, enn odader brennandi, mannkostu fyllandi, en lostu eydande, þessi biort stiarna liomandi ok med uerdleikum haleit skinandi, med eptirdæmum birtandi, naudsynliga upphefiandi, yfir breitt hafsmegin[1] uerande.

Gior sva uel, kristinn madr, segir hann, i guds nafni: skilr þu þik helldr reika millum boda i frammfalli þessarar veralldar enn yfir iord farandi, snu þu eigi brott augu þin af birte þessa himintungls, ef þu uillt fordazt underbrot ok

[1] hafsmegni *Cd.*

kafsteyting bylgiufallzins. Nu ef upp ris i moti þier auflugr freistnistormr, sia þu til stiornu þessarar, kallandi Mariam modr myskunnar, ok muntu huggan audlazt þinnar bænar. Fyrilat eigi gaufugligt eptirdæme hennar atferdar, þuiat ef þu fylgir þui, villizt þu alldre; bider þu hana, aurvæntir þu eigi; skylir hun þik, þa ottazt þu eigi; ef hun er þinn leidtogi, þa mædizt þu eigi, komandi um sider med hennar fulltingi til þess stadar, sem an er nockru endimarki, reynandi sva i sialfum þier[1], huersu uidrkuæmiliga sæl Maria drottning kallazt siofar stiarna, er skin i oendaligum sinum biartleika, lofut ok blezut eilifliga, tignut ok uegsomut oendaliga, dyrkut ok dasaumut einkanliga fyrir allar uerallder uerallda. Amen.

Sermo de domina.

Nv sem hier er komit, minnumzt enn aa lof ok dyrdaruerk sællar Marie drottningar, er obodanlig ero hverre tungu snilldarinnar. Ok þui skilium uier oss ecki vinna, fatækum ok af klerkdoms list miok utlægum, at tala til uorrar fru sanctam Mariam nockurum fam sæmdarordum, med þui at hver mannligr frammburdr aa iardriki er minne ok sliofare þeim einglasaung, er hana sæmer, prisar ok lofar i sialfu himiriki. Nu þo at eingi megi hana makliga predika eda hennar lof ok dyrd segia, þa er þo haskasamligt ok miok skynlausligt yfir at þeigia, heimskligt ok omannligt at uilia eigi heyra, ferligt ok diofuligt at hindra eda talma, sem gud i himiriki firre alla. Enn þat er girneligt ok sælligt ok glediligt at heyra, inneligt ok godmannligt framm at bera, sæmeligt ok sælligt sem iduligazt i at standa ok alla til þess at fysa ok aaeggia, ok at allir vite sik fiarre standa hennar uerdleika makliga at boda, synizt uel at uier heyrim, huersu meistarinn talar af þess hattar efni. Þo ath sua mætti verda, seigir hann, at allt hafit ok aull uotn ueralldarinnar uære sundr greind i smadropa, ok allr sandr heimsins sundr dreginn i smakorn, ok

[1] sier *Cd.*

allar iardir sundr leystar i smadupt, ok þessir dropar, korn ok dupt iardar snerizt i tungr hinar sniolluztu, feingi þær alldri utskyrt, huersu mikil ok huilik sæl Maria drottning er, eda hennar milldi ok myskunnsemi. Fyrir hvat er birtizt, at hennar lof ok dyrd sigrar alla umrædu. Þui skulum uier enda giora þessa mals i guds nafne, sem uier byriudum upp, bidiandi oss undir millde ok myskunn, ualld ok uerdleika, skiol ok skyling, arnadarord ok bænafullting, lios ok birte fyrr greindrar stiornu, sæluztu guds modr Marie, einkannliga þessa diktz samsetiara, ritara ok þa, sem sinn kost til gefa, lesa, heyra ok med litillæte vid taka, ok alla adra kristna menn lifandi ok frammfarna.

Setim nu sidar þau .x. uers er Petrus Commestor hefir diktat af fyrr skrifudu efne upp i lof guds modr, sem biodandi oss fafrodum at þeigia ok þuiliku starfi af at letta, sua frammberandi, sem hier er ritad.

Vers.

Si fieri posset, quod arene, puluis et unde,
Sudorum[1] gutte, rosa, gemme, lilia, flamme,
Ethera, celicole, nix, grando, sexus uterque,
Ventorum penne, volucrum, pecudum genus omne,
Siluarum rami, frondes, avium quoque penne,
Ros, gramen, stelle, pisces, angues, et ariste,
Et lapides, montes, conualles, terra, dracones,
Lingue cuncta forent[2], minime depromere possent,
Que sis vel quanta uirgo regina Maria.
Que tua sit pietas, nec littera nec dabit etas.
Tanto compluit hanc diues natura decore,
Unde mirata fuit, nil superesse sibi.
Labem[3] nec maculam natura[3] reliquit in ista,
Ad caput a planta transuolat iste decor[4],
Colla, supercilia, coma, frons, oculi, gena, nasus,
Os, dens, labra, manus, pes sine labe nitent.

[1] Sudarvm *Cd.* [2] Tuam *Cd.* [3] nonia *Cd.* [4] decore *Cd.*

(*Registrum fyrr sagdra iarteigna*).

Fyst aa bokinne er lifs saga uolldugrar frv sancte Marie himirikis drottningar, þui næst miracula eius.

I. Primum de Theophilo, er sig gaf fiandanum ok frelstizt fyrir uora fru.

II. Item af drottningu, er brodir keisarans rægdi.

III. Af Johanne prest Damasceno er af uar hogguin haundin.

IV. Af fru einni er barn atti vid syne sinum ok guds modir

V. Af Gregorio papa, er hann uandadi um er ræntir uoru pilagrimar ok upp laukz kirkian fyrir honum aundudum.

VI. Af haufdingium .ii. er sættuzt sem þeir sau tabulam uorrar frv.

VII. Af Anselmo diakn er hlo sem hann sa fiandann skrifa.

VIII. Af fiandanum er hann freistadi brædra iolanottina ok kemz eigi fyrir digrd i dormitorium.

IX. Af Hugo er hann sa andar syn. Af nouiciato er heilagr Job uitradizt.

X. Af hinum heilaga Bernardi er hann drack briost iungfrv sancte Marie.

XI. Af brodr Petro er sa iungfrv Mariam koma til brædra.

XII. Af brodr Stephano er gripinn var brædra (!) madr hans ok innkastadr.

XIII. Af þui er dioflar freistudu brodr Kristians ok hann sa andar syn i austr.

XIV. Af Petro einsetumanni.

XV. Af riddara einum er tok systr or klaustre ok iungfru Maria hialpade.

XVI. Af abota einum er tok Petrum undann bondum ok refsing.

XVII. Af presti þeim er ecki kunne at syngia.

XVIII. Af Thomase Einglandz byskupe er iungfru Maria gaf byskups skruda.

XIX. Af einum gramunk er leiddr uar i andar syn.

XX. Af þui er heilagr Bonus saung messu i Michaelis kirkiu.

XXI. Af þui er hallda skylldi burdartid iungfru sancte Marie.

XXII. Af þui er syngia skylldi huern laugardag ef eigi uæri hinar stærre hatider aa.

XXIII. Af þui er prestr einn sa guds modr Mariam i andar

XXIV. Af þui er Maria drottning uitradizt einum krypplinge.

XXV. Af einum brodr er ecki gat numit nema uersit Aue Maria.

XXVI. Af þui er heilagr Gregorius heyrdi sungna ant. Regina celi.

XXVII. Af þui huersu guds modir Maria frelsti pictur sinn.

XXVIII. Af þui huersu guds modir Maria sætti konur tuær.

XXIX. Af kertis iarteign in purificacione sancte Marie.

XXX. Af þui huersu guds modir frelsti systr þa er saung O illud unicum.

XXXI. Af þui huersu guds moder frelsti suein þann er getinn var aa paskanott.

XXXII. Af brodr þeim er las salvtacionis tidir.

XXXIII. Af tveimr predikara brædrum.

XXXIV. Af þui er herra einn gaf husfru sina fiandanum.

XXXV. Af riddara einum er tok systr brott or klaustri sinu.

XXXIX. Af þui huersu guds modir gaf fædzlu brædrum.

XL. Af þui er ribballdar .ii. hæddu at likneskiu uorrar fru.

XLI. Af þui er einn iude stack knife i barkann aa likneski vors herra.

XLII. Af þui er gydingr einn kastadi aa likneskiu uorrar fru.

XLIII. Af þui er broder einn keypti husfru einni skript iungfru Marie.

XLV. Af þui er fiandinn dreckti klerk einum er las tider guds modr.

XLVI. Af þui er klerkr einn las Gaude dei genitrix.

XLVII. Af þui er einn klerkr saung uersit kyndilmessu Gabrielem.

XLVIII. Af þui er spellvirkiar .ii. leidrettuzt ok annar redz i klaustr.

XLIX. Af spellvirkia einum er hvgsadi at giora kirkiu guds modr.

L. Af þvi er guds moder frelsadi brædr i ánne Rodan.

LI. Af þvi er prestr Ranundus frelstizt i siofar haska.

LII. Af riddara einum utlendum er uitiadi heilaga stade.

LIII. Af þui at kuidr einnar konu laukzt upp.

LIV. Af þui at guds moder reisti einn suein af dauda.

LVI. Af þvi er skædir vargar hlupu í borgina Rvtinensis.

LVII. Af Herremanno er guds moder hialpadi honum.

LVIII. Af þvi er broder einn vard undir steini ok guds modir hialpadi honum.

LIX. Af þvi er einn vngr sveinn gleypti iarn.

LX. Af þvi er husfru einni grandadi eigi elldr.

LXI. Af Laudunensibus er þeir foru med skrin guds modur Marie.

LXII. Af þeim hlutum er guds moder Maria vann i Suession.

Enn nu skal þessu næst fara eptir stiettum, at þui skiotara megi finna þat sem huer uill.

Hin fysta bok er af byskupum ok audrum klerkum; aunnvr bok er af abotum ok klaustramonnum; hin þridia af konungum ok audrum ueralldarmonnum; hin fiorda bok er af likneskium guds modr, ok af þeim hennar kirkium, er menn feingu heilsu af.

Hver þessara fiogurra boka greinizt i fiora hlute.

I fystu bok stendr i fyrstu af Romaborgar byskupum; þar næst af audrum byskupum; i þridia stad af prestum; sidazt af klerkum.

I annare bok segir fyst af abotum; þar næst af prioribus; eptir þat af audrum munkum; sidarzt af klaustrfrum.

Þridia bok segir fyrst af konungum ok iorlum; þar eptir af riddurum; þar eptir af audrum ueralldarmonnum; oc sidazt af konum.

Fiorda bok segir fyrst af hatidum guds modr ok hennar likneskium; þar næst þær iarteignir, sem giorduzt, þa er bedit var aulmuso til hennar kirkiu i Lauduno; i þridia stad þær iarteignir, sem hun giordi i sinne kirkiu i Suessione, ok ero þær adr skrifadar; sidazt segir af þeim maunnum, sem hietu til hennar kirkiu i Rothomador.

LXIII.

Postolar fengu kirkiu med hialp vorrar frv[1].

I borg þeiri er Libia heitir, er likneski vorrar frv guds modur Marie, þat sem eigi er gert med manna hondum, helldr synizt hun skorin aa vegginum[2] sem hun se lifandi, enn klædin synazt med purpura. Þessi likneskia er i þeiri kirkiu, sem helgir guds postolar keyptu at iudum, er þeir hofdu adr fyrir þinghus. Postolarnir vigdu husit[3] til heidrs sælli guds modur Marie, er þar nu byskupsstoll. Judar ofundudu, at[4] postolarnir hofdu gert guds modur[5] musteri af husinu[6] ok predikudu þar guds [erendi ok hans blezada[7] nafn. Kuomu þeir nu til keisarans, er þa styrdi rikinu, kærandi sik hier vm, ok beidduzt at taka aptr husit, at þeir gerdi þat enn sitt þinghus, enn budu at luka postolonum aptr þat fe, sem þeir hofdu mot gefit. Sem postolarnir eru kalladir til keisarans, spyrr hann eptir, sakir hvers þeir hafa[8] husit vigt til kirkiu. Þeir suorudu: „Ver gerdum uel, at ver helgudum þat hus, sem ver keyptum, til tignar vorum herra Jesu Kristo.“ Þa baud keisarinn postolonum ok iudum, at huorirtueggiu skylldu inscigla husit ok geyma vm fioratigi daga, bidiandi at gud syndi þeim, huorir eiga skylldi. Postolarnir stiga[9] vpp aa fiallit Syon. Var guds modir Maria þa [þar enn lifandi aa iardriki[10]. Þeir badu hana ok sogdu[11]: „Bid, hin helga iungfru Maria, guds

[1] *Saal. D2;* af likneskiu Marie *E; jfr. ovenfor S 113.* [2] *saal. E;* vegnum *D.* [3] hofit *E.* [4] er *E.* [5] *tilf. E.* [6] þeira þinghusi *E.* [7] [*tilf. E.* [8] hafi *E.* [9] stigu *E.* [10] [enn aa life *E.* [11] henni sitt efni ok *tilf. E.*

son vorn herra Jesum Kristum, at med sinni myskunn virdizt hann oss at gefa þetta hus, sem ver hofum fyst vigt hans helgazta nafni, at þar se predicut[1] hans ord.“ Heilög Maria suarar Petro ok mællti: “[Werit örnggir ok ottizt[2] ecki, þuiat ek skal bidia med ydr, at þier eignizt þessa kirkiu.“

Sem lidnir voru .xl. daga, kuomv postolarnir ók gydingar allir samt til fyrr sagdrar kirkiu ok fundu husit læst ok insciglat, sem þeir hofdu vid skılst[3]. Hinn helgi Petrvs let sopa innan husit. Einn af gydingum leit vpp aa vegginn ok saa aa fremra briosti musterissins, þvi sem til vestrs var, eina likneskiu sem lifanda mann, horfandi i austr. Sem hann hefir lengi hugat at vandliga, sagdi hann: „Sannliga er kona i husinu.“ Adrir indarnir ganga nu til ok hyggia at, ok sem þeir hafa sed aa vm stund, segia þeir: „Sannliga er Maria hier.“ Hinn helgi Petrvs gengr nu at ok ser likneskit. Hann mællti: „Þetta er vist sialf guds modir Maria.“ Sem iudar heyra þat, ottazt þeir ok hafa sik brott sem skiotazt, suo segiandi: „Hier skulum ver alldri inn koma i þetta hus, þuiat hier er inni Maria modir Jesu.“

Þann tima sem Julianus gudnidingr, er ofrid gerdi guds kristni, kom i fyrr sagda borg, baud hann millum annarra þeira illra hluta, sem hann gerdi, at gydingar byggi[4] brott likneskiuna af murinum ok færdi honum. Þeir foru til þess ok villdu leysa hana brott af murinum. Sem þeir sia i andlit likneskiunni, verda þeir suo ottafullir, at þeir þora eigi nærr[5] at koma, ok foru brott sem skiotazt. Stendr fyrr sogd likneskia sæmiliga i þeim stad allt til þessa dags.

LXIV.

Af likneskiu vorrar frv.

Þann tima er wor frv Maria guds modir var med postolum guds eptir hans uppstigning, skipodu postolarnir

[1] predikat sialfs *E.* [2] [Vert auruggr ok hrædz *E.* [3] skilizt *E.* [4] hiuggi *E.* [5] nærre *E.*

eptir vitran heilags anda, ath þui sem truizt, ath eptirkomundum til minningar wæri skrifud mynd hennar dyrdligu aasionu, þuiat eigi ath eins var hun prydd fegrd hins idra mannz, helldr war hun ok þar med tignud vmfram daudliga menn allri likamligri fegrd. Þessa likneskiu pentadi hinn helgi Lucas ewangelista, merkiandi ath eins voxtinn, ok gerdi skugga i klædi[1], enn eigi med koloribus. Ok næst er hann kom til, war skriptin skinandi med mikilli ok oumrædiligri[2] fegrd, þeiri sem eigi matti gera likamligar hendr nockurs daudligs mannz, helldr war audsynt, ath hun var ger med krapti almattigs guds. Sem postolarnir sia þat, fagna þeir med andligri gledi, lofandi gud litilatliga, sem skylldugt var. Enn eptir feingna gipt heilags anda, sem postolar foru vida at predika guds ord, var vor frv heilug Maria i huse Johannis ewangeliste allt til sins andlatzdags, aa huerium truizt at hun var vppnumin til himinrikis dyrdar.

.Eptir langan tima var þessi likneskia, at guds wilia sem truizt, af einum kristnum manni flutt i Romam. I þenna tima woru i Roma þrir brædr, Tempulus, Seruulus ok Trinulus[3]. Þeir hofdu flyit af Bizancio ok voru i þeim stad, er þa var kalladr sancte Agatthe Inturee[4]. Drottinn Jesus Kristr vitrazt Tempulo[5] einum af þessum brædrum ok mællti: „Kaup likneskiu hinnar helguztu iungfrv Marie af þeim manni, er þat flutti hingat, ok set þat i hinn virduligsta stad i þeiri kirkiu, sem er nærr husum þinum.“ Hann waknar ok leitar þessa likneskis, ok sem hann finnr þat vm sidir, berr hann þat i þa kirkiu, er gud hafdi honum vitrad. Ok hedan af sem dagliga wrdu allzkyns iarteignir fyrir þessa likneskiu vorrar frv, var þessi kirkia kollut sancte Marie in Tempulo. Þessir þrir fyrr nefndir brædr woru allt til enda sins lifs i fyrr sogdum stad, þvi godfusari til guds ok hans modur, sem þeir sau optlegar i þessum stad verda guds iarteignir.

[1] klædin *E.* [2] undarligri *E.* [3] Triuulus *E.* [4] dituree *E.* [5] *tilf. E.*

Nockurir klerkar ofundado svo dyrliga krapta verda i suo litils hattar stad, badu Sergium pafa, at þessi likneskia væri færd i Jons kirkiu i Latran, segiandi sakir sinnar aagirni, at þat heyrdi til, at mest hattar likneski wæri i hinne mestu kirkiu. Sem þeir fa her til samþycki af pafanum, fara þeir med miklum fiolda manna ok taka i brott þa helguztu likneskiu vorrar frv ok hennar sonar. Þær systr er i þeiri kirkiu þiónudu gudi med hreinlifi, hormudu miok gratandi saarliga, er þetta likneski var brott borit[1]. Þeir er skriptina baru, kuomu til þess stadar, sem heitir Pripdem[2], ok þar wrdu þeir suo ottandi af miklum reidardunum[3] ok elldingum hrædiligum, er gud gerdi, ath þeir þordu eigi ath hræra sig or þeim stad. Ok er fyrr sagdr paui Sergius heyrir þetta, ottazt hann miok, ok ferr sialfr med litilæti til þess stadar, sem þessi likneskia var, er medr einglanna hondum trvizt skrifvt vera, ok bidr leingi til guds. Ok eptir þat, sem hann riss upp, tekr hann sialfr med sinni hendi þessa skript ok berr i kirkiuna heilags Johannis i Latran, setiandi hana med vegsemd hia likneski vors herra Jesu Kristz.

A næstu nott er fyrr sogd skript med vndarligvm ok faheyrdum hætti af gudligri iarteign aptr færd i sômu kirkiu, sem hun var adr fyrra dag medr [mikilli sorg[4] guds þionustukuenna med styrk ok ofrefli meirr sakir aagirni enn goduilia brott tekin. Enn er pafinn heyrir þessa vndarligu iarteign, ferr hann med litilæti ok goduilia til fyrr sagdrar kirkiu. Hann spyrr glogliga eptir guds ambattir, þær sem þar voru, aa huerium tima nætrinnar þær saa skriptina aptr koma i þann stad, er hun hafdi adr verit. Abbadis þeira, su er var sannord ok heilog, fellr til fota pafanum svo mælandi: „Nærr nidri nott, sem ek var aa bæn gratandi, at brott var[5] tekit minnar frv likneski, ok ek bad til guds fyrir minum syndum, halldandi hondum til

[1] tekit *E.* [2] Spleni *E.* [3] reidarþrumum *E.* [4] [miklum harme *E.* [5] uæri *E.*

himins, sa ek hana med miklu liosi sem einn fugl fara inn vm glugga, þann sem er aa kirkiunni, skipandi sig i þann stad, er nv megit þer sia, at hun er komin eptir guds uilia. Pafinn medr kardinalibus ok þeim vitroztum monnum, er hann hafdi hia sier, hugleidir giorla þetta faaheyrda takn, iatandi sig fyrir ollum sekan af sinni diorfung. Eptir þat syngr hann hatidliga messu i þeim sama stad ok leggr mikit godz til þeirar kirkiu, skipandi medr odrum hlutum, at þionustumenn Lateranensis kirkiu skylldi fa æfinliga nogt oleum, at iafnlega brynne fyrir þessarri fyrr sagdri skript vorrar frv guds modur Marie.

LXV.

Vor frv gaf pafa aptr sina hond[1].

Svo er lesit i iarteignum sællar guds modur Marie, at aa fyrsta paskadegi, sem hinn helgi Leo pafi song messu i hennar kirkiu ad Sanctam Mariam Maiorem, ok hann gaf folkinu vors herra holld ok blod, fyrst karlmonnum enn sidan konum, mintizt ein kona vid hans hond, eptir þvi sem sidr er til. Af þessu kendi hann med ser mikla likams freistni. Guds madr riss upp mot sialfum ser med hinni horduztu hefnd ok pinu, svo at aa sama degi hoggr hann [med ollu af leyniliga[2] sina hond, er honum hafdi verit sok ok efni fyrr sagdrar freistni. Hann lætr geyma hondina i einum leyndum[3] stad. Enn þuiat hann matti eigi sakir þessa syngia messu aa þeim hatidum, sem pafinn er vanr at syngia, kærdi folkit med miklu haareysti ok leitadi eptir, sakir huers pafinn veitti eigi gudliga þionustu eptir vana. Hinn heilagi Leo vendi þa ollu sinu trausti til sællar guds modur Marie ok gaf fullkomliga allan sik i hennar valld ok forsio. Wor frv vitradizt honum þegar, hvn tekr þa somu hond, er hann hafdi af ser hoggvit ok setr vid hans handlegg ok grædir med sinum helguztum hondum saman, suo at hondin var fogr ok styrk sem adr. Eptir þat bydr hun, at hann skal færa hennar syni forn guds likama[4]

[1] Af Leo pafa *E.* [2] [leyniliga af sier *E.* [3] leyniligum *E.* [4] lifanda *E.*

eptir sinum vana. Pafinn lysir ok predikar opinberliga fyrir ollu folki þenna hlut, sem honum hafdi til borit, ok synir ollum þa hond, er honum var aptr gefin. Þessi fyrr sagdr pafi Leo kalladi saman byskupa þing i Callcedonia, var þar millum annarra hluta skipat, at iungfru Maria skylldi kallazt guds modir.

A þeim sama tima eyddi Attila konungr miok Italiam. Hinn helgi Leo pafi vakti i kirkiu guds postola bidiandi af ollum hug til guds modur Mariam þriar nætr ok þria daga. Eptir þat segir hann til sinna manna: „Huerr er mer vill fylgia, hafi sik til reidu.“ Hann ferr þa mot Attila konungi, enn þegar er hann kom suo nærr, at konungrinn matti sia hann, steig hann af sinum hesti ok fell til fota pafanum, bidiandi at hann beiddizt af honum þann hlut, sem hann villdi hellzt þiggia. Hinn helgi Leo bad [þess, at konungrinn[1] færi brott af Italia med allann sinn her ok gefi liduga alla þa hertekna menn, sem hann hellt i bondum. Sem konungrinn var asakadr af sinum riddurum[2], at sa er adr vann sigr aa ollum konungum i heiminum, var nu sigradr af einum byskupi vopnlausum, suarar hann suo: „Ek sa fyrir at hialpa mer ok ydr i þessu, þuiat ek sa honum til hægri handar [sem stædi hinn sterkazti riddari aluopnadr[3], ok hafdi i sinni hægri hendi brugdit suerd. Hann sagdi til min: „Ef þu villt eigi hlyda þvi, sem þessi madr bydr þier, skalltu skiotliga deyia med ollum þinvm her.“ Eptir þetta for Attila konungr brott af Italia ok leysti alla hertekna menn, þa sem hann hellt adr i bondvm.

LXVI.

Af Boni(facio)[4].

A dogum hins helga Bonifacij pafa, af huerium suo er lesit, at hann þa af Foka keisara, gudi ok hans modur ok helgum monnum ollum til heidrs, ok vigdi til kirkiu hof þat, er stod i Rom ok af fornum Romverium var kallat

[1] [hann, at hann *E.* [2] maunnum *E.* [3] [hinn sterkazta riddara aluopnadann *E.* [4] *saal. E; Overskr. mgl. i D.*

Pantheon aa girzka tungu, þa vard mikil þræta milli iuda ok kristinna manna [i Rom[1]. Judar villdu medr allri aakefd sins vitleysis nidr briota ok i mot kasta tru holldganar vors herra Jesu Kristz, ok sǒnnudu hina helguztu mey Mariam hafa getid þann helga son, sem hun fæddi, med likamligri natturu af Joseph, huerium hun var fest, synandi medr ordum nockurra girzkra villumanna, at omattuligt væri at nockur iungfrv geti barn vtan karllmannz sambland. Sem þessi þræta hafdi leingi mot stadit heilagri tru i Rom, willdu godir kristnir menn, er hitnudu[2] sakir [elsku truarinnar[3], brott reka alla iuda af borginni, vtan þeir leti af sinne heimsku[4] ok tæki skirn trvandi aa Krist.

Þann tima var einn madr i Romaborg, sa er alla sina daga hafdi blindr verit fra fyrsta tima, er hann var fæddr, ok þo kunni hann vel gudligar ritningar, þær sem til heyrdu[5] kristiligri trv, þuiat hann hafdi leingi verit i skola eigi at eins medr Latinis, helldr ok med Grecis, ok allt þat sem hann matti vndirstanda af gudligum ritningum, vardueitti hann i sinu[6] minni. Þessi blindi madr tendrazt med hita kristiligrar truar ok ferr einn dag til fyrr sagdrar stefnu, ok setti sig mot iudum, synandi þeim med skynsemd retta tru, ok medr suo mikilli stadfesti aasakar hann þa ok nidrar þeira villu, at nærr allir þeir wrdu ath þegia, ok kunnu ǒngu at suara, synandi med þui fals vera þat, er þeir fylgdu. Ath siduztu toku þeir at ædazt i mot honum med hordum ordum ok brigsludu honum suo segiandi: „Sakir huers dirfizt þu, madr, med þui at þu ert syndugr ok getinn af synd, ath vernda kristiliga tru wid oss, þar sem þu kant eigi ritningar; er eigi audsætt[7], ath Kristr þinn ma eigi orka[8] at gefa þier [þin augu[9]?“ Hinn blindi madr suarar: „Bidit þria daga ok þa mvnit þier sia gud gera mer fagra iarteign.“ Eptir þria daga var purificacio sællar Marie, su

[1] [*mgl. E.* [2] *saal. E;* heriudu *D.* [3] [heitleika truarinnar ok elsku uid gud *E.* [4] uillu *E.* [5] heyrdi *E.* [6] sinum munne ok *E.* [7] audsynt *E.* [8] þui *tilf. E.* [9] [syn *E.*

hatid er Greci kalla ypapanti domini, ok sem til heyrdi suo dyrligri hatid, var hun þann tid[1] halldin vm alla Romam af ollum klerkum ok kristnu folki, enn nu er hun einkanliga halldin i þessarri kirkiu vorrar fru, sem Bonifacius vigdi, ok heitir ad Sanctam Mariam Maiorem. Sem iudar heyrdu þesser ord hins blinda manns wrdu þeir reidir ok mælltu med hlatri: „Sannliga ma Kristr þinn, [huern er vorir fedr krossfestu[2] eigi gefa þier syn, þuiat eigi matti hann sialfan sig frelsa fra dauda. Enn ef hann gefr þier syn þina oss nærverondum, skulum ver sannliga allir trua aa hann, þuiat þa siam ver, ath hann er sannr guds son ok eingi er annarr lausnari heimsins.“ Aullum þeim semr at setia þetta sattmal, at ef Kristr ma þessa iarteign gera þeim nærverondum[3], skylldi huerr sem eigi villdi Kristi trva, lata allt sitt godz ok fara utlægr af borginni, sem sa er gert hefdi hin mestu suik mot konungligri tign. Eptir þetta sattmal[4] for huerr til sins herbergis[5]. Þessi blindi madr let leyniliga leida sig til herra pafans Bonifacium[6] ok segir honum[7] þetta sattmal ok skildaga, er þeir hôfdu saman talat vm tru gydinga ok kristinna manna. Sem pafinn heyrir þat, verdr hann gladr ok lætr skyllda iuda alla til, ath þeir komi til Mariu kirkiu aa fyrr sagdri hatid.

Nu kemr þessi dyrliga hatid ok allr fioldi klerka [i Rom[8] med folkinu safnazt til fyrr nefndrar kirkiu at vaka þar fyrir guds hatid ok vorrar fru, ok her med fylgir mikill fioldi iuda. Ok þa er leiddr fram milli folksins þessi blindi madr fullr med tru ok anda gudligrar speki, efandi ecki vm guds iarteignir. Ok er sunginn var ottusongrinn, til þess er lesin var hin [attanda lectian[9], lætr þessi blindi madr leida sig fyrir alltari guds modur Marie, stydiandi sig fram aa sinn staf, ok hof vpp þat responsorium, sem hann hafdi adr fyrir tueimr dogum dictat, ok þetta er vpphaf

[1] tima *E.* [2] [*mgl.* *E.* [3] næruerandis *E.* [4] samtal *E.* [5] heimilis *E.* [6] Bonifacii *E.* [7] hversv komit er um *tilf.* *E.* [8] [*tilf.* *E.* [9] [.ix. leccio *E.*

at, Gaude Maria uirgo. Kunni hann vel musicam. I þessu responsorio talar hann svo fagrlig ord af holldgan vors lausnara rækiandi[1] villu gydinga, at eptir allra samþycki, þeira sem vid woru, var þat dæmt, at einginn skylldi fylgia eda vernda þeira[2] villu eda adra hluti, þa sem iudar helldi[3] fyrirsmaandi vorn herra ok hans modur. Sem versus eptir responsorium var sungit, þa gaf hid sanna lios Jesus Kristr, huerr er þessa blinda mannz hiarta hafdi adr birt med liosi rettrar[4] truar, honum lios sinna augna ok hina biortuztu syn fyrir bæn sinnar modur, huerrar ospilltr æfinligr meydomr var verndadr ok syndr i fyrr sögdum song. Enn sem þessi iarteign var sen, sungu allir kristnir menn[5] Gloria in excelsis deo med miklum fagnadi. Fim hundrut gydinga toku tru ok skirn, er þeir sau þessa hluti, enn adrir flydu brott or Roma ok woru alldri sidan þar senir. Hedan af var þat skipad af heilagri Roma kirkiu, ath þetta responsorium skylldi syngia æfinliga eptir [attanda lectian[6] aa þeiri somu hatid, ath minning þessar iarteignar mætti eigi gleymazt[7] af kristnum monnum til lofs worum herra Jesu Kristo, honum se dyrd med fedr ok helgum anda vm allar alldir allda. Amen.

LXVII[8].

Af Evsebio byskupi.

Eusebius, er sidann var byskup Uercellensis, kom i Romam med fodr sinum ok modr aa dogum Diocleciani ok Maximiani primsigndr at eins. Eusebius pafe skirde hann ok gaf honum sitt nafn, sem guds eingill uitradi honum. Hann var skær iungfru, ok sidann var hann skirdur, upp fra þui uillde hann uid aungua konu minnazt, ok eigi vid modr sina. Hann giordi þat eigi fyrirlitande natturuna, helldr flyiande syndina. Hinn helgi Marcus pafe uigdi hann til prestz, sem hann uar nærre .l. aara gamall. Eptir þat sem

[1] hrækiandi *E.* [2] þessa *E.* [3] helldu *E.* [4] sannrar *E.* [5] lof *tilf. E.* [6] [.ix. leccionem *E.* [7] leynazt *E.* [8] *Denne Legende findes kun i E.*

Julianus pafi sa, huersu miok Arriani, geingu yfir kristnina aa daugum Constancij, uigdi hann Eusebium til byskups i þa borg, er Uercelli heitir, er þann tima var mest hattar af borgum Italie. Sem hann kom i borgina Vercellis, læstu menn allar kirkiur, suo at eingi matte inn komazt. Eusebius understendr þeira illzku ok fer til haufutkirkiunnar, er helgut var sælli guds modr Marie, huerre er hann treysti umframm alla helga menn næst sialfum gudi. Byskupinn fell aa kne fyrir kirkiudyrunum ok bidr til guds ok uorrar fru, at hann megi inn komazt i hennar kirkiu, ok þegar sem hann stendr upp, lukazt upp med gudligri giof allar dyr kirkiunnar, sem þær hefdi eigi byrgdar uerit. Geingr byskupinn þa inn frials lofandi gud ok hans modr Mariam.

LXVIII[1].

Fra þvi er Merkurius drap Julianum.

Sem Julianus gudnidingr war wordinn keisari ok hann for til bardaga mot Persidis[2], het hann gudunum, at, ef hann feingi sigr skylldi hann færa þeim i forn blod kristinna manna. I þessi ferd kom hann til borgarinnar Cesaream. Hinn mikli Basilius byskup þeirar sǫmu borgar, er fyrrvm hafdi verit hans skolabrodir, kom i mot honum med sinum monnum. Sem keisare sier byskup, sagdi hann: „Yfir hefir ek vnnid þik, Basilius[3], i visdom.“ Hann suarar: „Gud villdi, at þu kendizt vid sanna speki.“ Basilius[4] gaf keisaranum .iii. byggbraud. Hann baud sinum þionustumonnum ath taka wid þessu, en fa[5] byskupinum i [stadinn hey[6], suo segiandi: „Bygg þat sem hann gaf oss, er bufiar fodr, taki hann þar i mot hey.“ Sem Basilius tok vid, sagdi hann: „Wer gafvm ydr, keisare, af þui sama, sem wer aatum, enn þier gafut oss i mot þat, sem þer fædit med [skynlausar skepnur[7].“ Sem keisarenn heyrir þetta, verdr hann aakafliga reidr ok segir: „Widr þetta hey skalltu fædazt verda, medan þu lifir, þuiat sem ek fer aptr med

[1] *Jfr. ovenfor S. 72.* [2] Persis *E.* [3] Basili *E.* [4] ok *E.* [5] gefa *E.* [6] [mote gras *E.* [7] [skynlausa skepnu *E.*

sigri, ok ek hefir vndir mik lagt Persis[1], skal ek eyda þessa[2] borg ok lata hana eria vpp, suo ath hon hafi þadan af i sier helldr miol enn menn[3]. Weit ek, at þu eggiar lydinn, ath hann brioti[4] mitt bod, viliandi eigi dyrka hina helgu Dianam, hueria er ek vegsama, helldr spotta þeir hana.“ Sem hann hefir þetta sagt, ferr hann til Persidem.

Hinn helgi Basilius ferr aptr i borgina ok kallar saman allan lydinn ok sagdi þeim ord keisarans, gefandi þeim gott rad, huersu [þeir mætti fordazt hans reidi[5], ok segir suo: „Siait fyrir, brædr minir, yduarri heilsu ok virdit einkis yduarn fiarhlut hia ydru lifi ok fridi, ok ef gud vill, ath þessi grimmi konungr lifi, þa mykium[6] ver hans reidi med fegiofum, bidiandi iafnliga til guds ok hans modur Marie, at þau leysi oss or þessum haska.“ Sem hann hefir þetta sagt, fara allir heim til sinna husa, ok tok huerr sina peninga, sem hann orkadi eptir sinvm rikdomi, ok baru gladir[7] til hins helga Basilium byskups, at hann geymdi. War þat mikit[8] gull ok silfr. Hann geymir þetta godz i sinne fehirdzlu ok ritadi nafn huers sem eins medr sinum peningum, suo segiandi: „Gud er mattugr at lægia hans ofbelldi ok gefa oss aptr vort godz.“ Þa baud hann ollum lyd, at þeir skylldi fara vpp i fiallit Didimi[7] til musteris guds modur Marie ok bidia þar þria daga samfast, ath gud eyddi radi þessa illa keisara. Sem þeir wôktu ok badu til guds med audmiuku hiarta, syndizt hinum helga Basilio i suefni, sem mikill fioldi [himnesks hers[9] væri aa fiallinv, ok i millum þeira sat ein hin dyrligazta drottning. Hon taladi til hôfdingia þeira, sem næst henne satu: „Kallit[10] mer Merkurium, hann skal fara ath drepa Julianum [gudniding, þuiat hann lastar[11] son minn sannan gud.“ Þessi helgi riddari Merkurius kom fyrir hana med sinum vopnum,

[1] Persas *E.* [2] þina *E.* [3] vin *E.* [4] dirfizt at briota *E.* [5] [med skal fara *E.* [6] mykim *E.* [7] *tilf. E.* [8] ofrefli *tilf. E.* [9] [himneskra hirdsueita ok herskapar *E.* [10] *saal. E;* Kalla *D.* [11] [er med miklu drambi lastar ok fyrirsmar *E.*

ok sem hon hefir sagt, huert[1] hann skal, ferr hann brott skiotliga. Þuilika vitran vm dauda Juliani sa [Libanius questor[2] ath tign, sem hann var i Perside.

Hinn mikli Basilius ottazt þessa syn, ok þegar hann waknar, ferr hann [i borgina til legs hins helga[3] Merkurij, þar sem vopn[4] hans voru wardueitt, ok sem hann finnr ecki þar vopnin[5], kallar hann til sin kluckarann, spyriandi eptir, huar þau wæri. Hann sor[6] vm, ath þau voru þar um kuelldit i þeim sama stad, sem þau voru vaun. Hinn helgi Basilius trvdi nu sanna vera[7] þessa vitran. Ferr hann nu aptr[8] aa fiallit ok finnr lydinn sofanda. Hann vekr þa vpp ok eggiar aa, at þeir bidi til guds med ollu hiarta, segir hann þeim þessa vitran, sem honum hafdi tedst ok kuezt hyggia, at aa þeiri sômu nott mundi hinn grimmi konungr Julianus[9] drepinn. Hann ferr enn aptr til borgarinnar, ok sem hann kemr til leidis hins helga Merkurij, finnr hann þar hans vopn, ok var spiotit alblodugt[10]. Hann bidr nu allan lydinn fara til hofudkirkiunnar, ok þacka þar allir samt gudi med goduilia lofandi hann fyrir sina myskunn ok hans modur. Nu sem allr lydr helldr hatid sakir dauda Juliani medr mikilli gledi, kemr Libanius questor Juliani i borgina berandi ollum þau bod, ath sa illi konungr var daudr, ok segir suo: „Þa er Julianus var vidr ana Eufraten ok hans riddarar helldu vôrd vmkringis hann, kom einn riddari okunnigr aluæpntr. Hann reid suo aakafliga med miklum gny, ath ollum vard mikil ogn ath. Hann lagdi sinu spioti i gegnum konunginn. Riddarinn for þegar i brott, suo at eingi madr sa hann sidan. Sa uesli madr let sitt lif kallandi haarri rôddu gudlastan. Sem hann kendi sig at vera kominn dauda, tok hann at lasta Krist, suo segiandi: „Sigradir þu enn galuerski, sigradir þu." I þessu

[1] honum huat *E.* [2] [Libanus sophistoquestor *E.* [3] [til leidis hins helga guds piningarvotz *E.* [4] *saal. E;* bein *D.* [5] *saal. E;* wopn hans *D.* [6] suarar suo *E.* [7] synena ok *tilf. E.* [8] upp *E.* [9] vera *tilf. E.* [10] allt blodugt *E.*

let sa vesli madr lif sitt.“ Libanius sagdi ok þa vitran, sem honum tediz aa þeiri sômu nott, aa þann haatt ath ollu sem hinn helgi Basilius saa. Fellr hann þaa til fota byskupinum ok bidr hann veita sier helga skirn, ok sem hann var skirdr, skildizt hann alldri vid Basilium.

Um morgininn kallar hinn helgi Basilius saman allan lydinn, ok bydr ath huerr [skal taka[1] sina peninga, þa sem hann vardueitti. Þeir suara allir sem einum munni: „Ef ver willdum gefa daudligum konungi þetta godz, ath hann eyddi eigi vora borg. huersu miklu helldr vilium[2] ver gefa þessa hluti odaudligum konungi, er oss frelsti af suo miklum haska. Nu er allt þetta godz i þinu valldi, skipa þu[3] sem gud gefr þier vizku til.“ Hann vndrazt þeira godfysi, ok fær huerium hinn þridia hlut af sinu godze nær naudigum, enn annat lagdi hann til [kirkiu vppgerdar[4] gudi til heidrs ok hans modur, er þa leysti fra dauda med suo fagrligri iarteign. Sem lydrinn i Anthiochia heyrdi dauda Juliani, helldu þeir almenniliga hatid med miklum fagnadi, syngiandi suo i sinum leikum: „Þu hinn heimskazti! sigradi gud, ok sigradi Kristr hans, huar ero nu spaar þinar?“

LXIX.

Vor fru vitradizt Johanne elemosinario patriarcha.

A dôgum Foce keisara war heilagr Johannes elemosinarius patriarcha i Alexandria. Hann war sakir sins frialsleika ok myskunnsemi wid fatæka menn kalladr elemosinarius, þat þydizt ôlmusugefari. Þessi helgi patriarcha sagdi suo sialfr af sier, ath þa er hann war i Cypro nærr .xv. aara gamall, birtizt honum eina nott i suefni, ath hann sa[5] wndarliga væna[6] iungfrv fagrliga klædda, solu biartari i aasionu, standa hia sinni sæng, ok er hann ottadizt miog, geck hon ath honum ok wakti hann, þrystandi sinni hægri hendi aa hans sidu. Sem hann waknar, sier hann [,ath þessi sama iungfru stendr[7] enn wid sængina. Hon bar aa

[1] [taki *E.* [2] skulum *E.* [3] þui *E.* [4] [uppgiordar kirkiunne *E.* [5] sæi *E.* [6] *saal. E;* fagra *D.* [7] [standa þessa somu iungfru *E.*

haufdi[1] koronu af kuistum olife, ok þar yfir vppi eitt garlant [med gull[2]. Hann hyggr, at þar se einhuer kona, ok sem hann hafdi signat sig marki hins helga kross, mællti hann: „Huer ertu, eda sakir huers dirfizt þu inn ath ganga vm nott i mitt herbergi ath mer sofanda?“ Hon suarar med gladri aasionu sem brosandi ok mællti: „Ek em hin fremsta konungsdottir, ok ef þu will mik taka þier til wnnostu eda brudar, skal ek þik leida i auglit hins hæsta keisara. Hefir eingi suo mikit walld med honum sem ek, þuiat fyrir mik villdi hann werda madr aa iardriki ath leysa mennina.“ Ok er hon hafdi þetta mællt, huarf hon aa brott. Sem hann hugleidir[3] þessa vitran, skilr hann suo, ath sem myskunnsemi ok kærleikr guds wid mennina leiddu[4] hann til iardrikis, ath taka aa sik mannligan likam, suo will hann ok, ath madrinn sampinizt, weitandi olmusugerd hans limvm fatækum monnum, þuiat fyrir olifukoronu, er vor fru bar, merkizt heilug myskunsemi med guds elsku, enn fyrir gulliga koronu eilif tign ok walld, þat sem hon hefir med sinum signada[5] syni Jesu Kristo.

Hann klædir sig i stad ok gengr einn samt til kirkiu ok wekr eingann mann. Lysti þa af degi. A veginum mætti hann einum fatækum manne miok pinvdvm af frosti[6] sakir klædleysis. Hann flettir af sier sinu yfirklædi ok gaf honum, ok sem hann war enn eigi kominn til kirkiudyranna, geck i mot honum einn madr i huitum klædum, sa feck honum i hendr knytiskauta, þann sem i war hundrat peninga, ok mællti: „Tak, brodir, wid þessu, ok skipt sem þu willt.“ Enn sakir þess fagnadar, sem i hans hiarta war, [geymdi hann eigi ok tok[7] wid peningunum, ok er hann hugsar sik vm, ath hann þurfti eigi ath þiggia af odrum, wikr hann aptr wiliandi af hendi fa þat sama fe. Sier hann þa huergi þann huitklædda mann. Hann skilr nu, ath hin witran[8] er eigi sionhuerfing, helldr er hon sönn. Ok

[1] *saal. E;* sinni hendi *D.* [2] [af gulle *E.* [3] *saal. E;* heyrir *D.* [4] leiddi *E.* [5] blezada *E.* [6] ok kullda *tilf. E.* [7] [tok hann *E.* [8] uitranin *E.*

fra þeim degi war hann suo godhiartadr ok myskunnsamr wid fatæka menn, ath allt þat sem hann matti, gaf hann fyrir guds sakir. Ok þui war hann kalladr elemosinarius[1], þat er olmusugefari. Let hann skrasetia nôfn allra fatækra manna i þeim stad, ath hann mætti þui heimuligar[2] weita þeim fôdurliga forsio, ok kalladi iafnan fatæka menn herra sina, ok þadan hafa Jons spitalabrædr þat, ath þeir kalla fatæka menn herra sina. Þessi Johannes lifdi heilagliga alla daga sins lifs, gerandi margar iarteignir, ok lagdi allan hug aa, at hialpa fatækum monnum til lofs worum herra Jesu Kristo ok hans modur Marie.

LXX[3].

Af Hilldefonso byskupi.

Einn heilagr erkibyskup er Hilldifonsus het, war i þeiri borg, er Toletana heitir. Þegar sem hann war litid barn, war hans hugskot suo tendrat medr heilags anda gipt, ath hann fyrirlet fodur sinn ok modur ok oll sin audæfi, ok tok munkabuning[4] i þvi munklifi, er Agallense[5] heitir, þionadi hann þar gudi morg aar. En eptir andlat erkibyskups Toletane borgar var Hilldifonsus kosinn ok wigdr þar til erkibyskups. Hann var pryddr med godum sidum ok milldiverkum, enn milli annarra hans godra verka var einkanligt, huersu hiartaliga hann elskadi heilaga guds modur Mariam ok tignadi hana med allri þeiri wirding, sem hann kunni[6]. Henni til lofs gerdi hann eina bok af hennar meydome hinvm helgazta med fagrligri dictan. Þat likadi suo wel worri fru, at hon witradizt byskupinum, sem hon helldr[7] aa þeiri sômu bok ok þackar honum þetta werk. Hann willdi enn framarr hana heidra, ok skipar, ath huert aar skal henni hallda hatid hinn atta dag fyrir burdardag wors herra Jesu Kristz, einkanliga til þess ath, ef annunciacio [domini stædi[8] aa piningartima eda vpprisu wors herra, mætti hana aa fyrr sogdum degi hallda med þessi

[1] eleymon *E.* [2] forsialigar *E.* [3] *Jfr. ovenfor S. 78.* [4] munkabunat *E.* [5] Agaliense *E.* [6] matti *E.* [7] *saal. E;* helldi *D.* [8] [ber *E.*

hatid. Syndizt honum rett ok vidrkuæmiligt ath fyrir guds burdartid væri halldin hatid hans modur, af huerri er hann tok manndom, ok let fra henni berazt i þenna heim. Þessi hatid var lôgtekin at hallda i morgvm stodum.

Heilug guds modir witrazt Hilldifonso annann tima, sem hon sæti aa stoli wid alltari. Hon gaf honum messuhôkul suo mælandi: „Þetta klædi færda ek þier or paradiso sonar mins, ath þu skrydizt þui ath guds [hatidum ok minum[1], ok sit aa þessum stoli hvern tima, er þier likar. Enn wit fyrir vist, ath eingi vtan þu ma aa honum sitia, suo ath eigi fai refsing fyrir, ok eigi skrydazt þessu klædi. Ok ef nockur dirfizt þess, mvn sa med guds dome eigi missa hefndar.“ Sem hin heilaga iungfru Maria hafdi þessa hluti talat, huarf hon brott fra honum, enn hann tok þat sama klædi, sem hon gaf honum. Byskupinn vard hardla gladr af þessarri vitran ok berr þetta klædi til guds þionustu ok hans modur. Wex hans werdleikr dagliga fyrir gudi af framning godra werka. Eptir þat andazt hann af þessi werôlld ok ferr til guds, gefandi sinvm eptirkomendum hin fegrstu dæmi ath vegsama guds modur.

Enn eptir hans andlat tok sa klerkr, er Siagrius het, erkibyskupsdom i fyrr sagdri borg. Hann wirdi litils dæmi[2] sins forfôdur[3] Hilldifonsi. Ward hann suo suikinn af ovinarins vel, ath i mot þui sem hin helga Maria hafdi bodit, dirfdizt hann ath sitia aa þeim sama stoli ok willdi klædazt þui helga klædi, suo segiandi: „Suo sem ek em madr, suo weit ek mann werit hafa minn forfôdur Hilldifonsum, sakir hvers ma ek eigi bera þat sama klædi, sem hann bar, medr þui at ek hefir slikt byskupligt embætti, sem hann hafdi?“ Ok er hann hefir þetta talat, klædir hann sig þui helga klædi. [Allir þeir sem wid woru ok sa þetta, wrdu ottafullir[4]. Enn þuiat gud uilldi hegna hans diôrfung, fellr hann þegar daudr aa iôrdina i þui sama klædi. [Toku þa

[1] [hatid ok minne *E.* [2] fotspor *E.* [3] forfaudrs *E.* [4] [*mgl. E.*

kennimenn klædit, er[1] hann hafdi omakligr borit, ok geymdu þat i einne hirdzlu sæmiligri i kirkivnni, þar sem þat er enn warduеitt allt til þessa dags. Suo heidradi hin heilaga guds modir Hilldifonsum, þann sem [hana heidradi[2] med goduilia, enn Siagrivm pindi hon med makligum dauda fyrir sina dirfd, ok syndi, ath huer er hana vegsamar, mvn fa æru af gudi ok henni[3] vtan enda.

B[4].

Af þessi sǒmu iarteign segir suo annarr meistari. Hilldifonsus het einn byskup, er vmfram adra helga menn uegsamadi hina helguztu iungfru Mariam med goduiliugri þionustu. Einn dag er hann stod fyrir helgu alltari færandi gudi forn holldz ok blods wors herra Jesu Kristz, sem margar iungfrur ok konur gengu til alltaris ath offra, kemr milli þeira hin heilaga Maria offrandi einn messuhokul einkannliga fagran vmfram mannliga skilning med vndarligvm hagleik ok kost. Byskup hyggr wandliga ath þessi iungfru. Hann ferr af þeim hokli, sem hann war adr skryddr med, ok ferr i þann, sem honum war offradr, ok syngr suo messuna. Hann leitar wandliga eptir, huer su wæri, sem honum hafdi fært suo dyrligt klædi, ok er hon finzt eigi, hugsar hann, ath þat mvn eigi ǒnnur iungfru werit hafa, vtan hin heilaga Maria. A næstu nott witrazt wor fru honum i suefni ok spyrr eptir, huersu honum likadi sa messuhǒkull, sem hon offradi honum, enn er hann sagdi sier hid bezta lika, suarar hon: „Sannliga ma þier þat wel lika, þuiat þetta klædi waf min eiginlig hǒnd ok þær meyiar sem med mer ero, ath af þessu litla, er ek hof vpp þik ath heidra aa iardriki, megir þu kenna, huersu ek skal þig sæma hedan af ath eilifu i himinriki. A morgin sem þu stendr vpp ok kemr til þeirar kirkiv, er þu þionar, muntu finna einn fridan stol wid altari, ok wit, ath eingum manni vtan þier einum

[1] [Allir þeir sem uid uoru ok sau þetta, urdu ottafullir ok toku þat sama klædi, sem *E.* [2] [henni þionadi *E.* [3] hans helgum *E.*
[4] *Følgende Optegnelse af denne Legende findes kun i D.*

er lofad ath sitia i honum, ok ef nockur dirfizt þess, skal sa sannliga eigi missa hardrar hefndar." Þat ward ok suo, þuiat hans eptirkomandi, er Siagrius het, er sig hellt vm langan tima fra sakir orda Hilldifonsi ath setiazt i fyrr sagt sæti, dirfdizt vm sidir þar i at sitia, ok þegar i stad do hann, synandi huers hann war werdr fyrir sina diðrfung, eda huersu olikr hann war Hilldifonso.

C[1].

Einn virduligr erkibyskup var i Tolentana borg Hilldifonsus at nafne, godr madr ok gudhræddr, vitr ok vinsæll, hafandi sig huersdagliga i heilagligvm framferdum, elskandi af aullvm hug haaleita mey Mariam modr drottins, ok henne til lofs ok dyrdar saman setiandi eina kurteisa bok med frabærum meistaradom ok skaalldskap, komponandi vm hennar enn helgazta meydom. Su hans tiltekia uirdiz frvinne sua uel, at hon sialf birtiz honum syniliga, ser bokina aa hond berandi ok honum mikiliga þackandi. Sv uar onnr hans tiltekia, at ef annunciacio sancte Marie bæri aa dymbildaga edr paaska, þa hellt hann messodag hennar vikv fyrir iol. Þetta hatidarhalld uar logtekit i morgum stodum. Eptir þessa adra hans tiltekiv vitraþiz drotningin i annat sinn Hilldifonso, sitiandi aa messustoli hia alteri aa vigdum messvsloppi halldandi, ok talar suo til byskupsins: „Vin minn Hildifonse! Tak med klædi þessv, er ek gef þer i vingiof, hueriu þv sialfr skalt skrydaz aa hatid minne aa þessvm stole sitiandi, enn eptir þinn dag skal engum lyda þetta klædi at bera edr yfir þenna stol at sitia, þui at engi er makligr nema þu. Enn ef nockur dirfiz þess, þa skal fa brada hefnd." Eftir þetta leid Maria til himins. Enn Hildifonsus hafdi þetta klædi iafnliga i guds þenustu ok hans modr dag fra degi, þroandiz i godum verkum. Enn stundu sidar fre(l)sar guds modir Maria vin sinn af þesso stundligu erfuidi, ladandi Hildifonsum byskup til eilifra himinrikis

[1] *Den samme Legende efter St.*[2].

fagnada, honum sina þenustu sua ombunandi. Sia byskup gaf oss it fegrsta eptirdęmi at dyrka guds modr Mariam.

Enn eptir hans dag var sa madr til erkibyskups tekinn i Tolentana, er Siagrius het. Hann uirdi of litils heilagleik Hildifonsi tældr af slægd vvinarins, ok til þess stols kallandi, er Maria helgadi sinni aasetu til handa Hildifonso, ok liet ser lyda mundu aa honum at sitia i rume Marie ok serkinn at hafa. Sagt var honum, huat Maria hafdi talat. Enn hann suarar: „Suo sem ek er madr at eins, sua trvir ek ok minn fyrirgangara Hildifonsum mann uerit hafa, hui skal ek eigi þat klædi bera, er hann bar? ek hefir alldri minna velldi enn hann.“ Nu vard engi til þess at banna sua vigdum manni þessa lute. Hann skryddiz sidan klædinu ok settiz aa stolinn, klædit gerdiz honum þrongt miok. Sidan kom suo mikil guds reidi yfir þenna Siagrium fyrir sina ofdirf(d), at hann fell daudr nidr þegar af stolnum. Enn allir hiauerandi menn uurdu aakafliga hræddir, ok serkinn af þeim, er omakliga skryddiz, brauttakandi ok i stadarins feehyrdzlum uannliga geymandi, er hann þar[1] vardueittr til þessa dags. Sua heidradi sæl guds modir vin sinn Hildifonsum, sem fyr sagdi, enn let koma bradan dauda yfir Siagrium, er med ofmetnadi braut hennar bod. Sæll er sa madr, er henni er þionandi ok hennar uilia fremiandi. Þer, himinrikis drotningin, se lof ok dyrd um allar alldir. Amen.

LXXI.

Af presti er feck byskupstol med diofvls fulltingi ok vor frv hialpadi.

Svo er lesit ath i nockurri borg war einn sa prestr, er med einkanligum goduilia þionadi iafnan worri frv sancte Marie. Enn med diðfulsins aaeggian girntizt hann ath fa þann byskupdom, sem þa war laus. Enn sakir þess ath hann hyggz byskuptignina eigi mega fa, vtan einnhuerr sa er miklu matti[2] orka, hialpadi honum til, tekr hann suo illt rad,

[1] þat *Cd.* [2] mætti *E.*

ath hann bidr pukann sier fulltings[1] hier vm ok iatar honum sik til þionnstumannz. Nu sem capitulum kemr saman ath uelia byskupinn, er þessi kennimadr i fystu af morgum til nefndr med odrum[2] einum sæmiligum klerk, ok þo at hann þættizt þa likaztr til tignarinnar, werdr honum þessi sin won at eingu, þuiat hinn klerkrinn war kosinn til byskups. Angrar[3] hann nu miög hier af ok brigslar diöflinum, er hann hafdi þenna hlut eigi feingit, sakir huers hann hafdi sik bundit i hans þionustu. Pukinn sem hann heyrir þetta, gerir suo med [sinum velum[4], ath hinn kosningrinn, sem fyrra daginn war gerr, er nu onyttr[5]. Woru hinum klerknum gefnar sakir, enn þessi kennimadr war med allra samþykt walldr[6] ok wigdr til byskups. Ok þo ath hann wæri med þessum hætti byskup wordinn, matti myskunsemd hinnar helguztu iungfru Marie eigi wera ominnig þess, sem fyrrum hafdi werit hennar þionustumadr. Þuiat af hennar bænum feck hann þa myskunn, ath hann idradizt skiotliga sins glæps ok medr audmiuku hugskoti talar hann i sinu hiarta suo til worrar frv: „Heyr, en millda drottning, er alldri fyrirlezt þa, sem þier þiona med litillæti, saker huers synizt þu mer suo goduiliugum þinum þionustumanne[7] hafa utkastad, sem ek hafi alldri þier þionad.“ Wor frv witrazt honum ok segir suo: „Minn kærazti, sakir huers willdir þu mik leyna, huers þu badt eda huers [þu beiddizt eda[8] fystizt suo hiartaliga, er þier þotti litils wert ath fyrirlata mik ok minn son, ath þu feingir þinn wilia.“

Sem hann heyrir þessi sætu ord af henni, flygr heitleikr widrkomningar ok idranar suo i gegnum hans hiarta sem ein pila, ok suarar suo mælandi: „Heyr, hin mattugazta himinrikis drottning, heyr, hin milldazta iungfru, heyr, brunnr lifandi watna, af huerium döggnazt grasgardr heilagrar kirkiu, heyr, hin sætazta lifs kellda, mær Maria! Þu weizt ok sier gerla, ath þessi hinn hrædiligi glæpr angrar

[1] fulltingia *E.* [2] *mgl. E.* [3] Angrazt *E.* [4] [sinne uel *E.* [5] onytr *E.* [6] ualinn *E.* [7] þion *E.* [8] [*mgl. E.*

mik suo, ath þar af mun ek deyia, ok su sama idran mun mik pina allt til [enda mins lifs [1]." Sem wor fru heyrir hans ord ok sier hans harm, talar hon sakir sins milldleiks blidliga til hans, suo mælandi: „Minn elskuligsti son, ottazt eigi, ek skal þik frelsa af walldi ouinarins, ok lata þik hallda þessum byskupstoli, ok hann mundi ek þier hafa gefit þegar i fystu, ef ek hefdi witad af þier, ath þu girntizt hann at fa. Ok til þess at þu witir, ath þetta er satt, fæ ek þer eitt bref. Skalltu þenna aptan fara til þess munklifis, sem illgiarn andi er wanr ath tala wid þig, mvn hann þegar i þui herbergi, sem hann er wanr, renna i mot þier til dyranna ok kalla þik. Þu skallt suara: Ek em hier, ok kasta þessu rite i hans andlit ok nita [2] honum sem med reidi suo segiandi: Heyr, hinn illgiarne, tak þetta bref, sem þier er sent af minni milldustu iungfru Mariu, med hueriu þier er i nafni heilagrar þrenningar guds fyrirbodit ath hafa hedan af nockut walld yfir mier. Ok eptir þetta skalltu, sagdi wor frv, tala þessi ord: [Hedan af nita ek [3] þier ok ollu þinu skrauti, enn ek [iata mik [4], sem ek war adr þu suikir mik, wera þionustumann drottins mins Jesu Kristz ok hans milldustu modur Marie. Helld ek hedan af byskupdominn af henni, enn eigi af þier." Byskupinn gerdi sem honum war bodit. Gerdi hin myskunsamazta guds modir Maria suo med sinni milldi, ath hon wendi sinum win aptr til sinnar þionustu, latandi hann hallda sinni byskupstign. Syndi hon i þessu huorutueggia sinn milldleik, ath ollum yrdi audsynt, huersu stora hluti hon þiggr af gudi monnum til hialpar.

LXXII [5].

Af klerk er vor frv vitradi at vera skylldi byskup.

I borg þeiri er Papia heitir, war einn klerkr er Jeronimus het, hann war godsidugr ok stundadi med ollu kostgæfi ath þiona guds modur Marie, ok sagdi optliga eingiliga

[1] [daudadags *E.* [2] neita *E.* [3] [Ek neiti *E.* [4] [iate *E.* [5] *Jfr. ovenfor S. 127.*

heilsan Aue Maria ok sông hennar tidir elskandi hana iafnliga. Þath bar til, ath byskup þeirar borgar andadizt, ok þuiat su kirkia hafdi eingan hirdi, sôfnuduzt saman klerkar ok hôfdingiar borgarinnar ok skipudu þriggia dægra[1] fôstu, bidiandi, ath gud syndi þeim, hvern hann willdi byskup lata werda. Hin heilaga Maria witrazt einum manne ok sagdi suo: „Far ok seg lydnum, ath þeir taki minn kanceler til byskups i þessi borg.“ Enn er hann spurdi eptir, huerr hennar canceler wæri, sagdi hon, ath hann het Jeronimus, sa klerkr er dag ok nott er traustr i guds þionustu. Sem þessi madr waknar, segir hann hôfdingium borgarinnar witranina. Leitudu þeir eptir þessum klerk Jeronimo, ok er þeir fundu hann, war hann wigdr med miklvm fagnadi til byskups. Þessi Jeronimus feck suo med arnadarordi heilagrar guds modur Marie byskupliga tign, ok þionadi alla sina lifdaga[2] medr helgum lifnadi gudi ok hans modur, ok eptir þat andazt hann sælliga ok for til guds.

B[3].

Klerkr einn Jeronimus at nafne, mikill vnnandi sancte Marie, henni dagliga tidir lesandi, var i borg nockuri i Papey. Þar i borginne andadiz byskup, ok þvrpti annan at taka i stadinn. Þeir er kosninginn aattv, toku at fasta .iii. daga þess bidiandi, at gud birti, huerr vera skal. Sæl Maria vitraþiz einvm þeira ok mælti: „Seg þv, at minn þenustumadr skal byskup vera.“ Hann spyr, huerr sa veri. „Jeronimus, segir hun, er nott ok dag þionar gudi ok mer.“ Hann sagdi uitran þessa ældungum borgarinnar. Var Jeronimus vigdr til byskups at villd alþydu, þenadi hann guds modr, medan hann lifdi, farandi eptir dødann til eilifra fagnada, med gudi verandi.

LXXIII.

Af klerk er vor fru gerdi byskup.

Einn klerk er Nikulaus het þionadi med goduilia guds

[1] daga *E.* [2] lifsdaga *E.* [3] *Samme Legende efter St.*[a]

modur Marie, enn med umsaat ouinarins festi hann sier konu. Ok er hann gerdi brullaup, vm kuelldit sem hann geck til brudhuilu med sinni festarmey, ok þau woru þar tuô ein, kom honum til minnis, ath eptir stod nattsongr worrar frv, war hann dagliga wanr ath lesa henni tidir. Lætr hann sina brudi eptir ok ferr til kirkiu ath lesa completorium af worri frv. Ok er hann sagdi med miklvm goduilia antiphonam Glorificamus te, dei genitrix, geck su hin helgazta iungfrv fra alltarinu til hans ok stod fyrir honum med hryggiligri aasionu, sem hon bidr[1] af honum nockurrar hugganar. Sem hann sier hana, efar hann, huort þat mun [wor frv[2] wera, ok spyrr eptir [huer þessi er med sva hryggiligri asionu, (er) stendr fyrir honum litillatliga[3]. Hon suarar: „Ek em hin fatækazta mær Maria, hueria þu lofar nu hiartaliga, sem þu ert wanr.“ Hann wndrazt[4] miok þessi ord ok suarar: „Min frv, hui[5] segir þu þik wera fatæka, þar sem þu ert himinrikis drottning?“ Hon suarar sem[6] med harmi: „Rettliga segi ek mik wera auma, þuiat ek skil mik wera rænta þui sæta lofi, sem þu ert wanr mer ath syngia. Sier ek nu, ath þu wirdir meira likamliga ast enn minn kærleik, ok ef þu willdir sakir minnar elsku aflata þinni fyrirætlan, gerdir þu mik rika af fatækri, ok enn helldr skylldir þu [mega wid kennazt[7], huersv wôlldugan ek skylldi þik gera. Ma eigi sætleikr minnar elsku þier nægiazt eda skemtiligri wera enn fadmlag nockurrar daudligrar konu, þar sem ek ma þik heidra med allzkyns audæfum i þessu lifi ok i himinriki eilifri sælu.“

Af þessum worrar frv ordum verdr hann fegnari enn nockur megi segia [eda hyggia[8], ok mællti: „Min frv, suo sem eingi hlutr er sa, sem ek megi rettliga meira wirda enn þinn kærleik, þa er ok ecki þat sem ek girnvmzt eda wili framar elska enn þik, þuiat eingi kona eda iungfrv

[1] bædi *E.* [2] [fru sancta Maria *E.* [3] [*saal. E;* huort þat mun wor fru wera, er fyrir honum stendr suo hryggiliga *D.* [4] undrar *E.* [5] *saal. E;* þui *D.* [6] *mgl. E.* [7] [vita *E.* [8] [*mgl. E.*

war þuilik [i heiminum[1] fyrir þier, ok eingi mvn fædazt eptir þik.“ Hon mællti suo: „Þuiat ek sier, ath þu willt mik vegsama, þa heyrir mer hedan af þar i mot at gera þier heidr. Far nu ok seg suo byskupi þessarrar borgar, ath hann skipi þeim hlutum, er honum til heyra, þuiat aa þrituganda degi hedan mvn hann andazt, ok skalltu koma i hans stad. Ok til marks ath þessir hlutir ero sannir, skalltu upp luka [þann kistil[2], er stendr laaslaus ok til eingis hafdr i þinu herbergi, ok wit, at þat sem þu finnr þar, hefir ek þangat fært til ath profa þat satt wera, ath byskupinn mvn skiott andazt, ok þu skallt[3] koma i hans stad.“

Sem wor frv hefir suo sagt, fyrirlætr klerkrinn sina festarkonu[4], wirdandi einkis iardliga aast hia elsku guds modur Marie. Hann ottazt i fystu ath segia byskupinum þat, sem honum war bodit, enn er hann styrkizt annan tima af witran worrar frv, ferr hann til byskupsins ok segir, ath hann mvn aa þrituganda degi andazt, eggiandi hann aa ath gera rad fyrir þeim hlutum, sem hann wardar. Ok er byskupinn heyrir þetta, ottazt hann miok ok leitadi eptir, ef hin heilaga Maria hefdi honum nockurar visar iarteignir synt ath sanna þetta eyrindi. Klerkinum kemr nu til minnis þat, sem adr hafdi hann gleymt wm þenna kistil, sem wor frv hafdi honum fra sagt, ok mællti: „Farit med mer, þuiat ek hefi sannliga ath syna ydr þann hlut, er sannar þessa witran.“ Þeir foru nu badir samt skyndiliga til þessarrar fyrr sagdrar hirdzlu, lukandi henni vpp, fundu þeir þar i bagal ok mitr[5] ok annan byskupsskrvda. Sem byskupinn sier þetta, mællti hann: „Ek skil nu, ath þu werdr byskup eptir mik.“ Klerkrinn segir, ath hin helgazta iungfrv Maria hefir[6] honum þat fyrirheitid, sem nu hefir [hann profad satt vera i þessum hlut[7].

Þetta ward ok suo, ath aa þrituganda degi sidan wor frv witradizt klerkinum, andaz byskupinn, enn þessi vngi

[1] [*tilf.* *E.* [2] [þeim kistle *E.* [3] munt *E.* [4] festarmey *E.* [5] mitru *E.* [6] hefdi *E.* [7] [ek profat *E.*

madr er wigdr til byskups, eptir þui sem hin helga Maria willdi wera lata. Af þessum hlut[1] ma hverr sem einn trvandi madr skilia, huersu mikit hon weitir þeim, er henni þiona med hiartaligri bæn ok helgu skirlifi. Heyrdut þier nu, huersu mikla ômþun þessi klerkr feck fyrir goduilia þann, er hann weitti henni, ok þat skirlifi sem hann wardueitti fyrir hennar elsku.

LXXIV[2].

Af manne er fell vtbyrdis i hafi (er) vor frv hialpadi[3].

Svo bar til aa nockurum tima, ath einn byskup for til Jorsalalandz ath witia heilagra stada, steig hann aa skip med sinum fôrunautum, er sakir guds truar foru sama eyrindis. En sem þeir hofdu leingi siglt godan byr wm þat haf, er wer kollum Midiardarsio, [kennir skipherrann, ath skipid lekazt, ok þat er allt brotid[4] nedan. Hleypr þar þegar inn siorrinn, ok matti med eingv moti skipit bæta[5]. Þickiazt nu allir sia fyrir sinn dauda. Skipherrann lætr[6] nu ut bat þann er i skipinu var, sem i[7] storum skipum er want, ok lætr byskupinn þar i fara ok þa menn, er mest hattar woru ok mestr [skadi war i[8], ef letizt. Einn sa madr er af hinu stora skipinu villdi fara i baatinn, fell nidr millum skipanna ok suo i kaf, at hann kom huergi vpp. Byskupinn bidr þa sem eptir woru i skipinu[9] ganga til skripta, felandi med ollvm hug gudi aa hendi [sina saal[10], þuiat ollvm þeim war wiss skiotr daudi.

Nu werdr mikill otti ok gratr, kalla þeir nu til guds med sannri synda idran ok iatning, bidiandi hann gefa sier eptir þetta lif eilifa goda hluti. Sem byskup hefir talad fyrir þeim þessi aminningarord, ferr skipherrann brott medr þeim, er i batinum ero. Ok er litil stund, adr skipit sôck[11]

[1] hlutum *E.* [2] *Jfr. ovenfor S. 97.* [3] Af byskupi nockrum *E; Fragment af denne Legende findes ogsaa i 233.* [4] [kemr her, at skip þeira tekr at lekaz ok þat tekr at leysa *233.* [5] ganga *233.* [6] setr *233.* [7] *mgl E. 233.* [8] [þotti skadi at vera *233.* [9] at *tilf. E.* [10] [sinar salur *E.* [11] sauckr *E.*

i sio, suo at þeir, sem i batinum woru, sia ecki til þess. Byskupinn ok þeir sem med honum woru, grata miok ok bidia fyrir saalum sinna kumpana, huerra likame þeir sau nu tapazt med skiotligvm dauda i þessum ogurligum haska. Hann hyggr nu ath hueruetna vm hafit, þar sem hann matti sia, ef nockur kæmi vpp likamir þeira felaga, ok sier hann or sionum fara upp fagrar dufur, i sumum stôdum eina, i sumum stôdum tuær saman eda fleiri, [flugu þær[1] allar med skiotum flug til himins. Byskupinn skilr þessar dufur wera saalir sinna felaga. Harmar hann nu miok þat, er hann hafdi eigi þar latizt[2]. Hann gret adr, ath hann sa sina felaga drvckna i sionum, enn nu gret hann miklu meirr, ath hann sialfr[3] hafdi eigi þar drvcknath med sinum kumpanvm.

Byskupinn ok þeir er med honum voru, komuzt til landz heilir aa hinum litla baat. Sem þeir hofdu land tekit, bar til undarligr hlutr. Þeir saa sinn felaga, þann er fell i sioinn nidr millvm skipanna, ganga or sionum upp aa land heilan. Af þessum fasena[4] hlut werdr mikill otti ollum þeim, er hann saa. Hier med fylgdi ok mikil gledi, er þeir sa sinn felaga lifanda, þann er adr hormudu þeir daudan. Þeir spyria nu eptir vndrandi, huersu þat bar til, ath hann matti frelsazt af suo miklum siafarhaska[5]. Hann suarar: „Sakir huers vndrizt þier, þo ath ek hafi[6] hialp feingit, þar sem su wirdizt mer ath hialpa, er fæddi i þenna heim allra hialp. Þann tima er ek fell i sioinn, nefnda ek nafn guds modur Marie, ok þat sama hafda ek i hug mer, allt til þess er ek kom til grvnz. Enn sialf modir myskunnar, er sakir sinnar milldi ma eigi wera ominnig þeira, er hennar minnazt, kom til min i sionum[7] vtan alla dvôl ok huldi mik blidliga med [sinni skickiu[8], leidandi mik suo til strandar.“ Sem hann segir þessa hluti, lofa allir gud ok hans modur Mariam.

[1] [*mgl. E.* [2] med þeim *tilf. 233.* [3] *tilf. E.* [4] faheyrda *233* [5] siafar gangi *233.* [6] hafa *233.* [7] uatninn *E.* [8] [sinu skickiuskauti *233.*

Þessi heilagi mottull worrar frv myskunnar er [meiri ok[1] widari enn allr heimrinn, weitandi skiol ollu mannkyni. Sa madr, sem frosinn er af kulda astleysis wid gud, hyli sig med honum, ath hann megi hitna til guds kærleiks. Sa sem adr er heitr, halldi sig wndir honum, ath hann kolni eigi. Sa er syndugr er, sæki vndir hann, at eigi tapizt hann af oruilnan. Sa er sekr er, werndi sik med honum, ath eigi werdi hann lostinn [guds reidi[2]. Þessi skickia er wernd allra aumra manna ok öruggr leyndarstadr fyrir ollum motstadligum ovinvm[3]. Heyr, syndugr madr! Þa er rettlatr domari hennar son Jesus Kristr will þik pina fyrir þinar syndir, fly wndir möttul hans myskunsömuztu modur, wef honum ath þier ollvm megum, ath eigi werdi nockud bert aa þier, suo ath þik megi[4] sla, þuiat hennar hinn milldazti son mvn þeim med sinni myskunn þyrma, er hans modir will hialpa. Ef hinn forni manzins ovin will þier skada gera, fel þig vndir hennar skauti[5], ok þorir sa hinn illgiarni andi þier eigi nærr ath koma. Ef[6] heimrinn med sinne blidu will þier i mot snuazt, kalla aa nafn [myskunsamrar guds modr[7] Marie, þuiat alla þa motstadliga hluti, sem hon will, ma hon brott reka. Se, huersu þessi madr, sem tyndr war i sionvm, kalladi i sinni naudsyn aa þat nafn, sem ollvm er hialpsamligt i sinvm haska, ok i siofardiupinv feck hann med hennar fulltingi skiota hialp. War hann af þeiri sendr[8] aa þurt land, sem sialf er höfn ok huild allra þeira, sem mædazt i bylgium þessarrar weralldar.

LXXV.

Hier kueiktizt lios er modir Dunstanus hellt aa.

Suo bar til þann tima sem modir hins helga Dunstani bar luktan i modurligum innyflum þann helga suein, at aa þann hatidardag worrar frv, er hon offradi sinn son Jesum

[1] [*tilf.* *E.* [2] [gudligri hefnd *E.* [3] hlutum *E.* [4] eigi *tilf.* *E.* [5] uerndarskauti *E.* [6] hinn ferne *tilf.* *E.* [7] [*saal.* *E*; myskunnar *D.* [8] leiddr *E.*

Kristum i musteri drottins, for hun medr sinvm bonda ok morgu odru folki til kirkiu sællar guds modur Marie i Glaskonia. Ok er allr lydr hellt aa logandi kertum, þann tima sem sungit war fyrir heilaga messu þetta responsorium Cum inducerent, i hueriu segir, huersu Joseph ok Maria baru sueinenn Jesum i musteri guds medr þeim fornum, sem bodit war i logvm Moysi, þa witradizt[1] skiotliga guds dyrd ok fylldi allt husit þuilikazt sem medr biǒrtu skye, ok af þeire birti sloknudu[2] oll þau lios, er menn hofdu i kirkiunni. Sem allir stodu miok ottandi ok þordu ecki ath tala, vtan huerr sa til annars synandi medr þui sina hræzlu, skein i stad i musterinu þat lios, er gud sendi af himinriki, ok tendradi þat kerti, er þessi kona hellt aa[3], sem i herbergi sins kuidar huldi þenna goda guds win Dunstan. Ok er[4] lydrinn vndradizt miok, huersu liosit sloktizt, matti ollum þickia meirr vndarligt, huersu þat tendradizt. Allir menn vm kirkiuna fara ath kueikia sin kerti af þessu himneska liose, er gud sendi þessi konu. Willdi gud ok hans modir Maria aa sinni hatid suo heidra þenna suein enn eigi fæddan i heiminn, huerr er sidan war hit biartazta lios kristninnar, er kendi medr biartleik sinnar predikanar ok helgvm lifnadi ollvm veg til himinrikis.

Hier græddi gud Dunstanum.

Sem þessi sueinn er fæddr ok hann kann tala, er hann fluttr med offri til þessarrar somu kirkiu worrar frv. Enn vm nottina er fadir hans ok modir vaka i kirkiunni bidiandi til guds, vitrazt þeim einn madr biartr i aasionu ok segir, at sa stadr mvn eptir litinn tima fa mikinn heidr, ok þessi sueinn Dunstanus skal þar upp[5] fædazt, ok hans nafn mun vera frægt ok dyrlegt[6] æfinliga. Þa er Dunstanus war ungr at alldri, feck hann þungan krankleika, suo ath ollum er wid woru syndizt hann at kominn dauda. Enn nærr midri nott vitiadi gudlig myskunn hans medr

[1] birtizt *E.* [2] slocktuzt *E.* [3] sinni hendi *E.* [4] ef *E.* [5] vaxa ok *tilf. E.* [6] dyrkat *E.*

sinum himneskum lækningum[1], veitti gud honum þa þionustu fyrir einn[2] eingil. Enn þegar i stad stendr hann vpp heill af þeim krankleika ok for til musteris vorrar frv ath gera þar gudi þackir. Þeir sem honum woru skipadir til þionustu i sinum krankleika, vndrazt miok, ath hann stendr upp, ok fara nockuru seinna þann weg, er hann geck, ath þeir sæi, huert hann færi. Enn er hann war enn eigi kominn aa midian weg til kirkiunnar, willdi illgiarn andi taalma hans ferd, ok wekr vpp mikinn fiolda hunda þeira, sem hlaupa [i kring vm[3] hann geyiandi. Sueinninn ottazt nu ok kallar aa nafn Jesu Kristz, ok medr hans fulltingi ok trausti slo hann medr wond[4], er hann hellt aa, þann rækiliga[5] skugga, er stod aa veginum fyrir honum, ok rak hann suo aa flotta med ollum sinum fylgiorum. Enn þuiat þær dyrr kirkiunnar, er hann kom ath, uoru læstar, ferr hann suo sem[6] sakir hiartaligs elskhuga til guds ok hans modur eigi at geymandi, huat hann gerdi[7], upp vm þann stiga, er stod wid musterid, til þess ath smidir, þeir er bættu [þak kirkiunnar[8], gengi þar vpp. Enn sem hann [kemr aa[9] bust kirkiunnar, war eingi wegr eda stigi þar nidr [ath ganga[10], var hann medr eingiligvm hondum borinn til iardar ok inn i musterid. Fanzt hann þar vm morgininn, er liost war, nærr sem milli suefns ok vôku. Enn er hann war bedinn ath segia, med huerium hætti vordit hefdi þessi hin fagrliga iarteign, sagdi hann, at þat war vmfram hans vit edr skilning. Enn þeir sem honum hôfdu fylgt at geyma[11], huert hann færi, sôgdu alla hluti, þa er aa hans weg gerduzt, eptir þui sem hann geck uidr, allt til þess er hann kom aa ofanvert musterid. Enn þat er sidan gerdizt ok sialfr hann vissi eigi, war audsynt, at þa somu hluti gerdi gudligh myskunn medr sinum matt fyrir werdleika ok bæn sinnar modur, ath þessi vngi madr vyrdi þui [algerdri ok hiartari[12] i þeira elsku.

[1] læknedom *E.* [2] sinn *E.* [3] [umhuerfis *E.* [4] vendi *E.* [5] hrædiliga *E.* [6] *tilf.* *E.* [7] gangandi *tilf.* *E.* [8] [kirkiuna *E.* [9] [geingr at *E.* [10] [*mgl.* *E.* [11] at *tilf.* *E.* [12] [algiorre *E.*

Dunstanus vard munkr.

I þann tima sem Dunstanus skilr sig brott or hird Adalsteins Eingl̃akonungs, huerium er hann hafdi nockur aar þionat, ferr hann til frænda sins Elphegum byskups Verentane. Byskup bidr hann optliga, at hann tæki[1] munkabuning, ok sagdi vidrkuæmiligt, at sa sem sitt lif hof vpp likiandi eptir eingiligu lifi, syndi stadfesti upptekinna hluta med munkabuning ok helgu regluhalldi. Dunstanus segir, at sa hefir haleitara krapt ok verdleik, er allt til elli lifir i verolldinne ok gerir þo fullkomliga þa hluti, sem munk[2] heyrir til[3], helldr enn sa er sig gefr i munklifi, ok eptir þat ma hann ecki gera, vtan þat sem honum er skipat ok bodat med skylldu. Byskupinn talar optliga þessa hluti fyrir honum, ok af dagligum hans ordum verdr hann nockud efandi, huat hann skal af taka. Dunstanus tekr nu suo harda febrem[4], at hann orvæntir sier lifs. Enn sem gud ok hans modir gefr honum heilsu, var skiptr hans vili, ok þa talar hann þessi ord: „Ek neita[5] allri veralldligri skemtan, ok gef ek mik til guds þionvstu. Meyiarsoninn vardueitti mik mey allt hier til, ok drottning meyianna mvn mik hafa skæra iungfrv sier til þionvstu.“ Dunstanus lætr nu kalla byskup til sin ok bidr hann vigia sig til þeirar reglu ok þionustv, sem hann hafdi dualt leingi vid at taka. Byskupinn verdr miok gladr ok vigir hann til munks, ok þar med vigir hann hann til prestz til kirkiu heilagrar guds modur Marie i Glasconia, til huerrar[6] hann var offradr ok gefinn af fodur ok modur i sinvm barndomi. Ok er Alphegus[7] hefir kent honum þa hluti, sem honum woru naudsynligir til ath sigra diofuliga freistni, sendi hann Dunstanum heim þangat, sem hann var barnfæddr, at hann þionadi i kirkiu worrar frv guds modur Marie.

Fra vitran Dunstani.

Ein kona er Elgifu het, audig ok storættud, kom til

[1] taki *E.* [2] gudi *E.* [3] ok myskunn *tilf. E.* [4] febres *E.* [5] neiti *E.* [6] er *tilf. E.* [7] Elphegus *E.*

hins helga Dunstanum, ok sem hun heyrdi af hans munne guds ord, ilmadi suo i hennar briosti sætleikr eilifs lifs, at alldri sidan villdi hun fara til sins hus ok eigi brott or þeim stad, helldr girntizt hun ath lifa ok deyia i naavistu þessa guds manz Dunstani. Þessi kona elskadi hiartaliga hina helgu guds modur Mariam ok þionadi henni dagliga. Var hon sua mikils verdleiks vid wora frv ok henni suo heimulig, ath ef i sinni naudsyn bad hon hana nockurs hlutar, þa hon i stad af henni sina bæn vtan alla duðl. Enn er þessi kona tok sott, [af huerri hun andadizt, sem guds madr geingr vt vm kirkiudyrin syngiandi guds lof, hefir hann sin augu til himins[1] ok sier helgan anda nidr stiganda[2] af himne sem i dufu liki. Þessi dufa syndizt sniofi[3] huitari, enn allt loftit, þar er hun flaug, var eptir sem brennandi elldr eda solar birti. Enn er hann sier dufuna fliuga i hus þessarrar konu, ferr hann þangat skiotliga ok sier þat sama herbergi skinanda med gudligri birti. Hann heyrir, at konan, er liggr fyrir innan þat tialld, [sem var vm þuert husit[4], þackar gudi ok worri fru sina velgerninga. Hann vndrazt ok bidr enda þessa tals. Eptir þat lettir[5] hann vpp tialldinu, geingr inn ok spyrr eptir, huert nafn þessa himneska sendiboda er[6]. Hvn suarar med hofsamligri brosan: „Þu satt þenna himneska anda, adr þu komt hier, ok vidr þann sama, sem þu spyrr eptir, taladi[7] ek, ok þessi er sa sem þier witradizt, er þu stott fyrir kirkiudyrum, kom hann til þess at hugga mik, sem ek var ottandi sakir nalegs[8] mins dauda. Enn þier þacka ek sem minum kærazta vin, er mik hefir lært medr þinum kenningum ok hialpat med þinum bænum, mun ek nu fara til guds.“ Þegar sem hun hefir bergt likama vors herra, andazt hun af þessi verolld ok feck eilifa sælu af vorum herra ok hans modur Marie.

[1] [þaa er hun andadizt or uerolldu, sem guds madr geingr fra kirkiu, hefir hann sin augu upp til himins syngiande gudi lof *E.*
[2] stiga *E.* [3] snionum *E.* [4] [er i uar husinu *E.* [5] lyptir *E.*
[6] uære *E.* [7] tala *E.* [8] nalægs *E.*

Af Dunstano er vor frv leiddi i kirkiu med processio.

Hinn helgi Dunstanus byskup war þui wanr i Cantuaria optliga, sem hann war heima, ath hann for vm nætr med einum klerk sier trvlyndum ath witia heilagra stada ok [1] færa gudi forn [2] med idran ok widrkomning hiartans. Ok einn tima er hann kom til munklifis [3] hinna helguztu guds postola Petri et Pauli, þar sem heilagr Augustinus ok margir adrir erkibyskupar Cantuarie huila, nærr midri nott sem hann war wanr, bad hann þar leingi til guds med knefalli. Eptir þat for hann til kirkiu guds modur iungfrv sancte Marie ath bidia þar enn til guds. Þessi kirkia stendr i austr fra fyrr sogdu munklifi. Ok er hann [kom nærr kirkiunni, heyrir hann inn sem [4] rödd syngiandi manna suo segiandi: Gaudent in celis anime sanctorum, qui Christi uestigia sunt secuti etcet. Þetta [þydir suo aa vort mal [5]: Andir heilagra manna, þeira sem Kristz fotsporum fylgdu, fagna i himinriki, ok þui at þeir steyptu vt sitt blod fyrir hans elsku, munv þeir rikia medr Kristi ath eilifu. Þessi helgi guds win Dunstanus wndrar [6] miok þessa hluti ok geingr ath dyrunum. Enn þuiat hurdin war [i lasi [7], sier hann inn [vm rifv i kirkiuna [8], ath hon skin öll med hinu fegrsta liosi, ok þar er mikill fioldi manna, allir skryddir klædum huitum, ok syngia med gledi ok [fagrligu hliodi [9] fyrr sagda antiphonam.

Capitulum.

Annan tima sem þessi fyrr sagdr guds win hinn helgi Dunstanus geck aa sömu tid med samre aastundan til heilagra kirkna, þa er hann ferr til fyrr nefndrar kapellu [10] worrar frv, kemr i mot honum hin helgazta guds modir iungfrv sancta Maria med miklum flock heilagra meyia ok

[1] at *E.* [2] þægiligra bæna *tilf. E.* [3] hinnar helguztu iungfru sancte Marie ok *tilf. E.* [4] [nalgazt kirkiuna, heyrir hann sem inne se *E.* [5] [þydizt sua *E.* [6] undrazt *E.* [7] [læst *E.* [8] [inn i kirkiuna um rifu, er aa uar hurdunni *E.* [9] [fagrligri hliodan *E.* [10] kirkiu *E.*

tok hann med mikilli wirding sem sinn win, leidandi hann til sinnar kirkiu þeirar sem hann for til. Tuær meyiar af flocki worrar frv helldu canticam syngiandi fyrir i þessarri processione versus Sedulij, ok saugdu[1] suo: Cantemus domino, socie, cantemus honorem, dulcis amor Christi personet ore pio. Allar meyiar sungv þenna ymnum eptir med sama hliodi. Fyrr sagdar tuær cantatrices sungu þar næst þessi tuô versus, sem fylgia i fyrr sagdri bok Sedulij: Primus ad ima rvit magna de luce superbus, sic homo cum tumuit, primus ad ima rvit. Sungu þær suo allt til þess er guds madr Dunstanus var leiddr inn i kirkiuna, ath allr meyiaflockrinn samt sông þessi tuô versus[2], en hinar tuær iungfrvr sungu fyrir med sætu songhliodi, eptir þui sem stendr i fyrr sogdum ymna[3].

Af þyduerskum manni.

Einn þyuerskr[4] madr var bannsettr af sinum byskupi fyrir hordom ok ohlydni. Ohreinn andi greip þenna mann þegar, ok var hann odr vm .vii. aar ok skalf allr hans likamr. Enn eptir andlat hins helga Dunstani var hinn vitlausi madr færdr til grafar hans, ok vm nottina fyrir purificacionem beate Marie, sem vpp hof[5] responsorium Widete miraculum matris domini, for sa ohreinn[6] andi, sem hann hafdi leingi kualt, vpp or hans mvnni med mikilli blodspyiu, ok vard hann sidan heill.

LXXVI[7].

De ymagine saluatoris[8].

Til at tendra hiortu litillatra kristinna manna at girnazt himneska fagnadi, vil ek eptir eins viss mannz ordum, marga hluti med skommu mali segiandi, skrifa af worri frv Marie modur vors lausnara eina fagra iarteign, [er ek heyrdi af sannordum maunnum[9].

I borg þeiri er Toletana heitir, sem erkibyskupinn song

[1] *saal. E;* sagdi *D.* [2] vers *E.* [3] *saal. E;* tima *D.* [4] þyduerskr *E.* [5] hofz *E.* [6] ohreini *E.* [7] *Jfr. ovenfor S. 110.* [8] *saal. D;* Af agætum erchibyskupi, cap. *E.* [9] [*tilf. E.*

messu ok lydrinn bad hiartaliga til guds aa vppnumningardegi vorrar frv, heyrdizt [i lagasong i messunni[1] rôdd af himni sem kærandi aa þenna hatt vm sinn einka son lausnara allz heims[2], þann er hudstrokinn var ok med hordum ordum fyrirsmadr, ok eptir þat festr aa krossinn med grimmvm pislum af omilldum iudum: „Ho, ho, huersu mikil otru iuda er! ho, huersu saarligr[3] harmr! ho, huat illzkufullt vitleysi iuda dirfizt rikiandi i milli þeirar[4] hiardar mins sonar hialpara heimsins, sem signud er medr marki hins helga kross! wilia þeir nu enn annan tima pina minn einka son, þann sem er lios ok heilsa allra trvandi manna, festandi hann aa krossinn.“ Allr lydr heyrdi þessi ord ok rodd, ok verda menn ottafullir. Erkibyskup ok folkit tekr þat rad at fara til husa gydinga þeira, sem þar woru i borginni, leitandi eptir, ef finnazt mætti þat, er hin helgazta iungfru Maria hafdi vitrad. Ok sem rannsôkut woru hus iuda ok þinghus þeira ok allir leyndir stadir i þeim husum, ef noekur merki mætti finnazt [þessa hlutar[5], þa fundu þeir i einum stad eina likneskiu af vaxi gerva, fyrir huerri er iudar fellu aa kne spytandi aa hana, ok gafu henni halshôgg[6], sem hvn væri lifandi, [forsmaandi suo[7] vorn herra ok kristilega trv, ok sidan villdu þeir [hafa krossfest likneskiuna ok lagt[8] spioti. Sem þessi hlutr var fundinn af kristnum monnum, hormudu þeir miok ofvnd ok illzku iuda, ok letu aa somu stundu drepa þa, sem þenna glæp [hofdu gert[9].

Heidrum nu guds modur Mariam, fyrir huerrar ospilltan meydom ok helga bæn hennar einka son Jesus Kristr lausnari allz mannkyns veitti oss sina myskunn ok eilift lif. Harmadi hvn, at otruir gydingar villdu enn annan tima til meingerdar hennar syni suivirda hans likneskiu, villdi hvn gera þat kunnigt kristnum monnum, at þeir hefnandi meingerdar sins herra mætti frelsazt af suikum

[1] [um lagasaung *E.* [2] mannkyns *E.* [3] mikill *E.* [4] þiodar ok *tilf.* *E.* [5] [þessara hluta *E.* [6] halsslaug ok hogg *E.* [7] [fyrirsmaandi *E.* [8] [krossfesta likneskiuna ok leggia *E.* [9] [giordu *E.*

dioflanna, þeim er iafnan ero monnum motstadligir [1]. Bidium, at med kærleik sinnar astar frelsi hvn oss af eilifum heluitis bruna, offrandi oss i myskunnar fadm sins sonar wors herra Jesu Kristz, þess sem medr gudi fedr lifir ok rikir einn gud [i þrenningu [2] vm oendiligar alldir verallda. Amen.

B [3].

I fyr nefndri borg Tolentana vard merkiligr atburdr in assumpcione beate virginis. Þa er erkibyskup savng messu ok allr lydr var aa bænvm, var heyrd rodd af himne, su er kueinadi um liflaat sonar sins grædara heimsins ok sakadiz um otru gyþinga ok mælti suo: „Oo son, Oo son, æsilig ok oaflaatlig er otrv gyþinga! Oo son, hardr er aumleikr þeira, þeiri hialp gleymandi, er allir hafa lotid af drottinligri piningu, þeir er nu ihuga it sanna ok haldaz i hans hiord, enn þeir uilia enn endr nyia sinn glæp ok pining sonar mins.“ Enn monnum þotti mikils um uert þenna atburd, ok let erkibyskup leita sidann i hus gydinga, ef þar uæri nockut til nylundu, ok fanz sidan i husum byskups gydinga likneski krossfest giort af uaxi, hrækt ok barit ok aa hueria lund haadvliga leikit. Enn er þessi obætilig skomm vard uppuiss eptir gydingum, þa uar einn allra manna domr, at þeir diofuls limir se dauda verdir, er slika meingerd vildu enn af nyio gera mot enum krossfesta.

Af þessvm atburd maa marka, huer nadsyn aa er krossinn at dyrka, at sælli guds modr Marie þickir ser i þui dyrkan veitt, at hann er heidradr, enn i þui hrelling, at þat likneski uar hneist af gydingum. Dyrkum nu allir himinrikis drotningina hina sætuztu mey Mariam, þess bidiandi, at hun se oss vid ollum storglæpum firrandi ok oss sinn son miskunnar bidiandi, med huerium hun eilifliga blezut er vm allar veraldar rikiandi.

LXXVII.

Vor frv gaf byskupi at bergia briostamiolk.

A dogum Heinreks hins þridia keisara med þui nafni blomgadizt hinn helgi Fulbertus byskup Carnotensis. War

[1] *saal. baade D og E.* [2] [*tilf. E.* [3] *Den samme Legende efter St.*[2]

hann miok frægr af helgvm lifnadi ok spadomsanda, er hann hafdi. Hann elskadi einkannliga wora frv guds modur Mariam, ok reisti af grvndvelli hennar kirkiu, ok algerdi hana medr fagrligri smid alla[1] medr telgdum steine. Þann[2] tima er hann laa i krankleika, witiadi hans sialf guds modir, ok gefr honum at bergia hinne helguztu miolk or sinvm briostum, af huerri er hann verdr i stad alheill. Hedan af hitnar hann med [miklum ok hinvm heitazta[3] kærleik til ath tigna hina helguztu iungfru guds modur Mariam, sem syna þeir songuar, er hann hefir af henni diktat med sætleik himneskra hlioda.

LXXVIII[4].

Af Thome erchibyskupi.

Sua seigir i legendis hins heilaga Thome erchibyskups, at litlu sidar en hann uar farinn af þessari uerolld med pislaruættis sigri, ok margir hans uiner uoru hryggir af hans dauda, sagdi sua ein heilog einsetukona, su er eigi undirstod latinu ok eigi franzeis, in Cantuaria, at henni syndizt, sem ein hin fegrsta ok hin sæmiligazta fru, hueria hun hugdi uera uora fru sanctam Mariam, uitradizt henni ok sagdi i latinu þessi ord, huer hun undirstod eigi: „Noli flere pro archipresule tuo, quia caput eius in sinu filij mei requiescit.“ Þat er er sua at segia: Grat eigi fyrir þinum erchibyskupi, þviat hans haufut hvilizt i fadmi sonar mins.

LXXIX[5].

Af hinum helga Eadmundo.

Suo er lesit af hinum helga Eadmundo[6] erchibyskupe[7] i Cantuaria, at þegar aa unga alldri het hann med radi nockrs prestz fyrir skript uorrar frv at hallda æfinliga meydom, ok fal sik hinni helgu Marie aa hendi sem sinne modr[7], iatandi henni[8] alla daga sina at elska sem sina brudi. Til marks þessa obrigdiligs sattmals dro hann aa

[1] uega *tilf. E.* [2] Einn *E.* [3] [hinum mesta *E.* [4] *Denne Legende findes kun i E, samt et ubetydeligt Fragm. deraf i 233.* [5] *Trykkes efter E, med Varianter af D.* [6] Edmvndo *D.* [7] frv *D.* [8] *tilf. D.*

hond likneskiunne eitt fingrgull, þat sem hann hafdi einkannliga til þess giora latid, gefandi þat med nyium sid vorre fru sem festargiof. Enn at aullum være audsynt, at hann veitti iafnliga sinni kæruztu unnuztu[1] guds modr Marie avdmiuka þionustu, henni heilsandi med eingiligri kuediu, uar aa þvi sama fingrgulli grafit med smastofum[2] su fagnadarfulla eingilig kvedia Aue Maria gracia plena dominus tecum. Enn hiedann af eptir þvi sem sialfr hann iatadi vid sitt andlat, hversu opt sem hann bad fulltings þa milldaztu iungfru, frelsti hun hann i stad af freistni ok ueitti honum þol ok styrk mote meingiordum ok[3] huggan i ollum motstadligum hlutum ok gledi af[4] sinum harme. Ok at su sama brudr uæri minnig þess sattmals, er þau haufdu giort milli sin, heidrandi sinn brudguma, þann er hana hafdi fest med þvi fingrgulli[5], sem hann hafdi gefit hennar likneskiu, uar eptir andlat hins helga Edmundar[6], aullum þeim sem vid voru siandum ok undrandum, fundit aa þui fingrgulli, sem hann var graptadr[7] med eptir byskupligum sid[8], eingilig kuedia Aue Maria. Fyrir þessi somu ord, er [skrifud ero[9] aa þvi fingrgvlli, sem er[10] aa hendi vorrar fru likneskis[11], ok audru aa hendi þessa heilaga byskups ma avllvm avdsæliga[12] birtazt, at þessi hlutr er sannr ok nytsamligr til eptirdæmis.

Af sama [13].

Heilagr Jatmundr uar þui uanr, hvern tima sem hann var i sinu studio ok hafdi fyrir sier bok, at uppi yfir bokinne fyrir sinum augum let hann standa likneski uorrar fru guds modr Marie, giorfa[14] fagrliga med filstonn. Ok umhverfis þann stol, er hun sat aa med [sinn sæta sun voru grafnar[15] med miklum hagleik þær iarteignir, er uor[16]

[1] *Her begynder denne Legende i 233.* [2] smam stöfum *233;* fam stöfum *D.* [3] *tilf. 233.* [4] i *233, D.* [5] *saal. 233, D;* gulli *E.* [6] Iatmundar *D.* [7] grafinn *D.* [8] skruda *233.* [9] [*saal. 233;* skrifat er *E.* [10] [*mgl. D.* [11] likneskiu *D.* [12] audsynliga *233.* [13] *Denne Legende findes ikke i D.* [14] *saal ogs. 233.* [15] *saal. 233;* sinum syne uar grafit *E.* [16] varr *233.*

herra Jesus Kristr giordi i sinne hierueru[1] oss til lausnar, at sem hann hafdi af lesit bokinni, bædi hann til guds, siaandi sier fyrir augum likneskit, ok af þessu hvorutueggia veittiz hans aund optliga, þa er hann studeradi, sva mikill skilningr heilagra ritninga ok gudlig elska, at sva syndizt, sem omegin være aa honum, sua at hann geymdi eigi at þeim hlutum, er hia honum uoru. Sagdi hann sier þat uera hina mestu gledi ok skemtan. Enn æ huern tima er hann aat eda reid, sva at hann matti eigi hafa sitt studium, sagdi hann sik þa [tima reikna[2] tynda ok sier onytsamliga. Hann uegsamadi sua miok helga ritning, at huern tima er hann lauk upp sinni[3] bok, mintizt hann fyst vid bokina. Einn tima ber sua til, þa er hann studeradi uid lios mæddr af langre uoku, at suefn fell aa hann, enn mvs hleypr i lioskerit, ok hun hleypr hingat ok þingat, ok slauckvir hun liosit. Enn er hann uaknar ok kennir sik ecki lios hafa, kallar hann aa nafn hinnar dyrdliguztu iungfru sancte Marie med andvarpan ok harme, ok þegar kemr lios aa kerit, ok uerdr[4] hann hardla gladr af þui himneska lioso, er honum var gefit.

Jesus Nazarenus rex Judeorum[5].

Agætr guds madr Edmvndr Cantuariensis erchibyskup successor hins sæla Thomas, canonizatus af Innocencio tertio, var aa nams alldri at studium i Paris, grandvarr ok hreinlifr vmfram sina skolabrædr. Þuiat adrir klerkar kioru ser ymisligar kærur, enn Edmvndr vill þa eina kiosa ser til unnustu, er suo er af skrifat, Pulcra ut luna, electa ut sol. Huar fyrir hann gengr einn dag fram fyrir likneski hæstu iungfrv, er stendr i þeiri hofudkirkiu er kallazt Notra Dampna, framfallinn med hreinlifis fyrirheiti, bidiandi guds modur Mariam, at hun virdizt at vera hans vnnasta. Eptir fagra bæn ok sætu formæli fagrliga fylldu, gengr Edmundr annan dag ut af scolis spazerandi fram i gard nockurn

[1] hingatkuomu *233.* [2] [hafa tima *233.* [3] sina *233.* [4] *Her ophører 233.* [5] *Denne Legende findes kun i D2.*

vaxinn fogrv blomi, ok miok bratt kemr mot honum einn ungr sueinn suo vænn at aaliti, at Edmundr saa engan þuilikann. Hann ser vpp aa pilltinn þegiandi, þuiat kuediur fallazt fyrir osiena fegrd, enn þo vm sidir talar hann suo: „Huerr ert þu, minn kæri, suo blidr ok blezadr, sem ek sa engan þier likann.“ Pilltrinn suarar: „Sia i enni mer, ok les, huerr ek em.“ Edmundr litr i stad, ok ser at heilagr kross er ristinn i enni sueinsins, skrifadr innan med þessum ordum, Jesus nazarenus rex iudeorum. Fyrir þessa heyrn ok syn ottazt Edmundr, adr pilltrinn segir til hans: „Eigi skalltu hrædazt, þo at þu siair þann, er þik elskar ok þier ann, þuiat ek er kominn at segia þier god tidindi, þat af minni halfu, at sa madr, sem med þessum ordum Jesus nazarenus etc. giorir kross i enni ser, adr hann sofnar ok skiott sem hann vaknar, mvn eigi gripazt bradum dauda aa þui dægri. Af halfu modur minnar berr ek þier annat eyrindi, þat at hun vill giarna vera þinn vnnazta, sem þu iatadir henni þinn[1] meydom.“ Eptir suo talat huerfr Jesus at syn fra Edmundi, enn hann gengr aan duôl i Mariv kirkiu, lof gerandi sialfum gudi ok hans sælu modur fyrir þa hluti, er ver munum lyktazt lata med þeim enda, at eilifum gudi sie vegr fyrir aull sin verk aa himni ok iordu.

LXXX[2].

Af Romalldo.

Ut aa Puli var nockr mattugr hofdingi, sa er Romalldus het. Hann var agætr ok uidfrægr af þui, at hann uar bardagamadr mikill. Hann uar sua sigrsæll, at hann hafdi sigr i huerium bardaga, hvar sem hann bardizt, ok hvort sem hann hafdi meira fiolmenni eda minna. Sva var hann agætr af sinum fræknleika, at allir þeir menn, sem honum uoru i nand ok heriudu af heidnum maunnum, þa flydu þeir til hans, ok hann ueitti þeim iafnann mikit fullting i sinum frammgangi. Maurgum borgum ueitti hann mikla

[1] fra *Cd.* [2] *Jfr. ovenfor S. 146—152. Her meddeles Legenden efter E.*

hlif med sinni vorn sua frækliga ok sigrsælliga, at hann tyndi nær alldri sinum maunnum.

Enn er sua hafdi framm lidit morg misseri, ath Romalldr uar af aullum lyd tignadr framar enn adrir menn, þa[1] uar aa nockurum misserum, at heidnir menn satu um þa borg med miklu fiolmenni, er Romalldus uar i, ok hann leitadi at ueria med sinum maunnum. Þa giordizt þat til tidinda, at Romalldo urdu sua mikil heillabrigd, at hann feck eigi sigr unnit aa heidingium, helldr tynde hann hvern dag morgum sinum maunnum, þa er hann bardizt, ok flydi uid osigr i borgina at aptni. Þat maal giordizt sva um sidir, at morgum monnum þotti saa einn aa gior at gefazt upp ok ganga aa haund ovinum sinum. Romalldus hertvgi kuaddi þa þings aa einni nott ok mællti sua: „Heyrit allir þier[2], sem hier erut, ok skilit þa hluti, sem ek segi ydr. Þat skulut þier uita, at mik tældi alldri fyrr sua miok min hamingia sem nu. Fyrir þui skulut þier nu segia, hvat ydr synizt, huert rad uier takim. Enn þat synizt oss rad, at uier beriumzt aa morginn vid heidingiana, ok þa latim vera annathvort, at vier sigri(m)zt aa þeim eda deyia elligar kallmannliga.“

Enn er Romalldus hafdi sva mællt, þa suaradi honum sa madr, er Barbatus het, hann var dyrdligr prestr ok uegsamligr kennimadr, hann savng at kirkiu Mariu drottningar, þeire sem þar uar haufutkirkia i borginne. Barbatvs prestr mællti þa aa þessa leid til Romalldus: „Reidi ok hefnd almattigs guds bidr eigi gudræks manz ok glæpafullz, þess er leynir sinum glæpum ok stadfastr er i sinum syndum, nema hann idrizt synda sinna, ok iate þeim ser aa hendr, þvi at ecki er sua hulit, at eigi uerdi bert, ok ecki sua leynt, at eigi kome upp. Suo muntu ok, sagdi hann, deyia illum dauda, nema þu idrizt ok bætir yfir.“ Enn er Romalldus heyrdi þesse ord Barbati prestz, þa mællti hann þessu stadfastliga i mote, þott hann uissi sik sekan þeira

[1] þat *Cd.* [2] þeir *Cd.*

hluta, sem hann sagdi. Romalldus mællti þa uid Barbatum: „Huat muntu mega vita, sagdi hann, til verka minna, eda giorda ek þier nockut sinn kunnig min uerk, eda hve nær geck ek til skripta vid þik.“ Barbatus prestr svarar: „Alldri hefir þu geingit til skripta vid mik ok eigi giort mier kunnig uerk þin, sva at ek hafi (uid) uerit, helldr hefir guds andi mier birt leyndar syndir þinar.“ Romalldus mællti: „Seigdu mier þa nockur leynd uerk min, at ek mega uita, huort þu seigir satt eda eigi.“ Barbatus svarar: „Ef þu skammaz eigi at heyra, þa em ek nu buinn ath segia, suo at allir heyri, þeir sem hia eru. Þa er þu ætlazt at fara til bardaga i mot heidnum maunnum, þa fer þu til skogar nockrs, þess er nalægr er borg þinni, ok med þier þion þinn einn, sa er veit med þier glæp þinn. Þu lætr þar blodga eina nautzhud þenia, ok eptir þat giorir þu med blodrefli þess sverdz, er þu ert gyrdr, niu reita umhuerfis hudina, ok kuedr þar yfir galldra yfir þeim reitum. Eptir þat setz þu aa hudina ok kuedr þar galdra, þar til er fiandinn sialfr synizt þier ok mæler vid þik ok seigir þier þa hluti, er þu villt uita, ok eptir þat veitir hann þier sinn krapt, til þess at þu sigrizt i bardaga aa ovinum þinum. Nu verdr þu af þessum glæpum ok fianda fulltingi agætr ok uinsæll vid marga menn, fyrir þvi at audrum þikir, sem þu uinner iafnann sigr aa ovinum þinum.“

Romalldvs svarar þa vitiadr af guds hrædzlu ok mællti: „Jate ek þvi, at þu ueitz gior, huer ek em, enn ek sialfr. Fyrir þui bid ek, ad þu gefir hialpsamligt rad til þess, at ek megi fordazt illa hluti, þa sem yfir mer gnæpa, ok ek megi fordazt umsatir ovina minna, sva at ek verdi eigi handtekinn af þeim. Nu em ek buinn at ueita hlydni þinu bodi.“ Barbatus mællti: „Gack þu nu med mier til heilagrar kirkiu,“ sagdi hann. Þeir geingu þa badir til kirkiu, ok eptir þat leidir hann hann i nockut hus. Barbatus mællti, at hann skylldi til skripta ganga, ef hann uilldi til guds snvazt ok enda þat vandliga, er hann byde honum.

Romalldus giorir sua, sem hann baud. Ok er hann hafdi til skripta geingit, þa mællti Barbatus, at hann skylldi[1] þat aa bladi rita, at hann villdi fulluliga neita fiandanum ok aullum hans uerkum ok uelum, ok hann villdi alla tru sinna felaga fela gudi aa hendi med ordum ok hugrenningum ok þvi riti, sem þa ritade hann. Ok er þat uar ritad, festi Barbatus þat uid hals Romallde, ok mællti sidann vid hann: „Ris þu nu upp ok far med mier.“ Barbatus prestr leiddi þa Romalld til borgarhlids, ok geingu ut or borginni ok framm aa midiar herbudir heidingia, til þess er þeir koma til skogar nockurs. Romalldus sa þa biart lios einhuers stadar. I þvi liose sa hann ok kendi hina sælu guds modr Mariam, ok med henni helgar meyiar Teclam ok Agatham. Barbatus prestr kvaddi þær litillatliga, enn þær toku kvediu hans. Eptir þat mællti blezut guds modir Maria til Barbati prestz. „Fyrir hui leidir þu þenna mann hingat, eda hvat aa ek vid hann at ræda.“ Barbatus prestr svarar: „Þessi madr geck til skripta uid mik, sagdi hann, ok tok giarna þa skript aa sik, sem ek baud honum. Þar med ritadi hann blad eitt, þat sem uottar med honum, at hann neitar vandliga fiandanum ok hans uerkum, enn (iatir at) hallda hiedann af postoliga tru. Fyrir þui bid ek þik nu þarflatliga, blezut moder myskunnar, at þu bider þessum manni liknar af þinum signada syni drottni vorum Jesu Kristo, þuiat hann bidr nu med tarum ydra myckla milldi þess, at eigi drepi hann hans oviner, ok at hann mætti sigrazt aa þeim.“ Enn er hann hafdi þetta mælt, þa fellu þeir badir aa iord fyrir hina blezudu guds modur Mariam ok gretu leingi. Enn er þeir haufdu leingi legit, mællti hin sæla Maria uid Barbatum: „Ris þu upp ok far aptr i borgina, þuiat þu hefir nu þegit fyrir mina bæn af minum sæta syni þat, sem þu batt.“ Ok er hinn sæla Maria hafdi þetta mællt, for hun heim til himirikis. Enn þeir foru aptr til borgarinnar, ok er þeir nalguduzt borgina,

[1] rita *tilf. Cd.*

þa syndizt heidnum monnum, sem Romalldus fare þar med miklu fiolmenni bardagamanna ok villdi beriazt vid þa. Hinir heidnu flydu þa allir fyrir hrædzlu sakir ok letu eptir allt sitt herfang i herbudum. Borgarmenn heidrudu Romalldus, sem hann hefdi unnit þenna sigr hinn agætliga, þeir gafu honum margar giafir ok ueittu honum mikla uirding, ok sidann for hann heim til borgar sinnar med mikilli virding.

Sua bar enn til, at byskup þeirar borgar tok sott ok andazt. Enn er hann var andadr ok um byskupskosninginn uar rætt, þa urdu allir aa eitt sattir, þeir er þar uoru uid, at aa Romalldus ualldi uæri, hvern til byskups skylldi kiosa. Romalldvs hertugi sendi menn sina med brefum til Barbatus prestz ok beiddi, at hann mundi vera uilia byskup yfir borg hans. Barbatus tok uel vid sendimaunnum Romalldi ok sa brefit. Enn eptir kvelldsaung um aptaninn uar Barbatus prestr einn samann at kirkiu, þa er adrir menn foru inn. Hann badz fyrir hia alltarinu i kirkiunne ok fal sitt rad aa hendi heilagri guds modr Marie, ok er hann var aa bæninni, uitradizt honum blezut himirikis drottning iungfrv sancta Maria, ok sagdi til hans aa þessa leid: „Vel likar gudi syne minum ok uel likar mier þat, at þu takir byskupsvigslu ok sier byskup yfir þeire borg, er hertuginn rædr fyrir, uinr þinn, fyrir þvi at þat kann verda, þa er þier verdr hann kunnr, at þu ogner honum helldr, enn þu mælir eptir honum.“ Ok er hun hafdi sva mællt, huarf hun aa brott at syn fra honum. Enn er morgin kom, þa sagdi Barbatus prestr sendimaunnum Romalldi, at hann mundi lata uigiazt til byskups, ef þat væri uile Romalldi hertuga ok borgarmanna hans. Sendimenn Romalldi foru aptr til sinnar borgar ok saugdu Romalldvs svor Barbati prestz. Eptir þat uar Barbatus vigdr til byskups at guds uilia ok godra manna. Hann styrdi folkinu med mikilli gledi ok radspeki, ok var sua mikit vinfeingi millum Barbati byskups ok Romalldi hertuga, at huor þeira baud audrum til sins

bordz, ok ueitti huor þeira audrum virduligar ueitzlur i sinni haull. Enn aa medal annara godra verka uar Romalldus uanr at fara aa hverium misserum ok mest aa langafostu uida um landit, til þess at sætta þa menn, er missattir uoru. Hann kom optazt heim or þessi ferd i hinni efstu uiku langafostu fimtadaginn eda fostudaginn eda þvottdaginn, enn stundum kom hann eigi fyrr heim enn sialfann paskadaginn fyrir messu. Þat uar enn aa nockurum misserum, at Romalldus kom eigi heim or þessi for aa hinni efstu uiku, ok uæntu menn, at hann mundi heim koma þuottdaginn. Barbatus prestr saung messu þuottdaginn, ok eptir þat for hann til hallar Romalldi hertuga ok ætladi þar at matazt.

Enn er byskup uar undir bord geinginn, þa stod kona Romalldi fyrir bordinu ok þionadi byskupi. Enn er byskup hafdi signt mat, þa stod byskup upp ok geck brott vndann bordinu, hann mællti vid klerka sina, at þeir skylldi matazt. Barbatus byskup tok þa i haund konu Romalldi ok leiddi hana brott or haullinne. Hann leiddi hana þar til, sem nidrgangr uar um palla nockura i eitt hvs, þat uar vandliga sopat ok uel innann buit. Þar uar stoll pryddr med agætum linduke ok miok dyrdligum. A þeim stole laa ormur gulligr. Barbatus byskup tok upp orminn ok let undir haund sier hina vinstre ok fal hann vndir motle sinum. Hann mællti þa vid konu Romalldi: „Til þess synda ek þier þetta, at eigi ueitztu þetta ein med bonda þinum, helldr veit ek ok þar nockut til, hvat titt er i ydrum leynum, ok hefir Romalldus hier ærit leingi blotad þenna orm.“ Eptir þat geck byskup til bordz, ok er hann var mettr, þa spurdi byskup, huort hon uilldi helldr fara med honum eda vera eptir. Hun kuadz helldr uilia med honum fara. Þau geingu þa bædi til kirkiu. Barbatus byskup mællti þa, at fiorir gullsmider, þeir er hagazter uæri, skylldi giora kalek or gullorminum um nottina, ok uanda þa smid sem mest. Þeir giordu sua, sem Barbatus byskup baud. Kalekrinn uar algior um morguninn, ok vigdi byskup hann.

Enn er menn bidu Romalldus hertuga paskadaginn, þa mællti Barbatus byskup, at byrgia skylldi aull borgarhlid aunnr enn þau, er næst væri haufutkirkiunne sialfri. Enn er Romalldvs hafdi vida farit um laund ok hafde alla menn sætt, þa er hann uissi at missatter uoru, þa sneri hann aptr leid sinne ok kom til borgar sinnar paskadaginn fyrsta. Hann kom fyst at þvi borgarhlide, er næst uar hans herbergi, ok var þat læst. Romalldus undrazt þetta miok, ok for þa til annars borgarhlids, ok uar þat aptr byrgt, sua at hann matti eigi inn ganga. Eptir þat for hann til hins þridia borgarhlids, ok matti eigi helldr þar inn komazt. Enn er hann kom til hins fiorda, þa var þat opit, ok geck hann þar inn i borgina. Barbatus byskup giordi uirduliga processionem i mote honum med klerkum sinum skryddr byskupsskrudi sinu. Fyrir byskupi uoru bornir krossar ok helgir domar, ok sa hinn myckli gullkalekr, er gior uar um nottina. Þeir sungu hatidliga gudi lof med mikilli dyrd. Byskup kvaddi Romalldum vel ok leiddi hann til kirkiu med sier. Enn Romalldus kvadz fyrst uilia fara heim til herbergis sins ok sidann til kirkiu. Enn er byskup rædldi opt um þetta ok feck eigi, mællti hann um sider: „Fyrir hvi færizt þu vndann þessu sua þrarækiliga at fara nu til kirkiu med mier, eda huert erendi attu sva naudsynligt heim i herbergi þitt, eda er eigi betr giort, at þu farir fyrr til kirkiu ok heyrir guds ord ok takir corpus domini, helldr enn þu farir at sia þa hlute, sem heima ero i þinu hvse, eda huat attu þess i husinu? Hygg at uandliga, huat uier berum, uier gaungum i mot ydr med helgum domum ok krossum, ok hier er borinn gullkalekr mikill fyrir oss, ok hygg atli, huort þu kennir kalekinn, ok huort þu ætlar, at þu hafir sied hann fyrr.“ Romalldus svarar: „Fyrir hui man ek þeckia þann kalek, sem ek hefi eigi sed fyrr, eda hue nær uar sia kalekr smidadr?“ Byskup svarar: „I nott uar sia kalekr smidadr or þeim gullormi, er þu blotadir aa laun, sua at eingi madr visse annar enn kona

þin. Þenna kalek smidudu fiorir haufutsmider med þeim hætti, sem nu mattu sia. Enn ek vigda hann ok ætlada, at þu skylldir af þessum kalek taka corpus domini, ok allir menn þinir, þeir sem hier ero." Enn er Romalldus heyrdi þetta, vndradizt hann miok. Þa mællti einn riddare Romalldz uid hann ok sagde: „Nu mattu sia, huersu miok kona þin hefir svikit þik, ok uære þat maklikt, at hvn tæki mikit vite fyrir þvilikann glæp, þuiat byskup matti þetta eigi uita, nema hun hefdi sagt honum." Barbatus byskup mællti uid riddarann: „Heyrdu, madr, sagdi hann, fullr med illri[1] uiel ok bleckingu, dramblatr ok aufundsiukr! nu mællti andskotinn fyrir munn þier, til þess at þu hryndir hertuga vorum i glatan med þier, ok eigi mattir þu þat þola, at hann snerizt til guds fra syndum sinum. Fyrir þui byriar þat, at þu siert selldr andskotanum til likamligs bana, til þess at aund þin hialpiz aa domsdegi. Ok aavallt skal nockr af þinne ætt deyia af ærslum til dæma ok vitnis þessa atburdar." Ok þegar er byskup hafdi þetta mællt, þa vard riddarinn diofulodur oc kvalldizt miok fyrir aullum lyd. Hertuginn bræddizt þa ok fell til fota byskupi ok mællti: „Jate ek synd mina mier aa hendr, ok nu sel ek mik aa þitt valld ok þina forsio, til þess at þu sættir mik vid almattkan gud med þeim hætti, sem þu vill."

Ok er hann hafdi sua mællt, þa leiddi byskup hann til kirkiu ok sagdi, at hann skylldi ganga til skripta ok giora idran synda sinna ok syna sva gudi sanna idran ok yfirbot. Romalldus sagdizt þat giarna vilia. Barbatus byskup skryddi hann þa munkaklædum, ok eptir þat savng hann messu. Hann gaf þa Romalldi þionustu ok aullum hans maunnum af þeim kalek, er or gullorminum var gior. A kalekinum uar þat ritad, at Romalldus hefdi med suardaga folgit tru sina gudi aa hendi ok heilagri guds modr Marie. Byskup þionadi dyrdliga gudi almattkum ok heilagri guds modr Marie alla æfi, medann hann lifdi. Enn Romalldus

[1] fullri *Cd.*

lifdi ok þadann af oatfyndiliga i munklifi, ok foru þeir badir eptir andlat sitt til himirikis fagnada.

B[1].

Vt aa Puli var einn rikr hertogi ok hermadr mikill, er Romalldus er nefndr. Hann var manna sigrsælstr, ok sottu margir hans traust, þeir er i vanda voru staddir fyrir sinum ouinum, ok hann let heimillt sitt traust ok rad til þess, er þeir þurftu. Enn er suo hafdi fram farit um hrid hans virdingu ok sigrsæld, þa gerdizt sa atburdr, at vikingar nockurir satu vm borg eina fiolmenna, ok gerduzt borgarmenn litt staddir. Þeir toku þat rad, sem þa var tidazt, ok sendu eptir Romalldo hertuga ok badu hann koma ok ueita ser lid. Sidan kom hertuginn ok bardizt med borgarmonnum mot vikingum, ok feck osigr ok flydi aptr i borgina, ok var þar vm hrid med osigri. Nu tekr at vaxa lid vikinganna, enn lid Romalldi tok at þuerra, ok skutuzt til vikinga margir borgarmenn fyrir hrædzlu sokum. Enn nu sem Romalldus ser, at eigi mun hlyda, þa lætr hann þings kuedia aa einhuerri nott, ok mællti: „Alldri hefir hamingia min suo brugdizt sem nu. Ek hefi att fyrr margar orostur, ok hefi ek margan sigr hafdan, enn nu hyggr huerr at sinu radi, þuiat annathuort munum ver aa morgin verda at þola dauda eda fa sigr ella."

Þa suarar honum prestr, sa er Barbatus het, hann var dyrdarmadr mikill, hann vardueitti guds modur kirkiu Marie: „Sa madr sem allzkyns syndir vill gera ok vill eigi bæta, hann styrir ser til eilifra kuala, suo sem heilog ritning segir, þat sem hulit er, mun opinbert verda, suo ok fyrir illa hluti þina, ef þu berr eigi til skriptar, þa munt þu deyia nu ok at eilifu." Romalldus vissi, huat hann hafdi gert, ok villdi leynt lata verda, ef hann mætti rada, ok mællti þo: „Huat munt þu vita af minum verkum, segir hann, af þvi at eingi hefi ek þer sagt!" Prestrinn mællti: „Eigi geckt þu vid mik til skriptar, heilagr andi

[1] *Legenden om Romaldus efter D2.*

sagdi mer.“ Romalldus suarar: „Seg þu mer nu verk min, at ek mega vita, huat þu segir.“ „Segia mun ek, kuad prestr, ef þier þickir eigi skömm i til at hlyda. Huert sinn adr þu hefir barizt, fort þu til skogar, ok þræll þinn med þier, ok breiddir nidr eina oxahud bloduga, ok settizt þar aa, ok reist vmhuerfis aa iordinni hia þier .ix. reita med blodrefli suerdsins, ok kuatt yfir diofuliga galldra. Enn þa kemr fiandi til þin ok segir þier fyrir, hueria medferd þu skalt hafa med huerigu.“

Þa hræddizt Romalldus ok mællti: „Jati ek þui, er þu segir, gef mer goit rad at fordazt daudann, ek uil hlyda þui, er þu bodar.“ Sidan foru þeir til kirkiu i leyndarstad nockurn, ok iatadi hann þar af nyio glæp sinn, ok ritadi hann sialfr þat blad, er hann sagdi aa tru sina, enn sidan festi prestr þat sama blad aa hals honum sialfum. Sidan tok prestr i hond honum ok leiddi hann ut at borgarhlidi einu, enn hlidit laukst upp þegar, ok foru sidan, ok sa þa engi madr þeira, er i uikingahernum voru. Ok kuomu i einn skog, ok var riodr i skoginum, ok saa þar lios mikit, enn i þui liosi vitradizt en sæla Maria guds modir ok en helga mær Agatta. Prestr fell til fota þeim ok heilsadi þeim vegliga, enn modir myskunnar tok vel kuediu hans ok mællti vid hann sidan: „Fyrir hui leiddir þu þenna mann hingat?“ Prestr suarar: „Hann iatadi mer allar sinar syndir, ok tok sidan skript, þa er ek lagdi aa hann, ok ritadi sialfr blad, þat er hann hefir aa halsi ser, at hann neitadi diofuls velum ok ollu hans trausti ok verkum. Nu bid ek þik, modir allrar myskunnar, at þu bidir son þinn, at hann myskunni manni þessum, at eigi stigi ouinir hans yfir hann.“ Ok sidan fellu þeir badir til iardar. Enn er lidnir voru tuær stundir dags, þa mællti en sæla Maria til prestz: „Risit upp þid nu, þegit hefi ek af syni minum þat, sem þid badut.“ Sidan leid drottning til himins med miklu liosi ok sætum ilm, enn þeir foru aptr til borgarinnar. Enn er þeir nalguduzt borgina, þa

kom flotti i allt lid hermanna, af þui at þeim syndizt, at Romalldus væri kominn med miklum fiolda hers aa hendr þeim. Flydi þar huert mannzbarn, ok hlupu fra miklum fiarhlutum, en Romalldus tok sidan feit, ok atti sigri at hrosa, ok feck mikla virding af borgarmonnum fyrir þenna sigr, ok for sidan heim til borgar sinnar med fogrum sigri.

Sa atburdr gerdizt, at byskup tok sott ok andadizt i borg þeiri, sem Romalldus var hofdingi yfir, enn allir borgarmenn matu vid Romalldum at kiosa byskup i stad hins andada. Enn hann let bref gera ok sendi menn med þui brefi til Barbatus prestz ok bad hann vera byskup. Enn þa var komit at nott, er brefit kom til hans. Ok eptir nattsong àdr menn færi til suefns, þa var Barbatus einn at kirkiu eptir, ok bad gud ok sæla Mariam syna ser þat rad, er hann skylldi hafa vm þenna hlut sem vm alla adra. Þa vitrazt honum en sæla guds modir Maria (ok segir): „Þat likar syni minum Jesu Kristo ok mer, at þu takir byskupsdom i borg þeiri, er hertuginn rædr fyrir, vinr þinn, ok ma verda, at þui leidari verdi þier hann, er þu veizt gerr, huerr hann er.“ Hann tok sidan byskupsdom at radi Romalldus ok allra borgarmanna, ok var enn mesti guds vinr alla sina daga, ok baud huorr þeira hertugans odrum til bordz med ser med fagnadi. Þat var vandi hertugans vm langafostu at fara vm borgina ok sætta vini sina ok alla saman borgarmenn, ok var vanr at koma heim at paskum.

Enn þa eitt sinn, er hans var heim von at paskum, let byskup byrgia borgarhlid oll, nema þat er næst var kirkiu. Sidan for hann til husa hertugans med klerkasueit sina ok matadizt. Enn um matmalit ste byskup vndan bordinu ok mællti, at þeir mundi bida hans, medan hann gengi i brott, ok kona hertugans med honum. Þau kuomu i eitt hus, þar er pallar lagu i iord nidr. Þar fundu þau eitt sæti virduligt, ok einn orm af gulli geruan. Byskup bra honum vpp undir vi[nstri hond sina ok let yfir mottul sinn ok leit til konunnar]. Hann mællti vid konu hertugans:

„Ærid leingi hefir þu vitad þenna glæp med bonda þinum.“ Sidan for byskup heim ok selldi hann fiorum gullsmidum, ok bad um nottina gera af kalek. Ok vm morgininn var gerr kalekrinn. Þa tok byskup vid kaleknum ok for sidan ut at borgarhlidinu þui, er opit var. Enn byskup stod med krossum ok morgum odrum (helgum domum). Enn hann saa, at hertuginn villdi fara i þat borgarhlid, er næst var husum hans sialfs. Enn er hann sa, at þat borgarhlid var aptr, for hann til annars, eigi var þar kostr at fara, enn þa vard hann at fara til þess hlids, er byskup var fyrir innan. Byskup fagnadi honum vel ok bad hann fara til kirkiu med ser ok hlyda messu ok at taka corpus domini. Hann kuazt eiga eyrindi heim til husa sinna. Byskup mællti: „Huat er þat meiri nôdsyn? Huort kennir þu kalek þenna enn mikla ok gullgoda?“ Hann suarar: „Hui muna ek kenna?“ Byskup mællti: „Hier er nu ormrinn, sa er þu hefir blotat i husum þinum, ok skalltu nu hier af taka holld ok blod drottins mins Jesu Kristz. Enn i nott var kalekrinn smidadr.“ Þa mællti riddari hertugans einn: „Nu mattu sia, herra, huersu husfreyia þin hefir þier gefizt, at hun ein vissi þenna hlut, ok væri hun mikils vitis verd fyrir sina mælgi.“ Þa mællti byskup: „Fiandinn mælir fyrir munn þier, taki hann nu valld yfir þier, at helldr se ond þin holpin aa domsdegi, ef þu tekr nu viti i þessum heimi fyrir þinn glæp, ok skal aavallt sidan i þinni ætt liggia, at nockur se diofulodr madr.“ Enn i þvi bili var riddarinn gripinn af diofli. Hertuginn vard þa hræddr miok ok fell til fota byskupi ok iatadi glæp sinn af nyio, ok tok idrun fyrir, ok for sidan til kirkiu ok tok corpus domini, enn eptir þat munksklædi, ok hellt vel sina reglu, medan hann lifdi, ok for til fagnadarstada eptir þetta lif. Enn sæli Barbatus endi dyrdliga sitt lif ok for til guds.

LXXXI.

Fögr iarteign, er Maria leysti þann sem bannsettr war[1].

Sa var einn prestr heilagr i sinum lifnadi [ok rettlatr[2], er bannsetti nockurn sinn vndirmann eptir rettum kirkiunnar lögum. Hinn hirti ecki vm, huat prestrinn sagdi, ok villdi eigi bæta þat, sem hann hafdi misgert, ottandizt ecki hans bann. Skildi sa aumi madr eigi þat, sem wor herra sagdi til sinna kennimanna: „Allt þat er þier leysit aa iardrike, skal leyst vera aa himni, ok huat sem þier bindit aa iord-inne[3], þat skal bundit [vera i himiriki[4]." Sem fyrr sagdr prestr andazt, kemr annar i hans stad ok þiggr þessa somu kirkiu. Þessi [syndugi madr[5] minnizt þeirar meingerdar, er hann hafdi giort hinum andada presti, ok for til hans eptirkomanda, segiandi honum, huersu mikit hann hafdi mot gert hinum fyrra prestinum, ok ath hann var af honum bannsettr, suo ath hann tok eigi lausn, adr[6] hann andadizt. Prestrinn hugsar med sialfum sier, ath hann hefir eigi valld til ath leysa hann af þess hattar glæp, ok segir suo: „Brodir minn, segir hann, þui sidr ma ek þik leysa her af, ath ek kann þier ecki raad annat ath gefa, enn þu farir til byskups ok synir honum saar þinnar andar." Sem hann kemr til byskups segiandi honum sina synd, ok huersu hann hafdi sig langan tima halldit i sinu þrai, sidan hann war bannsettr, segizt byskupinn ecki wilia þar ath gera, ok leggr þat til[7] med honum, ath hann fari til pavans. Hann gerir, sem honum var bodit. Ok sem hann fær þar eingan orskurd sins mals, sem hann hefir þar langan tima bedit, huerfr hann i brottu miög ogladr, framar enn nockur megi þat segia.

Hann ferr nu vm[8] næstu .vii. aar witiandi stadi margra heilagra manna vida vm heim, ok sem guds milldi villdi honum myskunna ok letta hans angr, kemr hann til nockurs

[1] Af presti einum *Overskr. i E.* [2] [*tilf. E.* [3] iordu *E.* [4] [aa himne *E.* [5] [aume ueslugi madr ok synduge *E.* [6] enn *tilf. E.* [7] rads *tilf. E.* [8] i *E.*

einsetumannz aa Egiptalandi, þess er suo var heilagr, ath hann lifdi eingiligu lifi i mannligum likam aa iardriki. Hann segir honum sina vesôld. Ok eptir þria daga lidna minnizt sa gamli madr eins þess mannz, er war i Alexandria ok speki þessa heims virdi vera heimsku fyrir gudi, ok ath hans verdleikr var suo mikill vid gud ok modur myskunnar iungfrv Mariam, er blezut er vmfram allar konur ok iungfrvr, ath hann matti[1] hialpa þessum auma manne, er i suo miklum haska var. Hinn gamli madr kallar til sin þann synduga mann ok segir til hans: „Minn kærazti son! þvi at ek sier[2], ath mikit skortir aa vm heilsu þinnar andar, er þat mitt raad, ath þu farir sem skiotazt, medan dagr hins sanna lios lysir myrkr þinnar andar, [i hina miklu borg Alexandriam[3], ok hygg at gerla leitandi eptir einum heimskum manne, til þess er þu finnr hann, þuiat af honum fær þu mikit fullting ok ôrugt traust þier til hialpar.“

Sem hinn syndugi madr heyrir þessi ord hins gamla mannz, fellr hann til iardar med miklum grat, beriandi sitt briost med hnefum ok rifr[4] aasionuna, enn reytir sitt haar, segiandi med [miklum angr[5]: „Wndarligt ok faaheyriligt [er þat[6], er þier biodit [mier at[7] leita eptir heimskum manne. Vitrir menn ok kennifedr lydsins mega mer veslugum eigi biarga edr hialpa, enn þu segir, ath sa madr, sem heimskr er ok ecki kann til veralldarinnar speki, mun gefa nytsamligt raad minne önd til hialpar.“ Hinn gamli madir suarar: „Tru, brodir minn, ath eingi er sa aa iardriki daudligr madr, er þann megi leysa vtan einkanligt valld postoligs sætis, er bannsettr er eptir [guds lôgum[8], nema sa einn, er suo er heimuligr drottningu myskunnarinnar[9], ath þott hann lifi i verolldinne, siae hann gudligt velldi med guds einglum i himinriki. Wer nu oruggr, brodir minn, vm þina hialp ok tak aa þig [þann langa ok erfida[10] veg.“

[1] mætti *E.* [2] sie *E.* [3] [*mgl. E.* [4] hrifr *E.* [5] [miklu angri *E.* [6] [*saal. E;* ord *D.* [7] [*saal. E;* mik *D.* [8] [kirkiunnar laugum ok sialfs guds *E.* [9] himirikis *E.* [10] [langann ok erfidann *E.*

Sem hann hafdi tekit bref ok iarteignir af þeim gamla einsetumanne, for hann brott, ok kom eptir langan tima lidinn til[1] Alexandriam. Eptir fimtan daga lidna sidan hann kom þar, sem hann hefir vmkringt garda ok stræti borgarinnar girnandizt þann at finna, sem hann var til sendr, sier hann guds mann sem i liking ok buning eins vitlitils[2] mannz eda skiptings ok fatæks. Margir menn hlaupa eptir honum ok sla hann eda hrækia aa hann. Sem þessi syndugi madr sier hann, segir hann i sinu hiarta: „Minn milldi herra, Jesu Kriste, er allir hlutir ero kunnir, ek bidr þik litillatliga, at þu virdiz mer ouerdugum ath syna, ef þessi er sa godi madr, sem ek hefir heyrt af sagt ok mer er til visat, ok ath þu virdizt ath veita mer fyrir hann [þa hialp[3], sem ek syndugr þarf.“ Þessi vesli madr bidr nu ok geymir ath gerla medr goduilia, huat hann gerir eda huert hann ferr.

Enn huer[4] þessi godi madr[5] war ok huersu mikilli tign ok virding hann war werdr ath vera heidradr, profadizt aa hans efstum dögum. Hans fadir ok modir woru bædi tiginborin ok hin rikuztu ath gnott[6] allra audæfa veralldligra. Hann sialfr war ok hinn fremsti[7] i ollum boklistum. Ok er daudinn, er eingi ma fordazt ok alla þa hluti, [er kuikir fædazt i heimenn[8], tredr wndir fotum, tok hans födur ok modur, erfdi þessi fyrr sagdr madr eptir þau nær allt herat Alexandrie. Sem hann hafdi feingit suo mikla tign ok virding, var hann eigi ominnigr þess, sem sialfr gud segir i gudspiallinu: „Sa er eigi nitar[9] ollu þui, sem hann aa, ma eigi vera minn lærisueinn,“ ok þui gaf hann allt sitt godz, þat er hann erfdi, vpp þeim i ualld, sem heimenn elska, hafandi ecki medr sier af þessum ollum audæfum utan einn fatækligan kyrtil, ok geck einn samt aa brott berfættr. Hann hafdi suo mikla von ok traust

[1] i *E.* [2] uitlauss *E.* [3] [*tilf. E.* [4] *saal. E;* huar *D.* [5] guds vin *E.* [6] gnogt *E.* [7] framazti *E.* [8] [sem i heiminum er(u) *E.* [9] neitar *E.*

aa gudi, ath hann fylgir honum, vardueitandi ecki eptir i sinu sialfrædi af gledi eda eptirlæti heimsins, fatækr [ath likam ok i[1] hiarta, suo segiandi: „Ef sa vegr, er wer gôngum inn [, er þrôngr[2], þa ma þat gledia, ath skemtilig er su borg, sem wer skundum til ath fa.“ Ok þegar sem hann war aa vngum alldri, elskadi hann suo framarliga guds modur ok þionade henne iafnliga, ath hann kom varla heim til sins herbergis, vtan þa er hann skyllde eta. Ok sakir þess vitiadi hin milldazta iungfrv hans opt miok heimuliga, synandi sier suo þecka wera hans þionustu.

Sem hann flydi[3] or haaska ok skipbroti heimsins, kemr hann til þess gamla mannz i eydimorkinne, er fyrr gatum ver, segiandi honum, huer hann var eda huat hann vill. Sem hinn gamli madr sier hans hug styrkliga grvndvalladan i Kristz kærleik, styrkir hann hinn vnga mann med sinum ordum, ok segir honum af himinrikis dyrd[4] ok ômbun godra manna. Enn er þeir sitia yfir sinum mat, [ok þeir girnazt meirr himneskar[5] krasir enn likamligar, spyrr hann þann helga gamla mann, huersu hann mætti suo flyia verolldina, ath hann legdi hana mest vndir fyrirsmaandi hana. Hann segir: „Þui at uitzka þessa heims er heimska fyrir gudi, þa far heim til þins odals, ok uer þar suo, ath eingi madr kenni þig, eigi takandi þionustu af þinum sueinum eda frændum, helldr ath þeir veite þier brigsli ok meingerdir eptir dæmi þess millda meistara, er suo sagdi fyrir [munn spamanzins[6]: Ek [uard ath[7] athlægi ollum lyd. Þessi vngi guds lærisueinn gerdi sem heremita baud honum, ok for aptr i Alexandriam. Eigi ma auduelliga med ordum segia[8], huersu miklar ok marghattadar meingerdir hann þoldi edr tok þar, eigi ath eins [af okunnigum monnum[9], helldr af þeim sem hans heimuligir menn voru

[1] [i likam ok *E.* [2] [um þessa uerolld, er sutfullr *E.* [3] i fyrstu *tilf. E.* [4] sælv *E.* [5] [meir girnandizt andligar *E.* [6] [*saal. E;* spaamanninum *D.* [7] [verd *E.* [8] skyra *E.* [9] [þeir (!) sem honum uoru okvnnir *E.*

ok sueinar. Hann fastadi dagliga, ok var suo nocktr ok herfiliga klæddr, at margt folk þat sem midr hafdi guds elsku medr sier, þotti hann suo liotlegr [at sia[1], at þeir gengv eptir honum, þar sem hann for vm borgina ok hæddu hann aa marga vega. Allt þat sem honum geck af ok hann þurfti eigi sier til atuinnu, gaf hann leyniliga fatækum monnum. Huert kuelld for hann vt af borginne til hus einnar fatækrar eckiu sier heimuligrar, ok tok þar lios. Eptir þat for hann til þeirar kirkiu, er helgud war guds modur iungfru Marie, enn sakir mikillar fyrnsku var hon eydd, suo ath borgarmenn letu af ath sækia þangat. Þar wakti hann hueria nott, bidiandi til guds ok lofandi hann med andligum lofsôngum.

Þessi fyrr sagdr madr, sem bannsettr hafdi werit, fylgir honum vm kuelldit sid vt af borginne allt til kirkiunnar, ok ferr þo suo, at hann hyggr [hinn eigi skulu sia sig[2]. Sem hann hefir leingi bedit til guds i kirkiunne, þickizt hinn syndugi madr skilia, ath þessi mun[3] sa vera, er [einsetumadr hafdi sagt, ath honum mætti gefa raad til, ath hann feingi lausn[4]. Hann fellr nu allr til iardar ok minnizt vid fætr hans. Guds madr bidr hann þat eigi gera, ok spyr eptir blidliga med litillæti, huerr hann wæri eda huat hann willdi. Sem hann skilr, i huersu [haskaligum stett hann[5] er, segir hann til hans treystandi milldi ok myskunnsemi guds modur Marie: „Trui[6], son minn, ath gud er mattugr ath skipa þig aptr i fyrra stett ok gefa þer [erfd i eilifre dyrd[7] medr sinum sonum fyrir verdleika ok bæn sinnar milldustu modur. Statt hier i hyrning kirkiunnar ok bidst fyrir til guds, til þess er ek kalla þik, ok geym ath þeigiandi, ef þu sier nôckura hluti þa, sem þier þickia vndarligir.“ Hann hlydir giarna hans bodi ok bidr til guds hiartaliga med taarum. Gud litr[8] af hæd himin-

[1] [*mgl. E.* [2] [at hann skuli eigi sia hann *E.* [3] mune *E.* [4] [einsetumadrinn hafdi honum fra sagt *E.* [5] [haskasamligum stiett sia madr *E.* [6] Tru *E.* [7] [eilifa erfd *E.* [8] *saal. E;* leit *D.*

rikis til þeira, sem litillatir ok lagir ero fyrir monnum, enn þa fyrirlitr hann, sem haafir ero ok wolldugir þickiazt i verolldinne. Þa kirkiu, sem fyrirlitin var af monnum, witiar optliga heilög iungfrv sancta Maria medr morgvm einglum guds ok helgum monnum. Eigi ma vndarligt þickia þeim, sem gudi trva ok hans myskunn, þat sem hier fylgir, þuiat þeir hlutir, sem monnum synazt omattuligir, ero mattuligir gudi ok hans sætuztu modur.

Sem lidin var mid nott, kemr hin milldazta iungfrv Maria guds modir, su er sættir mennina vid gud, at witia þessarar kirkiu eptir sinum vana medr morgum helgum monnum. Ond þessa goda prestz, er hinn manninn, sem wer höfum af sagt, bannsetti, var þar med henne. Þat er merkianda, ath andir [manna, þær sem fra ero leystar[1] likamanvm, ok einglar, er sendir ero i heiminn af himinriki ath gera guds bod, taka sier i loptinu [mannligan likam[2], ath þeir megi vera senir af monnum, ella wæri þeir osynniligir. Þessi godi madr, sem ver höfum nu vm stund af sagt, var halldinn af alþydunne, sem [hann væri vitlitill ok heimskr[3], þuiat hann hefndi huorki med [ordum ne odrv[4] sinna meingerda, enn eingi visse, huiliks verdleiks hann var fyrir [gudi, þeim sem eingis virdir[5] veralldliga speki. Sem þessi flockr heilagra manna söng lof gudi sem ottusöng fyrir drottning himinrikis ok iardrikis, söng þessi helgi madr med þeim fagrliga, sem hinn syndugi madr, sa er nu feck lausn sinna synda, wottadi eptir hans dauda. Eptir ottusönginn fell þessi godi madr fram allr til iardar fyrir wara frv, er iafnan vill hialpa syndugum monnum. Hin milldazta iungfru bydr honum vpp ath standa ok sagdi til hans: „Minn elskuligsti vin, hvers villtu bidia?“ Hann suarar: „Min fru, hier er einn madr, sa er eingan fann þann, er lækna villdi hans andar saar ok leysa hann af sinum syndum,

[1] [þeira manna, sem fra eru leystir *E.* [2] [mannliga liking *E.* [3] [uitlitill madr *E.* [4] [uerkum ne ordum *E.* [5] [þeim sem einskis uirdu *E.*

enn hann kom þui hier, ath hann væntir sig munu fa likn af [yduarri milldi[1]." Segir henne nu medr faam ordum, huersu þessi madr hafdi verit bannsettr fyrir retta sôk, ok hversu hann var gerr rækr af allri kristninne, sidan sa var andadr, er hann bannsetti. Þa baud iungfrv̄, su sem bleznt er vmfram allar konur ok iungfrur, ath hann skylldi koma til hennar. Sem guds madr leiddi hann fram fyrir himinrikis drottningu ok þessa helgu anda, er hann spurdr, ef hann mundi kenna þann prest, er hann bannsetti. Hann segizt kenna hann. Þa er honum bodit ath leita hans i þeim helga flocki, er þar er. Sem hann finnr prestinn, werdr hann feginn ok synir hann med sinvm fingri. Hin helgazta iungfrv Maria kallar prestinn til sin ok sagdi: „Minn son[2], þo ath ecki se werra ok þyngra hier i verolldinni enn wera bannsettr ok wtrekinn af heilagri kirkiu, þa leys þenna mann, þuiat hann aurvilnadizt eigi [ath bidia[3] guds myskunnar." Sem prestrinn hafdi þat gert, huarf sæl guds modir med þeim helguztum ôndum til himinrikis.

Wm morgininn taladi guds madr til þessa mannz, sem nu var leystr: „Se nu, brodir, huersu mikit guds millde hefir þier weitt fyrir werdleika heilagrar Marie, er iafnan[4] liknar syndugum [monnum. Geym ath wandliga[3] ok warazt, ath eigi fallir þu hedan af i nockura þa synd, ath þar fyrir tapizt þin ônd. Mattu nu fara aptr frials til þins heimilis." Hann suarar: „Til huers mun ek fara, ef ek fyrirlæt þik? Medr þinu fulltingi feck ek hialp ok lausn, þui girnvmzt ek medr þier ath vera, til þess er daudinn skilr ockr. Ok i nafni þeirar sômu, er fyrir þinn verdleik leysti mik af minvm syndum, særir ek þik, attu segir mer, sakir huers[5] þu hefir þuilikan lifnad." Sem guds madr er suo særdr, segir hann, huerr hann var, eptir þui sem fyrr var skrifat, þuiat hinn gamli einsetumadr [hafdi honum þat rad lagt[6], sa er hann sendi þangat, at hann skylldi segia

[1] [ydru ualldi *E.* [2] kærazti *E.* [3] [*mgl. E.* [4] aauallt *E.* [5] er *tilf. E.* [6] [lagdi þat til rads med honum *E.*

einhuerium sina æfi, þeim sem med goduilia leitadi eptir, ath hans lif ok framferd mætti monnum vera til [nytsemdar ok eptirdæma[1]. Hier med segir hann, at hann mvn andazt aa hinum .vij. degi. Hann bydr honum þessa hluti eingvm manne segia, medan hann lifdi. Þessi godi guds madr andazt aa hinum .vij.[2] degi, sem hann hafdi sagt, lidandi brott fra starfi ok mædu þessa heims til eilifrar huildar. Er hans dyrliga ònd borin til himinrikis af guds einglum, af huerra syn ok vidrtali hann huggadizt optliga, medan hann lifdi aa iòrdinni. Þessi madr, sem fyrir hans bæn war leystr, segir lydnum opinberliga allt þat, sem hann wissi af honum. Hann var grafinn i þeire sòmu kirkiu guds modur Marie. Werda þar margar iarteignir, fa þar margir siukir menn heilsu bædi andar ok likama til lofs worum herra Jesu Kristo ok hans[3] modur.

LXXXII[4].

Fra presti þeim er sòng Salue sancta parens.

Prestr nockur gods lifnadar, sa sem hafdi sæmiliga framferd vm alla hluti, sòng at kirkiu nockurri. Hann var [ecki miog boklærdr[5], kunni hann eigi at syngia meir enn eina messu, hueria er hann sagdi dagliga med miklum goduilia alla daga sins lifs til heidrs guds modur Marie. Wpphaf messunnar er Salue sancta parens. Prestrinn er hropadr vm sina vankunnandi fyrir byskupe. Hann kallar prestinn til sin ok spyr eptir, huort þat er[6] satt, sem segizt af honum. Prestrinn gengr vid, ath þat er satt, ok segizt ongva messu adra kunna enn af worri frv ok þui alldri adra syngia[7]. Byskupinn verdr akafliga reidr ok segir, ath hann suikr[6] lydinn. Tekr hann fyrir þetta af prestinum sinn messusòng. Prestrinn huerfr ogladr [aptr til sins hus[9], þuiat hann er ræntr sinv embætti. A næstu nott vitrazt sæl guds modir byskupinum i draumi nockut reidulig ok

[1] [nyttsamligs eptirdæmis *E.* [2] siounda *E.* [3] signadri *tilf. E.* [4] *Jfr. ovenfor S. 126.* [5] [litt lærdr aa bok *E.* [6] sie *E.* [7] seigia *E.* [8] suike *E.* [9] [heim *E.*

sagdi til hans: „Sakir huers hôndladir þu suo hardliga minn canceler, ath þu fyrirbautt honum [ath gera[1] guds þionustu ok mina? Wit fyrir wist, ath aa enum þrituganda degi hedan skalltu deyia[2], vtan þu biodir sem skiotazt, ath hann fremi þat sama guds embætti, sem hann [war adr[3] wanr. Byskupinn verdr miok ottandi af þessari vitran, stendr vpp þegar ok sendir til prestzins, biodandi hann koma aa sinn fvnd sem skiotazt[4]. Sem prestrinn kom, fell byskup til fota honum, bidiandi litillatliga hann fyrirlata sier, er hann taladi ok gerdi hardliga til hans. Eptir þat baud hann prestinum, ath hann segdi alldri[5] adra messu, enn þa sem hann var vanr ath syngia af vorri frv. Hann gerir iafnan sidan sæmiliga til þessa prestz ok gefr honum fyrir guds elsku mat ok klædi, suo leinge sem hann lifdi. Suo huggadi guds modir þann prest, sem henne þionadi, [af þesse meingerd[1], ok let honum gefazt þa hluti, er hann naudsyniadi. Enn sem hann var andadr, leiddi hon hann inn fyrir sina verdleika i himinriki til eilifs lifs. Af þessum hlut ok þeim, sem hier fylgir, ma synazt, huersu mikinn verdleik sannr goduili hefir fyrir gudi, þo at eigi fylgi mikil kunnatta.

B[6].

Sa var prestr einn, at enga messu kunni at syngia til fullz nema Mario messu Salve sancta parens. Savng hann hana huernn dag henni til dyrdar. Prestrinn var borinn i rog vid byskup af fakunnandi sinni ok færdr fyrir hann. Byskup mælti til prestzins hart ok spurdi, huart þat væri satt, at hann kynne eina at eins messv riett at syngia. Prestr sagdi þat satt. Byskup vard reidr ok kallar hann suikara ok tok af honum messusaung. Prestr for heim hryggr ok þottiz mikit latit hafa. Enn næstu nott eptir uitradiz Maria byskupinum ok mælti vid hann reiduliga: „Hui dirfdiz þu at taka saung af þenustumanne minum?

[1] [*mgl. E.* [2] andazt *E.* [3] [er *E.* [4] fyrst *E.* [5] aungua *E.*
[6] *Den samme Legende efter St.*[3]

At uisu skaltu ei lifa um .xxx. daga, ef þu gefr honum ei aptr blidliga alt embætti." Byskupinn vard hræddr miog ok sendi þegar eptir prestinum. Ok þegar hann kemr, fellr byskup til fota honum ok kuad sik misgiort hafua, ok bydr honum skylduliga at syngia aldri adra messu enn Mario messu. Byskup virdi hann aavallt micils sidann ok giordi alla luti vel til hans, medan hann lifdi. Sua frelsadi guds modir Maria sinn þenostumann undan þessa heims meinmælum, enn leiddi hann eptir anlat sitt til eilifs lifs.

LXXXIII.

Fra odrum presti er song wltum tuum.

Sa war enn annar prestr, er litid kunni aa bok, ath þui sem presti væri skylldugt eptir guds lôgum. Hann var goduiliugr til guds þionustu ok einkanliga elskadi hann sæla iungfru Mariam, enn þa eina messu, sem hann kunni, sông hann hvern dag vm allt aarit medr allri godfyse til heidrs hinne helguztu himinrikis drottningu Marie, er Wltum[1] tuum domine vpphaf þessarar messu. Þotti honum sem hon [ein mundi[2] vel nægiazt [ok tilheyrelega ein seigiazt[3] suo aa paskadag sem adrar hatidir heilagra manna. Sem suo hafdi lidit leingi morg aar, ôfvndar hinn gamli manzins[4] ovin hans goduilia [fylldan einfalligleik[5], ok tok ath vekia vpp ôfvnd nockurra [vondra manna[6] i mot honum, medr huerra radum hann [er kalladr fyrir byskup þeirar borgar[7]. Sem hann kemr til hans, fær hann mikit hatr ok morg brigsli. Hier med tekr byskupinn af honum kirkiuna, fyrirbiodandi honum at fremia nockura kennimannz þionustu, ok væntir sig þar fyrir fa mundu allra manna lof ok eptirmæli, ef hann tæki þessum fakunnega presti hardliga. En medr guds myskunn profadizt allt odruvis. Þuiat eptir fa daga lidna, sem fyrr sagdr byskup svaf i sinne sæng, witr-

[1] Vultum *E.* [2] [einsamt mætti *E.* [3] [*mgl. E.* [4] *tilf. E.* [5] [ok fullann einfalldleik *E.* [6] [illra manna ok uondra *E.* [7] [uar kalladr til byskups *E.*

adizt honum hin helgazta iungfrv Maria med ôdrum fim iungfrvm, spyriandi hann eptir nockut med [reiduligv yfirbragdi[1], huort hann vekti. Hann verdr akafliga hræddr. Hon spyrr, hui hann dirfdizt ath strida hennar þionustumanne vmfram rettindi, med þui ath eigi hann[2] ok eingi [hans madr[3] hafdi nockura sôk ath gefa honum. Byskupinn vaknar ok gefr eingan gaum ath þui, sem hann hafdi sed. Annan tima vitrazt honum enn himinrikis drottning aa næstu nott ok segir, ef hann bætir[4] eigi sem skiotazt þat, er hann hafdi[5] gert. skylldi hon suo þessa hefna, ath dunadi ath badum[6] eyrum allra þeira, er þa hefnd heyrdi. Hann verdr enn miok ottafullr, sem von war, ok lætr kalla til sin fyrr sagdan prest, sem hann vaknar. Byskupinn [rettir i mot prestinum badar hendr[7] med litilæti, þegar hann kom i herbergit. Hann[8] war hræddr vm, ath byskup mundi vilia gera honum meire hardindi, enn hann[9] fellr til fota prestinum ok bidr liknar, iatandi fyrst gudi ok hans modur Marie, ath hann hafdi rangliga gert wid hann. Bidr hann nu einkanliga prestinn bidia fyrir sier, ath hann mætti fa sætt af himinrikis drottningu. Byskupinn skipar honum aptr sina kirkiu, i huerri hann hafdi þionat guds modur, ok lofadi honum at fremia sitt embætti. Hier med skipar hann honum sina heimoliga kapellu ok gerir hann kanunk ath hôfudkirkiunne til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur.

LXXXIV.

Fra presti er gerdi capellu vorri frv.

A nockurum tima var prestr sa, er sier let gera herbergi i þeim stad er Abbanetum[10] heitir. Enn þui at þat[11] var langt i brott fra kirkiunne, villdi hann gera þar kapellu i einne fornri topt, er þar var nidr fallin. Sem hann hugsar med sier, huerium [helgum manne til dyrdar hann skal

[1] [reiduligri asionu *E.* [2] þu *E.* [3] [annar *E.* [4] bætti *E.* [5] hefir *E.* [6] *mgl. E.* [7] [rennr i mot honum *E.* [8] Prestrinn *E.* [9] byskupinn *E.* [10] Albanetum *E.* [11] þessi *E.*

hellzt gera[1] kirkiuna, kom til hans einn smasueinn af skola. Guds þionustumadr spyrr klerkinn [eptir, huort[2] hann kann nockut ath syngia, ok stadfestir i sinu hiarta, ath þeim helgum[3] manne, sem hann syngi til dyrdar, skylldi[4] helga kirkiuna. Sueinninn hof vpp responsorium Veni electa mea, ok sǒng vt til enda. Prestrinn verdr einkanliga gladr vid þetta, hann[5] skildi. ath guds modur likadi, ath hennar nafn wæri heidrat i þessum stad, ok lætr þar gera litla kirkiu[6] henne til heidrs, ok þionadi þar gudi med godfyse allt til sins endadags. Sem hann hafdi þar werit vm stund, kom til hans einn mvnkr af Montecassino. Honum likadi suo vel fyrr sagdr stadr, ath hann kaus þar ath vera allt til sins dauda. Safna þeir til sin morgum munkum ok þiona þar guds modur [einkanliga endandi sitt lif[7] i godum lifnadi.

LXXXV.

Fra þui er vor frv frelsti prest fra hordum dome[8].

I einu frægu klaustri war prestr, sa er mikinn goduilia hafdi til ath þiona himinrikis drottningu guds modur Marie, þo at hann væri vm margt miǒg brotligr i guds auglite, þat sem leynt var fyrir monnum, ok godgirnd ok myskunnsemi guds þyldi hann langa[9] tima liggianda i syndsamligum lifnadi, ok hann neytti svo illa gudligrar milldi, ath hann misgerdi þui diarfligar, sem hann sa sier eigi hefnt vera af gudi, þuiat[5] hans illzka var leynd fyrir monnum. Þa ward[10] þo vm sidir med guds lofi suo storir hlutir kærdir til hans, ath allt þat er adr hafdi leingi leynzt vard bert ok nær profat, ath von þotti, ath hann yrdi gripinn ok misti sinnar vigslu ok feingi [hina horduztu[11] pinu. Hann er suo angradr nu ok harmsfullr, ath hann veit eigi sitt rad, huat hann skal gera, eda huert hann skal sig

[1] [hann skal helga *E.* [2] [ef *E.* [3] *mgl. E.* [4] hann *tilf. E.* [5] ok *E.* [6] i þeim stad *tilf. E.* [7] [allt til enda sins lifs *E.* [8] Item af goduiliudum presti *Overskr. E.* [9] langann *E.* [10] uar *E.* [11] [þunga *E.*

venda, eda huat hann mun fa til afsakanar vm sitt mal, þuiat nær allir þeir, sem hann treysti ok hugdi sier mundu tia dygd ok elsku, veita honum einga huggan, helldr woru þeir vpp aa hans skada ok bundu sinn kvmpanaskap wid þa, sem honum villdu fyrirkoma, ok til aukningar hans[1] illra hluta hôfdu sialfir [domararnir grimman[2] hug til hans. Nu var [wid sialft[3], ath hann mundi wera suiptr ollum sinum heidre, ok þar med mundi hann fa [lyti æuinligrar ofrægdar[4]. Hann huerfr nu aptr til sin[5] sialfs ottandi[6] mikilleik sinna glæpa, ok skilr, at [þuilik þraungingartid[7] kom rettliga yfir hann fyrir þat, er hann hafnadi guds bodordum.

Sem hann stendr nu fyrir domaranum, ok ath komit er, ath domr mune falla aa hans mal, kallar hann leyniliga sier til hialpar aa [guds naadir ok milldi hans myskunsômu[8] modur Marie, heitandi ath [betra þadan af sitt vmlidit[9] lif, ath þau hialpadi honum i þessari naudsyn. Nu bidr hann stundum sialfr, stundum þeir, sem hellzt villdu hialpa hans mali, er þo woru fair, ath [honum se gefin af domaranum nockurra daga[10] frest til andsuara. Þeir sem aa hann kærdu, kalla i mot med aakefd, at hann skuli eingi frest faa, ok sialfr domarinn segir aa[11] mot med þeim, ok segir ôngva skynsama sôk til vera, ath þenna orskurd þurfi ath duelia. Prestrinn verdr nu miok hryggr, ok sem hann skilr sig eigi heyrdan af monnum, bidr hann þui traustligar i sinu hiarta, suo at eingi madr veit, ath guds modir veiti honum sina myskunn. Ok sem eingi madr hyggr annat, enn domarinn muni hann fyrirdæma, gefr hann honum þar[12] i mot þui, sem adrir[13] ætludu, nockurra daga frest ath suara þessum sôkum. Ferr prestrinn heim til sins herbergis. Hann ferr þegar i stad til kirkiu ok

[1] sinna *E.* [2] [domendr illann *E.* [3] [buit uid *E.* [4] [eilift brigzli *E.* [5] sins *E.* [6] ottandizt *E.* [7] [þessi þraungingartime *E.* [8] [*mgl. E.* [9] [bæta sitt *E.* [10] [domarinn skylldi gefa honum nockura *E.* [11] i *E.* [12] hier *E.* [13] allir *E.*

fellr fram fyrir alltari iungfru Marie, bidiandi, ath hon virdizt fyrir sina myskunn honum nær ath vera i þessi sinne naudsyn fyrir kærleik þess, sem fra henne villdi lata berazt til hialpar syndugum monnum. Hann heitr, ef hann frialsazt[1] af þessum haska, skylldi hann iafnan hana heidra ok syngia henne til lofs optliga helgar messur, þackandi henne iafnan sina velgerninga med ollum goduilia ok litillatri þionustu.

Enn huat þarf hier langt vm. Sa dagr kemr, sem prestzins maal skylldi til vegar ganga. Ferr hann miok ottafullr til domstefnunnar. Hann berr leyniliga vndir sinu klædi sier til traustz eina litla skript guds modur Marie. Allir flytia honum i mot ok bidia domarann gefa skiotan orskurd [aa hans[2] sakir, er profuadar voru [aa hann[3]. Enn sem hann hafdi ecki ath suara, þat sem hann matti[4] sig vernda med, þuiat hann matti eigi nita[5] þui, er aa hann var borit ok kært, sakir þess ath þat var opinbert, þa kyssir hann leyniliga likneskiuna [sællar Marie, þa sem hann berr vndir sinu klædi[3], ok bidr hana medr miklum harmi hiartans veita sier hialp. Hier verdr vndarligr atburdr[6]. Þegar skiptizt hugr [ok ord[3] allra manna til hans, ok er hann medr fulltingi himinrikis drottningar af þeim sômum afsakadr, sem adr woru mest vpp aa hans skada, dæma þeir sômu hann frialsan ok saklausan, sem adr hôfdu mest sakir aa hann borit[7], ok þui [gefr domarinn[8] hann lidugan, sem hann væri ecki sekr. Hann ferr nu frials ok gladr[9] til sins heimelis ok fagnadi sinu frelsi, þackandi vorri frv modur myskunnar, sem verdugt war.

LXXXVI.

Fra presti er framdi saurlifi i kirkiu ok sông þar messu sidan.

Prestr nockurr var enn, sa er med einkanligre godfysi þionadi guds modur Marie. Enn eptir langan tima, sem diôfullinn ôfundar hans heilagleik, fellr prestrinn med hans

[1] frelstizt *E.* [2] [um hans mal ok *E.* [3] [*mgl. E.* [4] mætti *E.* [5] neita *E.* [6] hlutr *E.* [7] *tilf. E.* [8] [gefa domendr *E.* [9] lidugr *E.*

aeggian i suo þungan glæp, ath hann fremr saurlifi [inne i þeiri sômu[1] kirkiu, sem honum var skipud ath gera i[2] guds þionustu. Sem hann hefir þenna glæp gert, kemzt hann vid i sinn hiarta med heilags anda gipt, þuiat allir godir[3] hlutir hialpa þeim til godrar endalyktar, sem gud elska. Tekr hann nu [at idrazt af inztum hiartans rotum, ok eigi matti hans angr leynazt i ordunum ok eigi i hans aasionu[4]. Hann er nu bædi i hiarta ok likam miôk i vôndum stett ok þrôngum, þuiat hann atti at veita fyrr sagdre kirkiu gudliga þionustu, enn þessi leyndi glæpr, sem hann hafdi i kirkiunne framit. beit hans samvizku, suo ath hann vissi sig þar eigi rettliga mega messu syngia, fyrr enn hreinsud væri kirkian. Mannlig skômm sigradi suo med honum rettindin[5], ath vm sidir sông hann messu i þeiri kirkiu, sem suo var sôrgvd. Hier af endrnyiadizt ok aukadizt hans harmr[6]. Fyrrum pinadizt hann einfalldliga med idran þess glæps, er hann framdi af sinum eiginligum ostyrkleik, enn nu vard hann skylldugr[7] ath taka aa sig tuifallda vidrkomning[8] ok pinu fyrir synd sinnar diôrfungar, er hann gerdi. Þuiat minnr syndgazt sa, sem iafnan glæp gerir medr eiginligum ostyrkleik, enn hinn sem gerir med ofdirfd ok ofbelldi.

Nu þuiat hann syndgadizt fyrr med breyskleikanum[9] ok sidan med diôrfvng, skilr hann sier vera skylldugt ok naudsynligt ath þyrma sier eigi i idraninne, ok mæddi sig [karlmannliga med[10] tuifalldri vidrkomning ok pinu hiartans ok likamans, ath hann frelsi[11] bædi ond ok likam fra tuifôlldum dauda aa hefndardegi drottins. Einn af hans vinum hugleidir þetta, en þuiat hann veit eigi, huer sok til er hans harms, spyrr hann eptir leyniliga, sakir huers

[1] [i þeire *E.* [2] *tilf. E.* [3] *mgl. E.* [4] [sua at harma ok idrazt af sinum syndum, at eigi matti hans angr leynazt fyrir maunnunum *E.* [5] sigradi ok yfiruann *tilf. E.* [6] ok samvitzka *tilf. E.* [7] skylldr *E.* [8] *saal. E;* vidrkenning *D.* [9] breyskleik *E.* [10] [i *E.* [11] frelsti *E.*

hans aasiona gerdizt suo mögr, edr þui hans raust var suo vanmegn, ok af hueriu hann var iafnan ogladr, girntizt hann fyrir þui ath vita sok til þessa, ath hann mætti þui heimuligar gefa honum [nockut þat raad, sem hann feingi huggan af[1]. Enn sem hann matti þat medr eingu moti fa, at hann segdi honum þenna hlut, skilr hann þo, at þessi [harmr pinar[2] hans hiarta sakir nockurra þeira hluta, sem hann hefir sinum skapara[3] i moti gert, ok gefr honum þat rad[4], ath hann veke huern dag vpp i sinu hiarta fögnud mannligrar lausnar ok minnizt sierhuer stormerki drottinligrar holldganar, þackandi gudi sina velgerninga vidr mennina, segiandi huern dag, medan hann lifdi, psalminn Magnificat til lofs þeiri, er þann psalm song i fyrstu, ok til lofs gudi fedr, er þa iungfrv helgadi ok kaus [sier til modur af ollum konum ok iungfrvm, ok[5] sa fæddizt af henne, er bædi er gud ok madr, ok med sinum likams dauda leysti allt mannkyn fra eilifum dauda, ok lætr sina vini sitia med sier aa hægra veg gudi fedr i himinriki fyrir dyrd sinnar vppstigningar til himins.

Nu einn dag sem prestrinn var i þeiri sömu kirkiu, er hann hafdi sörgath[6], lofandi gud medr ollum godvilia hiartans, ok las, eptir þui sem honum war radit, fyrr sagdan psalm Magnificat gudi til heidrs i minning bodanar ok holldganar guds sonar ok hans hingatburdar, piningar, vpprisu ok vppstigningar til himna, ok þar med i minning vppnumningar sancte Marie, þa rifnadi allr murinn kirkiunnar fra ofanverdu allt nidr til iardar, suo at vis won þotti, ath kirkian mundi þa ok þa ofan hrapa til iardar. Wrdu borgarmenn, huort sem þeir villdu eda eigi, fyrir naudsyn ath taka hana nidr ok gera vpp annan tima ok lata wigia, sidan hon war alger, ath fyrir werdleik guds

[1] [rad til, at hann feingi huggan *E.* [2] [hlutr piner *E.* [3] lausnara *E.* [4] med fullkominne elsku ok brodrligum kærleik *tilf. E.* [5] [hana af ollum iungfrum ok konum, at *E.* [6] saurgad *E.*

modur Marie leyndizt hans[1] synd prestzins, enn milldi þeirar somu iungfrv vyrdi kunnig vm allan heim.

LXXXVII[2].

Fra klerk er fyrirlet sina brvdi fyrir vorrar frv skulld.

Nærr[3] þeiri borg er Pisa heitir, var einn klerkr, kanvnkr at kirkiu heilags Cassiani. Hann veitti drottningv heimsins[4] sælli guds modur Marie dagliga þionustu af ollum goduilia sins hiarta, ok las iafnliga [tidir henni til heidrs[5], enn þann tima voru fair þeir, er þær tidir læsi. Sem hans fadir ok modir aunduduzt, leifdu þau honum eptir mikla erfd, þuiat þau woru miok rik ok storrar ættar, enn eingi var þeira erfingi vtan hann. Hans vinir kuomu til hans, bidiandi hann fara heim til þeira eigna, er hann erfdi eptir fôdur sinn, ok feingi sier eiginkonu ok styrdi sinu godzi. Hann samþyckir þeira ordum farandi medr þeim til sinna eigna ok festir eina rika iungfrv. Hann gerizt nu nockud latari til þeirar þionustu, sem hann var vanr at veita guds modur Marie.

A þeim degi er hann for til sins brvdkaups[6] ok hann kom til nockurrar kirkiu, er stod aa veginum, minnizt hann [, at eptir stod su þionusta[7], er hann war wanr at veita heilagri iungfrv Mariu, ok bydr sinum kumpanum at bida sin[8] litla stund, segiandi sig vilia fara i kirkiuna at bidia til guds. Sem hann kemr i fyrr sagda kirkiu, tekr hann at lesa tidir sællar Marie med miklum athuga ok godfysi hiartans, ok þott hans kumpanar bædi hann fara sinn veg, villdi hann eigi brott ganga, adr hann hefdi utlesit allar tidirnar.

Sem hann stendr[9] i kirkiunne, witrazt honum guds modir Maria medr reiduligri aasionu, ok segir til hans þessum ordum: „Heyr, hinn ranglati ok hinn heimskazti madr! sakir huers fyrirletz þu mik, þar sem ek var þin vina, ok

[1] suo *E.* [2] *Jfr. ovenfor S. 129.* [3] Nærre *E.* [4] himirikis *E.* [5] [hennar tider *E.* [6] brudlaups *E.* [7] [þeirar þionustu *E.* [8] um *tilf. E.* [9] enn *tilf. E.*

tokt þier adra til vnnustu? Fantu adra, þa er þier wæri[1] betri enn ek? Ek minnir þik aa, at eigi fyrirlatir þu mik ok eigi takir þu þier adra husfrv hafnandi minne ast." Hann werdr miok hræddr vid þessi ord ok ferr til sinna kumpana, gerandi þat yfirbragd aa fyrir þeim, at hann vili þeirar konu faa [sier til husfrv[2], sem hann hafdi fest, ok veitir sitt brvdlaup, sem sidr er til, med mikilli gledi. A næstu nott, er hann gengr inn i þat herbergi, er brudhuilan var buin i, sem hann skylldi sofa hia sinne brudi, gengr hann vt af þui husi, ollum monnum þat ouitandi[3], ok fyrirlet þar sina husfru ok allt þat godz, sem hann atti, leitandi sier, eptir þui sem truizt, þess stadar, er widrkuæmiligr wæri til guds þionustu ok heilagrar Marie hans modur. Enn þat er eigi uitad[4], huert hann for eda huersu hann andadizt, enn þat skal eingi efa, at hann war allt til enda styrktr[5] med trausti himinrikis drottningar, med huerrar aaeggian hann fyrirlet heiminn til lofs worum herra Jesu Kristo, honum se lof ok dyrd vm allar alldir. Amen.

LXXXVIII.

Fra þui er Maria hialpadi þrætuklerk.

Sa war einn diakn, er þionadi i kirkiu heilagrar guds modur Marie ok um alla hluti var goduiliugr i þionustu hennar, enn at tempra aakefd sinnar reidi geymdi hann eigi, sem honum heyrdi. Þuiat optliga tendradizt hann medr mikilli ædi reidinnar, vekiandi upp þrætur, ok af þessum lôst war hann suo sigradr ok yfirstiginn, at hann gat nærr alldri med nadum verit, witandi med ollu nærr[6] eigi, huat war huild [eda kyrleiki hugarins[7]. Þat bar til aa nockurum degi, sem hann angradizt med galli sinnar beiskustu reidi, at hann reitti nockura þa, sem hann atti vid, med nockurum[8] suo miklum meingerdum, at hann geymdi eigi sinna handa. Enn þeir sem fyrir wrdu, þoldu eigi heimsku hans ok slogu hann i mot, er hann slo þa.

[1] uar *E.* [2] [*mgl. E.* [3] ouitundum *E.* [4] *saal. E;* witanda *D.* [5] styrkr *E.* [6] *mgl. E.* [7] [hugskotzins *E.*

Sa sami diakni tekr nu makliga ombun sinnar folsku ok er sleginn til dauds, ok feck suo hryggiligan enda [sins lifs[1]. Sem sa byskup, er war yfir stadnum[2], profuar vandliga hans mal, synizt honum fyrr sagdr [diakn overdr[3] at vera grafinn hia odrum klerkum, sakir þess at hann hafdi i illzku þessar syndsamligu[4] præiu latid sitt lif, ok lætr hann medr mikilli suivirding [brott færa or klaustrinu ok[1] grafa med leikmonnum. A næstv nott eptir vitrazt guds modir Maria byskupinum i draumi aasakandi hann hardliga fyrir þa meingerd, er hann hafdi gert hinum andada klerk, ok segir: „Lat skiotliga grafa milli sinna brædra med skylldugri sæmd [, sem minum þionustumanne heyrir[5], þann diakn, sem þu rakt brott [af klaustrinu[6], at eigi fair þu verduga þinu fyrir þat, er þu forsmar mik ok gerir honum meingerd.“ Byskupinn duelr ecki ok stendr upp med miklum otta [or sinne sæng[1], ok kallar þegar saman[7] alla sina klerka, segiandi þeim, huat wor frv hafdi honum vitrad. Flytia þeir klerkinn aptr til klaustrsins ok iarda[8] hann nu med mikilli virdingu til heidrs guds modur Marie.

LXXXIX[9].

Af klerk[10].

Sa var einn klerkr, sem for vida vm heim[11] til heilagra stada sakir guds elsku. Hann kom i þat herad, er Cameracense heitir, ok fann þar nockura klerka, þa sem þionudu gudi[12] at einne kirkiu. Tok hann sier herbergi i þeira commune. Sem hann stod vpp med þeim[13] til ottusongs, heyrdi hann þa syngia fyrst hatidliga tidir til lofs guds modur Marie, ok eptir þat sungu þeir þann ottusông, er til heyrdi deginum, nockuru lægra. War þa ecki[14] einkanligt festum. Hann vndrar, hvi þeir munu suo gera,

[1] [*mgl. E.* [2] borginne *E.* [3] [diakni overdugr *E.* [4] syndsamligrar *E.* [5] [þionustumann minn *E.* [6] [or kirkiunne *E.* [7] um morguninn *tilf. E.* [8] grafa *E.* [9] *Jfr. ovenfor S. 99.* [10] *Saal E; Overskr. mgl. D.* [11] laund *E.* [12] guds modur *E.* [13] um nottina *tilf. E.* [14] nockut *tilf. E.*

einkanliga þui at hann visse eigi won[1], at þa wæri nockur hatid heilagrar Marie, ok wisse eigi, hvi þeir mundu suo hatidliga þa af henne syngia. Hann þagdi fyrst, at hann spyrdi eptir aa widrkuæmiligum tima, huer sok til þess wæri. Wm morgininn spyrr hann eptir þeira formann, sakir huers þeir einir helldi[2] þessa skipan aa sinum tidum mot siduenin annarra kirkna. Hann suarar: „Huersu sem adrar[3] skipa sinu tidahalldi, þa skylldumzt[4] ek fullkomliga at leggia alla stund aa dagliga, medan ek lifi, at þiona sælli guds modur eilifri iungfru Marie, þuiat medr hennar ovmrædiligri milldi fordudumzt ek reidi hins himneska domara, ok med hennar myskunn feck ek þa likn, sem ek atti adr einga uon. Enn þuiat ek ueit þik girnazt at heyra þenna hlut, wil ek til lofs gudi ok hans modur segia þier medr faam ordum mina vesold ok haska ok huersu gud tedi mer sina myskunn.

Þa er gratligt vitleysi dro dagliga mitt lif, er aa ecki stundadi [nema veralldligu[6] elsku, vm ymisligar hrapanir lastanna, flydi[7] ek alla þa hluti, sem mier[8] mattu stoda til andligrar hialpar, enn ek skundadi[9] med akafligri raas lastanna[1] til dauda eilifrar vesaldar. Ek hafdi þa tuo felaga, er med mier gengu veg þuilikrar fyrirdæmingar[10]. Wer worum þrir kumpanar, sem fiarlægir myskunn hinnar hæstu guds þrenningar med langri vtlegd, i huerri worar syndir hôfdu oss bundit ok fangit sem hertekna, halldandi sætt skadsamligrar einingar med einvm vilia ok samþycki worrar illzku. Enn þa er gud, er ollvm will myskunna, likadi med milldri forsio hialpsamligrar hirtingar at skipta i betra efni minum lifnadi, wirdizt hann mik at [hialpa ok[11] skelfa med þess hattar syn.

Ek sa drottin sitianda aa domstoli med mikilli tign. Ollum megum vmkringis stolinn woru helgir menn guds

[1] *mgl. E.* [2] hielldu *E.* [3] adrir menn *E.* [4] *saal. E;* skylldazt *D.* [5] fordadizt *D.* [6] [utan ueralldarinnar *E.* [7] flyda *E.* [8] *tilf. E.* [9] stundade *E.* [10] tapanar *E.* [11] [*mgl. E.*

ok eingla chorar[1]. Wor herra kærdi vm þær meingerdir, er hann þoldi dagliga af monnum. Ek ottadizt miok siaandi suo mikla dyrd ok walld, ok þo at ek wæri hræddr, girntumzt[2] ek at heyra þat, sem talat war. Drottinn hof sina rædu af mer ok minum kumpanum, talandi til þeira, er wid woru, ok sagdi: „Ek wil at þier dæmit vm þenna klerk, sem nu er hier, ok hans kumpana þeim dome, sem þeir ero werdugir, þuiat þeir vilia eigi sakir mins otta enda gera aa sinne illzku, ok eigi wilia þeir sakir minnar elsku vpp risa til framningar nockurra godra verka. Ek vitiadi þeira optliga, stundum med [blidum velgiorningum, enn stundum med stridum[3] aaminningvm, at þeir hyrfi aptr til min. Ek þoldi leingi þeira illzku, ok fanzt alldri med þeim nockur vili eda astundan til yfirbotar." Guds helgir menn suôrudu, sem til heyrdi, þessum domarans hôrdum ordum ok gafu þann orskurd, at [hann wæri werdr[4] fyrirdæmingar ok pinu. Ek stod, sagdi hann, skialfandi sakir mikillar hræzlu. Þa geck fram en dyrliga guds modir, eilif iungfrv Maria, med mikilli wirdingu ok dyrd fyrir stol sins sonar, heyrdi ek hana tala þessum ordum, bidiandi fyrir mer til sins sonar: „Minn kæri son, ek [bidr þina milldi[5], at þu linir nockut þessvm domi widr þann vesla mann, ok þo at hann misgerdi, stundadi hann aa med miklum goduilia mik at lofa, segiandi minar tidir dagliga. Þu skipadir i þinu rettazta lôgmali, at eingi godr hlutr, þo at hann se litill, sa er nockur madr giorir, skal fyrirfarazt, suo at eigi se ômbunadr, enn þessi madr hefir enn ongva ombun tekit fyrir [þessa fogrv þionustu, sem hann hefir mer weitt. Ok[6] þui bid ek, at sa lifi fyrir mina skulld, er fyrir sialfs sins [verdleika ok[7] illzku er [dæmdr til dauda[8]." Worr herra suarar henne med blidri aasionu ok segir: „Min sætazta modir, verdi sem þu vill, [fyrir

[1] korar *E.* [2] *saal. E;* girntiz *D.* [3] [*saal. E;* blidu, stundum med hôrdum *D.* [4] [uier uærim uerdir *E.* [5] [bid þik *E.* [6] [þetta *E.* [7] [*mgl. E.* [8] [fyrirdæmdr *E.*

þina bæn veitir ek honum myskunn[1], ef ek sier, at hann vill hedan af bæta[2] sig.“ Sem hann hefir þetta sagt, snyr modir myskunnar til min ok segir: „Far brott, ok vil eigi misgera framar, at eigi fair þu hardare[3] refst.“ Eptir þat er slitid þvi þingi. Ok sem þessi ogurliga syn huarf [brott, feck[4] ek mitt vit. Ek skipti mitt vmlidit lif med skiotri snuningu, helgandi þat sem eptir war [mins lifs[1] med godri framferd. Enn minir kumpanar, er radnir voru til somu fyrirdæmingar sem ek, vella sig enn i verrum ok herfiligrum framferdvm, fara þeir med oki aflandi veralldig audæfi med rangri aagirni, tynandi þar fyrir himnesk audæfi, ok skunda med vesaligri raas til haaska[5] hrædiligrar glatanar.

Ok þui ma eigi vndarligt þickia, at ek leggi allan hug aa at lofa wora frv, fyrir hueria ek kenni mik leystan fra eilifum dauda, ok mik wera aptr[5] gefinn til eilifs lifs. Ero ver sex kumpanar, at[6] þessare þionustu worrar frv hallda[7] vpp. War sa einn af oss, er kærdi, at ver skipudum [þessu tidahalldi[8] sællar Marie mot skipan ok siduans heilagrar kirkiu, fylgiandi sem naudigr þessum worum sid. Himinrikis drottning vitrazt honum medr blidri aasionu segiandi til hans: „Ef þier likar eigi at hafa þuingan af minne þionustu med þinum brædrum, þa ger sem þier þickir blidazt, enn kalla eigi[9] þa, er mer ero goduiliugir, fra minne þionustu.“ Klerkrinn [kemst wid[10] ok gerizt þadan af wiliugr at segia þessar tidir aa huerri nott, framar enn [nockur annar hans brædra[11], at hann fai þar fyrir æru ok vinattu af worri frv.“

Sem fyrr sagdr klerkr heyrir þetta, þackar hann worum herra[12] sina ovmrædiliga milldi ok hans helgu modur eilifre iungfru Marie, ok tendrazt þadan af hans hiarta vpp [honum til goduiliugrar þionustu[13].

[1] [*mgl. E.* [2] betra *E.* [3] *saal. E;* hardan *D.* [4] [*tilf. E.* [5] *mgl. E.*
[6] sem þu sier, er *E.* [7] haulldum *E.* [8] [þetta tidahalld *E.*
[9] aungua *E.* [10] [kenniz uid þessa aminning *E.* [11] [adrir *E.*
[12] Jesu Kristo *tilf. E.* [13] [til goduiliugrar þionustu guds modur *E.*

XC[1].

Af klerk[2].

Klerkr nockur war i þeiri borg er Carnotum heitir, sa er miok var laus i sinum sidum, stundandi miok aa veralldligar aabyggiur ok þionandi likamsins girndum vmfram hof. Hann mintizt þo iafnliga hinnar helguztu guds modur Marie, heilsandi henne optliga med eingiligre kuediu Aue Maria. Enn sem hann var drepinn af sinum ovinum, skipudu kennimenn suo, at hann skylldi vera grafinn fyrir vtan kirkiugard, sakir þess at þeim syndizt hann hafa werit miog osidugr i sinu lifi. Þeir gerdu suo, ok grofu hann fyrir utan kirkiugardinn, sem eigi heyrdi þuilikum manne [þar at vera[3]. Sem hann hafdi þar legit .xxx. daga, will hin helgazta mær allra meyia myskunna sinum þionustumanne, ok witrazt einum klerk segiandi til hans: „Sakir huers [grofut þer ok gerdut[4] suo hædiliga vid minn cancellarium, at þier iordudut hann [fyrir vtan yduarn kirkiugard[5]." Sem hann spyrr, huerr hennar cancellarius[6] var[7], segir hon: „Sa klerkr, er þier grofud fyrir .xxx.[8] daga fyrir vtan kirkiugard, þionadi[9] mer med ollum goduilia, heilsandi mer optliga fyrir minu alltari. Farit til skiotliga ok takit hans likam brott or þeim osæmiliga stad ok iardit i kirkiugardi."

Sem hann segir þessa hluti fyrir ollu folki, þickir monnum miok vndarligt. Ok er þeir luku vpp hans grôf, fundu þeir hit fegrsta blomstr i hans munni, ok hans tunga var heil ok oskaudd[10], sem hon wæri buin at lofa gud. Allir þeir sem wid woru[11], skildu nu, at hann hafdi med sinum munne [weitt sælli guds modur Marie þa þionustu, sem henne var þægilig, ok fluttu hans likam i kirkiugard, grafandi hann þar sæmiliga med guds lofi[12]. Þessi iarteign

[1] *Jfr. ovenfor S. 74.* [2] *Saal. E; Overskr. mgl. D.* [3] [*mgl E.* [4] [giordut þier *E.* [5] [utan kirkiugardz *E.* [6] *saal. E;* cancellerus *D.* [7] se *E.* [8] þrimtugum *E.* [9] var þionandi *E.* [10] oskauddut *E.* [11] lofudu gud ok *tilf. E.* [12] [lofat guds modur Mariam ok fluttu hans likama i kirkiugard *E.*

var eigi at eins synd fyrir hans sakir, helldr truum ver, at hon ward eigi sidr fyrir worn skulld, at, sem ver heyrum hana, tendrizt vor hiôrtu til elskuga[1] vid gud vorn lausnara ok hans milldu modur Mariam.

B[2].

Klerkr nauckr var i borg þeiri er Karnotensis heitir. Hann var vsidlaatr ok eptirlifr, morgum monnum oskil gerandi. Hann var vvinsæll af aullum, enn þo lofadi hann optliga guds modr Mariam, iduliga engils quediuna[3] henni til lofs ok dyrdar framberandi med godu hiarta syngiandi. Þat gerdiz einnhuernn tima, ath vvinir hans vildu eigi sitia honum vsæmdir edr þola ranglæti hans, at þeir gerdu farr at honum ok vogu hann. En med þui at ollum vard alkunnict hans ranglæti ok ospektir, þa vildu þeir eigi iarda hann at kirkiu ok kasudu hann utan borgar. Enn eptir lidna .xxx. daga, þa vitraþiz blezut Maria klerk einum, þeim er uar (at) grepti hins vsidlaata klerks, ok spurdi, hui þeir hefdi sua rangt gert hirdmanni hennar ok truum þenara, at þeir grofu hann suo vvirduliga. Hann spurdi, huerr saa uæri. Drottningin suarar: „Saa hinn sami klerkr, er ueginn uar fyrir .xxx. daga, huern þer kasudut svivirþuliga utan borgar syniandi kirkiugard ok kristinna manna samlag, enn hann þenadi mer med mikilli aast fyrir minu altari, opt knefallandi ok mik sætliga heilsandi. Nu farit til sem skiotaz ok takit hans likam ok grafit at kirkiu sæmiliga.“

Þa uaknar klerkrinn ok segir uitran þessa. Þotti aullum mikils um uert, ok foru menn til ok grofu up likit klerksins, ok saa þeir hinn fegrsta bloma rose upprunninn af munninum, enn tunga hans var einn veg miuk sem i lifanda manni. Þa skildu allir, þeir er uid uoru, at hann mundi opt med sinne tungu hafa sungit þegilict lof gudi ok hans modr. Var nu likit fært til kirkiu ok grafit med vegsemd. Giordi haleit guds modir[4] Maria þessa iartein

[1] elsku *E.* [2] *Samme Legende efter St.*[2] [3] quediuda *Cd.* [4] madir *Cd.*

ei at eins sakir þessa klerks, heldr ok iafnuel til þess at allir heyrandi menn vekiz upp til bænar ok lofs vidr almaatigan gud, ser iafnan sætliga syngiandi versit Aue Maria, huar fyrir uer takim eilif laun af henni sialfri í vendiligum fagnadi.

XCI.

Af ungum manne er fyrirlet sina unnustu.

Einn vngr madr war sa, miok rikr at weralldar gozi, er stadfastliga hafdi tekit i sinu hiarta at gera dagliga minning sælkar Marie [1], lesandi henni tidir. Af [þessum goda ok millda kærleik ward hann henni miok heimvligr [2], ok medr hennar fulltingi safnadi hann saman i sinu hiarta ollum dygdum, elskandi einkanliga heilagt skirlifi, trvandi sig eigi mega fa fullkomna vinattu guds modur, wtan hann helldi sinn likam fra allri lostasemi Enn sem hann kom til fullkomins alldrs, badu hans gôfgir frændr, at sakir þeira elsku skal hann fa sier konu, medan hann er i bloma sins alldrs, ok geyma sins godz sier til sæmdar ok sinum erfingium til nytsemdar. Ok medr þessu werdr hans hugr nockut aaleiddr [3] at fyrirlata weg eilifs lifs ok ganga [weg myrkvan [4] verålldarinnar. Hann efadi nockut i fyrstu vm, hvort hann skylldi samþyckia þeira [5] fortôlum, bædi sakir þess at hann ottadizt at gera reida wora frv, ok hins at þvi hiarta, sem bergt hefir sætleik skirlifissins, synizt erfitt þat ok liotligt at fyrirdiarfa sina fyrri fegrd med liotligum likamsins girndvm ok weralldligum aahyggivm, enn þo sem þessi hlutr kom til efnis, samþyckti hann wilia sinna frænda. Festir hann þa iungfrv, er bædi [war prydd blomstré [6] æskunnar ok likamligrar fegrdar, þar med [weralldligum rikdome ok gôfugri [7] ætt. Er nv skipadr dagr til, nær [brudkaupit skal gerazt [8]. Fyrr sagdr klerkr hafdi þat tekit

[1] gerandi hennar minning med hiartans godfyse *tilf. E.* [2] [þeim godvilia vard hann henni kær *E.* [3] leiddr *E.* [4] [myrkvann stig *E.* [5] þessum *E.* [6] [prydir blomstr *E.* [7] [veralldligr rikdomr ok gaufug *E.* [8] [vera skal brudlaupit *E.*

i wana at segia hvern dag tidir worrar frv, ok las hveria tidina aa þeim tima nætrinnar eda dagsins, sem til heyrdi, med mikilli godfyse hiartans, let hann öngva weralldliga aahyggiu sig hindra fra þessum goda wana, suo at hann aat alldri sinn mat, fyrr enn hann hafdi lesit sextan. Hann fyrirlet eigi sinn wana, þo at hann skipte wm sinne fyrirætlan.

Nu kom brudlaupsdagr. Ok sem fioldi folksins ok aahyggia weizlunnar þrongdi nockut hans hiarta, suo at [þessi nye brudgumi mintizt eigi at lesa[1] sina middagstid, fyrr enn hann sat yfir mat milli sinna bodsmanna [med sinne brudi[2], enn sem heitleikr hans truar kolnadi nockut, er hann geymdi eigi sins millda fyrirheitz i þessum haska [weralldligrar girndar, ok skirlifi hans fyrirfarazt tok, sem þat skip, er hann hafdi hladit med dygdum godra werka, wæri nalega brotid i stormi[2] weralldligra girnda, kom skiotliga, sem postolinn segir, nogleiki[3] gudligrar myskunnar yfir, þar sem adr rikti syndin, ok i diupi þessarrar örvilnanar birti þegar siofar stiarnan, rekandi brott myrkr allrar gleymsku[4], ok syndi sinum þionnustumanne, er adr war haskaliga staddr, höfn eilifrar heilsu. Adr hann hafdi tekit nockura fæzlu, kom honum til minnis, at hann hafdi wanrækt sina skylldu, [ok hann hafdi timalega af hendi lokit þat[5], sem hann atti worri frv. Hann hugsar sig vm, witandi eigi hvat hann skal gera, þuiat sakir fiolda bodsmanna hans ok wina skammadizt hann at ganga fra bordinu ok luka sina skylldu. Enn hans samvizka tedi fyrir honum, at [þott hann hielldi eigi[6] sinu skirlifo, skylldi hann fullkomliga hallda þetta sitt heit, gialldandi gudi ok hans modur sina skylldu i rettan tima, at eigi feingi hann guds reidi, ef hann wirdi meira mannligan otta enn gudligan, þuiat hann þottizt einga afsakan mega fa sinnar gleymsku, þegar honum kom sin skyllda[7] til minnis. Ok fyrir þui

[1] [hann minnizt eigi at segia *E.* [2] [*mgl. E.* [3] nogleikr *E.* [4] glæpsku *E.* [5] [þa *E.* [6] [*saal. E;* þo hann hefdi eigi halldit *D.* [7] gleymska *E.*

stod hann wpp fra bordinu ok bad bida sin litla stund, til þess er hann kæmi aptr.

Hann gengr þegar til kirkiu sællar guds modur Marie, er þar war nær, ok lauk sina skylldu, þui med meira godvilia sem honum kom seinna til minnis. Modir myskunnar war nærr þeim, er hana wegsamadi med forn hiartaligs lofs, finnandi þar weg til at syna honum hialp[1] guds. Sem hann stod einn samt i kirkiunne, lesandi worrar frv tidir, witradizt honum guds modir i þeire mynd, sem mennirnir ero wanir hana at kenna, ok stendr fiarri. Enn sem hann vill sia til hennar miok ottandi, wendir hon [sig fra honum nockut litt[2] sem med reidi. I fyrstu sem hann sa witranina, ward hann nærr sem daudr af hræzlu, enn sidan hann feck aptr [wit sitt ok[3] afl, fell hann fram med miklum grat bidiandi myskunnar, ok leggr sinar hendr ok munn wid fætr worrar frv. Hon flyr med reidi hans aatekning, sem hann gerdi henni mikla meingerd ok þunga, ok sagdi: „Far brott hedan, madr, ok fadma þina nyia brudi, hueria er þu hefir fest hafnandi minni elsku, skalltu fullkomliga mega widr kennazt, at þu færr matulig[4] giolld þinnar odygdar ok illzku." Sem hans andlit er þuegit med tarvnvm ok hans ond hixtir sakir mikilleiks sins harms ok gratz, rettir hann fram sinar hendr segiandi: „Min frv, ger eigi suo, rek eigi fra þier þinn þionustumann, helldr frels þu þa sal, er leyst er fyrir hinn blezada aawôxt þins kvidar. Langt af, minn frv, langt af, at ek þinn þionustumadr elski nockurn hlut suo, at ek hafni þier, [eigi þa mina festarmey ok eigi sialfann mik[5]. Min frv, myskunna mier, greid minn weg wm sannleiks gôtu, ok kenn mer at gera þinn wilia. Hialpa þinum fatæka weslingi, er buinn er at fyrirlata allan þessa heims rikdom ok eptirlæti ok þessa mina festarmey fyrir sætleik þinnar elsku[6]." Modir myskunnar gerir sik þa [nockut blidligri[7] til hans, ok gengr

[1] *saal. E;* weg til *D.* [2] [nockut suo fra honum sinne asionu *E.* [3] [sitt *E.* [4] mattulig *E.* [5] [*tilf. E.* [6] fegrdar *E.* [7] [nockuru blidare *E.*

nærri honum, huggandi blidliga harm hans hiarta ok hans beiska grat segiandi: „Er þat satt, at þu ert buinn at fyrirlata þa sômu brvdi ok þessa rikvliga[1] veizlu fyrir mina aast?“ Hann suarar: „Fru, buit er mitt hiarta, sannliga er mitt hiarta buit, kasta eigi brott þinum þræl fra þinne aasionu.“ Hun spyrr: „Huersu muntu þig brott mega hafa, þar sem allt brullaupsfolkit [ok frændr brudarinnar bida[2] þin?“ Hann segir: „Min fru, þitt er at sia rad til þess, þuiat ek em buinn at fylgia þier, huert sem þu leidir mik.“ Hon sagdi: „Er þat satt, at þu ert nu til reidu [at fara, hvert er ek beidi þik[3]?“ „Nu i stad em ek buinn,“ sagdi hann. Wor frv tekr i hans hônd ok mællti: „Fylg mer.“

Hon tekr hann ok flytr hann skiotliga i annat herad, [brudmonnum ok brudinne eigi witanda, hvat af honum war wordit[4], ok samteingir hann heilagri kristni [med andligu brullaupi i elsku heilags skirlifis[4]. Lifdi hann þar med helgum lifnadi i einu klaustri, hafandi sig alla sina daga skæra iungfrv til þionustu konungs skirlifissins ok hans modur iungfrv Marie. Hann tedi morgvm af sier fagrt eptirdæmi hreinlifis ok annarra dygda til lofs worum herra Jesu Kristo ok hans modur[5] Marie.

XCII.

Af klerk er guds modir let drecka sitt briost[6].

Nockurr klerkr minnr forsiall vm sitt framferdi ok lifnat enn heyrdi, sa er miok wafdizt i weralldligum aahyggium, þuiat hann hafdi yfrid godz. hann hafdi suo stadfest i sinu hiarta elsku guds modur Marie ok mintizt optliga at gera henne[7] heidr, at huern tima er hann kom i kirkiu eda for nærri kirkiunne, hellt eingi gleymska ok eingi weralldlig aahyggia hann fra, at eigi [heilsadi hann[8] hana medr ollum godvilia ok litillæti, segiandi eingiliga kuediu

[1] rækiliga *E.* [2] [bidr *E.* [3] [an duol *E.* [4] [*mgl E.* [5] iungfru sancte *tilf. E.* [6] Af klerk oforsialum *E.* [7] hennar *E.* [8] [skylldi hann heilsa *E.*

Aue Maria, þar med fell hann aa kne ok sagdi: Beatus uenter, qui te portauit, Christe, et beata vbera, que te lactauerunt dominum et salvatorem nostrum. Herra Jesu Kriste, drottinn ok lausnari worr, sæll er sa kuidr, er þik bar, ek sæl ero þau briost, er þik fæddu aa sinne miolk. Hann feck aa nockurum[1] tima suo mikinn[2] krankleika i sinum likam, at ollum, er wid woru, þotti honum wiss daudi, hafdi hann suo harda werki, at hann misti sins vitz ok beit or sier tungvna ok warrarnar[3], ok slikt hit sama hafdi hann gert wid hendr ok adra sina limi[4], ef hann hefdi nad fyrir þeim, er wid woru. Sem hann hafdi leingi kualst[5] i þessarri pinu, ok sakir mikilleika [sinnar sottar[6] hafdi hann medr ôllu or sier bitid tungvna [ok af warrirnar[7], hefnandi sins krankleika[8] þui grimligar aa sialfum sier ok þessum limvm, sem hann hafdi aa þeim einum valld, þuiat þeir sem honum þionudu, gatu geymt hans likama annarsstadar. Hann la nu suo, at hôrmuligt ok hrædiligt war hann at sia. Eptir þetta fellr aa hann omegin. Hann sier wid hôfdagerd sina[9] sitia einn mann hardla fridan ok wirduligan at sia, hann þottizt vita, at þat war hans eingill. Hann stod nærr ok gret wesold þessa [auma mannz sins sæta[10], kærandi aa þenna hatt: „Heyr, himinrikis drottning, modir myskunnar, brunnr allrar milldi, hvat er þat sem ek se[11]? Er eigi þessi sa munnr, er heilsadi þier[12] lofandi þina dyrd ok myskunn? Er eigi þessi su tunga, er medr lôngum wana ok suo heitum kærleik wandizt suo at boda sælann þinn kvid ok briost med þinum helga getnadi, at hon matti nærr ecki annat hlioda i kirkivnni? Min frv, huar ertu? Min frv, þu ert won weslugra, hialp fatækra, huer mun hirda at hialpa sinum[13] þionustumonnum, ef þu fyrirlætr þina wine, ok ef þu matt eigi, hver mun þa mega? Gior eigi suo, min frv, ger eigi suo, mennirnir

[1] nockurn *E.* [2] þungann *E.* [3] uarernar *E.* [4] limu *E.* [5] kualizt *E.* [6] [sins harms *E.* [7] [*mgl. E.* [8] sarleiks *E.* [9] sinnar sængr *E.* [10] [manz *E.* [11] sier *E.* [12] þik *E.* [13] þinum *E.*

mvnu eingi alit eda won hafa, at nockur heilagr madr bidi fyrir þeim [1], ef þeir fa einga hialp af þier."

Sem eingillinn hefir [þessa hluti talat [2], suo at eingi heyrdi utan enn siuki madr, gratandi fyrir hans augvm [3], witradizt þeim [4] guds modir, ok geck at sæng hins siuka mannz. Mikil milldi ok ovmrædiligt litillæti, su helgazta iungfrv, berar þegar sin sælu ok blezudu briost leggiandi i munn þessum sinum siuka þionustumanne. Ok sem hennar helgazta miolk rann i hans munn ok hals, greri þegar fram hans tunga, er af war af bitin, enn warrarnar [5] wrdu heilar, ok i ollum sinum likam feck hann aptr sina fyrre [6] heilsu ok alla fegrd ok afl. Sem hann feck [7] aptr sitt wit, riss hann þegar vpp alheill, ok þo at hann hefdi þagat med tungunni, þa hefdi hann ollum predicat medr skiotri snuning [8] sins lifnadar ok vmskipti sidanna [9] þa myskunn, sem honum war weitt. Hann gaf sialfan sig ok alla sina eigv gudi til þionustu lifandi sidan heilagliga alla sina daga.

XCIII [10].

Af klerk [11].

Klerkr einn skynsamr ok wel truadr elskadi hardla miok sæla guds modur iungfrv Mariam ok las henni til lofs medr mikilli elsku hiartans huern dag allar tidir vtan eigi [12] kuelldsông. A einne nott witradizt sialf modir myskunnar honum i draumi, spyriandi eptir, hvat hennar kapellanus gerdi. Hann wndradizt miok þessi hennar ord ok suarar med otta ok litillæti suo segiandi: „Min frv, huerr er sa, er þier talid þuilika [13] hluti af?" Hon segir: "Wit fyrir wist, at þat [er sialfr þu [14], er mer þionar dagliga med goduilia, enn þat þicki mer nockut [12] aafatt, er þu wanrækir ok willt eigi lesa minn kuelldsông." Sem hann

[1] *saal. E;* honum *D.* [2] [þetta mællt *E.* [3] at eins *tilf. E.* [4] honum *E.* [5] uarernar *E.* [6] *tilf. E.* [7] fær *E.* [8] *saal. E;* birting *D.* [9] fyrir *tilf. D.* [10] *Jfr. ovenfor S. 80.* [11] *Saal. E; ingen Overskrift i D.* [12] *mgl. E.* [13] þessa *E.* [14] [ert þu sialfr *E.*

heyrir þetta, ottazt hann miok, iatandi sig wera sekan, ok bidr hana litillatliga myskunnar segiandi: „Min kærazta fru, giarna wil ek hlyda ollu þui, sem þu bydr mer, ok fylla med goduilia þat, sem þier þickir ek hafa wanrækt, enn þo bidr ek, at fyrir þina sætuztu milldi wirdizt þu mer at segia, aa huern hatt ek skal lesa þessa tid eptir þinum wilia.“ Wor frv segir honum: „I fyrstu skalltu vpp hefia, sem sidr er til, Conuerte nos, Deus salutaris noster ok Deus in adiutorium, antiphonam Completi sunt dies Marie, psalmus Cum inuocarem, In te domine speravi, Quî habitat, Ecce nunc, capitulum Ecce uirgo concipiet, responsorium Sancta dei genitrix, vers Intercede pro nobis, ymnus Virgo singularis, vitam presta puram, Sit laus deo, vers Aue Maria, antiphona Ecce completa sunt, [canticum Nunc dimittis, collecta[1] Deus qui [de Marie uirginis utero[2]. Eptir þat hvarf witranin brott, enn hann þionadi himinrikis drottningu alla sina daga med sonnvm goduilia.

B[3].

Sa var einn vin sællar guds modr Marie, at henni sœng dagliga allar tidir utan naattsaung. Enn aa einhuerri natt vitradiz honum hin sæla Maria, hun heilsar hann blidliga, kallandi hann sinn þenustumann ok sagdi eit aa skorta, at hann syngr ei natsaung sem adrar tidir. Hann svarar: „Giarna vildi eg, fru min, syngia, enn ek veit ei, med huerium hætti ek syng suo, at þer megi best lika.“ Hun mælir: „Syng fyrst Converte nos, ant. Completi sunt, ps. Vsquequo ok Fundamenta ok Laudate dominum in sanctis, cap. Ecce virgo, resp. Sancta Maria, ymnus Virgo singvlaris, vers Aue Maria, ant. Ecce completa sunt, oratio Deus qui de beate.

XCIV[4].

Af klerk er sig gaf til þionustu vid standann enn vor frv hialpadi[5].

Komit, allir guds þionustumenn, ok heyrit þa fögru iarteign guds brudar iungfru Marie, sem ek hefir heyrt af

[1] [Nunc dimittis, oratio *E.* [2] [in beate Marie *E.* [3] *Den samme Legende efter St.*[2] [4] *Jfr. ovenfor S. 118.* [5] Af byskupi einum *E.*

sannordum monnum, at allir kristnir menn elski hana ok lofi þui framar, sem skylldugt er.

Einn byskup war sa, er hafdi medr sier þann klerk, sem hann fæddi ok elskadi sem sinn son. Klerkrinn war honum hlydinn sem sinum fôdur, þionandi gudi ok hans modur Marie medr ollum goduilia, ok las huern dag hennar tidir. Hinn forni mannzins[1] owin Satanas, sa er iafnan er godum hlutum motsnuinn, ofvndar gott vpphaf þessa klerks ok byr honum med sinum [welum þær gilldrur[2], er hann mætti[3] þenna mann draga til heluitis kuala[4] med sier. Hann sendi þa hugsan i hiarta klerksins, at hann girntizt at fa sier konu eptir leikmanna sid ok geta med henni bôrn sier til erfingia. Sem hann er suo suikinn, tekr hann at elska eina[5] iungfru dottur audigs mannz eins ok gôfugs at weralldligum metnadi[6]. Enn þuiat fyrr sagdr klerkr war ecki miok rikr eda [mikils hattar[7], leitar hann at fa med einhuerri list elsku þessarrar iungfru, þuiat hann ottadizt, at hennar fadir mundi honum hardliga suara ok forsma[8], ef hann bædi hennar.

Nu sem hans hiarta brann suo af aast þessarrar iungfru[9], at hann ward sakir hennar nærr[10] witlaus, þa leitar hann aa nockurum degi sier leyniligs stadar, er hann mætti med nadum einn samt lesa af þeiri bok, er hann hafdi sier feingit. A þessarri bok war skrifat þess kyns[11] fiolkyngi, er nigromancia heitir. Ok sem hann hafdi wpp wakit diofla, suo at þeir kuomv syniliga til hans, bad hann þa hialpa sier til, at hann mætti fa skiotliga þessa sômu iungfru. Dioflarnir gefa honum þess hattar suôr, at þeir skylldi giarna weita honum, huat er hann girntizt, ef hann willdi gefazt þeim til þionustumannz, fyrirlatandi gud ok hans modur Mariam ok þeira þionustu. Klerkrinn suarar: „Þo

[1] mannkynsins *E.* [2] [gildrum þær snorur *E.* [3] matti *E.* [4] *mgl. E.* [5] nockura *E.* [6] audæfum ok metordum *E.* [7] [af mikils hattar ætt *E.* [8] fyrirsma *E.* [9] meyiar *E.* [10] sem *tilf. E.* [11] hattar *E.*

at ek brenni grimliga i minu hiarta af girnd þessarrar iungfru, þa ma ek med [eingu moti[1] ok eigi wil ek þenna hlut gera, enn huat annat sem þier beidizt, mvn ek eptir ydrum wilia gera, þo at þier wilit mik gera ydnarn þionustumann.“ Sem fiandrnir heyra þetta, segiazt þeir giarna wilia weita honum þat sem hann[2] girnizt, ef hann will hallda sin[3] heit vidr þa, sueriandi at hann skal þa eigi suikia: „þuiat margir kristnir [menn, segia þeir, hallda ecki sin heit vid oss, sem þeir hafa lofad[4], sidan wer hofum gert þeira wilia.“ Klerkrinn gerir, sem þeir beidduzt, at þeir leti hann faa þessa iungfru, sem hann girntizt. Jllgiarnir andar tendra þegar hug þessarrar iungfru til astar wid klerkinn, suo at hon bidr sinn fôdur opinberliga, at hann gipti hana fyrr sôgdum klerk med sæmd, ok segizt eingann mann wilia eiga vtan hann. Fadir hennar ok modir werda miok oglôd, sem þav heyra þetta, þuiat þav hôfdu ætlat hana at gipta noekurum mikils hattar manne. Enn þuiat þau ottazt[5], at hon yrdi lettlætiskona, ef hon feingi eigi þann mann, er hon willdi, gefa þav hana klerkinum eptir hennar[6] bæn ok wilia. Festir hann hana at hiawerandа byskupe, þo at honum wæri miok i moti, at þessi klerkr, er hann elskadi suo hiartaliga, feingi konu.

Þann dag sem brullaup[7] gerdizt, geingu brudgumi ok brvdr med folkinu til kirkiu at heyra messu, ok þau wæri þar pusud eptir siduana. [Sa sem messuna saung, giordi þat med miklum goduilia. Ok sem hun uar byriut, tok þessi klerkr[8] medr miklum godvilia[9] at lesa tidir worrar fru. Enn er sungit war, stod honum eptir nonam, ok ward hann ogladr, er hann matti hana eigi lesa, þuiat honum heyrdi at fylgia þui folki brott or kirkiunne, er honum hafdi þangat fylgt. Nu sem folkit kom i þa holl,

[1] [aungum hætti *E.* [2] beidizt ok *tilf. E.* [3] ord ok *tilf. E.* [4] [hafa opt suikit oss, saugdu þeir, halldandi ecki sin heit *E.* [5] ottuduzt *E.* [6] *saal. E;* þeira *D.* [7] brudlaupit *E.* [8] [*saal. E;* Sem messuna sông, tok hann *D.* [9] ok saunnu litillæti *tilf. E.*

er hann skyllde weita i vm daginn, ok menn toku wata, mintizt[1] hann, at hann hefir eigi lesit sina nonam, ok bidr, at menn bidi hans litla stund. Hann geingr i litla kapellu, er skamt war brott, ok fellr allr til iardar fyrir alltarinu lesandi þessa[2] tid.

Sem hann hefir [vt lesit sina[3] nonam, sofnadi hann fast. Honum syndizt, sem guds modir kæmi til hans or loptinu med hryggiligu yfirbragdi, spyriandi ef hann kenni hana. Hann segizt eigi kenna. Hon segir: „Ek em Maria, af huerri þu last þessa tid. Enn þuiat mer er nu ger mikil meingerd, sagdi hon, ok sakir mins [gratz mikla[4] er ek miok dôpr, þuiat ek war iungfru fôstnud einum manne, enn hann hafnar mer ok lætr mik eina takandi adra sier til vnnostu[5], enn lætr mik fara ræktarlausa sem eina eckiu. Enn sa er mer gerdi suo mikla skômm, skal sa fa [noga ômbun ok werda[6] pinu, skal hann þar med missa min ok minnar winattu.“ Klerkrinn skilr[7] þessa alla hluti af sier sagda ok werdr miok ogladr ok ottafullr i suefninvm, iatandi medr miklum grat sig wera sekan ok bidr sier liknar suo segiandi: „Heyr, modir almattigs guds, himinrikis drottning Maria, myskunna mer ok hialpa[8], þuiat ek hefir eigi halldit mitt heit[9] wid þik. Ek wil nu iata [gudi ok[10] þier, ok þik elska ok lofa, ok þier þiona skylldugliga[11], fyrirlatandi þessa[12] mina festarmey, sem ek hefir nu feingit, enn taka þik til wnnostu [mina fyrri[13] brvdi, ef þu virdizt mik at elska.“ Hin milldazta iungfru Maria blidkazt vid [þessi hans ord[14] ok bæn ok segir til hans sofanda: „Lat af þessum harmi, ok ger sem skiotazt þat sem þu heitr mer, ok ef þu gerir þat truliga, skalltu mega wid kennazt, at minn son ok ek skulum þier weita hialp nu ok at eilifu.“

[1] minnizt *E.* [2] þa saumu *E.* [3] [lesit *E.* [4] [mikils angrs *E.* [5] þionustu *E.* [6] [nogliga aumbun ok uerduga *E.* [7] ok kennizt uid *tilf. E.* [8] hialp *E.* [9] fyrirheit *E.* [10] [*mgl. E.* [11] sem skylldugt er *E.* [12] nyia *tilf. E.* [13] *saal. E;* fyrir mina *D.* [14] [þenna hans grat *E.*

Eptir þat huarf hon aa brott, en klerkrinn vaknadi med miklum fagnadi ok mintizt, huat hann hafdi sed ok heyrt, trvdi hann sig wera frelsadan[1] af sinvm glæp, eptir þui sem honum war witrad af sælli guds modur Marie. Hann riss vpp ok ferr til byskups ok segir honum med miklum[2] angri ok andwarpan allann þenna atburd[3], fyrst huersu [dioflarnir hôfdu[4] hann suikit, ok huat hin sæla Maria hafdi honum witrad, ok bidr nu byskupinn skilia sik wid þessa mey, ok fadir hennar taki [aptr wid henni skærri iungfrv[5], þuiat hann willdi eigi tyna aast Marie fyrir hennar skylld, hueria er hann hafdi elskad allan sinn alldr sem sina modur ok festarmey. Bidr hann byskupinn setia sier hardar skriptir, sem til heyrdi[6] mikilleika hans glæp[7]. Sem byskupinn heyrir þenna klerk, er hann elskadi [sem sinn son, suo fullkomliga[8] idranda ok bidia liknar, werdr hann miok feginn, ok skriptar honum, sem hann bad, minnandi hann aa, at [hann halldi sik fra illum hlutum ok þioni gudi karlmannliga, ok lifdi hofsamliga, rettliga ok milldliga[9], fordandizt medr ollu þa hluti, er diôfullinn hafdi hann aa eggiat, het hann honum þa, at hann mundi fa myskunn af gudi ok hann mundi lifa med guds modur Marie utan enda.

Eptir þat bydr byskupinn ollum þeim er til þeirar veizlu woru kalladir, at þeir skylldi fara heim, huerr til sins herbergis, segiandi, at [þeim sama[10] klerk heyrdi eigi ok eigi willdi hann fa þessarrar iungfru, ok hennar [frændr skylldi[11] gipta hana hverium er þeir willdi[12] medr sæmd, þuiat fyrr sagdr klerkr elskadi fyrri[13] ok festi adra[14] brvdi, hveria er hann elskadi framarr enn þessa. „Ward hon miog oglôd ok reid, er hann hafdi [adra festa[15] at henni

[1] frelstan *E.* [2] miklu *E.* [3] hlut *E.* [4] [illgiarn andi hafdi *E.* [5] [hana aptr *E.* [6] *saal. E;* heyrda *D.* [7] *saal. ogs. E.* [8] [*mgl. E.* [9] [hallda sik hiedann af karlmannliga i guds bodordum ok lifandi hofsamliga *E.* [10] [þessum *E.* [11] [fadir ok frændr skylldu *E.* [12] uilldu *E.* [13] fyrrum *E.* [14] eina *E.* [15] [fest adra konu *E.*

lifandi, ok hafdi hana forsmad[1] ok hafnat sem sinne frillu, ok þuiat hann gerdi widr hana osæmiliga, witradiz hon honum i draumi med miklum hryggleik. Þessi er, sagdi byskupinn, Maria hin helgazta iungfru, suo fögr sem tungl, ok skinandi wmfram alla guds heilaga menn ok eingla sem sol i sinne birti, af huerri sa tok likam fyrir wora skulld, sem er sannr gud fyrir [alldir werallda[2]." Sem brudarinnar frændr ok adrir menn heyrdu þetta, foru þeir heim lofandi gud ok hans modur, er alla þa sem hon elskar wardueitir fra[3] ollum haska andligum ok likamligum.

Fyrr sagdr klerkr tok miklar skriptir af byskupi ok mæddi sik alla [sina daga[4] med föstum ok wokum ok [helgvm bænum[5], þionandi med ollum goduilia dag ok nott, [6]framarr enn [hann war adr wanr[7], sinne frv ok drottningu guds modur Marie, ok bad, at hun[8] tæki hans önd i hans andlati, at eigi feingi ouin mannkynsins walld yfir henni.

Eptir litinn tima lidinn feck hann þungan ok langan krankleika, or hverium hann andadizt af þessarri werolld, ok segizt, at eptir þui sem hann bad, kom til hans syniliga sæl guds modir Maria, su brudr sem hann elskadi medr[9] ollu hiarta, ok bar hans ond med sier, sem trvizt, til himinrikis fagnada. Sannliga ero þeir sælir, minir kæru brædr, er elska þessa wolldugu ok myskunnsomu himinrikis drottningu iungfru Mariam, er ollum sinum winum gefr eilifa[10] sælu, hueria hon sialf hefir med sinum sæta[11] syne. Þessi sama drottning se lofud ok blezud vm allar alldir. Hon wirdizt oss at weita eilifan fagnad vtan enda med sier ok sinum syni, þeim sem i enda heimsins mvn dæma [lifandi menn[12] ok dauda, þa er elldr brennir allan heim, honum se lof ok dyrd vtan enda. Amen.

[1] fyrirsmad *E.* [2] [allar ueralldir *E.* [3] fyrir *E.* [4] [daga sins lifs *E.* [5] [bænahalldi *E.* [6] enn *tilf. E.* [7] [adr *E.* [8] bædi fyrir honum ok *tilf. E.* [9] af *E.* [10] sæmd ok *tilf. E.* [11] blezada *E.* [12] [lifendr *E.*

XCV.

Af klerk er leyniliga elskadi Mariam ok byskup villdi eigi iarda hann hia klerkvm.

Sa klerkr war at nockurre kirkiu, sem þrifinn war af sialfs sins verkum, kunni wel sina bok, godrar ættar ok godsidugr, enn sakir þess at hann war rikr at weralldar godzi fekst[1] hann i morgv weralldligu starfi ok aahyggium i mot þui, sem klerkum heyrir til, ok sier til skemtanar ok at letta sinne aahyggiu for hann optliga med hvndum at veida dyr. Byskup tekr aa honum [helldr þungliga wm[2] þetta, ok aasakar hann stundum blidliga, stundum nockud[3] hardligar, bidiandi at hann leti af þessi þarfleysu ok ogaa. Enn þuiat klerkrinn var miog gladr ok lystugr sakir sinnar æsku[4], talar hann optliga i mot sinum byskupi, hverium hann war skylldr at hlyda, ok hellt vppteknum hætti sins lifnadar med mikilli þriozku. Enn sakir þess at byskupinn matti eigi auduelliga gera honum hardindi edr nockud valld sakir rikdoms hans gofugra frænda, þoldi hann þenna klerk med mikilli reidi, huern er hann matti eigi skipta med sinum ordum til betra efnis. Sem litill time war lidinn, andazt fyrr sagdr klerkr. Byskupinn þickizt nu hafa feingit færi aa at hefna þeim daudum, er kirkiunnar walldi war ohlydinn, medan hann lifdi, ok kærir, huersu hann hefir forsmad hann ok hans brædr kanunkana, ok wanrækt guds þionustu, [5]telr hann vpp margar hans sakir, segiandi at þat er werdugt, at suo sem hann fordadizt lifandi samuistu sinna brædra, suo wæri hann nu ok andadr fraskildr ollum þeim heidr[6], sem þeim atti at veitazt af kirkiunni. Var nu gert[7] eptir byskupsins wilia ok atkuædi, at eingi af kanunkum skylldi til koma at veita honum nockura þionustu, þa er hans likamr var grafinn, ok hann skylldi wera iardadr med leikmonnum, [þar sem alþydugroftr var[8].

A næstu nott eptir witradiz sæl guds modir byskupi

[1] fæzt *E.* [2] [hart fyrir *E.* [3] nockuru *E.* [4] *saal. E;* elsku *D.* [5] hier med *tilf. E.* [6] heidri *E.* [7] dæmt *E.* [8] [*mgl. E.*

i draumi aasakandi hann hordum ordum sakir þeira meingerda, er hann hafdi gert wid [hana vm groft sins þionustumannz[1]. Byskupinn segir: „Min frv, [fyrir huat[2] kalli þier þenna klerk yduarn þionustumann, er litil eda eingi[3] merki syndi, at hann dyrkadi yduart nafn?" Hon segir: „Hans þionusta var mer[4] þægiligri enn margra þeira, sem hier ero, þuiat hann dyrkadi mik stadfastligar ok heimugligar med andligri þionustu[5], þuiat hann lagdi mikla stund aa ok bar iafnan aahyggiu fyrir, nær wmfram þat sem mannligvm ostyrkleik war matuligt[6], huersu hann skylldi mik suo lofa, at mer wæri þægiligazt. Wandizt hann optliga at lesa þau heilsanarord, sem mer ero sætuzt[7], bædi medr munni ok hiarta þrim sinnum [fimm eda[8] niu, eda fimtan sinnvm, þat er eingilig kuedia Aue Maria. Hann geymdi med allri wanuirkt þeiri, sem hann matti, at lesa timanliga[9] minar tidir, þær sem heilug kirkia hefir nv i wana tekit at lesa af mer, suo at hann sagdi þær alldri fyrr enn i rettan tima ok alldri seinna, [helldr las hann primam aa fystu tid dags, ok suo hueria tid aa sinum tima eptir rettre skipan[10]. Hann stod ok vpp hueria nott at lofa gud ok mik, eigi i ônduerda dagan[11] sem margir, þeir er latir ero i sinni þionustu, [ero vanir[12], helldr aa midri[13] nott, vtan hann mætti eigi sakir krankleika eda þeirar mædu, sem hann feck af langri ferd. Huersu mattir þu dirfazt, sagdi [vor fru[14], at gera þuilika sman minum þionustumanne suo goduiliugum, sakir huers dæmdir þu hann suo skiotliga ominnigr [hofsemdar þinnar samvizku[15]? Duel nu eigi at betra med widrkuæmiligri yfirbot þat, sem þu misgerdir wid minn þionustumann, at eigi fair þu ok þinir menn skiota ok faheyrda hefnd ok þa wesold, er þu bidir alldri

[1] [hennar þionustumann *E.* [2] [hui *E.* [3] uerk syndi ne *tilf. E.* [4] iafnan *tilf. E.* [5] gledi *E.* [6] mattuligt *E.* [7] ok mier boda sætann faugnud *tilf. E.* [8] [.v. *E.* [9] *mgl. E.* [10] [*mgl. E.* [11] daugun *E.* [12] [ok uanir suefni *E.* [13] aunduerdri *E.* [14] [*saal. E;* hann *D.* [15] [þinnar hofsemdar uitzku *E.*

bætr[1]." Sem wor fru hefir þessi ord talat, huerfr hon i brott. Enn byskupinn lætr vtan alla duol taka vpp or iordu likam fyrr sagds klerks ok grafa sæmiliga i þeim stad, sem hans wigslu til heyrdi [. Lof sie[2] worum herra ok iungfru Marie.

XCVI.

Af klerk er las Mariu vers Gaude dei.

Annarr klerkr war enn, sa er med ollum goduilia sins hiarta þionadi heilagri Marie ok hugleiddi optliga þa dyrd, er gud hafdi henni weitt wmfram alla adra helga menn. Hann saa alldri suo hennar likneskiu, at eigi heilsadi hann hana fallandi [stundum allr til iardar, enn stundum hneigdi hann sitt hôfud, framarr enn weralldar klerkar ero wanir[3], ok sagdi henni til lofs eingiliga heilsan[4] med mikilli godfysi, ok þar med las hann þessa antiphonam Gaude dei genitrix wirgo immaculata. Sem hann weitir þessa fogrv þionustu guds modur, andazt hann af þessarri werolld. Eptir hans andlat finzt i hans mvnni skrifat bref med gullstofvm, aa hueriu [stodu þessi ord[5]: Gaude dei genitrix, þar med þessi ord: Suo sem þu bodadir[6] mer iafnliga fôgnud, suo skal þier ok wera fôgnudr iafnan med mer at eilifu[7].

XCVII[8].

Af klerk er do, (er) hann ætladi at fremia sôrlife, ok wor frv hialpadi.

Hier med wilium wer enn segia fagra iarteign, er guds modir tedi einum klerk sier goduiliugvm. Med[9] þui at hann þionadi henni af ollu hiarta, sendi illgiarn andi, er ofundadi hans godan lifnad[10], saurlifis hugsan i hans hiarta, ok let eigi af, fyrr enn hann samþykti þeiri synd. A nockurum tima sem fyrr sagdr klerkr ferr aa skipi yfir eitt watn til þeirar konu, sem hann ætladi at fremia mvnud

[1] bot *E.* [2] [til lofs *E.* [3] [aa kne *E.* [4] kuediu *E.* [5] [stod þessi antiphonam *E.* [6] bodar *E.* [7] Amen *tilf. E.* [8] *Dette Jertegn findes kun i D.* [9] ok *Cd.* [10] ok sendi *tilf. Cd.*

ranga ok sinn wilia, þa lees hann adr ottusông worrar frv. Dreckir fiandinn honum i þui sama watni, ok hugdizt suo skylldu fa walld yfir hans saal, þuiat hann endi sitt lif ætlandi at fremia ranga mvnud. Sem fyrr sagdr klerkr war leiddr eptir sinn dauda fyrir domstol wors herra, aasokudu dioflarnir hann vm marga hluti, segiandi hann wera sinn mann. Guds modir Maria villdi hialpa sinum þionustumanne, þeim er i sinu lifi ok eigi sidr i daudanum heidradi fegrd hennar[1] meydoms med frioleik hennar getnadar, at þar sem adr hafdi rikt syndin, skylldi nu fyrir werdleik modur milldinnar nogliga yfir skina myskunnin, ok tekr hann or þeira walldi, sem hon bad sinn son.

En þo at syndir synizt her medr vndarligum hætti strida i mot dygdinni, ok myskunnin mot rettlætinu, suo at myskunnin winnr yfir, þa wilium wer eigi, at nôckur taki dæmi af iarteignum þuilikum at misgera þui diarfligar, at eigi werdi suo illa, at sakir þess sem guds milldi weitti honum overdugvm fyrir bæn sinnar modur, dirfizt nockur þui frialsligar at misgera sem dragandi dæmi af hans synd ok leidretting, þuiat guds iarteignir ero wegsamandi huerium kristnvm manne, enn eigi hafandi til eptirdæmis, suo at madrinn warizt þui sidr at misgiora.

XCVIII.

Af klerk er Judar drapu fyrir (þui er) hann sông af vorri frv.

I Lumbardia i þeiri borg, er Pisana heitir, tedi gud, sa er i[2] ollum sinum werkum er dyrkandi ok lofligr, fagra iarteign. Þar war einn fatækr klerkr einkanliga wel raddadr[3], saa er aa huerri hatid guds modur Marie wandizt at fara wm borgina alla syngiandi haatt þessi ord: Erubescat infelix iudeus, qui dicit Christum ex Joseph semine esse natum, þat er suo i woru mali: Skammizt sa wesli iude, sem segir Krist wera getinn af Joseph. Judar wrdu miog reidir widr þetta ok tendruduzt vpp medr miklvm hita mikillar ædi ok ofvndar mot klerkinum, ok gerdu rad sin

[1] fegrdar *tilf. Cd.* [2] *tilf. E.* [3] *saal. E;* raddr *D.* [4] *mgl. E.*

i millvm, huersu þeir mætti drepa hann ok snua suo fra ser brigsli sinnar gômlu otrv.

[Einn tima[1] sem su hatid kom, er Gabriel eingill bodadi iungfru Marie guds son, for fyrr sagdr klerkr wida wm borgina syngiandi þetta responsorium enn hærra, enn hann war wanr. Judar pinduzt[2] þa sakir sinnar ofvndar ok risu upp mot honum med mikilli illzku, sakir þess at þeir heyrdu þau ord sungin, sem suo miog woru motstadlig þeira otrv. Þeir hlaupa med mikilli ædi aa þenna meinlausa guds þionustumann ok drapu hann, særandi hann grimliga med morgum saarvm. Hin milldazta guds modir Maria war eigi ominnig sins godviliuga þionustumannz, ok sem ottusôngs time kom, gaf hon aptr rôdd sætari ok fegri, enn adr war want, i þann sama likam, þo at hann lægi þa daudr. Suo heyrdizt vm alla borgina, sem likame þessa klerks syngi medr enn fegri rôddv ok skærri, enn hann war adr wanr optliga, þessi ord: Erubescat iudeus infelix. Sem þessi fagra iarteign tedizt, kuomv saman margir kristnir menn, ok þui at þeir fundu suo ræßkiligan glæp geruann af iudum, tendrazt þeira hiôrtu vpp sakir kærleiks kristiligrar truar ok drapu mikinn fiolda af iudum.

XCIX.

Af munk er sa klerk i pinum, er hann var leiddr.

Einn munkr, sa er leiddr war or sinum likam aa langafriadag, þa er lidit uar fra bingadburd[3] Kristz þushundrat aara [hundrat ok niutigir[4] ok sex aar, huerium er hinn helgi Nichulaus[5] byskup syndi fyrst pislastadi ok þar næst huildarstadi ok dyrd rettlatra manna, segir suo milli annara hluta, þeira er honum woru syndir: Ek saa i einum pislarstad, segir hann, þann klerk, sem i blomi sinnar æsku war tekinn af þessu lifi, huers hiarta, andi wizku[6] ok skilningar hafa suo birt, at hann sigradi alla sina iafnalldra suo vm wndirstadning gudligra ritninga sem annarra bok-

[1] [Enn *E.* [2] pinuduzt *E.* [3] holldgan *E.* [4] [lx.xx *E.* [5] Nicholas *E.* [6] ok uitzka *E.*

ligra lista. Hann hafdi auduellda ok litla pinu, ok sakir þess at hann wissi sig skiotliga skylldu fa huild ok fögnud paradisi[1], bar hann sina pinu gladliga. Fyrr sagdr klerkr hafdi godan lifnad ok sæmiliga sidu, medan hann lifdi, skinandi med hreinleik heilags skirlifis, ok einkanliga pryddi hann sin god werk medr helgum kærleik til guds ok hans modur, er rettliga kallazt hin fegrsta kruna annarra dygda. Hann wegsamadi himinrikis drottning iungfru Mariam med mikilli godfysi, wakandi optliga ok bidiandi med grat ok litillæti hiartans ok widrkomning fyrir hennar altari. Hann fæddi ok marga fatæka menn fyrir hennar elsku, ok sakir þess war honum fyrirbuit af þeiri sömu himinrikis drottningu werdkaup ok eilif dyrd aa himne, ok medr hennar welgerningum hafdi hann alla stund fra sinum dauda feingit mikla linan sinna pisla, þuiat hon huggadi opt myskunnsamliga hans harm. Syndizt mer, segir brodirinn, sem hann hefdi einga adra kuöl[2], enn þa at hann sæti vndir bervm himne ok þyldi frost ok hita loptzins. En sem ek spurdi eptir, sakir huers hann [sæti i pislum[3], war mer sagt, at þui kueldizt hann standum med hita mikils þorsta, at hann villdi sparligar[4] fæda fatæka menn, þuiat hann hafdi mikinn rikdom weralldligra audæfa, ok þo[5] at hann syndizt sampinazt þurftugum monnum, weitandi þeim mikla olmusu, medan [hann lifdi[6], þa forsmadi hann þa optliga i sinu hiarta ok war hardari wid þa, sidan hann syndizt rikuligar fara fyrir monnum, enn adr, medan hann var orikari, elskadi hann ok war blidr, hialpandi þeim med goduilia. Af dæmi þessa klerks ma hugleida [med miklum otta[7], hversu hardliga [kraft mvn werda reiknings[8] af þeim, sem hafa beneficia heilagrar kirkiu. Segir worr herra suo i gudspiallinu, at þeim sem meira er weitt, af [honum mvn meira utkrapt[9].

[1] paradisar *E.* [2] pinu *E.* [3] [næri i pinu *E.* [4] enn rett nar *tilf. E.* [5] *saal. E;* suo *D.* [6] [*tilf. E.* [7] [*mgl. E.* [8] [mun krafit aerda *E.* [9] [þeim mune meira uera utkrafit *E.*

C.

Fra þui er vor frv frelsti kristna menn fra guds reidi med sinum bœnastad.

A dogum Heinreks hins fiorda keisara, sem kristnir menn hofdu wnnit af heidingium Antiochiam, witradizt wor herra Jesus Kristr med sinne helguztu modur Marie ok Petre postola einum presti i borginni. Honum syndizt sem biartr kross skini yfir hôfdi wors lausnara[1]. Hann kærdi, hversu oþacklatir kristnir menn ero[2] þeim margfôlldum velgerningvm, er hann weitir þeim, ok at þeir, sem hans erfd Jorsalaland skylldu aptr winna vndir hann af hans ovinvm, lôgduzt þa i [ofdryckiu ok sôrlifi[3]. Ok sem hann ognar, at hann skal þa hefna folkinu ok giallda þeim[4] werduga ômbunn fyrir sina illzku, fellu[5] modir myskunnar ok hinn sæli Petrvs til fota worum herra, bidiandi at hann reiddizt eigi ôllum[6] fyrir glæpi faarra[7] manna. Hann blidkazt wid þeira bæn ok segir til prestzins: „Far ok seg minu folki, at þeir warni wid putum ok ollum ohreinleika ok ofneyzlu, ok innan fim daga sidan þeir hafa snuizt til min, skal ek snuazt til þeira ok gefa þeim hialp ok sigr. Þeir skulu dagliga syngia þetta responsorium: Congregati sunt inimici nostri. Þat er suo i wort mal: Worir ovinir [hafa saman safnazt[8] ok dyrkaz af sinum mátt. Drottinn gud, briot[9] þeira styrkleika ok dreif[10] i sundr þeira safnad, at þeir kenni, at eigi er annarr, sa er berizt fyrir oss, wtan þu gud wor. Dreif þeim med þinum krapti ok briot þa nidr, drottinn worr hialpari. Jnnan þeira fim daga fundu kristnir menn spiot wors herra Jesu Kristz, sem hinn helgi Andreas postoli witradi. Þa fell elldr af himni i herbudir heidingia. Ok er kristnir menn foru ut af borginni at beriazt, fell litid regn ok dôgg yfir þa ok þeira hesta ok gladdi suo riddarana ok hestana, at hestarnir

[1] herra *E.* [2] uæri i *E.* [3] [ofdryckiur ok saurlife *E.* [4] þui *E.* [5] fell *E.* [6] folkinu aullu *E.* [7] fyrre *E.* [8] [ero saman safnadir *E.* [9] *saal. E;* braut *D.* [10] *saal. E;* dreifdi *D.*

gneggiudu[1], ok ward mikil gledi i herinum. Litlu sidar syndizt þeim, sem otaligr herr aa huitum hestum, berandi i sinum hondum hvit merki, [ridi af fiöllvnum[2]. Hôfdingiar þeirar fylkingar woru hinn helgi Georgius, hinn sæli Demetrius ok heilagr Mercurius, hvern er wor frv sendi at drepa Julianum niding. Heidingiar fengv osigr ok wrdu suo hræddir, at þeir flydu vndan. Fell mikill fioldi af þeim. Kristnir menn toku þar þeira hesta, yxn ok saudi, ok otaliga mikit gull ok silfr med godum klædum. Þeir fluttu þat med sier i borgina, lofandi worn herra, er sinvm monnum hialpadi[3] fyrir bæn sinnar modur.

Hier hefr upp adra bok, seigir hier af abotum ok audrum klaustrmaunnum[4].

CI.

Aboti gaf brædrum vin ok tok illuirkia til munks.

Heilagr Odilo[5] aboti Clugniacensis[6] var fæddr i Auernia kominn af riddaraligri[7] slekt. I fyrstu sem hann var litid barn, hafdi hann þess hattar krankleika, at hann var afllaus i ollum sinum limum, ok hann matti ecki ganga. Þat bar til einn tima, at hans fostra færdi hann til kirkiu[8] sællar guds modur Marie. Enn þuiat hun hafdi margt annat at starfa, for hun brott þangat, sem hun atti eyrindi, ok geymdi ecki at sueininum, ok let hann einn samt fyrir kirkiudyrunum. Sem sueinninn sa sik einn samt eptir vera[9], suo at hann hafdi engan geymslumann, tok hann med gudligri tilvisan [at leita uid[10] at komazt til kirkiudyranna. Skridr hann nu aa hondum ok fotum inn i kirkiuna ok allt til alltarissins, suo at hann feck[11] tekit i alltarisblæiuna, hann leitar þa vid med ollu megni at risa vpp aa sina fætr, stydiandi sik vid alltarisdukinn. Honum veittiz þa hialp

[1] hneggiudu *E.* [2] [*mgl. E.* [3] er hialpandi *E.* [4] *Saaledes lyder Overskriften her i E.* [5] Odilio *E.* [6] Cluniacensis *E.* [7] riddara *E.* [8] einnar *tilf. E.* [9] uerda *E.* [10] [*tilf. E.* [11] getr *E.*

gudligrar milldi [1] fyrir verdleika guds modur Marie. Vard hann aa þeiri stundu þegar suo heill ok styrkr, sem hann hefdi alldri krankleika haft. Lofudu allir þeir, sem [hann sa ok [2] heyrdu af honum sagt, gud ok himinrikis drottningu fyrir sina milldi. Þessi Odilo [3] elskadi alla sina daga sæla guds modur Mariam med hinum heitazta goduilia ok kærleik umfram adra helga menn guds.

A nockurum tima sem fyrr sagdr aboti Odilo [3] var i Roma, ok hann tok herbergi aa fiallinu Auentino i klaustri sællar guds modur Marie, var honum gefit þat uin at drecka, er honum kendizt eigi sem hann villdi. Honum er þa feingit annars kyns vin, ok setr [4] hann fyrir sik eitt litid ker fullt. Dreckr hann þar af, ok abotinn er sat hia honum. Sem þeir voru mettir ok ætludu brott at ganga, talar hann sem med skemtan: „Minir brædr, segir hann, ek hefi eigi fullkomliga ted ydr þionustu sannrar elsku, er ek vanrækti at gefa ydr, suo at þier mættid kenna, þat vin, sem ek villdi drecka. Kennit nu þat vin, sem ek gef ydr med elsku vorrar frv.“ Hann tekr einn bolla, þann sem eigi var minni enn hans ker, ok gefr hann fullan med vin serhuerium brædranna. Þa vard undarligr hlutr. Brædrnir voru tolf, ok nægdiz [5] þessi litli dryckr [6], at sitt ker drycki [7] huerr þeira, enn sem hinn sidazti hafdi druckit, var med ollu ecki eptir. Lofudu þeir allir himinrikis drottningu Mariam.

A nockurum tima sem heilagr Odilo [8] for þann veg, sem raufarar lagu aa, hlupu [9] at honum margir illuirkiar. Einn ungr madr þeira hofdingi, sa er styrkastr var af þeim, sier leingi vpp aa hann ok vndrazt miok blidleik ok fegrd hans aasionu med hans miklu stadfesti. Jlluirkinn [kemzt vid [10] i sinu hiarta ok fellr til fota abotanum, bidiandi med litillæti sier myskunnar, ok at hann tæki hann i klaustr.

[1] myskunnar *E.* [2] [*mgl. E.* [3] Odilio *E.* [4] lætr *E.* [5] gnægdizt *E.* [6] sua *tilf. E.* [7] drack *E.* [8] fadir Odo hinn fyrsti aboti Cluniacensis *E.* [9] hliopu *E.* [10] [*saal. E;* kennizt vid sik *D.*

Abotinn suarar: „Far fyrst ok bæt þinn lifnad, ok lat af þinni illzku, ok gack sidan i munklifi.“ Sem illuirkinn bad hins sama med stadfesti [ok tarum[1], baud abotinn, at hann skylldi fara fyrir honum til munklifissins. Illuirkinn gerdi suo. Sem hann var vordinn munkr, var hann feinginn i valld þeim brodur, er geymdi kiallara, at hann skylldi honum hlyda. Enn þuiat hann kunni eigi aa bok, var honum skipad at nema aa bok, ok hallda þar med reglu ok helga hlydni. Enn hann gerdi þetta huortueggia med suo miklum goduilia, at huar sem hann var staddr, hafdi hann adra hondina buna at gera, huat er honum var bodit, enn med annari hendi bar hann [sinn salltara[2]. Sem hann var suo krankr, at hann var at kominn dauda, lætr hann kalla til sin millda fodur abotann, at hann mætti tala vid hann einn samt. Sem brodir bad hann fyrirgefningar, spurdi abotinn, ef hann hefdi nockura stora hluti misgert, sidan hann var[3] munkr. Hann segir: „Þat er minn glæpr, heilagr fadir, at kyrtil vorn brædranna gaf ek fatækum manni þier ouitanda, ok einn kadal geruan med haar tok ek or kiallara.“ Abotinn spurdi, huat hann gerdi af þeim kadal[4]. Hann segir: „Ek batt [hann vm minn kvid[5] at stilla med honum þa ofneyzlu, sem ek var langan tima vanr at hafa i mat ok dryck.“ Abotinn vndrazt þetta miok, ok sem hann villdi leysa þann kadal af brodurnum, fylgdi honum hudin ok kiotid med miklum vog. Eptir þat sagdi hann brodirinn [til abota[1]: „Ek þottumzt[6] aa þessi nott vera leiddr til himins or minum likam, þa kom aa mot mer ein virdulig kona ok sagdi til min: Kennir þu mik? Ek sagdi: Min frv, eigi kennir ek ydr. Hun mællti: Ek er modir myskunnar. Ek sagdi: Min frv, huat biodi þier mer, at ek geri? Hun suaradi: Eptir þria daga aa þeiri sômu tid sem ek nefni, skalltu hier koma.“ Þat vard ok suo, þuiat aa þridia degi aa þeiri tid, sem hun

[1] [*tilf.* *E.* [2] [sitt psallterium *E.* [3] uard *E.* [4] kadli *E.* [5] [honum um minar lendar *E.* [6] *saal.* *E;* þottizt *D.*

sagdi, andadizt hann ok for, sem trvizt, til guds i sueit med þionustumonnum himinrikis drottningar, hueria er hann elskadi med[1] ollu hiarta.

CII[2].

Vor frv hialpadi monnum or siafar haska[3].

A nockurum tima bar suo til, at aboti einn for aa skipi med morgum monnum. Ok sem þeir voru[4] i suo miklum stormi ok siofar haska, at allir oruæntu sier lifs, þa kalla þeir til hialpar, nefnandi huerr[5] þa helga menn, sem þeim kom hellzt i hug. Sumir kalla aa hinn helga Nikolaum, adrir aa hinn helga Clarum, ok sumir [aa hinn millda[6] Andream, eda einhueria adra helga menn guds, kallar huerr aa þann heimuligazt i sina nodsyn[7], sem hann hafdi adr mest elskat. Eptir þat hetu þeir at gefa peninga, sem þeim er titt, er i siofar haska uerda staddir. Enn sem abotinn heyrir, at þeir kalla aa þa helga menn, er minna verdleiks ero, enn eingi nefnir modur myskunnar Mariam, er ollum helgum monnum er mattugari[8], þa mællti hann: „Huat er þat, brædr minir, sem þer giorit[9]? sakir huers heitid þier aa[10] helga menn, þa er ydr megu minnr hialpa, enn fyrirlatid at minnazt vorrar frv, er meira ma oss til nada[11] þiggia enn adrir helgir menn? Þat er god gerd, sem þier giorit, enn miklu betr væri, at[12] þier kalladit allir med einni roddu ok samþycki aa modur myskunnar Mariam.“ Eptir þessum ordum toku allir at kalla til arnadarordz aa guds modur Mariam, bidiandi at hun myskunnadi þeim medr sinni bæn, suo segiandi: „Heyr þu, hin milldazta eilif iungfrv Maria, hialp vorri vesold, liknandi oss, er at dauda erum komnir, ok gef, at wer, er i vorum haska kollum til þinnar milldi, kennim hialp [af þinni[13] bæn. Þu ert [heilug guds modir, þu ert hin

[1] af *E.* [2] *Jfr. ovenfor S. 70.* [3] Af abota *E.* [4] nær i midium sio Brittannie *tilf. E.* [5] huerir *E.* [6] [*mgl. E.* [7] naudsyn *E.* [8] matkare *E.* [9] gratid *E.* [10] adra *tilf. E.* [11] tenadar *E.* [12] ef *E.* [13] [fyrir þina *E.*

matkazta himirikis drottning, þu ert[1] iafnan buin at myskunna þeim, er til þin kalla, þu ert huggan harmþrunginna[2] manna, hialp þeira, er þrongdir ero i haska, ok vernd allra þeira, er eingan tilgang hafa annars stadar til hugganar.“ Abotinn, er sig hafdi suo vm tuo daga ok tuær nætr mætt i fôstu, at hann aat ecki utan eitt epli, song med sinum munkum medr goduiliugu hiarta responsorium Felix namque es, sacra virgo Maria, medr þeim versum sem eptir er responsorium. Þa vard vndarligr hlutr, enn þat er trvanda, at hinn milldazti Jesus Kristr vor herra veitir sinni modur allt þat, er hun vill bidia. Sem folkit bad til guds med swt, ok munkarnir hofdu warla þenna song vt sagt, þa saa allir, at i ofanverdu[3] trenu skein biart lios aa þann hatt, sem kerti væri, þat er i brott rak aull myrkr nætrinnar, lysanda fagrliga ollum þeim, er i voru skipinu. Matti nu huerr sia annan, enn fyrr mattu þeir sakir myrkrs ecki sia. Allr stormr[4] ok okyrleikr siofarins let af eptir bodi himinrikis drottningar, ok vard i stad kyrr[5] siorinn, ok eptir litinn tima lidinn lysti af degi. Feingu þeir godan byr ok þa hofn, sem þeir mundu kiosa.

Nafn heilagrar Marie þydizt siofarstiarna, þuiat hun er ollum helgum monnum biartari[6] ok ollum mattugari[7] til hialpar. Þessir menn saa til hinna minni himintungla ok fengu ecki lios, enn þegar sem þeir sneruzt til siofarstiornunnar, fengu þeir hialp. Þeir hetu aa hina minni helga menn ok fengu eigi hialp, enn þegar þeir kolludu[8] aa hina helguztu[9] allra heilagra manna, voru þeir i stad heyrdir. Þeir hetu [sitt godz[10] til annarra guds uina, ok minkazt ecki stormrinn, enn sem þeir badu til modur myskunnar, huerfr aptr kyrleikr siofarins. Hinn milldi Andreas lætr af vm stund at syna sinn milldleika, at su, sem millduzt er allra heilagra manna, syni sina milldi. Hvildizt[11] heilagr

[1] [*tilf. E.* [2] harmandi *E.* [3] ofanverda sigluna aa *E.* [4] straumr *E.* [5] kyrt ok blidr *E.* [6] helgari *E.* [7] matkare *E.* [8] hetu *E.* [9] mey *tilf. E.* [10] [sinu godze *E.* [11] *saal. E;* Huilikr *D.*

Nikolaus, saa sem aa sio ok landi er iafnan buinn at hialpa, at su sama drottning, fyrir hueria heimrinn tyndr var leystr, hefdi sinn heidr. Heilagr Clarus medr odrum helgum monnum hialpar eigi, at þessi hlutr vardveitizt þeiri, sem ollum helgum monnum er wolldugari [1]. Heyr, kristinn madr, huerr sem þu ert, er þronguizt af stormi hins mikla ok vida hafs þessarrar veralldar, kalla aa þa fyrr enn adra helga menn, er af gudi hefir valld at stodua auduelldliga, eptir þui sem hun vill, storm ok okyrleik allrar skepnu likamligrar ok andligrar.

B [2].

Fra þui er sagt, at abboti nauckr var a skipe med kaupmaunnum, enn þeir fengu vedr haaskasamlict, sua at skip þeira meiddiz allt fyrir ofan sio, ok suo reif segl þeira allt miog i sundr. Fengu þeir hardla mikil aafaull af brauttum bylgium, þat ætlandi þaa ok þa, at skipit mundi kefia undir þeim med ollum farminum, ella mundi leysa i sundr i sua hordum sio med ofrafli vedrsins. Ok sem þeir eru komnir i suo mikinn lifshaaska, þa geriz umtal med kaupmonnum, at þeir skuli heita aa helga menn, ok nefna upp ymsa ok aþra, vm þat leitandi, aa huernn þeir skulu heita ser til lifs. Enn meþan þeir standa i þessv umfangi, þaa þegir aaboti. Þeir spyria, fyrir hueria sauk hann þegi ok leggi ecki til. Hann svaradi: „Ecki hafit þer enn nefndan minn fulltrua.“ Þeir spyria, huerr sa veri. Hann svarar: „Þat er Maria modir drottins, saunn von allra væntandi manna i henni.“ Þeir suorudu: „Vist ætlum ver, at hana megi retliga suo kalla, enn ei vitum ver saugr til þess, at menn hafi enkvm heitit aa hana i hafi.“ Hann suarar: „Reynum nu ok heitvm aa hana, ok uitum, huersu hun verdr uidr oss.“ Þeir bidia hann raada. Siþan mélti aboti fyrir heiti þeira. Eptir þat saung hann responsorium Felix namque es. Ok iafnskiot sem responsorium er endadr, sa þeir biarta stiaurnu [3] i alþycku uedri yfir siglvtre. Aboti mælti, at þeir skyldu

[1] uolldugri *E.* [2] *Samme Legende efter St.* [3] stiarna *Cd.*

suo styra einart, at stiarna þessi veri at sia yfir siglutopp. Siþan sigldu þeir uid þat, sem eptir var seglsins, þar til er þeir toku land med heilu ok hauldnu, lofandi gud ok hans milduzstu modr Mariam.

Sva hialpi ors blezut himinrikis drotning or miclum baarum ok haaskasamligum bylgium þessa hins falluallta lifs, sem hun hialpadi þenna abota med sinum fylgiorum af ofrgangi siofar. Ok hun sé verandi mær ok modir, sannn siofarstiarna, frv sancta Maria, se oss leidandi med sannu liosi sinnar miskunnar til lifs hafnar, vart vonarskip sterkliga stydiandi, suo at eigi tapimz ver kafandi i saarligum diupleika illzku uorar. Dyrkum ver nu med allu afli hiartans ok munnzsins almattigan gud ok hans tiguliga modr Mariam, þess iafnan bidiandi, at i aullum vorum naudsy(n)ium se hun oss nærr verandi ok ors med ser til eilifra fagnada eptir lifit leidandi, hvar hun er um allar aldir med sinvm syne rikiandi.

CIII.

Af Wallltero abota.

Einn brodir af Gramunka lifnadi, sa er Vallterus het, tok eptir vilia Heinreks byskups[1] Vintoniensis ok hans capituli munkaklædi ok lifnad. Eptir þat var hann kosinn til abota i þui munklifi er Tauestock heitir i byskupsdæmi Oxoniensis byskups. Hann tok at gerazt suo lauss i sinni framferd ok ser eptirlatr i lifnadinum, vanrækiandi sina frægd, suo at uida um Eingland vard hann kunnigr af leikarasongum, er af honum voru gerfir. Litlu seinna war hann med guds uilia sleginn longum ok þungum krankleika, ok med suo miklum hofudverk var hann pinadr[2], at læknar gafu honum þat rad, at hud ok kiot aa hans hofdi væri ristid allt nidr at beini i fiora stadi. Heyrdi ek, segir byskupinn, er iarteignina hefir skrifat, hann segia, at um fiogur[3] aar hefdi hann alldri fyrir vanmegni matt eta utan liggiandi nema einn tima vid upphaf sins krankleika.

[1] *saal. E;* konungs *D.* [2] pindr *E.* [3] sio *E.*

Ok þo at hann æti fim sinnum eda sex hid minzta aa daginn[1], var hann suo vanmegn, at med eingu moti matti hann ganga ok eigi standa, utan hann wæri studdr. Enn huat honum matti þessi mikli guds bardagi stoda til hialpar sinni ond, ueit ek eigi, þuiat þar vm er gud minn vottr, at aa þeim sex manudum, sem ek hafdi hann med mer, matti ek eigi annat undirstanda, en mikilleiki hans siukdoms ok saa langi krankleiki, er hann hafdi pinat vm fimtan aar, hefdi hann gert ominnigan hins [fyrra lifs[2].

Nu þann tima sem [med guds giof styrktizt hann[3], suo at hann matti ganga eina milu eda tuær, ok honum nægdizt sem godra manna sidr er til, [tueim sinnum aa dag at neyta, enn stundum einn tima, ef naudsyn bar til[4], ok allr krankleiki hans likama var at mestum hlut forgeinginn, enn alldri vard hann fullkomit[5] heill, þa vox þo ecki [i hans hiarta heitleiki[6] eda girnd andligra hluta, ok eingan kærleik eda goduilia hafdi hann til guds þionustu, ok engan hug hafdi hann aa, at nockur dygd godra hluta blomgadizt i sialfs hans framferdum, ok eigi geymdi hann med faudurligri hirting eda nytsamligum aminningum at sidum sinna undirmanna. Þann tima sem hann skylldi hafa sinn ottusóng ok adrar tidir, ok hans klerkar lasu þeer fyrir honum, sem sidr er til siukum monnum, ok eigi sidr þa er heilug messa sagdizt ok guds likami helgadizt, hafdi hann sik suo lausan ok med litlum athuga, at huerr sem hann sa, matti i nog vndirstanda, at honum war miok ouiliugt at hafa þar til sin eyru. Ok eptir þui sem optliga[7] matti synazt, hellt hann meirr mannligr skamfulleikr[8] i kirkiunni en gudligr kærleiki. Enn þat veit ek at, þar sem hann var aboti ok prestr, matti eingi hans uina ok eigi ek, huern hann ottadizt einkanliga miok, huorki med blidum ordum ok eigi med [skynsamligri eda hardri aaminning[9] honum til

[1] deginum *E.* [2] [lifsins *E.* [3] [guds giof gaf honum styrk *E.* [4] [*tilf.* *E.* [5] fullkomliga *E.* [6] [fullkomliga heitleikr hans hiarta *E.* [7] opinberliga *E.* [8] skammfyllingr *E.* [9] [skynsamligum aminningum *E.*

koma, at hann segdi eina messu, ok þar fyrir mundi ek hann hafa opt miok[1] aasakat, utan uinir[2] hefdi mik bedit þyrma hans krankleika, þuiat hann var til þess med mer, at læknad væri hans hôfud ok likami. Med þessum manni matti þat eina mark sia goduilia til guds truar[3]. Eptir þui sem hann þottizt mega, hellt hann med miklum heidr[4] nafn sællar guds modur iungfru Marie. Hafdi hânn tekit þat i sinn vana[5], at huern tima sem hann heyrdi nafn Marie, hof hann upp sin augu til himins andvarpandi med hiartaligum elskhuga. Ok eingi madr var sa, at aa nockurum tima heyrdi af hans munni, at hann nefndi hennar nafn til fanytra[6] hluta eda hegomligra. Sogdu mer hans heimuligir menn ok eigi sidr sialfr hann, ef ek minnumzt[7] rett, at hann hefdi einga uon eda traust ser til hialpar utan heilaga guds modur Mariam.

Sem þessi aboti hafdi feingit þuilika heilsu sins likama, sem nu var sagt, ok hann hafdi nærr þriu aar sidan verit i þui munklifi, sem hann styrdi, feck hann þa sott, sem hann skildi fra þessu lifi. A þridia degi fyrir hans andlat, þat var aa þorsdag[8] nærr aa þridiu tid dags, misti hann skiotliga sins mals ok uitz ok allz megins sins likama. La hann sem daudr, utan læknar, þeir er vid woru, þottuzt varla kenna af hinni minnztu hræring i hans lifædum eda litinn andardratt fyrir hans briosti, sem lif wæri med honum. Nu sem hans ond var med þessum hætti brott tekin, birtizt honum þess hattar syn. Fyrst var hann uppnuminn i loptid ok fluttr aa einu augabragdi i fiarlæga stadi. Hann sa eitt mikit ok einkanliga hatt sæti, ok i þeim stoli eda hasæti stod upp kross skinandi med hinu mesta liose, aa huerium heck madr negldr upp i hendr ok fætr med iarnnoglum. Hann bar aa sinu hofdi þyrnikoronu, hann hafdi aa sinni sidu stort saar, sem hann væri med spioti lagdr gegnum, ok þar af rann mikit blod. Til hans hægri handar

[1] hardliga *E.* [2] brædr *E.* [3] *mgl. E.* [4] heidri *E.* [5] uanda *E.*
[6] onytra *E.* [7] *saal. E; minnizt D.* [8] þorsdegi *E.*

stod annat hasæti[1], þar sat i ein virdulig[2] frv, huerrar aasiona skein med mikilli[3] fegrd ok oumrædiligri birti. Ollum megum vmkringis[4] hana stod[5] fioldi heilagra eingla. Þar ut af woru patriarche ok[6] prophete. Þar næst satu guds postolar, þa piningarvottar, iatarar ok meyiar, ok otalligr[7] fioldi guds heilagra manna. Enn aa vinstri hond hinum krossfesta þo langt i brott[8] stod oll sueit ohreinna anda. Sem aabotinn sa þetta, efadizt hann ecki vm, at lausnari heimsins var i þessarri mynd kominn at dæma verolldina. Þegar i stad tok at koma af ollum attum heimsins til þessa stadar otalligr fioldi af ollum þiodum, [lyd ok tungum[9], ungir ok gamlir, karlmenn ok konur, rikir menn ok fatækir, lærdir ok leikmenn[10], munkar ok nunnur, ok folk allra handa lifnadar. Sem þeir kuomu fyrir auglit þessa hrædiliga domara, skiptuzt þeir sundr i millum sin, sem huerr væri slitinn[11] fra odrum. [Matti ek eigi, segir abotinn[12], sia edr undirstanda, [aa huern hatt[13] þat vard, þuiat einginn skipti þeim i sundr, eingi greindi illa menn fra godum, eingi rak vonda menn i fra [guds myskunn[14], vtan þat hygg ek, at huers mannz hiarta ok samuizka beri[15] honum vitni, huat hann hafdi gert i sinu lifi. Adrir foru med hinum mesta fagnadi til hægri handar domaranum, enn adrir foru med hormuligri kueinan ok grati oumrædiligum aa vinstra ueg.

Nu sem þessi fyrr sagdr aboti var rekinn til þessa hrædiliga doms, ward hann ottafullr yfiruettugis[16], nærr sem uitlaus, þuiat hans samuizka aasakar hann þa med endrminning margra ok storra sinna motgerda vid sinn millda lausnara, er suo margfallda pinu hafdi þolt fyrir honum[17], ok margir adrir þeir hlutir, sem hann hafdi adr gleymt

[1] sæti *E.* [2] dyrdlig *E.* [3] prydi *tilf.* *E.* [4] umhuerfis *E.* [5] otaululigr *tilf.* *E.* [6] et *E.* [7] otaululigr *E.* [8] fra *E.* [9] [*mgl.* *E.* [10] leiker *E.* [11] i brott *tilf.* *E.* [12] [Ok eigi, segir abotinn, þottumzt ek *E.* [13] [med huerium hætti *E.* [14] [godum monnum *E.* [15] ber *E.* [16] *mgl.* *E.* [17] hann *E.*

ok hugdi enga eda litla synd vera, synduzt honum nu mundu nægiazt einir samt ser til fyrirdæmingar. Hvat mundi hann nu mega gera veslugr, huert mundi hann sig mega til hialpar venda[1], eda huat rad matti hann nu taka? Ecki var þat til, þuiat miklu meira otta hafdi hann af þeim pinum, sem hann vissi sik hafa skylldat[2], enn hann mætti hugsa, huersu hann skylldi gera sina idran, vtan einn hlutr kom honum i hug ok til minnis eda rads, at hann matti[3] fa nockura þo at litla duol sinnar fyrirdæmingar. Sem hann kom fyrir domstol hins krossfesta, ok hann kendi sik dragazt honum [aa vinstri hond[4], fell hann allr til iardar, bidiandi ser myskunnar med gratligri rôdd ok ollum þeim hiartans goduilia, sem hann matti. Ok er honum voru eingi andsuôr gefin, en hann sa sig eigi mega þar leingi dueliazt, kalladi hann med hinum mesta grat ok opi suo segiandi: „Myskunna, drottinn Jesus Kristr, myskunna mer, þuiat allt til þessarrar stundar hefir þu eingan fra þier rekit, þann er kalladi til þinnar myskunnar. Weit ek, drottinn minn, at ek em ecki verdugr at vera heyrdr af þier. Enn verdugr ert þu, at þier til heidrs vendir[5] þu eigi þinni myskunn brott fra mer overdugum. Wird meira þina milldi[6] enn mitt ranglæti. Ef þier, drottinn minn, likar eigi, huilikr ek er, þa ma þier þo eigi mislika, huat ek er, þuiat ek er þin skepna. Er ek þinn einkanliga sakir tueggia hluta, þuiat þu gerdir mik af engu ok leystir mik med þinum sæla dauda. Þat blod sem ek se nu renna af þinni sidu, er mitt werd. Ek bid, minn gud, at þin milldi kasti eigi fra ser mik syndugan, fyrir huerium[7] þu virdizt at þola allar þessar pinur, þuiat alla þessa hluti, drottinn minn, sem nu ser ek fyrir minum augum, trvdi ek [iafnan med fullkomnu hiarta[8], ok eigi matti mikilleiki nockurrar syndar þessa trv taka brott af minu hiarta. Myskunna, drottinn, minum harmi, myskunna minum tarum.

[1] *saal. rettet;* vernda *D og E.* [2] skylldu *E.* [3] mætti *E.* [4] [til uinstri handar *E.* [5] snuer *E.* [6] myskunn *E.* [7] huern *E.* [8] [fullkomliga *E.*

Ok þu er rannsakar hiortu ok uit mannzins, se[1] mikilleika mins harms, fyrir sialfs þins dyrd ok þitt helgazta nafn se til min, ok lit þann harm, sem mik pinar[2], vird þa angist, sem mik þronguir, þann otta, er mik kuelr, ok þa skômm, er ek þolir, ok þat sem ollum þessum hlutum er hormuligra ok vesaligra, þa pinu, sem ek bidr. Drottinn gud minn, þigg mina idran, þo at hun se sein, þuiat þu fyrirsmadir alldri bæn idranda mannz. Leys nu af otta eilifs dauda mik veslugan, er þu skapadir eptir þinni likneskiu."

Domarinn sa til hans med reiduligri asionu ok sagdi: „Wit, madr, at nu er timi doms enn eigi myskunnar, nu er timi, at þu takir ombun þinna werka. Sialfr byrgdir þu fyrir þier weg [til þeirar[3] liknar, sem nu beidizt þu, engan part eda von attu med mer, þuiat nu er dæmt þitt mal." Sem hann hafdi suo sagt, þagdi hann. Nu sem þessi wesli madr war suo hardliga brott rekinn, wendir hann sik til þeirar wirduligrar frv, sem aa odrum stolinum sat, þuiat hann sa nu þat eina mega wera ser til hialpar, þottizt hann wiss af[4], at su sama kona war modir wors herra Jesu Kristz iungfrv Maria. Hann þordi med ongu moti at letta ser af iordunni, at eigi wæri hann þegar þadan brott rekinn, helldr wendir hann sina aasionu med upphalldandi hondum til hennar ok segir: „Se, hin milldazta drottning ok iungfru, sialfr myskunnar brunnrinn[5] byrgizt fyrir mer, ok nu hefir ek ecki at slockua med þenna eilifa elld, vtan þin godgirnd virdizt at luka upp hans watzædar fyrir mer syndugum ok hinum wesalsta[6]. Heyr, hin helgazta drottning, einkanlig huggan allra þeira, sem hialplausir ero, se[1] med aaliti þinnar myskunnar til min, er nu hefir enga adra won til hialpar, lit aa ok se[1], ef nockur harmr er suo mikill ok beiskr sem harmr mins hiarta. Fyrir þeim[7] sem leit þitt litillæti bid ek þik, at þu siair mitt litillæti ok erfidi. Myskunna mer, heilug guds

[1] sia *E.* [2] piner *E.* [3] [þessarar *E.* [4] *mgl. E.* [5] slockvizt ok *tilf. E.* [6] uesalazta *E.* [7] þann sama *E.*

modir, myskunna mer [fyrir þa miklu myskunn[1], er þinn milldi son veitti ollum heiminum fyrir þik, sampinazt minni eymd[2], sæl iungfru, sampinazt, modir allrar myskunnar, heyr, hin milldazti iungfru, hneig augu þinnar myskunnar til min, ok vorkynn [mina gratligu andvarpan ok þann[3] mikla harm, sem þronguir mitt hiarta. Ek bid þig, himinrikis drottning, at med þinum werdleikum ok bænum gerir[4] þu mer blidan þinn son, huern er ek se[5] nu wera styggan einkanliga ok reidan sakir minna glæpa. Þu hin milldazta mær, er mannkynit sættir wid gud, minzt aa mikilleik hans myskunnar, er hann hefir ted monnum[6] fra upphafi weralldar. Se, nu bidr ek fyrir hans augum, ok will hann eigi heyra, ek græt, ok [ser hann eigi til[7], ek pinazt[8], ok will hann eigi myskunna, ek bid med litillæti, ok mykizt hann eigi. Hann byrgir augu sinnar milldi, at hann siai eigi min tar, hann vendir sin[9] eyru ifra, at hann heyri eigi minar bænir. Huersu ma[10] mannkynit hialpazt, ef lausnari heimsins tier suo mikla reidi ok grimleik. Heyr, drottning heimsins[11], iungfrv [englanna ok[12] einkanligs verdleiks, er heidrut ert vmfram alla skepnu af þinum milldazta syni. Ek bidr, at þu minnizt, huersu ek þottumzt[13] þig heidra iafnan, eda med huersu miklum hiartans kærleik ek elskadi þig, eda huersu mikit traust ok von hialpar ek hafdi [iafnan aa[14] þinni godgirnd, ek bid, min frv, at þinn son kennizt fyrir þig wid þat werd[15], sem hann eignadizt i mer fyrir sinn dauda, ok hann kennizt wid mark hins helga kross, þat sem [ek ber[16] i minu enni. Kennizt hann ok wid sinar helganir, med huerium ek er bundinn i hans trv, ok [þat mark kristins doms, er ek ber, ok mun hans milldi eigi vilia þola[17], at ek verdi

[1] [sakir þeirar miklu myskunnar *E.* [2] avnd *E.* [3] [minum anduorpum ok þeim *E.* [4] gior *E.* [5] sier *E.* [6] manninum *E.* [7] [uill hann eigi til sia *E.* [8] pinizt *E.* [9] augu ok *tilf. E.* [10] mun *E.* [11] himins ok iardar *E.* [12] [*mgl. E.* [13] *saal. E;* þottizt *D.* [14] [i *E.* [15] *saal. E;* wed *D.* [16] [hier er *E.* [17] [þol eigi *E.*

rekinn til heluitis[1] berandi þersi dyrligztu hans teikn ok merki. Skunda, min fru, ok veit mer nockura hiolp[2], þuiat ek ma ecki lengi vera her fyrir ydrum kniam."

Himinrikiss drottningh hof þa vpp sitt hofud ok augu til stols domarans ok sagdi: „Minn sæti son, ef þat[3] er moguligt[4], bidr[5] ek, at þu heyrir þenna vesluga[6] mann, er mik bidr ser þiggia nadir af þinv velldi[7]. Ek bidr, at þu heyrir mina bęn fyrir honum, þuiat ek ma eigi fyrirlita hans hiartalig[8] taar." Vorr herra segir: „Min elskuligazta modir, ek iati[9] mik skylldughan at veita þer allt þat, er þv[10] villt beida[11], ok þo at ek vili ecki þer i moti gera, þa vill eigi satt rettlęti þola þat sem þv bidr. Ok þo at ek se miskunnsamr, ma ek eigi tapa sonnu rettlęti. Hans domr er nv dicktadr ok gerr, sem ek sagdi honum[12]." Vor fru snyz þa[13] til abotans, er laa fyrir henni, ok segir til hans[14]: „Heyrir þu, vesall madr, at meiri er þin synd, enn þu megir fyrirgefning faa. Nu ser þv, at ek er ecki heyrd, þo at ek bidi fyrir þer. Nu saatt þu[15], at þinn domr er gerr. Huat er nv þat, sem þer megi verda til hialpar, huat villtv nv gera framar?" Hann segir: „Min frv! Ek veit mer ecki raad nv vera til hialpar, vtann þv vilir mer tia þina milldi, þuiat þv veitz, huerso þv matt mykia minn domara þinn son. Þo at ek viti minn dom vera skipadann, þa heyrda ek hann ecki framsagdann af domaranum. Heyr, modir, hialpara heimsins! Ek bidr þik fyrir sameiginliga heilso ok tru allra kristinna manna, at eigi fyrirlitir þu min taar, ok eigi hafnir þu minni sorgh. Ek særir þik fyrir þann sialfan, sem þu ser her med marki[16] krossfestan, fyrir hans dauda ok saar, fyrir hans blod ok þat holld, sem ek trvir, at hann tok af þinvm likam,

[1] *Her begynder a*[7]. [2] hialp *D*, *E*. [3] þier *E*. [4] matuligt *D*. [5] bid *D*, *E*. [6] vesla *D*, *E*. [7] milldi *D*, *E*. [8] hiartaligu *D*, *E*. [9] iatar *D*, *E*. [10] kant ok *tilf.* *E*. [11] mik bidia *D*, *E*. [12] sialfum *tilf.* *D*. [13] nu *D*, *E*. [14] sva felld ord *tilf.* *E*. [15] ok heyrdir *tilf.* *E*. [16] mer *D*. *E*.

ok þat sama trudi[1] ek iafnan. Ek bidr fyrir þann saara harm, sem þitt hiarta pinadiz[2] med i hans dauda, at þv hialpir mer, þuiat ek veit, at þv matt allt af honum þiggia, þat sem þv vill[3], þv ser einnhvern vegh til at hialpa, ef vilinn er fullkominn. Gior nv sua, at vm allann heiminn se sagt ok i einkanligri minnigh haft þetta dæmi minnar idranar ok þinnar miskunnar."

Guds modir reis þa vpp ok fell a kne fyrir hasæti sins sonar, hon berar sin briost ok talar sua[4] til hans: „Minn kęri son, nv verd ek nærri sem skylldut[5] at fylgia framarr miskunn enn rettlęti, þuiat ek ma eigi venda min eyrv fra harmi ok grat þessa vesla mannz, er bidr til min. Gior eigi mot þinni modur, er þik bidr, þuiat engi bar þer onnur naudzyn til, at þu villdir mik hafua til modur, vtan þv mættir þa rettliga veita miskunn syndugum monnum. Vird æigi illzkv þessa mannz hins synduga, helldr hans idran, æigi hans glæpi, helldr hans harm. Lit æigi, hverr[6] hann var, helldr i huilikann hann hefuir sik skipt, þo at þu rekir hann rettliga fra þer. Vend æigi þinni asionv fra mer, se her þann kuid, er þik bar, se[7] þau briost, er þv saugt, se[7] þessar hendr, er þer þionudv. Minz, minn sæti son, hvers sakir er þv þoldir þessa luti, eda til huers er[8] þv villdir mik til skipa at veita[9] þer þilika luti. Alla þessa luti þoldir þv til þess, at þin milldi metti rettliga hialpa syndugum monnum fyrir mina bęn. Ek skylldaz[10] at heyra þeira bænir, sem þv vant til þin ok leystir med þinu blodi, þuiat þat verd, sem þu gaft mot þeim, er af minv holldi. Minn herra ok son, þo at þv vilir eighi heyra bęn þinnar þionostukonv, heyr modur þina. Ek bidr, at þu gefvir mer þessa ond, fyrir hveria þu gaft til dauda þina eiginliga ond. Heyr, minn son, eigi hann, helldr mik. Gialld[11] hann aptr sialfum þer fyrir mik. Skipa sva, at

[1] truda *E.* [2] pindizt *E.* [3] uillt *D*, *E.* [4] *tilf. D*, *E.* [5] skylldug *E;* skylldugt er *D.* [6] huilikr *D*, *E.* [7] sia *E.* [8] at *E; mgl. D.* [9] uinna *E.* [10] skylldumzt *E.* [11] Giallt *E.*

fyrir hans idran se af ollum þiodum [predicat af þinni milldi. Gef[1] þat fyrir mina bęn, at honum verdi til nytsemdar sv von ok traust, sem hann hafdi a þer sinvm skapara, ok sa godvili, sem hann hafdi til þinnar modur.“ Vorr herra sagdi þa: „Min sæta modir, huat villtu at ek geri. Þat sem þessi madr bidr[2], skal hann eigi fa, þviat eigi[3] ma skommin fa dyrd, æigi fyrirdæming likn, æigi andlatz[4] tapanin hialp. En sakir þess at, þo at rettlętid villdi eigi heyra þina bæn, þa skylldir[5] miskunnin mik at veita þer allt þat, er þv villt bidia, ok þi gef ek, min kæra[6] modir, þenna mann i þitt valld, skal hann nv vera þinn, gior af honum, huat[7] er þer [þickir gott vera[8], er hann nv hialpadr, eigi med minvm domi helldr med þinni giof.“

Hin helgazta iungfru reis[9] nv vpp ok snyz til þessa auma mannz, er a iordunni laa. Hon tekr i hans hond ok reisir hann vpp, hon segir[10] til hans: „Se, nv hefir þu fengit von liknar ok fyrirgefningar, hverf nv aptr til þins likams ok til þins sialfrædis[11], ok buz med godvm verkum vid þinni framferd, þat mesta er þu matt, þuiat a þridia deghi hedan[8] skalltv andazt. Legg a allann hvg eptir megni, at godr verdi þinn endadagr ok þitt rækiliga lif lycktiz [lofligum enda[12]. Sva ok ef nockurir ero þeir þinir vinir, sem þik elski[13] hiartaliga, annathvart sakir likamligrar frendsemi eda þeira godra luta, sem þv hefir þeim teed, bid þa hiartaliga, at þeir leysi þinar syndir med olmosvgerdum, bęnum ok odrum godum milldiverkum, ok minki sva þinar pinur, þuiat med miklum kvolum þurfu[14] at pinaz þinir glępir, med hverium þv matt eigi inn ganga i himinrikis dyrd.“

Þessi madr, er menn hugdu daudann vera, lifnadi nu skiottliga ok hvarf aptr til sialfs sins. Allir þeir sem vid

[1] [predicent þin milldi. Gef *D;* predicat þitt nafn. Þin milldi gefi *E.* [2] beidir *E.* [3] *tilf. D, E.* [4] *saal. D;* odlaz ok *a; mgl. E.* [5] skylldar *D, E.* [6] *saal. D;* kæri, *a, E.* [7] þat *D.* [8] [likar *D, E.* [9] ris *D, E.* [10] þa *tilf. E.* [11] *saal. D, E;* sialfs rædis *a.* [12] [godum enda ok lofligum *E.* [13] elska *E.* [14] *saal. D, E;* þarftv *a.*

voru, vrdu miok ottafullir[1]. Abotinn kallar saman alla sina brædr, þa sem vndir honum voru, fodur sinn ok modur ok alla sina vini, er þar voru komnir at vera vid hans andlat, ok segir þeim alla þessa vitran fra vpphafui ok til enda, ok her med sannar hann sin ord med þeim nogligum taarum, [er fram flugu[2] yfuirvettugis[3] af hans augum med hinum mesta[4] hiartans heittleika[5], sua[6] alldri [letti af[7], medan hans lif vannz. Hann var nv alla stund pinadr med sua mikllum harmi, at mikileiki hans [gratz ok idranar[8] syndiz minka saarleika þeirar sottar, sem hann feck [til dauda[9]. Hann var sua[10] fangin med idran ok [hiartaligri sorgh[11], at sua syndiz, sem hann hefdi ongan nęr likamlighan krankleik, at[12] hann mundi helldr deyia af harmi enn sott, vtann stundum huggadiz hann af þeiri von, sem honum var fyrirheitin. A þridia degi eptir þetta andadiz hann, sem honum var fyrir sagt, [ok ôll þav môrk, sem hann hafdi sialfr fyrir sagt, funduz med honum fyrir hans dauda, i daudanum ok eptir daudann, sua at allir þeir, sem vid voru, hofdu meira fagnat af hans hialp enn ogledi af hans dauda. Truir ek, segir byskupinn, er þessa iartein skrifadi[13], at þessi skipan gudligrar miskunnar var ted aa honum, at engin syndugr madr orvęnti ser hialpar, ef hann vill idraz sinna synda. Her er ollum monnum sameiginliga synt miskunnar port, þat er vor fru sancta Maria, hon er sv sem eingann fyrirsmaar, ongann rekr hon burt[14], vendir hon sik fra engum. Hon er nerr ollum þeim, sem til hennar kalla. Ok þo at þv ottiz at kalla til guds, þuiat þu gerdir hann reidann, kalla þu til heilagrar Mariam, þo at þv hafir hana reida giort, gack til hennar ecki efuandi. [Fyrir Mariam[15] komum ver til Kristz ok verdum

[1] hræddir *E;* ottandi her af *D.* [2] flutu *D.* [3] *mgl. D.* [4] inzta *D.* [5] kærleika *D;* [*mgl. E.* [6] huer er *D, E.* [7] letu af *D;* lettu *E.* [8] [tara *E.* [9] [dauda af *D, E.* [10] allr *tilf. D, E.* [11] [sutligum trega *E.* [12] ok *D, E.* [13] [huern ek, segir byskupinn er þessa iarteign skrifadi, sa med minum likamligum augum *E.* [14] brott *D, E.* [15] [*tilf. D, E.*

sattir vid hann, fyrir modur komum ver til sonarins. Sa milldi herra, er [fra henni[1] villdi fædaz mônnunvm til hialpar, vill ongvan fra ser reka, þann sem hon bidr fyrir, vor herra Jesus Kristr, sa er lifir ok rikir vm allar veralldir[2] verallda. Amen.

CIV[3].

Af brodur Hugberto[4].

I þeiri borg er Papia heitir, i munklifui vars lausnara, var nockurr brodir, sa er var prior þess sama klaustrs. Hann for miok lauss i sinum ordum ok framferdum, þuiat hann hafdi sik meirr[5] til at gera þat, sem rangt var ok vnytsamligt. Ok þo at hann syndiz sva osidlaatr i sinv framferdi, elskadi hann þo einkanliga guds modur Mariam, ok las eptir hveria tid brædranna tidir vorrar fru, vorum herra ok hans modur til lofs, ok stod iafnan, sua at hann villdi alldri sitia, [a medan er[6] hann las þær tidir. Sem þessi munkr hafdi lifat sua langann tima, tekr hann sott, af [þeiri andaz hann[7] ok er grafuinn hia brædrum odrum. Eptir eitt aar lidit þa vitraz hann þeim einum brodur, sem geymir kirkiu, hann het Hugbertus. Þessi brodir stendr vpp a einni nott fyrir ottvsongh, sem þeim heyrir[8], er þat starf hefuir, ok tendrar lios fyrir alltari. Þa heyrir hann, at þessi andadi brodir kalladi a hann hatt ok sagdi sua: „Brodir Hugberti[9]." Hann verdr miok ræddr, er hann heyrir þetta, ok veit eigi, hvers hattar er, ferr hann nv til þess hvss, er siukir menn lagu i, ok hugdi, at þar mundi a hann kallat, þviat þat var nærr klaustrino. Ok sem hann kemr þar, tekr hinn andadi brodir at kalla: „Brodir Hugberte, brodir Hugberte." Hann þorir ongv at svara, ok ferr aptr med otta til sinnar sængr. Þegar hann sofnadi, syndiz honum fyrr sagdr brodir standandi hia sænginni ok talandi [svo til hans[10]: „Sakir hvers villdir þv eigi svara

[1] [fyrir hana *E.* [2] alldir *D, E.* [3] *Jfr. ovenfor S. 105.* [4] *Overskriften af E; i a kan den ikke læses, og D har her ingen.* [5] nær *E.* [6] [aa medan *E;* medan *D.* [7] [huerri hann andazt *D, E.* [8] til *tilf. E.* [9] Hugberte *D, E.* [10] [til sin *E.*

mer, er ek kalladi aa þik?“ Hugbertus kennir hann giorlla ok spyr, hverso honum veri. Hann segir: „Allt her til hefir ek pinaz[1] ok þolt vtlegd i nockuru heradi, hvers hofdinghi heitir Smirna. Ok sem ek var þar suiuirdr ok þrongdr morgum kuolum, bar þat til, at hin virdoligazta[2] drottningh ok hin volldugazta[3] modir vars mikla konungs Jesv Kristz for vm þann stad, hverri er ek var vanr, hvern dagh medan ek lifdi, at syngia[4] tidir. Hon kendi mik, þegar hon sa mik, ok leiddi mik brott med ser i einn fagran ok godan stad.“ Sem brodir Hugbertus heyrir þetta, segir hann odrum brædrum þetta[5], haerso þessi madr[6], sem honum vitradiz, sagdiz vera leystr fra pino fyrir guds modur Mariam. Her af ma skilia, huerso mikit traust [þeir megu[7] hafua a vorri fru, at [þeir mvnv[8] leysaz fra ollvm pinum, sem med goduilia ok rettri trv veita henni þionustu, lesandi hennar tidir dagliga. Þessi brodir[6] Hugbertus andadiz innan farra daga, sidan[9] hann sagdi brædrunum þessa vitran.

B[10].

Prior[11] einn var i Papey settr i munklifi, ei suo sidugr sem best sæmdi, letlaatr ok lausungarmadr, ok eptir þui sizst sem vera aatti, enn þo elskadi hann miok guds modr Mariam, henni dagliga tidir syngiandi. Hann andadiz ok var grafinn. Ok er .xii. manadir voru lidnir, þa syndiz hann munki þeim, er kirkiu vardueitti, saa hiet Hugbertus. Ok er hann hafdi at liosi giort ok stod fyrir altari, þaa kallar hinn andadi ok mælti: „Hugbertus brodir.“ Hann uard hræddr ok þegir, ok ætlar at skunda i brottu. Hann kallar i annat sinn, en Hugbertus þordi eigi at suara ok geck til reckiv sinnar med otta. Enn er hann sofnadi, þa syndiz honum hinn andadi broþir ok mælti: „Hui suaradir þu mer ecki, er ek kalladi?“ Hann svaradi: „Huilict hefir

[1] pinzt *D.* [2] virduligsta *D.* [3] volldugsta *D.* [4] heilsa ok syngia hennar *E.* [5] *mgl. D, E.* [6] munkr *D, E.* [7] [þier megut *D.* [8] [þeir muni *E;* þier munut *D.* [9] sem *E.* [10] *Den samme Legende efter St.*[3] [11] (P)roor *Cd.*

þu, brodir?" „Hart hefir ek haft, sagdi hann, ek hefir verit i vtlegd, þeiri er hofdingi sa er yfir, at Smirna heitir, i miclum meinlætum, vnz þagat kom hin gofugliga moþir hins hæsta konungs, er ek dyrkadi i þessvm heimi med dagligum tidalestri. Ok er hvn sa mik, þa tok hvn mik til sin ok setti mik i godan stad." Hugbertus sagdi vitran þessa brædr(um) ok lifdi faa daga sidan.

CV [1].

Vor frv hialpadi munk.

Þat ma opinberliga skilia af þeim lut, sem her fylgir, huat milld ok sæt hin helga Maria modir vars herra Jesu Kristz [2] ok allrar milldi er vid þa, er hana elska ok dyrka ok leita med ollu megni at fa hennar vinatto [3]. Virdoligr fadir Hedricus prior Certhesij [4], er þessa luti saa ok heyrdi, sagdi, at sa var einn munkr i þvi munklifui, er Vest heitir, Levricus at nafne, er þann tima, er aboti Certhesij var allr, leitadi a marga [5] vega at verda aboti yfir þeim stad. Enn þat var miok i mot vilia hans abota ok sua i mot vilia munkanna i Certhesia. Ok þo at þeir allir vęri motstadligir hans vilia her vm, var [hann þo þangat skipadr [6] med styrk þess konungs, er þa var fyrir [7] rikino. Enn þegar konungrinn sa, at þat mislikadi hans abota ok munkvm fyrr nefndz stadar, tok hann hann i brott þadan ok skipadi [8] yfir klaustr miok fiarlęgt, er Holl [9] heitir. Levricus var þar langann tima. Eptir þat [10] for hann aptr til Certhesium [11], ok var þar enn annan tima.

Litlu seinna enn hann kom þar, tok hann krankleika, af hverium hann andadiz. Enn þo at þessi Levricus færi eigi sva fram vm marga lvti, sem vera atti, elskadi hann þo miok sęla guds modur Mariam ok þionadi henni iafnan med ollu sinv megni, hann song af [12] henni messu tueim

[1] *Jfr. ovenfor S. 111.* [2] modir myskunnar *tilf. D, E.* [3] ok fullting *tilf. D, E.* [4] Cercesij *E.* [5] alla *D.* [6] [honum þo þangat skipat *E.* [7] *saal. D;* yfir *E, mgl. a.* [8] hann *tilf. E.* [9] Hull *D;* Hall *E.* [10] langann tima *E.* [11] *saal. a, D;* Certesijm *E.* [12] *mgl. E.*

sinnum eda þrim sinnum i hverri vikv. Sem hann var miok męddr [af þeim krankleika[1], er hann tok, ok hann ottadiz sinn dauda, sendi hann eptir sinum abota, at hann kemi til hans, ok villdi sættaz vid hann, þviat hann ottadiz, ef hann dæi, adr[2] hann sættiz, at hann fengi þungar pinur fyrir sinar syndir. Nu sem hann pinadiz [sva af þunga þessarar sottar[3], at hann sneriz a ymsar hlidar, þar sem hann laa, vitandi eigi, huat hann mætti[4] helldz gera, þat sem honum vęri til hialpar, bidr hann munkana, þa sem þar voru vid, at fyrir guds elsku ok hans modur Marie veitti þeir honum miskunn med brodurligum kærleik, at þeir fęri i klaustrid ok będi milldi almattigs guds ok hina sælu modur Mariam miskunnar fyrir þeim haska ok þrongingh, er hann þoldi, at þau tedi honum sina miskunn frialsandi hans ond, sem hon fęri brott or likaminum fra þeim kuolum, sem[5] hann ottadiz. Ok sem hann beid kvomo sins abota, eptir hverium hann hafdi sent, ok munkarnir i klaustrino sungv fyrir honum letanias ok adrar bęnir, misti hann sins maals, ok la sem hann veri dauðr. Munkarnir komv til hans, þegar sem þeir heyrdu þetta ok hormuðo miok, er hann matti eigi taka likam vors herra ok eigi fa helga olean[6], adr hann audadiz. Þeir stodu yfuir honum miok ryggir, vitandi eigi hvat þeir skylldu[7] gera, þuiat hann la sem daudr madr, ok mattu þeir ongua þionustu veita honum sem lifuanda manni, enn þuiat hann stirnadi[8] æigi, þordu þeir æigi at iarda hann sem daudann mann.

Sem þeir hofdu lengi stadit yfir honum, ok þeir sa mikla frodu falla or hans munni, sua at þeir trudu hann helldr vera daudann enn lifuanda[9], lifnadi hann skiottliga ok tok at grata sva segiandi: „Min fru sancta Maria, þackir geri ek þer, er þv hefuir mik nu frelst a þessum degi ok fordat, at eigi felli[10] ek i fyrirdæmingh eilifua, sem

[1] [*tilf. D, E.* [2] enn *tilf. E.* [3] [af þessari sott sua miok *E.* [4] skylldi *E.* [5] er *D, E.* [6] olian *E.* [7] skylldi *D.* [8] *saal. ogs. E;* stirdnadi *D.* [9] lifs *E.* [10] fella *D, E.*

ek var verdugr, hver er skiotliga hefdi yfir mik komit, vtan þv hefdir mer hialpat. Frv sancta Maria, ek gerir þer miklar þackir, at þv batt fyrir mer þinn sæta son varn herra Jesum Kristum, at ek skylldi mega hans blod ok holld taka ok faa alla þa þionustu fyrir mitt andlaat, sem kristnum manni heyrir." Eptir þat bad hann priorinn ok adra brædr, at þeir gęfui honum skiott vars herra likam. Sem sv[1] helgazta forn var borin til hans, sem hann beiddiz, sagdi hann med taarvm sik fullkomliga trua med hiartanu enn iata med munninum, at þetta, sem syndiz vndir brauds liking, var sannliga likami vars lausnara, hvern er hann tok af ivngfru Maria, ok þat sama heck a krossinum fyrir oss syndugum monnum, ok þat blod rann af hans sidv. Eptir þat sem hann hafdi bergt holldi ok blodi vars lausnara, bad hann brædrna, at þeir veitti honum hina sidaztu smurningh. Sem þessir allir lutir voru vtsagdir til enda eptir skipan, blezadi hann þeim ollum munkum, er vid voru, ok gaf þeim absolucionem. Munkarnir gerdu slikt hit sama vid hann ok blezadu honum. Eptir þat logdu þeir [hann yfir[2] eitt haarklædi. Hann andadiz þegar med gledi ok fagnadi. Heilogh guds modir Maria, hveria er hann lofadi sua sættliga, tok hans ond leidandi hana i huilldarstad, eptir þui sem þeir trudu, er vid voru ok sa þessa luti. Brædrnir iordudu hann i sino capitulo blezandi ok lofandi gud ok hans modur Mariam, er sva mikla miskunn hafdi honum ted.

Þessi iartein er til þess ritud, at ver siem iafnan oruggir, ef ver elskvm, sem verdugt er, helga guds modur iungfru Mariam, þa sem er modir miskunnar ok allrar milldi, gerandi hennar helgu minningh med allri kvnnasto vtann aflaat[3], at hon mvn giarna oss hialpa, sva opt sem oss er naudzyn til, ok enn helldr mvn hon oss frialsa[4] af eilifum pislum, þeim er ver ervm verdugir sakir vorra synda. Ok sem hon hefir oss frialsat[5], mun hon oss [at eilifu[6] hialpa fyrir

[1] hin *tilf. E.* [2] [yfir hann *D.* [3] aflate *E.* [4] frelsa *D.* [5] frelsat *D.* [6] [*tilf. D, E.*

miskunn sins millda lausnara ok sonar Jesu Kristz. [Honum se lof ok dyrd med gudi fedr ok hinum helga anda utan enda. Amen[1].

CVI.

Vor frv frelsti prior or pinu.

Gaufredus het herra þess kastala, er Sinemurum kallaz. Enn sidan hann hafdi langann tima med mikilli tign lifat i þessi verolld, neitar hann heiminum tendradr med heilags anda gipt, ok tekr munkabunat[2] ok reglu i Cluniaco, ok med honum son hans ok .iii. dætr. Lifir hann þar lengi heilagliga vtan kueinan. Ok sem hann var fullkominn i verdleik gods[3] lifnadar ok vitzku gudligs logmals, geriz hann prior systranna i þui klaustri, er Martianum[4] heitir. Ok sem hann hefir þessa ahyggiu haft [vm nockur aar[5] med litilæti ok godvilia, tekr hann likamlighan krankleika ok andaz. Systrnar helldv sætliga minning hans skæra lifnadar ok fylgdu hans likama til graftar med helgum bęnum ok nogligum taarum ok grofu hann i kirkiu, vardueitandi med goduilia hans minningh i sinum hiortum.

Litlu eptir andlat sitt vitraz hann þeiri systur er Albarea[6] het ok mællti til hennar: „Systir, kennir þv mik?“ Hon segiz[7] kenna herra Gaufredum þeira prior. Hann sagdi: „Ek er[8] sa, sem þv segir, enn ek er[8] sendr til þin at gera kunniga þa luti, sem mer ero giorfir. A minum daudatima liopu illgiarnir andar at minni saal med ogurligum gny ok kringdu ollum megum sem gerandi fylkingh vm mik. Ok er ek verd[9] miok ottandi af þeiri[10] syn, hyggiandi at þeir mundi mik[11] þa ok þa gripa, witradizt skiotliga guds modir Maria med hinum helga Petro, ognandi þeim dioflaflocki med sinni nauist ok mællti: „Heyrit, illgiarnir andar, til huers kuomut[12] þier hier?“ Þeir segia: „Hann war vor madr, ok gerdi[13] vor werk, medan hann

[1] [*tilf.* *D*, *E*. [2] munkaklædnat *D*, *E*. [3] sins *E*. [4] Maritanum *D*; Martinianum *E*. [5] [leingi *E*. [6] Albaria *E*. [7] segir sik *D*. *E*. [8] em *E*. [9] vard *D*; uar *E*. [10] þeira *D*, *E*. [11] *Her ender a*[7]. [12] komi *E*. [13] uann *E*.

lifdi i verolldinni, [þat sem enn er meira[1]." Hun sagdi: „Hann gerdi idran fyrir alla þa hluti, ok hier med nitadi[2] hann verolldinni, þat sem enn er meira." Enn er ovinrinn hafdi marga hluti mot honum kastat, ok hin milldazta iungfru eydir þeim ollum med sanri skynsemi, segir hann suo, sem hann ferr sik sigradann vm adra[3] hluti: „Einn er hlutr eptir, sa er med eingri [skynsamligri vernd[4] ma eydazt, hann lagdi nytt gialld ok tolla aa þau klædi ok vefi, sem alla vega voru flutt til þuottar til kastalans[5] Sinemuro, ok þa tolla tok hann eigi sialfr af, ok eingi sa er eptir hann kom. Enn þuiat þessi syndsamlig ok agirnisfull skipan stendr, þa er skyllt, at hann hafi iafnan pinu þessarrar syndar." Hin helgazta iungfru suarar: „Einga pinu skal hann [hafa eda[6] taka fyrir [hinar fyrri[6] sinar syndir, þuiat hann gerdizt munkr, ma hann þui fyrir utan ef hialpazt." Eptir þetta rekr hun dioflana aa flotta ok frelsir[7] mik af þeira valldi. Bid ek nu, at þu segir þessa hluti Gaufredo minum syni, er tok erfd eptir mik, bidiandi hann minna vegna, at hann taki af þenna rangliga toll ok leidi þenna hlut aptr til hins fyrra vana."

Sem hann hefir sagt þessa hluti, huerfr hann brott. Fyrr sogd systir Albares[8] ferr nv til frv Idalam[9] systur Heinreks Englakonungs, er fyrr hafdi werit hertuginna Blesensis, enn nv var hun litillat guds ambatt, segiandi henni alla þessa hluti. Hun kallar til sin fyrr sagdan Gaufredum ok spyrr eptir, huort fadir hans hefir nockurn nyian[10] toll aa lagt klædi eda vefi þa, sem þuegnir voru i fyrr sogdum kastala Sinemuro. Ok sem hun heyrir af honum [, at þessi hluti er sannr[11], sem hinn andadi brodir hafdi sagt, skilr hun, at þessi vitran er sonn, er hun heyrdi af sannordre systur, þeiri sem eigi vissi adr þenna hlut, ok þuiat vitnisburdr þess mannz, er þetta vissi, sannadi vitranina.

[1] [*tilf.* *E.* [2] neitade *E.* [3] alla *E.* [4] [skynsemi *E.* [5] de *tilf.* *E.* [6] [*mgl.* *E.* [7] frelsti *E.* [8] Albar *E.* [9] Ydalam *E.* [10] *tilf.* *E.* [11] [þessa hluti sanna uera eptir þui *E.*

CVII.

Brodir var leiddr.

Brodir einn sa er leiddr var or likam [1], huerium er heilagr Nikolaus syndi dyrd margra godra manna i huildarstodum, segir suo milli annarra hluta. Ek sa, sagdi hann, einn þann brodur godrar minningar, sem prior var i nockuru klaustri ok fyrir þrim uetrum andadiz. Ek kendi hann gerla, þuiat hann var minn godr vin alla tima fra æsku alldri. Ek heilsadi honum, hann heilsadi mer i mot blidliga, ok sagdi mer marga hluti. Hann var þa fyrir bæn vorrar frv or tekinn ollum kuolum ok var einkanliga gladr, þuiat hann beid þa med oruggu trausti hinnar mestu sælu ok dyrdar, þat er at sia sialfan gud. Skylldi hann þa ombun fa fyrir sina verdleika. Hann hafdi munks buning fra barndomi allt til sinnar elli, halldandi meydom hugskotz ok likams med helgu litillæti. Hann leitadi at sigra hardleik ok bindindi regluhalldzins ok langar vokur ok bænir med godvilia ok kærleik hiartans. Hann neitadi engum þeim, sem þurfandi var [ok hann bad, huat er [2] hann matti honum gera til hugganar, ok eptir postolans ordum hafdi hann sik suo til at veita alla hluti ollum, at hann geymdi sialldan þeira likamligra hluta, sem honum voru naudsynligir, enn gerdi iafnan eptir megni þa hluti, sem odrum voru [3] nytsamligir.

Sem hann starfadi langan tima i þuilikum dygdarverkum, feck hann suo mikinn krankleika, at tueim arum fyrir sitt andlat misti hann annars sins auga, ok nalega wrdu hans limir megnlausir af ymisligri sott. Enn eptir þui sem Salomon segir, at andenn styrkir vanmegn mannzins, var hann alldri þui helldr brott or kor eda fra sidum brædranna. Hann at alldri kiot, sidan hann var litid barn, enn hann lagdi mikinn hug aa iafnan, er brædrnir woru krankir, at þeir feingi kiot, þegar þeir villdi. Hann aat

[1] sinum likama *E.* [2] [huat er hann bad ok *E.* [3] naudsynligir ok *tilf. E.*

iafnan med brædrunum ok gladdizt meirr ok framar af þeira gledi ok sadningu en sialfs sins. Eptir þat feck hann krankleika, ok sem hann var nærr at dauda kominn, bergdi hann holldi ok blodi vors herra Jesu Kristz, ok var sidan oleadr[1], lifdi hann suo nærr tiu daga, at hann aat eigi eda[2] drack, enn lofadi iafnan gud ok hans modur.

A næstu nott adr[3] hann andadizt, sem komit var at ottusongs tima, sa hann vorn herra Jesum med sinni helguztu modur Maria koma til sin biodandi honum med ser blidliga. Hann kallar þa brædrna til sin ok segir þeim med glodu hiarta, at hann mvn um morgininn eptir andazt. Þat vard ok suo, þuiat aa þridiu tid dags let hann sik leggia i haarklædi ok osku, ok sem hann hafdi lesit sinar tidir ok þar med tidir vorrar frv, hueriar hann var vanr fra sinum barndomi at segia, minnizt hann vid pislarmark vors lausnara. Sidan hann hafdi latid lesa fyrir sier passionem vors herra ok salminn Domine exaudi ok Benedic huorntueggia[4], ok sem hann hefir blezat brædrunum, segir hann eingiliga heilsan vorrar frv, ok vid þat andadizt hann. Hann hafdi i fyrstu, segir brodirinn, þolt nockurar lettbærar pinur sakir ymisligrar sinnar vanræktar, ok suo at hann hafdi eigi vmvandat vid sina vndirmenn marga hluti, er þeir hofdu gert moti sinni reglu, enn nu var hann suo skærr ok biartr, bidandi þeirar dyrdar, sem gud ok vor frv veittu[5] honum fyrir sinar dygdir.

CVIII.

Brodir sa vorn herra ok hans modur i messu[6].

Geirardus het brodir einn i Clugniaco[7]. Heilagr Fadir Hugo aboti[8] fæddi hann upp ok kendi honum heilaga sidu, fra þui er hann var litill smasueinn. Var hann fyst[8] leingi klerkr, enn sidan gerdizt hann munkr. Hann liktizt sinum meistara, suo at hann syndi med sinum godum sidum likneskiu hans dygda sem innsiglada aa sinni dagligri

[1] oliadr *E.* [2] ne *E.* [3] enn *tilf. E.* [4] huortveggia *E.* [5] ueitti *E.* [6] Fra Geirardo *E.* [7] Cluniaco *E.* [8] *mgl. E.*

framferd. Þat bar til einn tima, sem hann song messu i kirkiu sællar guds modur Marie attanda[1] dag iola, at i messunni litlu fyrir drottinliga bæn Pater noster, sem hann sa til, þar sem var heilug forn aa alltarinu, sa hann eigi oflatuna[2], enn þar sem hun hafdi verit aa corporale, sa hann einn smasuein leikanda vid sinar hendr, sem born ero von. Hann ottazt miok, er hann ser þetta, vitandi eigi, huat hann skal gera. Hann ser ok odrum megum hia alltarinu standa eina iungfru einkanliga fagra ok sæmiliga klædda. Hann skilr med heilax anda giof, at þar[3] er himinrikis drottning sæl iungfrv Maria modir þess sama sueins[4], vardveitandi hann med modurligri aahyggiu ok geymslu med mikilli virdingu. Hia henni ser hann guds eingil skinanda med himneskri fegrd. Eigi [matti hann segia ok eigi[5] ek skrifa, huersu mikil gledi ok þar med otti var i hans hug, sem hann sa þetta, þuiat hans hiarta ok holld fognudu med lifanda gudi. Hann heyrdi eingilinn, er stod [vid alltarit[6], tala þessi ord: „Huat undrazt þu, segir eingillinn, þessi sueinn, er þu ser, styrir himenriki ok iardriki.“ Eptir þat huarf brott su himneska syn, ok þar sem fyrr sa hann [smasueininn, sa hann nu oblatuna aa alltarinu[7] i brauds likingu. Hann segir nu vt messuna ok þackar gudi þessa faheyrdu vitran.

Þessi fyrr sagdr brodir Geirardus for sidan i þann stad, sem heitir Alltumiugum, ok var þar prior langa stund yfir nockurum brædrum. I þeim sama stad andadizt hann ok for til guds. Enn þuiat hann setti alla sina von vndir helgan ok hialp holldz ok blods vors herra Jesu Kristz, þa tedi gud enn fyrir hann[8] eina fagra iarteign þar af. Eptir hans andlat sa einn brodir [þess hattar syn[9], sem diofullinn geingi inn i hans herbergi vm nott i liki suartz

[1] aa tiunda *E.* [2] oblatuna *E.* [3] þat *E.* [4] smasueins *E.* [5] [ma ek segia ok eigi ma *E.* [6] [hia alltarinu *E.* [7] [smasuein áá alltarinu, sa hann nu oblatuna *E.* [8] andadann *tilf.* *E.* [9] [*mgl.* *E.*

ok litils blamannz ok [stædi hia honum[1]. Brodurnum syndizt, sem hans hendr stædi ut um eyrnaborurnar. Hann retti ut or sinum mvnni [elldliga tungu[2], med huerri hann sagdi sik skylldu sleikia brott·allt kiot af hans beinum. Brodirinn verdr miok hræddr ok þickir ser uis daudi. Honum syndizt þa sem brodir Geirardus kæmi til hans med biartri aasionu ok stadfastligri. Hann tekr þann hrædiliga blamann [med sinni hendi[3] ok fellir hann til iardar, stigandi karlmannliga sinum fæti aa hans hals [ok kyrkir hans barka[4]. Hans hofud þrutnar sem einn storr ketill, hann reist suo iordina med sinni elldligri tungu, sem ardr hefdi·geingit, ok brendi þat sem nærr var. Geirardus talar til brodurins, er naliga var sem vitlaus af þessarri syn ok segir: „Villtu frelsazt af þessum diofli?“ Brodirinn segir[5] þat giarna vilia. Geirardus segir: „Far til abotans, ok bid hann kalla til sin þann brodur, er iarnsmid[6] hefir i klaustrinu, ok seg honum þau min ord, at hann leiti eptir gerla vid hann, huort hann hefir nockurn tima efat um, at þat væri holld ok blod vors herra Jesu Kristz, sem helgazt aa alltarinu i huerri messu ok synizt i [mynd brauds[7] ok vins, ok suo leiti hann eptir, huers hattar vitran brodirinn feck, at[8] hann fyrirlet þessa otrv.“

·Fair dagar lidu adr brodirinn sagdi abotanum þat, sem honum var bodit. Hann kallar til sin iarnsmidinn ok spyrr hann leyniliga, ef[9] hann hefdi nockura vitran sed af guds likam, biodandi honum i krapti heilagrar hlydni, at hann þegdi eigi[10] yfir. Brodirinn suarar: „Fyrir longum[11] tima, segir hann, freistadi hinn gamli mannzins ouin min vm þann hlut, suo at ek hefdi med þess hattar otrv af geingit rettum veg, utan gudlig milldi hefdi hialpad mer. Ok sem minn litilleiki oruænti, at ek mætti hier um fa rettan skilning, þa vendi ek ollu minu trausti ok von

[1] [stod hia hans sæng *E.* [2] [elldztungu *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [*tilf. E.* [5] segizt *E.* [6] iarnsmide *E.* [7] [brauds asionu *E.* [8] er *E.* [9] huort *E.* [10] þar *tilf. E.* [11] langann *E.*

til sællar guds modur Mariam, bidiandi med ollu kostgæfi mins hiarta, at hun frelsi mik[1] med sinni myskunn af bondum þessarrar illzku ok otrv. Ok sem lidnir voru nærr fimtan[2] dagar, fra þui er ek hof upp mina bæn, syndizt mer suo i suefni, sem ek væri fyrir [haaalltari i kirkiunni[3], ok smasueinn eins aars gamall, sa er sat aa alltarinu, bydi, at ek skylldi ganga til hans. Sem ek kom til hans, minti hann mik aa, at ek tæki med minum mvnni þat helga braud, er hann hellt i sinni hendi. Sem ek hafdi þat gert, sagdi hann: „Tak ok mik i þinn fadm ok ber mik aa þinum armleggium um kirkiuna.“ Ek tok hann mer i fadm med miklum otta, sagdi brodirinn, ok bar ek hann i minum hondum, sem ek kunni sæmiligazt fra alltarinu allt til kordyranna. Kendi ek engann þunga af þeiri sætu byrdi, ok fra þeim degi var mitt hiarta suo hreinsat af allri otrv ok freistni, at eingi merki hinnar fyrri otrv voru eptir med mer, ok hedan af hellt ek med styrkri stadfesti retta trv vm holld ok blod vors herra.“ Abotinn ok allir þeir, sem heyrdu þessa hluti, lofudu gud ok hans modur Mariam, er alla sina þionustumenn leysir iafnan bædi andliga ok likamliga af haska.

CIX.

Vor frv bad fyrir ollum heiminvm til sins sonar.

Nockur brodir af berfættu brædra[4] lifnadi, sa er langan tima var med hinum helga Francisco, sagdi morgum brædrum af predikara lifnadi, at i þann tima er heilagr Dominicus var i Roma at bidia pafann styrkia med sinu samþycki þa reglu, sem hann hof, bad fyrr sagdr Dominicus um nottina eptir sinum vana til guds. Þa sa hann vorn herra Jesum Kristum i loptinu halldanda med sinni hendi þriu spiot, ok skok þau suo, sem hann mundi þeim skiota um heiminn. Hans sæta modir sæl iungfrv Maria kemr til hans ok spyrr eptir, huat hann vill gera. Hann segir:

[1] mina ueslu aund *E.* [2] .xii. *E.* [3] [alltari i haufutkirkiunne *E.*
[4] klaustri ok *tilf. E.*

„Allr heimrinn er fullr af[1] þrimr lôstum, þat er obbelldi[2], saurlifi ok agirni, ok þui skal ek mennina skiota med þessum þrimr spiotum.“ Himinrikis drottning fell þa fram fyrir hans kne ok sagdi: „Minn sæti son, myskunna ok still þitt rettlæti med myskunn.“ Vorr herra suarar: “Þu serr, min sæta modir, huersu margbattadar meingerdir mer ero gerfar.“ Hun segir: „Minn kæri son, still þina reidi ok bid litla stund, þuiat ek hefir trulyndan þionustumann ok styrkan kappa, þann sem hueruetna vm heim skal fara, mvn hann huervetna fa sigr ok leggia alla vndir þitt valld, ok annan þinn þræl mun ek gefa honum til hialpar ok fulltings, skal hann med honum strida þier til heidrs.“

Vorr herra suarar: „Giarna skal ek blidkazt vid þina bæn, ok syn mer þa, sem þu villt [at sendir se[3] til þessarrar þionustu.“ Hun leiddi þa fram fyrir Krist[4] hinn helga Dominicum. Jesus Kristr sagdi þa: „Sannliga er þessi godr ok rauskr stridsmadr, mvn hann ok allan hug aa leggia at gera þat sem þu sagdir.“ Wor frv leiddi ok fram fyrir hann hinn helga Fransciscum. Taladi gud þuilikum ordum til hans. Heilagr Dominicus hugdi þa gerla at sinum kumpan, þuiat hann sa hann eigi fyrr. Vm morguninn eptir funduzt þeir i kirkiu, ok kendi Dominicus þa hinn helga Franciscum af þui, sem honum vitradizt vm nottina, suo at eingi þurfti at segia honum, huerr hann var. Fadmar hann Franciscum ok kyssir suo segiandi: „Þu ert minn kumpan, þu skallt renna med mer. Stôndum[5] badir samt, ok mun eingi mega standa i mot ockr.“ Segir hinn sæli Dominicus guds manni Francisco alla þessa vitran. Hedan af gerdizt suo heitr kærleiki þeira i milli, sem þeir hefdi eitt hiarta ok eina ond i Kristi. Budu þeir [suo sinum eptirkomondum at hallda æfinliga[6].

[1] med *E.* [2] ofbellde *E.* [3] [senda *E.* [4] uorn herra *E.* [5] Standim *E.* [6] [sinum eptirkomindum at hallda suo æfinliga sin i milli *E.*

CX.

Vor frv vitrazt Reginalldo[1].

A dogum Frederici keisara secundi[2], sem meistari Reginalldus decanus Aurelianensis, sa er fim aar hafdi verit magister[3] decretorum i Paris, hafdi sik intad[4] vndir predicara lifnad ok þa reglu, er heilagr Dominicus skipadi, þa tok hann febres, ok er þessi krankleiki uox suo miok[5], at eingi lækning matti hann minka, þuiat hans nattura ok hans afl var med ollu þrotid, [sa daudi, sem ollum þotti honum viss, byrgdi vti alla von lifs edr lifs heilsu[6], enn guds madr Dominicus harmar[7] miok, at hann skal missa suo skiotliga [þessa hins[8] nyfædda sonar, snyr hann sik nu med[9] aluoru til bænar, kallandi med stadfastri bæn hiartans til eyrna gudligrar milldi ok drottningar myskunnarinnar sællar Marie, huerri hann hafdi sik ok allan þann [lifnat, sem hann hof[10], i valld gefit ok heitid hana at elska einkanliga vmfram alla helga menn, ok bidr, at gud taki eigi suo skiott fra honum þenna hans son, sem hann ætladi sier til gledi ok hugganar, ok enn var eigi fæddr fyrir framning regluligs lifnadar helldr at eins getinn. Ok þuiat hann treysti, at þessi madr Reginalldus mundi nytsamligr vera guds kristni, ef hann yrdi heill, þa bidr hann stadfastliga gud, þo at hann vili eigi veita honum langt lif, at hann mætti glediazt vm suo langan tima, sem [guds milldi[11] vill gefa, af samvistu þessa sins brodur.

Sem hinn helgi Dominicus er iafnliga aa bænum, þa synizt Reginalldus[12] einn tima, er hann vakir miok at kominn dauda, sem modir myskunnar komi til hans syniliga[13] med tueim iungfrum einkanliga fögrum. Hun talar til hans þessum ordum med blidri aasionu: „Bid mik, hvat er þu vill, ok mun ek gefa þier.“ Sem hann ottaz miok, vndrandi

[1] Af Frideriko *E.* [2] med þui nafne *tilf. E.* [3] meistare *E.* [4] iaad *E.* [5] mikit *E.* [6] [*mgl. E.* [7] þat *tilf. E.* [8] [sins *E.* [9] allri *tilf. E.* [10] [lyd, sem hann uar yfir settr *E.* [11] [gud *E.* [12] Reginalldo *E.* [13] *mgl. E.*

huersu sæmiliga vor frv virdizt hans at uitia, ok huersu litilatliga hun talar til hans, ok hugsadi med sier, huers hann skal bidia, þa talar onnur su mærin, sem med vorri frv var, til hans, at hann skylldi eingan hlut einn aa nefna, vtan þiggia huat sem modir myskunnar [vill honum[1] ueita, gefandi sik allan henni i ualld. Enn er hann hafdi suo gert, rettir hun fram sina hond ok smyrr augu, eyru ok nasir þessa siuka mannz med þui helga[2] oleo, sem hun hafdi þangat flutt med sier. Hier med smyrr hon hans munn, hendr, lendar ok fætr, lesandi þau ord, sem uidrkuæmilig voru [huerri smurninginni[3]. En þau ein ero hier skrifut, sem hun sagdi vid smurning lendanna ok hans fota. Sagdi hun suo, er hun smurdi lendarnar: „Þinar lendar se gyrdar med gyrdli skirlifis," enn vid fætrna sagdi hun þessi ord: „Ek smyr þina fætr, buandi[4] þa at fara at predica frid heilags gudspiallz." Ok enn segir hun: „Aa þridia degi mvn ek senda þier ampull[5] fullkominnar heilsu [med oleo[6]." Eptir þat synir hon honum klædi predikara suo mælandi: „[Þessi er bunadr[6] þins lifnadar." Eptir þat huerfr hon aa brott fra hins siuka mannz augum, ok þegar i stad huarf brott allr hans siukleiki, ok vard hann heill, þuiat modir myskunnarinnar, su er kann at tempra þat oleum, sem orugt er til læknisdoms[7], hafdi hann smurt.

Heilagr Dominicus guds þionustumadr vissi af gudligri vitran, þar sem hann var aa bænum, alla þa hluti, sem gerduzt vm Reginalldum. Wm morgininn eptir kemr hann til hans ok heyrir af honum alla þessa vitran, ok tok þau klædi, sem heilog iungfrv Maria hafdi honum synt. [Hofdu þeir adr huita sloppa med lerept[6]. Witni[8] þessarrar fogrv iarteignar var ok einn Jons[9] spitala brodir, er eptir þria daga sagdi Reginalldo allan haatt vitran(ar)innar[10] vidr

[1] [uirdizt honum at *E.* [2] *mgl. E.* [3] [smurning huerre *E.* [4] *saal. E;* bidiandi *D.* [5] *saal. E;* ombun *D.* [6] [*mgl. E.* [7] lækidoms *E.* [8] Vitnismadr *E.* [9] *saal. E;* Jona *D.* [10] þess hattar uitranar *E.*

veranda guds manni Dominico. Hafdi sia brodir werit vid þa syn[1] ok sed hana sinum augum med gudligri giof[2]. [A þridia degi vitradizt enn modir myskunnar ok læknadi eigi at eins med sinni himneskri smurning likam Reginalldi meistara af bruna sottarinnar, helldr ok þar med af ollum hita munudlifis, suo at eptir þui sem sialfr hann iatadi, war alldri þadan af nockur kueikia eda lostaseminnar girnd i hans hiarta eda likam. Þessa vitran ok aagæta iarteign sagdi guds þræll Dominicus morgum brædrum ok þo eigi opinberliga fyrr enn eptir andlat Reginalldi[3].

Sem fyrr nefndr meistari Reginalldus hafdi med þessum hætti feingit sina heilsu, gefr hann sik allan gudi vndir valld Dominici ok predikaralifnad, ok sem sialfr hann fystizt, [ferr hann[4] i Bononiam, predicandi suo med hiartaligum kærleik guds ord, at suo matti synazt, sem þa væri kominn annar Helias, ok af hans predikan[5] toku mikit at fiolgazt brædrnir, halldandi fagrliga skipan sinnar reglu.

CXI.

Andlat Dominici.

Þa er lidit var fra hingatburd vors herra Jesu Kristz m[6] .cc.xx. ok eitt aar hinn atta [dag idus augusti[7], aa þann dag ok þa somu stund sem heilagr fadir Dominicus andadizt af þessum heime, sa einn brodir af predikara lifnadi, er Guilla het, ok þa var prior i Buxia[8], med gudligri[9] vitran, sem opnadizt himinnenn, ok þar kom ofan or einn stigi biartr allt til iardarinnar. Annan veg hellt stiganum ofanverdum vorr herra Jesus Kristr, enn odrum megum hin helgazta guds modir iungfrv Maria, ok eptir stiganum runnu ofan guds einglar. I midium stiganum war buit fagrt sæti, sat þar[10] einn madr med brædrabuningi hafandi kapuhóttinn[11] ofan fyrir andlitid, sem sidr er, þa er brædr ero grafnir. Þenna sama stiga dro vpp odrum

[1] uitran *E.* [2] tilskipan *E.* [3] [*mgl E.* [4] [*tilf. E.* [5] ordum *E.* [6] ára *tilf. E.* [7] [idus dag augusti manadar *E.* [8] Brixia *E.* [9] skipan ok *tilf. E.* [10] i *tilf. E.* [11] nockut *tilf. E.*

megum worr herra Jesus Kristr, ok odrum megum hans modir Maria med fogrum eingla song, allt til þess er sa sem i sætinu sat kom til himins, ok þau toku [þann sem þar sat i[1] med sætinu ok stiganum i himininn. Ok eptir þat luktizt saman himinninn, ok huarf þessi syn fra brodurnum. Ferr hann nu þegar i Bononiam, þuiat hann vissi, at Petrvs byskup var miok krankr. Ok er hann kemr þar, skilr hann, at aa þann sama dag ok aa[2] þeiri stund, er honum birtizt þessi himneska syn, hefir guds madr Dominicus farit af þessum heime til himinrikis dyrdar.

CXII.

Vor frv frelsadi fyrirdæmdan munk myskunnsamliga[3].

I einhueriu heradi Burgundie var eitt munkaklaustr, i hueriu brædrnir lifdu[4] heilagliga vndir hirting ok skipan sinnar reglu. Yfir þessu klaustri var einn aboti vitr, stiornsamr ok vel sidugr. Hafdi hann suo sina framferd, at hann matti rettliga kallazt fadir brædranna, þuiat hann stundadi meirr at vera nytsamligr sinu folki enn synazt þeira [herra eda formadr[5]. Ok sem allir limirnir verda heilli ok styrkari, ef hofudit er heillt, suo dreifdizt ok af þessum abota god verk ok hiti gudligs kærleiks, er med honum hafdi tendrazt, nogliga yfir alla hans vndirmenn. Sumir af þessum brædrum helldu vel helga þogn, bidiandi til guds, adrir fluttu fram helga predikan, sumir lasu[6] iafnliga helgar bækr eda badu til guds, adrir sau fyrir, vtan klaustrs med hlydni ok goduilia fyrir guds sakir, þeim hlutum, sem naudsynligir voru brædrunnm, enn þeir voru flestir, er alldri villdu or ganga sinv klaustri vtan bod abotans. Vndarligt matti þickia, huersu idnarfullir sumir voru at skrifa eda retta[7] helgar bækr, enn allir woru litillatir, þolinmodir, hofsamir. Sumir voru einkanliga hardlifir i fostum[8], adrir huassir i skilning[9] heilagra ritninga, allir[10]

[1] [*mgl. E.* [2] *tilf. E.* [3] Af abota *E.* [4] miok *tilf. E.* [5] [fadir ok herra *E.* [6] helgar tidir *tilf. E.* [7] rita *E.* [8] ok bindinde *tilf. E.* [9] skilningi *E.* [10] *saal. E;* adrir *D.*

hofdu brodurligan kærleik huerr til annars. Þetta munklifi var suo birt gudi ueitanda sierhuerium brædranna ymsar[1] giafir heilaga anda [, sem paradisus blomgazt med ymisleik hinna dyrligstu avaxta[2].

Medr þessum brædrum var einn munkr, er þionadi i kirkiu ok hafdi sacristiam. Hann var, eptir þui sem [adrir ætludu[3], sæmiligs lifnadar, ok matti marga lofliga hluti sia i hans framferd. Hann hafdi mikinn hug aa at hringia at iafnadi til heilagra tida. Hann þionadi fagrliga i kirkiunni skrydandi alltari, tendrandi lios, ok geymandi sæmiliga alla þa hluti, er til guds þionustu þurfti at hafa, ok einkanliga goduiliugr ok nytsamligr kirkiunni at lata vmbæta þat, er i[4] henni eda hennar skruda var aafatt. Hann var blidr i mali vid ser minni menn ok hoglyndr vid sina brædr, gefandi huerium, er hans[4] þurfti, nytsamlig rad. Enn suo sem [at siduztu[5] profadizt, gerdi hann þessa hluti eigi suo skærliga ok af godum hug, sem adrir ætludu. Mikill harmr! Engi lifir sa i þessum likam[6], huersu algerr sem hann er [i godum lifnadi[2], at oruggr megi vera fyrir þeim ovin, sem iafnan kringir vm leitandi, huern hann megi gleypa. Hann uill velia sier hina dyrustu fædzlu, þuiat hann suikr þa giarnazt, er bezt lifa, ok vid huern hatazt hann þui meirr, sem hann er helgari, enn fagnar mest, ef hann færr[7] þa fellt, sem adr erv mattugaztir[8], ok suo sem hann gerdi [milli einglanna vpphaf[9] at misgera i himinriki, þa fagnar hann nu mest, ef hann færr þa fellt, sem gudi hafa heitid at hallda eingiligt lif aa iardriki, sem eru[10] klaustramenn. Þessi sacrista verdr nu suikinn. Huat mun madrinn med sinum styrk[11] mega vinna, þar sem hann stridir optliga i mot þeiri skepnu guds, sem hann skapadi fyrsta[12] ok mattugazta, þat er hinn fremsti eingill. Ok eptir þvi sem einn heidinn meistari segir, at vtan kerit se

[1] ymissar *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [margir hugdu *E.* [4] *mgl. E.* [5] [sidann *E.* [6] heimi *E.* [7] getr *E.* [8] mattugir *E.* [9] [i upphafi milli einglanna *E.* [10] *tilf. E.* [11] styrkleik *E.* [12] fremzta *E.*

suo hreint, at eingi dregg eda illr þefr se i þvi, werdr allt beiskt, þat sem i er[1] steypt, suo spillti þessi aumi madr keri sinnar saalu med einni synd, gerandi beisk [i guds auglite[2] oll þau god verk, sem hann syndizt gera fyrir monnum.

Brodirinn leitar ser nu rads, at hann mætti audvelldliga fa færi til at ganga optliga vt or klaustrinu. Tok hann at sofa i kirkiu, ok huern tima er hann villdi brott ganga, hafdi hann orlof, þuiat hann skylldi annazt marga þa hluti, sem vid þurfti[3] [at hafa[4] i klaustrinu. Enn þa for hann i þann bæ, sem þar var nærr, at finna leyniliga eina konu, þa er hann var wanr at [drygia vid sina munud[5]. Þessi synd leyndizt langan tima fyrir ollum monnum, einkanliga fyrir abotanum ok brædrunum. Hugdu þeir mikinn glæp vera at hugsa, at hann mundi nockut [slika hluti gera[6], suo nytsamligr sem hann var klaustrinu, ok suo sæmiligir sem synduzt hans sidir. [En þat er satt, sem segizt, at frægd mannzins hun sier, huat gerizt i himinriki, i hafinu ok aa iardriki, ok leitar eptir vm allann heiminn, ok falsligir hlutir blandnir med sönnum hlutum ok otalligir kuittir fara vida[4]. Nu sem þessi brodir war miok sæmiliga tekinn af conuentunni[7], ok þeir hugdu hann vera mikils verdleiks fyrir gudi, þa segir annat hueruetna vti herfiligr ok litils hattar lydr, ok þo at hann trydi onguan vera samvitanda sinnar syndar vtan þa konu, sem hann framdi þenna laust[8] med, þa gerdi ordræda alþydunnar þenna hlut[8] opinberan fyrir ollum. Þessir kuittir af munkinum vaxa daglega, þo at eigi se vitad, huerr vpphafsmadr se at flytia þuilika hluti, ok leggr huerr, sem heyrir, nockut nytt vid [vm þat fram, sem honum var sagt[4]. Ok þuiat [lettum monnum ok vondum, þeim[9] sem af sinni onatturu[10] ero illuiliugir,

[1] uerdr *E.* [2] [*tilf. E.* [3] *saal. E;* þurfu *D.* [4] [*mgl. E.* [5] [fremia med sina synd *E.* [6] [slikann glæp giora eda slika hluti *E.* [7] brædrunum *E.* [8] glæp *E.* [9] [vondum monnum þeir *E.* [10] natturu *E.*

þickir mikil skemtan at [leyna ok[1] meina med leynd frægd godra manna, [lastandi med aaleitni ser betri menn, ok standa eptir megni i mot dyrd heilagra manna med leynilegum vmlestri, þa snyrr nu lydrinn glæp þessa eins brodur aa alla munkana, ok sakir þeirar syndar, er einn hafdi framit, er allr munkanna stettr aasakadr ok fyrismadr[1]. Sem nockurir leikmenn sæmiligir ok sidugir, þeir er nærr ero fyrr sogdu klaustri ok þat elska med godvilia ok stadfesti, heyra þessa ofrægd, taka þeir þessum hlutum miok þungliga, þuiat af ymisligum sokum hofdu margir einn kærleik til þessa fyrr nefndz stadar [. Adrir hofdu sinar iardir ok garda þangat gefit til hialpar sinum ondum, adrir hofdu med goduilia sin born þangat gefit, at þau þionadi þar gudi vndir regluhalldi. Sumir hofdu iatad sik at taka i þeim stad munkabuning. Margir voru þui klaustri skylldugir sakir ymissa hluta, viliandi þui hialpa[1], ok þui virdu þeir þessa ofrægd, er klaustrinu var giorr, ser vera gerfa, kostandi med ollu megni at falla i mot þeim, er aaleitudu þenna helga lifnad. Enn er þeir mattu eigi stodua þeira illzku, þuiat vondu hiarta ok ranglatu er þat heimoligt at tala iafnan helldr þat sem rangligt er, [ok heyra þat giarnara[1], werda þeir miok hryggvir ok taka med ser dag, nærr þeir skulu koma til munklifisins. Sem þeir koma þar, ganga þeir til tals vid abotann einn saman, hefia þeir sitt eyrindi hofsamliga, sem til heyrir vitrum monnum. Segia suo i fyrstu, at þeir hafa þann hlut at segia, er þeim þicker nôdsyn, at eigi se leyndr, ok yfir þui heyrir med ongu moti at þagat se af þeim, sem þat munklifi elska, ok þessi hlutr er abotanum med ongum kosti þolandi. Hier med bidia þeir, at þat sem þeir segia sakir einnar saman astar, virdi hann þeim eigi til illuilia eda aaleitni.

Nu sem abotinn iatar þeim þetta[2], ihugandi miok huerr þessi hlutr mvni vera, segia þeir synd þessa sacriste, huersu opinberliga hun er dagliga tolut af alþydunni. Eptir þat segia

[1] [*mgl. E.* [2] þessu *E.*

þeir, at mikil grunsemd er aa honum sakir hans [ferda, ok hier til hafa þeir morg ònnur sanlig sannindi ok likindi[1]. Eptir þat lasta þeir hardliga[2] þetta sidlæti, sem leingi hafdi falsligt verit, [ok hardyrda beiskliga otruleik[3] þessa brodur, segia hann eigi mega heita sacristam helldr sacrilegum, ok gerdu sik miok reida, at þessi munkr [, er rettliga matti[4] heita skrimsl, sakir þess at hann bar munksbuning, enn hafdi leidiligan lifnad [, hafdi suo mikit brigsli ok skomm gert ollum munkum[3]. Eptir þat kæra þeir med harmi, minnandizt aa hina fyrri dyrd þessarrar kirkiu, ok huersu hormuliga hun er [nu ofrægd[5] sakir eins mannz illzku, [eggia abotann aa ok bidia, at hann geymi at um sidir þessum hlut ok hugsi nodsyn ok sæmd kirkiunnar, latandi fyrr sagdan glæp eigi vera leingr ohegndan, ok at eigi leti hann þessa synd leingr rikia med sinum munkum[3].

Huersu mundi abotinn nu suara þessum hlutum [, huat skylldi hann at gera? Hann mundi hafa viliat synia þessa hlutar, enn hann saa, at þeir villdu med eingu moti þat samþyckia. Skylldi hann þa þat bera vpp aa brodurinn? Eigi, þuiat hann hafdi enn eigi fullkomin visindi til[3]. Hann þegir leingi miok harmandi. [Enn þat synizt honum fyrst skyldazt at þacka þessum dugandi monnum sinn goduilia, huern hann skildi, at þeir hofdu i þessum hlut ted honum ok klaustrinu, bidiandi at þeir helldi ok aukadi þa somu goduilld, sem þeir vpptekit hofdu[3], sagdi [sialfum ser mest mislika þa synd, sem nu heyrdi hann sagda[6], einkanliga sakir þess, at allt þat sem lærisueinninn misgerir, er meistaranum lyti, ef hann vill eigi refsa. Enn eptir þui sem dagliga ma profaz, sagdi hann ostoduga ordrædu alþydunnar eina saman eigi [mega nægiazt[7] at fyrirdæma suo mikils hattar mann [, sem suo margir lofsamligir hlutir finnazt med[3]. Hann segir [sem einn vitr madr[8] morg dæmi af ritningum

[1] [frammferda *E.* [2] miok *E.* [3] [*mgl.* *E.* [4] [mætti rettliga *E.* [5] [med ofrægd saurgut *E.* [6] [sidann: „Sialfum mier mislikar þetta mest, sagdi hann *E.* [7] [gnægiazt *E.* [8] [þeim *E.*

hier til [. I fyrstu segir hann af Evstachio patriarcha Antiochie einum hinum bezta klerk, þeim sem var aa dogum Constantini keisara, hins fyrsta med þui nafni. Þessi Evstachius var einkanligr vpphafsmadr rettrar truar, ok aa þui kennimanna þingi, sem var i Nicea borg, stod hann i mot þeim byskupum, er fylgdu villu hins vonda Arrius. Ok eptir þat var þessi Eustachius af byskupunum burt rekinn af sinum stoli, suiptr allri byskupligri tign. Hôfdu motstodumenn hans leikt eina konu, til þess at hun bæri sakir aa hann, sagdi hun Eustachium hafa lagst med sier, ok hier med skammadizt hun eigi at stadfesta sina lygi med rongum eidi, sveria byskupinn vera fodur at sinu barni, þui sem hun hafdi nyliga fætt. Abotinn segir ok annat dæmi af Athanasio byskupi Alexandrie, er med sama hætti war ofrægdr, þuiat þa er hann stod i moti villu Arrij, bruggudu hans motstodumenn þat rad, at aa þui sama þingi geck fram ein kona, su er sagdi Athanasium byskup hafa framit med sier likamliga munud. Eptir þat synir abotinn med morgum dæmum skynsamligum ok vidrkuæmiligum[1], huersv opt illzka vondra manna hefir aflaugliga[2] ofsott ok fyrirkomit saklausum monnum. [Hier næst segir hann margar skipanir heilagra fedra, þær sem þeir hôfdu sett mot þeim, sem rangliga kæra aa saklausa menn, segiandi log heilagrar kirkiu ôngnan opinberliga pina vtan þann, sem logliga væri profadar sakir aa, ok eigi heyrdi at setia opinbera skript fyrir þann glæp, er eigi væri profadr sannr[1]. At siduztu bidr hann þessa somu leikmenn med fogrum ordum mykia med sætleik skynsamligra dæma, at fyrir guds otta ok elsku, fyrir langa ok kæra vinattu þeira i millum standi þeir enn hedan af med ollu megni i mot þeim vondum monnum, er med sinni eitrligri tungu ofrægia[3] suo miok guds þionustumenn[4]. segir hann sier mest[5] hugat at leita eptir [vm þenna[6] hlut. Ok sem þessir menn hafa

[1] [*mgl. E.* [2] *saal. E;* optliga *D.* [3] ofrægdu *E.* [4] þionustumann *E.* [5] um *tilf. E.* [6] [þessum *E.*

orlof, fara þeir heim gladir med hans blidum ok vitrligum ordum med mikilli stadfesti. Abotinn [hugleidir þau ord hins visazta mannzins, at sa er vatnit lætr fara laust, þat ero mannzins ord, hann er upphaf sundrþyckis, ok[1] þeigir þvi[2] vm stund yfir þeim hlutum, sem hann hafdi heyrt, enn lætr eigi af at bidia af ollu hiarta, at gudlig milldi veiti honum fullting at rannsaka [eptir vm þenna hlut ok hegna honum[3] rettliga.

Suo berr til aa nockurum degi, at þessi sacrista kemr til abotans at iata fyrir honum leyniliga sinar syndir. Var hann optliga vanr at gera þat sama, annathuort at dylia [þessa glæps suo[4], sem hann hugdi, at leyndr skylldi vera, ella[2] sakir þess at hann var vm marga hluti vel fallinn, sem fyrr var sagt[5]. Ok sem hann hafdi talat slikt, er hann villdi ok ætladi, synizt abotanum vel vidrknæmiligt at leita eptir þeim hlutum, sem honum voru fluttir af þessum brodur. I fyrstu telr hann vpp[2], huersu leingi þeir hofdu saman verit, ok huersu heimoligan hann hafdi ser þenna sacristam haft, ok huersu trur hann hafdi honum verit, ok at þeira vinatta var god iafnan. Hier næst segir hann honum þenna hlut, er hann hafdi heyrt af honum sagdan, suo þo at hann nefnir eigi, huerir [fyrir honum hafa talat[6]. Eptir þat telr hann vm, huersu madrinn er ostyrkr, afsakandi hann med dæmum Samsonis ok Dauids ok margra annarra, ok bidiandi hann hugleida guds myskunn buna ollum þeim, er sig vilia rettleida. Enn þuiat gud er rettdæmr, fa þeir, er eigi vilia idrazt sinna synda, endalausa pinu, ok eggiar hann, at eigi skammizt hann at iata sialfum gudi sinn mannligan breyskleik fyrir sinum vin ok heimoligum manni, heitandi honum, ef hann vill iata, at eigi skal minkazt hans sæmd, ok eigi skal hann oblidari til hans, ok hann skal hallda sinu starfi, ok hann skal þar fyrir eingi hardindi hafa vtan þa leyniliga[7] skript, sem aa

[1] [mgl. E. [2] mgl. E. [3] [þenna hlut ok hegna E. [4] [sua alla þessa glæps E. [5] skrifat E. [6] [honum hafa flutt E. [7] leyniligu E.

hann verdr logd med myskunn. Munkrinn, sem hann heyrir þetta, hitnar hardla miok i sinu hiarta af sinni skomm, enn þuiat hann hafdi optliga ok stadfastliga fyrirhugsat, huersu hann skylldi gera, ef þessi hlutr yrdi at honum borinn. þuærr hann af allar grunsemdir þessa hlutar med sinni stadfastligri ok enn helldr haskasamligri neitan. Ho, huat [mikil ok myrk ero[1] leyni mannligs hiarta! Ok sem hann hefir sik af þessu fyrir marga suardaga ok skynsamligar varnir hreinsat ok sannliga þungliga saurgat, snyrr hann sok aa abotann, aasakandi hann miok, er hann skylldi audueliga lia sin eyru til at heyra slika[2] aaleitni. Abotinn fagnar miok, þuiat hann þickizt nu profat hafa, at þessi hlutr, sem honum var fluttr, myni osannr vera.

Enn þo at munkrinn ottizt iafnliga, at hans sekt mvni verda opinber, þa matti hann þo eigi aflata þeiri synd, sem hann hafdi leingi vanizt at fremia. Þuiat suo er, sem skriptin segir, at sa sem gerir syndina, hann er þræll syndarinnar. Brodirinn var þui vanr, at aa fyrsta[3] tima nætrinnar, sem adrir foru at sofa, stod hann upp or sinni sæng ok geck ut or kirkiunni, þar sem hann la, farandi til þeirar konu, sem hann var vanr at gera med sinn vilia. Eptir þat var hann vanr at huerfa aptr um myrknætti[4], ok at hann væri þvi sidr grunsamligr, hringdi hann sinni hendi hueria nott til ottusongs. Ein aa fell vm[5] klaustrit, ok for hann yfir [aana hueria nott[6], sem hann for brott ok heim. Einn tima er hann ferr heim eptir framdan þann glæp, sem hann war vanr, berr honum þat til, sem Salomon segir: Sa er illa gerir, mun hrapa einn tima. Þessi aa hafdi vaxit aakafliga af regnvotnum[7], enn hann geymir ecki at þvi ok vedr vt aa ana, sem hann var vanr. Ok med domi guds, þeim sem leyndr er fyrir ollum daudligum monnum ok eingi ma fordazt, drecknar þessi brodir i [fyrr sagdri[8] aa. Nu kom ottusôngs time, ok stodu brædrnir

[1] [huat mikit er *E.* [2] þuilika *E.* [3] fyrstum *E.* [4] midnætti *E.* [5] nid *E.* [6] [hana huern tima *E.* [7] regnum *E.* [8] [þessi *E.*

vpp ok satu i suefnhusinu, bidandi suo klæddir þess er bringt væri. Ok er timinn lidr, ganga þeir brædr, er i kirkiunni lagu, til sængr þessa sacriste, ok þuiat þeir finna[1] hann eigi, vndrazt þeir miok ok ottazt, enn sakir þess at timanum lidr, bringia þeir.

Suo lidr nu[2] nockura daga, at þeir leita at honum ok mega eigi finna hann. Enn þessi hlutr verdr suo opinberr, at þann tima er ain minkazt eptir þenna mikla voxt, finnr einn riddari munk dandan liggianda[3] i vatninu, ok þuiat hann hyggr, at hann mun vera af þui klaustri, er næst[4] var, ferr hann þangat skiotliga, ok segir abotanum þenna hlut. Abotanum þickir von, at hier[5] mun vera [sacrista þeira[6], ok þui sendir hann sina þionustumenn ok med nockura af brædrunum, at þeir hyggi at, ef þeir megi hann kenna. Þeir huerfa aptr til abota, [sem þeir hafa sed likamann[7], ok segia honum, at þar er þeira sacrista. Þa ero sendir til þeirar konu, sem nockut hafdi verit ofrægd af þessum brodur, vitrir menn ok skynsamir, at tala vid hana. Enn er hun heyrir þessa hluti, sem til hofdu borit brodurnum[8], verdr hun miok oglôd. Ok þuiat kuensligri ostadfesti fylgir ouitrlig mælgi, segir hun opinberliga þeim, er eptir spyria, allann þenna hlut, [er leingi hafdi leyndr verit[7]. Hun segir ok, a huerri nott hann hafdi sidazt hia henni verit, [ok huern tima hann hafdi brott farit. Þeir skilia nu, at þessi er su nott, sem hann hafdi eigi komit at bringia eptir uana[7]. Ok er abotinn profar af þessum hlutum, at sem munkrinn hefir aptr horfit eptir framdan þenna glæp, hefir hann druknat, oruæntir hann naliga af hans hialp, ok kallar saman alla brædrna, sem vant er huern tima, er [nockut vandamal[9] berr til, kærandi med miklum harmi, huersu miok hin fyrri frægd[10] ok æra klôstrsins[11] hefdi fleckazt ok fyrirfarizt med þessi liotu

[1] fundu *E.* [2] um *E.* [3] liggia *E.* [4] nær *E.* [5] þat *E.* [6] [þessi sacrista *E.* [7] [*mgl. E.* [8] um brodurinn *E.* [9] [nockur uaund mal *E.* [10] fegrd *E.* [11] klaustrsins *E.*

docknan, er nu hafdi til borit. Hann spyrr brædrna eptir med miklum grat, bidiandi þa leggia rad aa, huersu med skal fara [þeim blut[1]. Enn sakir þess at eingi þordi at uænta þeim manni hialpar, er i þuilikum glæp hafdi dait obættum, taka þeir allir samt þat rad, at eigi skal segia[2] messur eda nockut annat bænahalld fyrir hans saal, ok eigi skal hans likam brott • færa 'or þeim stad, er hann [fanzt i vatninu[3]. Ok þo at þessi sacrista væri fyrrum morgum[4] miok elskuligr, þa syndizt brædrunum þetta vera skynsamligt, þuiat þeim syndizt [log heilagrar kirkiu[5] suo bioda i þuilikum tilfellum, ok væntu[6], at klaustrit mætti aptr fa sina fyrri sæmd, sem þessi hefnd væri heyrd af folkinu. Syndizt þeim þetta vera odrum [nytsamligt dæmi til[7] vidvaranar ok otta þuiliks glæps. [Huat þarf hier langt vm at gera? Sem brædrnir hafa þetta leingi talat sin i milli, dæma þeir allir þetta med einu samþycki[1].

Einn vngr brodir var [i fyrr sogdu klaustri[8], er hinum andada munk var umfram adra heimuligr ok honum miok kærr. Abotinn ok adrir[9] brædrnir elskudu þenna vnga brodur miok sakir þess, at hann hellt vel sina reglu, þionandi med ollum goduilia vorri frv guds modur Marie, huerri til dyrdar ver hofum skrifat þessa sögu. Þenna munk angradi miok daudi sins vinar. Enn sa harmr tuifalldadizt nu af hans fyrirdæming. Sampinizt hann honum miok hafandi fullkomit[4] traust aa gudligri myskunn, er miklu er meiri enn nockurr megi uita, ok tekr miok þungliga þessi skipan brædranna, segiandi sik med eingu moti hana mega samþyckia. Fliota nu noglig taar af hans augum, ok af hans hiartaligum harmi folnar hans aasiona. Hann fellr nu til fota abotanum ok brædrunum allr til iardar, bidiandi med miklum grat ok harmi, at þott eigi skylldi fyrir hinum andada brodur bidia til guds, skylldi

[1] [*mgl. E.* [2] syngia *E.* [3] [uar i *E.* [4] *tilf. E.* [5] [laugin kirkiunnar *E.* [6] uæntir *E.* [7] [til nytsemdar ok *E.* [8] [sa i klaustrinu *E.* [9] allir *E.*

honum lofat[1] at bidia hina milldaztu iungfrv Mariam, at hun hialpadi honum. Brædrunum synizt þessi bæn miok þarflauslig ok ovitrlig, enn sa brodir, sem var cantor i kirkiunni, gefr honum her fyrir framarr enn adrir brædrnir hord ord medr reidi, þuiat hann hafdi nockut hatr [ok ofund haft i sinu hiarta til hins dauda[2] brodur. Er þess hattar synd stundum vón at flecka hiarta[3] klaustramanna þeira, sem algerfir synazt i godum hlutum. Hann aasakar nu miok hinn vnga mann[4] lastandi hardliga med mikilli meingerd hans diorfung. Enn bæn abotans, aaeggian brædranna eda hardyrdi[5] þessa cantoris mattu eigi stödua [goduiliuga beidzlu brodurins[6]. Ok þuiat hann bidr meirr ok meirr, þolir abotinn eigi at sia hans harm, ok verdr at sidurstu sigradr af hans milldu[7] stadfesti, þuiat honum var kunnigt, huersu med milldri aastundan hann þionadi gudi iafnan ok ottadizt hann at angra, leggiandi harm aa [hans harm[8] ofan. Lofar hann honum nu þenna hlut, treystandi at, ef hinn andadi brodir mætti[9] eigi hialp fa af hans bænum, mundi lifandi kristnir menn, eptir þui sem[10] helgir fedr segia, hafa þar nockura huggan ok nytsemd af.

Sem þessi brodir hafdi feingit þat, er hann bad, eydir hann eigi timanum med sysluleysi eda leti, helldr sitr hann i klaustrinu vid einn pilar eda i hyrning nockurri, ok hafdi annathuort eptir sinum vana bok ser i hendi eda bar hana i sinum fadmi, ok þo at suo bæri til, at hann syndizt adra hluti gera, þa var eingi su stund, er[11] hann leti af at kalla til sinnar fru, þeirar sem allt hans traust var med gudi. Enn huern tima er hann matti, for hann leyniliga til kirkiu ok fell fram fyrir heilagt alltari med saarligri anduarpan, gratandi ok kærandi med hormungu fyrir likneski hins

[1] lofazt *E.* [2] [aa hinum andada *E.* [3] hiortu *E.* [4] brodur *E.* [5] hardyggi (!) *E.* [6] [goduilia þessa brodrs *E.* [7] milldri *E.* [8] [harm hans *E.* [9] matti *E.* [10] kristnir menn ok *tilf.* *E.* [11] at *E.*

krossfesta, ok einkanliga bad hann til guds modur Mariam, kallandi til hennar med sorg ok þungligri kueinan ok med nogligum taarum. Huat þarf hier [langt vm, sakir huers leita ek med ordum at segia þat, er vmfram er mannliga ordfæri? Þuiat heilagr andi gaf honum, sem postolinn segir, at bidia med meira harm, enn nockur tunga megi segia, sem rôn verdr aa i enda þessa mals. Þuiat hin milldazta guds modir sigrut med milldinni eptir sinni veniu vppvokt med iduligu aakalli sins þionustumannz ok hans hiartaligri sorg virdizt hann at hugga, hin sætazta[1] drottning einglanna vitrazt honum gratanda, sem sialldr hans [augna eda[2] hugskotz er med ollu blindat af girndum veralldarinnar. Hann verdr miok ottafullr[3] af þessi syn, þuiat hun vitrazt med suo[4] mikilli fegrd ok suo[4] biortu liosi, sem til heyrdi [drottning allrar skepnu[5]. Hun stod hia brodurnum, ok hann kendi hana þegar, þuiat su sama sem honum veitti huggan, birti hans skilning. Hun kuedr blidliga þenna ottafulla sinn þionustumann, ok sem hun spyrr [eptir milldliga[2], huer sok til wæri[6] hans ogledi, gefr hun mikit traust þeim, sem adr var ottandi, at hann þyrdi[7] at segia, huat hann girntizt at bidia. „Minn elskuligi son, sagdi hun, huat giorir þu? sakir huers ertu suo ogladr? sakir huers naudgar þu [þinni meinlausu[8] ond med þinu hiartans at fara brott or likamanum? huat girnizt þessi swt eda[9] suo mikill samfleyttr[4] harmr, eda þessi saarligu anduorp ok þessi miklu taar? huat vilia þau af mer bidia[10]?“ Hann segir henni nv dauda sins kærazta vinar iatandi hans synd, ok þar med bidr hann honum myskunnar med ollu kostgæfi. Wor frv segir, at sa er hann bidr fyrir, er [heluitis madr i[11] kuolum, ok eigi er bidianda fyrir honum, þuiat su fyrirdæming, sem hann var verdugr, helldr honum. Brodirinn grætr nu sarliga, ok su sorg, er i gegnum flaug

[1] [um leingra, sialf himinrikis *E.* [2] [*mgl. E.* [3] ottande *E.* [4] *mgl. E.* [5] [þuilikri drottningu *E.* [6] se *E.* [7] þordi *E.* [8] [þina *E.* [9] ok *E.* [10] beidazt *E.* [11] [i heluitis *E.*

hans hiarta, let hann varla vpp koma ordunum[1]. Enn er hann bidr annann tima vora frv hins sama, þess sem honum var i hug, huerfr hun brott fra honum. Segir hann suo, at eigi mætti nockur synd vera suo mikil eda hrædilig[2], ok eigi mætti ofl heluitis moti standa ovmrædiligu valldi drottningar hins hæsta keisara, ok eigi mundi hinn milldazti hennar son[3] Jesus Kristr þann fyrirdæma, er hun villdi hialpa. Enn adr hann hefir þessi ord ut sagt, huerfr hun brott fra honum, ok er hann einn eptir.

Huersu mikil hormung mundi nu vera i hans hiarta. Hann var nu miklu visari af vm kualir sins vinar enn adr. Hann sa sik fyrirlatinn[4], ok hans bæn hafdi ongva framkuæmd vid sinu frv, aa huerrar hialp hann hafdi [allt sitt[5] traust. Huat skylldi hann nu gera framar? Eigi let hann af þeiri bæn, sem hann hof[6] vpp. Hann tendrazt med meiri sampinu[7] hiartans vid sinn vin enn fyrr, eigi oruilnazt hann enn at kalla aa hina sætuztu milldi guds modur, þuiat hann virdir eigi, at þau taar ok sa harmr se aavaxtarlaus, sem sialfa guds modur leiddu af himninum til iardrikis, gerandi hana honum syniliga. Nu leggr hann sik allann til med ollu kostgæfi af[8] nyiu at bidia med hiartaligum trega fyrir sinum vin, sem þat væri einkis[9] vert, er adr hafdi hann gert. Ok þuiat hann hafdi profat af fyrr sagdri vitran, huersu mikit gerir hiartalig bæn, stadfestir hann med ser fullkomliga at lata eigi af þessu milldleiksverki[10], sem hann hafdi upphafit, allt til þess er drottning heimsins vitradi honum þenna hlut, er hann vissi af hennar ordum suo toruelldligan, eda enn helldr omattuligan, henni vera mattuligan, ok hun mætti[11] hann þiggia af sinum syni sier til eilifrar dyrdar. Enn sakir þess at eingi færr tint hans stadfesti ok hiartaligan harm, þa vilium wer skunda[12] til þeira hluta, er sidan gerduzt.

[1] *saal.* *E;* ondunni *D.* [2] rækilig *E.* [3] sonr *E.* [4] fyrirlitinn *E.* [5] *saal.* *E;* adr *D.* [6] tok *E.* [7] sampining *E.* [8] at *E.* [9] einskis *E.* [10] milldiuerki *E.* [11] matti *E.* [12] *tilf.* *E.*

Modir myskunnar vitrazt honum enn annan tima med sama hætti ok fyrrum[1] ok huggar hans harm, glediandi hann med fagnadarfullum tidindum, þeim er[2] hans vinr, fyrir huerium hann bad med suo miklu kostgæfi, væri frelstr af þinu heluitis, ok hann væri nu i huild ok sælu paradisar. Eptir þat bydr hun, at hann segi abotanum ok brædrunum, huersu ond þessa sacriste var i fyrstu fyrirdæmd, ok huersu hon er nu holpin fyrir guds myskunn. Hun bydr ok, at hann skal segia þeim, at þeir dirfizt eigi at reka þann or sinu samneyti[3], er guds modir ok adrir helgir menn hafa tekit i sina[4] samvistu. Hann gledst nu ok styrkizt af þessum hennar ordum. Ok sem hann hefir lofat gud ok hans modur fyrir sina oumrædiliga myskunn, minnizt hann at gera sem vor frv hafdi honum bodit. Gengr hann nu i kapitulum ok segir abotanum, ollum brædrum nærrverondum, alla þa hluti, sem honum voru vitradir ok bodnir at segia. Enn þeim syndizt litil sannindi mundu fylgia hans ordum, ok hann mundi eigi vita, huat hann[5] taladi. Sögdu sumir, at hans hofud mundi[6] spillt af vokum ok grati, suo at hann mundi þar fyrir hafa tynt sinu viti, ok diofulig slægd mundi villa hann med[7] sionhuerfingum. Sa cantor, er fyrr var getid, asakar hann miok hardliga framar enn adrir brædrnir, mest sakir þess hatrs er hann hafdi aa hinum andada brodur, ok kallar hann bernskan ok einkis[8] verdan, drambvisan ok diorfungarfullan, er hann einn vill moti standa ok fyrirsmaa þat, sem abotinn ok brædrnir skipudu med einu samþycki, ok segir þat vera hans slægd ok velar, fyrst er hann [einn villdi[9] eigi samþyckia allra þeira skipan, ok nu[10] segir hann brædrunum vitleysur sinna drauma, viliandi þa draga til at samþyckia ser. Ok þo at abotinn ok margir adrir brædrnir villdi giarna, at satt væri þat, sem þessi vngi brodir segir,

[1] fyrr *E.* [2] at *E.* [3] samfelagi *E.* [4] sinni *E.* [5] segdi ok *tilf.* *E.* [6] uera *tilf.* *E.* [7] sinum *tilf.* *E.* [8] einskis *E.* [9] [uilldi enn *E.* [10] enn *E.*

asakar hann brodurinn ok bidr hann þeigia, at eigi mætti illgiarnir menn gera hlatr at þui, [at hann vendi vm[1] sinar skipanir sakir hegomligra drauma. Brodirinn er nu þungliga angradr med morgum meingerdum ok hördum ordum, ok sakir þess mundi hann oruænta, at hann kæmi fram sinu mali, vtan vor frv, su er hialpar þeim er litilhugadir ero ok huggar þa sem grata, [hefdi styrkt hann[2].

Eptir litinn tima lidinn, sem hann vendir sinu trausti til þeirar, er honum var von at hialpa, ok grætr hormuliga, vitrazt honum guds modir Maria hit þridia sinn, huggandi hans harm ok mællti: „Minn kæri son, ek skal nu gera enda a þinu angri. Seg nu abotanum þau min ord, at ef likami hins andada brodur, sa sem suo langan tima hefir i vatni legit, finzt heill ok oskaddr vtan nockut spell, þa trvi hann [mer ok[3] minu bodi.“ Ok sem guds modir skildi, at þessi vngi madr ottadizt aasakanarord fyrr sagds cantoris, ef hann segdi þessa hluti, mællti hon: „Ef sa cantor mælir mot þier, seg honum þau min ord, at sakir hans omillda hatrs ok ofundar skal hann hinn niunda[4] dag hedan deyia skiotum[5] dauda.“ Brodirinn segir abotanum, huat uor fru baud honum, ok sem þessi cantor gerir sik reidan hier vm, segir hann honum nalgazt hans daudastund. Munkarnir tala nu med ser hliodliga, efandi huort þetta mvn satt vera, ok hafa [ymisir ymisliga[6] ætlan hier vm. Taka þeir þat rad at senda þangat, sem likaminn brodurins laa, nockura skilrika menn. Fara med þeim margir af hinum ellrum brædrum, profa þat nu med syn ok aatekning, sem adr hofdu þeir heyrt. Þuiat sa gudligr[7] mattr, er sundr skipti uotn hins rauda hafs ok let þau standa sem einn mur til beggia handa Jsraels lyd, hann hengdi nu med vndarligum hætti vötn þessarrar aar vpp þui likazt sem eitt huolf yfir likam þessa sacriste, sem adr var af sagt. Likamrinn laa sæmiliga vtan nockura funan eda

[1] [sem hann uendi *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [þui ok hlydi *E.* [4] .x.da *E.* [5] illum *E.* [6] [ymsir ymissa *E.* [7] gudligi *E.*

vondan þef aa þurrum sandi vndir þessu buolfi, er suo var skært sem kristallus, ok eigi var annat enn sialft vatnit. Þeir sem þetta saa, vndrudu miok[1] ok foru til abotans ok sogdu honum ok brædrunum alla þessa hluti.

Huerr mundi[2] suo illuiliugr, at þa villdi þegia af guds lofi? Huerr mundi sa, er eigi þackadi gudi ok hans modur med ollum goduilia. Engi var sa, er eigi [predikadi þeira oumrædiliga[3] milldi. Allir þeir sem [nærr voru munklifinu, kuomu þangat[4] tendradir med fagnadi þessa nyiu[5] tidinda, ok þeir er adr hofdu verit ogladir sakir þeirar ofrægdar, er folkit hafdi gert munkunum[6], fagna nu ok glediazt, sem þeir heyra iarteign guds modur. Eingi efadi, at ond þessa sacriste var suo frials af ollum kuolum, er hans likami, er suo hafdi leingi legit undir uôtnum, var oskaddr ok fagr, sem hann væri nyandadr. Nu er buin processia[7] sæmilig med krossum ok reykelsiskerum. Fylgir þar otalligt folk lofanda gud med ollu hiarta, bera þeir likaminn til kirkiu, sem himinrikis drottning hafdi bodit, ok grafa sæmiliga i kirkiugardi.

Sem fyrr sagdr cantor profar nu sanna vera at sumum hlut þa vitran, er hinum vnga brodur var synd, efar nu ecki, at þat mun fram koma, er af honum var fyrirsagt, er hann nu viss, at hans daudastund nalgazt, ok fellr med litillæti til fota brædrunum[8], bidiandi med goduilia, at þeir[9] bædi fyrir honum til guds, ok at hin heilaga[10] Maria ok allir guds helgir menn hialpadi honum. Ok þuiat þat matti eigi vera hegomligt, sem modir sannleiksins hafdi skipat, deyrr þessi cantor aa þeim degi, sem hun hafdi sagt. Þat er likligt, ok enn helldr uist, at med þessum dauda, sem hann var pindr med stundliga, hofdu enda allar hans pinur, þuiat eptir þa myskunnsamliga vitran

[1] þenna hlut *E.* [2] mun *E.* [3] [þackadi oumrædiliga hennar *E.* [4] [þar kuomu til munklifissins, uoru *E.* [5] nyrra *E.* [6] munkinum *E.* [7] processio *E.* [8] brodurnum *E.* [9] hann *E.* [10] helga *E.*

hans dauda feck hann fullkomna[1] idran sinna synda med miklum grat ok harmi.

Hier giorir[2] ek enda aa þessarri frasogn, bidiandi at þeir sem hlyddu, fyrirlati mer, þo at ek hafi þenna hlut gert leingra ok med fleirum ordum skrifat, enn þeim synizt[3] naudsynligt. Er þat eigi auduellt at koma mikils hattar efni i skamt mál med faam ordum, suo at skilianligt verdi. Hier megum ver hafa dæmi af þessum brodur at varazt syndina ok ottazt fyrirdæminginu. Wer megum ok hugsa, huersu myskunsamliga hann var frelstr af guds modur, at ver leggim þui framar hug aa at þiona henni med goduilia, þuiat eingi ma utan hennar fullting ok bæn[4] frelsazt af heluiti. Enn þessi frelsan fyrirdæmdrar saalu ma ollum synazt einkanliga myskunnsamlig. Lof se vorum herra Jesu Kristo ok hans modur, þeiri hinni millduztu drottning, er med sinum syni rikir utan enda aa himni. Amen.

CXIII.

Vor fru dreypti miolk aa munk.

Sa war einn brodir er i nockuru klaustri þionadi himinrikis drottni ok hans modur iungfru Marie. Hueria nott sem [conuentan hafdi[5] sungit ottusong ok þat sem brædrunum var skylldugt[6], stod hann fyrir alltari vorrar frv ok las hennar ottusong, ok suo las hann [vm daginn hennar tid[7], þa sem heyrdi, eptir hueria tid brædranna. Suo leid langr timi, at hann gerdi þetta at iafnadi med miklum goduilia, allt til þess at hann feck suo mikinn krankleika med febribus, at hann matti eigi vpphallda þessi þionustu eptir sinum vana[8]. Suo mikit var megn þessarrar sottar, at hun þrongdi suo hans munn ok kuerkr, pinandi hann[9] utan ok innan, at hann matti huorki nidr koma mat ne dryck, ok aa litilli stundu syndizt hans likami, sem hann wæri liflauss, ok sumir þeir sem wid woru sogdu, at hann

[1] fullkomliga *E.* [2] giore *E.* [3] syndizt *E.* [4] bænir *E.* [5] [munkarnir haufdu *E.* [6] at syngia *tilf. E.* [7] [hennar tider um daga *E.* [8] uanda *E.* [9] sua hans likam *E.*

mundi þa andazt. Sem brædrnir heyra þat sagt, kemr þegar saman oll conventan[1] at bidia fyrir honum til guds ok olea hann. Ok er þeir hafa wt lesit þa salma, sem þeir woru vanir, undra þeir miok, huersu seint ondin skilst wid hann, þar sem aasianan[2] fôlnadi ok limirnir stirdnudu. Hann hrærdi eigi sinar augbrar, ok eigi dro hann ondina. Sumir brædrnir skunduđu nu at breida harklædi nidr aa iordina, at hann skylldi þar andazt i, adrir sogdu, at ofseint wæri ok þessa þyrfti eigi wid, þuiat hann wæri þa daudr[3].

Sem allir brædrnir harma ok syngia med hryggiligri raust fyrir saal þessa goda brodur, þa vill modir allrar milldi iungfrv Maria eigi þola[4], at hennar capellanns kuelizt leingr i þessi sott, ok kemr su sæla modir ok iungfru, suo at eingi ser utan þessi hinn siuki madr[5], ok stendr fyrir hans sæng. Hun war i huitu klædi, hennar aasiona var einkanliga fogr, skinandi sem sol. Honum syndizt, sem hun tæki [hægri hendi vm[6] hans enni ok taladi suo til hans: „Minn kæri, huat gerir þu? leingi ertu mæddr med miklum krankleika, eigi er þat rett, at ek lati þik leingr kueliazt med [þinu þessa krankleika[7], suo goduillugr sem þu ert mer ok minum syni. Ek modir myskunnar kom hier at hialpa minum capellano. Se nu til min, ottazt eigi, þuiat þu skallt hit bezta heill verda“ Hier ma heyra vndarligan hlut, þann sem eigi[8] heyrdi fyrr slikan tedaz hafa, sidan verolldin byg'izt. Su millda modir, sem medr sonnu er myskun allra veslugra manna, tok wt sin hinu helguztu briost ok dreypti sinni blezudu miolk yfir þau storu[9] sar, er fallin woru aa vorrum ok andliti sins capellani. Sem heilug guds modir Maria hefir þetta gert, for hun til himins[10], sem hun villdi eigi hafa onadir af okyrleik ok hareysti brædranna, ok adr hun for brott, taladi

[1] conuentin *E.* [2] asionan *E.* [3] andadr *E.* [4] *mgl. E.* [5] brodir *E.* [6] [annare hendi hinni hægre i *E.* [7] [þessari þinu *E.* [8] eingin *E.* [9] ok hrædiligu *tilf. E.* [10] himirikis *E.*

53

hun þessi ord: „Nu skalltu fyrst hafa þessa ombun fyrir þina[1] þionustu, sem þu hefir mer ueitt. Enn sem litid lidr, skalltu fa eilifan fognud i himinriki, þuiat huerr sa er iafnan þionar minum syni ok mer med goduiliugu hiarta, ma oruggr wera, at hann skal fa goda ómbun ok lifa i þui riki, sem engan hefir enda."

Sem hinn siuki madr er suo styrktr af guds modur, rettir hann þegar upp sitt hofud ok [sezt upp[2]. Hann stigr nu [brott af[3] sænginni, ok er hann sier huergi þa, er hann gerdi heilann, segir hann til brædranna: „[Hier war[4] drottning himinrikis dyrdar ok gerdi mik sinn þionustumann heilan. Enn þier gerdut obæverskliga ok misgerdut miok, er þier veittud henni einga virding, þar sem þier saud, huat[5] myskunsamliga hun gerdi vid mik, ok wanræktud at bua henni nockurn stad, suo at hun mætti sitia." Hugdi hann, at þeir hefdi sed vitranina sem hann. „Wei mer veslugum, segir hann, er[6] ek hafdi eigi megn til at bua[7] nockut fagrt sæti[8] þeiri helgu drottningu, er mik overdugan gerdi heilan, ok ef þier hefdit eigi med yduarn[9] okyrleik suo nærr verit, trui ek, at hun hefdi eigi suo skiott brott farit." Brædrnir werda ottafullir, sem þeir sia þann heilann, er þeir hugdu[10] daudan vera[11]. Hinn siuki brodir skilr nu, huersu myskunsamliga guds modir hefir wid hann gert, ok segir[12] brædrunum alla vitranina. Allir þeir lofudu gud ok himinrikis drottningu, er sa ok heyrdu þessa iarteign. Blezut se wor frv, er suo myskunnsamliga læknar sina þionustumenn. Su sama drottning virdizt [oss ouerduga at gera sinum syni ok sier[13] til þionustu, ok hreinsi oss af ollum fleckum vorra synda, at eptir þetta lif fagnim ver med henni at eilifu i himinriki.

[1] þa *E.* [2] [sedz um *E.* [3] [upp or *E.* [4] [Huar er *E.* [5] huersu *E.* [6] at *E.* [7] henni *tilf. E.* [8] hasæti *E.* [9] ydrum *E.* [10] adr *tilf. E.* [11] ok þegia þeir *tilf. E.* [12] þeim *tilf. E.* [13] [at giora oss uerduga hennar syni ok henni sialfri *E.*

CXIV [1].

Vor fru hialpadi brodur er druknadi.

I nockuru munklifi var munkr einn, sa er varduceitti kirkiu ok bringdi til tida. Þessi munkr þionadi miok girndum sins likama, ok med diofulsins aeggian framdi hann [optliga sorlifi [2]. Hann elskadi þo [3] einkanliga vora frv guds modur Mariam ok kom optliga fyrir hennar alltari, hana [4] heilsandi med eingiligri kuedio Aue Maria. Widr þetta klostr [5] var ein aa, yfir hueria fyrr sagdr brodir [6] for optliga til sinnar unnostu at fylla sina girnd. A einni nott, er hann villdi fremia þann glæp, sem hann var vanr, geck hann eptir sinum vana fyrir alltari heilagrar Marie hana heilsandi. Eptir þat lykr hann vpp kirkiudyrr [7] ok geingr til fyrr sagdrar aar. Enn sem hann villdi yfir fara þa bru, er [aa var anni [8], skekr fiandinn bruna ok [fellir brodurinn [9] i aana ok dreckir honum. Mikill fioldi diofla gripu þegar hans ond viliandi hana draga til heluitis. En med guds milldi kuomu til einglar ok villdu hialpa salinni [10], ef þeir mætti nockura goda hluti med henni finna. Enn er einglarnir kuomu, mælltu fiandr med miklu drambi: „Til huers komu [11] þier hier? ecki hafi þier [12] med [þessi saal [13], þuiat sakir sinna vondra verka, þeira sem hann [14] gerdi, er hun rettliga [15] tekin i vort valld. Einglarnir wrdu miok ogladir vid þetta, þuiat eigi var þeim [16] audsynt, hueria hans goda hluti þeir skylldi [17] fram bera, þa sem hann mætti hialpazt vid [18]. I þessu [19] kemr til hin heilaga guds modir Maria ok talar med asakanarordum til dioflanna suo segiandi: „Heyrit, hinir illzkufullir andar, sakir huers griput þier þessa ond [20]?" Þeir suorudu: „Þui at ver fundum hana enda sitt lif i vondum verkum." Hun

[1] *Jfr. ovenfor S. 75—78.* [2] [opt saurlife *E.* [3] miok *tilf. E.* [4] elskandi ok *tilf. D.* [5] klaustr *E.* [6] munkr *E.* [7] kirkiu *E.* [8] [aa aanne uar *E.* [9] [fellr brodirinn *E.* [10] salunne *E.* [11] komi *E.* [12] at giora *tilf. E.* [13] [þessari saalu *E.* [14] hun *E.* [15] *tilf. E.* [16] þetta *E.* [17] skulu *E.* [18] fyrir *E.* [19] bili *tilf. E.* [20] sal *E.*

mællti: „Þat er lygi, er þier berit fram, þuiat ek veit, at huert sem hann for, heilsadi hann mer fyrst, takandi af mer orlof. Ok sem hann kom aptr, gerdi hann slikt[1] sama. Ok at þier megit eigi at sônnu segia, at ek geri valld aa ydr, þa leggium[2] vort mal aa dom hins hæsta konungs. Enn sem[3] þau hofdu hier leingi þrætt vm, villdi hinn hæsti gud, at fyrir verdleika sinnar[4] modur hyrfi þessi ond brodurins aptr til sins likama, at hann gerdi idran sinna synda.

Nu kemr sa timi, er brædr i klaustrinu woru vanir at fara til ottusongs. Ok er seinna var hringt, enn vani var, stodu upp nockurir af brædrum, leitandi at, hvar þessi brodir var, er hringia skylldi. Enn sem þeir finna hann eigi, foru þeir til arinnar ok fundu hann drukknadan. Þeim þickir þetta miok vndarligt, ok draga hans likam or vatninu, talandi med sier, sakir huers hann mundi þar [hafa komit[5]. Ok er þeir geta hier til ymisliga, verdr vndarligr hlutr. Sa er adr var daudr, ris nu upp ok steadr lifande[6] milli þeira ok sagdi brædrum allt, huersu [farit hafdi[7], ok huersu hann hafdi fordazt eilifa pinu med hialp ok fulltingi guds modur Marie. Eptir þetta fyrirlet hann eigi at eins þann laust, sem hann [var adr vanr at fremia[8], helldr þionadi hann iafnan sidan med hinum [heitazta kærleik[9] gudi ok hans helgu modur, ok endi sitt lif med godum verkum ok andadizt til guds i fridi.

CXV.

Munkr mintizt vid kinn vorrar frv.

I nockuru klaustri sællar guds modur Marie var einn sa brodir, er helgadi ok pryddi sina ond med vokum ok bænum ok odrum godum verkum. Þessi brodir var sacrista i klaustrinu ok suaf i kirkiu, sem sidr er til. Hueria nott sem brædr [hofdu sungit[10] ottusong ok þeir

[1] hit *tilf. E.* [2] leggim *E.* [3] *saal. E;* þuiat *D.* [4] sætu *tilf. E.* [5] [uera *E.* [6] *tilf. E.* [7] [til hafdi borit *E.* [8] [hafdi adr framit *E.* [9] [mesta kærleik ok heitazta. *E.* [10] [sungu *E.*

foru at sofa, fell hann aa 'kne fyrir alltari ok likneski[1] vorrar frv guds modur Marie med ollum [þeim goduilia, sem hann matti þiggia af gudi, ok optliga felldi hann taar aa sinni bæn[2]. A kuelldit[3] sem sunginn var nattsongr ok brædrnir voru brott gengnir, fell hann fram fyrir hennar likneskiu[4], bidiandi þui med meira athuga, sem hann matti leyniligar ok auduelldligar[5] þat gera fyrir okyrleik alþydunnar. Hann bad optliga guds modur iungfru Mariam, hafandi fyrir augum sins hiarta fegrd aasionu ok klæda[6] himinrikis drottningar, at sva sem hun hlifdi fordum med sinum môtli þeim iuda syni, sem fadirinn kastadi i loganda ofn fyrir trv Kristz, suo skylldi hun ok hann frelsa[7] fra girndum heimsins ok presenta sinum syni. Sæl guds modir, su sem er huggan harmandi manna ok hialpar med sinni milldi syndugum monnum ollum, þeim er til hennar flyia, will eigi sinn þionustumann ser suo kærann, er hana elskadi med allri girnd[8] sins hiarta, leingr lata þarnazt sinnar hugganar[9], ok aa einni nott witrazt honum i draumi hin godgiarnazta modir myskunnar iungfru Maria. Sem hann var vaknadr, treystizt hann eigi i fyrstu at segia vitranina opinberliga, ok þui segir hann hana leyniliga, at eigi synizt hann hrosa sinum verdleikum[10], ef hann segir guds modur ser hafa ted suo mikla blidu. Enn þa er hann hugsar vm, huersu ovidrkuæmiligt er, at hann þegi yfir lofi guds modur, verdr hann med nockurum hætti skylldadr til sakir gudligs[11] otta at segia vitranina gudi til lofs ok sælli iungfru Marie, ok hefir[12] sina rædu aa þenna hatt.

Sem ek suaf i minni sæng fyrir ottusong, witradizt mer ein frv[13] virdulig at sia. Hennar asiona var biort ok lystilig, hennar klædi skinu med mikilli fegrd vmfram mannligan skilning. Þau voru oll buin vm halsinn ok ok um ermarnar med cocto skinandi med miklum fiolda

[1] likneskiu *E.* [2] [goduilia *E.* [3] kuelldin *E.* [4] likneski *E.* [5] nadaligar *E.* [6] klædnat *E.* [7] frialsa *E.* [8] dygd *E.* [9] synar *E.* [10] godum verkum *E.* [11] guds *E.* [12] hefr *E.* [13] iungfru *E.*

hinna dyrustu[1] gimsteina. Hun var unglig i sinni aasionu, huit sem sniorr væri blandinn med hinni rôdu[2] rosu. Bædi hennar augu [voru skinandi[3] sem hinar biortuztu stiornur. Eingi daudligr madr ma, sagdi hann, ætla eda segia[4], huersu mikil var hennar ovmrædilig fegrd. Enn þegar i fyrstu sem ek sa hana, þottizt ek skilia, at hun var su sama, sem ek hugleiddi optliga i minu hiarta, ok var'þo miklu fegri, enn ek eda nockur annar daudligr madr mætti hyggia. Sem ek sa hana, dyrkadi ek hana med miklum otta ok allri þeiri virding, sem ek matti, girnandizt at sedia minn vilia med hennar syn. Mer syndizt, at su dyrliga iungfru hefdi i sinum helguztum hondum eina fagra bok. Sem ek geck nærri, at ek beiddizt at sia, huat aa wæri bokinni, lauk hin [myskunsamazta frv hana upp blidliga[5] fyrir mer, ok syndi mer hennar vpphaf. Var titulus bokarinnar skrifadr med gulli ok hinum fegrstum coloribus aa þenna haatt: Hier hefr upp bok Ysaie spamannz. Þessi helga skript var eigi ritin[6] med manna hondum, helldr af einglonum eda af sialfum gudi, eptir þui sem ek hygg. Hon var eigi at eins lystilig at sia, helldr gladdi hon ok hiarta þess, er hana las, teygiandi hann til sig at lesa med sætleik andligrar skilningar. Sem ek hafdi þenna titulum yfirsed, girnandizt enn at lesa[7] fleira af bokinni, ok ek matti eigi sakir sætleika synarinnar fullkoma girnd mins hiarta siaandi eda lesandi hana, þa veik ek min augu til aasionu hinnar dyrlegstu iungfru Marie fallandi aa kne fyrir hana ok bidiandi, eigi med hræring tungunnar [eda med vorrum eda hliodi nockurra orda[8], helldr med einni samt girnd hiartans, at hun virdizt at gefa mer orlof til at kyssa aa hennar fætr. Su hiartazta siofar stiarna, er oll er full med gudligri myskunn, veitir mer mina bæn, enn framarr enn ek þyrdi at beidazt, þuiat halldinni hennar sæmd þorir

[1] dyrdliguztu *E.* [2] raudu *E.* [3] [skinu *E.* [4] *saal. E;* sia *D.* [5] [milldazta iungfru bokina upp *E.* [6] ritud *E.* [7] leingra ok *tilf. E.* [8] [*ugl. E.*

ek at segia, at hun hneigdi at mer [litillatliga sina helguztu[1] kinn, at ek mintizt vid hana med minum mvnni, þo at overdugr. Eptir þat fell ek þegar aa kne ok mintumzt[2] vid hennar blezudu fætr, liggiandi leingi aa iordunni fyrir henni. Sem ek var ræntr þeim sæla suefni, huarf fra mer allt saman suefninn ok vitranin. Vm nottina eptir var ek at ottusong med odrum brædrunum, ok sakir þess at ek bugleiddi iafnliga[3] þessa vitran i minu hiarta, matti[4] ek eigi syngia nokkurn salm eda lesa lectionem, helldr gret ek iafnan[5] leyniliga vndir minni kapu. [Akærdi einn brodir[6] mik aa næsta degi eptir, at ek hefdi sofit nærr vm allann ottusonginn, þuiat hann vissi eigi, huat [satt er[7] hier um.

Sem brædrnir heyra vitranina, lofudu þeir[8] gud ok hans modur Mariam, er idrandi monnum þiggr iafnan likn af sinum millda syni Jesu Kristo. Enn þa, sem henni þiona med allri [elsku ok[9] girnd hiartans, huggar hun optliga komandi sialf þeira at vitia, sem hun gerdi vid þenna sinn þionustumann, er sakir hennar kærleiks hellt minning hennar fegrdar sem skrifada i sinu hiarta. Henni se lof ok heidr[10] med [sinum syni vorum herra Jesu Kristo[11].

CXVI.

Vor fru hialpadi einum munk.

Gudi til lofs[12] ok hans modur vilium ver eigi þegia yfir þeiri iarteign, sem ver hofum heyrt af skilrikum monnum, ok syndugum monnum ma vera til nytsemdar ok hugganar. Sa var einn munkr, er optliga gerdi med goduilia minning hinnar helguztu iungfru Marie, ok huern tima er hann geck fyrir hennar alltari eda hann saa hennar likneski, var hann vanr at heilsa henni sæmiliga med einglligri kuediu Auę Maria. Ok þo at hann fremi[13] þessa

[1] [sina *E.* [2] ek *tilf. E.* [3] iafnan *E.* [4] matta *E.* [5] iafnliga *E.* [6] [Kærdi einn brodir aa *E.* [7] [uar *E.* [8] iafnann *tilf. E.* [9] [*mgl. E.* [10] dyrd *E.* [11] [vorum herra Jesu Kristo sinum blezada syni utan enda. Amen. *E.* [12] ok dyrdar *tilf. E.* [13] fremdi *E.*

millda[1] þionustu med goduilia, verdr hann prettadr af slægd hins forna mannzins ovinar, ok þuiat hann er eigi suo forsiall sem beyrdi[2], fellr hann i laust sorlifis[3]. Enn þuiat hann war skynsamr madr, kendizt[4] hann vid þegar sina sekt med litillæti, ok grætr[5] med nogligum taarum, enn ongan fann hann þann, sem hann þyrdi at iata sina sekt. Sakir guds otta girntizt hann at iata syndina, enn mannlig skamfylli eggiar hann at þegia. Sem hann reidir i bylgium þessarrar aahyggiu sem i storu hafi, ok hann ma eigi finna ser nytsamliga hofn, kallar hann sa leidarstiornuna heilaga Mariam, ok sa er ottazt at fyrirdæma sialfan sik med leyndri iatning sins glæps, bidr hana ser hialpa med sinni myskunn.

Wor fru duelr ecki at neita honum, þat er hann vænti, ok uitrazt honum i suefni huggandi hann. Honum synizt[6] sem hun standi[7] fiarri ok hafi[8] bunad ok aasionu sem ein iungfru einkanliga fogr med lausu haari. Einglar guds stodu ymkring[9] hana skryddir med dalmaticum ok odrum klædum, þeim er diaknar ero vanir at hafa til guds þionustu. Munkrinn kennir þegar, huerr honum vitrazt, ok kallar[10] þegar med miklum grati suo segiandi: „Heyr, hin skærazta[11] iungfrv, drottning einglanna, von þeira sem tyndir eru, huggan aumra manna, modir myskunnar, modir guds sonar, myskunna mer! Ek hefir[12] misgert þungliga, ok iati, at ek hefir misgert, ek skömmumzt [minn glæp[13], ok bid þig veita mer likn, þo at ek se overdugr. Heyr, min frv! Ertu eigi su millda modir, er ongvan fyrirlitr[14], engan rekr þu fra þer, engan kastar þu vt[15], þann sem til þin flyr. Muntu mer einum [vilia nita þa[16] hialp, sem þu ert ollum[17] vön at veita med þinni gødgirnd, eda muntu

[1] milldi *E.* [2] hann skylldi *E.* [3] saurlifis *E.* [4] *saal. E;* kemzt *D.* [5] gret *E.* [6] syndist *E.* [7] stædi *E.* [8] hefdi *E.* [9] i hring um *E.* [10] *saal. E;* þackar *D.* [11] sætazta *E.* [12] hefi *E.* [13] [mins glæps *E.* [14] fyrirlætr *E.* [15] eda i brott *tilf. E.* [16] [neita þeire *E.* [17] *mgl. E.*

mier einum byrgia fadm þinnar myskunnar, þar sem þu ert uon hann at breida i mot ollum þeim, er til þin flyia. Ek bid, min frv, fel eigi þina myskunn fyrir mer einum, fyrir hveria allir þeir, er i nockurum haska [hafa staddir verit [1], hafa feingit hialp ok fögnud."

Sem hann talar þessa hluti ok þessum lika med grat, vikr guds modir nockut suo i brott, ok med henni einglarnir, ok sem honum synizt, huerfr hun [2] inn i eitt [3] hus, er þar stod nærr. Hann ferr eptir, ok er hann kemr til huseins, finnr hann vti fyrir dyrum þria menn, þa er skrifa eitthuat [4]. Hann bidr þa litillatliga, at med þeira fulltingi mætti hann koma til vorrar frv at sia hana. Einn þeira stendr upp ok geingr at einum gluggi [5] ok mællti til þess, er þar sat wid: „Brodir Bonifaci, einn fatækr madr stendr vti ok bidr, at upp se latnar [6] dyrnar, þuiat hann villdi tala vid vora frv." Munkrinn ferr nu inn ok fellr til fota guds modur Marie. Hun reisir hann vpp sinum hondum med [vndarligu ok oætlanligu litillæti ok milldleik [7] ok sueigir hann at ser med sinum helgum armleggium, gefandi honum sætan fridarkoss med mikilli blidu.

Min frv! huerr mun sa heyra þenna hlut, er eigi undrizt, ok þa er þu huggar einn, slærr þu med miklum otta hiortu allra [8], er hugleida þina milldi. Gud gefi, at þitt andlit væri blitt til vor, ok sælir værim ver, þo at fyrir einnhuern af þeim, sem þier fylgia, villdir þu veita oss syndugum monnum þina myskunn a þeim tima, sem ver skiliumzt vid verolldina. Sælir uærim [9] ver, þottu villdir einn tima bidia fyrir huerium vorum, segiandi til þins sonar vors herra Jesu Krists: „Minn sæti son, myskunna þessum þionustumanni [10] þinum, ok þoat ver bidim, at þu þiggir oss til nada stora hluti af þinum syni, þa megvm ver sia af þessu þinu myskunnarverki, at miklu

[1] [ero staddir *E.* [2] sua at hun geingr *tilf. E.* [3] þat *E.* [4] nockut *E.* [5] glugga. *E.* [6] loknar *E.* [7] [oættlanligu litillæte *E.* [8] þeira *tilf. E.* [9] *tilf. E.* [10] *saal. E;* manni. *D.*

stærri hluti, enn nockur þori at beidazt eda vænta, veitir þu af nogleik þinnar milldi [1].

Nu skulum ver aptr huerfa til þeirar sogu, er ver hurfum fra. Sem [guds modir Maria [2] hefir veitt munkinum von sannrar liknar, huerfr hun brott fra hans augliti, enn guds myskunn var med honum vtan enda. Hann vaknar nu ok þackar gudi af ollu hiarta ok guds modur, ok eptir þria daga kom til hans einn heilagr madr, ok iatadi hann fyrir þeim sina synd. Ma eingi efa vm, at fyrir vitran heilagrar guds modur Marie veittizt honum traust til at iata sinn glæp, villdi hun eigi, at hennar þionustumadr misti at gera naudsynliga ok hialpsamliga idran.

CXVII [3].

Vor frv þionadi munk til sængr.

Vor frv heilog guds modir Maria virdizt enn at syna, huersu heimuligr henni var einn brodir, sa er þionadi gudi milli annarra munka i nockuru klaustri. Þat bar til aa nockurum tima eptir diofulsins aaeggian, sem ek trui, at fyrr sagdr brodir drack suo mikit [i sinu herbergi [4], at hann vissi nærr ecki. Ok sem hann geck vt seint vm kuelldit ok for vm klaustrid til kirkiunnar, syndizt honum sem diofullinn hlaupi [5] i mot honum i liki [6] eins [vndarliga mikils ok [4] brædiligs gradungs [7] ok uilldi reka sin horn i gegnum hann. Þa geck skiotliga fram fyrir hann ein iungfru fogr at sia. Hennar har fell nidr aa herdarnar. Hun hellt i sinni hægri hendi duk huitan sem snio. Hun aasakar diofulinn miok, at hann dirfdizt at hræda hennar þionustumann, biodandi honum, at hann færi [8] brott skiotliga ok dirfdizt [9] eigi at gera honum nockut til meins framarr. Sem hun hefir þetta sagt, huerfr brott allr otti diofulsins. Serr munkrinn þa [eigi ok [10] þa fogrv iungfrv. Hann geingr fram sinn veg, til þess er hann kemr til kirkiunnar. Þa

[1] myskunnar *E.* [2] [uor fru *E.* [3] *Jfr. ovenfor S. 115.* [4] [*mgl. E.* [5] hlypi *E* [6] liking *E.* [7] gridungs *E.* [8] fari *E.* [9] dirfist *E.* [10] [ok eigi *E.*

kom enn fiandinn mot honum i liki stors ok hrædiligs hundz, ok hleypr aa hann ouarann, viliandi gleypa hann eda rifa kvikann i sundr. Fyrr sogd iungfru, er honum hafdi fyrr hialpat[1], vitrazt honum enn ok stendr i hia honum, ok lætr hann fara frialsan rekandi diofulinn langt i brott fra honum. Huarf enn suo huortueggi [þessi syn[2]. Hann geck nu inn i þa kirkiu, sem hann for til, nockut oruggari, sakir þess at þessi iungfru hafdi hann frelst ok rekit brott diofulinn. Sem hann geingr inn[3], kemr enn i mot honum mannzins ouin miklu ogurligri enn fyrrum[4]. Var hann nu at sia sem stort leo hlaupandi ogurliga [ok æskafliga mot honum rennanda[5], sem þat mundi [aa somu stundu[6] hann gleypa. Enn [su iungfrv er i fyrstu ok annan tima hafdi hann frelsat, rann i mot, adr sia leo gerdi honum nockut til meins[7], ok bardi diofulinn hart med þeim vond[8], er hun [hafdi i sinni hendi[9] suo segiandi: „Þuiat þu villdir eigi hlyda mer, skalltu nu hafa þessa pinu. Enn ef þu dirfizt optar at gerà slikt sama, skalltu fa meiri pinur nu ok at eilifu.“ Hinn slægi fiandi [suo sigradr ok brott rekinn þrim sinnum ok lambdr med storum hôggum[10], huerfr brott sem reykr, ok saazt þar alldri sidan.

Eptir þat tok Maria i hond munkinum. Hann styrktizt þegar ok feck aptr allt sitt minni ok uit. Ok suo leiddi hun hann aptr[11] til sinnar sængr halldandi i hans hond[12] um þær gradur, sem þau attu upp at stiga. Sem þau kuomu þar, kastadi mærin ofan þui klædi, sem yfir var sænginni, ok setti brodurinn upp i. Hun hneigdi miukliga hans hofud yfir hogindin[13] ok gerdi mark hins helga kross i hans enni. Eptir þat breiddi hun aa hann klædin ok sagdi til hans: „I[14] morgin skalltu fara til þess

[1] holpit *E.* [2] [synin i brott *E.* [3] i kirkiuna *tilf. E.* [4] fyrr *E.* [5] [remiandi i mot honum *E.* [6] [þa þegar *E.* [7] [hin sama mær rann i mot leoninu *E.* [8] uendi *E.* [9] [hiellt aa *E.* [10] [*mgl. E.* [11] allt *E.* [12] hendr *E.* [13] hægindit *E.* [14] Aa *E.*

munks, [ok nefndi hann[1], sem þinn godr[2] kumpan er ok minn fullkominn vin sakir þeirar fogrv þionuztu, er hann veitir mer dagliga[3], ok iata fyrir honum þina synd, ok geym, at þu duelir[4] eigi at gera, [huat sem[5] hann bydr þier. Munkrinn verdr miok gladr ok suarar [sinni sætu[6] med litillæti suo segiandi: „Heyr, hin sætazta iungfru! ek girnumzt med ollu hiarta hedan af þier at hlyda. Skal ek eigi duelia at gera, huat er þu bydr mer. Bidr[7] ek, ef þier likar[8] at hafa mik i þinni þionustu, at þu segir mer, adr þu ferr brott, huerr þu ert, er mer overdugum hefir veitt suo mikla uelgerninga.“ Hun suarar honum ok segir sig vera Mariam modur guds, er skapadi alla hluti, fyrir huers myskunn hun matti suo vardueita [sina þionustumenn[9]. Sem hann heyrir þessi ord [af worrum hennar kærleika[6], fyllizt hans hiarta med andligri gledi, ok tendrazt allr med hita astar þeirar dyrligu iungfrv guds modur Marie, ok hefr þegar upp sinar hendr med heitleika heilagrar truar, viliandi hallda henni ok kyssa hennar fætr ok dyrka[10] ok fadma modur sins herra, er honum hafdi hialpat. Enn hin milldazta himinrikis drottning, modir allrar myskunnar, von litillatra ok huggan veslugra, ferr þegar upp i loptid, sem hann hygst[11] henni mundu hallda, ok sa hinn skærazti gimsteinn allra gimsteina flytr sik til himinrikis hallar, skinandi milli himintungla [sialf hiartari ollum himintunglum[6]. Brodirinn, er þessa vitran hafdi sed ok heyrt hennar milldi[12] ord, þackar gudi ok hans modur margfalldliga sina velgerninga ok myskun, ok tok nu henni at þiona hedan af med ollum goduilia, ok slikt sama sa brodir, er heyrdi hans iatning, med ollum þeim, er vissu þessa iarteign.

[1] [sem hun nefndi fyrir honum, *E.* [2] uin ok *tilf.* *E.* [3] iafnliga [4] duel *E.* [5] [þat er *E.* [6] [*mgl.* *E.* [7] Bid *E.* [8] nægir *E.* [9] [sinn þionustumann *E.* [10] hana *tilf.* *E.* [11] hugdizt *E.* [12] milldu *E.*

CXVIII.

Af brodr[1].

I einu munklifi, þvi sem stod aa aarbacka[2] nockurum, var [einn munkr[3], sa er vardueitti klaustrid, ok þuiat hann hafdi margt at gera, suaf hann eigi hia odrum brædrum. Hann neytti illa þess sialfrædis, gerandi opt[4] þann hlut, sem eigi heyrdi þeim, er munkalifnad hafa. Þuiat odrum megin [fyrr sagdrar aar[5] var kona su, er hann er vanr at fara til vm nætr at fremia med henni likamliga girnd. Þenna hlut vissi eingi madr [vtan einn sa[6] brodir, er honum var heimuligr. Enn þuiat hann villdi eigi ofrægia brodurinn, sagdi hann þat ongum manni. Enn sakir þess at ecki er suo leynt, at eigi birtizt, bar[7] suo til aa nockurri nott, sem hann hafdi framit þenna glæp, þa er hann villdi fara aptr til klaustrsins ok sat i þeim bati, er hann var vanr at roa yfir aana, hefiandi vpp ottusong af vorri frv med ollum þeim goduilia, er hann matti, þa kom suo mikill stormr at batinum[8], at honum huelfdi, enn munkrinn druknadi. Þat skapular[9] sem hann hafdi, flettir af honum ok rekr aa land.

Nu kom ottusongs timi, enn sa brodir, er hringia skylldi, var druknadr, sem adr var sagt. Munkunum i dormitorio þickir vndarligt, er suo seint hringir. Sa brodir, er vissi brottferd [þess brodur, er hringia skylldi, stendr vpp, ok sem hann finnr hann eigi i klaustrinu, hringir hann til ottusongs[10]. Brædrnir vita eigi, huar sa brodir er, sem brott var, ætlandi eigi, at hann muni þuilika hluti fremia[11]. Sem sunginn var ottusongrinn, ferr sa brodir, sem vissi synd hins dauda munks, med odrum þeim, er honum veru heimuligir, leyniliga brott or[12] klaustrinu ok

[1] *Saal E; Overskriften mangler i D.* [2] baçka *E.* [3] [brodir einn *E.* [4] optliga *E.* [5] [arinnar *E.* [6] [nema sa einn *E.* [7] ber *E.* [8] batnum *E.* [9] skopular *E.* [10] [brodrsins af klaustrinu, stendr upp ok hringir, er hann finnr hann eigi *E.* [11] med nockrv mote *tilf. E.* [12] af *E.*

leita at þessum munk. Hann finnr hans [skapular rekit[1] upp or anni, ok berr þat til munklifisins, hafandi þat til marks vm, at hann var druknadr. Enn þegar dagr [lioss var[2], ferr abotinn ok brædrnir til aarinnar, ok sem þeir hafa leingi leitad brodurins[3], finna þeir hann ok draga hans likam til landz. Ok þegar sem hann kemr or vatninu, er hann med gudligri giof uppreistr af dauda, ok lykr upp sin augu. Enn er hann var eptirspurdr, huersu þetta[4] vard, segir hann med [litillatri iatning[5] allt, sem[6] uordit var, ok mællti:

Þa er ek uillda skvnda aptr til munklifisins[7], sem ek hafdi framit þa synd, er ek var wanr, huelfdizt batrinn, enn ek drucknadi [i aanni[8]. Þa kuomu til illgiarnir andar gripandi mik sem sinn eiginligan mann, ok villdu þegar draga mik til heluitis kuala. Þar kuomu ok [til guds[9] einglar, þeir sem i mot villdu standa þeira grimleik ok frelsa mik af þeira valldi. Her vard mikil þræta i milli þeira. Diofl-arnir toldu mikinn fiolda minna synda mer til aasakanar ok fyrirdæmingar, þeir sogdu ok þa synd, er ek hafdi fyrir skemstu gert ok mer mætti[10] nægiaz til fyrirdæmingar. Einglarnir toldu min god verk, voru þau fa ok nærr einkis[11] verd hia þui, sem minar syndir, [leitudu þeir med þeim mik at frelsa[8]. Þrættu þeir aa þenna hatt sin i milli. Hier kemr til skiotliga vor frv hin helga Maria. Verdr dioflunum suo mikil ogn at[12] henni, at þeir flyia þegar langt i brott or þeim stad, sem adr voru þeir. Heilog Maria talar suo til þeira: „Huadan kom ydr suo mikil diorfung, at þier eignit ydr [þa sal, sem mer heyrir til[8], viliandi taka[13] til yduar[14]?“ Þeir suara: Frv, ver gripum eigi þat, er þier eigit, helldr tokum[15] ver þat eina, er oss heyrir til, ok þenna mann, er oss villdi iafnan samþyckia fremiandi synd-

[1] [skaupular rekinn *E.* [2] [er lioss *E.* [3] *mgl E.* [4] honum *E.* [5] [litillæti *E.* [6] þat *E.* [7] mins munklifis *E.* [8] [*mgl. E.* [9] [godir *E.* [10] matti *E.* [11] einskis *E.* [12] af *E.* [13] draga *E.* [14] þa er mier heyra til *tilf. E.* [15] taukum *E.*

ina, vilium ver til vor hafa, at hann se vor kumpan i pinunni." Heilog Maria mællti: „Hann endi sitt lif syngiandi mer lof, enn huerr dæmizt þuilikr af minum syni, sem hann er aa sinni andlatztid." Illir andar villdu med sinni illzku mik taka, ok sogdu til vorrar frv: „Vitum ver, at þu hefir valld af gudi at gera allt, þat er þv vill[1], enn þo berr þier vel[2] at fremia þitt valld suo, at þu minnizt at hafa þar med rettlæti, ok þui er rett, at þu iatir, at þessi saal heyri[3] oss til. Enn ef þu [vill hana þier eigna[4], ma audsætt[5] vera, at þu gerir [, sem þier heyrdi eigi[6], ok vardueitir eigi satt rettlæti." Hin helgazta iungfru suarar þeim: „Ef ydr synizt eigi rettlegt[7] vera, þat sem ek byd, þa skulum ver vm þenna hlut fara til hins rettlatazta[8] domara, mins sonar Jesu Kristz, ok þat standa, sem saa[9] dæmir, er alldri ma hneigia af rettlætis veginum." Þau koma nu fyrir vorn herra, ok guds modir Maria talar suo: „Minn sæti son, sakir þess at ek matti eigi stodua aakafa ok illzku ohreinna anda, bid ek þina milldi, at þu dæmir mer þenna mann, þott hann hafi [þungliga misgert[10], er med aakalli mins nafns let[11] sitt lif. Huersu megi þat þola mitt millda hiarta, at nockur sa, er mer treystir, fyrirfarizt, suo at honum verdi at ongu þessi sin von." Vorr herra suarar: „Min sæta modir! eigi er þat mer heyriligt at nita[12] nockurn hlut þinvm kærleik, þann er þu vill beida[13]. Þer berr ok at bidia einkis[14], er i mot se rettlæti ok skynsemi. Þu veizt, huersu marga stora hluti þessi madr hefir misgert, þa sem hann hefir enn alldri iatad eda idrazt. Enn suo sem David syngr, mun eingi vera i minu husi, nema sa[15] er inn geingr vtan[16] syndafleck, vil ek, at þessi ond huerfi helldr[2] aptr til sins likama, at eptir þat sem hann hefir bætt sinar syndir, veitizt

[1] uillt *E.* [2] *mgl. E.* [3] heyrir *E.* [4] [uillt hana eignazt *E.* [5] audsynt *E.* [6] [eigi rett *E.* [7] rett *E.* [8] rettlata *E.* [9] hann *E.* [10] [leingi misgiort miok þungliga *E.* [11] endi *E.* [12] neita *E.* [13] mik bidia *E.* [15] einskis þess *E.* [14] einn *tilf. E.* [16] an *E.*

honum eptir þinum vilia med oss eilif [hialp ok[1] huild.“ Ok nu, segir munkrinn, sem ek em suo eptir guds bodi[2] fyrir bæn hans modur aptr gefinn til lifs, þo at dioflarnir stædi mot, sem þeir orkudu, þa iati ek fyrir ydr minar syndir, segiandi huersu mikla uelgerninga guds modir hefir mer ouerdugum veitt. Bid ek, at þier hialpit mer med fulltingi yduarra bæna til guds, at ek mætti fyrirgefning fa minna synda.

Eptir þetta var brodirinn leiddr heim til munklifis, ok lifdi hann þar morg aar med helgum [bænum ok[1] lifnadi.

CXIX.

Vor frv græddi munk.

[Einnhuerr ungr munkr[3], fullkominn i godum sidum, gerdi minning guds modur Marie langan tima med mikilli[4] iafnlyndi ok stadfesti. Hann hafdi suo mikla godfysi[5] i sinu hiarta til hennar, at eptir þui sem sialfr hann var uanr at segia, matti hann varla nockurn tima nefna soninn, vtan hann nefndi þar med modurina. Hann tok mikinn krankleika, suo at hann var at kominn dauda. Sem þyngdizt hans sott, la hann tuo daga[6] vitlauss ok matti eigi eta eda[7] drecka, en þo var lif i hans briosti. Eptir þat feck hann aptr sitt vit, ok sem hann hefir kallat brædrna til sin, segir hann þeim suo, at hann var aa þessum tima kastadr i hrædiligar sialfar[8] bylgiur med morgum odrum monnum, en at siduztu sem [hann oruænti ser[9] hialpar, vitradizt honum siofarstiarnan heilug iungfru Maria, modir vors herra Jesu Kristz, ok leysti hann or þeim haska. Hann lifdi sidan alla sina daga sæmiliga ok þionadi med ollum[10] megni ok goduilia himinrikis drottningu, at hann mætti halldazt i hennar vinattu.

[1] [*mgl. E.* [2] uilia *E.* [3] [Nockurr munkr ungr at alldri *E.* [4] miklu *E.* [5] *saal. E;* stadfesti *D.* [6] sem *tilf. E.* [7] ne *E.* [8] siofar *E.* [9] [ek oruænti mier *E.* [10] ollu *E.*

CXX.

Vor frv vitradizt munk siukum.

Sa var einn brodir i nockuru klaustri, at einkanliga aahyggiu bar fyrir hialp sinnar salu[1], kennandizt wid sinn ostyrkleik, ok hugsadi optliga, huersu hann mætti hellzt fa nadir ok myskunn af gudi, hugdizt hann stundum skylldu faa þar til fullting sællar guds modur Marie, stundum bad hann guds engla, postola eda piningaruotta eda adra guds helga menn hialpa ser. Enn sem hann hugsadi med ser, at hann orkadi eigi at heidra ok vegsama alla þa[2], sem verdugt er, tekr hann nockut at efa vm þeira fullting ok ottazt, at hann mundi annathuort fa enga hialp eda þa, sem honum nægdizt eigi til eilifrar heilsu[3]. Eptir þat tok hann, sem sidan[4] profadizt, gott rad ok nytsamligt, at hann skylldi næst gudi heidra ok þiona himinrikis drottningu ok uelia hana einkanligan geymslumann sinnar heilsu. Tekr hann nu at iata sig [opinberliga henni[5] til þionustu, ok þui helldr sem hann efadizt[6] nockut, at adrir helgir menn mætti honum hialpa. Þui med meira goduilia gefr hann sig i valld himinrikis drottningar[7], vakandi optliga med mikilli stadfesti aa bænum ok leitandi at fa vinattu þeirar somu frv, er hann skipadi allt traust sinnar [vinattu ok[8] vonar.

Nu kemr[9] sa timi, er þessi þrifni starfsmadr skylldi fa af sinni frv verdkaup sins erfidis. Tekr hann þa[10] suo mikinn kraunkleika, at hann liggr i reckiu. Hann bar þess hattar aahyggiu, sem optliga er vôn at þrônguа hiortu daudligra manna, þat er at hugsa vm sitt andlat ok ogn hins efsta doms, ok huersu godir menn ok illir skulu fa retta ombun, huorir[11] eptir sinum verdleikum. Hann sagdi þessa hluti i sinu hiarta: „Hueria uon mun ek vesalugr eiga til himinrikis[12]? Huerr mun mer hialpa eda vernda

[1] salar *E.* [2] þessa lute *E.* [3] hialpar *E.* [4] sidar *E.* [5] [henni æfinliga *E.* [6] efadi *E.* [7] drottningu *E.* [8] [*mgl. E.* [9] *saal. E;* sem *D.* [10] *tilf. E.* [11] huer *E.* [12] drottningar *tilf. E.*

mitt mal, þa er ek stend fyrir domstoli þess ogurliga domara? Huern mun ek hafa þann, sem mer veiti fullting i minni naudsyn aa þeiri ogurligri[1] tid, þa er ecki er fyrir hondum, utan annathuort at ek fai likn ok myskunn af milldi mins lausnara eda retta befnd ok fyrirdæming sakir minna synda? Huerr mun suara fyrir mik, þa er ek [verd skylldadr[2] at gera skynsemi ok reikning eigi at eins fyrir þeim illum hlutum, sem ek hefir gert, helldr ok af þeim godum verkum, sem ek uar skylldugr ok ek hefir eigi gert. Ok eigi at eins skulu pinazt[3] min verk, helldr ok þar med ordin ok hinu minztu hugrenningar. Eingi heilagr madr mun[4] mer þa vilia veita fullting, megu þeir allir rettliga neita mer at hialpa, þuiat medan gud gaf mer sialfrædi i minu lifi, hirti ek eigi at stunda til med minni þionustu, at ek feingi þeira vinattu. Hefir ek at eins mina ond aa hendi folgit myskunn hinnar milldnztu iungfrv Marie, ok þo med minna godvilia enn vera skylldi, ok sakir þess ottazt ek veslugr, at ek fai minni hialp af henni, enn mik nôdsyniar[5]."

Sem hann hugsar þessa hluti med miklum harm i sinu hiarta, ok hann hefir nærr einga uon sier til hialpar, vitrazt honum modir myskunnar, su sem er einkanlig uon ok hialp allra þurfandi manna, himinrikis drottning iungfrv Maria. Med henni var gamall madr virduligr at sia. Hun gengr at sænginni, er þessi siuki madr laa i, ok serr til hans blidliga. Sem hun hefir þagat litla stund, segir hinn gamli madr til hennar: „Min frv, hialp þessa mannz er i ydru valldi." Hun suarar: „Hann skal myskunn fa, enn þo efadi hann." Wid þessi ord geingr hun at sænginni ok segir til hins siuka mannz: „Se upp," sagdi hun. Sem hann hefr upp sin augu, sier hann himininn opinn ok aa himninum sæti gert med gull[6] ok dyrum steinum, skinanda[7] med allri fegrd vmfram solar birti. Sæl iungfrv Maria segir til hans: „Þetta sæti er þier buit fyrir þa þionustu,

[1] ogurligu *E.* [2] [er skylldadr til *E.* [3] profazt *E.* [4] man *E.* [5] naudzyniar *E.* [6] *saal. ogs. E.* [7] skinandi *E.*

sem þu hefir mer veitt, enn geym, at eigi efir þu hedan af um mina hialp.“ Sem hun hefir þetta sagt, huerfr hon brott ok ferr til himins. þiggiandi af milldi sins sonar, at hann gefi[1] hennar þionustumanni eilifa dyrd med sinum helgum monnum.

CXXI.

Maria hialpade munk er drvcnade.

Þa var[2] annar brodir, er[3] þui var vanr, at huern tima er hann heyrdi bringia til tida, let hann þegar af, huat sem hann hafdi adr at gera, ok las med goduilia tidir heilagrar guds modur Marie. Þessi brodir vard sigradr af[4] ostyrkleik ok girnd sins likama, for hann vm nætr brott af munklifinu ok lagdizt med einni konu. Var hann langan tima þrongdr ok vndirlagdr af þessum illa[5] vana, liggiandi leingi i þessi synd. Hans vegr laa yfir vatn nockut, þa er hann framdi þenna glæp. Enn sem gud uilldi[6] enda gera aa þessarri synd, er þat eina nott, sem fyrr sagdr brodir hefir framit þenna glæp, er hann var vanr, ok hann ferr aptr aa einum bati ok heyrir bringia til ottusongs. Ok sem hann hefr vpp tidir vorrar frv, huelfizt batrinn, i þui sem hann less[7] til lofs hinni helguztu iungfrv Marie þetta inuitatorium Aue Maria [gracia plena dominus tecum[8]. Druknar mvnkrinn þegar. Wm morgoninn er eptir leitad, huar þessi brodir mundi vera, finzt hans likami i aanni. Ok nockurir, þeir sem vissu þessa hans synd ok illann vana, sogdu, huersu þetta mundi vordit hafa. Werdr nu saa morgum kunnr hlutr, sem adr hafdi leingi leyndr verit. Giorir abotinn [þat rad med brædranna samþycki ok skipan[9], at sa er eptir rettum domi guds var suo [rædiliga brott[10] tekinn or þessu lifi utan idran ok yfirbot sinnar syndar, skylldi missa þess graptar ok þionustu, sem kristnum manni heyrdi at veita. Ok skipa þeir suo, at utan alla

[1] gæfi *E.* [2] enn *tilf. E.* [3] at *E.* [4] med *E.* [5] illum *E.* [6] uill *E.* [7] las *E.* [8] [*mgl. E.* [9] [med brædranna samþycki, þat raad ok skipan *E.* [10] [skiotliga ok hrædiliga brott kastadr ok *E.*

myskunn brodurligs kærleika skylldi hans likami liggia i þeim sama stad i vatninu, sem þeim var sagt at hann var fundinn.

A næstu nott vitrazt hin helga Maria formanni klaustrsins suo mælandi: „Sakir huers dirfdizt[1] þu med suo skiotum domi at neita þessum brodur þann groft, sem brædrunum heyrir til[2]? Far nu þegar i dag ok drag hans likam or vatninu ok luk[3] upp hans munn, muntu þa sia, huersu þier berr[4] at gera vid hann." Þegar sem lysir. kallar abotinn saman alla brædr ok færir likam brodurins[5] brott or vatninu. Enn er þeir luku upp hans munn, fundu þeir ritad med gullstofum þau ord, sem hann las i sinum dauda. Var þat eingilig heilsan vorrar frv Aue Maria. Allir þeir sem þetta saa, gerdu gudi þackir, lofandi myskunn hinnar helguztu meyiar[6]. Þeir baru likam hins andada brodur til munklifissins ok grofu sæmiliga, sem heyrdi þionustumanni heilagrar guds modur Marie.

CXXII.

Brodir hliop vr klaustri.

Annar munkr var enn saa, at huern tima er hann kom fyrir alltari heilagrar guds modur Marie, heilsadi hann hana med eingiligum ordum Aue Maria. Þessi sami brodir vard enn suikinn med slægd hins forna mannzins ouinar, suo at hann girntizt suo miok skemtan ok blidu veralldarinnar, at hann fyrirlætr klaustramanna lifnad, verandi ominnigr, huat hann hafdi gudi iatad. Ferr hann nu langt i brott or klaustrinu, ouitanda[7] abotanum ok brædrunum. Enn fadir myskunnar ok gud allrar huggunar, sa er ollum helpr ok engan vill fyrirfarazt lata, lystr hann med miklum krankleika ok vanmegni likamsins. Ok af þessi hialpsamligu[8] hirting kennizt brodirinn wid, at[9] hann hafdi misgert, ok ferr aptr til munklifisins hina somu gôtu, sem hann

[1] dirfizt *E.* [2] *mgl E.* [3] *saal. E;* lukt *D.* [4] byriar *E.* [5] brodrsins *E.* [6] iungfru Marie *E.* [7] ouitandi *E.* [8] hialpsamligri *E.* [9] huat *E.*

hafdi brott farit. Hans krankleiki vox suo miok, at aa midium veginum fell hann ok do, þegar sem[1] hann kom aa iordina.

A þeiri somu tid birtizt þess hattar syn einvm vitrvm manni, at mikill fioldi diofla kom[2] til salu þessa brodur, viliandi hana gripa grimliga ok draga sem sinn eiginligan hlut til [eilifra kuala ok[3] fyrirdæmingar. Enn heilog guds modir Maria vill hialpa sinum þionustumanni, ok ferr til vors herra ok bidr hann suo mælandi: „Minn sæti son, ek bid, at þin milldi gefi [mer valld aa ond mins kapellans[4], þuiat mer er oheyriligt, ok eigi berr þat minni goduilld, at su saala se i valldi ohreinna anda, sem iafnan treysti, at hun mundi hialpazt fyrir mitt fullting[5]." Modir myskunnar þa med sinni bæn, at ond þessa munks leystizt or heluitis pinu, ok skipadi hana i huildarstad med helgum monnum guds.

CXXIII.

Brodir var rekinn vr klaustri.

Einn klaustramadr var i nockuru fiolmenni[6] ok sæmiligu klaustri, [enn sakir sins glæps, er hann hafdi framit, var hann[7] med vilia ok samþycki allra brædra brott rekinn or klaustrinu[8]. Ok sem hann var hardliga brott rekinn, kom honum eigi til minnis at hafa med ser þa bok, sem hann var vanr dag ok nott [at bera[9], aa huerri voru tidir vorrar frv, þær sem hann las med [fullum goduilia ok athuga, þat framazta sem hann matti undirstanda[10]. Hann for skamt i brott fra klaustrinu, ok þo at hann mætti eigi vera at tidum med brædrunum vm nottina, gelldr[11] hann gudi ok hans modur milldustu skulld sinnar þionustu heyrandi brædranna song, þuiat hann matti eigi syngia vtan bokar[12],

[1] *mgl. E.* [2] kæme *E.* [3] [kuala eilifrar *E.* [4] [i mitt ualld aund mins capellani *E.* [5] ualld *E.* [6] *saal. ogs. E.* [7] [sa er sakir þess glæps, er hann hafdi framit, uar *E.* [8] munklifinu *E.* [9] [aa at lesa *E.* [10] [godum athuga ok goduilld, sem mest matti hann ok fremzt. *E.* [11] gylldi *E.* [12] bækur *E.*

ok þo at hann hefdi bokina, kunni hann [varla at lesa[1] rettliga.

A þeiri somu nott vitradizt heilog guds modir Maria abota þessa klaustrs ok kastadi sem med reidi i hans andlit þeiri bok, er brodirinn hafdi gleymt at hafa med sier, suo mælandi: „Þuiat þu angradir [ok fyrirsmadir[2] minn kapellanum ok lezt hann eigi mega hafa þessa bok med ser, talmandi suo þa hans þionustu, er mer var miok þeck, þa skalltu sem skiotazt kalla hann aptr til brædranna med sæmd, suo framt sem þu uillt hafa velgerning[3] myskunnar mins sonar Jesu Kristz ok minnar.“ Hann verdr miok hræddr ok veit eigi, hueriu hann skal suara. Sem long stund leid, mællti hann: „Min frv, ek veit eigi, huar þessi brodir er.“ Hun suarar: „Hann er eigi langt brott fra kirkiunni.“ Nefnir hun stadinn, segiandi at þar mvn[4] hann finnazt, ef hans er[5] leitad. Eptir þetta huerfr himinrikis drottning i brott.

Abotinn med brædrunum fara at leita at þessum brodur[6], er i brott hafdi verit rekinn, fundu þeir hann i austr fra klaustrinu andadan[7] vid gardstaura nockura. Retti hann fra ser hendrnar hafandi aasionuna i[8] iordunni, ok syndi suo med retting sinna lima merking piningar vors herra[9] Jesu Kristz. Abotinn vissi, at hann hafdi af harmi dait, ok flytr hann med brædrunum med mikilli sæmd þar til þeirar kirkiu, er var i munklifinu, ok hugdizt med þessum godvilia blidka vora frv, er iafnan vill heidra sina vini. Mikill fioldi folks kemr til þessarrar likfylgiu med mikilli godfysi ok þionustu vid þenna andada brodur, huern er þeir trudu vera elskadan af guds modur Marie. Var þann tima markadr[10] aa þeim vollvm, er voru vndir fiallinu vid klaustrid. Kom þui þar suo mikit fiolmenni. Villdi drottinn vor, sa er i logmali baud at vegsama fodur sinn ok modur, at

[1] [eigi at syngia *E.* [2] [*mgl.* *E.* [3] velgiorninga *E.* [4] mundi *E.* [5] uæri *E.* [6] *tilf.* *E.* [7] liggiande aa iordinni *tilf.* *E.* [8] aa *E.* [9] lausnara *E.* [10] marknadr *E.*

dyrd hans modur yrdi morgum kunnig henni til æru. Viferd ok likfylgia þessa brodur er af ollu folkinu giorr sæmiliga, ok aa þridia degi er hann grafinn. Þenna hlut gerdi [1] vitnisburdr vorrar frv, ok þetta þa af henni skær godfysi guds [2] mannz.

CXXIV.

Brodir drvcnadi.

Einn brodir var enn, sa er bar klaustramannz buning, en skildi sig i lifnadinum fra odrum brædrum halldandi illa þa reglu, er hann hafdi gudi iatad. A nockurri nott sem hann for brott or [3] klaustrinu at fremia sina munud, suaf hann suo fast, at hann vaknadi eigi, ok eingi, sa er i þui herbergi suaf, sem hann var i, þann tima er hringdi til ottusongs. Hann vaknar ok eigi, þa er hringir annan tima. Hann skylldi aa þeiri nott vera at tidum med brædrunum, þuiat mikil hatid var i kirkiunni. Enn sem samhringir ollum kluckunum, vaknar hann ok harmar nu miok gratandi sarliga bædi sinn glæp, ok suo at hann var seinn til kirkiunnar. Hann geingr nu aa veginn til munklifisins, sem skiotazt matti hann. Ein aa fell milli klaustrsins ok þess stadar, er hann suaf i, ok er hann for miok hlaupandi yfir þa bru, er [aa var [4] anni, drepr hann fæti ok fellr i aana ok druknar. Vm morguninn er lyst var, fundu þeir menn hann daudan, er þann veg foru, kastadan vpp or aanni aa þurt land. Abotinn ok brædrnir dæma, at hans likami skal i þeim stad liggia i sandinvm [fyrirlitinn af ollum [5], sem hann var fundinn.

Eptir þetta kemr suo mikil drepsott aa alla þa, sem i þui klaustri voru, at vis von þickir [6], at þat mvn [7] eydazt, ef [sottin lætr [8] eigi skiott af. Enn er brædrnir sækia fullting gudligrar myskunnar, bidiandi til guds dag ok nott med fostum ok vokum, vitrazt modir myskunnar, su er sættir oss vid sinn son, abotanum aa nockurri nott ok

[1] godr *tilf. E.* [2] godz *E.* [3] af *E.* [4] [uar aa midri *E.* [5] [fyrirlatinn af honum ok aullum þeim þar *E.* [6] þotti *E.* [7] mundi *E.* [8] [sottinni letti *E.*

aasakar hann miok suo mælandi: „Weizt þu eigi, at heilagt gudspiall vottar suo, at þeir ero sælir, sem[1] myskunsamir ero, þuiat þeir munu fa myskunn, ok i odrum stad stendr sua skrifat: Werit myskunnsamir, þuiat fadir ydvar himneskr er myskunnsamr; wilit eigi dæma, ok munut þier eigi [dæmdir uerda, fyrirdæmit eigi, ok munu þier eigi fyrirdæmdir uerda[2]; gefit vpp, ok munn ydr vera vpp gefit [, gefit, ok mun ydr vera gefit[3]; med þui sama mali, er þier mælit odrum[4], mun ydr vera aptr mællt. Sakir huers vartu ominnigr drottinligs bodordz ok dirfdizt at briota hans skipan, fyrirdæmandi þann brodur, er eigi var af gudi fyrirdæmdr?" Abotinn þorir varla at suara i fyrstu, enn sem long stund leid, mællti hann: „Þessi brodir var opt grunsamligr vm þa synd, er nu profadizt aa hann, eptir þui sem vitni bera hans kumpanar, er med honum voru aa þeiri nott, er hann do ohegndr[5] ok idranarlaus. Gerda ek þenna hlut med margra manna radi, er nu idrazt ek [miok, sakir þess er ek se, at hann mislikar eigi[6] yduarri tign. Bid ek nu, at þier vorkynnit vorn ostyrkleik leysandi bond vorra synda, ok virdizt at segia minum litilleika, huat yduar wollldugleikr vill dæma lata vm þenna hlut[7]." Himinrikis drottning suaradi: „Eigi er sem þu hyggr, at þessi madr hafi idranarlaus farit af þessarri werolld, þuiat skomm sinnar sektar gerir þat optliga, at madrinn skiptir sinum wilia, ok þessi madr pinadizt med [kinnroda ok[8] skammfylli sinnar sektar [, suo framt sem hann matti aa suo skommvm tima med algerre idran, þeiri sem miok war þægilig minum syni ok mer[8]. Fylldi hann hana med minni þionustu, ok þui er hann nu mer gefinn i walld, ok er hann med mer gerandi mer sætligar ok fullkomligar lof, enn hann mætti[9] nockurn tima gera, þa er hann war

[1] er *E*. [2] [*saal. E;* vera fyrirdæmdir *D*. [3] [*mgl E* [4] *mgl. E*. [5] *saal. E;* ohegnd *D*. [6] [þess miok, er ek sie, at þat mislikar *E*. [7] mann *E*. [8] [med suo algiorre idran, sem hann matti fremzt aa sua skaummum tima *E*. [9] matti *E*.

i sinum likam. Hann hefir alla stund af[1] sinum barndomi med goduilia mer þionad, ok fyrir þui war hann aa sinum sidazta tima eigi fyrirlatinn af minum syni ok mer, belldr fagnar hann med mer i himinriki. Ok ef þu uill[2], at yduart klaustr frelsizt af þessu haskaligu[3] drepi, sem aa þui liggr, skalltu sem skiotazt bæta þat, er þu gerdir vid minn þionustumann, grafandi hann sæmiliga." Wor frv huarf brott eptir þessi ord. Abotinn gerdi suo godfusliga þat, er honum war bodit, at gud tók af honum þenna sinn[4] bardaga, at hann vænti[5] þui traustligar ombun fyrir sina þionustu i odru lifi.

CXXV.

Munkr drvcnadi.

Mikill er drottinn ok mikill er hans kraptr, sem synazt ma aa einum munk, þeim er med einkanligum goduilia þionadi sælli guds modur Marie, ok sagdi optliga henni til heidrs þann[6] versum, er hun war heilsut med af einglinvm. Suo bar til, at i hiarta þessa brodur kueiktist illzka med diofuligri aaeggian, suo at hann fæddi syndina fremiandi sorlifis[7] glæp.

Eru þeir fiorir illir hlutir, sem einkanliga strida mest aa huern duganda mann i þessum heime, þat er walld, weralldlig wizka, aagirni ok lostasemi. Hier af er [þat, at suo er[8] skrifat af þeiri likneskiu, er Nabugodonosor konungr sa, at hennar fætr woru af iarni ok tigli. Þessir fiorir fyrr sagdir illir hlutir merkiazt fyrir þessa likneskiu, huerrar hofud war gull, briostid med[9] silfr, kuidrinn med[10] eir, fætrnir med iarn ok tigl. Sem gull er dyrra enn nockur annar malmr, suo er ok walldit mest wert, ok sem hofudit er mektugara[11] enn annar likaminn, suo er[12] i þessum heime valldit mest tignad. Biartleikr weralldligs wisdoms ok malsnilldar merkizt af þui fyrir silfr, af huariu war briost

[1] fra *E.* [2] uillt *E.* [3] haskasamligu *E.* [4] *mgl. E.* [5] ueitti honum *E.* [6] þat *E.* [7] saurlifis *E.* [8] [sua *E.* [9] gull ok *tilf. E.* [10] *tilf. E.* [11] megtugra *E.* [12] ok *tilf. E.*

likneskiunnar, at sem þat werdr hreint[1], ef þat er opt wid haft, ok hliodanda af hamars hôggvm, suo werdr ok wisdomrinn biartari af optligri framning ok wana, ok hliodar fyrir skynsamliga[2] malsnilldar list. Adrir tueir hlutir af þessum fiorum, er ek sagdi[3], þat er walld ok wizka weralldig, ero eigi af sialfum sier eiginliga godir eda illir, helldr ero þeir þar i milli, ero þeir godir þeim, er þeira neyta vel ok rettliga, enn hinum, [er illa fara med þeim, er þat haskaligt[4]. Hinir tueir hlutirnir [agirni ok lostasemi[5], ero iafnan illir. Þat ma rettliga segia, at allir þeir hlutir, sem madrinn gerir, eru annathuort illir eda godir af sialfum ser, ella ma þa hafa til gods ok[6] illz. Þeir hlutir ero eiginliga godir, er til heyra dygdum andarinnar, sem[7] guds kærleikr ok heilog trva. Þeir einir[2] hlutir ero iafnan illir, er i mot ero guds logum[8]. Enn þeir sem þar ero i milli, megu eigi heita godir ok eigi illir af sialfum ser, sem er walld, malsnilld, audæfi [ok likamlig fegrd, afl eda uoxtr ok adrir lutir, þeir sem til heyra likamanum[9]. Agirni ok saurlifi megu eigi kallazt godir[10]. Agirni er widrkuæmiliga iafnad til kuidar þessarrar likneskiu, er af eiri war, þuiat[11] sem kuidrinn safnar i sik alla hluti, þa er i likaminn koma, snuandi þeim med sinvm heitleik i saur ok fulindi, suo aflar ok aagiarn madr, ok weit eigi, huerium til handa hann dregr þat saman, enn gefr ecki af sier vtan illan[12] þef rangligrar framferdar. [Fyrir fætrna[13], er sumir woru med iarn enn sumir med tigl, merkizt saurlifi, er mannzins hiarta gerir hart til idranar, enn klockuir iarnligan hug med hita likamligrar astar, gerandi hann vanmegnan ok oviliugan til guds þionustu. Eptir þat þrotnar hann ok werdr[14] til einkis[15] hlutar gods nytsamligr, sem tigl ma

[1] ok biart *tilf.* *E.* [2] *mgl.* *E.* [3] sagda *E.* [4] [eru þeir haskaligir, sem illa fara med *E.* [5] [*mgl.* *E.* [6] eda *E.* [7] er *tilf.* *E.* [8] laugmali *E.* [9] [*tilf.* *E.* [10] god *E.* [11] suo *tilf.* *E.* [12] *saal.* *E;* allan *D.* [13] [*saal. rettet;* fætrna *E,* fætrnir *D.* [14] er *E.* [15] einskis *E.*

eigi leingi wera i watni. Þat ma audsæliga[1] birtazt aa fyrr sogdum munk, er af girnd sorlifis[2] blotnadi, suo at hann tyndi stodugleik sins hugar, ok þo[3] matti hann eigi fremia sinn wilia.

Þessi munkr war [goduiliugr i þionustu sællar[4] guds modur Marie, þo at hann wæri nu skelfdr med hita ok freistni[5] lostasemi. Elldr freistninnar profar[6] suo rettliga menn, sem tiglker [hardna ok fullgerazt[7] i ofni. Enn þeim er elska gud, snuazt allir hlutir[8] til gods. Þui bar suo til, at þa er þessi munkr, er frialsliga geck vt ok inn vm klaustrid, til huers sem hann villdi, sem [þess geymslumadr[9], for aa einni nott vt or kirkiunnni til þess þorps, er þar war nærr, at hann fremdi þar girnd sins likama, eptir þui sem hann hafdi adr[10] rad fyrir gert, ok sendi þangat einn mann sier heimoligan, enn almattigr gud stoduadi med[11] tuennum hætti, at hann kæmi[12] þessum hlut eigi fram. Þat fyrst at i þui husi, er hann for til, woktu menn ok satu wid dryck, [annat hitt, at þa hringdi ottusong[13]. Sem munkrinn heyrir þetta, hugsar hann med ser, at likara mvn wera at huerfa aptr enn standa þar, flyrr hann nu i brott sem skiotazt, at hann verdi[14] eigi kendr. Ok er hann hleypr akafliga brott, sækia hann[15] hundar med [mikilli gnollran[16] ok gaud, sem þeir ellti þiof. Hann werdr aakafliga[17] hræddr, ok sem hann kemr at þeiri bru, er aa veginum war miok mio[18] ok [la hatt[19], tok hann at minnazt hinnar helguztu meyiar Marie med harm ok grat, segiandi sem hann war wanr Aue Maria[20]. Ok sem hann segir þessi ord, fellr hann vt[21] af brunni ok druknar. Wm morgininn er hans hafdi werit leitad leingi ok hann [matti

[1] audsyniliga *E.* [2] saurlifis *E.* [3] þa *E.* [4] [guds þionustumadr ok i aullum hlutum goduiliugr sælli *E.* [5] freistnan *E.* [6] profanar brennir *E.* [7] [hardnar ok fullgerizt *E.* [8] godir *tilf. E.* [9] [hann *E.* [10] enn *E.* [11] sua af *E.* [12] kom *E.* [13] [þat annat, hringdi til ottusaungs *E.* [14] uæri *E.* [15] eptir honum *E.* [16] [sua mikilli gnolltan *E.* [17] undarliga *E.* [18] *saal. E;* midia *D.* [19] [laag *E.* [20] gracia plena *tilf. E.* [21] *mgl. E.*

eigi finnazt[1], hugsar abotinn med ser, [huort hundarnir munu eigi hafa matt hlaupa eptir honum um nottina[2], lætr hann leita til aarinnar, finzt hann daudr rekinn vpp or aanni. Samþyckia allir brædrnir, at hann se[3] omakligr at wera iardadr med odrum brædrum. Ok þo at hann se af þeim vtkastadr ok grafinn fyrir vtan klaustrid, er hann eigi fyrirlatinn af gudligri milldi[4].

Witrazt himinrikis drottning abotanum ok segir, at þessi munkr, er suo war fyrirsmadr, heyrdi henni til, ok aasakar hann hardliga biodandi, at hann leidretti sig skiott vm þenna hlut, ok segir, at hann skal taka or mvnni hins andada, ef hann finnr nockut þar til nyiungar, ok marka af þui, huersu hann skal giora[5] wid brodurinn. Þegar abotinn waknar, duelr hann eigi at hlyda guds modur, ok ferr med brædrunum til þess stadar, er munkrinn war grafinn. Ok sem hann hefir opnat grofina, leitar hann eptir, hvat sa, er þar war grafinn, hefir i munninum, ok finnr þar eitt gulligt bokarblad. Woru þar skrifut aa þessi ord eingiligrar heilsanar, er hann var wanr at syngia, eigi at eins medan hann lifdi helldr ok[6] i sinum dauda. Abotinn ok brædrnir toku þenna likam ok grofu med allri sæmd ok ollum goduilia.

CXXVI.

Munkr lifnadi fyrir bæn Mariu.

I munklifi hins helga Petri, þvi sem [er i Kolonia[7], war brodir sa, er i sinum [sidum ok[8] lifnadi hellt vm marga hluti sina reglu olikt þui, sem munk heyrdi til, for hann miok laus i morgum hlutum. Hann atti einn son, þann er hann fæddi vpp i mot munka[9] reglu, ok wafdizt miok i [weralldligum aahyggium ok starfi[10]. Einn tima er

[1] [fanz eigi *E*. [2] [huat hundarnir munu uil(i)a hafa, er um nottina hafa eptir honum hlaupit med suo mikilli gnollran ok hareysti *E*. [3] er *E* [4] myskunn *E*. [5] *tilf. E*. [6] *mgl. E*. [7] [i Colonia heitir *E*. [8] [*mgl. E*. [9] laugum ok *tilf. E*. [10] [ueralldligri ahyggiu ok skrapi *E*.

hann tok med brædrum þann dryck, er þeim war buinn med heitum grôsum til lækningar sins likama, tekr hann at kuelazt med mikilli sott. Deyrr hann suo, at hann gerir eigi sina iatning ok eigi tekr hann wors herra likam. Hans ond er þegar gripin [af dioflinum[1] ok leidd til heluitis pinu. Ok er hinn helgi Petrvs, huers munkr hann war, ser þetta, ferr hann til hins milldazta[2] domara, wors lausnara Jesu Kristz, ok bidr fyrir ond brodurins. Drottinn suarar honum: „Weiztu eigi, at spamadrinn sagdi, eptir þui sem ek kenda honum: Drottinn, huerr mvn byggia i þinu herbergi, ok huerr mvn huilazt [i þinu[3] helga fialli? Ok þa segir hann: Sa sem inn gengr vtan[4] syndifleck ok gerir rettlæti. Huersu ma þessi madr [wera holpinn[5], er eigi geck inn vtan syndafleck, ok eigi wann hann rettlæti, sem hann skylldi.“ Sem heilagr Petrus heyrir þetta, bidr hann fyrst helga eingla ok þar med[6] serhuerjar skipanir heilagra manna, at þeir [bædi drottin[7] fyrir ond þessa brodur[8], Ok sem þeir serhuerir badu, suarar drottinn þeim sliku[9], sem adr war sagt. Þa kemr Petrvs sidarst til sællar guds modur ok heilagra meyia, sem witandi fyrir vist, at þeira bænir mundu heyrdar wera[10].

Heilog[11] Maria med sinum meyium stod upp at bidia þessa sama, ok[12] sem hon kemr fyrir vorn herra, stendr hann vpp blidliga moti henne ok mællti til sinnar modur ok heilagra meyia: „Min ætazta modir, ok minar kerazta systur[13], huat vili þer af mer þiggia?“ Enn er hin helgazta iungfru segir, at hon vill bidia fyrir sal[14] fyrr sagds brodur, segir vorr herra: „Þuiat[15] ek hefuir sua sagt fyrir [munn spamanninvm[16], at engi megi byggia i minv herbergi, [nema sa er vtan[17] syndafleck gengr inn ok gerir

[1] [*tilf.* *E.* [2] helgazta *E.* [3] [aa þinu *E.* [4] áán *E.* [5] [holpinn uerda *E.* [6] næst *E.* [7] [bidi *E.* [8] drottinn uorn *tilf.* *E.* [9] sua *E.* [10] verda *E.* [11] guds modir *tilf* *E.* [12] *Her begynder a*[8]. [13] systr *D*, *E.* [14] ond *D*, *E.* [15] *mgl.* *D.* [16] [spamanninn *D*, *E.* [17] [vtan sa er aan *D.*

rettlęti, vil ek, med þui at þu vill, at hann fai likn, at hans ond hverfui aptr til sins likama, at þa er hann hefuir gert idran af sinum syndum, þiggi hann eilifua hvilld.“ Enn sem heilug Maria sagdi þetta Petro, rekr hann fiandrna[1] i brott ok ognar þeim med lyckIli þeim, er hann hellt a, tekr hann ond þessa brodur, er ohreinir andar hofdu adr haft i sinv valldi, ferr[2] hann þessa sal i valld tueimr fogrum sueinum. Enn þeir leiddu hana[3] til eins munks, er verit hafdi brodir i fyrr sogdu munklifui hins heilaga Petri, at hann leiddi hana aptr til sins likama. Ok er hann leidir[4] hana aptr, bidr hann, at hann segi 'hvern dag fyrir hans sal[5] psalminn Miserere mei deus, sem veitandi honum ombun [sins starfs[6]. Hann bidr ok, at hann sopi [sem optligaz[7] hans leidi. Þessi brodir reistr[8] af dauda segir þat, er hann hafde seitt[9], ok huerso hann var frelstr af [0] dioflla valldi fyrir bęn guds modur Marie ok hins helga Petrs postola.

Ef nockurum syniz [þessor iartein[11], er nv sogdum ver, otrulig, hugsi hann, huerso myclu meira enn allir helgir menn heilug guds modir Maria maa þiggia af sinum syni, þeim sem er drottinn himins ok iardar, ok leggi nidr alla efuasemd sins otruleiks. Ef nockurr kastar i mot þi, sem segiz af þessum lyckIli Petri, med hverium hann rak i burt[12] ovininn, hugleidi hann, at[13] andliga luti ma eigi segia likamligum monnum, vtan þeim se iafnat til likamligra luta. Enn þat er ollum vist, at gudi er ecki omattuligt, [huat er hann vill gera i himinriki ok a iardriki[14], honum se [fegrd ok valld, ęra[15] ok dyrd vm allar veralldir verallda. Amen.

[1] fiandana *E.* [2] fær *D, E.* [3] *saal. D, E;* hann *a.* [4] *saal. D, E;* leiddir *a.* [5] ond *D. E.* [6] [fyrir sitt starf *D, E.* [7] [optliga *D, E.* [8] risinn *D;* ris upp *E.* [9] sed *D, E.* [10] fra pinu ok *D, E.* [11] [þessi iarteign *D. E.* [12] brott *D, E.* [13] *tilf. D, E.* [14] [*mgl. D, E.* [15] [uegr ok *E.*

CXXVII.

Fra Giralldo er sig drap ok lifnadi aptr[1].

Ver vilium æigi þegia yfuir þeim hlut, er heilagr Hvgo aboti Clugniacensis[2]. var vanr at segia af einum brodur i sinv munklifui. Sa brodir het Giralldus[3]. Hann fæddiz vpp a einum bæ, þeim sem nerr var borginne Lugdunensi. Þessi Giralldus var vngr madr ok hafdi þess hattar idn, at hann var skinnare[4] ok fæddi sik ok modur sina af starfui ok erfuidi sinna handa. Fadir hans var latinn[5]. Hann elskadi[6] Jacobum postola einkanliga af[7] helgum monnum, ok var hann vanr at sækia um sinn a hveriu are til hans kirkiu, þar sem hann hvilir, ok offradi honum penninga, sem hann orkade. Giralldus atti eigi husphreyiu[8], helldr var hann einn med modur sinni gamalli i herbergi ok hellt reinlifui. Þat bar til a nockurum tima, sem hann var buinn til ferdar ad sanctum Jacobum, at næsto nott adr enn[9] hann hof vpp ferdina, vard hann sigradr af likams munud ok lagdiz medr einne konu. Vm morgininn hefr hann vpp ferdina, sem hann hafdi ætlat. Hann for med tueim kumpanum ok hefuir medr ser einn asna. Ok er þeir voru a vegnum, kom til þeira faatękr madr, sa er fara villde til hins helga Jacobum. Þeir hofdu hann med ser ok gafu honum kost ok þat, er honum var naudzynligt, fyrir elsku hins helga Jacobi.

Þeir foru marga daga gladir allir samt. Diofullinn ofundar þeira kèrleik ok godvilia, bregdr hann a sik mannligri likingh miok sęmiligri, ok keınr leyniliga til þessa vnga mannz Giralldum ok talar sua [vid hann[10]: „Veiztu, huerr ek em?“ Hann svarar: „Eigi veit ek[11].“ Obreinn andi męllti: „Ek er Jacobus postoli, hvers kirkiu þu ert vanr at vitia a hverio are langan tima ok heidra med

[1] *Overskriften af D.* [2] Cluniacensis *E.* [3] Geiralldus *her og senere E.* [4] skintari *D.* [5] andadr *D, E.* [6] hinn helga *tilf. D, E.* [7] ollum *tilf. D, E.* [8] husfreyiu *D;* husfru *E.* [9] *mgl. D, E.* [10] [til hans *E.* [11] huer þu ert *tilf. E.*

giofum. Vit, at ek gloddumz[1] af þinne goduilld, þuiat ek uenti, at þv mundir verda[2] godr madr. Enn nu nyliga, adr þu fort heiman, framdir þu saurlifui ok idradiz eigi edr[3] iatadir þa synd, ok fort sua a pilagrimsferd med [obetta þa[4] synd, sem þin meda mętti vera þeck gudi ok mer. Enn eigi berr, at þu gerir[5] sua, þuiat huerr er fyrir mina elsku vill vera minn pilagrimr, þa er honum fyrst naudzynligt at segia sinar syndir med litilatri iattning ok idran, ok pina sidan syndina medr þui erfuide, sem[6] hann þolir i sinne ferd. Enn huerr sem odruviss gerir, þa er mer þat helldr meingerd enn heidr.“ Sem hann hefuir þetta talat, hvarf hann brott.

Girallduｓ verdr miok ogladr, er hann heyrir þetta, ok hugsar med ser, at hann skal fara heim ok iata sina synd fyrir sinum skriptafodur. Sem hann hugsar þetta, syniz fiandinn honum i [somv mynd ok hann kom adr til hans[7] ok męllti: „Til huers ætlar þv at fara heim ok gera þar idran, sem þaa megir þv verdugr[8] vera at koma til min? Hyggr þu þik mega bęta þenna hinn miklla glęp medr fostum ok idranar taarum, miok ertv þa ovitr. Tru minum raadum, ok muntu þa hialpaz, ella muntu fyrirfaraz. Enn þo at þu hafuir misgert, þa elska ek þik, ok þui kom ek til þin at gefua þer þat raad, at[9] þv megir hialpaz af, ef þv vill mer trua.“ Pilagrimr segir: „Þat hit sama hugsada ek, sem þv sagdir. Enn sidan þu sagdir mer þat ecki stoda, bidr ek, ath þv giorir mer kunnickt, huat þu villt mer bioda, at ek megi hialpaz, ok skal ek þat giarna gera.“ Pukinn sagdi: „Ef þv villt fullkomliga hreinsaz af þessi[10] synd, þa skalltu af þer snida þinn getnadarlim, medr hverium er þv misgerdir.“ Hann verdr miok ottande, er hann heyrir þetta, ok męllti: „Ef ek gerir þat, sem þu bydr, mun ek eigi[11] lifua, mun ek þa vera sialfr sekr mins dauda.

[1] gledivmzt *D.* [2] ordit hafa *D, E.* [3] ne *D.* [4] [obættri þessi *D, E.* [5] gordir *D, E.* [6] er *D, E.* [7] [þeiri mynd sem fyrr *E.* [8] makligr *D.* [9] sem *D, E.* [10] þinni *D, E.* [11] mega *tilf. D, E.*

Hefir ek heyrt, at þat er fyrirdæmiligt fyrir gudi.“ Pukinn [1] tok þa at lęia [2] at honum ok męllti: „Heyr, hinn heimski madr! Huat muntu mega skilia [3] luti þa, sem stoda megi til andligrar hialpar. Vit vist, at vtan ef, ef þv deyr af þessv, skalltu koma til min, ertv sannr piningarvottr, ef þu hegnir þanneg [4] þessa synd. Mikil gledi væri mer, ef þu værir sua vitr, at þu efadir ecki vm at drepa sialfuan þik fyrir þinar syndir, skyllde ek sannliga þa med mikllum fiollda kumpana minna til þin koma ok hafua [þik til min gladr ok [5] þina ond, at hon væri iafnan medr mer. Ek er [6], sagdi hann, Jacobus postoli, ręd ek þer, at þv gerir sem ek talade ef þv villt koma til min ok fa fyrirgefning þins glæps.“

Af þessum ordum vard blecktr þessi hinn vvitri pilagrimr [7], ok hann [8] tendradr til þessa glęps tekr sinn knif vm nott, sem hans kumpanar sofua, ok skerr af ser oll karllskopin, sem hann matti nęst. Eptir þat leggr hann knifuinum [9] i gegnum sialfuan sik. Enn er mikit blod rennr af hans likama, ok hann er miok okyrr med hredilighum styn ok anduarpan i sinum dauda, vakna hans kumpanar ok spyria eptir, huat er honum væri. Hann svarar ongu. Nu sem þeir skilia, at hann er i fiorbrotum, verda þeir ottafullir ok standa vpp ok kueykia lios skiotliga, ok finna þeir sinn felaga þar [nęrr sem [10] daudan, ok matti hann þui ongu suara. Þeim þickir nv miok vndarligt, ok her med ottaz þeir miok, at ef þeir fyndiz her hia honum vm myrgininn, vęri þeim ætlat þetta [11] verk. Flyia þeir þa i brott ok lata hann [eptir, þar sem hann velltiz [12] i sinu blodi. Þar medr lata þeir ok eptir asnann ok þann fatękia mann, sem hann hafdi fædt a veginum. Enn er husbondinn ok hans folk stod [13] vpp vm myrgininn, finna þeir manninn

[1] Fiandinn *D*, *E*. [2] hlæia *D*, *E*. [3] andliga *tilf. a*. [4] suo *D*; *mgl. E*. [5] [til min gladr *D*, *E*. [6] em *D*, *E*. [7] [madr pilagrimrinn *E*. [8] sua *tilf. D*, *E*. [9] knifinn *E*. [10] [nærr *D*; *mgl. E*. [11] illa *tilf. E*. [12] [*saal. D*, *E*; felltaz eiptir (!) *a*. [13] *saal. ogs. D*; stodu *E*.

[drepinn, ok erv eigi visir[1], huerium þeir skulv rettliga mega kenna hans dauda. Kalla þeir nu til þa menn, er nęstir voru, ok flytia likamann til kirkiu ok setia hann nidr fyrir kirkiudyrum, medan grofuin var buin[2], sakir þers mikla blods, sem[3] af honum rann. Ok er eigi var long stund lidin, lifnar hinn daudi ok setz vpp a borunum. Þeir sem vid voru, vrdu sua reddir, at þeir flyia i brott med mikllu kalli. Sem lydrinn heyrir þetta hareysti, safnaz saman mikill fioldi[4], ok spyria eptir, hvat nyss[5] hafui[6] til borit. Þeir heyra sagt, at þeim, sem daudr var, er aptr gefit lifuit. Þeir spyria eptir, huersu hann hefuir af dauda risit. Hann segir alla luti, þa er honum voru giorfuir, ok allt huerso til hafdi komit[7] vm hans dauda. „Ek elskadi, sagde hann, hinn helga Jacobum postola fra minum bernskutima, vondumz ek at þiona honum, huat er ek matti. Ok nu sem ek [ættladi mer[8] til hans ok ek kom i þetta þorp, kom fiandinn [i mot mer[9] ok bleckti mik segiande sik vera Jacobum postola.“ Segir hann allan þenna lut, sem ordit hafde ok adr var sagt.

Eptir þat sagdi hann: „Sem ek hafdi [mik særdan[10], sua at ek matti eigi lifua, sem min ond vard brott at fara af minum[11] likam, kom til min sa sami illgiarni andi, er mik hafdi adr svikit, hafuandi med ser mikinn fiolda hredligra dioflla. Þeir gripu mik þegar vtan alla miskunn dragandi mik til pislarstada. Enn ek gret ok ępti hormvliga. Þessi vegr, er þeir foru, laa nær Romaborg. Sem ver kuomum til skogs þess, sem er milli borgarinnar ok Lavikanum[12], kemr eptir oss skiott[13] heilagr Jacobus. Sem hann kom fram fyrir[14], mællti hann: „Huadan foru þer edr huert ętli þer at fara?“ Þeir svara: „Vit fyrir vist,

[1] [daudann, ok vita eigi *E.* [2] grafin *E.* [3] er *E.* [4] mannfioldi *D*, *E.* [5] nytt *D.* [6] hefir *D*, *E.* [7] borit *E.* [8] [ætlada at fara *E*; ætladi mer at fara *D.* [9] [til min *D*, *E.* [10] [mik sært *E* [11] sinum *D.* [12] þess stadar er Lauicanum heitir *D*, *E.* [13] skiotliga *D*, *E.* [14] oss *tilf.* *E.*

Jacobe, àt þat kemr ecki vid þik, þuiat þessi madr trudi oss sua, at hann drap sialfan sik. Ver eggiudum hann til, ver svikum hann, ver skulvm hann til vor hafua.“ Postolinn mællti: „Vilit þer ongu suara til þers, sem ek spyr, enn þer hrosit þui med fagnadi, at þer hafit svikit kristinn mann. Þer skulut [faa skomm[1], þuiat hann var[2] minn pilagrimr, ok þo at þer farit nu med hann [at sinne[3], skulut þer hafua þar fyrir [vm sidir[3] fulla ombon.“ Mer syndiz, segir Giralldus, sem hinn helgi Jacobus veri [vngligr ok[4] fridr at sia, nockut skarpa asionv, [vndarliga biartleitr[5]. Enn sem hann ferr fyrir, snvm ver til Romam. Þa kom til vor hinn helgi Petr postoli, ok vid hans kirkiu var einn slettr stadr[6] i loptinu. I þessum stad var utoluligr [fioldi folks[7] sitiandi sem a þingi. Fyrir þesso folki sat hin virduligsta frv guds modir eilif mer Maria. Þar satu vmkringis[8], til hęgri handar ok til vinstri handar henne, [biartir ok[3] tiguligir hofdingiar. Ek hugleiddi hennar fegrd med mikilli elsku mins hiarta, þuiat alldri [i minv lifui hafda ek set nockura skepnv sua fagra[9]. Hon syndiz mer nerr medallagi[10] vexti, hennar asiona var hin fegrsta, ok oll var hon miok elskvligh. Heilagr Jacobus postoli geck fyrir hana kèrandi, hverso ovinrinn hafdi [mer fyrirkomit i sinum svikum[11]. Hon snyz þegar til dioflllanna ok mællti: „Heyrit hinir vondu! Huat attu þer at gera med pilagrimi mins herra ok sonar Jesu Kristz, þeim er a hann trvdi? Ydr mętti negiaz[12] ydur pina, þurfi þer eigi at auka hana med ydarri illskv.“ Ok sem hon hafdi þetta talat, vendi hennar milldi blidliga til min sinum augum. Enn dioflarnir skulfu af miklum otta, sogdu allir, þeir sem[13] a þinginu satu, at þeir hefdi rangliga gert med[14] postola guds svik-

[1] [hafa mikla oþock *D*, *E*. [2] er *D*, *E*. [3] [*mgl.* *D*, *E*. [4] [undarliga *D*. [5] [medallagi lios brunleitr *D*; *fra* nockut skarpa *hertil mgl.* *E*. [6] ok fagr *tilf.* *E*; ok widr *D*. [7] [flockr himneskra krapta *E*. [8] *mgl.* *D*, *E*. [9] [hafdi ek aa minne æfi litid sua uæna skepnu *E*. [10] stor *tilf.* *D*, *E*. [11] [mik suikit *D*, *E*. [12] gnægia *E*. [13] er *E*. [14] mot *D*, *E*.

iandi mik medr hans yfuirbragde[1]. Bydr vor frv, at ek skal [annan tima lifna takande minn likam[2]. Heilagr Jacobus postoli tok mik þegar ok fęrdi mik aptr i þenna stad med þessum hætti, sem nv heyrdu þer. Do ek ok sua uar ek vppreistr."

Sem þat folk, er stadinn bygde, heyrdi ok saa sua fagra iartein, vrdu menn[3] miok gladir ok helldu hann þar um marga[4] daga med ser, gerandi sua kunnikt þetta takn, at þeir syndu þann mann, er heilagr Jacobus postoli ok guds modir Maria hofdu a[5] giort sua vndarliga ok faheyrda iartein. Voru hans saar [oll groin[6], sua at orrin[7] voru eptir til vitnisburdar. Enn þar sem getnadarlimrinn hafde verit, vox litid kiot sem ein varta, af huerre rann vatn[8] af hans likama, sem natturan beiddi.

Sem hinir nēstu dagar voru lidnir, þeir sem lydrinn hellt hann med ser sakir fagnadar, bio hann sinn asna farande a vegh med þeim fateka manni, er hann hafdi til sin tekit. Enn er hann nalgadiz til stadar heilags Jacobi, komu i mot honum hans forunautar, sem þeir foru aptr. Ok er þeir sa til þeira langt, toludu þeir med ser: „Þessir menn eru likir vorum kumpanum, hveria er ver letum eptir annan daudan ok annan lifanda. Ok eigi er þessi asni [þeim olikr[9], er hia þeim var eptir." Sidan [komu þeir ner. Kendu[10] huorir adra, vrdu kumpanar Giralldi hardlla fegnir, er þeir heyrdu, huat gud hafdi honum veitt. Fara þeir heim til sins hus ok segia allan þenna atburd. Ok sa er af dauda var reistr, syndi, sem hann kom heim, þat satt vera, er adr hofdu hans kumpanar sagt. Sagdi hann þessa iartein optliga, tiadi hann morgum monnum, þeim er siaa fystuz, þau orr, sem [a hans leyndum stad likamans voru[11].

[1] liking *D*, *E*. [2] [aptr huerfa til mins likams *E*. [3] þeir *E*. [4] nockura *D*, *E*. [5] *mgl.* *D*, *E*. [6] [algroin *D*; groin *E*. [7] ǒrin *D*; aurin *E*. [8] þat er for *tilf.* *E*. [9] [olikr hinum *D*, *E*. [10] [þeir kuomu nærr, kendu *D*, *E*. [11] [uoru aa leyndum stad hans likama *D*; áá uoru hans leyndum stadar likama (!) *E*.

Eptir þetta giordiz hann munkr i þeim stad, er Clugniacum[1] heitir, ok lifdi þar langan tima goduiliugr i guds þionustu. Þenna mann ok oll mork hans dauda saa virduligr fadir Hugo aboti Clugniacensis, hvers er ver gatum fyrri, ok var hann vanr at segia þessa iartein optliga. Margir, þeir sem[2] þenna lut saa ok[3] heyrdu, tendruduz miok til kęrleiks almattigs guds ok hans dyrligu modur, lofuandi af ollu hiarta gud þann, sem iafnan er dyrdarfullr i sinum helgum monnum ok heilagr i ollum sinvm verkum. Honum se heidr ok lof vm oendaligar alldir[4]. Amen.

B[5].

Virduligr guds vin Hugo abbotti Clvniacensis reglu sagdi fakunnlighan atburd af einum brodr þar i kla*v*strinv Giraldo at nafne ok þo ovigdum. Þessi Giralldus fystiz at utlendaz til Sanctum Jacobvm i Compostellam. Ok er hann[6] uar bvinn til fararinnar med sinu foruneyti, þa kom hann vm naatt til frillv sinnar, ok med henni sa*v*rlifi fremiandi, ok sidan sina peregrinacionem byriandi. Ok er hann kom skamt aa leid, slæz fiandinn aa veginn fyrir hann ok mælir vid Giraldvm vndir þeiri aasynd, sem þar se kominn Jakobus postoli, suo segiandi: „Eigi vil ek, Giralde, þiggia ferd þessa af þer sakir illzku þeirar, er þu framdir munud vid frillu þina, aadr þu fort heiman. Enn ef þu uill þiggia hiaalpraad af mer ok miskunn faa, þa liggr engi aunnr yfirbotin til enn su‸ attu snid brott af þer skaupin, er þv misgerdir medr, ok þar aa ofann sker þu þik aa haals, sua þer braaþan bana veitandi. Muntu þa eilifa aumbun af gudi hliotandi." Enn med þui at Giraldus hyggr þar Jacobum postola, vill hann med engu moti hans bod briota, sterkan knif utryckiandi ok med honum af ser getnadarliminn snidandi, ok eptir þat þenna sama knif i sinn barka keyrandi, af þui hinu glæpiliga saari skiotliga deyiandi. Eptir þenna atburd koma at forvnautar Giraldi,

[1] Cluniacum *E.* [2] er *E.* [3] edr *D, E.* [4] uerallda *tilf. E.*
[5] *Den samme Legende efter St.*[2]*; jfr. ogsaa ovenfor S. 85.*
[6] hans *Cd.*

ok sa hann ath bana kominn af manna vauldum. Vidr þessa syn uerda þeir aakafliga hræddir ok flydu i brott, þat vggandi, at þetta odaadauerk mundi þeim ætlat vera, at þeir hefdi myrt hann til fiaar ser.

Nu do Giraldus ꜹmliga. Enn sa hinn same diofull, er hann hafdi tældan, tekr þegar ond hans med sinum sveitungum med nogu hole ok gabbe farandi, ok þottiz mikinn sigr unnit hafa. Fara sidan ut um Frakland ok allt sudr i Romaniam miok fagnandi, alt þar til er þeir lida um siaalfa Romaborg miok iafngegnt siaalfri Petúrskirkiu. Þa koma i moti þeim tueir guds postolar Petrus ok Jacobus. Þa mælti Jacobus vidr fiandrna: „Fyrir hui tokut þer ond pilagrims mins?“ Þeir suorudu: „Hann gerdi mart illt, framdi sꜹrlife, aadr hann for heiman, ok tapadi ser sialfr ofan aa.“ Jacobus mælti: „Vitit fyrir vist, at ei skulut þer bannsettir fagna hans glatan aalengdar, þuiat þer svikut hann vndir minne likingv, ok þottiz hann mer lydne veita.“ Þeir segia hann aldri skulu lausan laata, reiknandi hann sina eign vera, ok kalla slik ikaust ecki hafa at þyda honum til undanlausnar. Jacobus mælti: „Nv med þui at þer vilit eigi lostigir lausann laata minn pilagrim, fyrir þa grein skulut þer med hann fara þo ath naudigir fram fyrir domstol yfirdrotningarinnar hinnar milduztu meyiar Marie guds modr, ok skal hun dæma medal min ok yduar, huorir manninn eiga.“ Vidr þessa sogn verda (fiandr) næsta hryggir ok fara þoat nꜹdigir fyrir frvinnar kne. Ok sem þeir ero þar komnir, segir Jacobus henni allan malavꜹxt, huersv fiandr hafa suikit mann hans. Enn hun blezut segir þegar med fullu domsatkuædi, skipandi at madrinn skal lauss vera af ollv þeira aakalli ok lifna aptr i veroldina ok bæta sik. Forv fiandr brott snôctandi, enn Giraldus lifnar. Var barkinn alheill, en groit suo hitt saarit, at hann maatti vel þvrptar ganga. Hann gerdiz múnkr sidan i nefndu munklife Cluniacensis, þionandi alla æfui gudi ok hans modr blezadri mey Maria, meþan hann lifdi.

CXXVIII[1].

Dukr feck sinn lit aptr.

Ein kirkia, su er Clusa heitir, er helgut hinum sęla Mikaeli. Þar þionar mikill fiolldi munka gudi vndir regllu hallde. I þui heradi vex þat vin, er sua er rautt sem blod. Þat er vani i klaustrino, at þat sama vin er haft til heilags messosongs, þuiat bredrunum þotti þa sidr verda mega [sv vangeymsla, at þionostumenn[2] bęri prestinum vatn, þa er þeir skylldo[3] vin. Þetta rauda vin hefuir þaa natturu, at ef þui er steypt yfuir huitan linduk, verdr hann sua raudr, at hann maa eigi med nockurre list huitan gera. I fyrr sagdri kirkiu erv þer hirdzlur, sem corporalia erv geymd i, sua gerfuar, at þer ero dregnar innan med huitt lerept, ok ero corporalia þadan borin til alltarissins, sem gudzspiallit er lesit, ok þar geymd eptir messona.

I þessu klaustri var einn vngr brodir, er Anselmus het, hann þionadi med ollum goduilia sins hiarta sęlli guds modur Marie. Einn dag sem þessi brodir Anselmus þionadi i messonni, steyptiz at hans ovilia einn ampull[4] med þat rauda vin i þa kistu, sem corporalia voru i, sua at sa dukr, er þar var i, vard raudr sem blod. Brodirinn vard miok ogladr af þessu ok visse eigi, huat hann skylldi at gera, þuiat hann matti eigi vm messona millum bredrana þua lindukinn[5]. Nv sem sungit var Sanctus i messonni, vendir hann sinni von ok trausti, sua vm þenna lut sem alla adra, med ollu hiarta til guds modur, bidiandi hana gefa ser her til gott raad. Adr prestrinn segir drottinligan[6] bæn Pater Noster, sier fyr sagdr brodir Anselmus, sem hann endir sina bæn, at sa lindukr, er litlu war adr raudr sem blod, war nu wordinn suo huitr sem sniorr. Hann verdr miok feginn, sem hann ser þetta, ok elskar hedan af enn hiartaligar sæla iungfru Mariam, þionandi henni med

[1] *Jfr. ovenfor S. 128 No. 38. Denne Legende findes ikke i E.*
[2] [vangeymsla fyrir þionustumenn, at þeir *D.* [3] skylldi *D.*
[4] ampli *D.* [5] dukinn eda þurka *D.* [6] *Her ender a*[8].

ollu hiarta ok eggiandi alla þa, er hann matti, til hennar kærleiks. Sem hann segir þessa iarteign brædrunum, verda þeir gladir ok lofudu gud, sem skylldugt var, ok hans modur Mariam.

B[1].

Margir munkar voru i munklife Michaelis. Enn i þui heradi var rætt vin, þat er suo fast tok huit klædi, ef aa kom, at trautt vard hinn sami litr aa sidan. Enn þat eitt uar þar leyft i messusaung at hafa. Þar var einn ungr þenostumadr, er Anselmus hiet, (er) var mikill unnandi sællar Marie. Ok einn dag sem hann skyldi þiona i messu ok taka corporalia ok adra dvka, þa er i messunni var skyllt a(t) hafa, þa slagnar vinit aa einn dvkinn, sua at naaliga uar allr blodraudr. Uar þetta eptir gudspiall. Var þa eingi tomstund til at þua edr þurka. Hann vard miok ottafullr vidr þenna atburd, þottiz eiga van þungrar hirtingar af brædrum, ef uart yrdi uidr. Ok eptir þat er sungit i messunni Sanctus, þa sneriz Anselmus af aullu hiarta til bænar ok baad ena sælu mey Mariam, at hun redi nockut or hans uandrædi, þui sem ordit var. Hann reis af bæninni, þa er prestr saung Pater noster. Var þa dukr ordinn huitr sem sniorr ok þurr. Hann varþ þessi syn allfæginn ok dyrkadi þadan i fra enn elskuligar enn adr haaleita mey Mariam.

CXXIX.

Brodir vard bradkalladr.

Annar munkr, sa sem elskadi med ollu hiarta gud ok hans modur Mariam, var i Borgundia, hann las hennar tidir dagliga ok eggiadi adra til hennar þionustu. A nockurri nott sem hann var mæddr med langri voku ok uthelling margra taara, sofnadi hann litla stund [i sinni sæng[2]. Enn sem hann vaknar, hefr hann upp tidir worrar frv, litlu sidar kalladi hann miok harri roddu ok andvarpadi sem siukr madr. Brædrnir standa þegar upp ok fara til

[1] *Den samme Legende efter St*[2]. [2] [*mgl. E.*

hans sængr. Þrir af brædrunum[1] heyrdu raddir i loptinu, enn eigi mattu þeir skilia, huers hattar war, kann wera, at þeir væri eigi werdugir at uita himneska leynda hluti. Þeir fundu[2] brodurinn andadan, er þeir kuomu[3] til hans, ok harma miok suo skiotan hans dauda, bidiandi fyrir hans saal eptir siduana heilagrar kirkiu. Þeir þuo hans likam ok skryda, ok vaka hia honum um nottina, til þess vm morgininn koma brædr allir samt aa capitulum, ok gera þa sitt rad, huort þessi brodir, er suo skiott[4] hafdi dait, mætti vera iardadr[5] med odrum brædrum. Sumir munkarnir segia i mot, sakir þess at hann bergdi eigi guds likama, er samteingir guds sonu i heilagri kirkiu, adrir segia i mot ok kalla enga logliga sok, at hann megi eigi grafa [med odrum[6] kristnum monnum, þviat alla sina daga hellt hann heilagt skirlifi, ok nærr dagliga bergdi hann [holld ok blod[7] guds. Sem munkarnir [þræta sin aa millum aa þenna hatt[8], taka þeir þat rad at bidia litillatliga til guds [, at hann syndi þeim, huersu þeim hæfdi at gera um þenna hlut[9].

Hinn andadi brodir vitrazt aa hinni næstu nott munkunum ok bidr þa eigi wera hryggua af hans skiotum dauda, helldr bad hann þa fagna, at[10] hann var nu i[11] dyrd med helgum monnum fyrir werdleika guds modur Marie, hueria hann [war vanr at lofa sættliga dag ok nott[12]. „Adr ek andadizt, segir hann, tok ek at lesa hennar ottusong, ok i minu andlati toku mina sal ohreinir andar ok drogu hana med ser, beriandi hana grimliga. Ek kalladi þa med miklum grat aa þenna hatt: Hev, betra wæri mer at vera eigi fæddr, enn at þola þessar kualir; hvert skal ek flyia, at ek fai eigi meiri pinu[13]? Huat stodar mer veslugum, at Kristr war pindr saklaus fyrir ollum, ef ek skal at eilifu pinazt, eda huat stodar mer at hafa [med goduilia þionat[14]

[1] munkum *E.* [2] finna *E.* [3] koma *E.* [4] skiotliga *E.* [5] grafinn *E.* [6] [hia audrum brædrum ok *E.* [7] [holldi ok blodi *E.* [8] [tala þetta *E.* [9] [*mgl. E.* [10] þviat *E.* [11] himirikis *tilf. E.* [12] [lofadi dagliga *E.* [13] pinur *E.* [14] [goduilia *E.*

iungfru Marie? Sem ek hafdi þuilika hluti talat [med miklum grat [1], kom guds modir Maria med miklum fiolda eingla skinandi sem sol. Hun baud dioflunum, er baurdu [hennar þionustumann [2], at þeir leti [mik lausan [3] fyrir fodur ok son ok helgan anda, segiandi, at ek skylldi hialpazt, þuiat ek þionadi henni iafnan med goduilia, medan ek lifdi. Dioflarnir wrdu miok hrygguir ok sogduzt eigi skylldu aflata at pina mina sal, segiandi ser mikla meingerd uera, þa er ek let af at misgera ok ek hafnadi [þeim, sem ek hafdi adr leingi fylgt fremiandi marga laustu eptir þeira vilia [4]. Hin milldazta frv sæl Maria suarar þeim þegar med reidi: „Þier erut verdugir at fa brvna ok eilifar pinur. Sakir huers dirfizt þier at bera fram fyrir mer [5] þuilikar lygar? Witid þier eigi, veslugir, at ek fæddi þann, sem iafnan vill gera giarna [6] fyrir mina skulld allt þat sem ek beidir [7], ok hann ma auduelldliga ydr reka i eilifan loga [a þeim [8] tima, sem hann vill. Ok ef þier latid minn munk eigi lausan, skal ek bidia minn sæta son, at hann sendi ydr i eilifar kualir.“ Ohreinir andar verda hræddir vid þessi ord, ok huerfa brott sem reykr, enn ek var, segir munkrinn, eptir hia hinni [sætuztu drottningu iungfru [9] Marie, þackandi henni, er hon hafdi [mik frelsat suo myskunsamliga [10]. Hun styrkir mik talandi til min þessum ordum: „Minn kærazti son, ottazt eigi, ek himinrikis drottning hefir [11] þik frelst ok rekit brott flocka ohreinna anda. Skalltu hedan af fa eilifa ombun ok dyrd af minum syni med mer milli annarra þeira, sem mer þiona, þviat þu heilsadir mer dagliga med sætu lofi, medan þu lifdir [i likamanum [12].“ Eptir þetta for himinrikis drottning i brott fylgiondum henni helgum einglum. Skipadi hon mer [13] adr i fagran huilldarstad, huar ek skal bida utan allan otta

[1] [*mgl. E.* [2] [mik *E.* [3] [laust *E.* [4] [heiminum *E.* [5] mik *E.* [6] *mgl. E.* [7] beidumzt *E.* [8] [þann *E.* [9] [helguztu guds modr *E.* [10] [mier myskunnsamliga hialpat ok frelst *E.* [11] hefi *E.* [12] [hier i likama *E.* [13] mik *E.*

enda veralldar ok upprisu med helgum monnum guds, ok þa fa med þeim eilifa dyrd i himinriki. Enn ydr, minir kæruztu brædr, berr at grafa [mik ok[1] minn likam med [sæmd, ok þo at minn likamr se utkastadr eda grafinn med leikmonnum, þa er eigi þui sidr min ond i huild[2]. Enn þess bidr[3] ek, minir brædr, at þer grafit mik, sem munka sidr er til, [at þier misgerit eigi vid þann, sem himinrikis drottning vill heidra. Bidr ek, at þier leggit allan hug a at gera guds ok hennar þionustu med goduilia, þuiat þau frelsa alla sina þionustumenn fra ollum kuðlum[1]. Eptir [þessi ord[4] heilsar hinn andadi brodir munkunum ok huarf brott fra þeira augum. Vm morgininn segia þeir þessa vitran abotanum. Verdr hann miok feginn ok lofar gud, fyrir huers myskunn vor frv gerir þuilikar iarteignir, ok þeir sem adr woru sundrþyckir sin i milli um gropt þessa brodur, iarda hann nu med einu samþycki sæmiliga, sem honum heyrdi, milli sinna brædra i kirkiugardi.

Þuilik dæmi mega[5] tendra vor hiǒrtu, [at ver elskum[6] guds modur, ok ueitum henni goduiliuga þionustu, þuiat suo sem hun leysti þenna brodur or diofla valldi, suo [mun hun ok frelsa alla[7] sina þionustumenn fra pinum ok [gefa þeim[8] eilifa gledi i himinriki med sier ok sinum syni, honum se lof ok dyrd vm [oendiligar alldir[9] veralld a. Amen.

CXXX.

Vor frv let iungfrv græda munk.

Mvnkr einn, pryddr med andligum dygdum[10] ok framning godra verka, var vanr aa at minnazt huern dag at kuelldi, huat hann hefdi gert til nytsemdar aa þeim degi, eda huort hann hefdi golldit gudi sina skylldu vm þionustu ok bænahalld. Ok eitt kuelld sem brædr hafa sagt[11] sinar tidir, ok hann ferr til [sinnar sængr[12] sem adrir brædr, sitr

[1] [*mgl. E.* [2] [audrum brædrum *E.* [3] bid *E.* [4] [þetta *E.* [5] megu *E.* [6] [til at uier elskim *E.* [7] [frelsi hon oss *E.* [8] [gefi oss *E.* [9] [oendaligar ueralldir *E.* [10] giofum *E.* [11] utsagt *E.* [12] [sængr sinnar *E.*

hann upp i sinu studio ok minnizt aa, [sem hann var vanr[1], huort hann hefdi gert þann dag sina skylldu ok þionustu gudi, sem hann var vanr. Hann kennir sig þann dag hafa vel vpphalldit[2] sidum brædranna, ok suo hinn fyrra dag ok marga daga adr, ok þar vmfram skilr hann sig gert hafa marga goda hluti langan tima med mikilli godfysi. Hann gledzt nu miok af þessu i sinu hiarta ok hefir[3] sik upp i huginum vmfram sialfs sins verdleika, ok hygst med sinu þarflausligu ofbelldi eigi at eins vera meira verdleiks en adrir hans brædr, helldr þickizt hann ok meira[4] verdr ok hærri i ollum [andligum giofum[5] enn hans formenn, þeir sem yfir hann woru skipadir, segiandi suo i sialfs sins hiarta, at suo mikill ok heilagr madr, sem hann war at sialfs sins[6] domi, skylldi[7] engan formann heyra eda taka yfir sik, [8] þeir ætti helldr at vera undir hans walldi ok veita honum hlydni.

Sa gamli mannzins ouin, er hann eggiadi at hugsa þuilika hluti, dualdi ecki, ok kom til hans opinberliga[9] viliandi fara [inn i hann[10]. Brodirinn villdi banna sinum ouin inngongu i sitt herbergi ok hellt med hondunum fyrir sinn munn ok nasir[11]. Pukinn[12] let eigi af, fyrr enn hann fullgerdi þat, sem hann hafdi upptekit, ok eggiar hann at fara brott or klaustrinu ok kasta buningi[13] ok sid munkanna gerandi sik[14] klaustrhlaupara. Enn þuiat gud villdi eigi fyrirlita[15] sinn þionustumann, þo at hann hefdi misgert, ferr hann eigi brott or klaustrinu, ok etr eigi eda dreckr aa þeim dogum. Hann mædizt nu ok verdr miok mattlauss af sinni fostu, suo at hann ma eigi standa, þo at tueir menn stydi hann. Abotinn lætr færa hann i siukra manna hus ok bidr med ollum brædrunum fyrir honum [, at gud[16] lini hans krankleika. Sem þeir hofdu sagt sina bæn, lætr

[1] [*mgl.* *E.* [2] halldit *E.* [3] hefr *E.* [4] vera *E.* [5] [hlutum *E.* [6] hans *E.* [7] hann *tilf.* *E.* [8] þuiat *tilf.* *E.* [9] syniliga *E.* [10] [i hans munn *E.* [11] nasar *E.* [12] Fiandinn *E.* [13] munkabuningi *E.* [14] sua *tilf.* *E.* [15] fyrirlata *E.* [16] [til guds, at hann *E.*

fiandinn af um litla stund at pina hann, suo at hann megi eta litla fædzlu til næringar [sinu lifi[1], enn alldri þess a milli let hann af hann at kuelia nott med degi. Sem brædrnir badu iafnan fyrir honum til guds, ok mattu [eigi honum[2] heilsubot vinna, eggiudu þeir [hinn siuka brodur[3] at fara brott or þui klaustri ok leita vida vm heiminn um fiarlæg klaustr ok helga stadi, ef gud villdi hann heilan gera fyrir verdleika ok bænir nockurra sinna þionustumanna. Hann duelr ecki, ok ferr vida um heim, bidiandi med litillæti alla þa, sem hann matti finna, at þeir bædi gud ok hans modur Mariam myskunna hans vesold.

Sem hann hafdi langan tima suo farit, uitrazt himinrikis drottning einni heilagri iungfru ser kærri suo segiandi: „Kalla til þin þann siuka brodur ok legg þinar hendr i hans hofud segiandi þessi ord: „Se, nu ertu heill vordinn fyrir myskunn vorrar frv guds modur Marie. Minztu iafnan at gera henni verdugar þackir ok varazt med allri geymslu at misgera hedan af, einkanliga at þu hefst[4] eigi upp med ofmetnadi i þinu hiarta, at eigi fair þu hefnd med þuilikum krankleika eda verra.“ Þegar sem iungfrvin hefir þetta gert eptir bodi vorrar frv, verdr brodirinn heill, suo at hann kennir[5] huergi krankleika, ok ferr gladr heim til sins munklifis. Lofa allir gud, þeir er sia eda heyra sagt af honum. Hann helldr sidan allan sinn alldr[6] sina reglu med godfysi hiartans, litillæti ok ollu sæmiligu sidferdi, þionandi guds modur Marie af ollu hiarta.

CXXXI.

Munkr vard fyrir freistne.

Sa var enn annar brodir, er optliga var med slægd hins gamla[7] fianda til þess eggiadr, at hann veitti sialfum ser dauda, suo at huar sem hann einn samt[8] var, i leyniligum stad eda hatt uppkominn, for hann aa skipi eda um haafar bruar, ok huar sem hann var [, suo at honum var

[1] [sins lifs *E.* [2] [honum aungua *E.* [3] [hann *E.* [4] hefiz *E.* [5] sier *tilf. E.* [6] uel *tilf. E.* [7] forna *E.* [8] saman *E.*

stadr ok færi til at veita sialfs sins lifi skada[1], var fiandinn nærr honum eggiandi hann[2] at fremia [þessa ohæfu[3]. Sa hann ok leyniliga haarknif[4], suerd eda reip eda nockurn þess hattar hlut, sagdi hann: „Se nu er til[5] bædi stadr ok þat uopn, er þu matt þig drepa med, ger nu [at þui ok duel eigi, ger nu[6] sem skiotazt þat, er [þo skal fram koma, ok[6] þu matt eigi undan komazt[7]." Sem brodirinn ward einn tima suo hormuliga suikinn, at hann hafdi naliga samþyckt þessum glæp, sa gud þegar til hans med sætleik sinnar myskunnar, ok huerfr hann aptr til sins hiarta takandi [aptr sitt vit[8], ok gerdi fyrir ser med sinni hendi mark hins helga kross, iatandi gudi med munni ok hiarta. Hann ferr nu þegar aptr i chorinn til annarra brædra, huadan hann hafdi med skadsamligri reikan brott geingit, ok þackar gudi, sem skylldugt var, sina myskunn. Sa sami ouin vitradizt honum þo annan tima syniliga ok sagdi: „At þarflausu starfar þu eda uæntir þier hialpar, þuiat þu ert med ond ok likama gefinn i valld dioflinum." Suo huarf ohreinn andi brott, þuiat brodirinn ognadi honum med marki [vors lausnara[9] suo segiandi: „Þu ert lyginn fra upphafi þinnar skapanar ok stodt eigi i sannleikinum."

Sa suikari onadadi hann optliga miok med fyrr sagdri freistni. Hann bad med mikilli aluoru nockura brædr, at þeir mintizt hans i sinum bænum, at hann mætti fa nadir ok myskunn af gudi ok hans modur Marie. Wor frv, er iafnan hialpar syndugum monnum ok ollum þeim, er til hennar kalla, med nogleika sinnar milldi, vitrazt einni iungfrv, þeiri sem inni var lukt i klaustri, ok sagdi: „Ek vil hialpa þessum munk i sinni vesold, þuiat hann tok hialpsamligt raad, þa er hann skipti i sundr i marga stadi þeiri byrdi, er hann orkadi eigi [einn samt[10] at bera, er suo er þung, at eigi færr mannligt afl borit, ok þa sem

[1] [einn saman *E.* [2] aa *tilf. E.* [3] [þenna glæp *E.* [4] knif *E.* [5] hier *E.* [6] [*mgl. E.* [7] ok framm uerdr at koma *tilf. E.* [8] [sut nid *E.* [9] [hins helga kross *E.* [10] [*mgl. E.*

hann bad fyrir ser bidia, elskar ek[1] fyrir sina tru, god verk ok helgar bænir.“ Fyrr sagdr brodir var þadan af frials[2] af allri sinni[3] freistni ok war alldri sidan onadadr af umsatum diofulsins, at hit milldazta fyrirheit [guds modur[4] fylldizt.

CXXXII.

Af brodur Kristian.

Optliga vm nætr sem [einn brodir, er Kristian het[5], la i dormitorio hia odrum brædrum, gerdu myrkra hofdingiar fyrir honum wakanda margar sionhuerfingar. Synduzt þeir honum stundvm i liki[6] hunda, warga eda annarra[7] grimmuztu dyra. Þeir onadudu hann suo, at hann matti ecki sofa, ok þui bad hann aabotann orlofs, at hann mætti fara or dormitorio til kirkiunnar vm nætr at bidia til guds. Abotinn lofar honum[8], at hann geri þat, er hann beidizt[9] vm þriar nætr, enn het at gefa honum leingra orlof[10], ef hann mætti þa helldr med[11] nadum wera. A næstu nott stendr brodir Kristian vpp or sinni sæng, ok sem hann ferr vm klaustrit til kirkiunnar, skilr hann, at allr wegrinn fyrir honum er fullr af[12] ohreinvm ôndum, suo at hann þorir med eingu moti [þar fram at fara[13]. Hversu mundi hann gera, eingi war annar wegr til kirkivnnar enn þessi, aa hverium fiandrnir woru suo þyckt sem hermanna fylking. Nu sem hann er ollum megum vmkringdr ok þrôngdr af þeim, hefr hann vpp sina ferd nockut med faheyrdvm hætti. I fyrstu sem hann steig fram, fellr hann allr til iardar, ok las med ollum athuga ok godvilia þa hialpsamliga kuediu eingiliga[8] Aue Maria [vt til enda[14]. Þessi þyckva fylking hrock[15] vndan þeim, er bad til guds, ok ottazt, er hon heyrir bodan sannrar heilsu. Brodir Kristian skilr þetta, ok ferr suo allt til kirkiunnar, at hann fellr fram huern tima, [adr

[1] hann *tilf. E.* [2] frelstr *E.* [3] þeiri *E.* [4] [modur myskunnar *E.* [5] [brodir Kristian *E.* [6] liking *E.* [7] hinnu (!) *tilf. E.* [8] *mgl. E.* [9] beidir *E.* [10] leyfi *E.* [11] i *E.* [12] med *E.* [13] [at fara þann ueg *E.* [14] [*mgl. E.* [15] hraucktiz *E.*

hann steig[1] fram sinum fotum, ok suo opt sem hann fell fram lesandi Aue Maria, rymdi huern tima þessi diofla flockr fra hans fotum. Sem hann komzt i kirkiuna, hurfu fiandrnir allir brott. Hann bidr leingi til guds med hinum [inzta hiartans kærleik[2]. Fylldizt þa hans ond med nogligum sætleik giptar heilags anda, suo at oll su mæda[3], er hann hafdi þa nyliga þolt, flydi brott af hans hiarta.

Einn drottinsdag sem fyrr sagdr brodir Kristian tok guds likama med odrum brædrum, sa hann upp yfir kaleknum, adr[4] honum var gefit at bergia [þar af, sem[5] worn herra ok lausnara guds son Jesum Kristum standanda, ok tedi sin saar medr þeiri mynd sem hann war pindr. Honum syndizt, sem hans fætr kæmi eigi wid kalekinn, enn blodit af fotunum felli nidr i kalekinn. Hin dyrligsta iungfrv Maria guds modir stod hia sinum syni yfir alltarinu. Eptir þat bergir hann af kalekinum med miklum fagnadartaarum, ok sem hann iatadi sidan, hafdi þat eigi lit eda þef wins, helldr kendizt honum, [sem þat wæri[6] blod. Sem hann war eptir spurdr, huort guds modir war aa hægra veg eda til vinstri handar syni sinum, segir hann sig eigi nockurn tima [hafa undirstadit vinstri hond[7] a gudi. Sa brodir, er wid hann talar, vndrazt[8] miok, er[9] boklaus madr suaradi med suo diarfri skynsemi, ok spyrr, ef hann hefir alldri heyrt kallada[10] hægri hônd eda vinstri aa drottni. „Ecki, sagdi hann, vtan þar sem segir i gudspialli, at a domsdegi mvn konungrinn skipa goda menn sier til hægri handar enn vonda menn a vinstra veg.

CXXXIII.

Vor frv kom til brædra aa akr.

Einn mikils hattar riddari lagdi nidr sin riddaralig wopn, þann tima sem hann war gamall, ok gerdizt guds riddari, takandi munkabunad i þeim stad, er Clarevallis heitir, ok

[1] [þegar hann stie *E.* [2] [mesta kærleik hiartans *E.* [3] ok angist *tilf. E.* [4] at *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [þat *E.* [7] [undirstanda uinstri haund uera *E.* [8] undrar *E.* [9] at *E.* [10] getid eda kallat *E.*

þo at hann kynni eigi helgar ritningar, leitadi hann eptir sinu megni at hallda goda sidu, sem skipan heilagrar reglu kendi. A nockurum degi sem brædr foru vt til vinnu aa kornskurdar tima, verdr hann at sitia ok huilazt[1], sakir þess at hann var litt færr af elli, ok hans hendr, þær sem wanar woru kyrleika ok sællifi, mattu eigi þola suo mikit erfidi. Ok er hann sitr, lystr hann aa sitt briost harmandi, er hann matti eigi þola erfidi med odrum brædrum, þeim er storfudu, ok taladi suo til sin: „Heyr, vesallt mannleysi, huersu margir vitrir menn ok huersu margir, þeir sem tiginbornir ero, winna hier! Ef þeir hefdi wiliat ganga veg þessarrar veralldar, [mundi þeira nafn frægt hafa wordit[2]. Huersu margir ero ok þeir hier, sem synazt[3] litils verdir sem liosker brennanda vndir kertistiku, at aa sinum tima gefi þeir af ser [biart lios[4] ollum[5] þiodum, ok gerizt af þeim adrir priores, adrir abotar, sumir byskupar, [enn þu, gamall madr i þinni illzku, sitr hier allann dag syslulaus, þo at ungir[6] smapilltar tiguliga uppfæddir af sinum barndomi, huerir er med dygd skærrar samuizku gafu eigi fleck syndar aa sina saal, þoli fyrir þig þunga ok hita dagligs erfidis."

Sem hann talar med ser þessa hluti, serr hann af þeiri hæd edr fialli ofanverdu, sem er yfir þeim stad, er Ermetis heitir, fara ofan mikinn flock huitklæddra manna. Fyrir þeim war ein hin fegrsta kona, gengu fyrir henni tuær konur hafandi i hondum handklædi. Ok er þessi kona[7] kom til brædranna med sinum flocki, [heilsadi hun þeim gefandi[8] þeim sinn helga koss, ok tok þa i fadmlag sins kærleika. Enn þær tuær iungfrvr, sem henni fylgdu, fengu henni þa linduka, er þær helldu aa, ok þerdi hun med þeim dupt ok sueita af andlitum[9] brædranna, huggandi þa

[1] huila sik *E.* [2] [mundu þeira naufn uera fræg *E.* [3] til *tilf. E.* [4] [biartleik *E.* [5] *Her begynder Fragm. i, dog tildels ulæseligt.* [6] [*tilf. E, i.* [7] frv *E, i.* [8] [heilsandi þeim ok gefandi *E, i.* [9] andliti *E.*

sætliga mædda af hardleik sins erfidis. Sem hinn gamli madr ser þetta ok weit eigi, at guds modir Maria wæri komin i þessa helgu samkundu brædranna, gnistir hann sinum tônnum med mikilli reidi ok segir suo til munkanna i sinu hiarta, at eigi wæri eptir þui sem weralldarfolkit hugdi, at þessi regla wæri hôrd ok fogr, er eigi at eins willdi [1] þeir giarna sia konur ok tala wid þær, helldr kysti þeir þær med fadmlagi. Ok er hann hugsar þessa hluti, vikr til hans ein af þeim huitklædda flocki ok mællti: „Sakir huers, madr, hefir þu suo ouitrliga hugsan? Þessi frv, sem þu ser, er Maria modir Jesu, er kom at vitia akrskurdarmanna sinna, ok milldleikr [2] myskunnar hennar hiarta ma eigi felazt, helldr vill hun sampinazt sinum þionustumonnum i þeira erfidi, ok sannliga ero þeir sælir, er hier fædazt [sinu braudi [3] ok starfa fyrir Kristz nafni med sueita sinnar aasionu, þuiat i okomnu lifi, þar sem huildardagr er eptir huildardag, munu þeir koma til [huildar þess bordz [4], sem fullt er med nogleik allra krasa.“ Af huggan þessarrar vitranar ok styrkleik andligrar fædzlu styrktizt þessi gamli brodir, suo at hann fyrirlet oþrifnat ok vana sins sællifis ok wann gladliga med brædrunum ok teygir adra [5] til at þola vel sitt erfidi.

CXXXIV.

Vor fru gaf brædrum spiz at eta.

Brodir einn, er sik hafdi iad til munks i Clariualli, willdi sik hafa sem læknir, ok þuiat hann sagdi brædranna fædzlu wera skadsamliga likamsins heilsu, helt hann sik fra einkanliga miok at eta þa fædzlu, sem adrir brædr neyttu, suo at þeir stygduzt miok vid. Einn dag er brædrnir gengu fra bordi vm klaustrid til kirkiu, syngiandi gudi lof, taladi hann med [6] sinu hiarta med obbelldi [7] i eyra himnakonungs, þo at hann þegdi med munninum, [reidr ok ogladr [3] sakir þess at brædrnir hofdu ecki mykt lysting hans þarfleysu [8] med sending [9] nockurra lystiligra krasa. Hans

[1] uilldu *E, i.* [2] mikilleikr *E, i.* [3] [*mgl. E.* [4] [huildarbordz þess *i.* [5] alla *E.* [6] reidr ok ogladr i *E.* [7] ofbelldi *E, i.* [8] *mgl. E.* [9] sadning *E.*

andlig augu lukuzt upp, ok ser hann, at ein kona miklu fegri, enn mannligr skilningr megi hyggia, stod [wid kirkiuna nærr dyrunum[1]. Hun hafdi ser i hendi budk fullan med hinum beztum spizum, ok gaf þar af brædrunum at eta, þeim er lystiliga hofdu etid kaal ok sungu med godu hiarta lof gudi. Gaf hun sierhuerium[2], sem inn geck i kirkiuna, eptir sinni skipan. Sem þessi brodir kom at kirkiunni, lauk hann vpp sinn munn, at hann bergdi sem adrir þeim himneska læknidom[3]. Þa [heyrdi hann hana tala til sin[4]: „Brodir, eigi skal ek þetta gefa þier, þuiat þessi [læknidomr er sameigin[5] fædzla þessarra manna fatækra, er munkar eru, enn eigi læknar, ok eigi girnazt konungligar krasir, helldr eta þeir oskubakat braud sem hueitistump. Enn þu ert eigi sem adrir menn, helldr ertu sem rikr madr ok hofdingi brædranna. Skulu wer þui kringia vm sio ok iord, leitandi ef wer megum nockur [fa at[6] kaupa spiz ok krasir þier til munnz, ok þo at þu vilir bindazt at eta ovendiliga fædzlu, hueria þu hyggr gera krankleika þinu hofdi, ok gerir digran þinn kuid, þa mun þier wera nytsamligt til heilsu at eta kaal, sem postolinn [gefr rad til[7], at sa er krankr er skal eta kaal. Ok þuiat þu hefir kenning Galieni læknis, iatar þu [i nog orugliga[6] þik wera lærisuein Galieni, þess er ek veit eigi huerr er, [helldr enn klaustramann[6]. Heyr, hinn [witri madr ok hinn[6] visi læknir! græd fyrst sialfan þik. Enn til þess at þu kennir, huer ek er, wit, at ek heiti Maria modir myskunnar, ok ek kom hingat at vitia minna heimuligra manna, at þeir eti med mer ok fagni med gledi, sem eigi hafa sinn eiginn vilia ok eigi skipa ser sialfir med sinu einrædi nockut, þat er adrir brædr styggizt af[8]." Sem hann heyrir þetta ord[9], ottazt hann ok kennir hana þat af ser tala. Heitr hann þegar med suardaga suo segiandi: „Ef hedan af forsma[10] ek

[1] [nærri kirkiudyrunum *E.* [2] *saal. E;* suo huerium *D.* [3] læknisdomi *E.* [4] [taladi hun til hans *E.* [5] [læknisdomr er sameiginlig *E.* [6] [*mgl. E.* [7] [segir *E.* [8] uid *E.* [9] *mgl. E.* [10] fyrirsmaa *E.*

fædzlu brædranna, suo at ek vil[1] eigi hana eta, þa werdi ek eigi i part heilagra manna guds." Enn-þui at hann hafdi adr litid etid ok war miok hungradr til fædzlu, lauk hann miok upp sinn munn, wæntandi, at vor frv gæfi honum fædzlu sem odrum brædrum. Hann nadi nu at bergia sætleik himneskrar fædzlu[2], þuiat [modir myskunnar gaf eitt spiz i hans munn or sinum budk[3], ok þessi sætleikr [vermadi suo[4] hans hiarta, at þadan af allt til sins endadags aat hann giarnara enn adrir brædr stort braud ok kaal.

CXXXV.

Vor frv græddi munk krankan.

Sa war einn brodir af gramunka lifnadi wel sidlatr, er, eptir þui sem honum war gefin skynsemi til af gudi, war einkanliga goduiliugr i þionustu worrar frv heilagrar Marie. Ok at þessi brodir starfadi þui nytsamligar sem litillatligar med guds kærleik i framning regluligs lifnadar, þoldi Kristr, at einn af hans brædrum risi[5] vpp i mot honum med ofund, sa er alla þa hluti, sem hann gerdi, aleitadi ok lastadi, leitandi honum at fyrirkoma med ordum ok verkum, ok eigi at eins lagdizt i þessum hlut guds radning aa hann, helldr lagdizt aa hann tuennr bardagi, annar likamligr enn annar andligr. Huern tima er hann heyrdi reidardunur[6], matti hann varla þola ok ottadizt suo, at nærr skildizt hans ond wid hann. Þessi brodir tok ok þann krankleika, at dropi suo[7] raudr sem rosa kom aa visum timvm i hans aasionu, ok gerdi hana suo sara ok wogsfulla, at sakir þess war hann liotligr at sia. War hann opt leiddr i siukra manna hus ok halldinn þar optliga leingi.

A nockurri nott sem hann war þar, ok[8] hann for at sofa eptir ottusong, pindi hann sina ond med harmi vidrkomningar, sem hann war kominn i sæng [likamligrar huildar[9]. Fyrir faam dogum adr[7] hafdi Kristr kallat til sin af þessum

[1] uili *E.* [2] myskunnar *E.* [3] [guds modir gaf honum at bergia eitt spiz *E.* [4] [ilmadi sua i *E.* [5] reistizt *E.* [6] reidarþrumur *E.* [7] *mgl. E.* [8] er *E.* [9] [*mgl. E.*

likam fodur munklifisins abotann, ok med honum nærr fimtan brædr. Ok er brodirinn er aa sinni bæn sem [1] milli suefns ok voku, ser hann, hvar ferr vm mitt þat hus mikill fioldi munka, milli huerra hann kennir sinn abota ok þa brædr, er nyliga hofdu andazt. Einn skilr sik brott fra flockinum ok stendr fyrir hans sæng suo mælandi: „Heyr, hinn kærazti brodir! wer er i þessu munklifi þionudum gudi, medan wer lifdum, ok nyliga hofum andazt, dyrkumzt allir i von sona guds, enn enn [2] er oss eigi veitt innganga himinrikis sakir vanræktar nockurra brædra, af huerium sumir duelia leingi at segia bænir ok salma, þa er þeir eru skylldir [3] fyrir worri saal, adrir lesa med leti, enn allir med litlum athuga eda kærleika til guds. Ok eigi at eins eru þeir sekir wid oss, helldr hefir ok sialfr Kristr marga hluti at kæra mot þeim. Þeir ero suo til at iafna sem su fædzla, er eigi er heit ok eigi kǒlld, gerandi þeim spyiu, er etr hana, þuiat þeir reita worn herra vekiandi vpp hans reidi, at hann kasti þeim brott or sinum likam, þa er þeir ero sliofir i hans þionustu fyllandi med ongum kærleik heit þess hreina [2] lifnadar, er þeir hafa gudi iatad, ok briota bodord heilagrar reglu med vanrækt ok illvilia sins hiarta. Ok er þeir koma allir samt i þeim stad ok aa þeim tima, er þeir skulu bidia til guds ok syngia salmasong, megu þeir eigi bergia andligri fædzlu, þuiat huerr sem einn hefir i sinu hiarta buinn hegoma ok þarfleysu weralldarinnar til krasa, ok þeira ond kligir i mot [hinu himneska manna [4], sem þat se lett fæda ok einkis [5] verd. Þessi hlutr vekr mest upp mot þeim guds reidi, at aa þeiri stund er brædrnir hneigia sin hofud til heidrs ok virdingar heilagrar þrenningar, hlægia [6] sumir ok gera hinum [leyniliga mork til einshuerra þarflausligra [7] hluta. Adrir ero stirdir bædi i hiarta ok likam, hneigiandi varla sin hofud, sem ut er sagt Gloria patri, ok adr sagt er spiritui sancto, venda þeir sinum augum upp

[1] *mgl. E.* [2] *tilf. E.* [3] til *tilf. E.* [4] [hinum himneska mat *E.* [5] einskis *E.* [6] lægazt (!) *E.* [7] [mark til ymisligra *E.*

sem leitandi at finna ser nockura nyia hugsan, þa er þeira syn reikar vm mura kirkiunnar. Adrir standa sem likneski skorit af tre, þa er þeir bidia til guds. Sumir ero hinir[1], er suo ero [daudir ok grafnir[2] i þunga suefnsins, at þeir vita eigi, huat fram ferr hia þeim, ok þo beygia þeir sig ok reisa[3] upp sem adrir brædr[4] meirr af vana enn goduilia. Far nu ok seg abotanum af worri halfu, at hann leiti at koma af ok hirta þessa vanrækt brædranna, yfir hueria hann er til þess gefinn af drottni geymslumadr ok hirdir, at hann bodi þeim þeira syndir."

Ok sem hinn andadi brodir huerfr brott, stendr [hinn þegar[5] vpp leyniliga ok ferr til kirkiu, ok bad til guds fyrir einu alltari i leyndum stad med ollum kærleik sins hiarta. Þegar fell aa hann omegin, ok sa hann med andanum i þann glugga[6], sem war yfir alltarinu, skina biart lios, ok þar med for inn vm gluggann[7] kona einkanliga biỏrt ok fogr. Hun stod hia honum ok mællti: „Weiztu, huerr ek er?" Hann segir: „Eigi veit ek." „Ek er, sagdi hun, Maria modir Jesu. Kom ek at hugga þinn[8] angr ok letta[9] þinum harmi. Ek sa þin taar ok heyrdi þinar bænir." Enn sem hun taladi þetta, sungu brædrnir i kornum Gloria patri ok hneigduzt, sem þeir voru vanir. Wor frv leggr saman sinar hendr ok lytr langt nidr med miklum athuga, þar til sem[10] sagdizt Sicut erat in principio, eptir þat rettizt hun vpp ok mællti vid hann: „Sa munkr, er þig hatadi [ok nu er daudr[11], hefir tekit margfallda pinu eptir margfalldleik sinnar illzku, med huerri hann forsmadi þig. Ok at þu truir þat satt wera, sem þier er sagt, skalltu heill vera af drepi þessa tuifalldz krankleika, er þu hefir þolt." Hun þerrir med ermi sins klædis andlit hans, ok huerfr suo fra hans augum. Wm morgininn segir hann leyniliga abotanum þessa hluti, gerandi hann ok brædrna

[1] þeir *E.* [2] [grafnir ok daudir *E.* [3] risa *E.* [4] *mgl. E.* [5] [hann *E.* [6] glugg *E.* [7] glugginn *E.* [8] þitt *E.* [9] lina *E.* [10] at *E.* [11] [er nu daudr ok *E.*

hier um efalausa med iarteignafullu vitni heilsu[1] sinnar asionu, er aptr war skipt[2] i hina fyrri mynd til heidrs himinrikis drottning[3] guds modur Marie.

CXXXVI[4].

Af brodur.

Sem nockr brodir la um nott i sinum kofa uakandi ok hugsandi himneska hluti, synizt honum dioflaflockr i liking uillesuina. Þau hliopu um hans herbergi, sem þau uæri ær med hrædiligu gine ok laungum taunnum sua huossum, sem þa hefdi þær nyliga uerit hvestar til at drepa hann. Þau hliopu um hann i kring skialfanda af otta, þuiat honum þotti sier uis daudi. Ok sem hann þolir þessa hluti, aukaz[5] hans otti, þuiat hann sier mann undarliga storann[6] ganga inn i kofa sinn, ok sem hann kemr inn, snyzt hann til suinanna ok mællti: „Huat giore þier, hinu oþrifnu? sakir huers hafit þier eigi tekit þenna mann, ok fyrir hui rifi þier hann eigi i sundr?“ Þeir suorudu: „Uier haufum [medr ollu[7] megni kostat at giora þat, enn uier mattum eigi.“ „Ek skal þa, sagdi hann, giora þat.“ Þa rettir hann framm eitt stort iarn biugt, [hafandi langa ok hrædiliga kroka miok[8] biuga, ok rettir þat at guds manni ognandi honum, [at hann mundi med þui iarni hann i sundr[9] slita. Ok sakir þess mikla otta tapar hann naliga sinu uite. Maria moder myskunnar, aa huerri hann hafdi næst gudi allt sitt traust, uitradizt honum syniliga. Hun rettir framm einn litinn uaund, er hun hafdi i sinni hendi ok mællti: „Sakir huers dirfizt þier at koma hier, þuiat ecki hafi þier at giora med þessum manni, ok eigi munut þier honum mega fyrirkoma.“ Þegar sem hun hefir sua sagt, huerfr allr þessi bauluadi flockr brott sem reykr. Hun uar eptir hia þessum ottafulla manni sidan ok huggar

[1] *mgl. E.* [2] skiput *E.* [3] drottningu *E.* [4] *Denne Legende mangler i D.* [5] eykzst *i.* [6] mikinn vexsti *i.* [7] [*tilf. i.* [8] [þat er hafdi marga kroka hvassa ok *i.* [9] [*saal. i;* med þui ok enn helldr bydr hann þat til hann sundr at *E.*

hann mèd þessum ordum: „Likar mier þat, sem þu giorir, ok uit, at goduilld þins hugar er mier ok minum syni þeck. Gior at þui þat, sem þu giordir, ok stunda aa, at þu fremir betri hluti. Ok til þess at ek gefi þier nockut einkannligt bodord mins kærleiks, þigg þu giarna ouendiliga fædzlu, ok starfa goduilingr med þinum haundum.“ Hverfr uor fru sidann i brott, [sem hon hefir hann so styrkt[1].

CXXXVII.

Rosir uxu aa ondudum munk[2].

Nockurn tima sem einn erkibyskup [af Cantuaria[3] for heim af pafagardi, tok hann herbergi i klaustri heilags Bertini, þui sem er ad Sanctum Audomarum. Hann war um morguninn leiddr i capitulum brædranna, at hann geri[4] þeim sermonem. Ok sem hann endir sina predican, segir hann, at þa er hann var i Beneuent, heyrdi hann af einum munk, þeim er kominn war af Jorsalalandi, at i þeim londum voru margir menn vanir at lesa optliga til minningar ok heidrs heilagri guds modur Marie þa fim salma[5], sem hinn fyrsta [staf i salminum[6] hafa[7] af þeim fim stôfum, sem standa i hennar nafni. Eru þessir salmarnir: Magnificat, Ad dominum cum tribularer, Retribue, In conuertendo, Ad te leuani, ok segia[8] fyrir huern salminn Aue Maria. I þui sama munklifi heilags Bertini var einn munkr, er Joscio het, honum fellu þessi ord byskupsins vel i eyru, ok tok i vana sinn at lesa iafnan eptir ottusong fyrr sagda salma guds modur til heidrs.

Þat bar til eina nott, sem brædr stodu upp til ottusongs, at þessi brodir Joscio kom ecki i korinn. Subpriorinn geck um korinn med kerti, ok er hann fann eigi brodurinn þar, for hann skiotliga til hans sængr ok fann hann þar andadan. Sem brædrnir ero sammankalladir, koma þeir allir þar med miklum otta ok harmi, sakir þess er[9] hann

[1] [*tilf. i.* [2] Af erkibyskupi nockrum *Overskr. i E.* [3] [Cantuariensis *E.* [4] giordi fyrir *E.* [5] psalmos *E.* [6] [*mgl. E.* [7] *tilf. E.* [8] sua *E.* [9] at *E.*

hafdi sua skiotliga dait. Þeir bera hans andlit, ok sia þar fim rosir blomgadar, ein var uaxin[1] upp af munninum ok tungunni, tuær af augunum, ok tuær af eyrunum. Þeir werda miok gladir af þessi iarteign, ok sem þeir bera hann i korinn ok hyggia giorr at þessum fogrum rosum, þa fundu þeir skrifat aa þeiri rosa, sem or[2] munninum war upprunnin, þetta ord Maria. Brædrnir letu likaminn uppi standa, suo at þeir grofu hann eigi vm sið daga, til þess er þar kuomu þrir byskupar, var einn af þeim byskup Attrebacensis[3], er adr hafdi verit aboti Cisternensis. Ok margir adrir klerkar ok leikmenn saa þessa iarteign, er gud gerdi til dyrdar [sinni signudu modur[4].

CXXXVIII.

Munkr lærdi Aue Maria.

Nockurr riddari [mikils hattar ok[5] audigr nitadi[6] verolldinni ok geck inn i gramunka lifnad. Enn þuiat hann kunni ecki aa bok, [fyrirsmadu munkarnir, at suo mikils (hattar) madr skylldi vera med brædrunum sem leikmadr, ok feingu[7] honum meistara, ok[8] þo at hann feingi litid numit, mætti hann [þar fyrir[5] wera i sidum med brædrunum. Hann war leingi med sinum meistara ok feck ecki numit vtan þessi tuð ord Aue Maria. Enn þau hellt hann med suo miklum goduilia [ok aluoru[5] i minni, at huar sem hann for, ok huat sem hann gerdi, let hann eigi af at segia þessi tuð ord. Eptir þat andazt hann ok er grafinn [i kirkiugardi med[9] brædrum. Yfir hans grof uex eitt hit fegrsta lilium, enn aa sierhueriu laufi var skrifat med gullstofum þessi ord Aue Maria. Margir menn foru at sia þessa undarligu syn, ok grofu þeir iordina i leidinu, ok fundu, at rot þessarrar lilij rann upp af munni hins andada brodur. Skildu þeir nu, med huersu miklum goduilia sa hafdi sagt þessi tuð ord[10], er drottinn veitti

[1] *saal. E;* waxit *D.* [2] af *E.* [3] Aureliacensis *E.* [4] [iungfru Marie *E.* [5] [*mgl. E.* [6] neitadi *E.* [7] [feingu munkarnir *E.* [8] at *E.* [9] [hia audrum *E.* [10] Aue Maria *tilf. E.*

þuilika sæmd med þessi fogrv iarteign til dyrdar[1] sinni helga modur.

CXXXIX[2].

Marıu gratr[3].

Sva segiz, at brodir nockurr gamall, saa er fra sinum barndomi var fæddr vpp i einv klaustri ok hafdi vel ok sæmiliga iafnan[4] halldit sina regllv, tok at hallda þann vana sakir þers mikla godvilia. ok skærrar astar, er hann hafdi alla sina daga haft til modur vars lausnara Jesu Kristz, at þann tima sem adrir brædr foru til suefns at huila sik eptir ottusongh, var hann einn samt eptir i kirkiunni, þo at hann væri miok modr[5] af langri vokv ok sinv hardlifui, sediandi sina goduiliuga ond med braudi taaranna, einum samt Kristi ok hans millduztu modur iungfru sancte Marie vitnismonnum[6]. I milli annara luta, þeira sem tendruduz i hans hiarta medr sætum hita gudligrar astar, hugleiddi hann ok mintiz optligha, sem þat væri plantad ok rotfest i hans hiarta, [med huat[7] mikllum ok þungum harm briost hinnar helguztu guds modur skięrrar iungfru Marie mundi pinaz, sem hon saa þat miuka ok fagra holld, er guds son tok af hennar helgazta likam[8], vera fest ok þant[9] a tre krossins ok hædt ok fleckat med spytingum Iuda, edr þa er hans blezadu hendr ok fætr voru i gegnum negldir ok hans sida var [logd medr spioti[10], sem hann þoldi hina saruztu pinu hins liotazta dauda.

Sem guds þionn[11] leitar at tendra þessa luti [ok adra þvilika[12] i sinv hiarta medr loga (v)slockuiligrar[13] astar, ok hann girniz i sinv hiarta at mega[14] dickta edr skrifua þat, sem adra menn metti vpp vekia til godviliugra taara, miskvnnar sv helgazta modir ok litilaata iungfru, liettir[15]

[1] sier ok *tilf. E.* [2] *Her indfalder Fragm. a*[9], *som lægges til Grund saa langt det naar.* [3] *Saal. D,* Af brodur *E, Overskriften mangler i a*[9]. [4] *mgl. E.* [5] mæddr *E.* [6] uitundum *E.* [7] [huat med *D;* med huersu *E.* [8] likama *E.* [9] þanid *E.* [10] [spioti laugd *E.* [11] madr *E.* [12] [*mgl. E.* [13] oslauckiligs kærleiks ok *E.* [14] nockut *tilf. E.* [15] linar *D;* sampinizt *E.*

harmi sins þionustumanz ok uitraz honum medr glodu andlite, þar sem hann er a sinne bęn gratandi, ok talar til hans medr þessum ordum: „Minn heimonligzti[1] vin! Huat hugsar þu edr hui ertu sua ogladr. At þarfleysu[2] leitar þv at segia med ordum þat, sem ek ein profuadi i minu hiarta, þuiat þat er vmfram [alla mannliga snilld ok ordfæri, huat[3] mikinn harm ok angist mitt hiarta bar ok þoldi, sem minn sęti son var krossfestr. Enn til þers at þu harmir æigi stadfestu[4] þinnar godfysi vera fyrirsmaada af Kristi[5], ok æigi megir þu þat hyggia, at [ek vil eigi[6] hialpa þer, veitandi þer þina bæn, þa skal ek nv gera eptir þinne fyst[7], ok þat sem þu matt æigi faa medr sialfs þins starfui, skalltv faa med minne hialp ok giof. Skrifa nv þat sem ek hefuir dicktad, huat er þu skallt kunnickt gera um allan heim, at þat er æigi samansett af þinni kunnostu, helldr hefir ek, eptir þui sem ek profuadi, sialf sagt fra minum harmi.“ Hann hlydir giarna bodi hinnar dyruztu drottningar. Ok sem hann skrifar med fagnadi eptir þui, sem hon sagdi fyrir, er[8] hann audgadr med sætu liodi ok fagrligri dicktan þessa himneska songs: „Planctus ante nescia, planctu lassor anxia. Ek er adr var ovitandi graz, segir vor frv, męddiz[9] af hryggiligum grat. Ek kuelz af harminum. Judar ręna heiminn liosinu, enn mik syninum, minum fagnadi ok sætleik. Heyr, minn son, minn eingetinn sætleikr ok einkannligr fognudr! se[10] þina modur gratandi, ok veit henni huggan. Þin saar kuelia briostid, hugskotid ok augun. Huer modir, hver kona man vera sva sęl i getnadinum, enn sua veslug[11] i dauda sins sonar? Heyr, blomstr allra bloma[12], hofdingi sidanna, brunnr liknarinnar! Auue, huat þung pina þer er af þessum nogllum. Mikill harmr! litr þinn[13] flyr brott, enn blodit flytr ok fellr af

[1] heimuligsti *D*, *E*. [2] þarflausu *E*. [3] [allann mannligann skilning, huersu *E*. [4] stadfesti þins hugar ok *E*. [5] gudi *E*. [6] [eigi uilia ek *E*. [7] stadfesti *E*. [8] *saal. D*, *E;* at *a*. [9] mædumzt *D;* mæddumzt *E*. [10] sia *E*. [11] uesol *E*. [12] blomstra *E*. [13] þinnar asionu *D*, *E*.

þinum likam sem einn fors. Avve, huat skiott þu fyrirlętr mik, sua seint sem þu komt til min. Auue, sua heidrliga[1] sem þu ert getinn, huat svivirdliga þu deyr. Auue mik[2], huerr kærleikr rænti þik þinum likam. Hev, huat beiska ombon þeir gafu þer fyrir sættleik þinna velgerninga. Ha, ha, milld miskunn þess, er sua [villdi deyia[3]. Avve, huat mikil er illzka ok glępr ofundarfullrar þiodar! Ho, huat grimm er hond þers, er þik krossfesti, edr huersu miukt er hugskot þess, sem piniz, er i sinum kvolum. Avve, huat sannr er spadomr hins rettlata Simeonis. Nu kennir ek þat suerd harmsins, sem hann sagdi fyrir. Sorg, andvarpan ok sa gratr, sem syniz fyrir vtan, tia opinberliga min inztu[4] saar. Þu daudinn, þyrm minum syni, enn þyrm æigi mer, þaa huggar þu [einn samt[2] mik eina. Sæl væra ek, minn sæti son, ef ek mætti sua skiliaz vid þik, at ek dæi, at[5] þu kueldiz æigi. Miklla synd ok marga glæpi giordi[6] þessi[7] grimma þiod, minn son þolir vtan nockura sok bond, hudstrokv, saar, spytingar, þyrnikoronv ok adrar pislir. Ek bid, at þer þyrmit syninum, enn krossfestid modurina, edr festid mik a krossinn medr honum. Ef ek maa æigi faa minn son lifuanda, gefuit hinne hrygguztu modur likamann[8] daudann, at sua minkiz ok laati af [min pina[9]. Gud gæfui[10], at ek harmadi sua, at ek dæi af sorginni, þuiat þat er meira enn nockurr harmr[11], at vilia deyia ok fa eigi daudann. Huat vndrar þu, hin vesla þiod, þoat iordin skialfi edr himintunglin dockni, edr siukir menn harmi. Þu rænir solina liosinu, huerso ma hon þa skina, enn siuka menn læknidom[12], af huerium þeir mętti heilir verda. Þu frelsar[13] manndrapara, enn selr Jesum i kvalir, gefandi frid illvirkianum, ok þui mvn koma yfir þik vfridrinn. Þu hin blinda þiod ok hinn gratligi lydr, gior idran,

[1] heidarliga *D*, *E*. [2] [*mgl. E.* [3] [*tilf. D*, *E*. [4] innri *D*, *E*. [5] enn *D*, *E*. [6] misgiordi *E*. [7] *saal. D*, *E;* þessa *a*. [8] hann *E*. [9] [*saal. D*, *E;* mina pinu *a*. [10] gefi *E*. [11] daudi *E*. [12] læknisdome *E*. [13] frelstir *E*.

medan Jesus er buinn at veita þer miskunn, lat þer gagnaz beckina[1] af þeim brunni, er þu giordir, þeir stodua allan þorsta ok þua af allar syndir. Gratid, dętr Syon, gefandi þock fyrir sua mikla milldi. Pina þessa millda[2] manz er ydr til fagnadar. Skundit at leggia hann i fadma, þuiat hann bydr i moti sinn fadm ollum þeim, er hann elska, [sem hann hangir a trenu[3]. Af þui einu [harmar ek, at þer gratid eigi, ok af þui einu[4] fagnar ek, at ek harmar fyrir ydr. Ek bidr, at þer gialldit mer þat i mot, at þer gratid harm mędrinnar[5]." Brodirinn sagdi sidan vitranina ok syndi þenna songh.

CXXXX[6].

Vor frv kalladi abota or pislum.

Aboti nockur miok sidlatr skipadi, sem hann var at kominn dauda, at einn sier trulyndr munkr skylldi gefa fyrir hans saal nockura skillinga skærra peninga. Hann fullgerir bod abotans, er þessa skipan gerdi, gefandi med goduilia fatækum monnum þat, er þessi heilagr[7] fadir hafdi honum bodit at gera. En sem þessi trulyndi ok vitri radsmadr hafdi alla þessa hluti, er hann hafdi wid tekit, veitt ok sundr skipt med fatækum monnum, tok hann krankleika, ok sem hann hefir leingi i honum pinazt, huilizt hann med sælligum enda. Ok er hann war leiddr til pislastada, at þar [hreinsadizt af honum nockurar liknsamligar syndir, þær sem hann hafdi eigi bætt, adr hann andadizt[8], ser hann abota sinn vera halldinn i grimligum kuólum einkanliga fyrir þa sok, at sinum frændum, þeim sem honum woru skylldir likamliga, ok þeim sem hann hafdi elskad af sinum barndomi, hafdi hann gefit mikit goz, þat sem klaustrid atti, þui til skada. Munkrinn tedi abotanum fagnadarsyn af sier med biartri aasionu ok blidri skemtan. Milldr fadir sa hann med hryggiligri aasionu ok gerdi þackir med þeim

[1] lækningina *E.* [2] unga *D*, *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [*tilf. E.* [5] modurinnar *E*, *D.* [6] *Denne og den følgende Legende mangler i a*[9]. [7] heilagi *E.* [8] [sem hann hefdi eigi bætt nockurar liknsamligar syndir, hreinsadizt hann þar af *E.*

teiknum, sem hann matti, at brodirinn hafdi[1] truliga gert at gefa til nada hans saalu þat godz, sem honum war vm[2] bodit. Enn sem [timi myskunnar kom, ok[3] elldrinn hafdi brent allt þat, sem hreinsazt þurfti med þeira saalum, witradizt þeim heilug guds modir mær Maria, huerri er huortueggi hafdi i sinu lifi veitt goduiliuga þionustu eptir sinu megni, ok kallar þa or myrkrum med blidu andliti suo segiandi: „Einkis[4] ero werdar[5] piningar þessa stundliga tima hia ombun eilifrar dyrdar.“ Þeir werda þegar biartari enn stiornur ok fylgia henni gangandi[6] inn i dyrd himinrikis.

CXXXXI[7].

Af presti.

Einn prestr, er Carpus het, uard miok ogladr sakir þess, at nockr uillumadr hafdi suikit kristinn mann ok snuit honum af rettri tru. Prestrinn harmar miok i sinu hiarta, at hann matti eigi snua þeim uesla manni aa rettann ueg. A nockurri nott sem hans hiarta uar sua miok angrad af þessu, at hann matti ecki sofa, stendr hann upp at midri nott eptir sinum uana at bidia til guds i sinni bæn; talar hann med mikilli reidi i sinu hiarta, at eigi uæri rett, ef gud uilldi þola, at sua uondir menn, hverrir um sneri rettann ueg guds truar, lifdi leingr. Prestrinn bidr, at gud' lati koma elld af himni yfir þa ok enda sua þeira lif. Sem fyrr sagdr Carpus prestr hefir sua sagt, synizt honum sua, sem þat herbergi, sem hann uar i, skiptizt i sundr i midiu i tuo stadi. Hann ser þa ogurligan ofn allann loganda. Þar stodu fyrir tueir menn, þeir er adr uar af sagt. Ut or ofninum skridu hrædiligir drekar ok uilldu draga þa ut i elldinn, slitandi þeira holld grimmliga. Hann leit þa til himins ok sa uorn herra Jesum Kristum med miklu liosi sitianda[8] i hasæti, aullum megum hann umkringis

[1] hefdi *E.* [2] *mgl. E.* [3] [sa time kom, at *E.* [4] Einskis *E.* [5] þessar *tilf. E.* [6] þegar *tilf. E.* [7] *Denne Legende findes kun i E.* [8] sitiandia *Cd.*

stod mikill fiolldi eingla. Carpus gledz suo miok, at hann sier pinu þessara ueslu manna, at hann lystir meir at sia þar upp aa, enn þat sem honum uar aa himninum. Vor herra stendr þa upp or sinu hasæti himneska sem harmandi þeira pinu sakir sinnar milldi, ok tekr þa aumu menn bada at sier med sinni blezudu hendi, enn einglarnir fylgia med ok leida þessar salir brott fra haska. Jesus segir þa til Carpum: „Carpe, gior hedan af at minum dæmum, þuiat ek er buinn at pinazt annann tima, ef þurfti, at mennirnir hialpadizt, enn uæri mier þat elskuligt, ef eigi misgiordu þa adrir menn.“ Nu at þui, kristinn madr! efa ecki um, at moder myskunnar ueitir myskunn syndugum monnum, þa er sialf myskunn guds uors godgiarna herra Jesu Cristz, er sitr aa hægra ueg gudi fedr i himiriki, sa er sigradi daudann ok alldri ma sidan deyia, segir sik uilia enn deyia, ef þyrfti, sakir syndugra manna. Ok þui skylldi eingi sua beriazt i mot sannindum, at hann hyggi med nockuru falsi uera samansetta þa hluti, er menn hafa skrifat af himirikis drottningu. Þarf modir sannleiksins eigi, at henni se gior heidr af nockurum falsligum hlutum, erum uier eigi sua giarnir ath skrifa, at uier uilium eigi helldr þegia yfir þeim hlutum, sem uier uitum eigi, huort sannir ero, enn segia nockut þat, er fals er.

CXXXXII [1].

Leidretting Marie Egiptiache.

Heilug Maria Egiptiaca [2] segir sua þeim munk, er Zosimas het ok hana fann i eydimork:

Ek var fędd, segir hon, a Egiptalandi, enn sem ek var tolf aara gomul, fyrirlet ek fodur minn ok modur, ok for ek i Alexandriam. Varlla fær ek ordum sagt, huersu optliga ek sellda minn likam til saurlifuis, edr huersu liotliga ek þionadi iafnan girnd lostasemi, sua at ek matti alldri sediaz þar af. Ek var seautian [3] aar edr meirr sem

[1] *Begyndelsen af denne Legende haves i a⁹ og trykkes efter denne.*
[2] egiptzka *E.* [3] sieytian *D;* .xvii. *E.*

almenniligh puta, neitandi engum minn likama, þeim er fremia villdi medr mer[1] glæp saurlifuis, leikar, ofneyzla matar[2] ok dryckiar, ok vaka vm nętr medr vradvondum monnum, þotti mer vera lystiligra enn gull ok allt veralldar godz, ok optliga villdi ek eigi taka a mer peninga, þo at mer vęri bodit[3], til þess at þui fleiri vini mętti ek faa at gera mina hina verstu girnd, ok þar fyrir elskadi ek fatękdominn framar enn nockur audęfi. A nockurum tima for ek med kaupmonnum a skipi til Jorsalaborgar, þuiat ek girntiz þaa at faa nockura nyia vini [minnar saurguztu ok verstu girndar[4]. [Allan þann tima[5] sem ek var[6] a skipinu, var mer hordomr, leikr, ofdryckia, liot ord med vanstilltum hlatri edr annat þilikt, þat sem ek fær æigi allt tint med minni tungu[7]. Feck ek marga sæmiliga[8] menn dregit til minnar illu framferdar. Allt mitt lif var ecki vtan tapan saalnanna, ok mitt hit grimmazta holld var sem þeira hinn herfuiligzti pyttr. Ek vndraz[9] iafnan med miklum otta, er[10] siorrinn þoldi mina illzku edr iordin laukz æigi vpp, at heluiti [hefdi gleypt[11] mik lifandi. Enn eptir þui sem ek sier nu[12], villdi miskunnsamr gud, sa er æigi vill dauda syndugs manz, þiggia mina idran.

Sem ver komum til Jorsalaborgar, gerdi ek enn verri luti enn fyrr, tapandi morgum saalum, ok for ek um alla borgina at veida andir saklausa[13] manna. Ok sem allt folk sotti til kirkiu einn morgin, villdi ek fylgia odrum monnum, ok sem ek kom [med odrum[14] til kirkiudyranna, matti ek eigi inn komaz. Ek[15] harmadi med miklum grat ok [matti ek varla nærr koma. Ok sem adrir geingu inn vm dyrnar, matti ek eigi ein samt[16] inn ganga, þuiat gudligr kraptr

[1] *tilf.* *D*, *E*. [2] fædzlu *D*; aatz *E*. [3] bodnir *D*. [4] [*mgl.* *E*. [5] [*rettet;* allr saa tima *a;* allr sa timi *D;* Allr timi sa *E*. [6] for *D*, *E*. [7] sætara enn hunang *tilf.* *E*. [8] goda *E*. [9] undrudumzt *E*. [10] åt *D*, *E*. [11] [gleypti *E*. [12] *tilf.* *E*. [13] saklausra *D*, *E*. [14] [allt *E*. [15] *Her ender* a^9. [16] [sem adrir geingu inn i kirkiuna, matti ek eigi *E*.

stod i mot. Ek skömmudumzt enn eigi at leita til, enn ek var enn brott rekin, suo at ek var ein samt uti [fyrir kirkiunni[1]. Ek hugdi þetta eigi af odru [mundu til hafa borit enn sakir[2] ostyrkleika kuenligs likama. Ek leitadi enn til inn at ganga med odru folki. Enn suo var, sem styrk riddara fylking[3] stædi mot mer meinandi mer inngongu, ok rak mik annan tima ut [i kirkiugardinn[1]. Sem þetta bar optliga til, vard ek suo mod, at [þraut afl i ollum minum limum, suo at[1] ek matti varla standa upp[4]. Eptir þat for ek ein samt i nockura hyrning gardzins, hugsandi med mer, sakir huers ek matti eigi inn komazt i kirkiuna. Þa lauk upp wegr sannrar heilsu[5] augu mins hiarta, suo at [ek kendumzt[6] vid, at sakir minna saurugra verka matta ek eigi inn komazt [i musterit[1] at dyrka þat helgazta pislartre[7] vors herra milldazta lausnara Jesu Kristz. Þa tok ek at grata hormuliga, liostandi mitt briost [med hondunum ok andvarpandi yfirvettugis af hinum inztum hiartarotum, fellandi noglig taar[1]. Ek sa'or þeim stad, sem ek stod, huar var likneskia sællar guds modur Marie. Ek sagdi til likneskiunnar med ollum goduilia mins hiarta: „Þu hin helgazta mær, af huerrar holldi [ord guds tok likam[8], ek veit at ek [er sorgud[9] af suo morgum glæpum ok full med suo mikilli vesold, [at ek[10] er overdug at sia [til milldleika[11] þinnar dyrdar. Enn vm þat er ek örugg, at gud, sa er þu fæddir, villdi sakir þess gerazt madr, at hann kalladi synduga menn til idranar. Nu heilug guds modir! hialpa[12] mer, þuiat ek hefir[13] enga adra huggan, ok biod, at ek megi[14] inn ganga vm dyrr heilagrar kirkiu. Min frv, ek bidr þik, at þu gefir, at ek [megi sia[15] þat virduligsta tre hins helga kross, aa huert sa gud var festr med sinum likam, er þu, hin helga ok

[1] [*mgl. E.* [2] [uera mundu enn *E.* [3] sueit *E.* [4] *mgl. E.* [5] elsku *E.* [6] [*saal. E;* kendizt *D.* [7] pislarmark *E.* [8] [gud tok mannligann likama *E.* [9] [em þraungut *E.* [10] [*tilf. E.* [11] [mikilleik *E.* [12] hialp *E.* [13] hefi *E.* [14] mega *E.* [15] [siaai *E.*

flecklausa iungfrv[1], fæddir, er sitt blod steypti vt fyrir heilsu allz heims. Trulofa [minna vegna[2] gudi, þeim er þu fæddir, at alldri hedan af skal ek þenna likam flecka med hinum verstum ok liotuztum verkum sorlifis[3], helldr skal ek þegar, sem[4] þu hefir mer veitt, at ek megi dyrka tre hins helga kross, nita[5] verolldinni ok ollu þui, sem henni[6] heyrir til, farandi huert er þu bydr." Sem ek sagdi þetta, treysti ek fullkomliga i minu hiarta, [at hun[7] mætti þessa alla hluti þiggia fyrir mik. Þa for ek brott or þeim stad, sem ek hafdi [bedit fyrr sǫgd ord[8], ok i flock þeira manna, sem inn geingu i musterid. Fanzt þa eingi sa, er mik ræki[9] ut, helldr var sem ein siofarbylgia kastadi mer innar[10] i kirkiuna, þar til er ek kom i þann stad, er ek matti auduelldliga utan alla mædu sia ok dyrka hinn helga kross. Kendi ek þar ilm[11] himnesks sætleiks. Sem ek kom aptr i þann stad, er ek hafdi heitid til sællar guds modur, fell ek aa kne talandi þessum ordum: „Min frv, þackir geri ek þier, at þu myskunnadir mer, rekandi eigi brott fra þinu augliti minar bænir. Nu send mik, huert er þier likar, ok syn mer veg sannrar idranar ok hialpar." Sem ek sagdi þessor[12] ord, heyrdi[13] ek rodd suo mælandi: „Ef þu ferr yfir Jordanem[14], muntu þar finna goda huild." Ek trudi þessi ord vera [til min[7] sogd. Ek hof upp min augu ok minn veg med miklum grat, ok sem ek for aa skipi yfir Jordanem, kom ek i þessa eydimork. Fra þeim tima allt her[15] til hefir[16] ek verit i eydimorkinni, flyiandi mennina ok bidiandi myskunnar mins guds [, þess er ollum hialpar, þeim er til hans snuazt[17]. Þat hygg ek, at nu se sextigir aara [fra þui, er[18] ek for af Jorsalaborg[19]. Ek hafdi med mer tuau braud ok eitt halft, er ek for yfir[20]

[1] mær *E.* [2] [ek *E.* [3] saurlifis *E.* [4] hann ok *tilf. E.* [5] neita *E.* [6] uerolldinni *E.* [7] [*tilf. E.* [8] [uerit *E.* [9] uilldi reka *E.* [10] inn *E.* [11] *saal. E;* skin *D.* [12] þessi *E.* [13] heyrda *E.* [14] Jordan *E.* [15] hingat *E.* [16] hefi *E.* [17] [*mgl. E.* [18] [sidan *E.* [19] Jorsalalandi *E.* [20] *saal. E;* af *D.*

Jordanem, bar ek þau suo leingi med mer, at þau wrdu hörd sem steinar. Ek lifdi suo [nockur aar[1], at ek aat litid af þeim.

Tru mer, heilagr fadir Zosima, sagdi hun, at [um siautan[2] aar var ek suo i eydimorkinni, at ek striddi i mot hinum grimmuztum skrimslum[3] likamligra hugrenninga, sem ek mintumzt aa nogleika umlidinna krasa, þuiat ek girntumzt kiot ok fiska, er ek var vön at eta fyrrum[4] aa Egiptalandi, ok þat sæta vin, sem ek drack, medan ek var i verolldinni. Ek teygdumzt ok eptir þeim boluudum [dioflanna songum ok kuædum[5], er ek hafdi [adr miok[6] optliga kvedit. Enn þegar sem ek mintumzt þeirar milldu frv, i huerrar vitni ek iatadi gudi mina þionustu, felldi ek taar [af minum augum[6] særandi briostid med hondunum, bidiandi guds modur med suo miklum harmi[7], sem þa væri ek fyrir hennar likneskiu[8], [fyrir huerri[9] ek bad, adr ek geck i eydimorkina[10], at hun ræki brott þessar sorguztu[11] hugrenningar mins hiarta. Þa sa ek mikla birti ok fegrd himnesks lioss skinandi ollum megum vm mik. Stundum var min [freistad med þess hattar hugrenningum[12], at ek mintumzt mins liotazta sörlifis[13], ok brendi suo mitt hiarta sem[14] mikill elldr. Þa tok ek enn vopn bænarinnar, sem ek var vön, kastandi mer aa iordina ok daugguandi hana med morgum[15] taarum, ok bad ek mina frv, at hun hialpadi mer, suo at ek feingi eigi pinur hinnar efstu fyrirdæmingar fyrir min afbrot. Alldri letta[16] ek mina aasionu af iordunni[17], þo at ek lægi þar allan dag ok nott, fyrr enn birti þess sætazta lioss skein yfir mer, er i brott rak[18] alla freistni [ok haska illra[19] hugrenninga. Suo var mer hialpat med

[1] [leingi *E.* [2] [.xvii. *E.* [3] *saal. E;* pislum *D.* [4] fyrr *E.* [5] [kuædum ok mansaungum *E* [6] [*mgl. E.* [7] tarum *E.* [8] asionu *E.* [9] [*saal. E;* vorrar frv, hueria *D.* [10] bidiandi *tilf. E.* [11] saurguztu *E.* [12] [sva freistad *E.* [13] saurlifis *E.* [14] einn *tilf. E.* [15] minum *E.* [16] letti *E.* [17] iordinni *E* [18] tok *E.* [19] [*saal. E;* allra *D.*

huggan minnar unnustu sællar guds modur Marie. A þeim fyrstum sieytian[1] vetrum þoldi ek marghattada freistni ok haska, enn aa þeim tima ok allt hier til var min hialp himinrikis drottning iafnan nærr mer, vardveitandi mik dag ok nott i huerium stad vid ollum haska. Sem ek hafdi aa siðtian[1] vetrum etid fyrr sogd braud, aat ek sidan þau grǒs, er ek fann i eydimorkinni. [Enn þau klædi, er ek hafda, er ek for yfir Jordanem, ero oll slitin ok rotin. Hefir ek miok pinazt aa vetrum af frosti enn aa sumrum af hita, enn fra þeim tima ok allt hier til hefir gudlig myskunn frelsat minn likam ok ond fra ollum haska. Ok sem ek hugleidi, huersu mikinn haska ok marga illa hluti ek hefir fordazt fyrir milldi vors lausnara ok hans modur iungfrv Marie, verdr ek einkanliga glǒd af von minnar hialpar. Enn dryckr, fædzla ok klædi er mer guds ord, þuiat eigi lifir madrinn vid eitt saman braud, (vid) huert ord helldr þat sem fram ferr af munni guds[2].

Sem[3] fyrr sagdr munkr Zosimas heyrir þessa hluti, fellr hann aa kne suo segiandi med taarum: „Blezadr se gud, er gerir vndarliga hluti. Maria hefir[4] hann upp af iordunni ok segir: „Fyrir hit blezada nafn vors herra ok lausnara Jesu Kristz særir ek þik, guds madr, at þu talir fyrir eingum manni, medan ek lifi, þa hluti, er þu heyrdir [af mier[5].

CXXXXIII[6].

Vor frv hialpadi abbadisi merkiliga.

Fyrir nockuru systraklaustri var su abbadis, er[7] suo mikla aahyggiu bar fyrir stiorn heilagrar reglu, at hun sannadi sitt nafn med verkunum, [þrongvandi þær[8] sinar dætr, sem vndir hennar valldi voru, med modurligum kærleik ok milldri hirting sakir andligs vandlætis at vardveita sinn helga lifnad. Enn þuiat illzkufull hiortu vondra manna pinazt med ofund, sem þau sia heilagleik godra manna,

[1] .xvij. *E.* [2] [*mgl. E.* [3] ek *tilf. E.* [4] *saal. ogs. E.* [5] [*tilf. E.* [6] *Jfr. ovenfor S. 121.* [7] at *E.* [8] [þraungandi *E.*

toku systrnar at ombuna henni illa hluti[1] fyrir sinn godvilia, sakir þess at hun skylldadi þær til at hallda hialpsamliga kenning reglunnar, ok[2] i mot þeiri godri stiorn ok aahyggiu, er hun bar[3] fyrir þeim, veittu þær henni hatr, [ok i mot þeiri, sem þær voru skylldar at elska, striddu þær med ranglegu hatri[4], girnandizt at suipta þa allri sinni sæmd, er allan hug lagdi aa at gera þær verdugar eilifs [lifs ok[4] heidrs[5]. Illzka hins forna suikara, er iafnan hatazt vid goda menn, samteingir sik þeira ofund, leitandi med ollum sinum klokskap at fella þa af hæd sins heilagleiks, fyrir hueria hann harmadi af sier vera tekna sina þionustumenn. Hin slægazta illzka [ofundsiuks illuirkia[6] sitr nu vm þessa himneska fehirdzlu ok vinnr med leyndum sigri, briotandi þat dyrligsta innsigli skirlifisins, er meira er vert enn oll iardlig audæfi. Þessi fyrr sogd andlig[1] modir systranna vard suo suikin af hans flærd, at hennar sueinn, sa er hennar disk bar, lagdizt med henni, ok vard hun[7] hafandi at barni. Hun let þo eigi af at þrongva sinni hiord systrunum, er undir hennar valldi voru, med logligri stridu at hallda[8] sinn helga lifnad, gefandi ongri þeira orlof at fara ut af klaustrinu vtan fyrir fulla nodsyn[9].

Sem komit var at þeim tima, er hun atti at fæda, skildu systrnar bædi aa hennar gongu ok odrum hlutum, at hun var med barni, þo at hun leyndi þui, sem hun orkadi. Enn sem þetta var ollum þeim kunnigt, fagna þær miok, at þær hafa feingit efni til þa at aasaka, er adr hafdi iafnan mot stadit þeira rongum vilia. Þær skrifa nu bref til byskupsins, i huers byskupsdæmi klaustrid var[10], aasakandi hana fyrir byskupinum vm þenna glæp ok þyngia hennar maal med morgum lognum hlutum, sem þeir ero vanir at gera, er hata þann, sem einnhuern hlut hefir illa gert.

[1] *mgl. E.* [2] sua *E.* [3] hafdi *E.* [4] [*mgl. E.* [5] ok i mot þessari, sem þær uoru skylldar at elska, striddu þær med rangligu hatri *tilf. E.* [6] [hins forna svikara *E.* [7] sua *tilf. E.* [8] *saal. E;* helga *D.* [9] naudzyn *E.* [10] stod *E.*

Nu kom sa dagr, er von var at byskupinn[1] kæmi henni abbadisinni ouitandi, en hun [þuingut med sinni byrdi[2] vissi eigi, huat hun skylldi gera.

Hun atti[3] eina litla kapellu, i huerri hun var dagliga von at syngia [sælli guds modur Marie tidir[4] med ollum þeim sætleik ok elskhuga hiartans, sem hun matti. Hun gengr inn i fyrr sagda kapellu ok song[5] med ollum godvilia lof himiprikis drottningu eptir sinum vana. Sem hun hefir ut sagt tidirnar, fellr hun til iardar suo med hiarta sem likam, bidiandi med grat ok hinni inztu[6] andvarpan hiartans til hinnar millduztu guds modur Mariam, at fyrir hennar milldi mætti hun fa likn sinnar sektar ok fordazt þat hrædiliga brigsli þeirar skammar, sem henni var verdugt fyrir sinn glæp.

Af þessum mikla harmi fellr aa hana suefn. Hin millda[7] iungfrv Maria vitrazt henni med tueim englum, ok huggar modir myskunnar harm hennar hiarta, talandi [til hennar med blidum ordum suo segiandi[8]: „Ek heyrdi þina bæn, ok sa ek þin taar. Vit, at ek hefir[9] þegit þier af minum sætazta syni, þeim sem er hinn giarnazti[10] hialpari syndugra manna, likn þinnar syndar, ok at þu skallt fullkomliga vera frelsud af þeiri skömm, sem þu ottazt.“ Þa sagdi hun til þeira tueggia eingla, sem [hun hafdi med ser[11]: „Skilit hana vid þann burd, sem hun er kuidug af, ok færit hennar son þeim einsetumanni, sem .vii. milur er i brott hedan, segiandi honum þau min ord, at hann fædi hann .vii. vetr.“ Sem þetta var gert, talar vor frv til abbadisarinnar blidliga suo segiandi: „Sie, nu ertu heil vordin [ok frelsud af þeiri skömm, er þu ottadizt[12], varazt, at þu fallir [eigi hedan af i þuilika snöru syndanna[13],

[1] abotinn (!) *E.* [2] [þyngd med burdi *E.* [3] sier *tilf.* *E.* [4] [tidir sællar guds modr Marie *E.* [5] syngr *E.* [6] mestu *E.* [7] milldazta *E.* [8] [blidliga til hennar þessum ordum *E.* [9] hefi *E.* [10] godgiarnazti *E.* [11] [med henni uoru *E.* [12] [*mgl.* *E.* [13] [hedan af i þenna glæp med aunguo moti *E.*

ok stunda þui framarr aa helgan lifnad med hinum heitazta kærleik hiartans. Vit, at fyrir þessa hluti mvntu þola morg brigsli af byskupinum, enn ver stodug ok ottazt eigi, þuiat þu munt audvelldliga sigra alla þina motstodumenn.“ Sem uor frv hafdi þessa [1] hluti sagt, huarf hun brott. Ok sem abbadisin vaknar, skilr hun [satt vera allt þat, sem henni var vitrad, ok hun var heil ok mio. Þackar hun [2] gudi ok vorri frv, er hana frelsti.

Litlu seinna kemr byskupinn, sem systrnar hofdu bedit, ok lætr kalla til sin abbadisina. Hun kemr i capitulum til byskupsins ok uill setiazt nidr i þann [3] stad, sem hun var von. Byskupinn talar þegar til hennar med hordum ordum, brigslandi henni [sinn illa [4] lifnad, ok bydr, at hun skal ut fara i stad. Hun minnizt orda sællar guds modur Marie, ok geingr ut med styrkum hug. Byskupinn sendir eptir [5] tuo klerka, at þeir profi, huort hun er sönn at [þeim glæp, sem sagt er af henni [6]. Þeir hyggia at vexti hennar likama, ok þuiat þeir finna eigi þau [merki, at hun mundi med barni vera [7], koma þeir aptr til byskupsins ok segia, at hun er saklaus ok skir af þessarri synd. Hann [8] hyggr, at þeir hafi fe [9] þegit af abbadisinni, at þeir bæri [10] hana vndan sokinni, ok profar sialfr med nockurum skilrikum monnum, huat satt er hier vm. Sem hann ser eingi merki þessa hlutar, fellr hann til fota henni ok bidr liknar ser, fyrir þat sem hann hafdi misgert vid hana. Hun vndrazt suo mikit litillæti byskupsins, fellr hun ok til iardar fyrir honum, segiandi sik omakliga, at suo mikils hattar persona litillæti sik suo miok fyrir henni. Byskupinn verdr miok reidr systrunum, er þenna glæp hofdu sagt aa hana, ok vill reka þær brott or klaustrinu. Enn þoat þær væri illuiliugar til abbadisar, kendizt hun vid, at þær hafa satt

[1] alla *tilf.* *E.* [2] [þat satt uera, sem henni hafdi uitrad uerit, ok þackar *E.* [3] þeim *E.* [4] [um sinn *E.* [5] henni *tilf.* *E.* [6] [þessum glæp *E.* [7] [mork, at hun sie med barni *E.* [8] Byskupinn *E.* [9] tekit ok *tilf.* *E.* [10] beri *E.*

sagt, ok uilldi helldr segia sina synd byskupinum til heidrs guds modur, er hana frelsti med sinni myskunn, at þær sem hana rægdu, se eigi pindar utan sok. Hun ferr til byskupsins ok fellr fram fyrir hann, ok segir honum leyniliga med litillæti allan þenna atburd. Hann undrazt miok, [blezar gud ok lofar fyrir sina oumrædiliga milldi, er hann tedi henni[1] fyrir sina modur.

Hann sendir tuo klerka til einsetumannzins at profa, huat satt er vm þenna suein., Einsetumadrinn segir, at sueinninn var þann sama dag fæddr, sem byskupinn kom til klaustrsins, ok hann var þangat færdr af tueim[2] ungum monnum, er sogdu, at hann var honum aa hendi folginn af sælli guds modur Marie. Þeir koma aptr ok segia þetta byskupinum. Hann verdr [gladr, sem hann heyrir þat[3], ok lætr þenna suein vera med guds manni vm siö aar. Eptir þat tekr hann sueininn i sina geymslu ok lætr kenna honum aa bok. Hann var[4] miok frægr madr af godum [lifnadi ok skilning[5] heilagra ritninga, suo at hann var verdugr at vera hans eptirkomandi i byskupsdominum. Þuiat sidan hann vtlifat hafdi sinn alldr ok huildizt i drottni, var þessi sueinn kosinn til byskups. Predikadi hann fagrliga med sinum lifnadi ok ordum lof sællar guds modur æfinligrar iungfru Marie.

CXXXXIV.

Maria hialpadi systur.

Sv var ein[6] nunna, er vpp var fædd fra sinum barndomi med helgum lifnadi, ok vel ok lofliga lifdi i sinu klaustri vndir heilagri reglu. Ok suo sem hennar alldr vox, aukadizt ok þar med dagliga i hennar hiarta kærleikr [til sællar[7] guds modur Marie, gerdi hun huern dag hennar minning, treystandi henni þui fullkomligar sem hun kendi sik med hennar hialp meirr [ok meirr[8] fremiazt i andligum

[1] [ok lofar gud *E.* [2] tveimr *E.* [3] [nu miok gladr *E.* [4] vard *E.* [5] [sidum ok skilningi *E.* [6] iungfru *tilf.* *E.* [7] [*mgl.* *E.* [8] [*tilf.* *E.*

dygdum. Enn ofund hins gamla[1] ovinar leitadi at fyrirkoma hennar heilagleik ok vendir [augu ok[2] hiarta nockurs gofugs mannz [miog audigs at veralldligum rikdomi[2] til fegrdar hennar aasionu, suo at hann hefir alla sina elsku til þessarrar meyiar. Hann freistar optliga at mykia hennar hug med blidum ordum ok fogrum fyrirheitum[3]. Het hann henni at gefa mikinn rikdom ok dyrd ok alla goda hluti adra [enn sialfan gud[2], ef hun villdi samþyckia at verda hans husfrv. Hann leitar þessa[4] hluta dagliga med ollu kostgæfi, ok þar med tendradi diofullinn aaeggiare allra glæpa hennar hiarta til þess sama. Huat þarf hier margt[5] um? Sa styrki [stolpi ok turn[6], er med aukning heilagleiksins syndizt suo vordinn haar, at hann mundi taka til himins[7], hrapar nu nidr sleginn med ymisligum skotum ok hoggum hermanna, ok samþyckir brudr eilifs konungs at verda brudr daudligs þræls neitandi lifinu enn [trvlofandi sik[8] daudanum. Ecki stod annat i mot, at þessi glæpr fullgerdizt, utan[9] eigi fekst stund ok stadr til hann at fremia. Nu sem þau hofdu fullkomliga fest [sattmal med ser ok[10] daudanum, skipodu þau ser dag til [, nærr þessi nyi horkall skylldi þessa iungfrv gripa or klaustrinu ok samteingia ser med hiuskap[11]. Ok er kom sa dagr, for hun til huss fodur sins[12] ok suaf þar vm nottina, gefandi suo fæñ aa, at hana mætti þadan auduelldliga brott taka.

Hun var þa med ogurligri vitran ok þo myskunsamligri skylldut til at kennazt vid sina villu, þuiat henni syndizt [aa þeiri nott[2] i draumi, sem hun væri leidd at ogurligum pytt vndarliga diupum ok vidum. Hann spio upp suo miklum reyk med hinni mestu fylu, at henni syndizt sem allt loptid docknadi af, ok eigi matti sia birti solarinnar. Þessi pyttr var allr fullr med ormum ok modkum,

[1] forna manzins *E.* [2] [*mgl. E.* [3] heitum *E.* [4] þessara *E.* [5] langt *E.* [6] [*saal. E;* madr *D.* [7] himirikis *E.* [8] [samþyckiandi *E.* [9] eigi, enn *E.* [10] [sitt sattmal med *E.* [11] [nætr *E.* [12] ok modr *tilf. E.*

ok sem hun ottadizt akafliga þann hrædiliga gny, sem vard af [kalli ok[1] grat þeira, sem i þeim pytt kuolduzt, sa hun tuo blamenn logandi sem elldr hlaupa upp or midium pyttinum ok dreckia þar nidr i utan alla myskunn þœr salir[2], er þar voru ætladar til pinu. Sem þeir ogurligu blamenn gripu systurina, at þeir drægi hana þar i, þrongvizt hennar hiarta med oruænting hialparinnar, ok i þessum otta serr hun ollum megum vmkring[3] sig, ef nockur mætti hana frelsa. Þa ser hun vora[4] [vinu ok[1] frv guds modur Mariam [, sem hun stædi fiarri miok ok snuizt[5] suo brott fra henni, at hun megi varla nockura hialp[6] fa af hennar syn. Systirin snyzt þo, þat framazt er hun ma, til himinrikis drottningar, ok kalladi hana med nafni talandi þessum ordum: „Min frv, min fru! hialpa[7] þinni ambatt, er nu er i suo mikilli naud.“ Modir myskunnar gengr nockuru[8] nærr ok spyrr: „Huer ert þu?“ „Ek er, sagdi hun, þin ambatt, drottning min! Var ek iafnan goduiliug i þinni minning [ok þionustu[9].“ Hun suarar: „Langt af [segir hun, langt af[9], ecki ert þu min, helldr ertu þess, sem þu hefir þier kosit hafnandi mer, komi hann nu [at frelsa[10] þik.“ Systirin harmar [enn framar[1], sem hun heyrir [þessi hennar ord[11], ok segir: „Minn fru, gior eigi suo, sannliga er ek þin þionustukona. Langt se fra mer, langt se fra minu hiarta hans minning, enn þu frels þina ambatt. Duel eigi, min frv, þuiat diupit suelgr[12] mik, ok pyttr opnazt nu at [suelgia mik ok gleypa[13].“ Sem hun aasakadi sig aa þenna hatt kallandi vora frv, ok ovinirnir, er hana drogu, villdu henni eigi[14] frest gefa [, kom modir myskunnar til sinnar seku ambattar ok tok i hennar hond. Fiandrnir flydu þegar brott þorandi eigi at sia þann, sem guds modir villdi hialpa[1]. Guds modir talar þa blidliga

[1] [*mgl. E.* [2] salur *E.* [3] umkringis *E.* [4] *saal. E;* fornu *D.* [5] [miok fiarre ok sem hun snyzt *E.* [6] uon hialpar *E.* [7] hialp *E.* [8] þa *E.* [9] [*tilf. E.* [10] [ok frelsi *E.* [11] [þetta *E.* [12] suelgir *E.* [13] [gleypa mik *E.* [14] eingin *E.*

til systurinnar huggandi hennar hiarta, er adr var miok pint med otta, ok segir: „Þessi er aavoxtr ok ombun likamligrar munudar. Þu gaft þik sialfviliug i hrapan ok pislir þessa suelgs, ok vissir þu eigi, varazt nu þat, sem þu hefir sed ok profat, ok leita med ollu afli at fa aptr vinattu þess goda herra, sem elskar skirlifit.“ Sem vor frv hafdi suo sagt, huarf hun brott.

En systirin tok aptr sitt vit, ok þegar hun vaknar, koma þar sueinar þess audga manz, at þeir hefdi hana med ser, sem hun hafdi rad fyrir gert. Hun segir til þeira: „Farit brott, þionustumenn daudans ok uppvekiarar eilifs bruna.“ Hun rekr þa brott fra ser med mikilli reidi, ok segir sinum frændum allan þenna atburd, sem vordit hafdi. Hun ferr aptr til sins klaustrs takandi aptr sinn fyrra lifnad ok fyrirheit med grat ok idran, at hun mætti aptr fa fullkomliga[1] elsku guds ok hans modur himinrikis drottningar Marie.

CXXXXV.

Systir fall[*in hialpadizt fyrir myskunn vorrar frv*].

Svo segir[2], at ein systir var su i nockuru klaustri, er af ollum monnum var elskut vmfram adrar systr, þær sem þar þionudu gudi, þuiat hun stundadi iafnan at lika gudi med fostum, vokum ok optligum taarum med odrum dygdarverkum, ok þar hatadi hana diofullinn fyrir ok harmadi med sinni ofvnd sik vera fyrirlitinn af henni, leitandi frammi at hafa allar velar sinnar illzku. Færr hanu hana suo suikit, at hun hafnar guds bodordum, þeim er hun hafdi iatad[3] at hallda, ok spillti sinn meydom. Hun kendizt þegar vid sina sekt ok harmar sinn glæp [med sorg ok idran[4]. Hun fellr til fota abbadisinni med litillæti biodandi sig til at gera, huat er hun villdi aa hana leggia. Hennar andlig modir harmar hennar fall ok sampinizt hennar grat, ok leggr aa hana skriptir, at hun mætti bæta þenna[5] glæp vid gud. Systirin andazt fyrr en hun hafi[6] endt[7] sina skript.

[1] fullkomna *E.* [2] segizt *E.* [3] iaad *E.* [4] [*mgl. E.* [5] sinn *E.* [6] *saal. ogs. E.* [7] utendt *E.*

Nockurum tima sidar syndizt[1] hun i suefni abbadisinni. Hun ottazt i fyrstu, eptir þat spyrr hun, [huort systirin hafi[2] nockurar pinur, sidan hun andadizt. Hun suaradi: „Min sæta modir, segir hun, ek hefir verit i pinum[3], hvar ek hefir brunnit saarliga fyrir [minar syndir[4], ok enn ero mer eigi uppgefnar minar syndir. Er ek skipud milli veralldar kuenna, þuiat ek tyndi fegrd þess meydomligs[5] klædis, er ek hafdi, þa er ek var helgud Kristi verandi skær iungfrv. En þat vil ek, at þu vitir, at ek skal hialpazt fyrir myskunn guds modur Marie. Su biarta siofar stiarna, er iafnan leysir[6] andir syndugra manna, kom til min skinandi sem sol [eda tungl[7]. Ek kalladi til hennar med grat suo segiandi: „Heyr, Maria, modir guds! huat skal ek gera syndug þin ambatt? Min frv, huar vart þu, er ek kom i þessar pinur? Optliga kalladi[8] ek [til þin[9], ok komtu eigi. Ef þin milldi heyrdi mina raust, hui hafnadir þu mitt aakall? Eigi var vndarligt, þott ek kalladi suo naudsynliga. Serr þu eigi þessa heluitis [ellda, er mik brenna[10]? Heyr, Maria modir Kristz, hialpa[11] mer skiotliga, lat mik eigi leingr kueliazt i þessum elldi. Heyr mik milldliga, hueria ek elskadi suo hiartaliga. Eigi muntu vilia gleyma, huersu opt ek heilsadi þik, ok ek fal mik ok alla kristna menn þier aa hendi bidiandi fyrir ollum, þeim er hallda [trv almenniligrar kirkiu. Hoi[12] mik, nu ser ek, at ek hefir[13] at þarflausu starfat.“ Guds modir suarar suo [minum ordum[14]: „Lat af, min dottir, þessum grat, ottazt eigi, ek skal þier myskunna. Enn adr þu komir i huildarstad[15], skalltu utenda þina skript, þuiat þu misgerdir miok fyrirlatandi minn son, huerium þu vart helgud ok fostnud skær iungfru, ok samteingdir þik dioflinum, en hann setr[16] þik i pinu.

[1] synizt *E.* [2] [ef systrin (!) hefdi *E.* [3] hier til *tilf. E.* [4] [minnm syndum *E.* [5] meyliga *E.* [6] lyser *E.* [7] [*mgl. E.* [8] kallada *E.* [9] [aa þik *E.* [10] [pinu, er mik brennir *E.* [11] hialp *E.* [12] [retta tru. Haa *E.* [13] hefi *E.* [14] [nunnunne, segir hun *E.* [15] huilldarstadi *E.* [16] lætr *E.*

Ok þui fektu, min dottir, kualar[1] fyrst eptir þinn dauda, at þu reittir mik til mikillar reidi, þuiat huerr er gerir i mot minum sæta syni, hann vanvirdir mik miok. Enn sakir þess at þu elskadir mik miok, sem þu heilsadir mer ok þionadir mer dagliga heidrandi mik, ok badt fyrir ollum kristnum monnum lifondum ok framlidnum[2], mattu orugg vm vera, at þu skallt eigi tapazt[3] at eilifu. Ok alla þa, sem mik heilsa [bidiandi til min[4], vil ek elska, ok þa heidra, sem mik vegsama[5], ok þeim hialpa, þuiat þat er vidrkuæmiligt, at ek lati mina þionustumenn eigi fyrirfarazt." Sidan sæl guds modir Maria hafdi suo talat[6], huerfr hun fra mer. Enn ek var eptir styrkt med hennar helgum ordum, sem nu heyrdir þu. Nu bid ek þig, min kærazta modir[7], at þu eggir aa þinar andligar dætr [minar systr[4] ok alla [adra menn, þa[8] er þu matt, at þeir leggi allan hug aa at þiona med goduilia [þeiri milldu[9] drottningu, er suo skiotliga hialpar ollum sinum þionustumonnum, ok lesit henni til [lofs þa[10] bæn sem ek var uon at segia, medan ek lifdi, bad ek til hennar fyrir ollum syndugum monnum, ok las ek þa bæn, Sancta et perpetua virgo[11] gaude dei genitrix." Þessi systir huarf þegar i brott, sem hun hafdi þetta talat.

Abbadisin kallar þegar vm morgininn saman [sinar systr[12] ok segir þeim vitranina minnandi[13] aa, at þær elski ok lofi guds modur enn framar en fyrr, ok lesi fyrr [sagda bæn[14]. Sem þær heyra þat, iata þær giarna at veita guds modur þessa þionustu ok alla adra, eptir ollu megni med sonnum kærleik, ok hier med þacka þær himinrikis drottningu med miklum fagnadi, at hun frelsti þessa þeira systur fra pinu, kallandi suo sem med einni rodd[15]: Skylldugt er at lofa ok[16] elska þessa helguztu iungfrv, er

[1] kualir *E.* [2] daudum *E.* [3] kueliazt *E.* [4] [*mgl. E.* [5] heidra *E.* [6] mællt *E.* [7] ok fru *tilf. E.* [8] [menn *E.* [9] [himirikis *E.* [10] [*saal. E;* heidrs þat lof ok bænir *D.* [11] ok *tilf. E.* [12] [allar systrnar *E.* [13] þær *tilf. E.* [14] [sagdar bænir *E.* [15] raust *E.* [16] at *tilf. E.*

suo giarna vill hialpa ollum syndugum monnum. Ok þo at nockur meistari væri suo sniallr, at hann taladi ollum tungum, mætti hann eigi hana lofa [sem verdugt er[1], eda telia hennar dygdir ok margfalldar iarteignir. Enn þo at ver seim miok ostyrkir [ok vanmegnir[2] at standa i mot syndunum, þa gerum þat bezta, er ver orkum, ok vanrækium eigi vora hialp, medan gud gefr oss sialfrædi i þessu lifi, ok elskum[3] guds modur med ollu hiarta, veitandi henni godviliuga þionustu, at eptir þetta lif veiti hennar son vor lausnari oss fyrir hennar bæn eilifa dyrd med sinum helgum monnum i himinriki.

CXXXXVI[4].

Musa for med vorri frv.

Ver vilium eigi þeigia yfir þui, sem guds þionustumadr Probus var vanr at segia af sinni systur litille iungfru, er Musa het. Hann sagdi suo, at aa nockurri nott vitradizt henni i draumi heilug guds modir Maria ok syndi henni ungar meyiar aa þeim alldri, sem hun var, allar klæddar huitum klædum. Sem hun girntizt at vera med þeim, ok þordi þo eigi at koma nærr þeim, spyrr sæl iungfrv Maria, ef hun vili lifa med þeim ok vera i hennar[5] þionustu. Mærin sagdizt giarna vilia. Vor frv baud henni, at hun skylldi eigi[6] þadan i fra fara med lausung eda barnaleik, ok hallda sik fra hlatri ok leikum, vitandi fyrir vist, at milli þeira meyia, sem hun hafdi þa sed, skylldi hun aa þrituganda degi þadan koma i hennar þionustu. Eptir þessa vitran skiptir Musa sinum sidum, leggiandi nidr alla lausung [bernsku alldrs[2] takandi i stadinn mikla stadfesti [ok gamals manz sidu[2]. Sem fadir hennar ok modir vndra þat, spyria þau eptir, huat velldr þessu vmskipti sidanna[7]. Hun segir guds modur Mariam suo hafa ser bodit, ok at hun mvn aa [þeim degi[8] andazt ok fara til hennar þionustu. Eptir tuttugu daga tekr hun febres, enn aa þrituganda degi

[1] [at uerdugu *E.* [2] [*mgl. E.* [3] elskim *E.* [4] *Jfr. ovenfor S. 131.* [5] hennar *E.* [6] *saal. E;* þeira *D.* [7] *mgl. E.* [8] [þrituganda degi þadan *E.*

[, sem hennar andlat nalgazt[1], serr hun þa somu [guds modur[2] koma til sin med þeim meyium, sem fyrrum[3] vitradizt henni. Sem vor frv kalladi hana til sin, suarar hun ok leggr saman augun kallandi hatt: „Min [frv, se ek kem, min frv[4], ek kem.“ Ok med þessum ordum andazt hun, ok for [ut af[5] meyligum likam, at hun veri med helgum meyium, hafandi eilifan fagnad med meyiar syninum vorum herra Jesu Kristo[6].

CXXXXVII[7].

Vor frv vitradizt systur.

I þeim stad, er Suestonia heitir, i klaustri heilags Eduardi[8] var ein systir fræg af sinum heilagleik ok godum lifnadi[9] vmfram allar þær systr, er þar þionudu gudi[10]. Hun sagdi einum sidlatum brodur i klaustri guds modur Marie sem af nockurum odrum manni þessa vitran:

Minn fadir! sagdi hun, i þessu klaustri er[11] ein guds þionustumær[12], su er aa einni nott sa þess hattar vitran, sem heilug Maria drottning [himins ok iardrikis[13] stædi hia mer kallandi mik minu eiginligu nafni med þessum ordum: „Sæfr[14] þu, min kæri[15] dottir Eulalia?“ Hun kennir hana vera guds modur, huerri hun þionadi [med goduilia dag ok nott[16], ok suarar henni med þessum ordum: „Min kærazta frv, eigi sef ek, enn ek þin litillatazta[17] ambatt villdi vita, sakir[18] huers drottning heimsins[19] virdizt at koma til min syndugrar.“ Heilug guds modir sagdi: „Min sæti[20] dottir, ottazt eigi þina modur, huerri er þu veitir huern dag fagra þionustu. Ek minnir þik aa, ef þu villt at mer liki þitt starf ok þier verdi þat til hialpar, at þu lesir mitt lof eigi suo skiott, þuiat þa er þu heilsar

[1] [andazt hun *E.* [2] [iungfru *E.* [3] fyrr *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [hennar aund af hennar *E.* [6] per omnia secula seculorum. Amen *tilf. E.* [7] *Jfr. ovenfor S. 108 No. 24.* [8] Edduardi *E.* [9] ok godu sidferdi *tilf. E.* [10] ungar ok gamlar *tilf. E.* [11] uar *E.* [12] þionustukona *E.* [13] [himirikis *E.* [14] Sefr *E.* [15] *saal. ogs. E.* [16] [dagliga med aullum goduilia *E.* [17] *mgl. E.* [18] til *E.* [19] himirikis *E.* [20] *saal. ogs. E.*

mer med eingiligri kuediu, skalltu vita, at mer er þat mikill fognudr[1], ok einkanliga mest er þu segir [þessi ord[2] Dominus tecum, ma eingi rodd eda tunga segia, huat mikill fognudr[1] mer er at heyra fyrr sogd ord, þuiat mer þickir þa, sem minn sæti son se med mer, ok sem mer var oumrædiligr fögnudr þa [i hans naveru[3]. Suo endrnyiazt su sama gledi, sem ek heyri þessi ord [eingiligrar heilsanar[2] Dominus tecum." Sem guds ambatt heyrir þetta, verdr hun fegin med oumrædiligri gledi ok þackar hinni sætuztu modur, at hun virdizt at kalla hana sina dottur ok veita henni huggan med suo milldri aminning. Modir myskunnar huarf þa brott fra systurinni med miklu liosi til himins, huar er hun rikir med sinum syni vm allar alldir.

Systirin minnizt sidan, huat hun hafdi sed ok heyrt, ok less hedan af seinna ok med meira athuga þat, sem hun villdi segia vorri frv til lofs. Hun var von at segia [vorri frv til heidrs[4] huern dag eingiliga heilsan Aue Maria suo opt, sem salmar ero i saltaranum[5], ok at hun mætti huern dag þessa taulu[6] fylla, las hun þenna versum Aue Maria nockut[7] skiotliga, enn sidan hun var styrkt med aminning guds modur, at hun læsi helldr seinna ok felldi af tuo hlutina, gerdi hun suo, ok las [þadan af fim togum[8] sinna eingiliga heilsan seint med ollum athuga ok kærleik hiartans.

CXXXXVIII.

Vor frv hialpadi systur.

Sv var enn ein systir i nockuru klaustri, er systrnar raku brott or sinu klaustri sakir einhuerrar syndar, þeirar er aa hana var borin, meirr eptir þui sem þær hugdu, at satt mundi vera, enn þat væri logliga profat. A næstu nott eptir[9] sem hun var brott rekin, vitrazt abbadisinni i suefni heilog guds modir Maria asakandi hana, at hun hefdi

[1] fagnadr *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [Jesus uar med mier *E.* [4] [henni til lofs *E.* [5] David psaltara *E.* [6] *saal. E;* hluti *D.* [7] helldr *E.* [8] [.l. *E.* [9] þat *tilf. E.*

vanvirdt ok brott rekit hennar þionustukonu, er henni þionadi iafnan med goduilia. „ok at þu vndirstandir opinberliga, segir hun, huat hun gerdi einkanliga, suo at mer likadi, þa var þat eitt milli annarrar þeirar þionustu, er hun veitti mer, at hun las huern dag mer til heidrs þann efra ottusong, sem heilug kirkia syngr af[1] minum helga getnadi. Lat nu af þinni uillu ok bæt skiotliga vid hana, þat sem þu hefir vid hana misgert.“ Sem abbadisin vaknar, segir hon systrunum alla þessa vitran ok kallar fyrr sagda systr aptr med sæmd til klaustrsins ok setr hana i hęrra stad milli systranna enn [fyrrum hafdi hon[2]. En allar systrnar vegsama hana fra þeim degi sem sina modur.

CXXXXIX[3].

Vor frv hialpadi systur or haska[4].

Eptir þui sem ek hefuir heyrt af sannordum monnum var i einu systraklaustri nockur su systir, er einkanligan elskuga hafdi til guds ok hans modur halldandi fagrliga sina regllu. Hon geck fram fyrir allar þær systr, sem henni voru iamfngamllar i framning godra sida ok þionadi iafnan sælli guds modur Marie [med hinum heitazta kærleik hiartans, þuiat hueria nott sem adrar systr foru til suefns eptir ottusong, bad hun til sællar guds modur[5] fyrir hennar alltari a þenna ‚hatt: „Heyr, hin haleitazta holl himnakonungsins, einkanlig hialp allra syndugra manna næst gudi, heyr, hit helgazta musteri, i hueriu er giordiz sætt· milli guds ok manna, heyr, hin oruggazta hialp allra syndugra manna, ok hin traustazta vernd allra, er til þin flyia, hin helgazta guds modir Maria! Ek bidr þik fyrir hit blezada nafn þins einka sonar, at þu greidir vegh mins[6] lifnadar vm gotu eylifrar hialpar, hvar ek megi at eylifu huilaz med þer, min sætazta fru.“

Diofullinn er ofundar hennar heilagleik, vekr vpp hiarta eins mikils hattar manz ok miok riks at veralldar godzi, ok

[1] *Her begynder* a^{10}. [2] [fyrr *E.* [3] *Denne Legende mangler i E.* [4] *Overskriften sees ikke i a.* [5] [*tilf. D.* [6] *saal. D;* þins *a.*

tendrar þat med likamligri girnd til þessar guds brudar, at hann mætti hana faa, þuiat hon var einkanliga fogr ok þeck i augliti allra godra manna. Þessi riki madr talar til guds meyiar med þessum ordum: „Min sætazta, ek hefuir leynda luti at segia þer, ok ef þu villt gera eptir minum ordum, skalltu vera mer hin elskuligzta.“ Hon suarar: „Ek hefuir trunadarmann modur skapara allra luta, huerri til heidrs ok dyrdar ek ma vel heyra, ef þu vill nockut þat tala, sem henne se til tignar.“ Hann gerir þegar bert fyrir henne, hvat honum var i hugh. Guds męr minniz sinnar fyrre hoglyndi ok svarar med meyligri skamfylli ok einfolldu hiarta: „Ef þu, hinn ungi madr, leitar þilikra luta, far til þeira, sem þer vilia likiaz, enn ek hefuir fest mik einum manni Kristi skięra iungfru.“ Sem hinn riki madr heyrir þetta, ferr hann a brott ogladr, hugsandi med ser, hveria list hann mętti til faa at fullgera þat, sem honum var i hugh. Hann kemr enn aptr annan dagh ok talar þilika luti, hann ter fyrir augum þessarar[1] iungfru gull, dyra steina ok marga dyrliga luti, heitandi henni miklu meira rikdom ok dyrd, ef hon samþyckti hans vilia. Her vard vndarligr lutr, hart strid ok haskaligt hinum styrkuztum riddorum gerdiz i hiarta blautrar ok ostyrkrar iungfru, þuiat fyrir innan onadadi ovin skirlifuisins, sa er vpp vekr lostasemi [þessar meyiar[2], enn fyrir vtan teygdi þersi vngi madr hana med fogrum ordum ok fyrirheitum at fullgera þat, sem diofullinn eggiadi aa. Guds męr rennr þar til traustz, sem hon var von ok kallar litilatliga aa hina helguztu iungfru, gefandi henne i valld sinn meydom, hvern er hon hafdi gudi heitid. Fyrr sagdr vngr madr lætr enn æigi af þui, sem hann [tok vpp[3], ok a nockurum degi, sem hann feck talat leyniliga vid guds brudi, tendrar diofullinn sua hennar hiarta til elsku þessa vnga manz, at hon iatar at gera eptir hans vilia.

Sem hon hefdi fengit vidrkuæmilighan tima þar til ok

[1] meinlausu *tilf.* *D.* [2] [*mgl.* *D.* [3] [hefir vpp tekit *D.*

hon gengr vt af klaustrinu leyniliga, at hon mętti fa elskv ok fadmlag þess rika manz, þa ser hon koma i mot ser nockura konu med skinandi aasionu. Henni fylgir mikill fiolldi meyia gangandi inn vm þat port, sem hon ætladiz vt at ganga. Enn þuiat hon matti hvergi vt af vikia, sakir þess at þrongr murr kringdi vm hana ollum megum, feck hon engan annan vegh til enn ganga mot þessi frv, er inn geck i klaustrit. Sem drottning meyianna kemr nærr, hyggr systirin, at þar mun vera abbadis med sinum systrum. Hon nemr stadar ok skammaz miok, ottandi at hon verdi fundin at þeiri ohęfu, sem hon ætladi at gera. Modir miskunnar gengr at henni ok spyrr eptir blidliga, hvert hon villdi fara. Enn er hon skammaz ok svarar engu, segir var frv til hennar: „Eigi er þetta veghr eylifrar heilsu." Eptir þessi ord huerfr hon i brott. Systirin huerfr aptr til sin sialfrar ok snyr inn i sitt klaustr. Hon fellr fram fyrir alltari guds modur, bidiandi ser liknar med taarum, hveria er hon feck audvelldliga fyrir miskunn sinnar frv. Var hon alla stund sidan stadfost i hennar lofi med godum lifnadi, ok endi sitt lif dyrliga.

CL.

Vitran af uppnumning[1].

Sem lidit var fra holldgan vars herra Jesu Kristz þusund aara .c. fimtigir aara ok sex vetr, tediz [i nockuru klaustri i Saxlandi systur[2], er Elizabet het, margar fagrligar vitranir[3]. Syndi sa engill, sem henni var gefinn af gudi heimoligr til geymslu, þa bok sem heitir Viarium Domini, ok þar med tediz henni, aa hverium degi sæl guds modir iungfru Maria [reis af dauda[4]. Segir fyrr sogd Elisabeth sua: A þui aari sem mér var synd af guds englli su bok, er heitir Viarium Domini, var minn andi vpphafinn fra syn iardligra luta. In octaua assumcionis guds modur Marie,

[1] *Saaledes Overskr. i D*, Elizabet *E*, *Overskr. kan ikke læses i a.* [2] [nockurre klaustrfru i Saxlandi *E.* [3] iarteignir *E.* [4] [for framm af þessi uerolld *E.*

aa þeim tima sem gudi færdiz forn holldz ok blodz guds likama, vitradiz mer[1] min huggan himinrikis drottning eptir sinum vana. Þa bað[2] ek hana, eptir þi sem ek hąfði aaðr verit aamint af einum gǫmlum broður, sua segiandi: „Min fru, ek bið, at yðr goðgirnd uirðiz at gera mik uisa af[3], hvart þu vart uppnumin i himininn með einni samt ǫnd eðr bęði meðr ǫnd ok likama?" [Hon segir[4]: „Þat sem þu spyrr, maatt þu æigi enn vita, enn þer skal þat þo uitrat [vera siðarr[5]." Ek þorði alldri siðan aa þui aari, segir systirin, at spyria framarri[6] af þessu þann engil, sem mer var heimollegr, ok æigi hana, þa er hon vitraðiz mer. En fyrr sagðr broðir bauð mer at lesa nǫkkurar bęnir daglega, fyrir hueriar ek metti faa þersa uitran af henne. Sem liðit var eitt aar ok kom hatið hennar uppnumningar, hafði ek kronk uerit marga daga. Ek laa i minni sæng þann tima, sem [song heilaga messv[7]. Ek saa meðr andanum i fiarlegium[8] stað grǫf skinandi meðr micklu liosi, ok i leiðinu saa ek likam nǫkkurrar konu ok mikinn fiǫlða engla standandi vmkringis[9]. Litlu seinna reis hun upp or grofinni ok hofz upp i loptit með þeim fiǫlða englanna, sem meðr henni var, farandi sua upp til himins. Litlum tima siðarr enn ek saa þersa luti, gekk min fru til dyra þers herbergis, sem hon var uǫn mer at vitraz [. Sem hun stoð þar, teði hon[10] mer sina dyrð. A þeiri sǫmu stund uitradiz mer guðs engill, sa kom at segia mer hið tiunda capitulum fyrr sagdrar[11] bokar [Viarivm Dei[12]. Ek spurði hann eptir, huat merkti su vitran, sem ek hafði sieð. Engillinn segir: „Meðr þersari syn var þer tieð, huersu vaar fru var uppnumin til himins með ǫnd ok likama." Eptir þat spurði ek hann, huersu mǫrgum dǫgum eptir sitt andlaat upprisa

[1] *Med dette Ord begynder* g^2, *som nu lægges til Grund.* [2] *saal. övr.;* bið *g.* [3] þui *tilf. E.* [4] [Guds modir svarar *övr.* [5] [uerda um sider *E.* [6] framarr *övr.* [7] *saal. ogs. a, D;* saungz heilog messa *E.* [8] fiarlægum *övr.* [9] umbergis *E.* [10] [ok syndi *E.* [11] *saal. övr.;* sagdra *g.* [12] [*mgl. övr.*

hennar likams var. Hann suaraði bliðlega ok sagði: „A þeim degi, sem nu er halldinn hennar uppnumningardagr, andaðiz hun af þersu lifi, en aa fertuganda degi þaðan, þat er niunda[1] kalendas Octobris reis hun af dauða. Enn helgir feðr, er æigi hǫfðu fulla uissu af, ner upp var numinn hennar likami, skipaðu fyrir þui, at hennar andlaatzdagh at eins skylldi hallda haatiðlega, ok kallaðu þann hennar uppnumningardagh, þuiat þeir truðu fullkomlega, at hun var uppnumin með sinum[2] likama. Sem liðin voru[3] tuau aar, vitraðiz mer enn min fru, segir systerin, ok sem hun talaði marga luti viðr mik, spurði ek, huersu langan tima hun lifði aa iarðriki eptir uppstigning vaars herra. Hun suarar bliðlega, segiandi sik hafa lifat heillt aar ok sva marga daga, sem erv fra haatið drottinlegrar vppstigningar til þers dags, sem hun andaðiz. Þa spurði ek, huart aller postolarnir veri viðr hennar groft. „Aller vorv uið, sagði vaar fru, ok grofv minn likam i iǫrð meðr mikilli virðing." A þa haatið sem Gabriel engill boðaði henni guðs sun, sem min frv vitraðiz mer enn, var ek sva diǫrf, at ek spurði eptir, huersu gǫmul hun var, er hun gat guðs sun, sem engillinn boðaði henni þann helga burð. Hun uirðiz sua at suara: „Ek hafði þa, sagði hun, .xv.[4] uetr ok sua mikinn tima umfram, sem er fra minum burðardegi til þeirar haatiðar, sem guðs sun var mer boðaðr.

CLI.

Af [þeire iungfru[5] er Maria het.

I [byskupdęmi Laodiensi[6] var ein iungfru, sv er Maria het. Hun elskadi sua framarlega drottin, at fra þvi sem hun var fędd af moður kuiði, var hun nær alldri i nǫkkurum leikum, sem vngbǫrn eru vǫn, ok optlega um nętr for hun leynilega or sinni seng ok fell leynilega aa kne[7] fyrir sinni sęng ok las þær bęnir, sem hun kunni. Sem hun var .xii.

[1] hinn niundi dagr *E.* [2] ond ok *a*, *E.* [3] enn *tilf. E.* [4] fimtan *D*, *E.* [5] [*saal. g;* merkiligri kvinnu *D.* [6] [byskupsdæmi Leodiensi *övr.* [7] frammi *tilf. D*, *E.*

vetra gǫmul, gipti hennar faðer hana þeim manni, er Johannes het. Hun lagði sinn likama sua miǫk i þręldom, at hun uann optlega mikinn lut af nottunum meðr sinum hǫndum. Eptir þat bað hun lengi til guðs, huern tima er hun fekk orlof til af sinum bonda. Sem hun hafði langan tima sva lifat með honum i helgum hiuskap, leit guð litillæti sinnar ambaattar ok sendi með hins helga anda giǫf i hiarta hennar bonda, at þa er [fyrrum hafði hann husfru, helldi hann[1] nu sem sina systur, ok elskaði hana sialfr reinn meðr reinni aast. Þersor[2] fyrr sǫgð Maria elskaði einkannlegaz[3] af ǫllum helgum mǫnnum himinrikis drottningu iungfru Mariam, ok huert aar var hun vǫn at fara pilagrimsferð til kirkiu guðs moður Marie [de Oegines[4], fekk hun þar huern tima hina mestu huggan af sælli iungfru Maria. Ok þo at hun æti ekki aa ǫllum þeim degi, enn vakti[5] um nottina, ok for sua heim daginn eptir, at hun aat ekki fyrir kuelld, orkaði hun auðuelldlega[6] þeim langa veg, þuiat guðs englar studdu hana [aa hegra ueg ok vinstra[4].

A nǫkkurum tima sem hun var á þeim sama vegh, ok mikit regn var i skyiunum, enn hun hafði eingin vaasklęði, þa saa hun sem nǫkkurar stiǫrnur veri yfir hennar hǫfði ok hlifði henni, sua ekki kom regnit a hana. Hun heilsaði sęla iungfru[7] fallandi aa kne bęði dag ok natt þusundrat sinna ok hundrat sinna. Þessa fagrlegu ok faheyrðu goðuiliaþionostu gerði hun samfast um .xl.[8] daga. I fyrstu fell hon a kne [samfleytt sex hundrat sinna. Eptir þat las hun allt sallteri, sua at hun stoð ok fell aa kne viðr huern saalm, offrandi selli Marie engilegha heilsan Aue Maria. Hit þriðia sinn fell hun aa kne[4] þriu hundrat sinna ok slo sik með uǫnd[9] uiðr huert knefallit offrandi sik guði ok selli iungfru Marie með lǫngu pislarvętti. Þriu hin siðarstu

[1] [fyrr hafdi (hann) hana at husfreyiu, helldi hann hana *E.* [2] Þessi *övr.* [3] framazt *E.* [4] [*mgl. E.* [5] uekti *E.* [6] uel *E.* [7] Mariam *tilf. E.* [8] fioratigi *a.* [9] uendi *E.*

hǫgg slo hun sua fast, at mikit bloð flaut brott[1] af hennar likama. Eptir þat fell hun enn aa kne fimmtigum sinna ok fylldi sua sina þionostu. Þetta giǫrði hun æigi af mannlegum styrk, helldr með engillegu fulltingi, er henni hialpaði iafnan um alla luti.

Fra andlati ekkiu ok iarteign fru sancte Marie[2].

A nokkurum tima sem ein sęmilig ekkia, su er sinar dęttr hafði uppfędt i helgum meydomi ok gefit himneskum bruðguma til þionostv, var komin at andlaati, sa fyrr sǫgð guðs þionostukona Maria[3] hina helguztu iungfru guðs moður Mariam standa hia fyrr sagðri ekkiu ,ok rak i brott miskunnsamlega sem meðr einni blǫku þann hita, er hun pinaðiz af. Sem ekkian uar ǫndut, saa hun enn sęla iungfru Mariam með micklum fiǫlða meyia skiptaz sundr i tua chora[4] syngiandi ok lofandi guð. Ok er prestrinn giorði vtferð fyrr sagðrar ekkiu eptir siðuana, syndiz henni sem hinn hęsti kennimaðr Jesus Kristr syngi messuna meðr micklum fiǫlða [heilagra manna[5], ok su kirkia er sigrat hefir heimsins girndir, þat eru helgir menn guds i himinriki, annsuǫruðv[6] fagrlega þeiri kirkiu, sem enn stendr i striði veralldarennar, þat eru kristner menn er[7] lifa aa iarðriki.

Fra bǿn Marie de Oegines[8].

Fyrr sǫgð Maria de Oegines bað optlega til guðs með mǫrgum taarum ok mikilli staðfesti, at guð gefi henne einnhuern þann sinn uin, er hun metti luttakari verða meðr uerðleik ok ombun heilagrar predicanar, hueria hun maatti æigi fremia fyrir sialfa sik. Ok sem henni var þat ueitt, las hun fyrir honum guði til heiðrs ok hans moður Marie huern dagh, er hann predicaði, hundrat sinnum [engilega heilsan[9] Aue Maria, a þann haatt sem heilagr Martinus bað til guðs, þa er hinn sęli Hylarius byskup predicaði. Veitti guðs miskunn fyrir hennar bęn þeim, er predicaði,

[1] *mgl. övr.* [2] item af þeiri somu *Overskr. i D.* [3] de Oegines *tilf. E.* [4] kora *E.* [5] [eingla *E.* [6] sæmiliga ok *tilf. E.* [7] enn *tilf. E.* [8] *Ikke nyt Capitel i D;* af Mariu de Oeg *E.* [9] [uersit *E.*

goðuiliugt hiarta, likamlegan styrk at þola męðu ok erfiði, ok goðan framburð orðanna, sua at aller er heyrðu, fengu andalegan[1] auǫxt fyrir iðran sinna synda[2].

Af andlati.

Þann tima er þessi fyrr nefnd Maria fekk hinn siðarsta krankleika, af huerium hon andaðiz af þersari verolld, bar þat til einn tima, at hun tok at syngia haatt guði lof með skięrri roddu, ok æigi let hun af samfleytt um .iij.[3] dagha ok nętr at þakka guði syngiandi Te deum laudamus, ok þar meðr sǫng hun meðr sętu hlioði cantilenas af guði ok vaarri fru ok ǫðrum helgum mǫnnum, þeim er hun elskaði, eptir þui sem stendr i guðlegum ritningum. Hun sagði marga luti af leyndum himneskum lutum. Hun sagði aa milli annarra luta, at sęl iungfru guðs moðer Maria var i himinrikis dyrð meðr ond ok likama, ok likamer þeira heilagra manna, sem upp risu með Kristi, sneruz alldri siðan aptr i duft. Hon sagði ok, þa er hon sǫng [de sancto[4] Stephano protomartire, huern[5] hon kallaði rosarium paradisi, at i sinum dauða, er hann bað fyrir sinum vuinum, gaf guð honum i giof [fyrir sina bęn[6] hinn heilaga Paulum, [ok i piningh Pauli tok Stephanus hans anda ok offraði guði. Sem hon sǫng slika luti fyrir guðs moður alltari, vitraðiz henne sialfr guð ok margir helgir menn, en guðs moðir Maria var iafnan hia henni. Tok hon þa hina siðaztu smurning. Þessor fyrr sǫgð Maria de Oegines andaðiz, þa er liðit var fra holldgan Kristz þvshundrat uetra tuau hundrat ok þrættan aar[7].

[1] andligan *D*, *E*. [2] ok misgiorda *tilf.* *E*. [3] þria *D*, *E*. [4] [af hinum helga *övr.* [5] er *tilf.* *E*. [6] [*tilf.* *övr.* [7] *Her ender* g^2; [Enn þann tima sem hinn sæli Paulus var halshogginn fyrir guds nafni ok hann let sina ond, var hinn heilagi Stephanus vid ok tok hans anda ok offradi hann gudi sua segiandi: „Þessa mikla ok dyrliga giof gaftv mer einkannliga, enn nu gelld ek hana þer aptr med margfolldum aauexti.“ Sem þessir þrir dagar voru lidnir, let hon sina sæng bua i kirkiu guds modur fyrir alltari. Vitruduz henni optliga helgir menn ok sua vorr herra

CLII.

Af Octaviano keisara[1].

Swo segir Innocencius pafi, hinn þridi med þui nafni, at þann tima sem Octovianus keisare hafdi allan heim lagt vndir [Romweria riki[2], elskudu senatores ok Romaborgar lydr hann suo miok, at þeir villdu dyrka hann sem gud. En med þvi at keisarinn war witr, skildi hann sig vera daudligan mann, ok villdi eigi sier rangliga eigna nafn odaudligs konungs. Enn sakir þess at þeir helldu aa [þessum hlut[3] med mikilli aakefd, lætr hann kalla til sin Sibillam spakonu ok villdi vita af hennar spadome, ef nockurn tima mundi fædazt i heiminn sa, er honum wæri meire ok tignare. Ok sem hann hafdi samankallat sitt raad aa burdardag wors herra Jesu Kristz at tala vm þenna hlut, ok Sibilla[4] war i keisarans herbergi leitandi eptir at faa af himnagudi andsuör hier vm, þa syndizt vm midian dag gulligr hringr hia solinne, ok i midium þeim hring war hin fegrsta iungfru standandi yfir alltari ok hafdi einn smasuein sier i fadmi. Sibilla[4] syndi þetta keisaranum. Enn er hann undradizt miok þessa[5] syn, heyrdi hann rodd suo mælandi: „Þetta er alltari himins.“ Sibilla mællti til hans: „Þessi sueinn er þier meiri, ok þui skalltu hann dyrka.“ Su sama keisarans holl er nu wigd til kirkiu gudi til heidrs ok hans

Jesus Kristr ok hans modir (*Her ender a*[10]) ok huggadi hana, suo at hon kendi nærr ecki til sins krankleika. Sem hon war aamint af hinne helguztu iungfrv, tok hon hina siduztu smurning. Woru þar wid allir guds postolar. Þann tima sem byskup Tolosanus kom at witia hennar, hof sæl guds modir hana upp i loptid mot byskupinum. Þessi fyrr sogd Maria (de Oeginis *tilf. E*) andadizt þa er lidit war fra holldgan (hingatburd *E*) Kristz m. vetra .cc. (þushundrat uetra tuo hundrat uetra *E*) ok .xiii. ar. Huer er heyra uill hennar lif ok iarteignir, lesi þa bok, er meistari Jacobus de Uitriaco hennar skriptafadir, er sidan uar cardinalis i Roma, skrifadi af henni *a, D, E.* [1] Saugn Innocencij pafa *Overskr. i E.* [2] [sik *E.* [3] [þessu *E.* [4] *saal. E;* sibilia *her D.* [5] *saal. E;* fyrr *D.*

modur, ok sakir þess er hun [allt til þessa dags[1] kollut Sancta Maria Ara Celi [, þat er aa vort mal: kirkia heilagrar Marie altari himins[1]. Keisarinn skilr nu, at þessi smasveinn war honum meiri [ok volldugari[1] ok færir honum i forn reykelsi, enn vill alldri sidan [þadan af[1] lata sig gud kalla.

CLIII.

Er Maria vitradizt smid(n)um.

Kirkia heilagrar Marie, hueria er Constantinus keisari let gera med vndarligum hagleik, skinn med mikilli fegrd. Enn er þa pilara, sem þar voru til ætladir, matti eigi uppreisa sakir sins mikilleika[2], ok menn mæddu sig þar aa marga daga [seliandi at þarflausu sitt arfede, þuiat þeir feingu eigi fram komit sinvm vilia[3], þa vitradizt heilog Maria smidnum i draumi ok mællti: „Wer eigi ogladr, tak [medr þier[1] þria pillta af scola, ok med þeira fulltingi muntu mega gera, huat er þu villt.“ Þat vard ok suo. Þa veittizt lydnum[4] at sia vndarliga syn, at þat sem eigi matti fioldi styrkra karlmanna orka, reistu þrir sveinar vpp auduelliga, þeir sem eigi hofdu fullkominn styrk sins likama[5].

CLIV.

Borgarmenn heingdu upp serk vorrar frv[6].

Swo segir meistare Gallterius[7], at þa er nær fimtan aar woru lidin fra pinsl hins helga Jatmundar konungs i Einglandi, kom af Nordrhalfu heimsins sa iarl, er Hrolfr het. Ok sem hann hafdi sigrat Breta ok Flæmingia en brent þeira borgir ok kastala, kom hann til Cenomanniam ok sat vm stadinn. Hann sendi nockura hofdingia or sinum her til Turonsborgar, enn med guds forsio[8] mattu þeir eigi fram komast, þuiat Karhus[9] ok Ligeris toku suo mikinn voxt, at eigi matti yfir[10] komazt. Heriar hann þa vida annars stadar vm Franz. Þessi Hrolfr var kominn af [gofgum ættum[11] hinna fyrri Noregs hofdingia, enn sem

[1] [mgl. *E.* [2] mikilleiks *E.* [3] [ok feingu ecki at giort *E.* [4] *tilf. E.* [5] med guds fulltingi *tilf. E.* [6] Saugn Guillel(mi) *Overskr. E.* [7] Guillelmus *E.* [8] forsia *E.* [9] Cacus *E.* [10] þær *tilf. E.* [11] [gaufugri ætt *E.*

Haralldr konungr rak hann sakir illuirkia ok hernadar brott af sinu[1] fostrlandi, hafdi hann mikinn her med ser. Fylgdu honum margir, þeir sem girntuzt at gripa annarra godz, ok suo hinir, er sakir sinna glæpa voru utlægir i sinu landi. Ok er hann hefir wida farit vm Franz med sinu lidi ok lagt vndir sik kastala ok borgir, enn drap kristid folk, settizt hann vm þa borg, er Carnotum heitir. Stadarfolkit treystizt[2] meirr myskunn lausnara vors Jesu Kristz ok hans modur Marie enn styrkum [murum eda vopna[3] afla, ok festu [sem merki[4] fyrir mur borgarinnar, þar sem brotinn var af hermonnum, serk vorrar frv, huern er Karolus Caluus let med odrum helgum domum flytia af Miklagardi i Franz. Sem þeira ouinir sia þenna hlut, hlogu þeir ok skutu at þessu helga klædi. Enn þegar i stad wrdu allir þeir, er at borginni sottu, blindir ok mattu [huorki ganga fram ne aptr[5]. Borgarmenn hlupu[6] vopnadir vt af borginni, er þeir saa þat, ok hefndu sinna meingerda sediandi sina reidi i drapi guds ovina ok sinna eptir sinum vilia. Hrolfr hofdingi hermanna[7] komzt vndan, huern er gudlig milldi vardueitti, at hann [tok helga trv Kristz[8]. Fyrr nefndr Hrolfr vann sidan Rothomagum ok þa stadi, sem þar ero nær. Enn sem gudlig milldi vendi þeiri reidi, [er aa Fracka riki hafdi leingi legit, i myskunn[9], þa sigradi Robertus iarl af Paris ok Rikardus hertugi Burgundie Nordmenn[10], þa er meirr enn .xl. aara hofdu miok eydt Franz. Tok hofdingi Nordmanna Hrolfr ok annar hofdingi frændi hans, er Gello het, ok allr þeira herr kristni med þeim skildaga, at eptir raadi sinna hofdingia het Karl konungr at gefa Hrolfi sina dottur, ok þar med þat riki, er Neustria heitir. Robertus hertugi af Paris hellt Hrolfi undir skirn ok gaf honum sitt nafn. Þessi Robertus, er fyrr het Hrolfr,

[1] riki ok *tilf.* *E.* [2] treystir *E.* [3] [manna *E.* [4] [sua *E.* [5] [eigi ganga, huorki aptr ne framm *E.* [6] hliopu *E.* [7] hermannanna *E.* [8] [tæki kristiliga tru *E.* [9] [fra Fracka konungi, er leingi hafdi þar aa legit *E.* [10] *mgl.* *E.*

hellt fyrr sagt riki af Fracka konungi sem sinum herra, var þat sidan sakir Nordmanna, er þar bygdu, kallat Nordmannia[1].

Suo er sagt, at þa er Fracka konungs menn, þeir sem voru vid þetta sattmal, beidduzt, at Hrolfr mintizt vid fot konunginum, er honum veitti suo mikla ærv, forsmaarr Hrolfr at leggiazt til fota nockurum manni, ok tok med hendi fot konungsins ok dregr upp at munni sier. Sem Nordmenn sia konunginn falla aa bak, hlægia þeir. Frackar taka þetta med reidi, adr Hrolfr verndar sik suo, at hann segir þenna sid vera i sinu landi. Þessi Robertus var hinn fyrsti hertugi Nordmannie. Hans son var Guillelmus fadir Rikardar. Rikardus gat son, er Rikardus het, ok annan, er Robertus het. Þessi Robertus vann Pul ok Sikiley, hann lagdi vndir sik Calabriam ok Veneciam, hann sigradi Alexium Griklandz keisara. Þessi er Robertus Guiscardi fadir Vilhialms bastardar Eingla konungs[2].

CLV.

Vor frv breiddi alltarisblæiv a riddara[3].

Nockur gofugr riddari gofgadi sig med tiguligri[4] godviliaþionustu vorrar frv. Þessi riddari var aa nockurum degi med sinum monnum nærr einu musteri, i hueriu heilog Maria war dyrkut med einkanligri vegsemd. Þa [koma at[5] honum mikill fioldi vopnadra [manna, þeir[6] sem hans lif uilldu hafa, ok er þeir hofdu lengi at honum sott, kemst hann inn i kirkiuna med sinum monnum. Þeira ovinir kringia vtan vm kirkiuna ollum megum, leitandi med ollu kostgæfi þeim at na or kirkiunni. Þeir veria sik leingi vel, enn þuiat þeir voru færri, beidduzt þeir vm sidir grida, eptir þui sem þeira herra bavd þeim. Var þeim þat veitt. Sem riddarinn beiddizt fridar ok feck eigi, lukti hann kirkiuna ok vardizt[7], suo at þeir mattv honum ecki mein

[1] Nordmandia *E.* [2] *Dette sidste Afsnit mangler i E.* [3] Af gaufugum riddara *Overskr. i E.* [4] tigurligri *E.* [5] [kom eptir *E.* [6] [riddara, þeira *E.* [7] uardueittizt *E.*

gera. Þeir gerduzt nu suo vitlausir af sinum grimleik, at þeir logdu elld i kirkiuna. Hann er nu ollum megum vmkringdr af loganum ok finnr ongvan veg til, at hann megi fordazt, ok þui vendir hann fastliga allri sinni von til modur myskunnar flyiandi til hennar traustz med ollu hiarta, ok fell fram litillatliga fyrir hennar likneski, sem hann mundi þa þegar deyia. A alltarisblæiunni var maurkut[1] likneskia vorrar fru med pislarmarki vors herra ok lausnara ok skript hins helga Jons postola. Hafdi riddarinn þessa somu blæiu latid gera af sinu godzi med fyrr sogdum likneskium. Hans bæn er nu heyrd, þuiat honum vitrazt vor frv standandi hia honum, ok breidir þa somu blæiu yfir hann vardueitandi hann suo sem alltarishusit, i hueriu er hann la, oskaddan af ollum bruna. Hans ouinir foru i brott, sem þeir hofdu brent alla kirkiuna, annars stadar, ok þottuzt hafa brent[2] þenna mann. Heilug guds modir baud, at hann skylldi vpp risa af iordinni suo segiandi: „Ef þu hellzt i minni þionustu, sem þu hefir vpp hafit, mvn ek suo frelsa þig af eilifvm pinvm, sem nu [leysti ek þig[3] fra þessum haska.“ Ok vid þessi ord huerfr hun brott. Enn riddarinn verdr gladr vid þessa hluti, ok var allt til enda sins lifs [hedan af[4] enn godviliugri i þionustu ok lofi hinnar helguztu iungfrv guds modur Marie.

CLVI.

Vor frv hialpadi riddara, er þyrmdi iungfrv aa laugarnott.

Sa var einn riddari audigr ok miok frægr af sinum riddaraskap ok bardogum, er hugdizt tyna mundu sinni slekt, ef hann fengi ser[5] eiginkonu, enn hans hiarta ok likamr war þo yfirvettugis[6] heitr til kuenna aastar. Hann ferr med odrum riddorum wid mikinn pris til þess turniment[7], er vera skylldi i Nordmannia, ok er hann kemr suo reikandi med augum sem med hiartanu til eins kastala, serr hann aa veginum eina iungfrv einkanliga fagra. Hann

[1] *saal. E;* markat *D.* [2] drepit *E.* [3] [frelsti ek þik ok leysti *E.* [4] [*mgl. E.* [5] *saal. E;* eigi *tilf. D.* [6] yfiruættis *E.* [7] *saal. ogs. E.*

girntiz miok hennar fegrd ok talar til eins sins þionustumannz [ser heimuligs[1]: „Far skiotliga ok spyr eptir, huerr fadir eda[2] modir þessarrar iungfrv er. Ok ef hann vill hana lata sofa hia mer i nott, skal ek gefa honum[3] tiv pund silfrs ok þar med [min klædi[4] dottur hans til sæmdar.“ Sem þionustumadrinn gerdi eyrindi sins herra, war iungfrvin [eptir fodur sins bodi[5] klædd sæmiliga ok fylgdi þeim vnga manni, leiddi hann hana i herbergi sins herra riddarans. Ok sidan þau hôfdu etid ok druckit, woru þau leidd i eina sæng. Nu sem hann villdi eiga blidskap med [þessa skæru[6] iungfru, [þa var hun[7] bidandi[8] med harmsfullu hiarta, at hun væri[9] rænt [tign sins meydoms[10]. Þa var laugarnott[11], hueria er godviliugir kristnir menn til minningar ok heidrs guds modur Marie vardueita[12]. Riddarinn mælti: „Min kærazta, huert er þitt nafn, hui hefir þu suo mikit angr ok grat fyrir mina skulld, sakir huers hygst þu komin til min sem til þins ovinar? eda elskar þu fodur þinn, þann sem þig sendi til min?“ Hun suaradi med skialfandi rodd[13]: „Ek heiti Maria. Er þat eigi vtan sok, at ek pinizt af harmi ok grat, þuiat betra er mer at deyia, en lifa liotliga spillandi minvm meydomi, einkanliga[14] þui at ek hefir[15] heitid Marie at hallda hreinlife[16] ok fastnat mik skæra iungfrv einum brudguma Kristi. Ek hefir[15] heitid at likia eptir buningi [ok sidum[5] systra, ef eigi stædi þar i mot fatækdomr mins fodur. Hefir ek nvmit aa bok tidir heilagrar Marie af einum fatækum klerk, þeim er var til herbergis i husi fodur mins. Þa steig[17] nidr guds andi i hiarta riddarans ok rak i brott af hans hugrenning allan hita saurlifis, ok sagdi hann suo: „Þui at nu er þuottdags nott ok þu heitir Maria, þat þydir siofar

[1] [er honum uar heimugligr *E.* [2] ok *E.* [3] *tilf. E.* [4] [mitt yfirklædi *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [þessari skærri *E.* [7] [*saal. E;* ok var sem *D.* [8] bidiandi *E.* [9] eigi *tilf. E.* [10] [sinum meydomi *E.* [11] laugardags nott *E.* [12] helldu heilagt hatidliga *E.* [13] roddu *E.* [14] fyrir *tilf. E.* [15] hefi *E.* [16] skirlifi *E.* [17] stie *E.*

stiarna, þa skal mitt hiarta hallda sik fra ollum okyrleik vondrar hugrenningar ok likamann fra sorgan[1] þins meydoms. Skal ek eigi gera med þier myrkranna verk, helldr mvn þessi nott, er modir eilifs dags Jesu Kristz helgadi ser, mer lysazt sem dagr til rettsnvningar, ok nottin er mitt lios i minum andligum krasum. Ok þuiat þier er viliugt, eptir þui sem þu segir, at þiona Kristi med systrum i klaustri, þa heit ek med guds vitni, at ek skal þetta gera eptir þinvm vilia, ef þu ferr þangat med mer.“ Hun suaf nv alla nottina órugg af þessu sattmali ok fyrirheiti. Wm morgininn eptir fluttu riddarans heimoligir menn hana leyniliga med ser. Riddarinn fær hana i hendr nunnvm[2] i klaustri þui, sem nærr var þeim stad, er þeir skylldu leika i, heitandi med suardaga, at hann skylldi þann stad heidra med miklum giofum[3] fyrir hennar skylld, ok medan gud gæfi honum lif, skylldi hann huert aar sækia þangat. Eptir þetta ferr hann brott, [ok næsta manadag[4] eptir er hann drepinn i turniment ok grafinn i þeim sama stad, er hann fell, eptir þui sem sidr er til.

Kristz mær bidr nu hiartaliga til guds modur, huerri hun hafdi sik iatad æfinliga til þionustu ok gefr Kristi ok Marie i valld med sut ok taarum sinn unnusta, huers aptrkvomu hun bidr miok [gratandi ok[5] ottandi. Enn er hann kemr eigi aptr med odrum riddorum, ok eingi von er hans tilkuomu, idrazt abbadisin, at hun hefir i klaustrid tekit þessa mey, ok kærir at hun hafi med prettum komit i systranna samlag. Jungfrvin bidr hina helgu Mariam med miklum grat, at hun birti nockut, huilika von þessi riddari aa henni til hugganar. Sialf hin helgazta iungfru Maria vitrazt henni [i suefni[6] ok mællti: „Lat af, hin kærazta, lat af harmi ok grat. Ek er Maria modir Jesu þinn huggari. Wit at þegar sem þessi þinn sæti hvarf i brott fra þier, do hann i turniment ok var grafinn i þeim stad, er hann

[1] saurgan *E.* [2] nunnunum *E.* [3] fiegiofum *E.* [4] [A næsta morgin *E.* [5] [*tilf.* *E.* [6] [*mgl.* *E.*

fell. Enn þuiat hann gerdi mer heidr, er hann þyrmdi þinum meydomi ok gerdi þier [goda hluti[1] fyrir mina skulld, feck hann sanna idran i sinum dauda, ok hefir nu eilifa sælu. Far nu til abbadisarinnar ok seg henni [min ord[2], at hun fari sem skiotazt þangat, sem hann er grafinn, ok flyti hans likam hingat ok grafi i kirkiugardi, at hann hialpizt fyrir bænir heilagrar kirkiu. Er þat mark til þess, at hann er holpinn, at rosa einkanliga fogr er vaxin yfir grofinni, stendr hennar rot af hiarta [ok munni[3] riddarans vpp i gegnum iordina.“ Hun ferr nu med fagnadi ok segir abbadisinni bod himinrikis drottningar. Enn abbadisin segir þetta vera flærd hennar, ok þenna draum hafi hun samsett med sinum lygum. Hun ferr nu aptr gratandi ok bidr enn til vorrar frv. Hun vitrazt henni annan tima ok segir hit sama sem fyrr, ok leggr þat til, at hun segi abbadisinni eina þa synd hennar leynda, er hun þyrfti at iata ok bæta med idran ok taarum, ok suo skal hun fara berfætt med [sinum systrum[3] at gera med hreinu hiarta þat, sem henni var bodit. Sem abbadisin heyrir þetta, kennizt hon vid sina synd, ok er hon hefir iatad ok skriptir fyrir[4] tekit, ferr hvn skiotliga, sem henni var bodit, til þess stadar, er riddarinn var grafinn, ok fann hans likama, þar [sem þessi rosa, er[5] vor frv hafdi sagt, var vpprvnnin, ok flytr hann til sins klaustrs, ok grefr þar sæmiliga til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur[6].

CLVII.

Af riddara, er stal, ok vor frv frelste.

Nockur riddari var sa, er atti kastala nærr almennings veg, ok rænti alla [vtan nockura[7] myskunn, þa sem þann veg foru, enn þo heilsadi hann dagliga guds modur Mariam, ok eigi villdi hann nockurn dag gleyma sakir nockurrar fiolskylldu, [huersu sem þat kom til[8], at segia henni til lofs eingiliga heilsan Aue Maria. Þat bar til, at einn

[1] [heidr *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [þeim systrunum *E.* [4] *tilf. E.* [5] [med þessi rosa, sem *E.* [6] Mariam *tilf. E.* [7] [aan *E.* [8] [*mgl. E.*

klaustramadr heilagr i sinum lifnadi for þa somu gotu, enn[1] riddarinn baud þegar, at hann skylldi ræna. Guds madr [bad raufarana[2], at þeir leiddi hann til sins herra, þuiat hann kvezt til hans hafa leynd[3] eyrindi. Sem þessi munkr er leiddr til riddarans, bad hann, at allir hans sueinar[4] ok allt hans folk, þat sem i kastalanum var, safnadizt saman til hans, at hann predikadi fyrir þeim guds ord. Ok er allir voru i einn stad komnir, mællti hann: „Eigi ero allir þinir menn hier, þuiat einn er aa brottu.“ Enn er margir sogdu, at allir væri þar, sagdi hann: „Leitid eptir vandliga, ok mvnut þier finna nockurn þann, sem i brott er.“ Einn af þeim sagdi, at hunter væri ecki þar kominn[3]. Brodirinn segir: „Sannliga er hann [einn eigi hier[5].“ Nu er sent eptir honum, ok er hann leiddr fyrir guds mann. Ok er hann ser hann, welltir hann hrædiliga sinum augum, ok skekr hofudit sem vitlaus madr, ok þorir eigi nærr at koma[6]. Heilagr guds madr mællti til hans: „Ek særi þik fyrir nafn drottins vors Jesu Kristz, at þu segir oss[3], huer þu ert, gerandi bert, sakir huers þu komt hier.“ Hann svarar honum: „Heyr[7], nu er ek særdr til, at ek verd at birta naudigr, huerr ek em. Ek er[8] eigi madr, helldr diofull, hefir ek tekit mannz liking ok verit suo fiortan aar med þessum riddara, þuiat vorr hofdingi sendi mik hingat, at ek geymdi gerla at, ef nockur wæri sa dagr, er riddarinn segdi eigi heilsan sællar Marie, skylldi ek þegar, sem ek fyndi þat, hafa valld yfir at kyrkia hann, at hann endadi sitt lif i illum[9] verkum ok væri vorr madr. Enn huern dag sem hann sagdi þessa heilsan, matti ek [ecki hafa valld[10] yfir honum. Nu geymdi ek at sem vandligazt dag fra degi, ok hefir eingi sa dagr verit, at hann hafi fyrirlatid hana[11] at heilsa.“ Riddarinn ottazt akafliga heyrandi þetta, ok fellr til fota guds manni bidiandi ser

[1] at *E.* [2] [baud reyfurunum *E.* [3] *mgl. E.* [4] lærisveinar *E.* [5] [hier eigi *E.* [6] ganga *E.* [7] Hev *E.* [8] em *E.* [9] uorum *E.* [10] [ecki ualld hafa *E.* [11] Mariu *E.*

liknar, ok skipti sitt lif þadan ifra i betra efni. Guds madr sagdi til diofulsins: „Ek byd þier i nafni Jesu Kristz, at þu huerfir i stad brott hedan ok farir i þann stad, at þu giorir alldri hedan af mein nockurum þeim, er kallar aa vora frv guds modur Mariam.“ Sem hann sagdi þetta, huarf diofullinn brott sem reykr.

CLVIII.

Af riddara er var vid messu ok syndizt i turniment.

Einn riddari hardla þrifinn, sa er med godfusu hiarta elskadi hina helguztu [guds modur[1] Mariam, for til þess stadar, er hann skylldi rida i turniment med odrum riddorum. Hann kom til eins klaustrs heilagrar guds modur Marie, er stod aa veginum, ok for til kirkiu at heyra helga messu. En þuiat onnur messa var [æ sogd[2] eptir adra, villdi hann eigi sakir heidrs [guds modur Marie[3] fra ganga messunum. Ok er þær voru vtsagdar, for hann brott or munklifinu skiotliga til þess stadar, er turniment var i. Þa kuomv i mot honum þeir, sem verit hofdu i leikinum, ok sogdu, at eingi hefdi suo vaskliga ridit sem hann. Nu sem allir er vid hofdu verit, sanna þetta, [segiandi at hann hefir þrifliga leikit[2], ok nockurir gefa sik honum i valld ok segiazt vera hans fangar, þa kennizt hann vid sem einn vitr madr, at hin helgazta[4] drottning hefir hann hæverskliga[5] heidrat, ok segir ollum þat sem gerst hefir. Huerfr hann nu aptr til munklifisins, ok gerizt þadan af riddari meyiarsonarins vors herra Jesu Kristi.

CLIX.

Riddari villdi gera klaustr ok do adr.

Riddari einn var aagætr at virding ok tign ok audigr miok at veralldar godzi, enn þat fylgdi þar med, sem[6] þungt er at segia, at hann hof sik vpp med hegomligri dyrd, hælni[5] ok ofbelldi, ok fyrir þvi gaf hann eigi vegsemd gudi ok ôngum hans helgvm manni, vtan einni samt guds

[1] [drottning iungfru *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [uid guds modur Mariam *E.* [4] hæuerskazta *E.* [5] *mgl. E.* [6] at *E.*

modur Marie, en adra helga menn virdi hann einkis [1]. Hann gerdi ofrid godum monnum ok sæmiligum, þeim sem gudi þionvdu [2], fyrirsmaandi þa, ok þat sem enn er þyngra, at hann onadadi ok rænti kirkivr Kristz, suo vida sem hann orkadi, þuiat hann ottadizt eigi gud, ok eigi skammadizt hann mennina. Ok suo sem godr madr vex æ gerandi adra dyrd [3] eptir adra, suo for þessi vesli madr æ verr ok verr. Enn þuiat vor milldazti herra ser af himinriki [4] yfir sonu mannanna, sem Dauid segir, at hann siai, ef nockur er sa, sem skilr eda eptir leitar at gera guds vilia, þa virdizt [5] sa sami fadir [myskunnar at blasa [6] i briost þessa mannz med gipt heilags anda, at hann mintizt vm sidir nockurs gods hlutar. Hann huerfr nu aptr til sialfs sins ok mintizt þeira illra hluta, sem hann hefir gert ottandi [7] miok sina vmlidna illa [8] hluti, {minnizt hann [9] aa med miklum grat, huersu hrædiliga [10] þeir munu kueliazt med dioflinvm i heluitis elldi, sem ill verk gera. Hann finnr nu nytsamligt rad i sinu hiarta, engum manni þat vitanda utan gudi, þeim er alla hluti veit, fyrr enn fram komi. Tok hann nu at hitna allr af kærleik himneskrar fostriardar ok einkis [1] at girnazt nema [himirikis dyrdar [11] enn hafna sinvm hinum [12] fyrrum verkum.

A nockurum degi sem hann sat yfir matbordi [13], tok hann at hugsa med sialfum ser, at hann skylldi reisa eitt klaustr aa sinni iord af þui godzi, sem hann tok eptir fodur sinn. Ok sem hann [hugsadi þetta þegiandi [14], kom honum til minnis einn stadr, sa sem at ollvm hlutum var vidrkvæmiligr at gera [15] þetta klaustr, sem hann girntizt. Þar voru nogir allir þeir hlutir, er klostrid [16] þurfti, sem [votn, eng [17], skogr ok vingardar ok adrir hlutir, þeir er nodsynligir [18]

[1] einskis *E.* [2] ok henni *tilf. E.* [3] dygd *E.* [4] himnariki *E.* [5] *saal. E;* verdr *D.* [6] [at blasa myskunn *E.* [7] ottandizt *E.* [8] *mgl. E.* [9] [minnandizt *E.* [10] hardliga *E.* [11] [*saal. E;* himneskrar fostriardar *D.* [12] *tilf. E.* [13] bordi *E.* [14] [uar hugsandi þetta *E.* [15] i *tilf. E.* [16] klaustrid *E.* [17] [er uatn, eing ok *E.* [18] nytsamligir *E.*

voru. Riddarinn ris nu vpp, sem hann hafdi etid, ok hefir fa menn med ser, [1] ferr nu til þess stadar, ok segir þo eingvm manni sina fyrirætlan. Serr hann þar allt, huersu fallit er vmkringis, synazt honum allir hlutir vel fallnir ok nytsamligir til [fyrr sagds [2] efnis. Sem hann ser þetta, fagnar hann miok i sinv hiarta, ok heitr nv til guds suo segiandi: „Ef gud vill fylla [minn vilia ok [3] mina fyst, skal ek i þessum stad honum til heidrs ok hans modur gera sæmiligt klôstr [4] ok gefa af minu godzi til, at þeir sem hier þiona gudi, megi þar fædazt af ok klædazt.“ Hann hugsar ok, hversu margir brædr þar skulu vera vndir valldi þess abota, er þar skylldi stiorna, ok suo skipadi hann i sinv hiarta alla hluti, þa sem þar þyrpti [5] at hafa. Hier med iatadi hann gudi, at sialfr hann skylldi þar verda munkr vndir valldi abotans. Sem hann hefir þessum hlutum skipat i sinv hiarta, eptir þui sem gud gaf honum, ferr hann heim [til sins [6] hus, ok hafdi med ser þessa fysi ætlandi fullkomliga hana at fylla.

Eptir litinn tima lidinn verdr riddarinn bradsiukr ok andazt. Allir þeir, sem honum voru nærr ok hann var kunnr [7], ok vissu hans rangliga framferd, ôrvæntu naliga af hans saaluhialp. Þann tima sem hann var kominn at andlati, kvomu til [8] þionar ovinarins at gripa hans ond. Þar kuomv ok englar guds, þeir er sendir voru i mot þeiri somv saal. Verdr mikil þræta milli þeira. Illgiarn andi spurdi eingilinn, til huers þeir hefdi þar komit. Hann sagdi: „Wer kuomvm i mot [ond þessa mannz [9].“ Illgiarn andi sagdi: „Þat skulut þier fyrir vist vita, at ef gud er rettr domari, þa er þessi vor madr, þuiat hann let eigi af at gera vor verk ok vorn vilia. Enn suo er ritad, at huerr sem einn kallazt [þræll þess ok [10] son, sem hann gerir hans verk, enn skriptina ma eigi onyta, ok med þui

[1] hann *tilf.* *E.* [2] [þessa *E.* [3] [*mgl.* *E.* [4] klaustr *E.* [5] þurfti *E.* [6] [i sitt *E.* [7] kunnigr *E.* [8] hans *tilf.* *E.* [9] [þessi aund *E.* [10] [*saal.* *E;* þess *D.*

at þessi madr hefir gert vor verk, þa er hann rettliga vordinn vorr son, ok enn helldr vorr þræll. Enn þat ero log, at son taki erfd sins fodur." Hinn prettafulli manzins ovin talar þessa hluti ok marga adra. Eingillinn fann eigi nockut gott verk, þat sem riddarinn hefdi gert aa ollum sinum dogum. Verdr hann þa miok ogladr, ok sem hann vissi eigi, med huerri skynsemi hann matti til sin taka salina, mællti hann: „Ek bydr[1] ydr, at sialfr gud dæmi milli vor." Dioflarnir suara: „Ecki megum ver þui i mot mæla." Ok þegar er sendr einn eingill til himins at hafa fram kærv þessa fyrir sialfum gudi. Eptir eina tid lidna kemr hann aptr ok hefir i hendi ser eitt skapular[2] ok talar med miklum fagnadi: „Ek skal segia ydr, hverr domr [af gudi er lagdr vm[3] þetta mal. Reiknadi ek vpp hans [æfi ok verk[4]. Enn sem ek fann ecki þat, sem [hann matti hialpazt af[5], þa geck fram fyrir son sinn vorn herra Jesum Kristum hin milldazta drottning iungfrv Maria ok bad hans milldi med þessum ordum: „Heyr, minn sæti son! þo at þessi madr hafi mikit misgert, þa vegsamadi hann iafnan mik ok mina þionustumenn, ok þui bid ek litillatliga þina milldi, at sakir þess at hann elskadi mik, virdizt þu honum at myskunna[6], þuiat mer heyrir at frelsa þann af diofla valldi ok þeim at hialpa, sem mer gerdi heidr aa iardriki. Ok þui[7] bid ek, at þu frelsir hann ok gefir honum himinriki." Sem hun hefir bedit þessa, suarar hinn milldazti Jesus sinni modur: „Min sæta modir! oheyriligt er, at ek[8] neita þer nockurn hlut, þann sem þu bidr, þar sem ek valdi þig at taka af þinu holldi likam til hialpar monnum. Ok þuiat hann iatadi mer til yfirbotar sinna synda at reisa munklifi af sinv godzi mer til dyrdar ok þer, ok at hann skylldi [hafna verolldinni ok[9] gerazt þar munkr ok lifa eptir regluligri skipan med odrum brædrum vndir valldi

[1] byd *E.* [2] skaupular *E.* [3] [aa fell af gudi ok uppsagdr áá *E.* [4] [æfi verk ok giordir *E.* [5] [ek mætti hialpa honum med *E.* [6] hialpa *E.* [7] uil ek ok *tilf.* *E.* [8] *mgl.* *E.* [9] [*mgl.* *E,*

ok hlydni abotans, þa dæmi ek, at fyrir þenna goduilia, þo at honum yanizt eigi lif til at fylla sitt heit[1], skal hann hialpazt, sem hann hafi verit ockar munkr. Send nu aptr þenna sama eingil med skapular[2], ok skal hann med þui klæda saalina ok leida hana i himinriki sakir þinnar bænar." Nu hafit þier heyrt, sagdi eingillinn, hversu hann hefir feingit guds[3] myskunn fyrir þa von ok traust, sem hann hafdi aa guds modur. Werdi nu ok, sem mer er bodit." Tekr hann þegar ondina ok klædir hana med þessu skapulare[4] syngiandi med fagnadi þenna versum: „Risi gud upp ok eydizt hans ovinir, ok þeir sem hann hotudu, flye fra hans aasionu." Baru einglarnir med þessum [song fagnandi[5] ond riddarans til himins. Enn [dioflarnir hurfu brott snauktandi til heluitis[6] sem reykr fyrir vindi med mikilli skomm, segiandi sik ongu mega orka i mot myskunnsemi guds [ok hans modur Marie[7].

CLX.

Af manni er neitadi Kristi enn eigi Marie[8].

Tweir riddarar hofdu[9] einn kastala i Aquitania. War þo annar þeira rikari, hellt[10] hinn af honum iardir ok var hans madr. Enn adr hinn [riki madr[11] andadizt, tekr hann i sina hond son sinn einn smasuein ok talar til [hans, sem honum var næstr at rikdom[12] suo segiandi: „Wer þu þessum smasueini i fodur stad, enn hann se sem þinn son, fæd hann vpp, at hann taki erfd eptir mik, ok hann verdi herra ok meistari þess valldz, sem ek hafdi[13]." Riddarinn tok nu sueininn[14] i sitt hus eptir dauda [sins fodur[15] ok fæddi hann med fodurligum kærleik leitandi at semia hans sidferdi sæmiliga. Enn sueinninn vard suikinn af lausung ungra manna sinna iafnalldra, ok var af þeim innleiddr i tauernishus[16] ok lagdizt optliga i ofdryckiu[17], hier med tok hann

[1] fyrirheit *E.* [2] skopular *E.* [3] *mgl.* *E.* [4] skopularium *E.* [5] [fagnadi *E.* [6] [*saal.* *E;* þionar ovinarins hurfu brott *D.* [7] [*tilf.* *E.* [8] Af tueim riddurum *Overskr.* *E.* [9] helldu *E.* [10] hlaut *E.* [11] [rikari *E.* [12] [riddarans *E.* [13] hefi *E.* [14] smasueininn *E.* [15] [faudrsins *E.* [16] tafernishus *E.* [17] ofdryckiur *E.*

at gerazt sorlifismadr[1]. Hann var iafnliga aamintr af riddaranum, at hann bætti sik, enn hann villdi ecki skipazt til betra efnis vid hans aaminningar. Ok þegar hann tok at vaxa, glutradi hann ollu sinu godzi, [þui sem hann matti uid komazt. Eptir þat[2], krefr hann vt af riddaranum alla sina fodurleifd, ok sem hann hefir fullkomliga tekit sitt sialfrædi, eydir hann ollu [sinu godzi lifandi eptir girndum likamans[3]. Enn fyrr sagdr riddari kavpir allar þær eignir, sem hann selldi, gerdi hann þat med þeiri aastundan, at ef hann yrdi nockurn tima madr til þær aptr at kaupa, mætti hann þær fa audvelligar af honum enn odrum monnum[4].

Ok nu sem þessi vngi madr skammazt eigi at misgera opinberliga fyrir alþydu, gerizt hann fatækr ok þarf nu at þiggia af odrum, war hann sem[5] þat ker er tynt var[6], ok heyrdi sik lastadan af ollum [vmkringis sik[7]. Greifi þess sama þorps, sa sem var galldramadr, kallar hann til sin ok segir sik sambarma hans vesold. Greifinn tekr hann nu til sin ok gefr honum mat ok dryck med sialfum ser ok klædir hann rikuliga, ok kuezt[8] vilia gefa rad til, huersu hann skylldi[9] firrazt skomm sins fatækdoms, ok heitr at gera betr til hans, ef hann hlydir hans radum. Ok sem hann heitr sik honum skulu vera hlydinn vm alla hluti, stigv þeir einn dag [at kuelldi[7] aa[10] hesta ok ridu vt af borginni, sem þeir skylldi skemta ser, langt vt aa morkina. Greifinn talar til hins vnga mannz suo segiandi: „Hui ætlar þu, at sa riddari, er fadir þinn feck þik til geymslu, hafi keypt þinar iardir ok leyst hinar, sem odrum voru selldar? Ek kann segia þier, at hann ætlar at gripa [alla þina eign[11], enn þu sier[12] fatækr eptir. Lat ecki þitt hiarta angrazt þar af, þuiat ek skal leida þig til mins herra ok meistara, ok ef þv vill honum samþyckia, mvn hann skipa þik aptr i hinn fyrra þinn stett.“ Ok er þeir talazt

[1] saurlifismadr *E.* [2] [*saal. E;* lifandi eptir girndum likamsins *D.* [3] [*tilf. E.* [4] manni *E.* [5] *mgl. E.* [6] er *E.* [7] [*mgl. E.* [8] letz *E.* [9] skal *E.* [10] sina *tilf. E.* [11] [allar þinar eignir *E.* [12] sert *E.*

vid, verdr fyrir þeim sem[1] mikill herr illgiarnra anda, ok einn diofull [i millum[2] þeira sem þeira hofdingi. Hinn vngi madr ottazt þessa [skiotu ok hrædiligu[3] syn, enn greifinn bidr hann eigi hrædazt, ok segir þenna vera sinn meistara, af huerium hann hefir honum sagt. Sem diofullinn ser þa nærr koma, sagdi hann: „At þarflausu leiddir[4] þu þenna mann hingat. þuiat allir kristnir menn ero lygnir ok prettottir, enn þo ef hann vill nita[5] Kristi ok Marie, mun hann mega fa af mer, huat er hann vill.“ Ok er hinn vngi madr hugsar þetta langan tima med ser, verdr hann suikinn af girnd metnadar ok peninga ok neitar Kristi, enn med ongv moti vill hann samþyckia at nita[5] Mariv. Diofullinn rekr hann[6] þa i brott [fra sier[7] med mikilli reidi. Enn greifinn fylgir honum [ok skiotliga[7] aptr odr af mikilli reidi. Ok er hann kemr til sins herbergis, rekr hann hann med suivirding af hestinvm ok tekr af honum þau klædi, er hann gaf honum, enn lætr [hann fara[8] i þa klædaleppa, sem adr hafdi hann haft, rekandi hann vtan alla myskunn ut [af sinu husi[3].

Hinn vngi madr geck nu vm alla borgina ok vissi eigi sitt rad, huert hann skylldi fara. Suo bar til, at hann kom til einnar kirkiu, var aa þeiri nott halldin hatid vppnumningar sællar guds modur Marie. Vm nottina sem sunginn var ottusongr, stod hann einn samt i nockurri hyrning [eda klefa[3] gratandi aa þeiri dyrligu nott vppnumningar vorrar frv. [9]Bad hann med taarum til modur myskunnar, hverrar likneskia var nærr honum. Ok er þessi þungi harmr grof alla nottina gegnum hans hiarta, ok hann hugdi med ollu vera þrotna sina von, þa rann aa þeim helga degi vpp i hans hiarta dagstiarna sannrar vonar, þuiat suo opt sem hann fell aa kne bidiandi ser myskunn iungfrv ok

[1] *mgl. E.* [2] [mitt i milli *E.* [3] [*mgl. E.* [4] leidir *E.* [5] neita *E.* [6] *tilf. E.* [7] [*tilf. E.* [8] [færa hann *E.* [9] þa nott diofuligrar bleckingar, sem hann hafdi i fallit neitandi hinum milldazta konungi Jesu Kristo *tilf. E.*

modur Mariam, hneigdi hennar helga likneskia honum ouitanda litillatliga i mot sitt blezada hofud. Sa fyrr sagdr riddari, som hann hafdi vpp fætt, kemr til kirkiunnar at bidia þar til guds, ok sem sunginn er ottusongr ok hann ser þenna mann standa i einni hyrning, hyggr hann, at hann geri þetta sidlætis[1] yfirbragd meir fyrir manna augum med falsligu sidlæti[2] enn med nockurum goduilia til guds, ok reiddizt miok fyrirsmaandi, at þessi syndugi madr, huers illar framferdir voru fluttar vm alla borgina, skylldi dirfazt at saurga helgan stad med sinni nærveru[3]. Enn sidan hann sa þat goda mark, sem gud gerdi honum fyrir likneskiu sinnar modur, skammazt hann sinnar hugsanar, geingr til hans ok talar vid hann einn samt, ok bidr hann mikiliga, at hann segi honum, huer god verk hann hefir gert, eda hueria goda hluti hann hefir i sinv hiarta. Enn sem hans[4] andlit var vokvat med[5] taarum, enn hiartad skialfanda af skom sinna synda, mællti hann: „Huat leitar þu eptir minum godum verkum, þuiat eingi ero min[6] verk vtan ill, eptir þui sem ollum vmkringis[7] er kunnigt, ok hafa mik ok minar [framferdir illar[8] fyrir atlægi, sem verdugt er. Ok hvat megi ek gott af mer [gera eda[9] segia, þuiat aa þessi nott hefir ek framit hina þunguztu[10] synd, þa sem mannlig eyru megv ottazt at heyra.“ Hann segir honum allan þenna atburd, huersu hann hafdi vordit suikinn af dioflinum, gefandi sik honum i valld fyrir girnd iardligra audæfa ok veralldarinnar metnad, ok huersu hann hafdi ottazt at lasta nafn guds modur Marie, þa er hann neitadi Kristi hennar syni.

Sem riddarinn heyrir þetta, verdr hann gladr ok fadmar þenna vnga mann svo segiandi: „Sæll ert þu, er þu gerdir þenna hlut, ok þar fyrir mvntu vel fara, ok ef þu veizt þat eigi, kann ek segia þier, at sæl Maria hefir gefit þier

[1] mark ok *tilf.* *E.* [2] yfirbragdi *E.* [3] naueru *E.* [4] hiarta ok *tilf.* *E.* [5] i *E.* [6] god *tilf.* *E.* [7] *mgl.* *E.* [8] [atferdir *E.* [9] [*mgl.* *E.* [10] þyngstu *E.*

liknarmark fyrir sina likneskiu ok heyrt þinar bænir. Hefir likneskit hneigt sik, suo at [sia matti[1] i mot þier, þa er þu badt til hennar. Gior þik[2] nu styrkan, þuiat sakir þessa skalltu vera minn magr, ok eigi at eins skal þier aptr gefazt þin fodurleifd, su er þu hefir brott sellt, helldr skalltu ok þar med taka allt mitt godz eptir minn dag[3]." Riddarinn gaf þessum vnga manni sina einka[4] dottur, ok gefr honum þa þegar mikinn part af sinvm audæfum, enn skipar suo, at eptir hans dauda tekr hann allt hans godz til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur Marie.

CLXI.

Sermo de domina nostra[5].

Sem skilia ma af þeim iarteignum, [er nu hafa verit[6] sagdar, huersu mikla milldi hin helga Maria modir myskunnar [tier iafnliga[7] þeim, er henni þiona med godvilia, suo er ok vist, at hon er optliga miok hord vid þa, sem hafna at gera hennar heidr, [8]sem sia ma i þessi sögu, sem her fylgir ok aa vorum dogum hefir gerzt, segir sa er [bokina diktadi[9].

Vor frv frelsadi þria riddara.

Þrir riddarar voru reidir einum manni ok leitodu optliga at drepa hann, ok sem þeir finna færi aa honum, suo at ongvir hans vinir voru nærr honum, fara þeir at honum med miklum flock[10] ok vilia drepa hann. Þessi madr flyr vndan skiotliga i kirkiu heilagrar Marie, wænti, at hann mundi fordaz mega þenna haska i [þeim helga[11] stad. Þessir grimmv menn geingv inn[12] med ofbelldi virdandi einkis[13] tign heilagrar kirkiu, ok drapu þenna mann fyrir alltarinu vtan alla myskunn. Heilog iungfrv Maria verdr þeim reid fyrir þenna hlut[14], ok fa þeir þegar gudliga hefnd

[1] [þat saa *E.* [2] þa *tilf. E.* [3] dauda *E.* [4] *mgl. E.* [5] *Denne Overskrift findes kun i E.* [6] [sem lesnar hafa uerit ok *E.* [7] [er ueitandi iafnann *E.* [8] eptir þui *tilf. E.* [9] [sauguna hefir diktat *E.* [10] fiollda flocks (!) *E.* [11] [sua helgum *E.* [12] at *E.* [13] einskis *E.* [14] glæp *E.*

fyrir sina diorfung, þuiat elldr kemr i allra þeira likami ok tok at brenna þeira limi[1]. Sem þeir kenna yfir sik komna vera gudliga hefnd, verda þeir med þessum mikla sarleik navdgadir[2] at bidia [sier myskunnar[3] med miklum trega hiartans til sialfrar heilagrar guds modur Marie, vid hueria þeir hofdu [adr suo þungliga[4] misgert, ok snvazt nu til hennar af ollum hug. Hin helgazta iungfru, su er iafnan er full med skærleik ok milldi, mykizt vid þeira bænir ok frelsadi[5] þa myskvnsamliga [med guds giof[4] af þeim elldi, er þa brendi. War þeim [þo eigi[6] med ollv heilsa gefin. Þegar sem riddararnir mattu, foru þeir aa fund byskups ok sogdu honum, huat þeir hofdu gert, ok suo huersu þeim hafdi sidan til borit, ok badu med litillæti hann setia ser skriptir. Hann skriptar þeim þui, at þav somu vopn, er þeir drapu manninn med, skylldi sla vm þa, þar sem hann aa kuædi, skylldi[7] þeir iafnan þessi iarn bera ser til pino at syna sina idran, allt til þess er þeir hefdi bætt vid gud ok hans modur Mariam.

Sem þeim var skriptin sett, voru þeir skildir, ok for serhuerr þeira i brott af sinv fostrlandi langan tima vm ymissa stadi, leitandi ser klædnadar ok matar med fatækdom[8]. Ok einn af þeim, segir sa brodir er soguna diktadi[9], kom til þess þorps, sem stod vid aana Yconam[10] i herbergi þeirar konu er Entina het. Vorum ver þa, segir hann, þar komnir at bidia olmusu. Riddarinn sagdi oss[11] allan þenna atburd, sem vordinn var, eptir þvi sem fyrr var sagt, ok til þess at ver mættim þui vissuligar trua, afklæddi hann sik ok syndi oss, huersu vm hans heran[12] likam var slegit þat sverd, er hann drap med fyrr sagdan mann. Enn þat var, [eptir þui sem oss syndizt[4], miok breitt, enn miok suo var þat allt hult, sakir þess at kiotid var allt þrutid vpp fyrir vtan. Riddarinn sagdi ser ok[13] vera af gudi

[1] likami ok limu *E.* [2] til *tilf. E.* [3] [*tilf. E.* [4] [*mgl. E.* [5] frialsar *E.* [6] [þa *E.* [7] skylldu *E.* [8] fatækdome *E.* [9] hefir diktat *E.* [10] Ykonam *E.* [11] þa *tilf. E.* [12] *mgl. E.* [13] þat *tilf. E.*

vitrad, at hann færi til einnar kirkiu heilags Laurencij[1], ok þar mundi honum veitazt myskunn af gudi. Sem hann hafdi þetta sagt ok þegit olmusu, for hann brott af þvi þorpi. Hier megvm ver sia[2] hina mestv milldi guds [ok hans helga modur[3] wid þessa menn, þuiat sakir þess at þeir hofdu þungliga misgert moti gudi, pindi hann þa hardliga i þessum heime ok villdi eigi, at þeir fyrirfærizt, helldr kalladi hann þa til sinnar myskunnar med hiartaligri idran, ok veitti þeim von eilifrar hialpar fyrir bæn sinnar modur. Bidium af þui til hennar, at hun þiggi lausn[4] vorra synda af sinum syni, honum se lof ok dyrd med fodur ok hinum helga anda at eilifu.

CLXII[5].

Stephanus leystr fra kuolum[6].

I Romaborg voru tueir brædr, het annar Petr[7], vitr madr ok roskr, hann var erkidiakn hins helga Petrs[7] postola. Var þat hans lostr, at hann var aagiarn til peninga. Annar þeira brædranna het Stephanus, ok var domari i borginni. Hann tok optliga giafir til at snara vm rettum domi[8], fyrir odrum hellt hann sinum rettindum eda godzi, enn af odrum tok hann, þat sem þeir attu, dæmandi marga rangliga. Hann tok ok þriv hus fra[9] kirkiu heilags Laurencij ok grasgard fra kirkiu Agnesar meyiar. Suo bar til, at Petr[7] brodir hans do ok var leiddr, sem hann var uerdugr[10] til[11] piningar skirslarelldz. Stephanus andaz ok eptir fa daga, er hann þegar leiddr fyrir domstol vors herra. Sem heilagr Laurencius, af huerium hann hafdi tekit þriu hus, [sier hann, geingr hann[12] at honum reiduligr ok klypir þrim sinnum fast hans handlegg, suo at þegar kualdizt hann[13] af miklum sarleik ok þrota. Enn sæl Agnes med helgum meyium vendi brott fra honum sinu andliti sakir þess gras-

[1] skiotliga *tilf.* *E.* [2] heyra *E.* [3] [*mgl.* *E.* [4] aflausn *E.* [5] *Jfr. ovenfor S. 104.* [6] Af tueimr brædrum *Overskr.* *E.* [7] Petrus *E.* [8] domum *E.* [9] af *E.* [10] *saal.* *E;* naudigr *D.* [11] i *E.* [12] [*saal.* *E;* gengr *D.* [13] *saal.* *E;* hinn *D.*

gards, er hann hafdi fra henni[1] gripit. Drottinn, sa sem er rettlatr[2] domari, gaf doms orskurd vm hans mal ok sagdi suo: „Þui at hann greip optliga fyrir odrum sina[3] eign ok felldi[4] rettlæti ok sannleikinn takandi giafir til at dæma rangt, þa er vidrkuæmiligt, at hann se færdr i þann sama stad, sem hefir Judas suikari.“ Þegar i stad var gert [eptir þui[5] sem gud baud vtan alla duol.

Enn þa er þessi Stephanus lifdi, hafdi hann elskat einkanliga miok hinn helga Preiectum byskup guds piningarvott, ok gerdi sæmiliga huert aar hans hatid fædandi klerka ok [gerandi miklar olmusur fatækum monnum[6]. Helgir menn sogdu hinum sæla[7] Preiecto: „Heyr, hinn helgi Preiecte! hui hialpar þu eigi Stephano, er suo godfus var iafnliga i þinni þionustu? Gack til [hins godgiarnazta ok hins myskunsamazta herra[8], bidiandi at med dygd sins velldis veiti hann honum nockura linan.“ Hinn sæli Preiectus for fyrst til heilags Lavrencij ok Agnetem [, vid huer Stephanus hafdi misgert[5], ok bidr þav fyrirlata honum. Þav gafv honum þegar vpp þenna glæp sakir elsku heilags Preiecti. Eptir þat bad hann vorn herra fyrir honum samvinnandi guds modur Marie, ok þagv þav, at hans ond skylldi aptr huerfa til likamsins[9], at hann gylldi aptr þat, sem hann hafdi gripit fyrir odrum. Skylldi hann lifa þriatigi daga, at hann gerdi idran sinna synda.

Enn sem þessi Stephanus var leiddr, eptir þui[10] sem gud hafdi[11] dæmt, til þess stadar, er Judas suikari drottins var i, heyrdi hann hormuligan[12] grat þeira salna, sem voru i pislum, ok medr þessum kendi hann Petr[13] brodur sinn. Ok er hann kemr nær þeim, spyrr hann: „Minn kæri brodir, sakir huers ertu i þessum piningum[14], þuiat ver hugdum þig vera rettlatan[15] mann?“ Petr[16] svarar: „Þvi

[1] tekit ok *tilf.* *E.* [2] rettr *E.* [3] þeira *E.* [4] selldi *E.* [5] [*mgl.* *E.* [6] [fatæka menn *E.* [7] helga *E.* [8] [hinn godgiarnazti herra, til hins myskunnsamazta lausnara *E.* [9] sins likama *E.* [10] þat *E.* [11] hann *tilf.* *E.* [12] hrædiligann *E.* [13] Petrum *E.* [14] pislum *E.* [15] sidlatann *E.* [16] Petrus *E.*

var ek hingat leiddr, at ek var nockut aagiarn til peninga.“ Stephanus mælti enn: „Væntir þu nockut, at þu megir [hedan leysazt[1]?“ Hann suarar: „Sannliga væntir ek mer hialpar, sakir þess at þott ek væri aagiarn, leitadi ek at gera marga goda hluti ok nytsamliga heilagri kirkiu. Væntir ek, at med guds myskunn mundi ek fa likn ok leysazt or pislum[2] þessum, sem ek þoli hier, ef sialfr pafinn med sinum cardinalibus syngi fyrir mer messu.“ Eptir þat var Stephanus leiddr til þess stadar, er Judas suikari kvalldizt i ok gud hafdi honum dæmt, sem fyrr var sagt. Kemr hann at einum hrædiligum pytt, er hann allr settr innan med huossum[3] goddum. Ok er honum var steypt[4] i pyttinn, kuomv bod almattigs guds, at hans ond skylldi aptr huerfa til likamsins[5]. Stephanus er nu[6] fyrst leiddr fyrir helga guds modur Mariam. Baud hin helgazta iungfru[7], at huern dag, medan hann lifdi, skylldi hann lesa psalminn Beati inmaculati.

Sem þessi fyrr sagdr Stephanus lifnadi, sagdi hann pafanum, ok þeim sem med honum voru, alla hluti, þa sem [honum hofdv gervir verit, ok þat sem Petr sagdi honum[8]. Hann synir ok sinn armlegg, þann sem heilagr Lavrencius hafdi klypt. Var hann [med vndarligum hætti suo[9] blaar, sem þat hefdi verit gert vid [lifanda mann[10]. Hann sagdi ok þat[11], at „þier skulvt, herra, aa þui marka, at þat er satt sem ek segi ydr, at þa er lidnir ero .xxx. daga, mvn ek andazt af þessu lifi.“ Sem hann hafdi med þessu sannat sin ord, gallt hann aptr þat, er hann hafdi tekit rangliga, ok eptir gerva idran sinna synda andadizt hann sælliga af þessi verolld aa þrituganda degi.

B[12].

Tveir brædr voru i Romaborg mektugir ok mikils

[1] [hialpazt *E.* [2] kvolum *E.* [3] *mgl. E.* [4] ætlat at steypa *E.* [5] likama sins *E.* [6] fæddr(!) ok *tilf. E.* [7] drottning *E.* [8] [giorz haufdu *E.* [9] [*mgl. E.* [10] [hann lifanda i likamanum *E.* [11] hier med *tilf. E.* [12] *Den samme Legende efter St².*

uirþir ok af storum ættvm vttkomnir. Annar þeira het Stephanus, enn annar Petruss. Petrvs var erkidiakn at Petturskirkiv, hann var skorvngr mikill, aur af peningum, ok girntiz miok veraldligar virdingar, ok allaagiarn til fiaar. Stephanus var domari i borginne rikr ok ranglaatr, opt girnandiz annara eign med rǫngv hafandi, enn var hardla sinkr af sinni eign ok vvæginn ok illr i skuldinni, opt ranga doma dæmandi. Hann tok med ravngv þriv hvs fra Laurencivs kirkiv, ok einn vænan alldinngard fra Agnesar kirkiv. Baadir voru þeir brædr vitrir menn ok mikils raadandi i borginne. Petrvs andadizst fyr þeira brædra, ok var ǫnd hans leidd i pinzslastadi þar kveliandiz fyrir sinar afgerþir. Enn faam dǫgum sidar anndaz Stephanvs, ok var ǫnd leidd fyrir domstol himnakonungsins. Ok sem hann er þar kominn, litr hinn heilagi Lavrencivs, at sa er nv þar kominn, er sik hafdi rænt[1] fyr sinne eign. Vill þetta med engu moti lengr vhefnt vera laata, gripandi sterkliga i handlegg Stephani þrysuar med reiduligri aasionu, ok af þvi hafdi Stephanus ogrligan saarleik. Hin sæla Agnes geck fram at Stephano ok sneriz hart fra hans aasionv, i þui þat synandi, huat Stephanus hafdi henne misbodit. Enn drottinn vor Jesus Kristr hinn rettlaati domari bavd, at hann skal leida til þeira kuala i heluiti, er hafdi hinn vesli Jvdas seliari drottins, fyrir sva mart er hann hafdi at rǫngu eignaz, sannleikinn seliandi ok ranga doma dæmandi ok femutu til þess takandi. Ok aan duol er suo gert.

Stephanus hafdi miok elskat i lifinv agætann guds dyrling Preiectum pinslarvòtt, sua at aa hans aarliga haatid var hann klerka ok faateka menn i sitt heimboþ ladandi. Sia hinn sami Preiectus hefir þat heidrsnafn þegit, at hann er kalladr nest hinum blezada Andree postola ok Maria modr drottins mitissimus sanctorum, þat er at skilia mivklaatazstr allra heilagra manna. Guds englar hormodv miok þessa mannz fyrirdæming ok med odrvm helgum monnum

[1] rænti *Cd.*

sua talandi til Preiectum: „Bid þu, Preiecte, drottinn fyrir þessum manni, ok lattv þionustumann þinn ei sua fyrirfaraz i eilifri glatan, attu bidir ei fyrir honum drottinn miskunnar ok vitir hvers af er kostr.“ Vidr þessi aaminningarord stendr Preiectus vpp, fyrir Lavrencivm ok Agnetam fram gangandi ok Stephano fyrirgefningar bidiandi, fyrir þat er hann var vidr þar briotandi, ok aan duol er hann sina bæn þiggiandi. Þa gengr Preiectus fyrir blezada mey Mariam ok bidr, at hon arne Stephano miskunnar. Enn hon eilifliga dyrkut er þegar buin fultingit at veita þeim, er hialparinnar var þurfandi, ok med Preiecto fram fyrir kne sins ynniliga sonar gangandi, ok bidr Stephano miskunnar. Enn er vor lausnari miskunsamr drottinn litr sina elskuliga modr þar koma [1] ok bidia fyrir Stephano, talar hann sua til hennar: „Heyr, min sætaszta modir, æverandi skir mær med vbrugdnum meydomi, mik sannan gud ok mann berandi, allt þat skaltu af mer þiggia, sem þu uill þegit hafa. Þvi skal sia Stephanus or allri pinv fyrir þina verdleika aan duol leysazst aptr til likamans huerfandi, ok lifa þriatigi daga, allt þat aptr gialdandi, er hann hafdi med rǫngv eignaz.“

Enn medan þar Maria ok Preiectus badu fyrir honum, þa var (Stephanus) leiddr til þeira pinslarstada i heluiti, sem aakuednir voru honum til vistar. Enn aa langa leid heyrdi hann avmligar raddir ok saaran grat anda þeira, er þar uoru i kuolum. Þar kendi Stephanus Petrvm brodr sinn i saarligvm pinvm. Stephanus mælti: „Petre brodir! hui ertu her? Enn ver hugdvm þik rettlaatann mann verit hafa.“ Hann suarar: „Fyrir agirnis sakir er ek her kominn.“ Þa mælti Stephanus: „Veizstu þer nockura uǫn brottkvomu?“ Hann svarar: „At viso væntir ek þess, þui at þott ek veri aagiarn, þa gerdag þo marga luti goda, ok þegar er (ek) or ollum pinslum þeginn, er siaalfr paafinn med sinum cardinalibus syngr mer serliga

[1] komma *Cd.*

saalvmessv." Eptir þat er Stephanus leiddr at þeim eymdarfulla pytt diupum ok ogrligum, er i var hinn vesti Judas kualdr avllum pinslvm hrædiliga. Honum þreyngdv alla (!) veginn (!) hvassir gaddar vegdarlaust stingandi. Ok er hann sa þuilika ogn, ok var allt kominn at ofærunne siaalfri, ok dioflar ætludu at draga saal hans nidr i pyttinn, þa kemr mikill flockr engla, med huerivm ver trvum Priectvm verit hafa, farandi med þann bodskap himnakonungsins ok hans modr Maarie drotningar, at ondin skal aftr huerfa til likamans med fyr greindum skilmala. Sæl Maria bavd Stefano at syngia dagliga Beati inmaculati, meþan hann lifdi.

Stephanus sagdi greiniliga allan þenna atburd sialfum pafanum, ok sua 'um undanlausn Petri brodr sins, ok til merkia synandi handlegg sinn, er Laurencius hafdi fast kreistann, ok var hann allr blaarr. Hann sagdi ok þat annat til merkia, at hann mundi ei lengr lifa enn þriatigi daga. Ok sva vard. Enn innan þessa tima gallt hann aptr huerivm, þat er aatti, ok husin til Laurencius kirkiv giarnsamliga aptr leggiandi, ok sua Agnesi alldingardinn. Ok eptir þenna tima lidinn deyr Stephanus ok ferr til guds frelsadr af ollum meinlætum fyrir arnadarord dyrligrar guds modr Marie, henne se lof ok dyrd vm allar alldir.

CLXIII.

Af manni er las O intemerata.

Nockvrr madr var sa gofugr ok avdigr, volldugr ok sæmiligr, er eigi var minnr rikr[1] at dygd ok godum verkum enn veralldligum audæfum. Enn diofullinn er iafnan leitar at snua hiortu trvandi[2] manna fra godri fyrirætlan, tekr aa sik likam eins mannz, er nyliga[3] hafdi verit fyrirdæmdr ok drepinn sakir sinna glæpa, ok kemr aa hans gard, biodandi sik honum til þionustu fyrir suo mikla leigu, sem hann villdi gefa honum. Herrann tekr hann til sin ovitandi, hverr hann var. Þessi slægi hvskarl gerdi vandliga [allt þat sem

[1] audgadr *E.* [2] rettruandi *E.* [3] leyniliga *E.*

honum var bodit, bvinn[1] at gera vilia sins herra fyrr enn adrir, at honum væri þvi betr trvat. Ok sakir þess vard hann hardla kær sinvm herra ok var af honum skipadr yfir siukra mann hus, at hann þionadi þeim. Hann þionadi þar langan tima, likiandi falsliga sik vera litillatan, ok bidr suo þess tima, sem honum syndizt vidrkvæmiligr at egna vpp snorur sinnar illzku. A nockurum tima kom hann til sins herra ok villdi hann[2] suikia ok seger, at þeir siuker menn, sem honum voro aa hendi folgner, beidduz af honum fiska. Herran stigr[3] nv aa skip einn samt með honum einum, at hann[4] dręgi fiska, viliandi sua með sinum eiginlegum hondum þiona sivkvm monnum. Diǫfullinn hyggr þa komna vera viðrkuemilega stund, at hann męttí suikia þenna duganda mann, ok leitar at huelfa skipinv, þui sem þeir voru[5] aa. Enn með varðveizlv guðs[6] miskunnar fekk þetta hans tilręði[7] enga frammkvæmð. Annan tima sem þeir foru enn baðer samt at ueiða dyr, skaut hann ǫru a mot sinum herra, ok let sem hann villdi[8] dyr skiota, enn með guðs miskunn maatti þat skot honum ekki [mein gera[9].

Sem þersi madr helldr iafnan sinum vppteknum goðum lutum, dreifiz uiða hans fregð, ok saker þers sekia marger dugandi menn [langan veg at sia hann[10]. Milli huerra kom einn heilagr byskup at sia hann, sa er með bliðu var af honum tekinn til herbergis. Enn þuiat diǫfullinn þorði æigi at syna sik byskupinum, fal hann sik i nǫkkurum leyndum stað. Ok er hann kom æigi til matar með ǫðrum mǫnnum, lętr herrann leita hans[11]. Maattv þeir, sem hann fundu, varla koma honum i augsyn byskupinum. Byskup sier aa hann, ok sem hann skilr með heilags anda gipt, huerr hann er, spyrr hann herrann, huersu langan tima hann hefði þenna þionostumann haft, edr huat hann starfaði

[1] [alla hluti, þa sem honum uoru bodnir *E.* [2] *Med dette Ord begynder g*[1], *som lægges til Grund.* [3] ferr *D.* [4] þeir *E.* [5] badir *tilf. D.* [6] gudligrar *D, E.* [7] tiltæki *D.* [8] skyllde *E.* [9] [meina *E.* [10] [aa hans fund *E.* [11] at honum *D.*

a hans garði. Herrann seger[1]: „Langan tima hefer hann með mer uerit, er hann mer um marga luti nytsamligr.“ Byskupinn seger: „Æigi er þersi goðr heimamaðr, helldr er hann hinn uersti diofull.“ Hann kallar þenna suein þa til sin ok męllti: „Ek sęri þik i nafni Jesu Kristz[2], at þu segir, huerr þu ert, ok sakir huers þu hefir suo leingi verit i likam hia[3] monnum.“ Fiandinn serr[4] sik nu eigi leingr leynazt mega, ok gerir nu opinbera alla[5] fyrirætlan sinnar suikafullu flærdar[6], ok sagdi: „Ek er einn af myrkra hofdingium [ohreinum ondum[7], kom ek til þess her, at ek mætti snva þessum manni af rettum ỵeg, ok oꝑtliga [hefir ek leitad at freista[8] hans, enn hann hlifdi med [nockurri bæn[9], þeiri sem hann sagdi dagliga, eigi veit ek, hver hvn er. Tok hon brott af mer allt valld honum at meina.“ Sem diofullinn hafdi þetta[10] sagt, þagnadi hann ok huarf i brott, latandi þar eptir þann likam, sem hann hafdi i verit, þuiat hann hafdi þa[11] enga von[12], at hann mætti þenna mann suikia. Byskupinn spyr eptir, huer su bæn uæri, er suo miok hafdi fyrirkomit mætti diofulsins. Hann sagdi sik ecki aa bok kunna: „Enn þa er ek uar ungr, [13]sagði hann, nam ek eina bęn, hueria er ek sagði daglega til heiðrs guðs moður Marie. Vpphaf þersar bęnar er O intemerata, huerr er segiz með sameiginlegu lofi af selli Marie ok Johanne postola.“

CLXIV.

Af einum manne er kl(æddiz harklædi)[14].

Einn leikmaðr, saa sem var broðer at nǫkkurri kirkiu, þeiri sem mer er æigi vkunnig, segir saa er sǫguna hefer dictat, varð fyrir kierv miǫk þungligri[15], ok sem saker

[1] suarar *D*, *E*. [2] *Her ender første Spalte g*[1]. [3] med *E*. [4] sa *E*. [5] þa hluti ok alla *tilf*. *E*. [6] uielar *E*. [7] [ohreinna anda *E*. [8] [hefi ek freistat til at leita *E*. [9] [nockurum bænum ok *E*. [10] þessa hluti *E*. [11] þess *E*. [12] *Her indfalder en Lacune i D*. [13] *Her begynder anden Spalte g*[1]. [14] *Saal. Overskr. i E; sees ikke i g*. [15] þungri *E*.

uorv nalega provaðar a hann, var hann æigi liðugr gefinn, fyrr enn hann fekk[1] gisla fyrir sik ok borgan, at hann kiemi til stefnu a nefndum[2] deghi. Ok sem hann uerðr með [nefndum skildaga liðugr[3], ottaz hann þo[4] miok þenna stefnvdag, vitandi æigi, huert hann skylldi sik[5] uenda til hialpar eðr huat hann skylldi giǫra, þuiat hann [hafði enga huggan eðr hialp uisa[6]. Einn klerkr leggr þat til raaðs[7]. með honum, at hann skal kleðaz haarklæði ok ganga berfættr til kirkiu ok tala þersum orðum til prestzens: „Ek kemr til þin pinaðr af [haaska mikils[8] otta, biðiandi fyrir nafn vaars herrą Jesu Kristz, at þu synger messu til héiðrs guðs moður Marie, ok i þersarri messu hafer þv aðra collectam af hinum helga Paali postola. Enn ek skal, epter þui sem ek orkar[9], offra i messunni, biðiandi at vaar fru uerndi mitt mal, ok falla[10] a kne fimtan[11] sinnum. Ek skal ok meðr ǫllum goðuilia biðia til hins helga Paals postola ok[12] hallda helgan huert aar hans snuningardag ok fasta hinn nęsta dag fyrir, at fyrir hans snuning, er hann sneriz fra ranglæti[13] til rettlætis, gefi hann, at þeir sem mier eru motsnunir, uendi um sinum uilia, ok med hans hialp mætti ek fagna mik uera leystann skiotliga af nalægum haska. Hier med skal ek fasta fyrir allar fiorar haufuthatidir sællar Marie guds modr.“ Sem prestrinn heyrir þetta, segir hann messuna, eptir þui sem fyrr uar sagt, ok adr hun uar sogd til enda, flyr allr otti brott fra þessum manni, enn kemur i stadinn huggan fullkomins traustz suo framarla, at þeim, sem hann hafdi adr ottazt, syndizt hann nu ogurligr. Hann geingr nu, sem ut er saugd messan, med þeim er hans mali fyllgdu auruggr til þess stadar, er stefnan uar laugd, ok bidr þar med miklum

[1] feingi *E.* [2] þeim *E.* [3] [þessum skildaga sik at iata *E.* [4] þa *E.* [5] þaa *tilf. E.* [6] [aungua uisa hialp atti hann *E.* [7] *mgl. E.* [8] [miklum *E.* [9] orka *E.* [10] fall *E.* [11] þrim sinnum .u. eda niu eda xu sinnum *E.* [12] offra honum drottinnliga bæn med knefalle. Ek skal *tilf. E.* [13] *Her ender anden Spalte g*[1].

fiollda folks, er þar uar fyrir, þeira sem aa þat kærdu. Enn er þeir koma eigi, þa er kært fyrir domundum ok eptir leitad, huersu þeim syndizt huorra mal. Allir uerda aa eitt sattir ok dæma, at hann[1] ok sua þeir gislar, sem hann hafði hinum[2] fengit, skulo fara liðugir, ok hans motstǫðumenn skulo alldri ęfenlega[2] þetta mega aa hann kięra. Varð [sua með guðs miskunn með hialp heilagrar iungfru guðs moður Marie ok hins helga Paals postola[3], at hann var alla stund þaðan af akiervlauss vm þenna lut.

CLXV[4].

Af Ebbo þiof[5].

Þiofr einn, sa er Ebbo het, greip optliga stelandi hendi annarra manna eign, ok fæddi sik þar af ok þa, sem med honum voru. Hann dyrkadi þo helga guds modur Mariam af ollv hiarta, ok eigi sidr heilsadi hann hana hiartaliga med einginligri kvediv, [þo at hann færi at ræna eda stela[6]. Þat bar til aa nockurum dcgi, þa er hann stal, at hann var[7] gripinn af sinum ovinum ok færdr til domanda[8]. Enn er hann matti sik ecki logliga vndan færa þeim sokvm, er aa hann voru bornar, var þat dæmt, at fyrir sina illa framferd skylldi hann hengia vpp aa galga, at hann leti þar sitt lif. Hann er nu leiddr til snorunnar vtan alla myskunn, at hann væri[9] þegar vppheingdr. Enn sem þat er gert, ok[10] hans fætr hanga i loptinu, þa kemr heilug guds modir Maria at hialpa honum, stydiandi hann med sinum helgum hondum tuð[11] dægr, at þui sem honum syndizt, suo at hann þoldi[12] engan saarleik af þessi pinu. Enn er þeir sem hann hofdu vppfest, kuomu til [hans ok þess stadar, sem þeir hofdu litlu adr brott farit, ok hann heck, þa[13] sa

[1] *Med dette Ord begynder 3die Spalte g*[1]. [2] *mgl. E.* [3] [hann sua med guds myskunn ok hialp heilagrar guds modr Marie ok hins heilaga Paals postola frelstr *E.* [4] *Jfr. ovenfor S. 81 No. 12.* [5] *Her begynder atter D.* [6] [þa er hann for at ræna *E.* [7] vard *E.* [8] domara *E.* [9] er *E.* [10] at *E.* [11] tuo *E.* [12] kendi *E.* [13] [þess stadar, sem þeir haufdu adr fyrir litlu brott farit *E.*

þeir hann lifanda ok suo gladan, sem hann hefde einga pínv. Hugdu þeir, at virgullinn mundi eigi hafa at runnit fullkomliga hans halsi, gengv til ok villdu leggia i gegnvm hans barka. Setti heilog Maria sina hond i moti laginv fyrir hans barka, suo at lagit matti ecki aa hann koma. Enn sem þeir skilia, eptir þvi sem hann segir, at sæl Maria veitti honum hialp, vndrazt[1] þeir hardla miok ok gafu hann lidugan fyrir guds elsku ok hans helgu[2] modur. Þessi Ebbo for brott ok gerdizt munkr ok þionadi med goduilia alla sina[3] daga gudi ok hinni helgvztv guds modur Marie.

B[4].

Fra þeim manni skal nv segia, er iafnan savng lof gudi allzualldanda ok hans dyrligv modr Maria. Sia madr hafdi opt vondar framferdir, hann hiet Ebba, hann var hinn mesti þiofr ok illgerdamadr, enn þess gaadi hann iafnan, þott hann stæli edr rænti, at hann kalladi aa guds modr Mariam af ollu hiarta, hennar fagnaþarkuediu iduliga framberandi ok af henni ser allrar hiaalpar væntandi. A einshuerivm tima þa gera margir menn for at honum ok gripa hann dragandi til gaalga med rettum dome ok festa hann upp. Þa tok hann at nyio af aullu hiarta at heita aa Maariam drotning suo segiandi: „Heyrdu bæn mina, blezut modir himnakonungsins, fru sancta Maria, brunnr allrar milde ok miskunnar! ek heit aa þik af ollum hug, attu hialpir mer vesulum, ella man ek allr fyrir bordi verda. Minnztu þess, miskunnar modirin, at þott ek hafi misgiort, þa hefir ek þo aavallt dyrkat þik eptir megni.“

Hann heck aa galganum tuo daga. Enn menn foru til ok ætludu at taka hann ofan, enn er þeir kuomu þar, þa sa þeir, at hann lifdi. Þa vildu þeir heimta suoruna at haalsi honum, þui at þeim þotti, sem ei vildi sialf at renna. Þa mælti Ebba: „Megit þer ei sia, at eigi maa snaran renna at haalsi mer, meþan sia hin sæla hond er

[1] undra *E.* [2] elskuliguztu *E.* [3] lifs *tilf. E.* [4] *Samme Legende efter St².*

medal kuerka minna ok snorunnar.“ Þa urdu þeir felmsfullir ok letu hann fusir ofann ok baadu hann fyrirgefua ser, ath þeir vildu honum liftion giora. Hann sagdi þaa ecki misgert hafa, „þuiat þer dæmdut riett, enn mer miskunnadi brunnr miskunnarinnar blezut frv sancta Maaria. Hon er heilsa baadi godra ok illra, lif ok græding allra syndvgra.“ Eptir þat for Ebba i munklifi laatandi af ollum illgiordum ok æ, medan hann lifdi, þionandi allzualldand(a gud)i ok hans dyrligri modr Maarie, henni se lof ok dyrd um vendiligar aldir. Amen.

CLXVI.

Vor frv frelsti mann fra dioflvm.

Sa var einn husbondi, sem miok stundadi aa akrverk. Hann syndiz meir bera aahyggiu fyrir veralldar godzi en hialp sinnar saalu, ok þo at þessi madr gerdi marga hluti rangliga, var þat eitt milli annarra hluta, at þa er hann ardi sina iord, geck hann yfir sin endimork, ardi [ok setti[1] aa iord sinna granna, hvar[2] er hann matti, leggiandi suo med stolinni hendi iardir annarra vid[3] sin akrlond. Þessi madr hafdi þo optliga ser i hug sæla guds modur Mariam, ok heilsadi hana iafnliga med goduilia, eptir þui sem hann kunni, med Aue Maria. En sem hann var andadr, kuomv til margir dioflar treystandi sik mundu gripa hans saal. Þar voru ok vid einglar guds. Ok er þeir baru fram þa fa goda hluti, sem hann hafdi gert, toku dioflarnir vpp at segia otallig[4] hans ill verk, ok er þeir hælduzt miok ok hugduzt sigrat hafa, sagdi einn eingillinn, at hann var vanr at heilsa sæla guds modur Mariam med miklvm godvilia. Ohreinir andar skammazt sin, er þeir heyra þetta, ok hurfu þegar i brott, latandi eptir þessa saal. Toku guds einglar hana i sitt valld. Svo var þessa mannz ond[5] frelst af valldi dioflanna med guds myskunn, ok fordadizt eilifa fyrirdæming fyrir verdleika hans modur. Hun se at eilifv blezut med sinum syni vorum herra Jesu Kristo.

[1] [*mql. E.* [2] huat *E.* [3] undir *E.* [4] *saal. E;* otal *D.* [5] saal *E.*

CLXVII.

Vor frv vitradizt fatækum manni.

Nockur fatækr madr var i einu[1] þorpi, ok þuiat hann þurfti dagliga at þiggia peninga ser til atvinnu, for hann vm marga stadi ok feck ser mat, bædi af þui sem godir menn gafu honum, ok suo af þvi[2] sem hann vann til med sinum hondvm. Hann vegsamadi helga[3] guds modur Mariam suo einkanliga af ollu hiarta, sem hann matti ok kunni, at hann gaf optliga fyrir hennar ast odrum fatækum monnum af þeiri olmusu, sem hann þa. Enn sem þessi madr var at kominn dauda, tok hann at bidia sæla guds modur Mariam, at hun virdizt honum at myskunna, ok [hann mætti af hennar bænum fa[4] huild ok sælu paradisar. Sialf modir myskunnar vitrazt honum þa ok taladi til hans: „Kom, minn kæri, ok skalltu fa, þat sem þu batt, huild paradisar.“ Margir þeir sem voru i þui sama husi, heyrdu roddina. Fylgdi hier ok skiotliga[5] framkvæmd, þuiat hans ond geck þegar vt af likamanum ok var leidd af einglum guds i fagnat[6] paradisar, þar sem hun gledst med helgvm monnum guds, sem sæl guds modir iungfrv Maria [hefir fyrirheitid[7].

CLXVIII.

Gud gaf burgeisi marga peninga.

Svo segizt, at i Argentina i þeiri borg, er Strazbuth heitir, var einn sa burgeis, er fell i suo mikinn fatækdom, at i hans eign var ecki vtan einn peningr ok þau[8] herfiligu klædi, sem hann bar. Hann atti þriár dætr miok fagrar, þær sem þa voru giptandi fyrir alldrs sakir. Hann ottadizt miok, at þær mundi tyna sæmd sins skirlifis sakir[9] fatækdoms, ok angradizt miok af sialfs sins stett, enn kvaldizt ok miok i huginvm[10] fyrir meyianna skulld. [Hann hugleiddi tign sins kyns ok harmar nu þui meir sinn fatækdom[11].

[1] einshueriu *E.* [2] hinu *E.* [3] sæla *E.* [4] [hun feingi honum med sinum bænum *E.* [5] *mgl. E.* [6] faugnut *E.* [7] [het honum *E.* [8] hrædiligu ok *tilf. E.* [9] hans *tilf. E.* [10] huganum *E.* [11] [*tilf. E.*

Huat matti hann nu gera? Oll hans eign var einn peningr. Hugsar hann med ser, huersu hann mætti[1] honum þess haga, at honum sialfum vyrdi nockur [nytsemd at[2], ok segir suo: „Mik pinar[3], segir hann, hungr, ek kueliumzt af klædleysi, ok fatækdomrinn þrongir at mer ollum megin[4]. Þo at ek seli [þenna pening[5] aa torgi, er mer þat litil nytsemd, [ecki giorir mer þat[6], helldr skal ek offra hann gudi fyrir hendr fatækra manna, weit hann[7] sialfr, at ek em fatækr. Hin helgazta mær allra meyia, heyr þu bæn mina ok hialpa[8] mer med nærverv[9] þinnar myskunnar, þuiat ek em nv efandi miok vm, hvat ek skal gera. Skal ek fara til þins musteris, þuiat ek veit, attu matt, ef þu villt, gefa mer aptr hundratfallt, þat sem ek gef þier. Fel ek þier sialfan mik aa hendi ok minar dætr, vm hueriar ek ottumzt einkanliga mest.“ Hann sagdi suo, ok for til kirkiunnar fyllandi sitt heit, ok gaf peninginn fyrir guds ast ok hans modur. Sem hann hefir bedit til guds af ollu hiarta, er hans bæn heyrd honum ovitanda.

Ferr hann brott, til þess er hann kemr at aanni Rin. Hann sa vid aarbackann einn mann sitianda i bati, ok spyrr, huat hann hefir falt i batinvm. Hann suarar: „Se þenna malm, sem ek hefir, kaup hann, ef þu villt.“ Borgarmadrinn suarar: „Ek skylldi giarna kaupa, ef ek hefdi verdaura til, eda huat gelldr malmrinn?“ Hann segir: „Fim skillinga.“ Hinn svarar: „Þat er miok dyrt. Ek em fatækr ok mvn ek gefa vid[10] eyre, ef þu villt suo taka, ok fa mer þenna malm i nafni Jesu Kristz ok hans helgu modur.“ Kaupmadrinn samþyckti þessv ok feck honum malminn. Borgarmadrinn tok at lani peninga ok lavk skulldina. Sem hann hefir tekit þenna malm, berr hann hann i sitt hus ok brytr af litinn part ok berr til gullsmids at selia. Gullsmidr sagdi[11]: „Huersu metr þu þetta?“

[1] megi *E.* [2] [sæmd i *E.* [3] pinir *E.* [4] megum *E.* [5] [hann *E.* [6] [*mgl. E.* [7] ek *E.* [8] hialp *E.* [9] naveru *E.* [10] *mgl. E.* [11] spurdi *E.*

Hann segir: „Biod til þat, sem þu vill.“ Hinn svarar: „Fa mer malminn, ok mvn ek gefa þier i mot pund[1].“ Borgarmadr spyrr: „Huat malm er þetta?“ Hann suarar: „Hird eigi, huat þat er, sidan ek gef fullt i mot.“ Hann tekr nv pundit ok verdr miok gladr. Þa segir gullsmidrinn: „Þetta er hit skirazta[2] gull.“ Sem borgarmadrinn hafdi sellt malminn, leitar hann kaupmanzins[3], þess er honum hafdi sellt, ok finnr hann i tavernishvsi, ok sem hann er vindruckinn, segir hann til hans: „Kumpan, seg mer, huar þu tokt þann malm, er þv selldir mer.“ „Se, sagdi hann, þa er ek for vm þat fiall, sem hier er nærr, let ek þar eptir tuô stycki suo stor, at ek matta þau huergi hræra einn samt.“ Hinn segir: „Ek skal gefa þier ombun fyrir, ef þu leidir mik i þann stad, at ek profi, huort þetta er satt.“ Kaupmadrinn suaradi[4]: „Vid skulum fara, þegar ek hefir af druckit þessu keri.“ Þeir fara nu til þessa stadar, finna malminn ok færa heim.

Þessum borgarmanni ero nu gefin af gudi mikil audæfi. Kaupir hann ser stor steinhus, marga bæi [ok garda[5], verdr hann aa litilli stundu rikr at gulli ok allzkyns gersimum. Hann er nu mikils hattar madr, ok aagætr af monnum enn godr fyrir gudi, sem [vndir ma standa[6] af þui, hversu hann skipadi sinum audæfum. Hann gaf dætr sinar i klaustr gudi til æfinligrar þionvstu. Hann gerdi [nu af[7] grvndvelli ok endrbætti þat musteri vorrar frv, sem hann offradi peninginvm i, ok pryddi þat med skruda ok odrum hlutum, ok gaf mikit godz til aukandi prebendur[8] þeira, er þar þionudu gudi. Hann gerdi i hofudkirkiu borgarinnar storan kross med likneskiu af gvlli. Hann gerdi ok fatækra manna spital ok lagdi þar til mikla olmusu. Eptir þat for hann i Jerusalem at sia grof drottins. Ok sem hann kom aptr, hafdi hann sik allan til guds þionustu ok andadizt i fridi i[9] godri elli. Kaus hann ser leg i hofudkirkiunni fyrir þeim krossi, sem sialfr hann let giora.

[1] silfrs *tilf. E.* [2] skærazta *E.* [3] *mgl. E.* [4] mællti *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [undirstanda ma *E.* [7] [upp *E.* [8] rentur *E.* [9] ok *E.*

CLXIX.

Gullstaup fell a klœdi karls.

Sa var einn karl[1], godr kristinn madr ok einfalldr, at þa er hann heyrdi lesit i heilagri kirkiu, hversu Kristr het at ombuna [þat hundratfallt, sem honum var[2] gefit aa iardriki, stadfestuzt þessi gudspiallzins ord i hans hiarta, ok af von þessa hvndratfallz aavaxtar, tekr hann þa[3] eina kv, sem hann atti, ok vill fæera til kirkiu ok gefa, þo at hvsfrv[4] hans stædi i mot, þuiat hann skildi þessi ord likamliga sem ofrodr ok boklaus madr, trvandi sik mundu fyrir hana fa hundrat kua. Hans fatæk[5] husfrv helldr nv kunni, [medan hun vinzt til[6], ok vill eigi, at hann gefi hana brott. Enn sem hun ser [sik ǫngu orka, ok hann er stadfastr i sinni fyriræetlan[7], lætr hvn af þo at [nǫdig, ok hyggr nu naliga[8], at hann se galinn. Hann gefr ecki gǫm[9] at hennar ordum ok [fæerir kuna[10] til kirkiu sællar guds modur Marie. Sem hann kemr þar, offrar hann kennimanninvm[11] ok enn helldr Kristi ok Marie[12] þessa kv vndir von hundratfalldrar ombunar. Ok þo at prestrinn tæki, suo sem var, at hann gerdi þetta sakir mikillar favizku, let hann þenna mann fullgera þat, sem hann hafdi upptekit, ok feck kuna sinum monnum at geyma.

Þegar hinn fatæki madr hefir af [hendi lokit[13] sitt offr, ferr hann brott[5] aa leid til sins [herbergis ok[6] heimilis. Ok sem hann er aa veginum, fellr or loptinu sem eitt staup edr stycki med vndarligri fegrd, ok festi sik[14] vid hans klædi, at eingi matti brott af[5] taka. Ok sem menn sau þetta, var sagt byskupi, at suo sem eitt gullstaup einkanliga fagrt ok dyrdligt hafdi fallit or [himninum ok dreift sik[15] ok fest vid klædi þessa bonda, ok þat matti med

[1] herbergiskarl *E.* [2] [hundratfalldt, huat sem honum væri *E.* [3] *tilf. E.* [4] hustru *E.* [5] *mgl. E.* [6] [*mgl. E.* [7] [aunguo orka sitt aptrhalld *E.* [8] [seint se, ok hyggr *E.* [9] gaum *E.* [10] [fer *E.* [11] kirkiunne *E.* [12] Mariu *E.* [13] [haundum latid *E.* [14] sua *E.* [15] [loptinu *E.*

ongri vel [brott af taka klædinv[1]. Byskupinn skilr þa rettliga, at þat er hinum fatæka manni af gudi gefit, ok lætr kalla hann þegar til sin. Sem sendimenn koma til hans, þickir honum vndarligt, er byskupinn vill hann finna, ok ferr þegar til hans. Sem byskupinn serr hann klæddan þessu klædi, ok hefir gerla heyrt[2] af honum allan þenna atburd, lofar hann gud ok spyrr eptir, ef [hinn fatæki madr[3] vill selia klædit. Hann segir sik vist vilia selia þat sakir sins fatækdoms, suo þo at hann vill ecki[4] i verdit taka vtan[5] hundrat kua. [Byskupinn verdr allgladr vid þetta ok lætr fa honum hundrat kva mot klædinv[6]. Bondinn tekr þetta allþaksamliga ok bindr saman kyrnar ok rekr heim til sins herbergis med miklum fagnadi. Enn er hans husfrv ser hann kominn heim med margar kyr, [uerdr hun ottafull ok spyrr sinn bonda, huadann komnar eru sua margar kyr[7]. Hann segir, at þetta er þat hundrat kua, sem hann hefir mot tekit þeiri einni ku, sem hann gaf [drottni ok Marie[8]. Sem hun heyrir þetta, idrazt hun sinnar otrv, ok iafnliga sem hun nytr truar ok einfalldleiks sins bonda med honum, lofar hun gud med fagnadi, einkanliga sakir þess at hann ombunadi suo opinberliga hans einfalldleik ok gerdi hana, suo[9] þo at hon væri overdug, hluttakari þessarrar ombunar med sinum bonda.

CLXX.

Vor frv gaf manni aptr sinn fot[10].

Þat er vidrkvæmiligt ok skylldugt, at Kristz brudr heilog almennilig kristni taki med vegsemd lof vorrar frv sancte Marie, fyrir huerrar hit myskvnsamazta ok dyrdligsta fullting hennar son Jesus Kristr veitir iafnliga læknidom siukum monnum.

A nockurum tima sem ymisligar þiodir sottu af otal-

[1] [eda list brott taka *E.* [2] *saal. E;* greint *D.* [3] [hann- *E.* [4] annat *tilf. E.* [5] enn *E.* [6] [*mgl. E.* [7] [*saal. E;* spyrr hun nu sinn bonda eptir *D.* [8] [Kristi ok Mariu *E.* [9] *mgl. E.* [10] Af siukum maunnum *Overskr. i E.*

ligum stodum ok borgum til kirkiu heilagrar guds modur Marie, þeirar sem er i borginni Vivaria[1], ok margir siukir menn feingu heilsu, kom þar millum annarra [einn siukr madr sa[2], sem þann krankleika hafdi i odrum fætinum, sem þeir kalla sacrum ignem. Hann bad gud ok hans modur med allri aluoru hiartans, at þau gæfi honum heilsu. Ok sem hann hafdi þar verit marga daga ok feck onga[3] framkuæmd sinnar bænar, fell fotrinn, [sa sem fyrr sogd meinsemd var i[4], brott af lærlegginum, þuiat hann villdi helldr missa fotarins, enn kueliazt alla daga sins lifs af sott þessa brvna. Litlum tima sidar sem [hinn kranki[5] madr var i fyrr sagdri kirkiu guds modur Marie, gret hann miok [ok kueinadi sakir sins krankleika, bidiandi med hiartaligum grat modur myskunnar, at hun hialpadi honum[6] ok taladi med þessum ordvm: „Heyr, hin milldazta drottning, iungfrv Maria! sakir huers er ek einn suo af ollum monnum, at ek treystandi þinni hialp er fyrirlatinn af modur myskunnarinnar, adrir feingu sina heilsu, en ek einn samt er vtkastadr fra þinni milldi. Wei mer veslugum, hveria mvnvt hefir[7] ek þa framit, er mik dro i suo mikla ofæru, gerandi mik rækan vmfram alla menn i þinu augliti, [harmar ek miok[4], harma ek þat, at[8] ek serr nv gert vid mik, ek em nu vtlægr fra hinni helguztv iungfrv Marie, hinni myskunsomuztu ok millduztu hialp.“

Ok sem hann talar þessa hluti [ok þessum lika[4], fellr aa hann suefn. Honum syndizt þa [i draumi[4], sem kona kæmi til hans, su sem suo var[9] fogr ok tigulig[10], at eingi iardlig skepna matti vid iafnazt. Hun strök[11] linliga[12] med sinni helgu hendi vm legginn aa þeim saara fæti, ok suo um fotarstufinn. Ok sem hann vaknadi, fann hann, at sa fotrinn, sem [hann hafdi adr sakir þess mikla krankleika

[1] Uinaria *E.* [2] [siukra manna einn sa madr *E.* [3] eigi *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [þessi *E.* [6] [saker sins sarleika *E.* [7] hefi *E.* [8] sem *E.* [9] einkannliga *tilf. E.* [10] tigurlig *E.* [11] strauk *E.* [12] um fotinn *tilf. E.*

afleyst legginum [1], var nu aptr gefinn fyrir hina myskunsomuztu [modur guds[2] Mariam, suo heill sem nockurn tima var heilaztr, [adr hann tok krankleika[3]. Hann lofar nu med miklum fagnadi vorn herra Jesum Kristum lausnara ok græðara heimsins ok hans modur Mariam, ok tier nu ollum þessa iarteign [, gangandi aa sina fætr[3].

Kann þat optliga til bera, at þeim sem gud vill hialpa, berr hann þa [hardliga med[4] krankleika eda odrum hlutum med leyndum sinum myskunnardomi ok lætr þa vm stund missa heilsu likamsins at bæta[5] suo sinar syndir, at sem þeir hafa med rettlæti[6] tekit hans radning bidiandi til hans stadfastliga, þo at hann dueli um stund þa at heyra, at hann grædi þa, synandi suo sinn matt ok oumrædiliga milldi til lofs ok dyrdar sinu helgazta nafni ok sinni modur Marie.

CLXXI.

Vor frv hialpadi fatækum manni.

Nockur fatækr madr, er Valterus het, atti heimili i þui þorpi er Brinlum[7] heitir vid Aquinensem kirkiu. Hann var einfalldr madr ok meinlaus, hann lifdi fatækliga ok vann ser ok husfrv sinni[8] til daglegrar atvinnu. A nockurum degi, sem hann geck berfættr vm þorpit, drap hann fætinum audrum vid stein. Hann verdr miok bradr [af þessum[9] sarleika ok nefnir diofulinn[10], segiandi at þessi steinn var i diofuls[11] nafni þar settr. Ok þegar sem hann hafdi [enn eigi talat þessi ord til enda[12], þa kennizt honum þuiligt[13], sem kastad væri brennanda vatni i hans andlit[14]. Hann vard þegar at standa kyrr, þuiat hann matti sik huergi hræra. Af hans augum hliop suo mikit vatn, at sakir þess matti hann ecki sia. Hann er nv færdr heim i sitt herbergi,

[1] [adr uar afhaugguinn saker þess mikla krankleika *E.* [2] [iungfru *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [med hardligum *E.* [5] þeir bæti *E.* [6] litillæti *E.* [7] Brinligu *E.* [8] ok syne *tilf. E.* [9] [uid þenna *E.* [10] *mgl. E.* [11] diofulsins *E.* [12] [uarla þetta sagt *E.* [13] þuilikazt *E.* [14] asionu *E.*

ok tekr hit vinstra hans auga syn, enn hit hægra er med ollu sionlaust. Oll hans asiona þrutnar [suo miok, at ecki sa hans augu, nef eda munn[1], suo at hann var likari þui skrimsli, sem einga liking lifanda kuikindis hefir, enn mannligri aasionu. Var hon engi likari enn blôdru þeiri, sem full er med vind. Sem fiorir dagar voru lidnir, tok nockut at minka[2] þessi mikli þroti, ok gerdizt þa aa allri hans aasionu raud kaun, ok hlupu[3] upp storar blôdrur, suo at allir, þeir er [saa, sogdu hann vera[4] likþran. Eptir þat færdizt allr [krankleikinn ok[5] þrotinn nidr i[6] likamann vm hans lendar ok allt nidr i tærnar, ok suo hôrmuliga var hann pindr, at [hans kne beygduzt[7], suo at hælarnir lagv vid þioin, ok dro hann suo hrædiliga[8] saman, at hann vard sem einn bôllr. Allr nedri blutr hans likama var sem daudr, ok hann kendi hans ecki, ok þo at hann veri steiktr i elldi, matti hann brenna, enn eigi [matti hann kenna sin. Þessi madr matti alldri komazt sialfr[9] or sinni sæng, eigi reisazt vpp at sitia, ok eigi matti hann snua ser [aa adra sidu, enn adr laa hann[5]. Horfdi hann þui iafnan i lopt vpp, vtan þa er hann tok i þat reip, sem vppi var yfir honum, at hann mætti þar vid snua ser. Hann hafdi þenna krankleika nærr vm fiogur aar, enn[10] husfrv hans ok son þionudu honum [iafnliga. Hann bad[11] ser olmusu af þeim dugandi monnum, sem [voru nærr hvsinv[12], at hann, ok þeir sem hann atti at fæda, mætti þar lifa vid. Kalladi hann vt vm þann glugga[13], sem var vid hans sæng, ok þo at vesold fatækdomsins ok hardleiki sottarinnar pinadi[14] hann saarliga, gerdi hann þo i sinum harmi ok krankleika iafnan gudi þackir ok bad dagliga fyrir þeim, er honum gafu sitt godz. Hann fastadi iafnan

[1] [miok, sua at hans augu saa ecki *E.* [2] minkazt *E.* [3] hliopu *E.* [4] [hann sau, hugdu *E.* [5] [*mgl. E.* [6] herdarnar ok *tilf. E.* [7] [hann knebeygdizt *E.* [8] hormuliga *E.* [9] [kendi hann. Hann komz alldri *E.* [10] at *E.* [11] [iafnan. Jafnliga bad hann *E.* [12] [foru um husin *E.* [13] glugg *E.* [14] pinde *E.*

ok leiddi þat sem hann hafdi mot gudi gert fyrir augu sins hiarta, bidiandi litillatliga [til guds[1] fyrir sinum syndum.

Sem nalgadizt sa time, er [gudlig milldi[1] villdi honum myskunna ok frelsa[2] hann af hertekningarbandi þessa krankleika, snuandi sinni reidi i myskunn, þa tok mikit at minka[3] hans megn bædi af sottinni ok suo af hans hardlifi, þuiat hann fastadi iafnliga[4]; var þa hit fiorda aar fra þvi, er hann feck krankleikann. Hann lætr nv bidia einn prest koma til sin, at hann mætti iata[5] honum sinar syndir. Enn sem prestrinn afsakar sik ok segizt eigi mega koma, sakir þess at hann hefir margt annat at gera, kærir hinn siuki madr sig [, ok þickir prestrinn vanrækia sik. Anduarpar hann nu ok gret[6] saarliga, snvandi sik med allri godfysi til hins hæsta kennimannz ok iatar honum sinar syndir, bidiandi litillatliga, at hann virdizt honum at myskunna, ok at hann mætti aa hinum fyrsta paskadegi, þa er allir kristnir menn skulu taka vors herra likam, makliga vid bua sitt hiarta þeiri helgvztv þionvstv. Þa skipadi hann ser sialfr fostu allt fra skirdegi[7], suo at hann aat ecki þadan af, til þess er hann hafdi bergt guds likam aa paskadaginn[8].

A sialfri nott drottinligrar vpprisu, sem hann laa vakandi mæddr af langri fostu, heyrir hann til þess stadar, sem Aquicinctum[9] heitir, hringia til ottusongs. Hann hefr vpp sitt hofud ok helldr vpp hondunum ok hneigir hofdinv i mot [fyrr sogdum stad[10] gudi til heidrs, lofandi milldi vors lausnara. Hann ser þa standa hia ser eina konu fagra ok virduliga at sia, suo klædda, sem hinni tignuztu[11] drottningu heyrdi. Hugsadi hann þat med ser, eptir þui sem hann iatadi sidan, at engi skepna aa himni ok[12] iordu mundi[13] verda mega fegri ok sæmiligri. Hun ser aa hann

[1] [gud *E.* [2] frialsa *E.* [3] mykiazt *E.* [4] optliga *E.* [5] fyrir *tilf. E.* [6] [fast ok grætr *E.* [7] skirþorsdegi *E.* [8] paskadegi *E.* [9] Aquiacianum *E.* [10] [stadnum *E.* [11] tiguligstu *E.* [12] eda *E.* [13] henni *tilf. E.*

ok spyr, huort hann sefr eda vakir. Hann segizt vaka. Hon sagdi: „Vel gerir þv, godr madr, er þu bidr þier iafnan guds[1] myskunnar ok leitar[2] eptir megni at gera god verk, latandi eigi af, þo at þu sert krankr ok vanmegn at gera gudi þackir. Wit nv, at heyrdar erv þinar bænir af gudi, ok nv er sa timi kominn, er þv skallt [af hǫnum þiggia þina heilsu[3]. Giorr sem ek minnir þig aa, ok lat færa þig i Aquicinctum, ok bid med ollum hug til guds fyrir þinni heilsu i kirkiu guds modur Marie fyrir hennar likneski[4], ok muntu fa myskunn gudligrar hialpar." Hinn siuki madr verdr miok ottandi ok mælti: „Frv, huer ert þv?" Hun suarar: „Eigi vardar þig enn at vita, huer ek em, enn vanræk eigi at gera, sem ek hefir[5] þier sagt, ef þv girnizt at fa heilsu þina." Eptir þat hvarf þessi syn[6] fra honum. Hann er nu settr milli vonar ok otta, ok er alla hina næstu viku efandi[7], huat hann skal gera, huort hann skal fullkomliga trva þessari vitran, gefr sig allan gudi i valld, enn segir engvm manni vitranina.

A hinum atta degi fra hinvm fyrsta paskadegi, þat er sa dagr, sem vor herra Jesvs Kristr vitradizt sinum lærisveinum at luktum dyrum eptir sina vpprisu ok syndi þeim sinar hendr ok sidu, þa vitradizt þessum siuka manni vakanda annan tima hin sama kona med somu aasionu ok bunadi, sem fyrr hafdi hun, ok minti hann aa, at hann vanrækti eigi þat, sem honum var [fyrr vitrad[8], biodandi honum, at hann efadi ecki þar vm. Sem hon hafdi þetta talat[9], hvarf hun brott. Hann verdr nu gladr, at[10] þessi vitran tedizt honum annan tima, at hann mætti[11] oruggr vm vera, at þat er eigi fals, ok kallar til sin prest ok segir honum alla þessa vitran. Prestrinn gefr honum þat rad, at hann lati þangat flytia

[1] gud *E.* [2] uid *tilf. E.* [3] [heill uerda *E.* [4] likneskiu *E.* [5] hefi *E.* [6] uitran *E.* [7] ottandi *E.* [8] [bodit ok sagt *E.* [9] mællt *E.* [10] er *E.* [11] matti *E.*

sig, sem honum var vitrad, efandi ecki vm gudligt fyrirheit. Hann gerizt nv fullkominn i at trva von sinnar heilsu, ok gefr sig allan i valld gudligri milldi, treystandi þar med arnadarordi [guds modur[1] Marie.

Hann lætr flytia sik til Aquicinctum til kirkiu sællar Marie. Lofar abotinn honum, at medan brædr sitia yfir mat, skal hans sæng standa fyrir haalltari, at hann bidi þar til guds ok vorrar frv fyrir hennar likneski, sem honum var bodit. Enn sem hann var þar kominn med sinni sæng ok hafdi bedit til guds litla stund, tekr hann hendinni til augnanna ok kallar med miklum fagnadi: „Min frv, heilog guds modir Maria! [Ek þackar[2] þier, at nv ma ek sia þina likneskiu. Hefir ek nv fengit syn[3] med þui auga, er vm fiogur aar hefir sionlaust verit.“ Hann var vtborinn, adr enn brædrnir kuomu i kirkiuna, lofandi gud ok hans modur fyrir sina milldi. Beid hann nu med fullu trausti sinnar heilsu. Þegar brædr hofdu sungit[4] kuelldsaung, var hann enn færdr i fyrr sagda kirkiu guds modur Marie, ok vakti þar vm nottina, bidiandi ser myskunnar. Sem sunginn var ottusongr ok dagr rann vpp, rann honum ok vpp dagsbrun gudligrar myskunnar, kendi hann þvi likazt milli skinzins[5] ok kiotzins, sem hans leggir ok fætr væri stroknir [med vætu, eda mavrar hlaupi upp ok nidr vm[6]. Þa gefr hann ser nu gott traust vm sina heilsu. Þa toku þeir knutar, sem saman hofdu dregit hans likam, at losna med mikilli brakan, þvi likazt sem þa er brotid er þurt hris, ok suo toku nockut [fætrnir at retna. Rettist[7] hann þa vpp ok sat, ok þuiat hann matti eigi leyna gledi sins hiarta, skridr hann aa hondunum[8] ok kniam til alltarissins, dragandi eptir ser þann sleda, sem hann var þangat i fluttr. Kallar hann iafnliga þessi somu ord:

[1] [uorrar fru sancte *E.* [2] [þacker giori ek *E.* [3] mina *tilf.* *E.* [4] ut sungit *E.* [5] skinz *E.* [6] [*mgl.* *E.* [7] [at rettazt leggirnir. Reistizt *E.* [8] haundum ok fotum *E.*

„Hialp mer, heilog Maria.“ Hann tok vm horn alltarissins[1] ok stod suo vpp aa sina fætr, ok sakir þess mikla fagnadar, er i hans hiarta var, villdi hann fara vpp aa alltarid at minnazt vid fætr likneskiu vorrar frv, [adr einn brodir, er þa kom i kirkiuna[2], tok hann ok leiddi þrim sinnvm vmkring[3] alltarid. Abotinn ok brædrnir verda fegnir, sem þeir sia ok heyra þessa iarteign. Lata þeir hringia ok syngia Te deum laudamus med miklum fagnadi. Vm daginn mot hamessu gengr hann med þeim processionem, suo at hann þarf eigi at leida. Brædrnir hafa hann hia ser nockura daga, at hann geri gudi ok hans modur þar þackir fyrir sina heilsu.

Eptir þat geck hann brott, berandi ser aa herdum þa sæng, er hann var þangat i færdr, eptir þvi sem sa siuki madr, er vor herra græddi ok baud, at hann skylldi bera sina sæng. Lofa allir gud ok hans modur, þeir er sia þann ganga, sem adr var kryppill, ok berr nu ser aa herdum þa sæng, sem fyrr var hann fluttr i. Þessi iarteign gerdist, þa er lidit var fra hingatburd vors herra Jesu Kristz .m[4].c. fimtigir ok atta aar, fimta idus Maij aa drottinsdag.

CLXXII.

Vor frv hialpadi iuda.

Judi einn [er Jacobus het[5] for or Lundunum i Einglandi til Vintoniam. Reyfarar[6] kuomv at honum aa veginum, þeir[7] gripv hann ok [fast lombdu[8]. Eptir þat færdu þeir hann i eitt fornt hus, sem komit var at falli. Sem þeir [hôfdu gert honum margar meingerdir ok rænt[9] hann ollu sinv godzi, bvndu þeir [hans fætr vid dyristafinn, enn hendrnar bundu þeir[10] aa bak, ok letu hann þar[11] eptir einn saman. Enn til þess at hann dæi eigi skiott,

[1] aa altarinu *E.* [2] [enn brædr kuomu i kirkiuna, ok einn brodir *E.* [3] umkringis *E.* [4] þushundrat *E.* [5] [Jacobus at nafne *E.* [6] Raufarar *E.* [7] ok *E.* [8] [lomdu fast *E.* [9] [giordu honum margar meingiordir ok ræntu *E.* [10] [hann *E.* [11] sua *E.*

61*

gafu þeir honum braud litid ok vatn vm þria daga, þviat þeir væntu ser at fa mikla peninga i hans vtlausn. A hinni þridiu nott, sem hann sofnadi litt sakir sinnar mædu, synizt honum i draumi kona virdulig at sia med suo [1] mikilli fegrd, sem eigi matti mannligr hugr ætla, hęnnar klædi voru huit sem snior. Hun gengr at honum ok slitr [sundr sterkliga [2] ǫll þau bond, er hann var bundinn med, [ok leysir hann [3].

Gydingrinn vaknar med miklum fagnadi ok serr [alla vega [3] vm sik, hyggiandi at, ef hann sæi þann, sem hann hefir [frialsan gert [4]. Hann ser nu eigi i draumi sem fyrr, helldr med likamligri syn vakandi, himinrikis drottningu [5] Mariam standa hia ser, ok af hennar birti skein allt [þat herbergi, sem þav voru [6]. Enn hann vendi sinum ottafullum augum til hennar ok spurdi: „Frv, hver [erut þier [7], eda hvadan hafit þer suo millt hiarta, at þier uilit hialpa mer [suo veslugum [8] i minni naudsyn?“ Hun suarar: „Ek em Maria, su sem þu ok þitt kyn hædit ydr til mikils ofagnadar, neitandi med kappi [9], at ek hafi fædt hialpara heimsins. Kom þu til min, ok mvn ek eptir minum vana veita þer gott mot [10] illum hlutum, ok leida þik fra villu til vidrkenningar sannleiksins. Mattu skilia, hversu haskaligt [11] þier er at lifa, sem þu hefir adr lifat. Ok til þess at þv [lifir betr ok kennizt vid [12], skulum vid ganga ut.“ Hann fylgir henni þangat, sem hun ferr fyrir. Þau koma at einum storum steini, ok bydr hun, at hann skal [þar upp aa fara [13] ok geyma gerla at þvi, sem hann ser [nidr i iordina [14]. Judinn gerir, sem honum var bodit. Hann ser, at iordin opnazt, ok þar i er hrædiligr dalr ok myrkr, þar stendr vpp af

[1] *mgl. E.* [2] [af honum *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [frelsadann *E.* [5] drottning *E.* [6] [husit ok herbergit, sem þau uoru inne *E.* [7] [ertu *E.* [8] [ueslum *E.* [9] miklu þraae *E.* [10] áá mote *E.* [11] haskasamligt *E.* [12] [kennizt fullkomliga uid, þa *E.* [13] [fara upp *E.* [14] [aa iordina nidr *E.*

logi sem af brennusteini. Þadan stod suo mikil fyla, at hann matti varla þola. Þar voru ok allar hinar grimmvztu ok hrædiliguztu[1] kualir. I þeim somum kuolum ser hann velltazt andir fyrirdæmdra manna, voru þar kueliarar ok pindu þær sarliga. Sem hann heyrir [þeira hörmuligan grat ok veinan[2], fellr hann nærr i ouit sakir otta.

Eptir þat er hann hefir heyrt ok sed þessa hluti, talar vor frv til hans: „Þessi myrkrastadr, þessi bruni ok allar þær[3] kvalir ero bunar þier ok þeim, er þier likiazt, vtan þier fyrirlatid skiotliga[4] otrv iuda ok takit kristiliga trv. Fylg mer enn, at ek syni[5] þier eigi sidr þa goda hluti, sem þier hafit tynt sakir blindleika ydvarrar otrv.“ Hun leidir hann þa aa eina stora hæd. Hann ser skamt i brott fagrt herad [ok biart at sia[6]. Hann kendi þadan svo sætan ilm, sem verda[7] matti af ollum[8] hinum dyruztum iurtum. Þar sa hann flocka heilagra manna fagrliga skinandi med biartri aasionu ok klædum, leikandi med ollum fagnadi, syngiandi gudi lof med sætum hliodum. Sem hann hefir leingi sed hier aa, mællti guds modir til hans: „Þessi dyrd er erfd þeira anda, sem leystar ero med blodi mins sonar Jesu Kristz, ok hana skaltu eignazt, ef þu villt[9] trva, at hann hefir tekit sannan likam[10] af mer. Far nu brott hedan, [ok skaltu i minne hallda þessi stormerki, sem þier eru birt þo at ouerdugum[11], ok geym at sidan, huat þier hæfir at gera.“

Judinn ottazt nv at koma annan tima i valld sinna ouina, ok for vm nottina allt til þess er lysti af degi. Kom hann þa til þeirar borgar, er Batha heitir, ok for til eins klaustrs ok sagdi priornum ok brædrunum allt þat, sem hann hafdi heyrt ok sed. Hann beiddizt at taka skirn ok retta trv, ok sem hann var skirdr, var hann kalladr Johannes.

[1] hrædiligztu *E.* [2] [þetta ok sier *E.* [3] pinur ok *tilf.* *E.* [4] skiott *E.* [5] syna *E.* [6] [*mgl.* *E.* [7] uera *E.* [8] *mgl.* *E.* [9] uill *E.* [10] likama *E.* [11] [*tilf.* *E.*

CLXXIII.

Fra kreptum manni, er feck heilsv[1].

Sa var einn þyverskr[2] madr vel ættadr, er suo var samankreptr allr hinn nedri hlutr hans likama, at hann matti eigi odruvis færa sik or stad, enn skrida aa hondum ok kniam. Ok þviat hans frændum var mikit erfidi ok [þungi at[3] honum, þottizt hann vera fyrirsmadr ok vanræktr af þeim, suo at hann villdi fyrir þann skulld[4] giarna fara i adra stadi. Hafa nærr allir menn[5] þann lost, at sidan madrinn færr þungan ok langan krankleika, at hans kæruztu vinir ok þeir, sem hann elskudu[6] adr, hata þann sem siukr er, ok fyrirlata[7] hann, þegar þeim leidizt at veita honum þionustu [eda kost[8]. Þessi madr dro sik med mikilli mædu aa hondum ok fotüm sækiandi marga ok ymissa stadi heilagra manna, væntandi at gudlig milldi villdi honum myskunna fyrir verdleik nockurs sins heilags mannz ok gefa honum heilsu. Honum er vitrad, at hann skal[9] fara vm hafit[10] til Einglandz, ok skal hann vtan ef fa þar heilsu i kirkiu guds modur Marie. Ok þo at honum syndizt miok þungt ok erfitt at taka aa sik þessa ferd[11], þa leitar hann þo vid eptir megni at komazt til Englandz, þviat mikil nodsyn skylldar mann[12] til at þola alla mædu, þa sem hann ma orka, ser til heilsu. Enn þviat honum var eingi stadr visliga[5] aanefndr, hvar hann mundi heill verda, þa for hann, þo honum væri[13] þat miok erfitt, til þeira kirkna, sem i ymsum[14] stodum voru helgadar guds modur Marie, bidiandi ser olmusu, þar til sem allt kiotid geck af leggiunum[15] ok knianum, aa huerium hann skreid, suo at ber voru beinin[5] eptir.

Sem gudlig milldi [vill veita honum hialp[16], kemr hann [eptir guds forsio[8] til þess kaupþorps[17], er Curdingos[18]

[1] Af krypplingi *Overskr. E.* [2] þyduerskr *E.* [3] [þungt af *E.* [4] *saal E;* stad *D.* [5] *mgl. E.* [6] *saal E;* elskadi *D.* [7] fyrirlita *E.* [8] [*mgl. E.* [9] skylldi *E.* [10] ut *tilf. E.* [11] mædu *E.* [12] manninn *E.* [13] yrdi *E.* [14] ymissum *E.* [15] beinunum *E.* [16] [uilldi letta hans pinu ok erfidi *E.* [17] þorps *E.* [18] Turdingos *E.*

heitir, vid þann stad, sem guds piningarvottr hinn helgi Jatmundus [Einglandz konungr[1] er grafinn i. I þessum stad er ein kirkia, su er helgut er sælli guds modur Marie. A nockurum degi, sem mikill mannfioldi sotti til [fyrr sagdrar kirkiu[2], ok hann var þar kominn med odrum siukum monnum, þa bidr hann med iduligum grat til hinnar millduztu huggunar[3] siukra manna himinrikis drottningar Mariam, sem hann var iafnan vanr, at hun vendi sinni myskunn til hans ok leti skiott fram koma þa heilsugiof, sem honum var heitin[4]. Þa toku þegar at losna þeir knutar, sem sinarnar hofdu samandregit, ok rettuzt hans fætr, eptir þvi sem fyrr hafdi verit. Þar af vard suo mikit brak, at allir undruduzt, þeir sem vid voru. Þessi madr, sem adr var kreptr, rettizt upp ok stendr aa sina retta fætr, ok kallar optliga aa sina tungu gratandi fyrir fagnadi med haarri rôddu nafn hialpar aumra manna, sinnar heilsu gefara[5] Marie, suo segiandi: „Fru sancta Maria, hin milldazta modir Kristz, hin dyrdligazta himinrikis drottning! ek gerir[6] þackir þinni ovmrædiligri milldi, at þu lavkt vpp augu þinnar myskunnar yfir mik veslugan, þiggiandi mer lækning af suo þungum krankleika.“ Ein iudakona, su sem nyliga hafdi skirn tekit, var vid ok sa þessa iarteign ok styrktizt[7] miok þar af i trvnni. Þessi madr, sem heill var vordinn, ferr heim til sinna frænda. Lofa allir gud ok hans modur, þeir sem heyra þessa fôgrv iarteign.

CLXXIV.

Herra villdi pina sinn þræl.

Einn þræll hafdi misgert vid sinn herra, suo at þar fyrir feck hann reidi hans. Herrann var suo grimmr til hans, at hann hugdizt suo skulu honum hefna, at allir, þeir sem [sia edr heyra[8] sagt fra, vndradizt ok ottadizt, þviat hann girntizt meirr, at adrir ottadizt hann

[1] [*tilf. E.* [2] [kirkiunnar *E.* [3] hugganar *E.* [4] *saal. E; gefin D.* [5] giafari (!) *E.* [6] giore þier *E.* [7] treystizt *E.* [8] [sææ eda heyrdi *E.*

enn elskadi. Kalladi hann saman nockura [1] sina kumpana, at þeir allir samt [mætti þvi skiotara aa finna þa pinu, ok tracterar med þeim [2], huersu hann skal kuelia þrælinn, at hann megi sedia aa honum sina reidi. Enn sem þeir tala her vm, þorir þrællinn ecki at lata sinn herra sia sik, helldr ferr hann til kirkiu ok fellr allr til iardar, bidiandi med taarum til guds modur Mariam, at hun hialpadi hans mali. Hann hafdi suo [fullkomit traust aa hennar milldi [3], at hann bad eingan [4] helgan mann fulltings vtan hana, þviat hann efadi ecki vm, at þat mætti honum nægiazt. Adr [5] hann hafdi sagt sina bæn til enda, [tok af honum allan otta, feck hann suo mikla huggan ok [6] traust, at hann vndradi, hui hann hafdi suo verit odiarfr.

Sem sa grimmi herra med sinu illgiornu radi dæmdi honum pinu, þa kom skiotliga til þeira einn sa madr, er sagdi þeim nockurn þann hlut, sem þeim þotti suo mikils verdr [7], at allir þeir stodu vpp ok skilduzt sin i milli, ok mattu alldri sidan minnazt þessa hlutar. Þrællinn ferr brott af kirkiunni styrktr med gudligri huggan [8] ok verdr nu gladr, sem einn hans kumpan segir honum þenna hlut. Hann synir sik nu oruggan sinum herra ok hefir sik i hans þionustu. Var hann alldri sidan onadadr [af honum eda nockurum odrum [9] vm þenna glæp [10]. Hann vard miok feginn ok þackar gudi ok hans modur Marie.

CLXXV.

Andadr klerkr vitradizt sinum kumpan [11].

Þeir voru tueir klerkar, sem sinn kumpanaskap bundu saman med miklum kærleik. Annar þeira andazt mot Allra heilagra messu ok er leiddr til pislarstada, hinn, sem lifdi, mæddi sik med dagligum grat [12], en bad

[1] *mgl. E.* [2] [tracteradi *E.* [3] [mikit traust aa henni *E.* [4] annan *tilf. E.* [5] enn *tilf. E.* [6] [feck hann suo mikit *E.* [7] um vert *E.* [8] milldi ok myskunn *E.* [9] [*mgl. E.* [10] hlut *E.* [11] Af siukum manni *Overskr. E.* [12] tarum *E.*

ecki fyrir honum. Eptir burdardag vors herra Jesu Kristz vitradizt hinn andadi þeim, sem lifir, aasakandi hann vm þat, at hann feck engar naadir fyrir hans grat. Hann segir, at huert aar steig heilug guds modir Maria nidr af himni med miklum fiolda engla til pislarstada a þeiri nott, sem hun fæddi guds son, ok leiddi brott med ser allar þær salir, sem kristnir menn lifandi[1] hofdu bedit fyrir a þeiri stund, sem Kristr fæddizt af hennar kuidi. „Su hin helgazta iungfrv steig nidr, sagdi hann, aa þessi iolanott, sem nu var næst, ok er hun tok þadan margar saalir med miklu valldi, hugda ek mik mundu niota þinna bæna, suo at hun mundi mik brott leida med odrum; en þuiat hun gerdi þat eigi, er audsætt[2], at þinn gratr, huerium er eingi bæn fylgdi, gerdi mer einga nytsemd fyrir gudi. En þuiat hin sælazta himinrikis drottning mun þat sama gera eptir sinum vana[3] aa þessarri nott drottinligs vpprisudags, er nu kemr [i aar[4], at leida brott or pislarstodum salir þeira manna, er hialpazt fyrir bænir kristinna manna a þeiri stund, sem Kristr steig nidr til heluitis, þa bid ek þig, at þu leitir vid[5] mik at frelsa [af þeim stodum[4] med þinum bænum ok grat. Skal þat til marks, ef ek vitrumzt þier eigi optar, at þa er ek holpinn.“ En þuiat hann vitradizt [alldri sidan sinum vin lifanda[6], þa profadi hann suo, [eptir þui sem truizt[4], at hann hafi[7] hialp fengit fyrir verdleik hinnar helgvztu iungfru Marie [med bænum[8] sins kumpans.

CLXXVI.

Bondi ok husfru œtludu heingia sik[9].

I nockurum stad var bondi ok husfru[10] hans, bædi godir menn ok trufastir, ok elskudu miok guds modur Mariam. Ovin mannkynsins ofundar[11] þeira goduilia, ok freistar fyrr[12] konunar, þuiat hann vissi hennar natturu

[1] *mgl.* *E.* [2] audsynt *E.* [3] at stiga nidr *tilf.* *E.* [4] [*mgl.* *E.* [5] *tilf.* *E.* [6] [honum alldri sidann *E.* [7] hefdi *E.* [8] [ok fyrir bæn *E.* [9] Af bonda *Ovsk* *E.* [10] hustru *E.* [11] ofundadi miok *E.* [12] fyst *E.*

vera ostyrkari, eggiandi hana, at hun hengdi sik [i snôru[1]. Eptir þat [tok hann at eggia karlmanninn aa, at hann geri þann sama glæp[2]. En huorki þeira uissi [þessa ætlan[3] med odru. Ok sem þau hôfdu optliga til leitad at [fullkoma þetta rækiliga verk[4], ok gudlig milldi hialpadi, suo at þau kuomu þui eigi fram, war þat einn dag, at huort þeira sagdi ôdru leyniliga þetta hit illa rad, sem þau hôfdu eptir[5] diofulsins aaeggian med ser stadfest, ok eggiadi huort þeira annat aa þat at fullgera.

Sem þau hafa buit snôrur[6] ok borit aa einn aas, ok bondinn ætlar fyst at heingia vpp sina konv, sem [hon bad, bad hann[7] hana [bera til sin, at hann drycki adr, af þui goda[8] mungati, sem þav attu i sinum kiallara. Hun mællti aa mot, en hann skylldar hana at fara[9]. Sem hann tekr vid mungatinu, gerir hann fyrir ser hinn helga kross ok dreckr i nafni heilagrar guds þrenningar ok guds modur Marie ok hinnar helgu Geirþrudar. Eptir þat er hann hefir druckit, ser hann aa þeim sama [stock, sem snôrurnar ero aa[10], sitia diofulinn. Hann [nôdgar sinni hustrv[11] at drecka mungatit i sama nafni, [ok þeigir yfir þui, sem hann saa[12]. Sem hun hefir druckit, sia bædi þau diofulinn sitianda aa [fyrra stocki[13]. Hann spyrr, særandi hann vndir ogn eilifrar fyrirdæmingar, fyrir hui hann sitr þar. Diofullinn gnistir tonnunum med hlatri, segiandi sik þa buinn at veita þeim lid at þvi verki, sem þav ætludu at gera. Þau kennazt nu vid, huersu þau ero hôrmuliga suikin med hans velum, ok idrazt sins glæps, gerandi gudi þackir, er hann let þau eigi framkoma þessum ogurliga glæp. Þionudu þau gudi trvliga, gerandi morg god verk alla sina daga. Af þessum

[1] [*mgl. E.* [2] [eggiar hann aa karlmanninn, at hann giore þetta sama *E.* [3] [þetta *E.* [4] [giora þenna glæp *E.* [5] med *E.* [6] *saal. E;* snôruna *D.* [7] [*saal. E*; hann bad *D.* [8] [at hun drecki adr af þui sæta *E.* [9] fyrst *tilf. E.* [10] [aase *E.* [11] [naudgar sinni husfrv *E.* [12] [*tilf. E.* [13] [þeim sama aase *E.*

hlut ma skilia, huersu mikla hialp kristnir menn fa optliga af þui at[1] minnazt hinnar helguztu guds modur Marie ok annarra heilagra manna.

CLXXVII.

Vor frv styrkti mann[2].

Svo er sagt, at sa var einn siukr madr [miog þvingadr[3] af pinu sins krankleika, er þat hugsadi iafnan, huersu hann mætti fela sina ond aa hendi Jesu Kristo ok hans modur Marie, at þa er hun færi brott af[4] likamanum, fordadizt hann fyrir þeira myskunn [kualir eilifrar fyrirdæmingar[5] ok mætti fa eilifan fagnad. Sem hann var miok ottandi vm sitt andlat ok vissi eigi, huat hann matti hellzt gera[6], þat sem honum væri til hialpar, þa vitrazt honum hin milldazta drottning frv sancta Maria. Hun spurdi, ef hann kendi hana. Hann segizt eigi kenna hana. Hin sætazta guds modir tok þa at gledia [med blidum ordum þenna siuka mann, sem adr var miok ottandi[7], ok mællti: „Ek er[8], sagdi hun, modir Kristz, modir myskunnar ok modir[9] milldi, ok ef þu leitar eptir stadfastliga med fullri[10] trv at fa myskunn mins sonar ok mina, muntu sannliga [fa hana[11].“ Hinn siuki madr beid nu gladr ok oruggr sins andlatz, styrktr med þessum ordum modur myskunnar, [trvandi at modir Kristz[12] mundi taka hans saal[13], sem hun færi brott af likamanum, ok leida til fagnada eilifrar sælu.

Sannliga er vorri frv þat vidrkuæmiligt nafn, at hun kallazt modir myskunnar, þviat hun fæddi i heiminn sialfan myskunnar brunninn vorn herra Jesum Krist, af huerium er Dauid syngr[14] i psalminum: Gud minn, myskunn min. Medr þvi at Kristr er vor myskunn ok modir þeirar

[1] þeir *tilf. E.* [2] Af siukum manni *Overskr. E.* [3] [er miok uar þungadr *E.* [4] or *E.* [5] [eilifar kualir *E.* [6] upptaka *E.* [7] [hann med blidum ordum *E.* [8] em *E.* [9] allrar *E* [10] fullkominne *E.* [11] [hana finna *E.* [12] [at moder myskunnar *E.* [13] aund *E.* [14] sua *tilf. E.*

myskunnar er heilug[1] Maria, þa skulum ver treysta, at su, sem fæddi myskunnina, mun oss hialpa i uorum nȯdsynium[2], þuiat suo sem omattuligt er at trva, at modir myskunnar fyrirlati nockurn, þann er til hennar bidr med sannri trv, suo er ok omattuligt, at sialf milldin hennar sonr Jesus Kristr, sa er ollum vill hialpa, neiti henni þat, sem hun vill af honum þiggia. Þessa myskunn feck Maria egipzka, er sakir sinna synda ok liotz[3] lifnadar var ræk[4] fra ollum dugandis mȯnnum, enn þegar hun idradizt sinna synda ok bad til guds fyrir likneskiu vorrar frv, feck hun [nadir ok[5] myskunn af gudi. Hinn versti gudnidingr Theophilus feck ok fyrir hennar bæn þessa somu myskunn, sa er sakir [girnd(ar) veralldligrar tignar[6] neitadi Kristi ok hans modur, gefandi dioflinum þar til sitt bref. Enn modir myskunnar þa honum nadir[7] af sinvm syni ok feck honum aptr þat [fyrirdæmda kaupmalabref[8], sem hann hafdi gert. Vitum ver sannliga af þuilikum hlutum ok morgum odrum, at ef ver elskum af [ollu hiarta[9] modur myskunnar, mun hennar son vor herra Jesus Kristr allt veita fyrir hennar ast, þat sem ver bidium skynsamliga, þviat fyrir enga sok adra gerdizt hann hennar son [, ok hana gerdi hann sina modur, at[10] hann veitti þui framar myskunn syndugum monnum.

CLXXVIII.

Vor frv hialpadi manni.

A nockurum tima var ond eins mannz, þess er miok var þrȯngdr af þunga sinna synda, leidd[11] fyrir domstol almattigs guds. Fiandinn stod annan veg[12] hann asakandi, ok sagdi suo til þeira godu einglanna, er honum villdu fylgia[13]: „Ecki hafit þier at gera med þessarri ond[14], þuiat hun aa at vera i minu valldi, hefir ek þar til morg

[1] uor fru sancta *E.* [2] naudsynium *E.* [3] liota *E.* [4] gior *tilf. E.* [5] [þegar *E.* [6] [tignar veralldligra girnda *E.* [7] ok myskunn *tilf. E.* [8] [boluada bref *E.* [9] [ollum hug *E.* [10] [enn *E.* [11] leiddr(!) *E.* [12] at *tilf. E* [13] hialpa *E.* [14] sal *E.*

sannindi ok vitni af ritningum.“ Gud sagdi til hans: „Huer ero þau?“ Pukinn suaradi: „Hit fyrsta er þat, sem sialfr þu taladir [þinum mvnni[1] til hins fyrsta mannz i paradiso. A þeim degi, sagdir þu til Adams, sem þu etr af þvi tre, skaltu deyia, ok med þvi at þessi madr er af þeim kominn, er atu þa fædzlu, sem þeim var fyrirbodin, skal hann sakir þessarra sialfs þins orda [at rettu[1] deyia med mer.“ Gud mællti: „Lofizt þier, madr, at suara fyrir þik.“ Hann þagdi. Þa mællti diofullinn enn: „[Þat asaka ek enn, vid þessa saal, at ek aa hana ok[2] fyrir þann skylld, at ek hefir hana hefdat mer, þviat hana hefir ek haft vm þriatigi aara. Hlyddi hann mer suo sem minn eigin[3] þræll.“ Hinn sem aa var kært þagdi. Enn sagdi diofullinn: „Ek ma hana[4] eignazt, þuiat þott hann hafi gert [nockura goda[5], þa ero þo hans illir hlutir miklu[6] stærri ok fleiri.“ En þuiat gud villdi eigi suo skiott fyrirdæma þessa[7] saal, gaf hann henni[8] atta daga frest, at aa hinum atta degi skylldi hann suara fyrir honum ok gera skynsemi fyrir ollum þessum hlutum. Ok sem hann var brott leiddr fra augliti drottins fullr med miklum otta ok harmi, kom i mot honum einn madr ok spyrr eptir, huer sok væri til hans hryggleika. Hann segir honum allt, huersu komit var hans efni. Hinn suarar: „Ottazt eigi, þuiat fyrir hinu fyrsta motkasti skal ek karlmannliga[9] veria þig.“ Ok sem hann spyrr, huert hans nafn væri[10], segir hann: „[Mitt nafn er[11] Veritas, þat er sannindi.“ Þessi madr fann annan, þann sem iatadi honum at vernda hann mot[12] odru þui, sem diofullinn bar fram. Segizt þessi heita Justicia, þat er rettlæti.

A hinum attanda degi kom hann fyrir domandann, ok kastar diofullinn þegar mot honum þvi fyrsta, sem

[1] [*mgl. E.* [2] [*saal. rettet;* þat asaka ek enn *D.;* uid þessa saal, aa ek ok hann *E.* [3] eiginligr *E.* [4] hann *E.* [5] [nockur god uerk eda goda luti *E.* [6] *saal. E;* morgum hlutum *D.* [7] hann ok hans *E.* [8] honum *E.* [9] *mgl. E.* [10] er *E.* [11] [Ek heiti *E.* [12] i moti *E.*

næst hafdi hann sagt. Veritas suarar: „Þetta ord, segir hann, sem þu hefir fyrir þier, talar eigi af dauda salarinnar i heluiti, helldr [af likams dauda. Vitum ver, at tuennr er daudi, þat er daudi likams ok daudi salar mannzins i heluiti. Er þat af þui einkanliga audsætt, at þott allir se skildir vndir þann dom, at þeir skulu deyia, þa fara eigi allir til heluitis, helldr[1] deyia þeir likams dauda, ok þessi domr hellzt iafnan, [þar sem hann[2] heyrir til dauda likamsins, en þat sem til heyrir andar daudanum, er aptr kallat fyrir vthelling blods vors herra Jesu Kristz." Pukinn sa nu, at hann var sigradr vm hit fyrsta sitt vpphaf[3], ok tok nu at kasta i mot honum annarri grein. Þar var vid Justicia ok suaradi fyrir manninn: „Þott þu hafir, segir hann, haft hann morg aar fyrir þræl, þa eignadizt þu hann alldre frialsliga, þuiat hann gaf sik fyrr gudi; sagdi hans skynsemi iafnan i mot hans framferd[4], harmandi at hann þionadi suo grimmum herra." Madrinn hafdi nu eingan verndarmann at suara til hinnar þridiu greinar. Þa mællti gud: „Taki[5] skalir ok se [vegnar, huort[6] meira mega hans god verk eda ill." Weritas ok Justicia sogdu til hins synduga mannz: „Snu þinu trausti af ollum hug til modur myskunnar, er sitr hia sialfum drottni, ok bid hana hialpa þier." Sem hinn syndugi madr bidr hana hialpar[7], teliandi vpp þa hluti, sem hann hafdi gert henni til þionustu ok dyrdar, kom himinrikis drottning honum til hialpar ok studdi[8] sinni hendi i þa skalina, sem i voru þau fa god verk, sem hann hafdi gert. Diofullinn leitar nu at hafa nidr odrum megum[9] med ollu megni, enn modir myskunnar hellt suo nidr sinni skaal, at hin skaalin ok pukinn med reis [i lopt[1] vpp. Frelsti vor frv suo þenna syndvga mann. Sem hans saal hverfr

[1] [*mgl. E.* [2] [þat sem *E.* [3] frammkast *E.* [4] framferdum *E.* [5] Takit *E.* [6] uegit, huor *E.* [7] hialpa sier *E.* [8] hann ok ueik *tilf. E.* [9] megin *E.*

fyrir hennar bænir aptr til likamsins, skiptir hann vm sinni framferd, ok lifir vel gerandi idran sinna synda.

CLXXIX.

Vngr madr bolvadi Kristi ok hans modur[1].

I þeim stad er Lausoncia[2] heitir var nockur vngr madr, sa er einn tima, sem hann sat[3] i tauernishusi med sinum kumpanum ok kastadi tenningum, ok honum fell illa, lastadi hann sialfan gud ok allt þat, sem af honum var, þar med bannadi hann ok fyrirsmadi himinrikis drottningu Mariam. Þessi illuiliugi madr nefnir til[4] serhuern hlut fra hennar hofdi allt til briostzins ok boluar. Ok sem hann bannar hennar helga kuidi, þeim er bar þann blezada[5] aavoxt, sem kom i nafni drottins, þa deyr hann þegar med skiotum ok ogurligum dauda. Sem hans fadir heyrir þat, ferr hann [or þeim stad, sem hann var[6], med mikilli sorg ok grat at grafa sinn son. Nockur hans granni, sa er litlu adr hafdi andazt, [kom i mot[7] honum ok segir: „Hrygdar erindi[8] ber ek [til þin, son[9] þinn er daudr eilifum dauda, þviat hann bannadi Kristi ok hans modur, ok [þat skal þer[10] til marks vm þetta[4], at þu mvnt finna hans hræ sem[4] skorit sundr eptir midium hryggnum allt [ofan or hofdinu[11], ok hiartat sprvngit i tuö med mikilli fylu ok vog.“ Sem hinn framlidni madr hafdi þetta sagt, huarf hann brott, enn fadir hins dauda[12] fann hræ sins sonar, sem hann hafdi sagt.

CLXXX.

Kona fæddi barn i sio.

I þeim stad er heitir Tumba er kirkia heilags Michaelis engils smidud. Þessi stadr stendr i hafinu. I þeim stad fellr siorinn vt ok [at landinu[13] med ogurligvm bylgium, ok eigi flædir hann sem i odrum stodum eda fellr vt

[1] Af manni er gudlastadi *Overskr. E.* [2] Lausoncra *E.* [3] uar *E.* [4] *mgl. E.* [5] signada *E.* [6] [*mgl. E.* [7] [uitrazt *E.* [8] tidinde *E.* [9] [þier, sonr *E.* [10] [þui skal til marks *E.* [11] [or hryggnum ok i hofudit *E.* [12] andada *E.* [13] [inn *E.*

smaam [1], helldr gengr hann aa land med storum bylgium ok hrædiligum gny, suo skiott sem fors falli, suo at menn komazt [opt nauduliga [2] vndan. Verdr fiaran [3] tueim sinnum aa daginn, suo at þeir sem vilia sækia til [kirkiu heilags Michaelis, mega þa fara þangat þurrum fotum [4].

A nockurum hatidardegi sialfs eingilsins [5], sem margr lydr sækir til hans kirkiu, ok menn voru nærr aa midium sandinum milli landzins ok kirkiunnar, þa heyrdu þeir ogurligan gny af siofarbylgiunum, er aa land fellu. Med þessu folki var ein fatæk [6] kona, sv er var med barni, ok komit var at þeiri stund, sem hun atti [7] at fæda. Enn er allir hlaupa til landz, sem aakafazt mattu, nærr sem vitlausir væri [8], vndan suo miklum haska, var þessi kona eptir ein samt, matti hun eigi suo skiott fara sem adrir menn sakir sins krankleika. Ok med þui at hun hafdi þa tekit lettasott, kallar hun med hòrmuligum grat ok bidr menn hialpa ser, [en huer uilldi sier forda [9], ok let engi sem heyrdi hennar kall. Sem hun ser enga von mannligs fulltings, vendir hun sinni von til gudligs traustz, kallandi [med hiartaligum [10] grat til guds ok hans modur Mariam ok hins helga Michaelem engils. Lydrinn stendr nu aa landi ok ser vpp aa, er [11] siorrinn gengr [med ogurligum bylgium [12] yfir þessa konu. Hallda allir hondum til himins bidiandi til guds ok hans modur med hiartaligum [13] grat fyrir konunni.

Sem allt folkit bad til guds, kom vor frv guds modir iungfrv Maria, ok eptir þui sem konunni syndizt, steypir hun sinni kyrtilsermi yfir hana ok hlifdi [14] henni suo i þeim [ogurliga bylgiugangi [15], at af ollu þui hafi, sem yfir henni var, kom [eigi einn hinn minzti [16] dropi.

1 *tilf. E.* 2 [naudugliga upp *E.* 3 *saal. E;* siorrinn *D.* 4 [kirkiunnar, megu þa fara um þurann sand *E.* 5 Michaelis *E.* 6 *mgl. E.* 7 barnit *tilf. E.* 8 menn *E.* 9 [*tilf. E.* 10 [hiartaliga med hormuligum *E.* 11 at *E.* 12 [*mgl. E.* 13 hormuligum *E.* 14 hlifir *E.* 15 [ogurligum bylgium *E.* 16 [eingi *E.*

I þessum stad fæddi hvn son, [veraudi þar[1] suo ottalaus sem hun væri i husi, allt til þess er siorrinn fell vt [annan tima[1], ok hun matti ganga, huert er hvn villdi. Konan kemr nu til landz med sinum syni, ok su, er ein var eptir latin i sionum, tedi nu ollum[2] vndarliga syn ok iarteign, er hun kom med barni sinu af siofarins haska. Fyrr sǒgd kona ferr ok med henni folkit til kirkiu heilags Mikaelis, ok segir brædrum, er þar þiona gudi, þessa aagætu iarteign himinrikis drottningar guds modur Marie. Er þa hringt, ok syngia allir lof gudi ok hans modur [med fagnadi[3].

CLXXXI.

Vor frv lifgadi einkason husfreyiu.

I Gallia er eitt munklifi, þat sem helgat var guds modur Marie. Sækir þar til mikill fioldi folks bidiandi [hina dyrligstu frv fulltings i sinni nǒdsyn[4]. Milli annarra manna kom þar optliga ein kona, su er ser[5] atti bonda, ok vakti þar iafnliga bidiandi til guds. Þessi kona var obyria, harmadi hun þat miok, er hun matti eigi barn geta. Hun bidr optliga [aa þann hatt til vorrar frv[6]: „Til þin fly ek, [min frv[1] hin milldazta modir myskunnar, ok til þinnar milldu[7] gæzku bid ek i minni vesold. Þu veitz, min frv, huat mitt hiarta girnizt at þiggia, þuiat ek er suo aum kona, at ek ma engan aavoxt gera[8] af minum kuidi, ok þar fyrir hefir ek skomm ok brigsli, suo at ek þori varla [mik at syna[9] milli þeira, sem [ek er kunnig[10]. Mik angrar miok þetta lif, ok mer er leitt liosit, nottin er mer elskulig, ok myrkrin ero [vidrkuæmilig minum beiska harmi[11]. Heyr, hin godgiarnazta modir, þenna minn grat, ok þu, brunnr myskunnar, þuo af fleck þessa brigslis. Heyr, vppraas allrar milldi, þu ert hunangi

[1] [*mgl. E.* [2] *tilf. E.* [3] [Marie *E.* [4] [til hinnar dyrdliguztu drottningar iungfrv Marie *E.* [5] *mgl. E.* [6] [til guds ok uorrar fru aa þenna hatt *E.* [7] millde ok *E.* [8] geta *E* [9] [at synazt *E.* [10] [mik kenna *E.* [11] [mier uidrkuæmilig *E.*

sætari, daugg minn munn ok mina ond med dropa þinnar myskunnar ok tempra hennar beiskleik. Þu ert huggan harmandi manna, hugga minn harm, ok þu, hin milldazta drottning, er bædi ert mær ok modir. þigg af þinum sæta syni vorum herra Jesu Kristo, þeim sem þier veitir þann heidr, at hann nitar[1] þier ecki þat sem þu bidr, at sa sami, er fordum gaf hinni gomlu Saare, er alla sina daga var obyrla, son, gefi mer ok af nogleika sinnar myskunnar barn med [bonda minum[2]." [Þessi kona talar optliga þessi ord ok þeim lik eigi minnr med sinu hiarta enn munninum i guds augliti ok hans modur[3].

Sem hun bidr optliga[4] hins sama, duelr eigi modir myskunnar leingi at veita henni sina bæn. Getr fyrr sogd kona [eptir sinni fyst son med sinum eiginbonda[5]. Ok sem hann er fæddr, gledst hon med oumrædiligum fagnadi, [bædi sakir þess at brigsli ofrioleiksins, sem hon hafdi leingi þolt, var nu af þuegit, ok suo hins at hun var vordin modir suo frids sonar fyrir verdleika guds modur Marie. Enn myrkra fullr endir, sa er skiotliga hrapadi fram, suo at ecki matti fyrir ætla, dockuir þat fagra ok skemtiliga vpphaf hennar sonar, þuiat hann tekr krankleika, sem hann liggr i vôggu, ok deyrr skiotliga[6]. Modirin verdr suo oglôd, sem hun se særd til dauds[7], ok flytr likam sins sonar til fyrr sagds klaustrs[8], ok bidr fyrir sinum syni med hiartaligum grat aa þenna hatt: „Heyr, min frv[9], mina bæn! Þu ert mitt traust næst gudi, þu ert min huggan. Modir oendiligrar[10] milldi, til þin sækir ek enn steypandi fram morg taar i þinu augliti, knyiandi hurd þinnar milldi med stadfastri bæn. Hoi[11] mer veslugri, huer ohamingia mer hefir til handa[12] borit! Modir myskunnar[13], sakir huers villdir þv suo

[1] neitar *E.* [2] [minum eiginbonda *E.* [3] [*mgl. E.* [4] iafnliga *E.* [5] [sier son *E.* [6] [enn litlu sidar deyr þessi sueinn *E.* [7] dauda *E.* [8] munklifis *E.* [9] heyr *tilf. E.* [10] oendaligrar *E.* [11] Auui *E.* [12] *mgl. E.* [13] milldinnar *E.*

gera? Til huers gaftu mer son ok villdir hann suo skiott taka brott fra mer med bradum dauda. Ek [truir, væntir ok treystir, at vtan efa[1] mattu þiggia þeim[2] lif, þo at hann se nu daudr, [sem þu lezt verda mann, þa er hann var adr eingi[3]. Gef nu aptr veslugri sonarlausri[4] modur sinn son, ok lat mik enn mega kallazt modur, er tynt hefir suo sætu nafni [i dauda mins einka sonar[3]."

Sem hun taladi þessa hluti ok vakti alla nottina aa bæn til guds, kemr lifs kueiking ok hiti i limv sueinsins, su sem brott rak[5] daudans frost, ok þat barn, sem adr var dautt, syndi sik nu fullkomliga lifa med hræring likamsins[6], [þeiri sem þat matti[3]. Sem modirin kennir þat, gengr hvn til at profa þat, sem henni syndizt. Hun skilr nv, at hennar son lifir. Verdr hun nv i fyrstu miok ottandi, eptir þat grætr hun af fagnadi ok vendir sinni sorg i [gledi ok[3] fagnad. Frægd þessarrar iarteignar flygr bædi nærr ok fiarri, vekiandi marga vpp at fara ok profa sannleik iarteignarinnar med sinni syn. Allir vndrazt ok fagna, lofandi sinn skapara, þann sem þa ma lifga, er adr eru daudir, ok þar med hans modur Mariam, er ollum helpr, er til hennar kalla med ollu hiarta i sinum nódsynium[7]. Þessi kona ferr i sitt hus med sinum syni[8] lofandi vorn herra Jesum Kristum ok hans modur.

CLXXXII.

Kona spann a Mariumessu[9].

Vidr þa borg er Nouiomensis heitir, var fatæk mær, su er ser feck mat ok klædi med list ok erfidi sinna handa. Hun spann [einn tima aa hatid[10] drottinligrar bodanar, ok vokuadi þradinn med sinum hraka bregdandi i munn ser, sem konur ero opt vanar [at gera, er þær spinna[3]. Enn þann sama þrad festi þegar vid hennar

[1] [trvi ok ek uænti, utan ef *E.* [2] honum *E.* [3] [*mgl. E.* [4] *mgl. E.* [5] tok *E.* [6] likama sins *E.* [7] naudsynium *E.* [8] fagnandi ok *tilf. E.* [9] Af meyiu einne *Overskr. E.* [10] [*saal. E*; aa eina hatid einn tima *D.*

tungu ok varrir[1], ok vard þat allt suo fast, sem saumat væri saman. Munnrinn tok nv at þrutna, ok tungan matti sik ecki hræra sakir mikils sarleiks ok þrota. Sa hraki, er safnadizt i hennar munni, sakir þess at tungan ok varrirnar voru suo bundnar, at [þau mattu[2] honum eigi vt spyta, tok nv at falla [iafnliga vt sem froda af[3] mvnninvm. Mærin gret ok vissi eigi, hvat hun skylldi gera. Hennar frændr færdu hana til heilags Eligium, at hun mætti þar nockura likn fa af gudi. Enn þeir foru [aptr, suo at ecki gerdizt til[4]. Eptir þat var hun færd til [klôstrs guds modur Maıie i hofudkirkiuna[5], þar sem er byskupsstoll Nouiomensis kirkiu. Þar leysti gudlig myskunn bond hennar varra ok tungu i augliti lydsins, er vid var bidiandi fyrir henni. Lofudu allir gud ok hans modur himinrikis drottningu Mariam.

CLXXXIII.

Vor frv hialpadi iudakonu.

Ein iudakona tok suo hardan krankleika, sem hun skylldi fæda barn, at hon gerdizt nærr at komin dauda. Þær konur, sem yfir henni satu, ottuduzt miok, ok þotti henni einkis[6] annars von i suo þungri sott enn daudans. Sem hun pinadizt[7] suo i tuefolldum[8] siukdomi likamsins ok hiartans ottandi vm sinn burd, skein yfir hana himneskt lios, ok med liosinu taladi rodd til hennar suo segiandi: „Kalla aa modur Jesu, ok munt þu frelsazt, kalla aa nafn Marie, ok muntu heil verda.“ Liosit hverfr brott, enn kraptr [orda vors lausnara[9] stadfestizt i [hiarta iudakonunnar[10], ok kallar hun trvandi aa gud af[11] ollu hiarta nefnandi hatt nafn Marie, ok þegar fædir hun son, ok tok af henni alla sottina. Sem konurnar, er vid voru, heyrdu þetta nafn, er þeim var litt at skapi, gerdu þær

[1] uarer *E.* [2] [hun matti *E.* [3] [froda or *E.* [4] [sua aptr, at hun feck eigi heilsu *E.* [5] [klaustrsins *E.* [6] einskis *E.* [7] pindizt *E.* [8] tuifolldum *E.* [9] [ordanna *E.* [10] [briosti iudakonunne *E.* [11] med *E.*

sik reidar akafliga ok ædduzt mot henni, ok ef eigi hefdi guds[1] milldi til sed, hefdi þær þar drepit hana. Enn vor frv hialpadi henni, suo at hun gat komizt or hondum [þeim hinum grimmum þionustukonum[2]. Sem [þeir dagar voru lidnir[3], er hon skylldi hreinsazt af barnburdinum eptir iuda logum, tok hun sina sonu ok flydi med þeim til kirkiu. Let hun skirazt ok trvdi aa Krist, neitandi at færa likamligar fornir [eptir Moyses logum. Sidan tok hun sott ok andadizt ok for til guds[4].

CLXXXIV[5].

Vor frv hialpar framlidinni konu.

Sw var ein iungfru, er vm alla hluti fram elskadi ok var godfus i þionustv guds modur Marie, enn med diofulsins aaeggian var hon af einhverium manni, þeim sem hans limr matti kallazt, spillt. Hun kendi sik vera med barni, ok er sa timi kom, at hun atti at fæda, orvæntir hun, at hin sæla Maria mvni vilia henni hialpa. ok þorir þvi eigi at bidia hana myskunnar. Deyrr hun af þessum krankleika ok er leidd til pislarstada. Sem hun kemr þar, ser hun heilaga Mariam, sem hun syndi sik henni þar til þess, at hun villdi þa hafa traust nockurt eda von til at bidia hana hialpar. Enn er vor frv ser hana enn ottazt, sagdi hun: „Fyrir hveria sok lætr þu enn eigi af at orvilnazt hialpar af mer, þar sem ek heiti ok er modir myskunnar? Er ek buin at suara fyrir minum syni þinna vegna.“ Hun styrktizt nu af blidu ok milldleik meyligra orda ok feck þa myskunn, sem hun leitadi miok seint eptir. Frialsadizt hun af pinvm fyrir verdleik guds modur Marie. Er i þessum hlut synt, at einginn skylldi orvænta hennar myskunnar, hversu syndugr sem hann er.

[1] gudlig *E.* [2] [þeira *E.* [3] [sa time uar lidinn *E.* [4] [sem Moyses laug budu *E.* [5] *Denne Legende, som ikke findes i E, er tagen af D2.*

CLXXXV.

Vor frv var i husi fatækrar konv, enn hia rika manni fiandr.

Prestr nockur, sa sem hafdi eina kirkiu, var miok rikr at iordum ok odrum audæfum ok sæmdi[1] sik rikuliga. Var hann mikils [virdr af ollum[2], enn hann var eigi minnr fullr af laustunum enn rikr[3] at veralldar godz[4]. Þat bar til, at tueir menn lagu krankir i hans sokn, i sinu herbergi huor þeira, var annar hinn rikazti burgeis, enn annar ein fatæk eckia. [Hardr krankleiki þrongdi huorntueggia, en þar med pinadi eckiuna mikill fatækdomr[5]. Hennar herbergi var litid ok herfiligt, ok eingi var henni til þionvstu vtan ein litil mær, hennar sæng var med gras ok kastat yfir[6] herfiligu klædi. Sa riki madr la i storri holl aa blautum dunklædum, var yfir hans sæng silkikullt ok dyrir vefir. Hans husfrv, synir ok frændr ok vinir stodu yfir honum at gledia hann, allir hans sueinar ok allt þat folk, er aa hans gardi var, þionudu honum sem sinum herra. Fyrr sagdr prestr kemr til hans med morgum klerkum at tala fyrir honum þa hluti, sem hans ond væri[7] nytsamligir, hann huggar hinn siuka mann heitandi honum fyrir aflausn ok likn sinna synda, ok hugdizt suo mundu[8] fa peninga af hans testamento.

Sem prestrinn talar vid hinn audga mann, kemr þar einn madr ok segir, at su fatæka eckia er komin at andlati, ok hun bidr, at henni se gefinn vors herra likami[9]. Hann heyrir, huat þessi madr segir, enn vanrækir i hiartanu ok fyrirsmarr at koma til þessarrar eckiu, þviat hann [hugdizt mundu[10] fa peninga af þeim audga manni. Enn er hann dvelr at fara, talar diakninn til hans ok segir hrædiligt vera, at gud hefni þeim hardliga aa efsta domi, sem vanrækia saluhialp fatæks mannz, ok þui er nodsyn[11], segir hann, at lata þessa eckiu fa vors

[1] klæddi *E.* [2] [hattar madr *E.* [3] *mgl. E.* [4] godzi *E.* [5] [*mgl. E.* [6] einu *tilf. E.* [7] uoru *E.* [8] skylldu *E.* [9] likamr *E.* [10] [hygzt munu *E.* [11] naudsyn *E.*

herra likam[1], adr enn hun dæi. Prestrinn verdr miok reidr [vid þetta[2] ok svarar honum med hordum ordum suo segiandi: „Se hier fagrt rad ok af mikilli vizku vtgefit, at ek skula fyrirlata þenna duganda mann, [er ek em skylldr at veita alla þionustu[2], en fara til hreysis þeirar fatæku eckiu.“ „Lat þik þetta eigi angra, sagdi diakninn[3], ek vil fara til hennar, ef þu villt senda mik, ok gefa henni vors herra likam ok fela gudi aa hendi hennar ond.“

Sem prestrinn bydr, at hann skuli fara, tekr hann med ser corpus Cristi ok ferr til hus eckiunnar. [Hier verdr vndarligr hlutr[2]. Þegar sem hann stigr inn vm þroskulldinn[4], ser hann mikit lios i husinv. Hin milldazta drottning guds modir Maria er þar, ok med henni tolf iungfrvr, hun hefir einn linduk ok þerrir sveita ok dvpt af andliti [hinnar siuku konv[5]. Diakninn verdr miok ottandi af þessarri syn ok þorir eigi at ganga nærr, þar sem himinrikis drottning var. Hin litillatazta iungfrv Maria snyrr[6] i mot honum blidliga, ok sem hun ser, at hann berr guds likama, fellr hun aa kne ok meyiarnar[7], þær sem med henni voru, dyrkandi þann litillatliga, er hun fæddi af sinum hreina likam. Sem hun ris upp, byrr hun diakninum sæti ok bydr honum blidliga at sitia, bidiandi hann eigi ottazt. Hann setz nidr ok talar fyrir eckivnni þat, sem hennar salu var nytsamligt[8] til hialpar, ok skriptar henni. Eptir þat gefr hann henni helga þionustu syngiandi þar med psalma[9] ok annat, þat sem til heyrir, bidiandi at gud sendi[10] sina helga eingla at taka hennar ond. Enn sem hann þagdi ok hafdi vtsagt þenna song, talar ein iungfrvin [vid vora[11] frv ok mællti suo: „Min frv, sakir huers skulum ver hier [duelia suo leingi[12], þuiat hun mvn ecki suo skiotliga andazt.“ Hin

[1] likama *E.* [2] [*mgl. E.* [3] *saal. E;* diaknit *D.* [4] þrauskolldinn *E.* [5] [eckiunnar *E.* [6] snyzt *E.* [7] med henni *tilf. E.* [8] nandzynligt *E.* [9] *saal. E;* psalmin *D.* [10] henni *tilf. E.* [11] [til uorrar *E.* [12] [leingr dueliazt *E.*

sæla Maria suarar lagt [ok blidliga. ok snerizt til meyianna[1] suo segiandi: „Fôrum[2] brott, dætr minar, ef þier vilit, þviat ek veit, þegar sa timi kemr, er gud vill, at hon andizt.“ Wid þessi ord ferr vor frv brott, ok [fylgia henni[1] meyiarnar.

Diakninn vard fagnadarfullr [i sinu hiarta[1] af þessarri vitran ok ferr skiotliga til husa hins audga mannz, [þar sem hann hafdi skilt vid prestinn[1]. Þegar sem hann[3] kemr i dyrr hans herbergis, er hann sleginn med miklum otta, þuiat honum syndizt, sem allt þat hvs væri fullt med[4] suortum kottum miok storum ok hrædiligum, hlaupandi innan vm husit ok þo optligazt at reckiu hins audga mannz. Engi madr sa þetta vtan diakninn ok hinn audgi madr, kalladi hann optliga, at hans þionustumenn skylldi[5] reka brott þessa kottu.

Diakninn hefir sik brott sem skiotazt or þessum stad, miok ottandi af þessi syn, ok hugsar, [huersu olik þessi syn er hinni fyrri[6]. Hann kemr nv til hus eckiunnar, at hann huggadi[7] hennar krankleika [med nytsamligum fortolum[1]. Himinrikis drottning var þa þar komin, sem hun hafdi heitid, þuiat hun vissi, at þa var kominn sa timi, er hin fatæka eckia skylldi frelsazt [af myrkuastofu likamsins[1]. Hann gengr inn, ok sem [hann ser vora frv ok meyiarnar med henni[8], kalla þær hann til sin sem sinn heimoligan mann, ok bydr vor frv honum enn at sitia. Nu felldi miok krankleika at hinni siuku konv, ok þui bad diakninn litillatliga vora frv, at hon bydi, at hennar ond skilizt[9] vid likaminn[10]. Siofar stiarna ok himinrikis port guds modir Maria sampinizt[11] nu eckiunni, ok fyrir hans bæn snyzt hun til hennar ok mællti: „Ottazt eigi, hin helga saala, gack vt af þinum likam[12]

[1] [*mgl. E.* [2] Farim *E.* [3] *tilf. E.* [4] af *E.* [5] skylldu *E.* [6] [olik syn er þessi eda hin fyrre *E.* [7] huggi *E.* [8] [uor frv ok meyiarnar sia hann *E.* [9] skilldizt *E.* [10] likamann *E.* [11] sampindizt *E.* [12] likama *E.*

ok stig med mer sælliga vpp til himinrikis, at þu rikir at eilifu med helgum monnum guds.“ Ok þegar sem salin skilz[1] vid likaminn, tekr vor frv hana ser i fadm. Meyiarnar glediazt af dyrd þessarrar eckiu. Guds modir ok hennar meyiar fara nu til himins med ondina ok færa hana fyrir vorn herra. Er henni gefin eilif dyrd fyrir sitt þol ok meinlæti, er hun hafdi i verolldinni sigrandi hennar illzku.

Diakninn ser [þessa fogrv ok fagnadarfullu[2] syn, þa er hann syngr yfir likinu. Ok sem hann hefir vtsagt liksonginn, ferr hann enn til hus hins rika mannz, at hann segdi prestinum, at hin fatæka eckia[3] var ondut. Hann gengr inn ok ser milli þeira manna, er standa hryggir[4] yfir hinum audga manni [otalliga blamenn stora ok hrædiliga[5]. Voru þat myrkra hofdingiar dioflar. Einn þeira var [miklu stærri enn adrir[6], hans raust var hrædilig ok ogurlig asionan[7], hann hafdi [i hondum ser[8] storan iarnkrok ok krækti honum gegnum kuerkr hins audga mannz. Þessi vesla ond, sem nv var at komin eilifum dauda, ottazt miok, matti nv eigi fe eda veralldligr rikdomr hana leysa fra pinu[9]. Daudinn þrongvir miok þessum auma manni, stirdna fætrnir ok allr likaminn, hann gnistir tonnvm, [ennit ok[10] andlitid folnar, enn briostid andvarpar mædiliga. Þessi blamadr dregr at ser hardliga þann krok, er hann hellt aa[11]. Hinn siuki madr remiar hrædiliga, ok suo let hann sitt vesla lif. Þeir, sem hia standa, leggia saman hans augu [ok uarir[12] ok nasir, ok gera mikit hareysti ok grat [reytandi sitt haar, enn þo fa þeir eigi hialpat[12] þeiri veslu sal med þessum hlutum.

Sem diakninn ser þetta, fellr hann nærr i ouit ok þegar vitrazt honum drottning meyianna ok fadmar sinn

[1] skilldizt *E.* [2] [þa fagnadar *E.* [3] kona *E.* [4] hrygguer *E.* [5] [otalligann fiollda blamanna *E.* [6] [stærstr *E.* [7] *mgl. E.* [8] [ser i klom *E.* [9] pinum *E.* [10] [*mgl. E.* [11] *tilf. E.* [12] [*tilf. E.*

vin suo segiandi: „Minn kærazti, ottazt eigi! þessir veslu[1] andar skulu ecki mega þier meina, [ok þeira illzka skal þier eigi mega illt gera[2], þuiat þier er fyrirbuin eilif dyrd.“ Diakninn styrktizt ok ris upp, [sem hann heyrir þessi ord himinrikis drottningar[2], ok fellr til fota henni gerandi henni þackir, sem verdugt var.

CLXXXVI.

Vor frv hialpadi borgarmanni.

Einn kastali, er Jvention[3] heitir, er skamt fra borg Avrelianensi. Þar er kirkia sv, sem kastalamenn hafa gert gudi til heidrs ok hans modur Marie. A nockurum tima sem hermenn satu vm stadinn, ok borgarmenn þottuzt nærr yfirkomnir, safnadizt saman allr lydr med konum ok börnum til fyrr sagdrar kirkiu, treystandi meir fulltingi [vorrar frv enn sinvm afla, ok stodu litillatliga fyrir likneski[2] guds modur, bidiandi hana hialpar med mvnni ok hiarta. Sem þeir hafa bedizt fyrir, hafa þeir med ser likneskit, setiandi þat sinum ovinvm til otta enn ser til verndar yfir port borgarinnar. Einn af borgarmönnum stendr at baki likneskiunni i portinu ok skytr aa sina motstödumenn ok drepr marga menn af þeim. Einn af hermonnum, sa er ser, hvar hann leynizt, mællti: „Þu, hinn versti hundr, skallt hafa dauda i stad, vtan þu farir brott or portinu ok latir vpp borgina, mvn þessi likneskia, sem þu treystir, þier ecki hialpa.“ Hann skaut [nu, ok stefndi orin aa þann midian, sem aa murinvm stod[4]. Her verdr vndarligr hlutr: likneskit[5] vorrar frv hof vpp kneit[6] ok setti mot skotinu, suo at þar stod [faust i aurin[7]. Frelsti guds modir suo fra haska þann, sem henni treysti. Hann fagnar sik fagrliga frelstan fra haska ok sendir þegar orina i gegnum þenna mann, er lastadi[8] guds modur ok fyrirsmadi hennar likneskiu.

[1] uerstu *E.* [2] [*mgl E.* [3] Auennon *E.* [4] [aurinne, ok stefndi aa hann midiann *E.* [5] likneskia *E* [6] sitt kne *E.* [7] *saal. E;* fast i skotid *D.* [8] nafn *tilf. E.*

Þessi iarteign verdr nu skiott kunnig vm allan herinn, kalla nv allir ok segia, at guds modir berizt fyrir[1] þeim, er stadinn byggia. Sem þeir, er sækia at stadnum, heyra þetta, verda þeir hræddir vndrandi þessa iarteign, ok leggia af ser vopnin, biodandi frid ok sætt borgarmǫnnum. Ganga þeir inn i kastalann med litillæti til kirkiu vorrar frv ok offrvdu þar miklu godzi, heitandi med suardaga, at þeir skylldu[2] alldri þadan af strida aa þann kastala. Allt til þessa dags stendr su likneskia i þeim sama stad halldandi upp knenu, ok stendr þar enn i[3] ôrin.

CLXXXVII[4].

Af iuda syne.

Þa uar einn smasueinn son iuda nockurs, er lagdi sinn kumpanaskap uid annann smapillt kristins manz son, ok sem hann for med sinum frændum til kirkiu at heyra tidir ok helga messu, uandiz iudasonriñn at ganga med honum i kirkiuna. I þui sama mustꝫeri uar likneskia guds modr Marie sua gior, sem hun hafi sier i fadmi sinn son uorn herra Jesum Kristum, hun uar buin med þeim bezta kost, sem nockur pentur ma giora. Huern tima er iudasonrinn geck fyrir skriptina, hlo hann i mot henni saker sinnar bernzku sem sinne modr.

Þath bar til aa fyrsta paskadag, sem hins kristna manz son tok uors herra likama, at son iudans geck til altaris med honum ok tekr þa somu þionustu. Ok sem prestrinn tekr braudit af alltarinu, snyzt þat i blodugt kiǫt, sua at iudasonrinn ser. Tekr hann þat sama af prestinum ok uardueitir heillt i sinum munni, þar til sem hann kemr heim ok synir þat faudr sinum ok modr sua segiandi: „Nu megi þier sia, at þeir, sem hæda skærleik kristiligrar truar, eru i mikilli uillu ok otrv. Er nu timi at fyrirlata uillu ok otru, enn taka heilaga retta

[1] med *E.* [2] skylldi *E.* [3] *tilf. E.* [4] *Denne Legende findes i denne første Bearbeidelse kun i E. Jfr ovenfor S 71.*

tru, þuiat ek hefi nu profat þat, sem kristnir menn taka af alltari i brauds liking uera sannann guds likama, sua at þit megit þat profa. Hefer ek þat sama kiot yckr at færa ok tia til hialpar yckrum aundum.“ Fader sueinsins uerdr akafliga reidr ok asakar sinn son segiandi: „Þegi ok lat af at tala þuilika hluti, at eigi uerder þu pindr med makligum[1] dauda, sakir þess at þu fyrirsmaar log ok tru þinna fedra.“ Þessi pilltr helldr kallmannligann hug i ungu briosti rekandi brott allann otta ok suarar: „Trui þit eigi, ef þid uilit, enn alldri skal ek saker nockurs hlutar fyrirlata þat, sem ek hefi profat suo opinberliga satt uera, ok þott þier uilit pina mik eda drepa, uotta ek þui fyrir ollum monnum, at ek skal kristinn uera.“ Þau giorduzt meir full af reidi ok grimmleik, sua at þau mattu uarla styra sier fyrir reidi. Kalladi fadir sueinsins til sin mikinn fiollda iuda ok seigir þeim alla þessa hluti.

Toku þeir allir samt þat raad at kasta þessum sueini, er stadfastr uar i guds tru, i loganda ofn. Enn þessi sueinn geck um midiann logann heill fagnandi ok lofandi gud med fogrum lofsaungum, ok sagdi: „Drottinn minn, þu profadir mik med elldi, ok fanzt eingi illzka med mier.“ Mikill fiolldi kristinna manna ok iuda kemr samann at sia þessa iarteign. Uard mikil þræta þeira aa millum, adr kristnir menn taka sueininn or elldinum. Sem þeir spyria, huersu honum uar, medann hann uar i loganum[2], segir hann: „Su sama frv, sem i kirkiunne sitr yfir alltarinu, geck med mier inn i logann, ok uar sua blid til min sem min moder, uardueitandi mik af ollum hita ok bruna elldzins med hulning sinna klæda.“ Kristner menn uerda miok gladir, sem þeir heyra þetta, enn mikill fiolldi af iudum fyrirlata sina uillu ok taka retta trv, lofa huorutueggiu gud ok hans modr Mariam.

[1] maklikum *Cd.* [2] ok *tilf. Cd.*

B[1].

Þat er sagt, at aa einhuerium paascadegi var at tidum med kristnum monnum gydingsson einn. Ok er adrir menn skyldu taka corpus domini, þa geck gydingssoninn ok til altaris at bergia. Enn yfir altarinu var skrifat likneski Marie guds modr, aa þann maata formerut sem sueinninn Jesus siti i kniam henni. Enn er gydingsson kemr til altaris, þa syndiz honum, sem þat barnit, er skrifat var yfir altarinu, lægi nidri fyrir prestinum, ok tæki kennimadrinn i brott af likama sueinsins þat, er hann offradi lydnum, ok bergdu allir af þui dreyrgu holldi. Sidan for hann heim ok segir fodr sinum, hvat hann hafdi giort, ok þottiz goda ferd farit hafa. Enn fadir hans varþ uid sua odr ok ærr, at hann gripr sveininn kastandi honum i ofn brennanda. Enn er modir sueinsins vard þessa vis, þa liop hvn æpandi ok kallandi, ef nockut mætti duga sueininum. Enn þa kvomv kristnir menn ok finna sueininn sitianda i ofninum heilan ok obrunninn, ok spurdu, huerio sætti. Hann suarar: „Kona su er ek sa i dag sitia yfir altarinu, hvn sat her fyrir i ofninvm takandi mik i fadm ser ok sueipadi at mer klædum. Hefir ek þess sidr kent hita edr meins af eldinum, at ek hefir aldri sælli verit aa minne ęvi.“ Enn allir, þeir er sa edr heyrdu, gerdu gudi þackir ok sælli Marie. Sidan spvrdu þeir gydinginn, ef hann vildi trua aa Krist Marie son ok taka skirn, enn hann neitadi þuerliga. Þa var honum kastat i þann sama ofn, ok brann hann þar vægdarlaust til bana. Enn sveinninn tok skirn ok modir hans ok fioldi gydinga, þionandi æ sidan sonnum gudi lifanda ok rikianda, honum se lof ok dyrd vm allar alldir.

C[2].

. . . . . . oss med prestinum þionustu, sem ver

[1] *Den samme Legende efter St*[2]. [2] *Slutningen af samme Legende efter en anden Recension i D2, Begyndelsen mangler.*

gengvm til alltaris. Hun hialpadi mer rekandi brott fra mer allan hita ok bruna, suo at eigi kenda ek nockurn reykiarþef.“ Kristnir menn skildu þa, at su, sem honum hafdi hialpat, var guds modir Maria. Þeir toku ivdann fodur sueinsins, þann sem honum kastadi i elldinn, ok kôstudu honum i þann sama ofn. Brann hann þegar allr vpp aa einni litilli stundu. Sem menn sa þat, dyrkudu gud bædi iudar ok kristnir menn. Toku margir iudar retta tru, þeir sem sa ok heyrdu þessa iarteign.

CLXXXVIII[1].

Af tyrkneska haufdi.

A þui landi, er fyrr meir uar kallat Partia enn nu er kallat Tyrkland, uoru þar atian riki. Fyrir þeim rikium redu styrkuir menn, ok þat er sagt, at þar hafi sidann opt uerit styrkuir menn ok agætir. Þar uar einn riddari, sa er miok bar af odrum monnum fyrir uænleiks sakir ok allra iþrotta, hann uar mikils uirdr af konunginum, hann uar ættsmar madr. En þuiat konungrinn sa þat, at hann uar dyggr ok buinn til allrar þionustu, þa giordi konungrinn hann þriggia hundrada hofdingia. Litlu sidar lagdi hann þocka aa konungsdottr, ok hafdi hann uppi ord sin ok bad hennar. Enn konungrinn sagdizt eigi uilia gipta dottur sina þeim manni, sem sua uar ættsmar sem hann. Ok sem riddarinn heyrdi þetta, lagdizt hann i reckiu af þui stridi, sem hann feck af hennar ast. Hann laa marga daga i reckiu af þessi hugsott. Þa giordizt þat til tidinda, at konungsdottir tok sott ok andadizt. Lik hennar uar smurt dyrum smyrslum ok klædt dyrligum klædum, ok eptir þat lagt i marmarasteinþro. Enn er riddarinn spurdi andlat konungsdottr, þa spratt hann upp or reckiunne ok for þangat, sem likit uar iardat. Hann lauk upp steinþrona ok lagdizt nidr hia likinu hina næstu nott, sem hon hafdi andazt. Hann atti uidskipti uid likit, sem þa

[1] *Denne Legende findes ikke i D. Jfr. ovenfor S. 140.*

mundi, at hun uæri lifs. Eptir þat stod hann upp ok lauk aptr steinþrona, suo sem adr hafdi uerit, ok sidan for hann brott. Eptir þat uard hann heill þessarar sottar, sem hann hafdi adr.

Enn er eigi leid langt þadann, þa þotti þeim monnum, er þar geingu hia, sem madr mællti i grofinne ok steinþronne. Þeir ræddu þa um medal sin, fyrir hui þetta mundi sæta. Ok þa heyrdu þeir, at kallat uar i leidinu aa þessa leid: „Þeir er mik sia, munu illa mega, enn þeir er mik sia eigi ok ek fylgi, munu sigr hafa.“ Enn er konungi uar þetta sagt, þa sendi hann þiona sina til steinþroarinnar ok mællti, at þeir skylldi luka upp steinþronne ok uita, huat þar uæri tidt. Þeir giordu sua. Ok er þeir luku upp steinþronne, sa þeir, huar laa manzhofut hia liki konungsdottur, ok uar þat kuikt. Enn þegar hofudit sa þaa, þa fiellu þeir daudir nidur. Konungrinn sendir adra menn þessa erendis, ok foru þeir sem hinir fyrri. Menn hrædduzt miok þessi undr. Konungrinn sendir nu riddara sina ok mællti[1], at þeir skylldi hylia andlit sitt med klædum, sua at hofudit mætti huergi sia þa bera. Þeir giordu sem konungrinn baud, ok gaatu þa nad hofdinu. Þeir færdu þa konungi hofudit, enn hann lagdi mikla uirding aa hofudit ok hafdi mikinn atrunat aa þui. Hann tok þa miok at fremia sik i bardaugum styrktr af fianda fulltingi suo miok, at hann hafdi sigr i huerium bardaga, ok let bera fyrir sier þat boluada hofut sem merki. Ok þegar sem þat uar aa lopt fært, þa urdu allir menn hræddir ok ottafullir, þeir er þat sau, af þeim diofuls krapti, er þui fyllgdi. Tyrkia konungr uann margar borgir ok kastala med þessum hætti, sem nu uar sagt, ok uard hann af þui uidfrægr.

Enn er suo hafdi framm farit þria uetr, at hann hafdi sigr i huerium bardaga, þa fystizt hann at heria til Myklagardz ok bio morg skip til þessarar ferdar. Grickia

[1] ml'u *Cd.*

konungr spurdi þessa hersaugu. Þa kuaddi hann sier þings i borginne ok leitadi rads uid kennimenn, huersu med skylldi fara þess, er[1] uænligazt uæri, at þeir mætti sigrazt aa þeim mikla fiandaher, er þangat uar uon. Kennimennirnir gafu þat raad, at allr borgarlydr skylldi fasta .iij. daga ok syngia hatidliga letaniam at ollum kirkium, þeim sem i borginne uoru, ok bidia sua gud myskunnar af ollum hug. Sua uar giort, sem kennimennirnir mælltu. Tyrker foru med miklum skipaflota til Miklagardz, ok uar þat aa þridia degi uiku, er þeir sigldu at borginne. Prestr nockr uar þann tima i Miklagardi, sa er miok dyrkadi hina helgu guds modr Mariam, hann saung at Mariukirkiu, þeiri sem þar uar i borginne, hann uar uanr at dyrka guds modr likneski, þat er þar uar i þeiri kirkiu, sem hann uardueitti. Þessi prestr eggiar borgarmennina þess, at þeir seti likneskiuna ut aa borgaruegginn mot ofridi heidingia. Sua uar þat giort, sem hann baud, ok uæntu kristner menn þess, at hin sæla Maria drottning mundi drepa uilia med syn sins likneskis þann diofulskrapt, sem leyndizt i hinu tyrkneska hofdi. Þui trudu þeir, at hun mundi þat auduelliga mega giora, ef hun uillde. Enn er Tyrker nalguduzt borgina, þa færdu þeir hofudit aa lopt, sem þeir uoru uanir, ok ætludu þa enn, at þeir mundi auduelliga sigrazt aa sinum motstaudumonnum sem fyrr. Enn þar brast þeim i nockut um þat mal, þuiat þa er hofudit kom aa lopt ok þat sa likneski heilagrar guds modr Marie aa borgaruegginum, þat er suo uar giort, sem hun hefdi drottinn uorn Jesum Kristum sier i fadmi, þa fell hit tyrkneska hofut nidr aa sioinn med mikille hneyking. Þa giordizt þat til tidinda, ath særinn tok at uella sem uatn i katli umhuerfis skip þeira. Ok af þeim mikla hita leysti i sundr skipin, þuiat bædi bradnadi lim ok tiara, su sem saman hellt skipunum þeira, ok tyndiz otaululigr

[1] at er *Cd.*

fiolldi heidingia. Enn er guds kraptr ok heilagrar guds modur Marie hafdi suo hrundit þessu hinu illa hofdi ok ollum þeim her, sem þui fylgdi, til heluitis kuala, þa giordu hofdingiar Myklagardz med ollum lyd ok kennimenn med klerkum þackir almattigum gudi ok heilagri guds modr Marie fyrir þann hinn agætliga sigr, er þeim uar ueittr. Þeir toku þat i uanda sinn at hallda hatid[1] guds modr Marie huern þridia dag uiku i minning þess agætliga sigrs, er gud ueitti þeim aa þridia degi uiku fyrir uerdleika hinnar sællar meyiar Marie.

CLXXXIX.

Barn retti bravd at licneski (Marie).

Spira er frægr stadr ok miok rikr. Þar er likneskia sællar guds modur Marie sitiandi med sinn son, su er suo lagt stendr, at smaborn megu vel taka til. Nockurn tima sem einn smapilltr fylgdi þangat modur sinni, er hun bad til guds, ser hann likneskit ok hyggr, at þat se lifandi kona ok hafi barn i fadmi ser. Hann brytr nockut af þui braudi, sem hann hafdi i hendi ser, ok gengr [fyrir skriptina[2] rettandi bravdit at likneskivnni yors herra, ok talar þau ord, sem þyuérsk[3] born ero vôn i fyrstu, sem þau nema mal: Pupe, papa! pupe[4], papa! Sem likneskian hrærdi sik ecki, tok hann at fadma hana ok kyssa, bidiandi sinn bodsmann med grat eta med ser, ok sagdi optliga þessi somu ord: Pupe, papa, [pupe, papa[5]! Suo segizt, at vm sidir tok likneskia hins himneska[6] smasueins Jesv sinvm hondvm vm hals sueininum fadmandi hann[7] blidliga, ok talar til hans þessi ord: „Pupe, grat eigi, þuiat eptir þria daga skalltu eta med mer.“ Modirin ottazt miok, sem hvn heyrir ok ser þetta, ok segir iarteignina einvm [gomlum kanvnk[8], er þa kom þar. Hann vndirstod vitrliga þenna hlut ok

[1] hatidliga *Cd.* [2] [at likneskiunne *E.* [3] þyduersk *E.* [4] pape *E.* [5] [pape pupa *E.* [6] almattiga *E.* [7] hans hals *E.* [8] [goduiliugum munk *E.*

sagdi: „Geym vandliga pilltinn, þuiat hann mvn ecki med þier vera vpp fra fyrr sogdum degi.“ Barnit tekr þegar febres ok andazt innan þriggia daga. Trvizt utan ef, at [þat skemti ser med þeim saklausum sueinum, er i Bethleem voru drepnir[1].

CXC[2].

Af rikri frv.

I Bretlandi uar ein sæmilig husfrv rik at ueralldar godzi ok tiginnar ættar, hun elskadi ok tignadi eptir allri sinni kunnuztu ok godfysi modr myskunnar Mariam ok ueitti henni dagliga litillata þionustu. Konungrinn elskadi þessa frv ok virdi mikils, ok tok hann optliga herbergi i hennar husi, ok allir hans hofdingiar ok beztu menn toku hana uel ok sæmiliga, þuiat hun uar godsidug ok hæversk um alla hluti. Þat bar enn til aa nockurum tima, at konungrinn sendi menn sina til hennar ok segir, at hann mun skiotliga þar koma. Sem hun heyrir þat, sendir hun sina menn at rannsaka sina kiallara, at þeir sæi um, huersu vinnazt mundi dryckr til ueitzlunnar. Sem þeir koma aptr til sinnar fru, segia þeir, at þeir fundu mikinn dryck i hennar kiollurum enn nærr aungvann þann, sem til heyrdi i þvilikri ueitzlu, þuiat þar uar litill miodr, sua at ecki uar uon, at hann ynnizt yfir konungsbordinu. Frvin uerdr miok oglaud, sem hun heyrdi þetta, ok ueit eigi, huat hun skal giora. Snyr hun nu ollu sinu trausti til guds ok hans modr Marie, bidiandi þau hialpar i þessari sinni naudzyn. Fer hun nu til kirkiu ok fellr framm fyrir alltari vorrar fru ok taladi þessum ordum: „Heyr, drottning allra hluta, ek bidr, at þu myskunner ok hialpir mier skiotliga i þessi naudzyn, þiggiandi af þinum syni, at sa litli dryckr, sem ek hefi, uinnizt uel konunginum ok hans monnum. Heit ek þui, at ek skal hedan af þa giora enn framar med

[1] [hann skemtir sier med þeim bornum, er i Bethleem uoru drepin *E.*

[2] *Denne Legende findes ikke i D. Jfr. ovenfor S. 108 No. 25.*

ollum goduilia þina þionustu." Sem hun hefir sua sagt, fer hun brott treystandi, at heilug guds modir muni ueita henni huggan. Konungrinn kemr nu skiotliga, ok tekr hun uid honum med fagnadi ok ueitir honum nogliga allann kost. Uanzt sa litli dryckr, sem hun hafdi, i nog konunginum ok ollu þui folki, sem þar uar komit. Matti þar sia undarligann hlut, þuiat huersu mikit sem af uar tekit þui keri, er dryckrinn var i, þa minkadizt alldri. Þessi goda kona lofadi gud ok hans modr Mariam fyrir þessa iarteign, er med þeim sama sinum syni uorum herra Jesu Kristo lifir ok rikir um allar alldir uerallda. Amen.

B[1].

Hvsfru ein rik ok audig uar i borg þeiri, er Brictannia heitir, hun uar miok ætstor hafandi mikla virþing af kongi, þaa kongr opt sæmiligar veizlur at husf(r)uinne. Hun elskadi hardla miog, sem vera aatti, fru sanctam Mariam. Sua bar til einhuernn tima, at kongsmenn kuomu til husfruarinnar segiandi naalæga sins herra þarkuomu. Hun tekr þui feginsamliga ok bydr sinum monnum at sysla vm tilfarng veizlunnar sem bezst, buandi allan aurgata. Enn er vm dryck var syst, þa feckzst mungaat ærit, enn miodr var sua litill, at eigi maatti endazst upp aa kongsbordit. Hun vard miog hrygg vid þetta ok lætr þo eigi hia ser lida hinu bezstv orrædi sækiandi traustit þangat, sem (i) nog uar til, ok geingr til kirkiu fyrir altari sancte Marie guþs modr, ok mælti med aahyggiu þuilik ord med knefalli framm berandi: „Heyrdu, drotning himins ok iarþar ok allra luta, mina bæn, mer miskunn veitandi, skiott skipandiz vidr mina nardsyn, þat þiggiandi af syne þinum Jesv Kristo, at dryckr sa, sem sæmiligr er tignum manne at veita, taki þann varxt, er at nogv megi uinnaz." Sidan geingr husfruin i brott þui treystandi, at drotningin mane henni

[1] *Den samme Legende efter St*^{2}.

sina bæn vera veitandi. Sidan kemr kongrinn, ok tekr husfruen hardla gladliga med honum, ok uar af þui keri byrlat ollum at kongsbordi, er adr þotti eyfit eitt i vera. Var þar ok ǫllum vt af, þeim er at veizlunni voru, nogliga af feingit. Enn þa er sua micill fioldi manna hafdi drvckit, sa mest er mest vildi, þa þottuz skeinkiarar eigi sia þurd aa ok undruduz miok. Enn er husfrvin visse, huat titt uar, þa þackadi hun gudi ok sælli Marie, huat henni var veitt.

CXCI.

Vor frv hialpadi sinni þionustukonu.

Vid borg Attrebatensem var ein iungfrv, su sem alin var ok vppfædd i þeim sama stad. A nockurum [degi suo[1], sem hun geck ein samt at skemta ser vm grasgard fodur sins ok modur, witrazt henni drottning meyianna guds modir Maria, suo sæmiliga klædd sem drottningu[2] heyrir. Hun skein[3] med biortu liosi. Jungfrvin ottazt miok þessa syn sakir ostyrkleika sinnar natturu ok alldrs, ok vissi eigi, huat hun skylldi af ser gera. Wor frv talar til meyiarinnar[4]: „Veizt þu, hver ek em?“ Hun suarar lagt med otta ok segizt eigi vita. Hin helgazta iungfrv segir: „Ek em guds modir Maria.“ Mærin styrktizt ok dirfdizt nockut vid þessi ord ok mællti: „Min milldazta drottning! huar fyrir er þat, at þu villdir virdazt at koma til min þinnar minztu ambattar?“ Guds modir suaradi henni blidliga: „Wit, at ek hefir þik valit mer til þionustukonu, ok til þess vitradizt ek þier, at ek byd þier þa hluti, sem þier ero hialpsamligir[5]. Ek byd þier, at þu halldir [oskoddum þinum meydomi suo i likam sem med[6] hiarta, ok leidir þik fra ollum oleyfiligum girndum veralldarinnar ok likamsins eptirlifi. Ok þo at fadir þinn ok modir vili þik manni gipta, skalltu eigi samþyckia þeira vilia, ok ef þu vill mik hafa þier

[1] [tima *E.* [2] til *tilf. E.* [3] skin *E.* [4] hennar *E.* [5] nytsamliger *E.* [6] [blomstr þins meydoms sua i likama sem i *E.*

til hialpar ok fulltings i ollum stodum[1], þa varazt, at eigi virdir þu meira munut likamsins enn hreinleika þinnar saalar[2]." Sem vor frv hefir suo sagt, hverfr hun aa brott. Mærin trvir þessi vitran ok vill þo engvm hana segia.

Sem hun var giptandi fyrir alldrs sakir, leggr einn vngr madr mikinn astarhug[3] til hennar ok bidr fodur ok modur meyiarinnar gipta ser hana. Þav erv ovitandi þeirar vitranar, er tedzt hafdi þeira dottur, ok iata hinum vnga manni at gera hans vilia [her vm[4]. Jungfrvin minnizt nu, hvat vor frv hafdi henni bodit[5] ok segir alla vitranina fodur sinvm ok modur, ok at hun vill eigi ok ma eigi giptazt. Þau aasaka hana med reidi virdandi einkis[6] þessa syn, ok neyta þess valldz, sem fadir ok modir hefir yfir sinum dætrum, segir[7] at hun skal giptazt, [ef hon vill, ok þo at hun vili eigi, ok eigi þvi sidr, þo at hun tali mot eda leiti vndan at flyia ok moti at standa[8]. Sv sem adr hafdi iatad at hallda hreinlifi, er nv nodgvd[9] at giptazt, ok hennar hreinlifi mundi nu hafa fleckazt, nema hon feingi[10] hialp gudligrar myskunnar.

Nu sem allir hlutir, þeir sem brullaupinu[11] til heyrdu, eru fylldir eptir siduana, þa [er þessi iungfrv ok fyrr sagdr ungr madr[12] leidd i eina sæng. Voru þau suo saman langan tima, at huert sinn er hann villdi fremia likams losta med henni, vardveitti vor frv suo sina þionustukonu, at hann matti alldri fram koma sinum vilia. Hann harmar þetta miok, ok ma heitleiki hans girndar eigi af lata þeim hlut, sem tendrazt hefir i hans hiarta. Hvat er þat sem fvl lostasemi illz mannz skammizt[13] at hugsa eda gera? Sem hann var vppkueiktr med sinum rongum girndvm, bardizt hann naliga mot guds myskunn

[1] hlutum *E.* [2] salu *E.* [3] astarhita *E.* [4] [*mgl. E.* [5] uitrad *E.* [6] einskis *E.* [7] segiandi *E.* [8] [huort sem hun uill eda eigi *E.* [9] naudgat *E.* [10] skiotliga *tilf. E.* [11] brudlaupinu *E.* [12] [eru þau *E.* [13] skammazt eigi *E.*

ok vilia, ok villdi eigi af lata at misgera, ok hugdizt fagnadarlaus[1] med nockurri slægd ok list skulu gera mega, at hann mætti fremia sina munut suo faheyriliga, sem varla væri segianda. Enn sakir þess verdr hans glæpr at heyrazt, at milldi sællar guds modur Marie, er þessi hans illzkufull rad let at engu verda, se fyrir ollum predicut opinberliga. Þessi madr vendir nu sinum hug i oheyriligan grimleik sakir mikillar girndar[2] rangrar astar, af hverri hann helldr varla mannligri skynsemi, ok tekr sier einn knif, [þat sem oheyriligt er at segia, en þo fær eigi yfir þagat[3], ok leggr honum i kuid[4] sinnar konu allt inn i innyflin ok ristr [viliandi med suo grimlegu sari vidka[5] hennar getnadarlim, ok gerdi hann sik suo af eiginbonda hinn leidazta niding ok manndrapara. Vesolld þessa auma mannz kringdi nv vm hann alla vega, sa hann sik nu hafa gert miok skemmiligt verk aa sinni konu, er[6] honum er nu vist, at hann ma alldri fremia med henni likams losta.

Nu sem hun er suo hardliga pind bædi af harmi hugarins ok þar med einkanliga af þessum mikla krankleika likamsins, tok hun meirr at hugsa hialp sinnar salu enn vm heilsu sins likama. Hun ferr nu til Aluinum[7] byskups þeirar somv borgar, þo at hun væri miok kuold [ok vanmegn[3] af krankleika likamsins, ok segir honum greiniliga fyst, huersv vor frv hafdi henni vitrazt, ok þar næst, huersu fadir ok modir hofdu hana aasakat ok gefit navdga, eptir þat, huersv hennar bondi hafdi gert vid hana. Byskupinn harmar miok i sinu hiarta, sem hann heyrir þenna faheyrda[8] hlut ok hugleidir, huat hann ma[9] þat at gera, at[10] henni væri[11] til hugganar ok hialpar. Hann sier nogar[12] sakir til, at hann skildi[13] þau, enn

[1] *tilf. E.* [2] *saal. E;* grimdar girndar ok *D.* [3] [*myl E.* [4] hennar *tilf. E* [5] [sialfuiliandi ok ætlar sua at uidga *E.* [6] enn *E.* [7] *saal E;* Alumnum *D.* [8] *Her begynder Fragm.* i^2. [9] mætti *E.* [10] *saal. i, E;* sem *D.* [11] hellz *tilf. i.* [12] i nog *E.* [13] skili *E.*

hann ottazt, at, ef hun missir forsio[1] ok þionustu karlmannz, fai hun einga hialp sakir sins fatækdoms[2], ok þvi vill hann, at þau se saman, ok þioni sa henni sem hennar brodir, er eigi matti vera hennar bondi. Byskupinn huggar hana med sinum ordum, [bidiandi hana[3] bida þolinmodliga gudligrar myskunnar. Hun er nu med sinum bonda, ok þyngizt iafnan hennar krankleiki, ok at ollum yrdi þui kvnnari gudlig myskvnn, er hun enn hier med mædd af odrum krankleika þungara.

Sem gud var vordinn reidr syndum [sins lyds[4], þa lystr hann marga med leyndum sinvm domi, þeim er iafnan er rettr þeiri sott, at suo var sem elldr kæmi osyniliga i þeira limu[5], ok brendi stundum seint enn stundum vndarliga skiott likaminn. Margir flydu til ymissa stada, þeira sem helgir menn[6] huildu i, ok einkanliga sottu þeir, sem þessi sott voru lostnir, ollum megin til borgarinnar Atrebatensem[7], væntandi sik mundu[8] fa hialp i kirkiu guds modur Marie fyrir hennar bænir ok verdleika. Ok sem margir voru haskaliga[9] pindir[10] af þessu drepi, var ok þessi kona, er [adr var[11] af sagt, med þeiri sott lostin i briostit. Henni vox dagliga sarlig pina, suo at af þessum bruna aazt upp smam [nær allt kiotid i briostinu[12], ok sem med ollu var af kiotid[13], voru niu [borur eda[14] munnar inn i millum rifianna, er ollum mattu hrædiligir [þickia, er sa[15]. Ma huer sem einn hugsa, þo at ek þegi, segir sa, er iarteignina hefir sagt[16], huersu mikill saarleiki ok pina var i ollvm hennar likam.

Nu sem hun hafdi mist allrar likamligrar[17] hugganar,

[1] forsia *i*. [2] fatækiss *i*. [3] [bidr hana, at hon skylldi *i*. [4] [lyd sins *E*. [5] lime *E*. [6] guds *tilf*. *E*. [7] Aureliatensem *E*. [8] mega *E*. [9] haskasamliga *E*, *i*. [10] pinadir *i*; stadder *E*. [11] [adr hofum ver *i*; uier haufum nu *E*. [12] [allt briostit *E*, *i* [13] briostid *E*. [14] [*mgl*. *E*. [15] [synaz er sa *i*; litaz *E*. [16] diktat *i*. [17] *mgl*. *E*.

la hun i kirkiu dyrdligrar iungfrv guds modur Marie med odrum siukum monnum, þeim sem kuolduzt af [þessum bruna[1] ok hafdi allt sitt traust[2] aa einni samt guds myskvnn ok bæn hinnar godfusuztu sinnar frv heilagrar Marie[3], ok bidr nu hialpar guds myskunnar. Ok aa einni nott, sem hun var [mædd af[4] longum grat, sofnar hun litt [i kirkiunni[5]. Sier hun, er hun vaknar, at suo er biart i kirkiunni, sem hun væri oll tendrut med logandi kertum, eda þa er [sol skin[6] biartazt vm midian dag. Hun fellr nærr i ouit, [sem hun ser miklu gladara lios, enn hun hefdi nockurn tima fyrr sed[5]. Þa vitrazt henni [drottning meyianna[7] med mikilli dyrd, ok fylgia henni margir helgir menn. Vor frv talar til hennar: „Ef þu girnizt at fa þina heilsu, ris vpp þegar ok gack fyrir mitt alltari, þat sem mer er helgad, ok bid þar til guds fyrir þinni heilsu, fallandi fram litillatliga.“ Hin siuka kona svarar med mikilli kueinan ok segir sik suo kualda af sinum krankleika, at þui sidr matti[8] hun ganga til alltarissins, at hon fengi eigi vpp risit[9] or þeim stad, sem hon la i. Modir myskunnar segir: „Lát mik taka i þina hond, at þu megir stydiazt[10] vid mik ok ganga suo med mer til alltarissins.“ Hun [var giorn at[11] fá sina heilsu ok rettir hondina ok ferr suo med vorri frv til fyrr sagds alltaris. Sem hun hafdi litla stund sofit i þeim stad, vitrazt henni enn[12] vor frv ok mællti til hennar: „Wit, at hedan af skalltu vera frelst af allri pinu þins krankleika ok fa fullkomliga aptr þina heilsu. Enn at þu profir þetta satt vera, sem ek segir, skalltu, þegar þu vaknar i[13] morgin, gefa ollum fridarkoss, þeim sem i þessi kirkiu kueliazt [af krankleika elldligs bruna[5], ok mun þetta drep elldzins slockuazt þegar med serhuerium.

[1] [þessari sott *E.* [2] trost *i.* [3] *Her ender i*[1]. [4] [miok mædd af langri uoku ok *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [solskin er sem *E.* [7] [guds modir *E.* [8] mætti *E.* [9] stadit *E.* [10] styrkiazt *E.* [11] [sagdiz giarna uilldu *E.* [12] *mgl. E.* [13] aa *E.*

[Hun suaf allt til morgins i fyrr sogdum stad[1]. Enn sem lysti ok lydrinn kom til kirkiunnar, slo[2] einn madr til hennar med sinvm fæti, þar sem hun la fyrir alltarinu, ok bad hana brott fara. Wissi hann eigi, hui hun var þar komin. Hun vaknar ok vndrazt, er[3] hun kennir engan saarleik sottarinnar, ok huilik hun er nu, eda huilik hun [var adr[4]. Kallar hun nu hatt[5] nafn dyrdligrar iungfrv Marie med miklum fagnadi ok segir: „Heilog Maria, hialp mer.“ Hun mintizt þess, er henni var bodit, ok geck[6] til allra þeira, er kuolduzt i brvnanum i þessi kirkiu, ok minnizt vid serhuern þeira. Ok aa þeiri somu stund kolnadi ok sloktizt sa grimmi brvni[7] med [ollu i[8] serhuerium. Hun feck suo fullkomliga aptr sina heilsu, at þat briostid, er nærr allt var af fallit, kom aptr heillt, ok þeir munnar, sem [inn voru millvm rifianna[9], byrgduzt[10] aptr. Þat saar annat, sem var aa hennar likam, vard ok [med ollu heillt[11]. Giordi gud suo vid hana, sem skrifat er, at hann laust hana ok græddi, þa er hann lofadi, at hun þindizt[12] suo margfalldri sott ok saarleikum, enn gaf henni aa einni stund fullkomliga aptr sina heilsu fyrir verdleik sinnar dyrdligstu modur Marie.

Þessa [iarteign, eda[13] enn rettara þessar haleitu iarteignir, heyrdi[14] ek af virduligum herra Aluino byskupi Atrebatensis borgar, er sialfr sa þessa konu. Ok þui at mer þotti vndarligt, at suo aagæt iarteign var eigi skrifut, tok ek þat starf aa mik, segir sa er soguna dictadi[15], þo at ek kennizt[16] vid, at ek hefi[17] eigi kunnattu til at gera þat suo fagrliga, sem heyrdi, þuiat ek villdi eigi, at monnum felli or minni [suo skemtiligar ok faheyrdar

[1] [*mgl. E.* [2] *Her begynder* i^{3}. [3] hui *E.* [4] [hafdi adr uerit *i.* [5] a *tilf. i.* [6] gengr *i.* [7] elldr *E.* [8] [*mgl. E, i.* [9] [þar voru adr a fallnir *i.* [10] *saal. E, i;* byrgdir *D.* [11] [fullkomliga groit *i.* [12] pinadiz *i.* [13] *saal. i;* ok *D.* [14] [haleitu iarteign heyrda *E.* [15] hefir diktat *E.* [16] kennimz *i;* kendizt *E.* [17] hefdi *E.*

iarteignir[1]. Ok ef nockurum þeim, sem skilianligar ok fagrligar kann þetta at compona[2], likar iarteignina aa annann hatt at skrifa, at hann syni sinn klerkdom, ma hann her [af taka efni. Þessi iarteign gerdizt, þa er lidit var fra holldgan Kristz m. c. ok .xl. ok tuau aar[3].

CXCII[4].

Capitulum.

Nu hafa sagdar uerit nockurar iarteignir Marie drottningar, til þess at þeir, er heyra eda lesa þær, megi skilia almattigum gudi til lofs ok dyrdar ok hans blezadri modr enn sier til hialpar ok myskunnar. Af þessum atburdum megum uier skilia, at Maria drottning er helgari ok ædri aullum guds helgum monnum, ok þui eigum vier hana framazt at dyrka, at hun þiggr mesta hialp af gudi oss til handa. Hun er aauallt buin þeim at hialpa, er henni þiona med kostgæfi ok til hennar kalla af ollum hug. Fyrir þui er oss naudzynligt at uanduirkia uort rad, sua sem uier megum mest, ok leita uid at lifa med hreinleika ok litillæti ok allri hlydni uid gud, til þess at uier megim at sonnu heita uiner sællar guds modr Marie. Giorum nu sua uel þa, at uier takim þat nockut i uanda uorn aa huerium degi, at heilagri guds modr Marie mætti lof ok dyrd at uera, annathuort at syngia tidir hennar med skynsemi, þeir er þat kunna, eda kuedia hana litillatliga med sinu uersi Aue Maria gracia plena dominus tecum, eda giora hennar dyrd i faustum eda olmosugædi, til þess ath almattigr gud gæti ok geymi uors lifs fyrir uerdleika ok bæner guds modr Marie drottningar, ok lati oss lita mega andaraugum uorum þa hinu dyrdligu siofar stiornu, at liosari er odrum himinntunglum ok Maria drottning kallazt uera, til þess at uier megim eptir hennar liosi framm flytiazt or myrkraþoku þessa heims til fodurleifdar uorrar himirikis

[1] [þessi hin fagra iarteign *E.* [2] componera *E.* [3] [taka efni af þessi iarteign *E* [4] *Dette Slutningscapitel findes kun i E.*

fagnadar, ok eptir þat megim uier niota at eilifu eilifs fagnadar med konungi konunga ok drottni drottna gudi almattkum, þeim er lifer ok riker um allar allder allda. Amen.

Non uenit ad ueniam, qui nescit amare Mariam.
In omni tribulacione et angustia succurre nobis, pia uirgo Maria!
Finito libro sit laus et gloria deo[1].

CXCIII.

Sequitur planctus siue lamentacio beate Marie.

Sa hinn blezadi gud, er fordum daga hreinsadi uarar Ysaie spamanz ok gaf honum orda gnogtt ok snilld at tala af diupleika sinnar uitzku, hann uirdizt þar til at lia minum syndugum uorum at taka þau nockur ord af þeiri grætiligri frasogn, er hinn heilagi Augustinus hinn hæsti kennifadir segir af gudligri birting, er hin myskunnsamliga iungfrv sancta Maria guds modir tédi honum af þeim harm, er hun hafdi aa langafriadag af pinsl sins blezada sonar Jesu Kristz. Tekr hann sua til ordz upphefiandi sina bæn til uidrkuæmiligrar sorgar ok hiartaligs trega med prophetanum, segiandi suo: „Huar er sá, er minu haufdi gefr uokua ok augum minum tara uthelling, þar til er ek mætti grata bædi nott ok dag, til þess at min hin signada fru med ordlofi sins hins blezada sonar mætti mier birtazt sinum þionustumanni annathuort i syn eda suefni, huggandi mik andliga. Heyrit mik, kristnar saaler, er undirstandazt uid Jorsalaborgar dætr, er undirstandazt sem guds brudir, hellizt ut med ydrum taarum. þar til at uor brudgumi birtizt

[1] *Da Bogen (Sagaen om Jomfru Maria og hendes Jertegn) efter de latinske Slutningsord her ender, maa Afskriveren af E, for at udnytte det tiloversblevne Pergament, have tilføiet de to følgende Afsnit, hvis Sprogform ogsaa røbe en senere Tid.*

oss i sinne fegrd. Hugleidit med ydr innuirduliga, huersu beiskligt er at skiliazt uid þann gud, sem þier erut samteingdir uidr, huerium þier erut helgadir medr heilugu sambandi, þui er þier hafit honum tru festa, þier hafit ydr sialfa Jesu Kristo aa hendi folgit, ok farid allar saman dætr Jherusalem ok einkannliga þier iungfrvr eda þier eckiur, er gudi allzualldanda hafa iatad sinum hreinleika, ok sua þær sem i heilugu hiuskaparbandi ero teingdar. Allar skundi þier sem skiotazt til uorrar frv sancte Marie, hun er su er fædde uorn herra Jesum Kristum hinn blezada dyrdar konung, þann sem ueitir alla þa hluti, sem hann er bedinn af rettu hiarta; hun er su blezada iungfru, er hann fæddi med sinum blezudum briostum, ok attanda dag hann umskar eptir Moyses logum, ok fertugta dag af hans fædzludeigi offradi hann i helga musteri ok flydi med honum undann Herode, berandi hann i sinum fadmi til Egiptalandz, ok fæddi huersdagliga med sinum blezudum limum ok haundum, ok alldri uid hann skilldizt. Sannliga trve ek, segir Augustinus, hana hafa uerit millum þeira annara kuenna, er honum fyllgdu ok þionudu, ok þat skal eingi undra, þar sem hann uar hennar einka son ok oll hiartalig astundan; þessa truum uier uissuliga uerit eina af þeim konum, er hann gretu fylgiandi honum til krossfestingar, þann tima sem hann sneriz aptr til kuendissins, er hann geck ut af Iherusalem suo suiuirdr, sem gudspiallit segir af honum, at hann uar bædi bardr ok hudstrokinn, spyttr ok sleginn, berandi sialfs sins galga hinn hæsta kross aa sinum blezudum herdum, ok aptr snarandizt mællti hann suo: Dætr Jerusalem, eigi skulu þier grata yfir mier, helldr skulit þier grata ydr ok syni ydra. Hyggr þu eigi, min sætazta modir ok iungfru sancta Maria hin elskuligazta, at þat se satt, er ek segir. Ek bidr þik, min signada frv, drottning allra nada, at þu te mier sannleik þessa hlutar, ok ueit mier, at ek mætti uerda kennandi þa sorg, er ek truir þik þa

haft hafa i þinu hiarta. Gud gæfi, at þu hefdir gefit mier þann dag, er þu uart upptekin til himirikis, sua mikla taara uthelling ok sarligann grat, sem þu hafdir aa langafriadag, þar til er ek hefdi uidrkomning ok uidrkenning þess sæta elskuga, er hann hafdi til allra kristinna manna þuilika pinu þolandi. Auue, auue, segir Augustinus, at ek sa þik eigi, Jesus Kristr, aa kross negldann. Huar mundi þat kristins manz hiarta, ath eigi mundi bresta þann tima, er steinarnir brustu i sundr i þinni pining, ok þu, eingla konungr, hneigianda hofdi gaf(t) þinn anda ut fyrir uorar saker. Ek bid þik, hin sætazta frv, fyrir þa sorg, er þu hafdir þa, ok þann dauda, er þa satt þu, ok þann harm, er þa þoldir þu, at þu teir mer syndugum manni þa frammferd, er þu hafder i hans pining." Eptir þetta birtizt uor fru sancta Maria fyrr sogdum heilugum guds manni sua segiandi: „Þat sem þu spyr af mier, er hardla gratligt ok uidrkuæmiligt ok hit hormuligazta. Enn af þui at ek er nu af minum sæta syni til himna uppnumin, þar sem eigi er hryggleikr eda mæda, þa ma ek eigi grata, enn skrifa med sarligum tarum þat, sem ek þoldi aa sialfrar minnar likam." Augustinus med miklum otta suarar: „Ho, min sæta frv! ek æsker giarna at grata, þuiat eigi er annat tilheyriligt, enn ek hefir eitt steinliga hart hiarta, ok þar fyrir er ek hræddr, at ek mega eigi sva uidrkuæmiliga tala þinn harm, sem ek skylldi. Nu sætazta frv, himerikis drottning, moder hins elskuligazta ok krossfesta Jesu Kristi, gef mier þat, er þu bydr, ueit mer þat, er ek æskir, þuiat þinn þionustumadr heyrir þat, er þu talar. Seig mier, huort þu uart i Jherusalem þann tima, sem fanginn uar þinn sæti son ok uar leiddr bundinn fyrir Annam." Þa suaradi hin sæla drottning: „Ek kom gratandi til mins sæta sonar, ok sem ek saa hann sleginn med hnefum, suiuirdann med pustrum, spyttann i andliti, hudstrokinn med suipum, krunadann med þyrniskrunu ok af ollum

gydingum hæddann ok spottadann, ok hann uar sua halldinn sem annara brigzle ok haadung, þa hrærduzt oll min innyfli, hiartad fyrir geck miok ok lifs andi minn minkadizt, sua at huorki hafdi ek med mier uit ne kennig. Þar uoru þa ok i hia mier minar hinar kæruztu systr miok gratandi hann, i millum huerra er uar Maria Magdalena, er mest gret næst mier sialfri. Eptir bodi Pilati uar honum feinginn sialfs sins kross at bera til skemdar til krossfestingarstadar, ok ek lypti under, sem ek matti, dragandi med honum hans sigrmerki. Ok eptir þetta uard samkuoma folksins fylgiandi honum or þeim stad, sem þa uar hann i staddr. Sumir spottudu at honum, sumir traadu hæla hans ok fætr, sumir slogu hann, sumir kostudu ohreinindin yfir hofut honum. Gud uirdi þa mitt hiarta, þar sem ek uar þa stodd ok studd af þeim konum, er þa hofdu honum fylgt af Galilea ok þionudu honum, ok borinn sem daudr (madr) til þess stadar, er þeir krossfestu hann fyrir minum augum. Ok þa er þeir lyptu hann upp aa krossinn rekinn med hordum iarnnauglum, sa ek til hans ok hann til min, ok sa ek, at hann hafdi meiri sorg af minum graat enn sinni pining. Enn hann uar sua þaugull i sinni pisl sem þat lamb, er aungua raust gefr af sier i dauda sinum. Ok enn leit ek til hans hin aumligsta modir, ok saa ek hann hanga aa krossinum med hinum haaduligazta dauda, ok syrgda ek þa suo hormuliga, at eingi er saa lifandi madr aa iardriki, er þar megi fra segia, ok uar þat eigi undr, þuiat ek saa hlaupanda fra honum fiora blodlæki bædi af haundum ok fotum, þuiat harder naglar giordu þa. Brott huarf oll fegrd andlitz hans, sua at sa, er fegrztr uar allra manna aa iardriki, uar þa aumligaztr af ollum þeim, er fæddir uoru aa iardriki. Sannadizt þa þat, er prophetinn hafdi morgum aarum fyrir af honum spaad, sua segiandi: Vier saum hann, þa er hann hafdi huorki fegrd ne mynd, þuiat andlitit uar fault af hans

illgiornum aufundarmonnum. Su uar mier hin mesta sorg, at ek sa þann uera skilianda uid mik, er ek uar getandi af helgum anda, ok ek hafdi aunguann annann mier til hugganar, þuiat þessi uar minn einka son, ok eigi matti min sorg taka rum i mier, helldr tokz ifra mier roddin, ok higsti ek sem sa madr, er i andlati liggr. Enn elskuginn taladi suo, þo at mudrinn þegdi, hrærduzt uarirnar ok huæstu, ok sa hann til min med sinu sæta andlite ok uilldi med faam ordum hugga mik sina grætiliguztu modr, helldr talada ek suo mælandi: Son minn, son minn, heyrdu, sæti sòn minn, mitt hit sætazta ok hit inniligazta ynde! Vei mier, uesol uar ek, aumlig uar ek. Huer gefr mier þat, at ek mætti deyia fyrir þik. Ay mier ueslugri, huat skal ek af mier giora? Sonr minn deyr fra mier, hui dey ek eigi hin hrygguazta modir hans? Son minn, son minn eingetinn ok hinn elskuligazti, son minn sætazti, fyrirlat mik eigi, helldr tak mik med þier, ok deyium bædi saman, þat er skylldugt, at ek deyia med þier, þuiat ek fæddi þik til daudans. Heyr þu, hinn grimmi daudi, aunguann hlut se ek grimmara en þik, drep nu modurina med syninum. Heyrit þier, hinu grimmu iudar, þyrmit mier ecki, sidann þier krossfestit minn einka son, krossfestit mik med honum, elligar drepit mik med einhuerium hordum dauda, þuiat harmr er mier, ef hann deyr ok ek eigi med honum, ok þier rænit solina heiminum enn mik lifinu. Hui lifir ek hin hrygguazta moder eptir minn einka son, er ek fædde til ueralldarinnar? heingit mik upp aa krossinn med syninum, þuiat þat er mier elskuligazt at deyia med honum ok halsfadma hann i daudanum, er ek gat til daudans. Uer mier nu myskunnsamr ok heyr mik, er iafnan er(t) uanr at heyra þa, er til þin kalla, ok ueit mier einhueria huggan. Enn hiaa mier stod hinn helgi Johannes evangelista systrungr hans ok systrson minn miok gratandi, ok i þui lypti upp minn sæti son sinu andliti ok sa til min sua talandi:

Moder, se hier nu son þinn. Ok ek undirstend hans ord, þuiat hann hneigdi hofudit til lærisueinsins, sem hann uilldi hann (gefa) mier i sonar stad. Virdi þat gud drottinn, huilikt mitt hiarta uard uid þat hit beiska ord, ok i þui uard ek sem ek uære numin, ok þottumzt ek undirstanda þessa rædu, sem hann uæri sua segiandi: Heyr þu, min sætazta modir, hin grætiligazta ok full med allri sorg, þu ueitz þat, at til þess tok ek kiot af þier ok til þess let ek festa mik aa krossinn, at ek skylldi med minum dauda leysa mannkynit, huersu fyllizt elligar skriptir[1] spamanna, þær er suo seigia, at manz son skal deyia ok aa þridia degi upp risa. Skalltu þa til sanz uita, moder, at ek skal þier birtazt aa þridia degi ok minum astuinum. Lat af, min sæta modir, at grata, þuiat ek fer nu heim til fodr mins, ok med minum einum dauda lifgar ek alla uerolldina, ok sua sem allt mannkynit er skyllt at deyia fyrir afbrot hins fysta manz, sva lifgazt allir þeir, sem rettliga trua aa mik, sakir mins dauda. Eda likar þier eigi, min elskuligazta modir, at ek drecki þann banadryck, er fadir minn hefir bodit mier? Modir, þat ma þier eigi mislika, at ek fylli hans bodord. Lat af, min milldazta modir, at grata, iafnann skal ek med þier uera ok alldri þik fyrirlata. Ueitz þu eigi, þo at ek deyi likamliga, þa deyr minn guddomr alldri, ueitztu hardla giorla, huersu ek uar til þin komandi. Hui hryggizt þu, er ek er til mins fagnadar aptr farandi? Timi er nu, at ek aptr fari til þess, er mik ut sende, til þess hins rika mins heimilis. Ok þann ueg, sem ek fer, mattu eigi komazt at sinni, helldr skalltu med sæmd ok æfinnligum fagnadi þangat komazt, þuiat ek uil nu bua fyrir þier sæmiligann stad, sem himirikis drottning byriar. Enn þu styrk, medann þu duelzt hier, mina hiord ok mina lærisueina. Enn Johannes minn systrungr ok þinn frændi skal þier uera aamedann i sonar stad ok hafa

[1] skriptinn *Ed.*

þina geymslu ok uera þier til hinnar mestu hugganar. Eptir þetta sa hann til Johannem suo segiandi: Se hier modr þina, henni skaltu litillatliga þiona, þier i hendr fæ ek hana, tak nu modur þina, helldr ma ek hana kalla mina modr ok ǫllrar kristninnar. Eptir þetta þagnadi hann, enn uid gretum bædi hormuliga ok þognudum, þuiat uid saum hann þaa i daudans angist uera. Ma þat huer madr hugsa kristinn, huilikann harm uid uorum berandi. Ok eptir þetta mællti Jesus: Mik þystir. Enn iudar gafu honum edik med galli blandat. Ok eptir þat mællti hann: Ent er nu. Sidann æpti hann haarre roddu ok mællti: Fadir, þier i hendr færi ek aund mina, ok hneigdu haufdi andadizt hann. Auue mik, at ek uar fædd i uerolldina hinn aumligazti kuennmadr. Ek kendi iordina skialfa, solina felandi sik, tialldit rifnadi i musterinu, biorgin brustu i sundr, ok margir heilagra manna likamir upp risu ok uidr kenduzt sinn lausnara, ok aull skepna sturladizt. Ok af þui megi þier, kristnir menn, uidr kennazt, huilikann harm mitt iungfruligt briost uar berandi, þar sem daudligar skepnr uoru slikt þolandi. Eingi tunga ma þar fra segia, ok ecki hiarta um hugsa, utann saa einn er mik skapadi. Eptir þetta þagnada ek, ok stod ek miok vpp halldin af systrum minum sem daudr madr. Ok sem hiartat nockut uidr kendizt af natturligum hita blodsins, tok ek til orda suo segiandi: Auue mik, auue mik, at ek uard. Fait mier likam sonar mins daudann, ok slockuit sorg mina med þui, at ek mætti nu halsfadma þann daudann, er ek fæddi til daudans. Þat uære mier nu huggan, at ek mætti nu kyssa hann daudann, þo at ek megi eigi hann lifanda. Ok lypta ek upp hendi til krossins, en fyrir meginleysis sakir fellu þær þegar nidr aptr aa briostid. En suo sem ek matti, kysta ek fætrna ok þat sem næst mer uar. Aull uar ek dreyrug i blodi mins sæta sonar ok signada. Þar af megi þier, kristnir menn, hugsa, huat harm er ek þolldi

fyrir ydrar sakir, ok uerit uorkunnigir mier med ydrum tarum, þuiat ydart lifs uerd uar af minum ynyflum til tekit. Eptir þat kom einn sæmiligr madr af Aaremathea Joseph, er lærisueinn uar mins sæta sonar Jesu Kristz þo at leyniliga, ok geck diarfliga inn fyrir Pilatum ok beiddizt likama Jesu, ok at feingnu ordlofi kalladi hann med ser Nichodemum ok for til þess stadar, sem Jesus uar krossfestr i, hafandi med sier mirram ok aloes ok hinar rikuztu iurtir, ok med hreinann ok huitann siriduk. Ok sem þeir toku hann af krossinum, kysti ek sier i lagi huern þann lim, er ek matti, oc þann tima er ofann leid haufudit ok briostid, þa fellu hendrnar um herdar mier, sem hann halsfedmi mik. Enn ek hrygg med astleika kysta astsamliga hans uarir minnandizt aa þann fagnat, er ek hafdi margann dag med honum, einkannliga huersu hann uar mitt briost sugandi ok mik sialfa sætliga klappandi, ok suo uar mier þa, sem sorg endrnyiadizt mer þa annann tima, ok mællti ek: Auue mik, auue mik, son minn sæte, krossfestu þik hinir grimmu iudar. Nu helld ek þier daudum i minu fange hin hrygguazta modir. Huar er nu su gledi, er ek hafdi i þinum fædingartima? Ho, i huersu mikla sorg er nu snaradr sa mikli fagnadr! Ok sem ek þessa hluti sagde, mintiz ek optliga uit hans blezada andlit. Eptir þetta þotti þeim hormuligr minn harmr, er aa sau, ok biuggu likamann sætliga til grafar, buandi hann ok med dyrum iurtum smyriandi. Enn sem ek uitkadizt uidr or minu ouite, fell ek oll ofann yfir hann mælandi ok gratandi: Lofit mier enn at suala minn harm med minum elskuligazta syni, ok kastada ek fra liksueipunni fra andlitinu suo mælandi: Einginn uar moder mier sæmiligri, enn nu er eingi ok alldri uerdr mier hrygguari. Samþyckit mier, allir kristnir menn, med mier gratandi, eigi gnægdiz honum at eins eitt banasar, at hann frialsade oss med, helldr fimm hormulig bædi aa haundum ok fotum ok sidu. Harmr er mier einum

iungfrvligum kuennmanni at sia mins sonar likama sua hormuliga rifinn millum hnacka ok hæls, bidr alldri heillt aa honum. Eptir þetta fell ek i ouit hia grofinne. Enn þeir laugdu hann nidr sætliga i grofina, ok sidann er steinninn uar yfir lagdr, þa reis ek upp ok lagdi ek mik ofann yfir steininn sua mælandi: Alldri skal ek hedann ganga, fyrr enn hann ris upp, eptir þui sem hann iatadi. Eptir þetta sa Johannes minn ok adrir hans lærisueinar eigi mega þetta hlyda, at ek lægi þar um nottina, þa studdu þeir mik eda baru heim til herbergis hormuliga gratande, suo at aller, þeir er sau, uinir ok oviner hormudu ok vorkynnandi minn harm. Suo elskuliga gret ek, at allir gretu med mier, þeir sem mik sau. Sidann bar Johannes mik inn i sitt herbergi med minum systrum, hryggua ok alldri efandizt um hans upprisu, ok af þui einu glediandizt, at ek gret fyrir ydar(rar) lausnar sakir, bidiandi ydr kristna menn, at þier gratid ok uorkynnit mier, þuiat fyrir ydarra synda sakir þolldi minn son dauda ok ek þuilikann harm. Skaltu ok uita til sanninda, at minn sæti son birtizt mier fyrr enn nockrum odrum lifanda manni, þuiat hann saa minn harm framar enn nockurs annars.

Enn fyrir þa skulld nefnir skriptin Mariam Magdalenam, at þeir sem syndugir ero skulu eigi oruilnazt hans myskunnar, þar sem þier heyrit hans milldi sua mikla uera eptir hans dauda, at hann birtiz fyst einni syndugri konu. Eptir þetta mælir Augustinus sva af allri kristiligri hialp: Heyr þu, hin sætazta moder myskunnar, þu er gatz eingetinn guds son med krapti heilags anda ok fæddir oumrædiliga uerandi bæde iungfru ok moder, þu hin sama, er mylktir hann af þinum sætuztum briostum, er gefr andliga fædzlu ok likamliga ollu mannkyne, ok flydir med honum til Egiptalandz, gangande med honum þria uetr ok .xxx., hlydandi hans predikan ok alla hans aminning berandi i þinu iungfrvligu briosti, ok

eigi fyrirletzu hann allt til daudans, ok sidann sattu hann uera upphafinn yfir alla himna. Millum þeira, er hans astuiner uoru, uartu takande hinn helga anda, þo at þu hefdir adr af honum getid þinn sætazta getnad. Þu hin sama, sem upp er hafin yfir oll eingla fylki, ok nu tekr sæta kossa med astsamligum fadmlogum, kenn-andi enn ilm þinnar sætu miolkr, er þu uart honum fordum daga gefande, er nu rikir oendaliga samteingdr þeim likama med gledi, sem upp reis aa paskadaginn, ver nu æfinnliga minnig uorra eyrenda ok allrar kristninnar oss til fagnadar, skapandi allar uorar bænir framar, enn uier kunnum at hugsa, ok ueit oss, ath uier mættim inn koma til þess fagnadar, er nu rikir þu i, fyrir þat blod, er hann ut hellti aa krossinum ok endrgolldit uar fyrir oss ok ut er tekit af þinum inniflum, þu er lifer ok riker med honum um allar allder uerallda. Amen.

Sancta dei genitrix, sit nobis auxiliatrix!
Ora uoce pia pro nobis, virgo Maria!
Stella Maria maris, succurre piissima nobis!
Alma uirgo uirginum, intercede pro nobis ad dominum!
Nos cum prole pia benedicat uirgo Maria!
In omni tribulacione et angustia succurre nobis, pia uirgo Maria!
Ab hoste maligno eripiat nos, dei genitrix uirgo!
Jesus Marie filius, sit nobis clemens et propicius!
Christus natus de uirgine, eripiat nos ab omni crimine!

CXCIV [1].

Af Mariu.

A daugum Honorij paua uar einn kardinall i Rom, er Manfredus hiet, hann uar nærskylldr frændi herra pauans. Þessi kardinall uar miok syndugr, þui hann flutti sina daga ok tima i fwlri lostagirnd likamans ok framdi þessa synd aan otta. Hann kom i suo mikinn ouanda fyrir skulld þessarar syndar, at hann gleymdi opt sinum helgum tidum. Suo bar til um nockurn tima, at bodunarnott

[1] *Denne Legende er efter Sproget at dømme endnu yngere end den foregaaende.*

sællar guds modur Marie let hann leida i sin herbergi ok til sinnar sængr eina iungfruliga personu ok hugdi uinna uerk med henni. Enn þa þau uoru i eina sæng komin, þa spurdi kardinallinn, huat kuinna hon uæri eda huat hennar nafn uæri. Hun suarade honum ok sagdizt uera ein iungfru, enn hennar forelldrar uæri fatækir, suo at þeir mætti henni aungua hialp ueita sakir sinnar aureigdar, „ok þui, sagdi iungfruin, er ek hier komin til ydar, at þier uilldut mier i nockru hialpligir uerda. Þier spurdut ok eptir minu nafni, þui skulut þier uita, at ek heiti Maria.“ Þa uard'hann miok hræddr ok hliodr, þeinkiande at þessi nott heyrde til eptirfaranda degi ok hatid sællrar guds modur Marie, ok talade suo til iungfruinnar: „Enn þo at ek sie storum syndum uafinn, þa hefi ek þo i minum fuula lifnadi feingizt uid at þiona iungfru Marie, ok þar fyrir at þu heitir eptir henni, þa uil ek i aunguann mata þik hræra, ok af minni hendi skaltu iungfru uera.“ Þa sneri hann henni fra sier ok sier fra henni, ok sofnade, enn iungfruin uakti. Enn þa er hun laa suo ok uakti, þa heyrdi hun upp i loptid sætann saung sunginn, þuilikann hafde hun alldri adr heyrt, ok þeir sungu þetta: Hec est dies quam fecit dominus etc. Þessi er sa dagr, er drottinn hefir giort. Þa þessi saungr uar uti, þa uakti iungfruin kardinalinn ok sagdi til hans: „Hafi þier ecki heyrt þenna hinn sæta saunginn, er ek hefir heyrt?“ Enn þa þau toludu hier um, sau þau koma inn i kofann uel skipada processio af morgum meyium, ok geingu allar med paurum. Þar geingu med fridir einglaskarar berandi faugr blom ok liliur. Millum þessara meyia uar ein allra fegrst iungfru, ok þat uar himinrikis drottning Maria, ok hun talade suo til kardinalsins: „Veitzu huer at ek er?“ Hann anduarpade med ogrligum otta ok elsku ok suarade: „Ek sie ok undirstend, at þu ert modir guds sialfs grædarans, ok ek skommumzt miok storliga, at ek ligg

i þuilikri skemdarsæng, þuiat i þinu haufdi sie ek stendr skrifat, at þu ert modir elsku ok heilagrar uonar ok gudligs otta.“ Hier fyrir sagde hann suo: „O Maria! Ek sie ok true, at þu ert þann (!) sama sem helpr ollum, ok enn þo ath ek sie hinn uersti ok sneydiligazti, þa hefi ek þo þionat þier i minu synduga lifi, þui lat mik niota þess, þu moder nadar, at fyrir þinar bænir megi ek bæta mitt synduga lif.“ Þa suaradi iungfru sancta Maria ok sagde suo til hans: „Þar fyrir at þu hefir ecki saurgat þa iungfru, sem eptir mier er heitin, ok letz þat fyrir mina skulld hafa giort, þui hefi ek bedit minn sæta son fyrir þier, ok þinar syndir skulu þier fyrirgefazt. Ok fyrir þat at þu hefir þyrmt ok vægt þessari helguztu nott ok fyrir mina skulld, suo skaltu ok opinbera þessa hluti, sem ek skal segia þier nu, ath þeir sem fasta uilia i huerre uiku þann dag eitt aar umkring, upp aa huern at kemr þessi min hatid, mier til heidrs, þa ek gat af helgum anda guds son ok minn drottinn, ok sa sem gefr eptir makt nockra sierliga aulmosu upp aa þann sama dag ok heyrir eina messu, sa sem þat ma giora, ok les þann sama dag einn rosenkranz. Enn huat forsmaad uerdur eda gleymt aa þessum degi, þat skal upp fyllazt annann dag. Enn ef þessi dagr kemr aa sunnudag, þa ma þessa hluti alla upp fylla, utan fastan færizt aa laugardaginn. Þetta skal heita min fasta, sagde Maria, ok allir þeir, sem hana fasta ok hallda, skulu faa margfalldar naadir eda giafir, enn þo uil ek til greina .vij. Enn fyrsta gaafa sem ek uil umganga þeim, sem þessa faustu helldr, hann skal uera geymdr fyrir eilifri fyrirdæmingu. Aunnr gaafa sem ek uil umganga honum, sem þessa faustu helldr, hann skal uera geymdr fyrir oforsienum dauda. Þridia gaafa, hann skal ecki deyia fyrir utan rett skriptamaal, idran ok syndabot. Fiorda, hann skal saddr uerda med minum auexti, þat er med helgum guds likama. Fimta, at ek uil biuara hann fyrir syn hins

ohreina anda. Sietta gaafa er su, at ek uil aa hans graptarstundu antuarda hans saal minum syne Jesu Kristo, sem honum skal gefa koronu eilifrar dyrdar. En siounda gaafa skal su uera, at hann skal faa sierligann heidr ok laun ok frammsaul eda frammlaug fyrir þaa helga menn, er þessa faustu hafa eigi fastad. Þetta skaltu segia herra pauanum. Ok ef hann uill ecki trua þier, þa tak þessa ros, sem ek hafda af paradis, ok faa honum hana til uitnisburdar.“ Þa feck hun honum þessa saumu ros, ok þar eptir huarf Maria at syn. Enn kardinallinn Manfredus stod upp i tilheyriligan tima eptir at morni dags, ok sagdi hann herra pafanum alla þessa hluti ok fieck honum rosina af paradis komna, huat hann undradi miok. Er þessi hin sama ros enn i Rom i kapellu þeire, er kallazt Jherusalem. Þetta uar nu opinberat yfir alla Romaborg. Enn su iungfru sem hia kardinalnum laa ok uar þo oskodd iungfru, gaf hann hana i klaustr, ok endi hun sitt lif med saunnum heilagleik. Enn kardinallinn Manfredus uar sendr af herra pauanum til Menelasborgar at eyda ok yfirtyrma uillumenn kristninnar. Enn þeir faungudu hann ok settu i dyflizu ok uilldu suellta hann til dauds. Þar sat hann .xx. daga ok atta utan matar ok dryckiar. Enn haufdinge uillumanna, sa er Albertus het, geck til myrkuastofunnar ok uillde uita, huort kardinallinn uæri lifs eda daudr. Þa sa hann, at hann lifdi. Ok er hann saa þat, undradizt hann miok ok sagdi til hans: „Huernenn kemr þat til, at þu lifir enn?“ Hann suarade honum ok talade suo: „Ek dey ecki, fyrr enn ek fæ auoxt iungfru sancte Marie, þat er heilagt sacramentum, sem þier uillumennirnir uilit ecki aa trua.“ Þa suaradi uillumadrinn: „Þetta skulum uier reyna, huort at þu seigir satt.“ Ok þegar i stad sendu þeir eptir þeim presti, er Justinus hiet, ok lofudu, at hann mætti koma aan nockrar meingiordar ok motkastz uid hann. Ok sem prestrinn bar guds likama at kardinalnum, þa

snerizt hann i eitt fagrt sueinbarn, ok þat taladi suo: „Ek em lifanda braud, þat sem af himnum er komit.“ Af þessu teikne snerizt til rettrar truar af uillumonnum .xxx. þusundir ok tueir bętr, fraskildum baurnum ok konum. Enn kardinallinn bergde guds likama ok for sidan til guds. Þath skulum uier uita um þessa faustu uorrar fru, hana fasta sumir eitt aar, sumir þriu, sumir .vij., sumir æfinliga. Ma suo hana hallda huer, sem hann kann aa stad at koma, ok ręd ek þier syndugri manneskiu, at þu lat alldri af at hnyia þa hinu myskunnsaumuztu drottning iungfru sanctam Mariam, suo hun bidi fyrir oss sinn blezada son Jesum Kristum, þa malum uorum er upplokit til ransaks ok skodanar, suo hann uerdi oss eigi eptir uerkum uorum, helldr syne hann oss sina nad ok myskun, huer lifir ok rikir um allar alldir uerallda. Amen.

Hier byriar registrum eptir þui sem . . . .

Hier byriar upp kapituleran fyrr skrifadra iarteigna blezadrar guds modur Marie, er uirduligr herra Hakon Norregs konungr let snara or (latinu i) noræenu gudi til heidurs ok hans modur Marie. Ok segir fyrst þær iarteignir, sem hun tiedi Romaborgar byskupunum, þar med af prestum ok audrum klerkum.

LXIV. Inprimis af Sergio pafa, huersu hann uillde færa lata skript guds modr i Jonskirkiu i Latran, þa er Lucas gerde.

LXV. Af hinum helga Leoni pafa, huersu guds modir gaf

LXVI. Af Bonifacio pafa ok þeim blinda manni er diktadi resp. Gau

LXVII. Af Eusebio byskupi huersu upplaukz fyrir honum kirkia.

LXIX. Af Johanne patriarcha elemosinario, huersu guds modir

LXXI. Huersu guds moder hialpadi þeim er sik hafdi gefit fianda.

LXXII. Huersu hun uitradi at Jeronimus skylldi uera byskup.

LXXIII. Af Nicholao huersu hun kalladi hann aptr fra

LXXIV. Huersu uor fru frelsti einn mann i siauar haska er fell

LXXVI. Er erkibyskup heyrdi rodd uorrar fru kærande um illzku

LXXX. Af Barbato byskupi ok þeim haufdingia er blotade

LXXV. Af hinum helga Dunstano huersu tendraz kerti.

— At hann giordizt munkr i klaustri guds modur.

— At hann sa helgann anda koma yfir hus einnar konu.

— At hann heyrdi guds eingla syngia i hennar kirkiu Gaudent

— Huersu guds modir giordi processionem i mot honum.

— Huersu heill uard uid hans grof einn uitlaus madr.

LXXVII. Af Fulberto byskupi, huerium guds modir gaf sina mio

LXXIX. Af Edmundi Cantuariensi erkibyskupi huer(su) hann festi med fingrg.

— Huersu lios tendradizt aa hans kerti.

LXXXI. At uor fru let leysa andadann prest einn bann

LXXXII. Af þeim presti er aungua messu kunni nema Salve s. par.

LXXXIII. Af audrum presti er aungua kunni nema Vultum tuum.

LXXXIV. Huersu einn prestr let uigia kirkiu guds modur.

LXXXV. Af þeim presti er med sier bar til stefnu likneski guds

LXXXVI. Hversu uor fru let nidr taka sina kirkiu at hon uæri

LXXXVII. Af einum kanunk er fyrirlet sina brudi.

LXXXVIII. Af þeim diakn er hun uitradi at grafa skylldi i

LXXXIX. Af þeim klerk er hun leysti fra heluitis pinu.

XC. Af einum klerk er grafinn uar fyrir utan kirkiugard.
XCI. Af einum ungum manni er skilldiz uid sina brudi.
XCII. Af þeim klerk er bitid hafdi sina tungu.
Af .ij. klerkum er haufdu bundit millum sin tru.
XCIII. Af þeim klerk er las allar tidir guds modr nema natts
XCIV. Huersu guds modir frelsti einn klerk fra rangri ast uid iung
XCV. Af þeim klerk er fyrir sina ohlydni uar grafinn utan gardz.
XCVI. Af þeim klerk er iafnliga las Gaude dei genitrix.
XCVIII. Af þeim klerk er sidann iudar haufdu drepit
XCIX. Huersu guds modir leysti nockurn klerk af purgatorio.
Af þeim klerk er diktadi Gaude uirgo mater Cristi.
Hier hefr upp adra bok af iarteignum guds modur, segir hier af abotum, prioribus, munkum ok klaustrfrum.
CI. Af Odone abota at guds modir uitradizt einum
— Af Odilone abota huersu uor fru gerdi hann heilann.
CII. Af þeim abota er saung responsorium Felix namque.
Af abota er hun frelsti af purgatorio.
CIII. Af Ualltero abota er guds (modir) ueitti fullting.
CIV. Af þeim prior er iafnan las standande tidir guds modur.
CV. Af Leorico priore, huersu guds modir hialpadi honum.
CVI. Af Gaufredo abota.
CVII. Af prior er hun frelsti af pur.
CVIII. Af Geirardo er hann saa helga altaris forn.
— Geirardus uitradi at guds modir hafdi leyst einn brodur.

CIX. Enn himinrikis drottning presenteradi sinum syni Dominicum.
CX. At hinn helgi Dominicus bad fyrir Reginalldo meistara.
— At hun smurde hann ok græddi af ollum krankleik.
CXI. At hon uitradizt uid andlat Dominici.
CXII. Af einum munk.
CXIII. Af þeim siukum brodr, er hun dreypti sinni mio
CXIV. Af þeim munk er drektizt adr hann iatadi sinar syndir.
CXV. Af þeim sacrista er kysti hendr ok fætr guds modur.
CXVI. Af þeim munk er eigi þordi at iata sina synd.
CXVII. Af þeim munk er suo mikit hafdi druckit at hann matti eigi ganga.
CXVIII. Af þeim munk er hun leysti af dauda.
CXX. Af einum goduiliudum guds þionustumanni.
CXXI. Af þeim munk er Ave Maria fanzt skrifat i hans munne.
At hun uitradizt med einum gomlum manni einum munk.
CXXII. Af þeim brodr er brott hliop or sinu klaustri.
CXXIII. At hon uitradizt at sæmiliga skylldi grafa hennar þionustumann.
CXXIV. At hun ognadi einum abota; at drepsott skylldi koma.
CXXV. Af þeim munk er fiell af bru ok druknade.
CXXVI. Af þeim brodr er skiott do huerium guds modir þa lif fyrir bæn Petrs postula.
CXXVII. Af Geiralldo huersu ohreinn andi sueik hann.
CXXIX. Af þeim munk er eigi matti giora iatning sina adr hann do.
CXXX. Af þeim munk er fiandinn pindi sakir sins ofbelldis.

CXXXI. Af þeim munk er pukinn eggiadi at hann dræpi sik.

Af Guillelmo, huersu hann feck hardann krankleika.

CXXXII. Huersu broder Kristian rak brott ohreina anda.

At hann sa einn drottinsdag yfir kalekinn i messunni uorn herra.

CXXXIII. Af einum gomlum brodr er uor fru tendradi upp til elsku.

CXXXIV. At hun asakadi þann munk, er eigi villdi eta med bræ

CXXXV. Af þui hun græddi einn brodr af krankleika.

CXXXVI. Af þeim munk er hon leysti af onadum diofulsins.

CXXXVII. Af þeim brodr er las .v. psalma til lofs guds modr.

CXXXVIII. Af þeim brodur er ecki feck numit aa bok utan .ii. ord.

CXXXIX. Er hon sagde einum munk af þeim harme er hon þolde i pisl uors herra.

CXLII. Af hinni helgu Mario egiptzku.

CXLIV. CXLV. Af þeiri nunnu sem hon kalladi brott af rangri elsku.

CXLVI. At uor fru uitradizt þeiri mey er Musa het.

CXLVII. Af þeiri mey er Eulalia het, huerri uor fru uitra

CXLVIII. At uor fru skipadi aptr i sitt klaustr einni systur.

CXLIX. Huersu uor fru kalladi aptr af uondri fyrirætlan eina

CL. At systr Elizabet uar uitrod uppnumning Marie.

CLI. Af helgu Marie de Oegines, huersu guds modir.

Hier hefr upp hina þridiu bok af konungum, riddurum ok odrum leik

CLII. Af Octouiano keisara, at hann sa iungfru eina i gul

CLIIII. Huersu .ii. smapilltar reistu upp pilara. At gud gaf sigr uid Antiochiam fyrir bæn s. m.
CLIV. Huersu Gaunguhrolfr feck osigr.
CLV. Af þeim riddara er guds moder uardueitti heilann i s. kirkiu.
CLVI. Af þeim riddara er eigi uilldi spilla meydomi einnrar iungfru.
CLVIII. Af einum riddara er eigi kom til turniment.
CLIX. Af riddara er striddi aa helga kristni.
CLX. Af þeim riddarasyni er eigi uillde neita Marie.
CLXII. Af Stephano ok Petro.
CLXIII. Af einum herra rikum, at fyrir bænina O intemerata
CLXIV. Af þeim manni sem uard fyrir mikilli akæru.
CLXV. Af einum þiof huern guds modir frelsti af dauda.
CLXVI. Af nockurum ranglatum manni þeim er hon hialpadi eptir dau
CLXVII. Af þeim fatækum manni er olmosu gaf odrum fatækum.
CLXVIII. Af þeim fatækum manni er gaf þann einn pening gudi ok
CLXIX. Af þeim fatækum manni er gaf þa eina ku er hann atti.
CLXX. Af þeim fatækum manni er suo uar krankr at fotrinn fiell
CLXXI. Af þeim fatækum manni er uor fru græddi af margf.
CLXXII. Af einum iuda huerium hon sneri til rettrar truar.
CLXXIII. Af einum kryppling er uor fru gaf heilsu.
CLXXIV. Huersu hun frelsti einn þræl af reidi herra sins.
CLXXVII. Af þeim er uor fru uitradizt ok sagdi sik
CLXXVIII. Af þeim manni er leiddr uar fyrir domstol uors herra.
CLXXIX. Huersu rækiliga sa uesli madr do er boluadi guds modur.

CLXXX. Huersu hun hialpadi þeiri konu er fæddi barn i s. h.
CLXXXI. Af þeiri konu er þat þa af guds modur at hun gæti barn.
CLXXXII. Af þeiri konu er spann lin aa Mariu messu.
CLXXXIV. Af þeiri iungfru er leidd uar til pislarstada.
CLXXXV. Af hryggiligum dauda riks manz ok godri enda
CLXXXVI. Huersu likneski guds modur hlifdi einum manni.
CLXXXVII. Af einum iudasyni er syndizt sem prestrinn gæfi braud.
CLXXXVIII. Af tyrkneska haufdi.
CLXXXIX. Af þeim smasueine er likneskia uors herra gaf
CXC. Huersu hon gaf einni fru yfrinn dryckinn.
CXCI. Af þeiri iungfru er guds modir baud at hallda hreinlifi.
CXCII. Þa er sermo de domina.
CXCIII. Eptir þat er um þaa sorg ok sut, er himirikis drottningin drottning einglanna iungfru sancta Maria hafdi aa langafriadag af pisl sins blezada sonar.
CXCIIII. Sidazt aa bokinne er æfintyrid af faustunne annunciacionis beate uirginis etc.

Help Maria mier, mun ek treysta þier[1].

CXCV[2].

Konungr feck syn, er vor frv var fædd[3].

Sa atbvrðr er sagðr af vitrvm mavnnvm, þo at hann standi eigi i ritningvm, at i þann tima er hin dyra drotning gvðs moðir Maria var fædd, þaa vorv komnir konvngar i borgina af ymsvm lavndvm ok[4] giora frið ok

[1] *Her ender É.* [2] *Denne Legende meddeles efter A, den findes ogsaa i D2.* [3] *Overskr. af D'.* [4] at *tilf. D.*

rað sin a milli ok sinna manna. En þar sem þeir satv a malstefnv i einv hvsi, þaa kom þar hlavpandi mær ein, er þionaði Avnnv konv Joachims, ok sotti þangat klæði, er hafva skylldi at þvi env dyrðliga starfvi, er in sæla gvðs moðir var fædd. En er mærin tok vpp klæðit, þaa snart þat við andlit einvm konvnginvm, en sa var einna vitraztr maðr, en hann var blindr. Hann mællti: „Hvat geck hingat i hvsit?“ Þeir savgðv, at mær ein kom eptir klæði, þvi er hafva skylldi til þionostv við Avnnv konv Joachims. Konvngrinn svaraði: „Heyrt hefvi ek mart gott sagtt fra þeim, ok þess vænti ek, at [mikill fagnaðr[1] mvni avllv mannkyni at verða þessvm hinvm haleita bvrð, er nv er kominn i heiminn, ok mikil hialpp hefvir mer af staðit kvamv þessar meyiar, af þvi at[2] ek se nv baðvm avgvm, er klæðit snartt við andlit mer. Ok segir mer sva hvgr vm, at þetta se litils vert hia avðrvm fagnaði, þeim er menn mvnv hliota af þessvm atbvrð.“ Siðan var sia konvngr siðlatr, ok allt hans riki var hlyðit gvðs lavgvm.

CXCVI[3].

Maria hialpadi munkum.

Mvnkar nockurir stodu wid aa eina fyrir dag ok skemtu ser talandi heimoligar sogur ok marga þarflausliga hluti. Þeim heyrizt, sem menn roi med miklu hareysti ok gny yfir aana. Munkarnir spyria: „Huerir erut þier?“ Þeir segia: „Wer erum dioflar ok færum med oss ond til heluitis Ebronij, hofdingia Fracka konungs hirdar, þviat hann kastadi munkalifnadi, þeim sem hann tok i munklifi hins helga Galli, ok snerizt aptr til veralldarinnar.“ Sem munkarnir heyra þetta, ottazt þeir akafliga ok kalla hatt: „Heilug Maria, hialp þu oss!“ Dioflarnir mæltu: „Nu hialpadi ydr þat, er þier kolludut Mariam, þuiat nu

[1] [*saal. D;* mikils fagnaðar *A.* [2] *saal. D;* eð *A.* [3] *Denne og de følgende Legender indtil No. CCXVII ere tagne af D og D2.*

hofdum ver ætlat at slita ydr kuika i sundr ok dreckia ydr sidan, þuiat ver fundum ydr farandi med lausung ok talandi aa þeim tima, sem eigi er skipad.“ Munkarnir þacka nu gudi ok hans modur sina myskunn, ok fara aptr til klaustrsins, enn dioflarnir skunda til heluitis.

CXCVII.

Illvirkiar leidrettuzt.

Heilagr Hugo aboti Clug(n)iacensis reisti morg munklifi gudi til heidrs. Hann elskadi einkanliga vora frv helga guds modur Mariam ok stundadi miok aa helga olmusugerd, mædandi sinn likam med meinlætum fyrir guds sakir ok einkanliga med heilagri þôgn. A nockurum tima sem hann for til Roms, ok for snemma aa veginn lesandi þar sinar tidir med brædrunum, er honum fylgdu, koma i mot þeim margir ok styrkir illuirkiar, ok gripu hann, enn ræna þa, sem med honum foru, ollum þeim hlutum, sem hann hafdi flutt med ser þeim til kostar i ferdinni, ok setia sialfan hann i geymslu einnsaman. Enn þott hann þyldi mikla þuingan af sinum ouinum, let hann alldri af guds lofi ok hans modur Marie, helldr vard hann i elldi þessarrar pinu heitari med gudligri ast. Werandi stadfastr i uppteknum godum hlutum med glodu hiarta, taladi hann ongan dag, fyrr enn hann hafdi sagt primam ok letanias med þeim bænum, er hann var wanr. Enn sem illuirkiarnir saa stadfesti hans helga lifnadar; kuomuzt þeir vid i sinu hiarta ok gafu aptr allt, þat sem þeir hofdu fyrir honum gripit, bidiandi audmiukliga, at guds madr leti þeim fyrir þær meingerdir, sem þeir hofdu honum gert, ok at þeir mætti verda hluttakarar hans bæna. Þeir gefa suo guds mann lidugan med sæmd ok færa hann heim til sins klaustrs. Enn sialfir þeir lata af sinni illzku takandi med litillæti hialpsamliga idran.

CXCVIII.

Munkar badu fyrir abota.

I byskupsdæmi Pictanensis byskups var aboti, sa er Gigo het, heilagr i sinum lifnadi ok frægr miog af sinum godum hlutum. Ok þo at þessi sæmiligi herra væri pryddr med dygd heilagrar bindindi i fostum ok uokum ok stadfesti heilagra bæna ok miklum orleika vid fatæka menn, þa var hann suo hegomligr ok vanstilltr i sinu tali, þa er hann var med odrum monnum, at sa, sem hann heyrdi tala ok vissi eigi hans lifnad, mundi eigi vænta, at med honum væri nockut merki dygda heilags lifnadar. Wirduligr herra Hugo minti hann optliga, at hann bætti sig vm þenna hlut. Ok aa nockurum tima, sem aboti Cluniacensis for at visitera hans munklifi, sem honum heyrdi til, vitrazt fyrr nefndr aboti Gigo þessum abota Hugoni þrim nottum, adr hann kæmi i hans klaustr, war hann miog hryggr ok taladi ecki, synandi sinn mvnn fullan med leir ok varrirnar duptugar. Sem hinn virduligi Hugo vaknar, skilr hann, at Gigo er lidinn or þessum heime, enn þuiat hann hafdi sinn munn ok varrir vtan stilling haft til hegomligra orda ok ouidrkuæmiligs hlatrs, syndizt hann hafa tekit pinu syndarinnar aa þeim somum limum. Vm morgininn eptir vard hann visari af þessi syn, þuiat (brædr) þess munklifis runnu mot honum segiandi þeira abota Gigonem andadan vera. Ok er hann hefir saman kallat brædrna, bidr hann, at þeir skylldi bidia til guds ok vorrar frv fyrir hans frelsi, halldandi siô daga samfleytt þôgn. Hinum sionda degi þeirar þagnar lidnum vitrazt Gigo enn fyrr sogdum abota þackandi honum, at fyrir hans bæn med brædranna fulltingi var hreinsod synd hans varra. Wirduligr fadir Hugo vard hardla gladr af þessu ok segir brædrunum þegar vm morgininn þat, sem honum war vitrad, minnandi aa, at þar fyrir þackadi þeir gudi ok gæzku hinnar millduztu modur guds Marie, er alldri er ominnig þeira, sem hennar minnazt.

CXCIX.

Her segir af vorrar frv tidum.

Swo segir Petrvs, at i þui munklifi, sem heitir Petra Pertusa, skamt fra munklifi heilags Uincencij, var skipad af brædrum ok halldit vm þria vetr, at eptir þær tidir, sem brædrunum var skylldugt at syngia, skylldi þeir lesa tidir vorrar frv. Einn munkr, er Gazo het, ranglatr ok illz lifnadar enn miok ordigr ok margtaladr, kærdi sik fast um þat, ok sagdi eigi rettliga mega leggia suo mikinn þunga aa brædrna vm þat fram, sem bodit war i þeira reglu, ok sagdi þeim vel mega nægiazt, þo at þeir legdi engar nyiungar inn i sinn sid. Hann feck her til margar greinir ok skynsemdir at sanna sitt mal, ok med sinni þrætu feck hann þvi vid komit, at brædrnir letu af at segia tidir iungfrv Marie. Þegar risu upp margir uolldugir menn ok gerdu otalligar meingerdir ok skada þui sama klaustri, var gripit godz munkanna ok ræntir þeira menn, brendir þeira bæir, ok særdir ok drepnir þeira þionustumenn. Þeir senda ok fara sialfir til Saxlandz keisara ok at þarflausu, þuiat þeir fa enga retting sinna mala. „Þa kuomu þeir til min, sagdi fyrr sagdr byskup Petrvs, kærandi fyrir mer sina vesold. Sagdi ek sakir þess þeim þetta hafa til borit, at þeir hofdu fra ser rekit modur hins sanna fridar.“ Þeira sendimenn falla þegar til iardar segiandi sik alldri hedan af skuln uppgefa at segia lof sællar iungfrv Marie, feingu suo þegar frid ok nadir, ok helldu vel sitt heit. Morgum aarum sidar, sem lidit var fra hingatburd vors herra Jesu Kristz þusund niutigir ok fim aar, skipadi Urbanus pafi aa kennimanna þingi vid Claromontem i Gallia, at lesa skylldi tidir af iungfrv Marie, ok henni skylldi syngia hatidliga huern laugardag.

CC.

Horkona leidrettizt.

Nockur kona var su, sem elskadi eiginbonda annarrar konu ok lagdizt vndir hann. Var hann suo galinn fyrir þessi horkonu, at hann gleymdi naliga þar fyrir sinni husfrv. En þo at þessi vesla kona væri i suo vondum lifnadi, þa mintizt hun iafnan, huern tima sem hun kom til kirkiu, hvar sem hun sa likneski sællar iungfrv Marie, at heilsa aa hana fyrst segiandi med ollum godvilia engiliga kuediu Ave Maria, adr hun hof vpp adrar sinar bænir. Eiginkona fyrr sagds bonda hafdi miog grimligan hug aa henni, harmandi at hennar madr virdi meira horkonvna en sik. Enn þuiat hun þordi ecki sakir otta sins bonda at gera henni til meins, ok eigi helldr at aasaka hana opinberliga, vendir hun ollu sinu aakalli til vorrar frv guds modur sællar Marie, bidiandi at hun leti gud drottins reidi koma yfir þessa konu, er hana rænti sinum eiginbonda, ok hun skylldi eigi leingi þola, at ohegndr væri hennar lioti hordomr. Ok sem hun hugdi sik med sinum iduligum grati mundu hafa vppuakit mot henni reidi himinrikis drottningar, þa vitrazt henni su sialf blezada iungfrv i drômi, ok sagdi til hennar: „Sakir huers bidr þu af mer dagliga med miklum goduilia, at hefnd komi yfir þa konu? Ek ma ecki gera þat, er henni se i mot, þuiat hvn bodar mer þann minn fagnad, sem engin skepna ma mik suo heilsa, at mer se þeckara. Edr hyggr þu, at ek skal vera þeiri reid fyrir þina skylld, er mik vekr vpp til fagnadar minnandi mik aa mina ovmrædiliga dyrd?“ Sem konan heyrdi þetta af vorri frv, let hun af at bidia þess, sem fyrr bad hun.

En einn dag berr suo til, at hennar elia kemr i mot henni i nockurum stad. Hon talar þegar til hennar hordum ordum aa þenna haatt: „Þu, hin fulazta puta, gerir mer mikinn harm dagliga, er med þinu sorlifi slitr brott af mer mitt eigit kiot minn bonda, enn tier mer

þina nærveru, dirfandizt at fara i mot mer, er ek hata vmfram alla hluti. Suo giarna villdi ek, ok enn helldr væri skylldukt, at ek pindi þik, þuiat þu gengr dagliga ok gerir harm minu hugskoti, suo eyrunum ok augunum. Enn sídan ek þordi ecki at at gera, var su ein min von til hefndar, at guds modir mundi þik dæma med sinni reidi, enn sialf hun sagdi mer, at su sama kuedia, sem þu ert hvern dag von hana at heilsa med, blidkadi hana suo miok, at hun villdi eingi hardindi þier gera.“ Sem hun heyrir þetta, leitar hun eptir sem vandligazt, huort þetta er satt, ok sidan segir hun: „Vit fyrir vist, at hedan af skal ek eigi elska þinn bonda, ok eigi skal hann nockura likams munut vid mik drygia þier til angrs, helldr heit ek (þer) ok þar med þeiri, sem fyrir mina litla þionustu veitti mer suo mikla myskunn, skal ek fyrir hennar elsku lifa hreinliga hedan af.“ Ok sem hin hellt hreinlifi, lagdi þessi nidr allan sinn harm ok kærv. Gerdi þetta badum þeim til ærv su, sem blezut er vmfram allar konur, guds modir Maria.

CCI.

Kona lifnade at iata sik.

Vidr þann stad, er Lingonensis heitir, var ein kona, su sem hardla miok elskadi guds modur Mariam, þionandi henni ok hennar syni med heilagleik ok rettlæti. En þa er hun var vng, hafdi hun gert þa eina synd, er eigi var þung ok mikil af sialfri ser, enn þo þotti henni hun suo hrædilig ok hættlig i sinu hiarta, at hun skammadizt hana at iata. Enn vm adra sina framferd var hun þrifin ok styrk i godum verkum, ok iatadi allar sinar syndir adrar hid minzta sinn aa hueriu aari fyrir sinum presti. Enn þessi ein synd var suo, at hun treystizt alldri at iata sakir sins skamfulleiks, en iafnan vid enda sinnar rædu kom hun þar nockud vid þat at iata, eigi opinberliga helldr sem med nockurum malkrokum, ok var suo vôn at segia: „Bid ek, sagdi hun, at med guds

myskunn veitid þier mer aflausn af þessum syndum ok odrum þeim, ef þær ero nockurar med mer, sem ek hefir eigi adr iatad." Hun for optliga til kirkiu ok fęll oll til iardar fyrir likneskiu sællar iungfrv Marie med mikilli hormung sins hiarta ok vakti vpp i huginum þenna glæp, sem hun leyndi fellandi morg[1] . . . .

CCII.

Vor frv gaf konu aptr vit sitt.

Ein kona, husfrv riddara þess er Rotegarus het, dreymdi þann drôm, at hun þottizt bera eitt merki suo rautt sem blod. Hun var þa olett at sueinbarni. Sem hun vaknar, missir hun skiotliga sins vitz, ok tok at tala ymissliga hluti. Hennar bondi vndrazt þetta miok. Eptir litinn tima segizt hun sia, at su kristilig tru, sem hun hefir þar til haft fyrr, var i milli hennar briosta ok for þar ut. Spottadi diofullinn suo þessa konu, huerrar ond hann hugdizt til sin skylldu hafa. Hennar vinir baru mikinn angr sakir þessarrar ohamingiu, sem henni hafdi til borit, þeir færa hana til margra heilagra stada, væntandi at hun mætti fa aptr sina heilsu. Hun vakti ok i kirkiu heilagrar þrenningar i þeim stad, er Fuscanum heitir. Enn heilog þrenning, þat er einn gud i þrimr personis, villdi eigi þar veita henni heilsu, enn hann villdi þann heidr veita himinrikis drottningu guds modur Marie. Þessi konu var gefit þat vatn af morgum prestum, sem vigt var med morgum særingum ok helgat med morgum blezunum, enn sidan þat kom aa hana, æstizt þar vid miok hennar krankleiki, ok vard hun sidan miklu odari. Sidan eitt aar var lidit, sidan hun fell i þenna krankleika, er hun flutt til kirkiu heilagrar Marie fyrir festum purificacionis. Þa kirkiu smidudu fordum Grickir, at þvi sem segizt, i midium einum storum skogi, er hun miok olik odrum kirkium at smid ok vidrkvæmilig heremitis. Hun vakir þar vm nottina aa fyrr

[1] *Slutningen mangler.*

sagdri hatid ok vard suo heil fyrir verdleik þeirar helguztu iungfrvr, sem hun hefdi alldri þolt þa illu sott, þuiat hennar vit kom fullkomliga aptr, suo var ok hofudit vel heillt. Sialf hun ok hennar bondi ok allir þeira vinir lofudu gud ok hans modur Mariam fyrir þessa iarteign.

CCIII.

Hversu til kom concepcio.

A þeim tima sem Vilhialmr bastardr hertugi Normannie lagdi vndir sik England, var sa aboti, er Elphinus het, i kirkiu heilags Augustini byskups aa Englandi, i huerri sialfr hann ok hans eptirkomendr byskuparnir huila. Sem Danir heyra, at England er vnnit af Normannis, bua þeir sin vopn ok herskap, at þeir fari til Englandz ok ræki þa aa brott. Enn er hinn mattugazti Nordmanna hertugi Vilhialmr heyrir þat, sendir hann fyrr sagdan abota Elphinum i Danmork, at hann forvitnadizt, huort saunn væri þessi hersaga. Abotinn kemr nu i Danmork at gera konungsins eyrindi ok færir Dana konungi þær giafir, er Vilhialmr konungr sendi honum. Sem hann hefir langann tima þar verit, þiggr hann heimleyfi af konunginum ok stigr aa skip med sinum kompanum. Þa er þeir voru komnir miok langt i haf, kemr at þeim suo mikill stormr, at þeir sia ser enga von lifs. I þuilikum haska sneruzt þeir þangat til traustz, sem iafnan er hialpin buin, bidiandi suo til guds: „Heyr, hinn milldazti ok hinn mattugazti gud! myskunna oss i þessum haska, at eigi faim ver eilifa pinu drektir med stormi ok bylgium siovarins.“ Sem þeir tala þessa hluti ok marga adra þessum lika, sia þeir einn mann i byskupsskrvdi med mitrv vid skipit, ok kallar til sin Elphinum abota ok talar til hans þessum ordum: „Ef þu girnizt at fordazt siafar haska ok koma heill heim i þitt land, skalltu iata mer i guds vitni, at þu skallt hallda hatidliga getnadardag modur Kristz.“ Abotinn suarar: „Hversu skal ek þat gera eda aa hverivm degi?“ Byskupinn

suarar: „Setta idus decembris skalltu fyrr sagda hatid hallda ok predica ok eggia aa i ollum stodum, huat er þu orkar, at þessi dagr se af ollum halldinn." Abotinn spyrr: „Huilikt tidahalld skal þa hafa ok aa huern haatt?" Hann segir: „Allt þat sem segizt ok syngzt aa hennar burdardegi skal ok segiazt aa hennar getnadardegi, ok suo sem þar stendr nativitas, skal hier segiazt concepcio aa þessum degi." Sem abotinn hefir heyrt þessi ord, hverfr sa sem honum vitradizt, enn vedrit minkar. Bæta þeir reida sinn ok fa sidan hægan byr allt þar til, er þeir taka England. Hann gerdi kunniga þa hluti, sem hann hafdi heyrt ok sed, ollum þeim, er hann matti, ok skipadi i Ramesiensis kirkiu, huerri er hann styrdi, at þessi fyrr sogd hatid skylldi aa hveriu aari halldazt hatidliga setta idus decembris. Hellt hann þat sama med sonnvm godvilia alla daga sins lifs. Ollum þeim, er fyrr sagdan dag hallda gudi til heidrs ok hans modur, veitizt af syni þeirar somu iungfrv himinrikis drottningar Marie fridr ok heilsa, enn eptir þetta lif eilif huild i himinriki. Þat lati ser soma at veita sa, er lifir ok rikir einn gud i þrenningu. Amen.

B [1].

Aboti einn Elsinus at nafni fra Augustinus kirkiu or Englandi for til Danmerkr at bera saattmaal milli Eingla kongs ok Dana kongs. Ok er hann hafdi fram komit erindi sinv ok feck heimfarar leyfi af Dana kongi, let hann i haf med sinu foruneyti ok hofdu fyrst godan byr. Enn er þeir kuomu i meginhafit, þa taka þeir motvidri med ogrligum stormi vindz ok ofrgang siouar med aafallvm, sva at þeim þotti litils vaan lifs. Þeir taka nv at heita af ollum hug aa gud sua mælandi: „Heyrdu, almaattigr gud skapari himins ok iardar! Sendu oss fulting skiotrar miskunnar þinnar i þessum haska, firrandi oss vid bradum dauda." Ok er þeir hofdu þetta mælt,

[1] *Den samme Legende efter St[2].*

sia þeir mann ganganda um sioinn hia ser skryddan byskupligu skrudi. Sia kallar aa aabota ok mælti: „Ef þu vill lif hafa med þinu foruneyti, þa skaltu heita at halda hatidliga getnadartid Marie guds modr aa hveriu aari.“ Aboti svarar med otta: „Med hverivm hætti edr aa huerium degi skal ek halda?“ Hann svarar: „Hinn aatta dag decembris manadar skaltu hallda, enn syngia sem aa burdardag hennar.“ Enn er hann hafdi þetta mælt, þa huarf hann brott. Enn vedr linar ok gerir hagstætt, vnz þeir kvomu til Englandz med heilu ok holdnu. Ok var sia dagr tekinn þar i mikit halld ok vida annars stadar. Hafa pafarnir þo eytt þui halldi, enn þo man drotninginne skyllt þickia, (at) lide eigi or minne hennar aastvinum þessi dagr, suo mikil hialp sem þadan hefir af hlotiz.

CCIV.

Af likneskiu vorrar frv.

I Valle Gethsemani, þeim sem er milli Jherusalem ok fiallzins Oliveti, þar sem (er) leidi vorrar frv ok hun var grafin i iord, standa fiorir pilarar grænir at lit, ok aa einum pilarnum er likneskia guds modur Marie, sem hun hafi son (sinn) vorn herra Jesum Kristum i fadmi ser. Hun er suo skær ok biort sem einn spegill. Fyrr sogd skript er eigi gior eda pentud med manna hondum, helldr fanzt hun þar sem vaxin af þeim sama steini. Sækir þangat mikit folk, þuiat þar verda margar iarteignir ok heidr hinni helguztu guds modur ok iungfrv Marie.

CCV.

Oleum flaut af likneski vorrar frv.

Nærr atta milur fra Damasco er sa stadr, sem heitir Sardenay. Aa einu fialli þar er kirkia sællar iungfrv Marie, þar ero tolf nunnur ok atta munkar. I þessi kirkiu er skrifat aa einni tabula likneski sællar guds modur Marie aa þann hatt, sem vant er at skrifa i Constantinopoli. Var þessi tabula i Jherusalem, adr patri-

archa gaf hana einni abbadisi, enn hun flutti til fyrr sagds stadar. Af þessi likneskiu rennr þat oleum, sem sætara er enn balsamus, af hueriu siukir menn verda heilir, ef þeir ero smurdir med. Kristnir menn vardveita þetta oleum. Sia sami stadr er miok vegsamadr af Saracenis, sækia margir af þeim Saracenis, er þar byggia, nærr tveim sinnvm aa hueriu aari aa hatid uppnumningar vorrar frv ok hennar burdardegi. Þeim, sem þreifa vm þessa likneskiu, kennizt, at hun hafi kiot ok likam sem lifandi madr vm briostin ok vpp þadan.

CCVI.

Vor frv hialpadi kristnum monnum.

A dogum Leonis keisara hins þridia aa odru aari hans rikis kuomu Saraceni til Miklagardz med otaligan fiolda skipa ok villdu vinna stadinn. Lydrinn stod styrkliga aa mot ok vardi borgina eigi at eins med uopnum helldr ok med bænum til guds, suo at otalligr fioldi var drepinn af Saracenis med þeiri iarteign, sem hier segir. I Miklagardi i munklifi heilagrar iungfrv Marie vidr holl þa, sem aa sionum er nærr kirkiu vors herra, er Sophia heitir, er likneskia heilagrar guds modur Marie skrifut, sem hun hefdi sinn son vorn herra Jesum Krist aa sinum armlegg. Þessa likneskiu hafdi skrifat hinn helgi Lucas ewangelista aa einni tabula eptir vexti ok aasionu hinnar helgu Marie, þa er hun lifdi aa iardriki. Þessi skript kallazt odiguria aa girska tungu, þat er leidtogi aa vort mal, þuiat guds modir Maria witradizt tueimr blindum monnum ok leiddi þa til kirkiunnar ok gaf þeim þar med syn. Fyrr sagdri likneskiu gera þeir processionem huern tyrsdag vm borgina. Nu er vm stadinn sitia Saraceni, sem fyrr var sagt, ok folkit fastanda ok bidianda til guds bardizt dagliga mot heidnum monnum, þa minti einn borgarmadr aa, at þeir skylldi taka fyrr sagda skript ser til verndar. Þeir gerdu suo ok badu til vorrar frv aa þenna hatt: „Heilug guds modir, er suo opt hefir

oss frelsat, leys oss nu af valldi ouina þins sonar, ok ef þu villt eigi, at ver sauckvim þinni likneskiu i sioinn.“ Ok þegar i stad reis upp einn storr bodi, suo at hann braut sum skip Saracenorum, enn sumum sokti hann med ollum þeim monnum, er aa voru. Enn adr bodinn reis upp, setti sa, sem likneskit bar, þat leyniliga nidr i sioinn. Ok aa litlum tima tyndizt allr sa mikli herr, sumr af þeim elldi, er af sionvm kom, enn sumir foruzt af elldingum med hagli ok dunum or loptinu, suo at af ollum þeim mikla skipafiolda wrdu varla eptir fimm skip. Gerdi almattigr gud þessa iarteign til dyrdar sinu nafni fyrir verdleika sinnar modur, at ollum verdi audsyn hans ovmrædilig milldi.

CCVII.

Klerkr dro gull a hond Marie.

Klerkar nockurir slogu sopp fyrir einni kirkiu. Einn af þeim, sa er hafdi þat fingrgull aa hendi, sem nockur iungfru hans vnnosta hafdi gefit honum til astar vid sig, ottazt, at hann brioti þat sama gvll, ef hann slær optliga soppinn, snyrr hann þui til kirkiunnar, at hann geymi gullit einhuers stadar, til þess er hann tekr þat eptir leikinn. Hann gengr inn i kirkiuna fyrir likneski iungfru Marie, ok sem hann ser vpp aa skriptina, vndrazt hann hennar fegrd ok heilsar aa hana fallandi aa kne. Eptir þat sagdi hann: „Sannliga ert þu fogr, ok ollum konvm ok iungfrvm ert þu fegri, ok eigi sidr þeiri, sem mer gaf þetta gull til fullkominnar elsku, ok sakir þess nita ek henni, enn ek iata, at hedan af skal ek þik elska ok þer þiona, þo med þeim skildaga, ef þu villt virdazt mik at elska.“ Fyrr sagdr klerkr dro gullit aa fingr likneskiunni, þann sem hun retti adr vpp. Enn sidan gullit kom þar aa, vard vndarligr hlutr, skriptin beygdi þegar fingrinn at gullinu, sem vor frv samþykti med þui þat, er klerkrinn hafdi talat. Sem sueinninn ser þat, vndrar hann þat miok ok þickir mikils vert. Hann

kallar til sin þa, sem vti voru fyrir kirkiunni, ok sagdi þeim, huersu hann hafdi heilsat vorri frv, ok med huerium skildaga hann iatadi sik henni til elsku. Sem þeir heyra þat, eggia þeir hann aa, at hann skal nita verolldinni ok hallda þat, sem (hann) hefir heitid, at hann se verdugr at verda þionustumadr ok vin guds modur, sem sialfr hann iatadi. En þuiat þyrnir veralldligra avdæfa stack hans hiarta, tok hann þessu þungliga, gefandi gudi enga þock fyrir þessa iarteign, ok feck ser husfrv, enn hellt ecki þat, sem hann het vorri frv fyrir likneskivnni. A fyrstu nott, sem hann svaf hia sinni konu, vitradizt heilug iungfrv Maria, sem hun sæti milli hans ok hans brudar i sænginni ok retti fram aa sinum fingri þat gull, sem hann dro aa fingr likneskiunni, aasakandi hann vm sinn otrvnat ok lausmælgi. Sem hann vaknar af suefni, þreifar hann ollum megum hia ser ok leitar likneskiunnar, ok er hann finnr hana eigi, hyggr hann, at þat mvn verit hafa sionhuerfing. Hann sofnar annan tima ok ser hana nu standa hia ser eigi blidliga talandi sem fyrr, helldr ognar hun honum hinar hordustu kualir, snuandi fra honum sinni aasionu, sakir þess at hann hafnadi henni ok hellt ecki sitt heit. Sem hann vaknar, verdr hann miok hræddr af þessi[1] . . . .

CCVIII.

Saraceni gatu ecki gert vont likneski vorrar frv.

A nockurum tima sem Saraceni heriudu aa kristna menn, kuomuzt þeir inn i kirkiu guds modur Marie. Þeir stungv ok brutv nidr med sinum spiotum allar likneskiur heilagra manna, þær sem þeir saa aa murum kirkiunnar, sumum stungu þeir vt augun, ǫdrum brutu þeir nefit, hendr eda fætr, margar klufu þeir i sundr med sinum vopnum. Þeir hlupu med mikilli reidi ok vitleysi at likneskiu guds modur Marie, ok suo opt sem þeir leitudu hana ofan at stinga, storfudu þeir at þarflausu,

[1] *Slutningen mangler.*

þuiat suo skulfu þeira hendr, at þeira spiot kuomu huergi nærr likneskiunni, stundum slo huerr oviliandi annars spiot brott af. Ok af þessu slo aa þa suo miklum otta, at þeir wrdu þui fegnir at fara brott sem skiotazt.

CCIX.

Sacrista kueikti ecki lampa.

Sa var einn vngr brodir i nockuru klaustri sidlatr ok gods lifnadar vm marga hluti, enn þat starf hafdi hann, at hann var sacrista. I þeiri somu kirkiu voru þriar eda fiorar likneskiur vorrar frv guds modur Marie fagrliga bunar med gull ok gervar med miklum hagleik, sem hun hafi sér i fadmi vorn lausnara. Var yfir sinu alltari huer skriptin. Sa sidr var i þeiri kirkiu, at aa hinum hæstum hatidum, er þar voru halldnar nærr fimtan aa hueriu aari, skylldi brenna lios i lampa fyrir serhuerri vorrar frv skript, fra þui er heilagt var aa messuaptaninn ok nottina ok sialfan daginn allt til kuelldz, at gera suo liosa ok biarta alla kirkiuna. Þat bar til aa dogum þessa sacriste, at eigi matti fa oleum at kaupa i þui heradi, fekzt þat litid, en nærr ecki fluttizt til, ok þuiat hann òrvæntir, at þat megi fazt, vill hann spara sem mest ok geyma þat oleum, sem hann hefir, ok vill þar lata hellzt missa, at brenni i kirkiunni, sem honum þickir minzt þurfa, ok þui tendrar hann ecki þessa lampa aa helga þorsdag ok huitasunnu, er vanir voru at brenna nott ok dag aa fyrr sogdum hatidum. Munkrinn feck þegar skiota pinu, þuiat aa tyrsdaginn i helgu viku tok hann skiotliga suo aakafliga febres, at hann hellt varla sinu viti, enn adr syndizt hann vera vel heill. Hann andadizt manadaginn i trinitatis viku. Enn laugardags morgininn adr, sem hann var miók at kominn dauda, synizt honum drottning einglanna hin milldazta guds modir Maria sem sitiandi i ofanverdu ridi nockuru, þui sem var nærr einni af fyrr sogdum likneskium. Hann þottizt þa kalla sem minnandizt sins haaska ok krankleika: „Heilog Maria,

myskunna mer.“ Munkinum syn̨izt hun suo biort, at hann matti varla i mot sia. Hun litr til hans nockut med reidi ok sagdi: „Þu tok(t) aa brott lios þat, sem mer var til heidrs aa iardriki, ok þui skal ek taka fra þier æfinliga lios þessa lifs.“ Brodirinn vard aakafliga hræddr vid þessa ogurligu heitan, sem eigi var undarligt, ok fellr til fota vorri frv med hormuligum grat ok bad hana fyrirlata ser þat, sem hann hafdi misgert vid hana, heitandi at bæta vid hana ok gera alldri sidan þat sama. Enn þuiat hennar heitan ok ogn fylgir iafnan myskunn, ser hun til hans miklu blidligar enn fyrr ok visandi honum med hendinni til þess stigs, sem var fyrir fotum hennar, ok segir: „Sit her!“ Hann settizt nidr fyrir fætr henni skialfandi af mikilli hrædzlu. Hun huarf þegar brott. Sem hann huarf aptr til sialfs sins, kallar hann saman brædrna ok segir þeim greiniliga vitranina. Vm daginn eptir bidr hann med miklum grat, at þeir lati brenna oll fyrr sogd liosker vm nottina ok daginn, eptir þui sem vant var aa þuilikri hatid. Hann het þui ok gudi, at ef hann fengi sina heilsu, sem hann girntizt, skylldi hann til heidrs eilifri iungfrv ok modur hins sanna lios hallda fornum vana vm lios fyrir hennar likneskium ok auka sem hann matti. Enn þuiat sa domr, er modir sanleiksins hafdi dictat ok framsagt med sinum sannorda munni, matti eigi bregdazt, andazt hann aa þridia degi, sidan hun hafdi honum vitrazt. Var þat aa manadaginn eptir festum trinitatis, sem hann hafdi nockut vpphafit yfirbot sinnar syndar i þui, at aa fyrr sagdri hatid heilagrar guds þrenningar brunnu lios, sem at fornu var, fyrir likneskium vorrar frv. Einn brodir sidlatr ok heilagr, sa er leiddr var or sinum likama aa langafriadag, huerium er hinn helgi Nicholaus byskup syndi bædi pislastadi ok suo dyrd godra manna, sa þenna brodur þa enn i pislum, mest sakir þess at hann

vanrækti optliga margt þat, sem hans stett ok vigslu heyrdi til, einkanliga vm þionustu i he[1] . . . . . .

CCX.

Ungr madr vard byskup med hialp vorrar frv.

Einn greifi storliga rikr i Þyuerskunni atti ser aagæta frv tiltekna af godu kyni. Þau attu einn son vngan, vænan til hofdingia sakir vaxtar ok fridleika. Ok sem ungi madr þeira son er kominn aa skilningar alldr, vill herra greifinn fadir hans, at hann verdi formentr huerium manni, er i var þvi riki. Þui byr hann aagæta ferd med vegligu foruneyti ok nogum rikdomi ok sendir sinn vnga son vestr i Franz i þann hofudskola, er halldinn er i Paris. Ok sem vngi madr kemr i skolann, ytir hann gullpeninginum i hond meistara ok enn fleiri manna[2], suo at storliga verdr hann vinsæll innan litils tima, þuiat eigi þurfti rikdominn at spara. Hier af gerdizt suo, at þegar honum leidizt nam edr skoli, skal hann hafa blitt orlof leika ok spazera, sem hann lystir. Hier med tekr hann ser sueina, fædir þa ok klædir fagrliga, lætr þa ganga med ser vt ok inn, sem hann se einn herra. Fyrir þetta allt saman færr hann meira af hegoma heimsins en listum klerkdomsins, þuiat hann gengr dagliga miok skrautbuinn, þa eins hugsandi nockut litid til bækr, er honum þickir skemtan at. Suo opt sem hann vtrettir godzit, gerir hann menn aa gard fodur sins, ok hefir huat hann vill, þuiat millifarandi menn bera greifanum gladlig tidindi, segia son hans suo mikinn klerk vordinn nu þegar, at hann se aagætaztr i ollvm Paris næst yfirmeistaranum. Fengu menn fyrir þuilikar sagnir godar vidtokur aa greifans gardi ok fe i nog at bera þeim unga manni, þuiat nu þotti vel komit þat, er hann hafdi. Frægazt þetta vm alla Þyuerskuna, at greifans son i Paris se hinn fremsti klerkr ok likaztr madr til mikils hofdingia.

[1] *Slutningen mangler.* [2] menn *Cd.*

Ok nærr þessum tima andazt i Þyuerskunni einn mikils hattar byskup af rikri kirkiu ok volldugu sæti. At þeiri kirkiu voru korsbrædr, er kosning attu, ok þeir fara fram til electionem eptir greptadan byskup sinn at[1] kiosa mann i stad hins framfarna. Kemr þat eitt ollum samt, at eigi se kirkiunni annat vænna til sæmdar ok vpphelldis, enn son rikazta mannz, er i var þeiri halfu landzins, gerizt hennar formadr, þvi kiosa þeir samþyckiliga ok fullkomliga greifans son af Paris ser ok sinni kirkiu til formannz ok byskups, gera þar vm bref, sem log bioda, ok senda uestr i Paris. Ok sem ungi madr hefir þau bref tekit, brotid ok yfir lesit, rodna hans badar kinnr, þuiat nu er sa dagr kominn, at hann færr skilit, huat hegomlig frægd hefir af honum talat, eda huat hann er med ser i sannleikinum. Weit hann efalaust ok vidkennizt nu, þo at seint se, at margir af korsbrædrum kirkiunnar ero fremri klerkar enn þeira byskupsefni. Þvi skilr hann, at vigsla byskupsins snyzt honum i smaan, ef hann skal vera lærisueinn sinna undirmanna. Huar af hann angrazt saarliga, suo at hann veit med engu moti sin orrædi, þickir, sem var, en mesta suiuirda at verda lios at sinni fafrædi, suo burdugr madr sem hann var ok upphafinn i veralldar metnadi. Þvi ferr hann þangat til fulltings, sem (i) nog er fyrir ok eingum brast, er sotti, þat er at bidia til guds modur nockurrar aasia vm þetta vandamal.

Lida nu suo nockurir dagar, at hann duelr sendimennina, suo at þeir fa eingan orskurd sinna eyrinda, þuiat vngi madr nytr huorki suefns ne matar, gengr þegiandi vt ok inn ok hefir enga gledi. Hier kemr, at einn morgin arla, sem hans menn eru i suefni, ris hann vpp lagliga ok leynizt vt af husinu ok hefir sik fram i stadinn til Mariu kirkiu, er kallazt aa þeira tungu Notra Damma. Þat uegliga musteri er brotid med veggiunum

[1] ok *Cd.*

ENGLISH FACULTY OXFORD UNIV. LIBRARY

vida, sem hattr er til i storkirkium, ok i eitt af þessum vtbrotum vikr ungi madr til bænar. Gengu þar þilarar tueir fyrir framan enn leyni fyrir innan, suo at huorki innan ne utan or ambitu matti fyrr sia mann, en allt geck fram fyrir brotid. Hier vt i vegginn var glergluggr vænn, ok aa likneskia vorrar frv. Hier kastar hann ser flautum fram aa golfit med taarum bidiandi guds modur nockurrar aasia i sinu vandkuædi. Ok eptir bæn gerfa sigr aa hann hofgi, ok þegar birtizt honum sæl drottning Maria rett i sama stad, sem hann la. Hun birtizt honum bædi blid ok þo med aavitanar yfirbragdi, hun talar suo: „Heyrt hofum vid son minn bæn þina, litid hofum vid taar þin ok sed hofum vid kinnroda þinn. Er þat þo yfir þik komit rett at verdugu, þuiat þu elskadir iafnan meirr leik ok æsku enn mentan þina. Nu sakir þess at þu hefir aa mik treyst, er ek komin bædi at hugga þik ok hirta þik. I þui hugga ek þik, at engi þinna vndirmanna skal betr skilia bok þina en þu. I þui hirti ek þik, at þu skallt alla þina æfi hryggbiugr vera, suo at þu megir allt þitt embætti sæmiliga gera. Fæ ek þier þetta til aaminningar ok læringar, at þu þionir skapara þinum en syni minum þui framar i litillæti alla þina daga. Munt þu framkuæmdir þessarra orda skiott finna, sem þu vaknar."

Eptir suo talat lidr drottningin brott at syn, enn hann vaknar ok sprettr upp gæddr suo mikilli giof heilags anda, at aan allri duol dicktar hann nyia antiphonam af sancta Maria bædi i senn at ordum ok hliodum. Su antiphona er suo fallin: Aue beatissima ciuitas diuinitatis, eterno felix gaudio, habitaculum iusticie, caritatis lilium, mater nobilis, obsecra plasmatorem, quatinus redemptos sanguine tueatur, ut uiuentes Cristo ymnizemus, zema antiquum expurga ipsius oraculo, uite mediatrix, auxiliatrix, reparatrix, illuminatrix, adiutrix, ueni iuua reos, genitrix omnipotentis! Nu sem hann hefir ant-

iphonam naliga vti, suo haatt ok huellt at heyrir vm alla kirkiuna, koma hans menn inn i musterit, er hans hofdu saknat ok leita farit, ganga nu eptir hliodum hans ok verda fegnir, finna hann i sama stad miklu gladara, en hann var innan margra daga. Hann ser moti þeim ok segir þeim synina hafandi hia ser bada, hennar uotta, þann annan, at klerkdǫmr er i nog, ok þann annan, at lausleiki er i brott ok hryggr dreginn til geymslu litillætis, suo at hann vard med staf at ganga vt af kirkiunni. Ferr hann sidan skyndiliga til sinnar kirkiu, ok var alla sina daga sæmiligr byskup ok snarpari til bækr enn flestir menn adrir. Gerdi hann gudi þar fyrir margfolld lof ok hans signadri modur mikla vinattu, þuiat nu var hans auga vpplokit at elska ǫndina ok at bergia ok sia, huersu sæt er frv Maria.

CCXI.

Kona var iordut med barni ok lifdi.

Vegligt musteri sællar meyiar Marie stendr i þeim stad . . . . . . er Bergis heitir. Su kirkia er miok rik ok hefir mikla sokn vndir sik. Þar syktizt i sokninni ein husfrv hardla rik, hun var i þeim krankdomi, sem konum er titt, at fæda barn. Hun var ongrvd saarliga vm langan tima med hrygd ok yfirsetu bonda sins ok annarra astvina, enn feck ǫngan letti, vtan vm sidir let hon sialft lifit likamans, suo at burdrinn var allr med henni. Sidan er lik hennar sueipat eptir sid, til kirkiu borit ok til graftar buit. Saung yfir henni kirkiuprestr vorrar frv Thorias at nafni, ok eptir þionustu gerfa var hun i iord lagin ok fylld hennar grof eptir vana. Lidr sa dagr, er hun var iordut aa, ok nottin med, ok annan dag moti hadegi gengv menn vm kirkiugardinn, sem optliga gerizt at storkirkium. Var ek þar medal annarra, segir sa er iarteignina bar fram, ok þui næst heyrdum ver barns grat. Ver hugdum i fystu, at kona nockur mundi hafa gengit i gardinn med ungt barn. Leitudum ver þa vm-

kring kirkiuna ok fundum eigi, sidan leitudum ver ut um gardinn. Bar þa fyrir oss hliodit, ok þui vikum ver aptr i gardinn. Stod þessi gratr suo langt ok sifellt, at ver mattum þui leita, sem oss lysti. Forum ver nu þangat aa veg, sem oss þotti næst bera, ok stendr upp aa husfruinnar leg, er fyrra dag var grafin, at þessi gratr er þar i iord nidr. Eru nu tilkalladir uitruztu menn, ok þickir ollum rad at grafa til i guds nafni. Ok sem þat er gert, birtazt þar faheyrdir hlutir, þat er at husfreyia lifir ok hefir þrifligt meybarn lifanda i fadmi ser. Reis nu upp mikit hareysti ok vndran þessa hlutar. Þustu menn at med aakefd ok spurdu, huersu væri um hennar hag, en hon suaradi bædi hliott ok fatt, enn þo sagdi hun suo mikit, at hun hefdi heitid i sott sinni aan manna vitordi aa guds modur Mariam at gefa henni þat barn til æfinligrar þionustu at þeiri sómu kirkiu. Sidan geck hun til kirkiu ok var þar .vij. daga. Ecki blandadizt . . . . lengstum hennar athófn at bidiazt fyrir, trudu menn, at guds modir hefdi henni suo bodit at bera eigi i haamæli þa hluti, er hun hafdi vis vordit. Eptir .vij. daga lidna andazt hun i fridi annan tima ok er groftud. Enn dottir hennar lifdi, var hun skird ok nefnd Þyri, enn sidan hun vox upp i þionustu kirkiunnar, var leingt nafn hennar ok kollut Kirkiukolla.

CCXII[1].

. . . . suefni ok longum ok suarar sendibodanum: „Hui skal mik onada til þuilikra hluta, eigi er þorf byskuparnir fyrir alla Italiam at uigia eina kirkiu.“ Sendibodinn suarar, at drottning himins ok iardar kaus hann fyrir ollum byskupum at gera uigsluna. Eptir suo talat hneigir byskup hofud sitt aptr i suefn. Ok eigi meira eyrindi enn nu var greint hefir sendibodinn tiaandi Jesu Kristo ord ok andsuór sin ok byskups. Vor herra talar þa til modur sinnar: „Huat er nu til, módir min?

[1] *Begyndelsen af denne Legende mangler.*

þu heyrir sendibodann, huersu farit hefir med þeim Serve byskupi, sem ek hugdi.“ Vor frv suarar: „Heyri ek, son minn, ok veit ek iafnfram, at suo hlydinn sem þessi byskup var fordum þinv bodi, suo mun hann enn vera, þegar hann veit alvǫru þins vilia.“ Huat leingra, sendibodi ferr annan tima, knyrr ok kallar, at byskup skal upp risa, segir, at modir guds stendr suo hart i þui mali, at engi er undanferd. Byskup suarar nu fliotara enn fyrr ok litlu miukara, vtan hann suarar þann veg: „Huat sem þu kallar, stend ek aa enga lund upp, ef mitt erfidi skal ecki taka i adra hond, þuiat su mæda er meiri enn varir, at hræra gamlan likam ok stirdan af langri legu. Suo ok i adra grein stirdnar morgum embættisgiord aa skemra tima, enn ek hefi nu af lagit.“ Legatus suarar: „Huerra malagiafa þickizt þu nu þurfa, fullrikr madr, utan hafa blidu guds ok hans blezadrar modur þui meiri, sem þu gerir fleira gott.“ Byskup suarar: „Þau ord uil ek, at þu berir minum herra ok hans modur, at þetta uil ek gera, ef minn þungi verdr annarra byrdum at letta aa þann hatt, at huerr madr æfinliga, sem rett skriptadr ok idrandi vitiar mins legstadar, skilizt her vid þunga allra sinna synda.“ Med suo greindu bodordi ferr legatus tiaandi vorum herra, ok at þui upploknu brosir vorr drottinn siaandi blidliga til sinnar modur suo mælandi: „Hier er aa at lita, modir min, kostabod byskupsins, huort vid skulum þessu iata.“ Heilog Maria suarar: „Fyrir þa grein, son minn, at su er bæn byskups, sem mest samhliodar þinni myskunn, vil ek giarna at veitizt.“ Ok þessu næst snyr uor drottning ordum til sendibodans suo talandi: „Far nu skyndiliga ok biod byskupinum enga duǫl gera, enn ek skal suo vmganga, at siǒ adrir byskupar skulu i nefndan dag tiltekinn fram koma, at uigslugerd minnar kirkiu megi þui aagætari verda.“ Suo gerizt nu allt i sǫmu stund. Legatus bodar allar ueizlur. Byskup stendr upp suo

biartr ok blidr, sem vel matti soma at vera primas allra veralldar byskupa.

A greindan dag, sem guds modir skipar, gerizt vigsla greindrar kirkiu med suo himneskum hætti, sem fyrr er oheyrt, at siô lifandi byskupar ok allr hiaverandi lydr sia þenna attanda byskup i forgongu allz embættis, er eingi madr kennir, enn tiar sik suo miukan ok framan i ollum gerdum, at yfir geck iardneskan haatt, ok eigi þui helldr kann nockur hann undra eda spyria, hvadan hann væri. Sem embættid er fagrliga lukt, ok hverr byskupanna kemr i sitt eigit herbergi, lukazt upp hugskotz augu þeira til eptirleitanar, huar sa okunni byskup muni eta um daginn, þuiat eingi hafdi heyrt getid hans herbergia þar i stadnum. Villdi nu hverr ok einn lifs giarna honum veita sitt bord med allri virkt ok goduilia. Enn þo at marga fysti, feck eingi þeira, þuiat sa væni byskup var nu i brottu suo einkanliga, at eingi tunga i stadnum kunni grein aa hans brottferd. Er nu þuilikt, sem byskupar vakni af suefni til umhuxanar, at hier mun meira magn i vera, enn þeim fanzt til vm tima. Hvar af suo gerizt, at sa einn af byskupanna tolu, sem æzstr var at mannkostum fyrir gudi, fastar ok vakir med bænum, bidiandi at guddrottinn syni honum sannleik þessa hlutar. Enn af sinvm verdleik þiggr hann an . . . . sem nu var lesin fra upphafi til enda. Nu so sem heilog Maria vandadi, for miok vigslu musteris þessa. Styrkir hun sidan þess priuilegium, þuiat suo mikil takn ok margar iarteignir lætr hun þar skina, at eigi fleiri vid sialfrar sinnar grof i Valli Josaphat. Þui er þangat mikil sokn af nordrhalfunni, at margr færir þangat sitt heit fyrir ymisligar ueizlur, huat eigi er vort med atburdum at greina. Er enn i þessum hlut virdanda sem ôdrum, huersu guddoms velldit med aarnan sinnar modur finnr ok fram hefir marga utvegu til hialpar mannfolkinu, ef þat kann idrazt syndanna. Skal hier ok

fylgia likr euentus til sômu myskunnar med þeiri lofgerd i adra grein, at alltarisembættid dyrkizt þui framar, sem drottinn Jesus birtir þat frabæriligarr.

CCXIII.

Vor frv leitadi med presti at sacramento i elldi.

Þa er lidit var fra hingatburd vors herra Jesu Kristz m. ccc. ok .xxx. aara, gerdizt þuilikr atburdr fyrir nordan hafit, at kapella ein geck upp med ovôrum elldi ok allr sa bærr, er nærri stod. Ok i þann punkt sem elldr leikr kapelluna, minnizt prestrinn hennar kapellann, at vors drottins likami var i þeim haaska yfir haalltari, þvi gyrdir hann sik karlmannliga, snarandi inn i husit loganda, ok finnr kerit heillt med guds vilia. Enn eptir þann mæta fund þronguir at prestinum suo strangr logi med heitum bruna af vaxanda elldzganginum, at hann verpr sinum truarvopnum herfiliga ser aa bak sem vondr leigumadr, þuiat i felmt ok auruita hrædzlu kastar hann nidr i elldinn þui himneska stormerki ok flyr sidan, suo skiliandi vid sinn lausnara. Ok hann aumr lifs, leitandi meirr likams enn andar, rennr i næsta þorp, liggiandi þar i reckiu illa halldinn vm þria daga, huar eptir hann vesall aa minnizt sina omannliga gerd, ok vitianda heilogum anda grætr hann sinn glæp hatt ok beiskliga, kallandi sik hi . . . . kara enn rettum kennimanni, ok fyrir andar afl, sem aasakar holldit, gleymir hann ollum vanmætti limanna, ok sprettr upp af sænginni fram rennandi med skunda til þeira kola, er nu lagu i stad kirkiunnar. Hier gruflar hann gratandi dag ok nott ok annan dag fram til hadegis, æ leitandi ok sik snubbandi, þar til at nærri ser litr hann suo uæna iungfrv, at alldregi fyrr sa þuilika mannz auga. Huer suo talar honum til: „Hvat leitar þv, prestr, harmþrunginn?“ Enn hann salugr stynr at moti ok þorir engu suara, þuiat hann skildi sinn glæp obæriligan hueriu eyra. Hun segir þa enn: „Huat hefir þik suo mikit hent, at eigi

mattu, madr, vitond hafa med þier? Er eigi suo mælt, at optliga kunna betr tueir enn einn vandrædin at rada?" Huat meira, þar til spyrr hun blezut harmþrungit hiarta at med hunangligum seim sinna orda, at prestr iatar verkit. At iatning gerri, segir hun blidliga til hans: „Nu skal ek ombuna þier trunat ok vera i leitinni med þier." Ok rett i sömum sporum sem hun stendr aa faulskanum, hefr hun virduliga kerit vpp or kolonum suo segiandi prestinum: „Til þess, prestr minn, at þu skylldizt þui framar i litillata yfirbot þins misuerka vid gud grædara þinn ok mik, er skryddi hans guddom minu holldi, þa gack nærr ok sia þinum augum, huersu lofligt ok æ lifanda sacramentum þu fyrirletz ok flydir." Ok nærr gangandi at upploknu kerinu, sierr hann i skautanum dreyrugan fremsta hlut af mannz fingri, huar af hann fellr fram med nyfeingnum harmi, þar til er liknar ædrin eflir hann til hugganar suo mælandi: „Ofveikzt eigi, prestr minn! tak helldr styrka von af milldi guds ok minni, þuiat hier mun gerazt, sem opt verdr, at sonr minn lætr skina milldi sina yfir afbrot manna. Þu skalt taka med þessum haleita thesaur ok bera hann byskupi ydrum med sannligri bodan þins annmarka ok gudligrar skipanar i þessu mali. Hier med ber honum þann guds uilia ok minn, at aa sama grunduelli, sem nu stondum vid, reisi hann vegligt musteri, at i eilifa minning dyrkizt hier þetta sama sacramentum drottinligt. Votta þat ok byskupinum med öruggu trausti af guddrottins halfu ok minni, at i þessum stad skal suo mikil myskunn rikia, at huerr, sem hingat sækir med idran ok aflati synda, skal frials ok hreinn brott fara." Eptir suo talat hefst vor drottning heim til himinrikis, enn prestr ok byskupinn fella suo hueria grein sem adr var skrifat i formæli modur sannleiksins. Tok sa blezadr stadr vidrkuæmiligt nafn af sinni fehirdzlu ok frabærri guds myskunn, ok kallazt aa latinu dei vicus, þat þydum ver guds

byrr. Þeim se lof ok dyrd, er alla goda hluti vinnr ok ueitir aa himni ok iordu, sa er Jesus Mariu son konungr i veralldir verallda. Amen.

CCXIV.

Konungr ætladi at rida i kirkiu vorrar frv.

I Einglandi er sa stadr einn milli annarra, er Valsigam heitir, hann stendr upp af Lind i megin landzins. Þar er kapella vorrar frv suo fræg, at þeirar kirkiu, er þar stendr innan stadar, er eigi getid i landinu hia hinni. Hun er giorr med vænum suo kosti, at uel ma segiazt, at aa henni sedzt ecki annat utan gull ok silfr ok groptr bædi vti ok inni, sem eigi þarf undra, þuiat sokn ok offr er suo mikit ok aakaft til hennar, at einn brodir þar til skipadr ma nærr ecki gera alla daga annat, enn standa vid alltarid ok taka vid peningum. Kapella þessi er litil uexti, enn þo segia suo Einglismenn, at i henni verdi alldri rumfatt, huersu margt folk er inni stendr. Huat profazt satt vera med berum taknum, er geymazt æfinliga i þessi kapellu. Þuiat suo sem einn Einglandz konungr heyrdi þat[1], sem nu var sagt, villdi hann reyna sannindi þessa hlutar, ok ridr fram til stadarins med margskyns stettir valldzmanna ok mugamanna vt i fra, hafandi þa hugsan at rida med konungligri mekt inn i sialfa kapelluna med allan sinn skara. Reid drottning hans med honum ok þeira son ungr madr. Ok sem konungrinn kemr innan stadar, þar sem ridandi menn eru vanir af baki at stiga ok ganga þadan med litillæti i guds modur hus, stendr essit fast vndir honum, suo undir drottninginni ok syni þeira, sem oll se af marmara ger. Ok suo sem þau eru oll ohrærilig, suo er saudullinn ok madrinn huat limt ok bundit vid annat, suo at ecki ma leysazt fra odru, fyrr enn konungrinn idrazt sins obbelldis, ok iatar nu af baki at stiga ok ganga til guds modur kapellu, ef hann verdr laus. Hier med heitr hann at gera takn þessa hlutar

[1] sagt *tilf.* Cd.

til æfinligrar minningar aa þann hatt, at gera liking eptir ser ok essinu med brendu silfri, suo eptir drottninginni ok þeira syni. Ok at þessu heiti stadfestu litr liknarbrunnr myskunnarinnar þeira idran ok gefr konungi, frv ok syni þeira blitt fararleyfi ser[1] ok sinni kapellu vegsemd at veita med sònnu litillæti. Fylldi konungrinn sidan sitt heit i alla grein. Er hans teikn ok drottningar suo haatt nedan af fæti essins vpp aa hòfud riddaranum sem alnar, enn eptir pilltinum syni þeira vel spannar. Tiazt þessi teikn fyrir pilagrimum med greindum æfintyr gudi til lofs ok hans haleitri modur til sæmdar ok virdingar.

CCXV.

Brædr sungu Salve Regina.

I Paris var ein kuinna hardla rik ok kynstor ok uel kristin, giorn at heyra fagran song ok sæmiliga tidagerd. Ok sakir þess at innan stadar voru margar stettir klerka ok klostramanna, hugleidir hun med ser optsinnis, huerir reglumenn bezt faga sina reglu, ok virdizt henni, sem predicàra lifnadr se forkunligr i þessu vmfram adra, huersu þeir syngia hatt ok med fogrum hætti. Þui venr (hun) sik einkanliga til þeira kirkiu bædi sid ok aarla. Tekr hun ok i sinu hiarta, at huert kuelld, adr hun ferr at sofa, skal hun heyra þeira completorium, þuiat henni er einkum kært, huersu med uirktum þeir syngia vorrar frv antiphonam Salve regina eptir nattsonginn. I þeiri kirkiu var suo fallit, at frammi aa leskorinum stod meistarligt verk, vorrar fru skript suo formerut, at hun blezut hellt i fadmi sinn sæla son, ok fyrir þessa skript gengu brædr processionaliter hvert kvelld med Salue regina ok sungu suo sætt, sem þeim var sæmd i. Likadi sa punktr þionustunnar frvnni hardla vel, er ver fyrr nefndum. Ok nockut kuelld berr suo til, sem þeir syngia, at[2] sigr yfir hana lettr hofgi, ok iafnfram gefzt henni andar syn, at

[1] sig *Cd.* [2] ok *Cd.*

suo sem brædr segia þessi ord antiphonunnar Eia ergo aduocata nostra, ris hin sæla guds modir vpp af sætinu ok stigr nidr aa golfit rett i midiu, sem þeir standa vmbergis, hun hefir son sinn aa handlegg. Ok þann tima sem ordunum fram lidr Illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte, serr hun blidliga med glauggri syn vmbergis til huers þeira, sem ordin hliodudu. Enn eptir þat sem þeir segia Et Jesum benedictum fructum uentris þui nobis post hoc exilium ostende, rettir hun fram pilltinn Jesum ok tiar hann huers þeira augum suo vmbergis sem fyrr, at huortueggi hennar gerd suaradi fyrir myskunn skilningargrein ritningarinnar. Eptir suo framit kastar brott hofganum af frvinni. Hugleidir hun godmannliga ok storum vitrliga, huat hun hafdi sed, þuiat þenna leynda hlut sagdi hvn fyrri odrum lofligum personum enn þeim sialfum brædrunum, at eigi ofradizt þeira samuizka, sem verda kann i uôlltu hioli þessa lidanda lifs. Lagdi sama frv enn heitari elsku til þess lifnadar fyrir tendran ok tilleidzlu þeirar iungfrv, sem framazt er blezut per secula.

CCXVI.

Karl gaf ku vorri frv ok feck aptr .c. kua.

Karl bio ok atti ser konu ok ecki barna. Karl var suo orikr, at hann atti eigi meira i kuikum kuisti enn eina ku. Hann sat i godu heradi, þar sem bædi var innan landz byskupsstoll ok sæmilig klôstr med ymissum lifnadi. Suo gengr til efnis eitthuert festum vorrar fru guds modur, at karl ferr til messu ok heyrdi einn predicara tala fagrt af dyrd ok myskunn drottningarinnar, ok medal annarra greina setti hann suo fallin ord: „Vorrar frv sæmd ok frialsleikr er suo frabærr vordinn i kristni guds, sagdi hann, at huerr madr sem med godfysi ter einn hlut i hennar sæmd, hann tekr hundratfallt aptr i mot.“ Þessa klôsu hugfestir karl med ser, ok þickir alluænlig til aavaxtar, kemr heim til kerlingar suo gladr sem ôlteiti. Hun spyrr: „Hui ert þu suo gladr, karl

minn, hefir þu þegit nockut?“ „Ja, sagdi hann, þegit, þo minna se; febraugd vantar nu eigi, þuiat brodirinn sagdi suo i dag, at vor frv er suó dreinglundut, at i mot einu utlagi leggr hun hundratfallt. Nu mattu sia, kerling min, hversu hagliga eru skipti vid hana, þuiat meiri menn munu vid þickia, ef vid eigum hvndrat kua enn eina. Ok þui er skiotr vegr, at þegar i dag skulu vid fa hamar ku ockarri ok skipta henni i sundr fyrir fatæka menn guds modur til lofs.“ Suo gerir hann i stad, sækir kuna, drepr ok slatrar, skiptir sidan, suo at sidla vm kuelldit var alldri par eptir, þuiat fatækum monnum var suo til visat, at karl matti aa einum degi veita sina aleigu.

Huat leingra, vm morgininn eptir, er hann uppi þegar i ottu, tekr vidaroxi sina, huetr hana ok byr til smidar, vekr sidan kerlingu sina ok segir suo: „Vpp hvatliga, ok fa mer nest, ef nockut er til, þuiat suo mun til at hugsa adr vetrar, huar þat hundrat kua skal inni standa, er vid eigum þa. Þui er einsynt, huat fyrir liggr i sumar, fazt i skogarhôggi ok vidartalgu nott ok dag, at eigi standi buit bert i hagli ok kulda.“ Suo gerizt i stad, sem hann segir, gengr fra husi med oxi sina ok þat uista, sem hann kunni fa, hefir sik ut i morkina ok fellir vidinn enn harda. Suo er hann idinn i starfinu, at sueiti þornar sialldan aa honum, þar med suo gladr sem galinn væri, reystir mikinn longum kuædi ok kuidlinga suo hatt ok huellt, at kuedr i morkinni. Ok sakir þess at honum þickir æ i sinni hugsan, at husit mvni seinna verda, enn kyrnar þarf inn setia, er hann suo daguillr i sinni flyti ok vmfangi, at alldri er grein med honum, huort yfir standa helgir sunnudagar eda yrkir timar. Hedan gerizt suo einn drottinsdag, sem enn stendr hann i hôggi ok hareysti eptir uana, at einn innlendzkr byskup gerir nalægan ueg med sinu folki, ok þui heyrir hann huatliga haligan rom, er reystir i

morkinni, þar med þat, er hann undrar þo meirr, at oxin gengr suo titt aa þann tima, þuiat drottinsdaga halld var almenniliga bodit med virktum geymazt i þui landi. Þui helldr hann stodugt byskupinn, at þessi madr, er her fæzt vm, se med ollu vitlaus vordinn, ok fyrir þa sok bydr hann sinum sueinum at fanga hann i stad sem hertekinn mann. Suo flytia þeir hann med ser, at þar liggia smidarefni oll eptir, hallda hann ok geyma sem einn oruita. Enn þo fellr honum þat til lettis, at þeir ero pilltar nockurir i byskupsins fylgd, at hann kenna vel med felagskap einshuerrar vinattu, þeir mykia honum ok lina sina naudgan, huat er þeir mattu.

Suo kemr dags at kuelldi, at herra byskupinn ridr upp aa einn godan bugard, er hann atti, ok gengr til herbergis. Var honum þar fyrirbuin ein stofa miok sæmilig, var þar annan veg nærri dyrunum steinofn vt i vegginn ok tialldat fyrir framan, suo at i ofnhusinu var naliga myrkt, vtan þat litid sk(r)im, sem kasta kunni gegnum husbuninginn, þa er log voru noglig fram i husit. Sem byskupinn ok allr hans skari sitr i sinni nad med fagran kost, gera þeir pilltar, er fyrr gatum ver, suo mikla vinattu hinum gripna karli, at med orlofi stifardsins, er fyrir var husinu, skiota þeir honum vndir tialldit upp aa ofninn, þuiat hier kell hann eigi. Huat sem fleira fæzt, er hafa þarf, ganga þeir vm suo pilltar kompanar hans, at bædi safnazt honum matr ok dryckr i nog. Þickir honum nu eitt aa skorta, at fyrir myrkri fær hann ecki at hafzt. Hann talar þa: „Heilug Maria, sagdi hann, allgod væri nu vistin, ef liosit væri nægra." Ok litlu sidar leidizt nidr or þekiunni eitt brennanda blys ok stendr frammi fyrir honum suo biart, at fram i gegnum tialldit allt i annan vegg vm þuert husit stendr þessi birti, enn þat lios i sundr skipt, er adr var i husinu, suo at tueim megin hia synizt þat ei skærra enn eitt þokumystr. Byskupinn ok allt hans samsæti litr

þessa nyiung undrandi geysi miok, ok kallar sinn skuiara, bydr honum fara ok eptir leita, huat valldi þessum hlut. Hann gerir suo, gengr fram at ofnhusinu ok lyptir tialldinu, enn sidan er honum þat annazt at byrgia bædi augu. Huerfr hann aptr ok hefir ecki eyrindi. Byskup spyrr, huat tala se. „Þat er at tala, herra, segir hann, at i ofnhusinu er lios suo mikit ok fagrt, at ek hygg þat trautt þessarrar veralldar.“ Byskup segir: „Huat er þar fleira en lios eitt?“ Skuiarenn suarar: „Þat er min hugsan, segir hann, at þar siti karlinn, sa er þier letud fanga i gær, sem galinn væri.“ Byskup segir: „Þetta er med kynium miklum, ef sa lôgbrotzmadrinn skal hafa meiri skemtan en at likendum. Nu far i annan tima ok ger vort bod, sem þu villt vel fara, tak þat blys eda kerti, er þar skinn, ok fær oss.“ Hann ferr, þuiat hann þordi eigi annat, ok iafnfram sem hann hefir tialldinu lypt ok nalgazt liosit, at hann matti þat hondla, lidr þat vpp i gegnum þekiuna. Suo er hann ok fleiri adrir tilknudir af byskupinum þrim sinnum ok fa missi i huert sinn. Enn æ sem þeir brott fara, kemr su blezada birti aptr i sama stad ok lysir karli.

Hier kemr i sidoztu, at sialfr byskupinn stendr upp af sinu sæti ok geingr at fram tialldinu, þar sem karl sitr fyrir innan. Hann mælizt þadan fyrir med suo fôllnum ordum: „Huadan kemr þier, karl, lios þetta id mikla?“ Hann suarar: „Min frv sancta Maria veitir mer þat, þuiat henni synizt annan veg enn ydr at gera vid mik; þier hertokut mik sem einn sekan mann, enn hun huggar mik ok alla vega gledr, suo at ek man varla, huersu reidr ek var ydr.“ Byskup suarar: „Hui mun vorri fru synazt at gera slikum manni suo stora hluti?“ Hann segir: „Þui synizt henni suo at gera, at myskunn hennar er omælld, þo ek se omakligr.“ Byskup segir: „Giorr suo uel, dugandis mann! seg mer greiniliga vndirstodu þessa efnis, þuiat vera kann, at þat se fleirum til nyt-

semdar." Karl mykizt nu, sem hann finnr, at byskup linazt, ok hefr upp til frasagnar allan euentum, huersu brodirinn predicadi ok huat er þar fylgir, sem fyrr var ritat. Sem uti er sagan, talar byskup: „Mikil ok frabær er þin trva, ok þvi mun hun þier eigi verda at hegoma. Enn huat er nu, er nockut falt lios þetta hit mikla ok biarta?" „Huat er at þui?" segir karl. „Ek villdi kaupa," kuat byskup. „Huat bydr þu vid," segir karl. „Bugard þenna, segir byskup, med ollu þvi godzi, sem hier fylgir i faustu ok lausu." „Er þetta nockurs vert?" segir karl. „Ek skal greina fyrir þier, segir byskup, huer eignin er. Hier gengr aa hundrat kua, fimtan hundrut sauda, atta tigir hesta, yxn, suin ok geitr at þui skapi. Bærinn sialfr er suo buinn at husbunadi, klædun ok brendu silfri, sem bætir vm mikit. Þessa eign alla tak þu aa morgin med handsolum, suo at mitt er liosit i verd." Karl suarar: „Vel er vid bodit, sem von er vm slikan mann, enn eingi er von i, at vid slaum nockuru kaupi hier vm, fyrr enn ek fæ nockura vissu, huort min frv vill þvi samþyckia. Þui kom til min i morgin, ef þier (er) þa samt i hug, mvn ek þa segia annathuort ia eda nei."

Vpp fra þessu greinir eigi til fullrar frasagnar, hversu vor frv guds modir gaf sinum vin samþyktar vissu hier vm, enn þat er bodat ok biart vordit, at aa næsta dag eptir reid byskupinn brott af þeim gardi ok leyfdi gamla manni alla þa fullsælu, er þar stod saman. Sotti hann kerlingu sina ok heim flutti. Lagdi hann af fra þeim degi fyrir veitzlu vorrar frv at heita karl i koti, helldr einn burgeis eda rikazti gardzbondi var hann af ollum kalladr, neytti hann ok suo vitrliga þat agæta lan, at med dagligum olmusum eigi smam afladi hann ser liosit med vinattu vorrar frv. Vard hier fagrt samkeypi tueggia manna: byskup fylldi skipan vorrar fru, þa er hann lagdi meirr enn hundratfallt moti einni ku,

at þar fyrir verdadi hann sinni saal eilifa birti andligrar gledi, enn bondinn, er suo storan mala tok fyrir sina gerd, þarnadizt þo einkis i, helldr feck hann þui ædra verdkaup, sem hann sadi meira, gudi til heidrs ok hans blezadri ok dyrligri modur.

CCXVII.

Vor frv frelsti brodur fra idtni.

Tveir predicarabrædr gengu aa skip med þeim kôpmonnum, er sigldu i austrveg, ok er þeir koma sinu fari i þann sio, er heitir Eystrasallt, fellr byrr, suo at kyrt stendr med ollu. Ero þeir þa komnir vpp undir eitt eydiland, var þar at sia mork hardla stor skamt fra sionum, suo at undir bar allt annat landzlegit. Kaupmenn hala sik vndir strondina, þar til er þeir na ackerislægi, kasta sidan grunnfærum ok skiota bati til landz, þviat menn voru hafreknir ok var forvitni at letta likamanum, þviat iordin var hin fysiligsta tilsyndar. Brædrnir, er ver nefndum, foru i batinn med odrum skiporum ok fluttuzt til landz, gengu sidan med spazeran tueir ok tueir fram aa morkina ok skemtu ser, huat serhuern lysti. Brædr helldu ser saman, sem þeira regla bydr, ok leingra lagi reika fram aa skoginn, var annarr þeira barn at alldri, enn annarr miok hnignandi, sem þeira sidr er at tempra sinar ferdir, at hinn elldri hafi raust ok yfirburd gudligra mala, enn hinn yngri læring ok þionustu.

Nu lidr suo, at fyrir þeira lestr ok gledi landzins greina þeir varla timann, huersu langt orlof skipherranh hafdi gefit, snua þeir suo fremi aptr i ueg, sem allir þeira kumpanar ero til batz komnir ok bida þeira. Sem brædr hofdu litt vikit aptr i veg, heyra þeir op eitt suo mikit ok oskranligt, sem likara var ovinarins rodd enn nockurs manz. Þat sama vndr heyrizt allt fram til siofarins, ok þvi taka skiparar þat fliotazt fangarad at yta batinum ok hafa sik ut til skips med ollum skunda.

Enn af predicarabrædrum er þat segianda, at í fyrstu sem opit kom vndir, snyzt hinn elldri brodirinn aptr med gudligri trv ok stendr i sômum sporum, þar til er þeir sia ferd mikla badir samt, þviat morkin hristir sinar limar fyrir þat ovægis afl, er hun þolir af þeim, er fram bryzt milli trianna, suo skalf ok iordin þar med, sem hestum væri aa skeid ridit. Lidr nu eigi langt adr þeir lita, huar fram kemr or morkinni mikill ovin, þat er einn iotun miok fiandligr, er at latinu mali kallazt monoculus i þeim londum, þuiat hann hefir eitt auga i midiu enni. Hann skrefar at brædrunum med flugskiotre raas, þuiat þeir bida fullvel med kristiligri stadfestu. Hann gripr þa bada sem litil born ok fleygir aa sina auxl serhuorum þeira, tekr sidan til fota ok rennr suo mikit sem fyrr aptr i morkina, suo langan veg vm sidir at hun eydizt. Verdr þa fiall fyrir homrum lukt alla vega illiligt, vpp rennr hann vndir fiallit til bygdar sinnar. Var þar fyrir hellir storr ok suo fallinn, at fyrir midium hellisdyrunum stod klettr furduliga storr ok suo brattr, at þar matti aa eingan veg vpp komazt, ok þvi var hóggin ein sneidigata annan veg med berginu vpp at munnanum, hier strykr hann upp boluadr hundr med sitt ranfeingi ok kemr innfarandi.

Er i hellinum elldr aa arni med fôlska nockurum. Varpar hann þeim nidr aa golfit, enn skytr skidu i elldinn, suo at þegar er loginn uppi. Sidan gripr hann einn iarntein suo storan, sem stafr væri, hann var attstrendr, i annan enda suo huass sem fliugandi broddr, þenna dauda flein keyrir hann i gegnum elldra brodurinn, vegr hann sidan aa lopt yfir midian logann ok setr annan teinsendann aa þaun hlad, sem hann hafdi gert odrum megin elldzins til þuilikra gerda, enn helldr sialfr odrum megum, snyrr nu vid ok steikir, sem verda ma, þar til er litlu sidar kippir hann at ser, rifr af teininum ok slær vpp i sik med miklum traulldomi þat, er hann hafdi steikt, enn

kastar teininum nidr aa golfit hia, ser, suo at hinn miorri endirinn veit at elldinum. Sa yngre brodir, sem, eptir lifir, serr nu med harmi hugar oll þessi tidindi, ok hugsar med ser, at iafnsnart sem karl hefir lokit bradinni, mvn hann ætla honum somu helfôr. Þvi semr hann ser karlmanligt rad med aakalli til vors drottins, ok sierliga einkanliga til hans blezadrar modur iungfru sancte Marie, at hun leingi hans lif, ef þat lofazt af þeim, er ollu styrir, at hann mætti segia kristnum monnum, huersu þessi hlutr gerdizt. Nu sem husbondi stendr sem hardazt i aatinu, þucklar brodirinn iarnteininum at elldinum sem hogligazt, suo at endinn nair elldinum, ok þann tima sem hann skilr, at lidr at bradinni, enn endinn mvn vera gloandi, sprettr hann vpp bædi hart ok titt, þrifr teininn ur elldinum ok þveitir gloanda framan i augat iotninum. Verdr nu vid kippr mikill, þviat hann stauckr vpp ok vill hefna sin. Er honum nu leikrinn ohægri enn fyrr, þviat tilrædi brodurins vann hann blindan med ollu. Er nu krækil blinda havrd vm hellinn innan, þviat eingi var von brottkuomv, þviat i stad sem karl feck aaverkann, baud hann hellisdyrnar aptr falla eptir flagda sid. Brodir hefir vm langa stund hardla gott lios af elldinum, huersu hann skal vndan fara, enn karl sækir eptir med meidzlum ok aakafri reidi, berr ser vid biargit, suo at hann flakir i sundr af sarum, mædizt nu bratt med ollu saman blodraas ok hofudmeini, suo at hann legst til fata vesall karl, ok ma eigi vppstanda. Hann segir þa med mikilli grimd suo fallin ord: „Eigi skal þier vinna, hid bannsetta kaugurbarn, þott þu skridir i skumaskot vndan mer sionlausum, þessar hendr skulu sin hefna aa þier i morgin, þviat hellir minn skal geyma þin i nott.“

Eptir þetta legst karl nidr til suefns. Skilr brodir, at þat er leingi nætr, at hann ma enga ro hafa fyrir meinlætum ok saarafari, enn þui lengr sem hann vakti, þvi hardara hraut hann, sidan vpp leid aa nottina. Brodir

fellr nu fram enn af nyiu einkannliga næst gudi til vorrar frv sanctam Mariam, at hun skuli efla þann veg til framkuæmdar, sem hann tekr upp. Hann hafdi kynning fengit i ferdum þeira karls, at einn balkr.. sterkr ok storr var vm þveran hellinn i annan enda, ok þar fyrir innan var geitfe karls. hardla stort, sem flagdafe er vant at vera. Hier rædr hann til i trausti guds, sem karl hefir fengit hryt mikinn, at hann þrifr einn buckinn, er stærstr var, ok kitlar hann suo klokliga med lindaknifi sinum, at bukkrinn ma deyia, enn ecki æpa. Hann flætr af honum belg med ollum ledrum ok hornum, byzt hann suo vid morni, at hann er kominn i belginn, þviat med guds tenadi ok vorrar frv ætlar hann at leggia aa þa hættu at ganga i greipr iotninum, þviat hann þickizt vita, at arla morgins mvn hann feit lata fara til gras, þar med þickizt hann undirstanda, huersu haskinn er mikill, at eigi mvn karl lata saudina vt striuka aan sinni grein ok aatekning, at eigi fari fleiri enn kalladir ero. Þetta gerizt alla leid, sem hann hugsadi, at þegar i ottu er karl vppi, kvedr vpp dyrr ok blistrar bu til vtferdar, ok þegar feit heyrir hans herfiliga rôdd, strykr þat hart at dyrunum. Enn karl gerir nu moti vana, sem brodir hugsadi, at sakir blindleika sins setz hann nidr i midium dyrum, suo at huerr ok einn saudr skal ongvan veg hafa annan enn millum hans fota. Ok sakir þess at brodir hafdi drepit forustusaudinn, skilr hann þegar, at allt buit mezt vid hann at ganga fyst . . . . drin wrdu honum miok long, suo at hendrnar gengu eigi allt nidr at klaufunum, var þvilikt sem hann drægi fætrna eptir ser ok hlammadi fram aa hellisgolfinu. Suo rædr hann til vtgongv vm þat vonda hlid, er adr greindizt. Strykr karl vm bakit aa honum ok segir suo: „Ho, ho, fostri minn, flatt er enn bakit ok feitar sidur, brakar i klaufum, hlamar i helli, vind mun aa vita.“

Suo skilia þeir, sem gud skipadi ok modir hans, at

brodir kemzt vt af helli ok færir af ser belginn, leitar sidan ôruggan stad ok klokan, at hann mælizt þadan fyrir vid blinda karl, sem honum likar. Hann segir suo: „Oll su bolvan, er id nedsta helviti hefir i ser, steypizt hundratfolld yfir þitt bannsetta hofud, þviat þu ert sa liotazti fiandans þræll, er finnazt ma.“ Wid þessi hardindisord fell su reidi med daudligri grimd i briost karli, at hann gleymdi sina vanfæri, tekr aa ras or hellisdyrunum, ok hleypr fram aa klettinn, er ver greindvm fyrr at stod i midiu, ok huat leingra, enn hann kollvarpar ser af fram ok brytr sik aa hals. Enn brodir lofar sinn drottin þvi framar, þviat nu er honum eitt at ogledi at frateknu andlati brodur sins, ef farit er fra honum siglt, þviat eigi þickir honum skemtiligt at bua þar lengi. Hann tekr nu til huatra fota, sem mest matti hann orka, ok nytr þess, at hann atti goda kumpana, þviat þeir hafa halldit skipinv vid landit ok villdu eigi brott fara, fyrr enn vm veri gert, at þeir spyrdi nockut til suo valdra vors drottins þiona, sem þeir hofdu mist. Hann teiknar nu ok kallar huat er hann ma, enn þeir roa i mot honum aa somu stund ok flytia til skips med miklum fagnadi. Segir hann skipôrum sogu sina gudi til lofs ok hans haleitri modur, er blezut rikir aan enda.

CCXVIII [1].

(Áf vndarligum atburd i þyveska landi).

I þeim stad i þyveska landi, er Gvdstru heitir, vard einn vndarligr atburdr vpp aa sialfan paascadaghinn. Þa er prestr saung messv ok kristnir menn skyldi taka gvds likama, þa geck til altaris ein kuinna vndir þeiri aasynd, at hun vilde bergia corpus domini sem adrir menn. Enn sia hin vonda kona hafdi aadr iatat gydingvm nockurum, þeim er þar vorv i stadnum, ok þegit peninga til, at færa þeim þat sama braud, sem prestrinn offradi hinum kristnvm monnum, enn bergia eigi. Hun vesul

[1] *Denne og den følgende Legende findes kun i St².*

gerir sua, at hun gengr til altariss takandi corpus domini, eigi bergiandi heldr uandliga i sinum munni geymandi, ok geingr heim til herbergis gydinganna, þeim bra/dit af hendi faandi, sem hun iatadi. Enn sem þeir hinu vondu hundar hafa med tekit, þa setiaz þeir nidr i kranz hafandi medal sin einn bordskutil leggiandi þessa oblatam nidr aa bordit, ok gera sua fordæmdan[1] glæp, at þeir stanga ok piacka oblatuna, sumir med knifum, sumir med suerdum, enn svmir med spiotum, þar æ it beinasta ofan i, sem þeir sia, at Jesus er myndadr aa krossinum. Her verdr frabær atb(u)rdr, þuiat huar sem þeir stinga i oblatuna, þaa sprettr heitr blodbogi upp i mot. Ok sem þeir hinir vmildu gydingar lita þesse stormerki, verda þeir aakafliga hræddir ok ottafullir, skammaz nu miok sins illvirkis ok vilia sem skiotaz hylia med nockuru moti þetta sitt nidingsverk, sua at þeira gydinglig vtru verdi eigi opinber. Þui fara þeir til ok grafua þessa oblaatam langt i iord nidr ok ausa aa moldu, rekandi ofan yfir þa hinu grænu torfu, er fyrst stvngu þeir upp, ok ganga fra sidan.

Enn at lidnum vel tveim manudvm þadan ifra, þa sa menn um nætr geisla standa alt upp til himins, ok þar ofan yfir eina fagra stiorno. Foru menn sidan til ok grofu i iord nidr, þar til er þeir fundu eitt hardla vænt propiciatorivm, i hueriv[2] sia hinn same guds likame var i geymdr med þvi blodi, er or stvngunum hafdi runnit. Allir þeir menn, er vidr voru edr heyrdu, lofudu almaattigan gud. Var sidan yfir þa sa/mu grof reist kirkia med stein. Geraz þar margar iarteinir gudi til lofs (ok) dyrdar. Er i þessa minning haldinn enn dyri dagr aa vorit, at guds likami fanz. Allzualldanda gudi drotni Jesu Kristo Mario syne se lof ok dyrd, þeim er lifir ok rikir einn gud i þrenningu ok þrennr i einingu per omnia secula seculorum.

[1] fordæmdam *Cd.* [2] huerivm *Cd.*

CCXIX.

(Af bæn O intemerata).

Mvnkr einn bad einn klerk vsidlaatan, at hann skyldi ganga i klaustr ok bæta suo heim fyrir ser, enn hann uill þat eigi. Þa bad munkrinn, at hann skyldi nema bæn eina af vorri fru ok syngia dagliga, medan hann lifir. Klerkrinn kuat meistara sinn skipa ser adra sꜹnga, enn kuat hann þo munkinn þessv raada skyldu. Hann nam bænina. Þessi bæn heitir O intemerata. Eptir fa daga lidna tekr klerkr sott ok andaz. Hann vitradiz presti einvm i draumi ok sagdi honum allan atburd, huers munkrinn hafdi bedit hann, ok þat med at hann kuaz andaz hafa eptir .xv. daga lidna, „ok iafnskiot, segir hann, sem aund min skildiz med likamann, þa kvomu fiandr ok toku mik dragandi saalina til kualastada. Ok er þeir hofdu farit um stund, þa kom Jon postoli eptir þeim bidiandi þa lausa lata salina. Enn þeir gaumbrudu aa moti ok vildu ei lausa lata. Þa gengr hann brot ok kemr aptr segiandi þꜹ ord guds modr Marie, at hun ætlar eptir at fara, ef þeir lata eigi lꜹsann þion hennar. Enn þa þordu þeir ei aa mer at halda, vard ek suo frials af diofla ualdi fyrir bæn þa, er munkrinn kendi mer, ok fyrir miskunn Marie. Enn er þu uaknar, mantu finna bænina nyritada undir hǫfdi þer.“ Siþan uaknar prestr, ok finnr bænina ok segir þanna atb(u)rd einum abota morgvm munkum hiaverandum. Ritudu þeir fyrst þessa bæn sendandi um heiminn ollum þeim til hialpar, er hana lesa, guds modr Marie til lofs ok dyrdar.

Legender i Bearbeidelser, forskjellige fra de hidtil trykte.

2[1].

Ein iarlsdottir var fædd med þeiri vanheilsu, at hvn maatti ecki ganga, ok sva þotti, sem eingi væri bein i fotum henni ok ecki afl. Enn er fadir hennar andadiz,

[1] *Efter* St^2. *Jfr. ovenfor S. 69.*

þa var modir hennar verlaus eptir, taka þa at ganga skiott peningar af hondum henni, þar til at þær baadar verda fatækar. Þa let hun gera dottr sinni handknacka, ok foru þær suo vm borgina at bidia ser matar, at hvn geck aa handknockunum ok aa knianum. Þetta var i borg þeiri i Fracklandi, at Paris heitir. Sua er sagt, at modir meyiarinnar kvnne illa fatæki þeira, iduliga meyna aasakandi vm sinn krankleik, er henni var hardla vsiaalfraadr, ok sagdiz allt torvelldi af henni vera hliotandi. Þetta angrar meyna hardla miok med avdrvm krankleika, svo at vm sidir þickiz hvn varla mega vidr vera. Ok einnhvern dag, sem modir hennar er vm þvilika luti talandi ok þenna guds vesling vm fyr greindan lut aasakandi, þa skridr hun gratandi af fvndi modr sinnar ok gròflar vt af borginne, nemandi stadar vndir einhverri eik, harmandi saarliga sitt faatæki ok vanheilso ok einna mest vandlyndi modr sinnar fyrir rangar aasakanir ser veittar vm vsialfraadligan krankleika sinn. Henni kemr i hug ath heita aa guds modr Mariam til dugnadar ok uidrhiaalpar, morg taar af sinum augum vthellandi ok miskunnar modrina i sifellu bidiandi, at fyrir hennar fraabæra milldi se hvn nockura fro sinna meina faandi. Nv sem hvn saalug hefir lengi pinst i saarligvm grati, ok svo storliga mædd af stridu erfidi, er hun var dragandi sinn þungan likama, var þat miok mikil ofravn sva veykum limvm, þa sigr aa hana litill svefnhavfgi edr vmegin, i hverium henni birtiz sialf hialparædrin fvll miskunnar, buit skiol fatækra ok veniulict fulting navdstaddra, signut fru sancta Maria guds modir, hardla blidliga til hennar talandi: „Vaknadu, dottir min, þuiat þv skalt nv heil verda, ok far heim til borgarinnar, ok seg borgarmonnum, at ek uil her i þessum stad laata kirkio gera.“ Enn sidan tok hun handknackana meyiarinnar rettandi upp yfir havfvt ser, enn eikin lytr frvinne beygiandi sinar limar aa moti hennar blezudum lofum. Enn drotningin festir

upp handknackana i limarnar tressins. Sidan uaknar mærin alheil ok sierr fyrst til borgarinnar, þackar hun af aullum hug allzualldanda gudi ok hans dyrligri modr ok mey Marie[1], er þuilika iartein var gerandi ok ser þvilika heilsvbot veitandi. Rennr nu med fagnadi heim i borgina, ollum sik heila synandi ok allan atb(u)rd sannligha vôttandi ok drottningarinnar bodskap segiandi. Lofudu allir nafn guds, er heyrdu. Var i fyr sǫgdvm stad vid eikina kirkia funderut til lofs ok dyrdar sælli Marie. Þionadi iarllsdottir þar alla ævi gudi med hreinlifvi. Verda at þeiri kirkiv margar iarteinir fyrir verdleika ok arnadarord haleitrar guds modr, henni se eil(i)fr heidr ok oþrotnandi dyrd vm veralldir veralldа. Amen.

13[2].

Brodir einn var i munklife heilags Petri postola i Kolne. Hann var miok vsidugr fremiandi þann sid, sem ecki er ritadr i klaustramanna lôgvm, þui at hann helt sik til sǫrlifis ok aatti barnn, siþan hann kom i klaustrit, enn hafdi sik i huerskyns veraldligu ifangi, þui sem ecki heyrdi til hans reglv. Enn sua bar til einnhuernn tima, þa sagdr munkr skyldi taka heilsudrycki med audrum munkum, snerizst honum þat aa adra leid, enn hann ætladi, þui at (hann) tok harda sott, i huerri hann feck suo braaþan bana, at hann naadi eigi at skriptaz ok ei at taka corpus domini. Enn þegar hann var andadr, gripu dioflar ond hans vægdarlaust til heluitis berandi. Enn er hinn helgi Petrus litr, hversu heruiliga for ǫnd munksins or hans klaustri, þa geck hann at vorvm drotni, fyrir hann fram fallandi ok munkinvm miskvnnar bidiandi. Drottinn suaradi: „Veiztv eigi, Petre, huat spaamadrinn mælti fyrir minn munn, þa er hann sagdi þetta: Domine, quis habitabit in tabernaculo tvo ete. Hverr man byggia i herbergi þino, drottinn, edr huerr man huilaz i heilogu fialli þino? Qui ingreditur sine malo etc. Huerr nema

[1] Maria *Cd.* [2] *Efter St*[2]. *Jfr. ovenfor S. 82.*

sa, er inn gengr aan illu ok vinnr rettlæti. Huersu maa sia þat odlaz, er huarki var reinlifr ne rettlætr?“ Þa bad Petrvs helga engla ok postola ok pinslarvotta ok guds iatara ok allar raasir heilagra manna, at þeir se munkinvm miskunnar bidiandi. Enn drottinn veitti þeim somv suor ok postolanum. Þa geck Petrus fyrir Mariam guds modr bidiandi, at hun arne munkinum miskunnar, ok þottiz uist vita, at hun mundi allt þat faa af sinum syne, er hun væri bidiandi. Þa reis hun[1] blezud þegar vpp med sinum meyium, ok gengr fram (fyrir) kne drottins sonar sins. Ok sem hun er þar komin, stendr himnakongrinn þegar vpp i moti sinne modr blidliga til hennar suo talande: „Huat uiltu þiggia af mer, min sætazta modir, her komandi med þinum meyivm? Allt skal þat laust ok bundit aa himne ok aa iordu, er þu villt.“ „Munkinum bidr ek liknar,“ segir hun. Hann svarar: „Þott ek hafe aullum audrum syniat med sannleik spaamanna orda, þa skaltu þo ein, min blezut moþir, þat þiggia, at madrinn skal faa lif ok bæta sig frelsandiz af aullu valde mins uuinar audlandiz eilifa huild fyrir þina bæn.“ Nv segir Maria Petro (huat) þegit var. Enn postolinn tekr avnd munksins gripandi sinn micla ok hinn þunga veldislyckil med ogrligu afli reidandi, ok lystr þann diofulinn stort haugg, er aadr var munksins saal haldandi. Enn hann feck ondina i hendr tveim faugrum sueinum skipandi, at þeir beri hana aptr til likamans. Lagdi Petrvs þat aa vid munkinn, at hann skylde dagliga syngia Miserere mei deus fyrir saal brodr eins, er þar hafde andaz i klaustrinu, ok sopa leidi hans uannliga ok geyma hreinliga. Nv lifnar munkr lofandi gud ok hans blezada modr ok hinn sæla Petrvm, alla luti suo gerande, sem honum var bodit, lifandi sidan hreinliga, faandi fagran enda, þenna atburd hverium segiandi, er heyra uilde. Ok maa hann þui ecki efanligr þickia, at maattr haaleitrar himin-

[1] hunn *Cd.*

rikis drottningar er suo mikill, at hann er fyrir allt fram oumbrædiligr. Þui þat maa hun af sialfrar sinnar mætti bioda ok aa huernn maata skipa, sem hun uill, at aull himna hirdin bidr framfallandi ok færr trautt edr eigi. Henni ok hennar sætazta syne drottne vorum Jesu Kristo se lof ok dyrd um vendiligar veraldir. Amen.

15 [1].

Rikr madr setti likneski vors herra i pant.

I Micklagardi var einn rikr madr, sa sem langan tima tærdi giarna sitt godz, til þess at hann vyrdi þar af vida frægr. Enn sem rikdomr tok suo at minkazt, at hann gat eigi halldit sinum frialsleika med sialfs sins godzi, tekr hann laan af sinum vinum, ok sem hann hefir þui ollu eytt, fann hann engan þann sinn vin eda kristinn mann, sem honum villdi lia peninga, ok þui ferr hann til iuda eins ok bidr hann audmiukliga lia ser nockura peninga. Judinn kuezt eigi vilia fa honum feit, vtan hann fengi honum pant. Hinn kristni madr kuezt ecki til hafa, „enn þvi, sagdi hann, at ek hefir ecki til annat þier at uedsetia, mvntu vilia taka i ved drottin minn Jesum Kristum, huern ek trvi aa.“ Judinn suarar: „Ecki trvi ek Jesum gud vera, en [2] þviat ek ueit hann vera rettlatan ok spamann, þa vil ek sannliga taka, ef þu leggr mer hann i pant, trvi ek vel hans borgan.“ Hinn kristni madr sagdi: „Þui at ek ma eigi tala vid sialfan hann, þa mvn ek setia hann i pant ok minn borganarmann fyrir sialfs hans likneski. Enn, ef ek lyk þier eigi þitt godz aa þeim degi, sem þu nefnir, skal ek æfinliga vera þinn þræll ok luka þier eigi þui sidr alla þina peninga.“ Judinn suarar: „Ek tek þenna skildaga, sem þu bydr.“ Nu fara þeir badir samt ok beggia þeira vinir til kirkiu heilagrar guds modur Marie, ok stodu fyrir hennar skript, þeiri er suo var giorr, sem hun hefdi sinn son ser i fadmi. Hinn kristni madr tekr nu i hond likneskiunni

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 87—92.* [2] at *Cd.*

ok færr hana gydinginum at hallda i, ok setr suo hana i peningana. Eptir þetta fellr hinn kristni madr fram fyrir likneskiuna bidiandi litillatliga til guds, suo at þeir heyrdu, sem vid voru þessa sætt, ok sagdi suo: „Drottinn Jesus Kristr, huers likneskiu ek hefir sett i pant fyrir þessa peninga ok gefit þessum iuda borganarmann fyrir mik, ek bid þik litillatliga, at ef fyrir sakir nockurra tilfella færr ek fyrr sagda peninga eigi lukt aa nefndum degi, ok ef ek færr þa somu peninga þer til vidtoku, at þu gialldir þa fyrir mik aa þann hatt, sem þier likar.“ Eptir þetta fara þeir brott af musterinu.

Ok sem hinn kristni madr hefir tekit peningana af iudanum, verr hann þeim (i) kaupeyri ok byrr skip, siglir hann til okunnigra landa langt i brott af Miklagardi. Sem hann verr sinum kaupeyri, gerizt hann rikr ok kaupir ser fleiri skip ok hledr þau med sitt godz. Enn sem hann berr dagliga aahyggiu fyrir sinum kaupskap, fellr honum or minni þessi dagr, sem hann atti peningana at luka. Nu sem eigi er meirr til eindagans enn einn dagr, kemr honum skiotliga til minnis fyrr sagt skilyrdi milli þeira iudans, ok þa var komit at stefnudeginum, enn hann var margar dagleidir brott fra Miklagardi. Hann færr hier af suo mikinn trega, at hann fellr til iardar ok færr i ovit sakir þessa hlutar. Hans þionustvmenn harma, er þeir sia þetta, ok skunda til hans spyriandi, sem hann raknar vid, huer sok til væri hans harms. Enn hann svaradi þeim eugu. Hann hyggr nu leingi at ok þickiz eigi sia, huat hann ma at gera. Sem hann hefir lengi i þessu mætt sinn hvg, huerfr hann aptr til sin sialfs ok mælti til sin i sinu hiarta: „Til hvers hugsar þu þarflausliga hluti? hefir þu eigi skipat drottin vorn Jesum Kristum þinn borganarmann? Luk honum af þui peningana ok fel honum aa hendi, at hann gialldi þeim, sem þier ledi, aa þann hatt, sem hann vill.“ Hann gerir nv eina kistv, ok vegr suo mikla peninga, sem

hann atti at luka gydinginum, ok lætr þa koma i þessa kistu. Eptir þat kastar hann henni vt aa sio bidiandi þann henni styra, sem skapadi sioinn ok alla hluti.

Þa vard vndarligr hlutr, enn þat vist at gudi er ecki omattuligt. A einni nott for fyrr sogd kista langa leid vm morg höf, suo at vm morgininn var hun komin til Miklagards at husum þeim, sem fyrr sagdr gydingr var i. Stodu þau ut aa sioinn. Einn þræll iudans sa þessa kistu eda stock fliotandi aa sionum ok villdi taka med sinni hendi, enn hun flaut vndan, suo at hann matti eigi naa. Hann ferr ok segir sinum hérra þat, sem hann hafdi sed. Judinn gengr nv til, ok sem hann ser kistuna, tekr hann hana ok berr i sitt herbergi. Lykr hann vpp ok tekr or peningana, enn setr kistuna vndir sina sæng.

Eptir nockurn tima lidinn var honum sagt, at þessi kristni madr, er honum atti peningana at luka, var aptr kominn ok var vordinn yfrit rikr. Judinn vill ecki bida, ok ferr þegar til hans, ok sem hann hefir heilsat honum ok talar til hans nockut blidliga ok sem med nockurum fagnadi, sagdi hann: „O huat þier kristnir menn ervt stadfastir ok sannordir!“ Hinn kristni madr mælti: „Til huers talar þu þetta?“ Judinn suarar: „Til þin, sagdi hann, þuiat þu tokt peninga af mer, enn lavkt þa ecki at nefndum degi.“ Hann segir: „Ek hefir þer allt golldit, þat sem þu attir at mer.“ Gydingrinn sagdi: „Ek hefir morg vitni til, at ek feck þier feit, enn þu hefir engi vitni til, at þu hafir golldit.“ Hann segir: „Sa sami er minn vottr, sem var minn borganarmadr. Kom nu med mer, ok heyr sialfr hans vitnisburd.“ Þeir fara nu badir samt til kirkiunnar med morgu folki, ok standa fyrir likneskiu vorrar frv ok hennar sonar. Hinn kristni madr sagdi til likneskiunnar: „Drottinn Jesus Kristr! heyr mik þinn þionustumann, ok suo sem þu ert sannr guds sonr ok madr, ber nu ok satt vitni, huort ek hefir lokit þessum iuda þa peninga, sem hann ledi

mer.“ Likneskian suaradi þa, suo at allir heyrdu: „Þat vitni ber ek, at aa nefndum degi lauktu honum allt þat fe, sem þu iatadir honum. Er þat til marks vm, at su kista, sem peningarnir voru i læstir, stendr vndir hans sæng.“ Judinn vndradizt miok, er hann heyrir þetta, ok kennizt vid, at þessar iarteignir ero sannar. Fyrirlætr hann iuda trv takandi kristiliga trv ok skirn med ollu sinu hyski.

17 [1].

Klerkr var frelstr or siafar haska ok af freistni.

Fra þui er sagt, at klerkr nockur aa Fracklandi, er Stephanus het, elskadi af hreinu hiarta um alla hluti fram ena sælu Mariu drottningu. Hann nefndi iduliga nafn Marie ok gofgadi hatidliga hennar minning med biôrtu hugskoti. Hann for nockut sinn til Jorsalalandz af sok heilagrar kostgæfdar, ok er hann kom til siofar, ste hann aa skip þat, er aa var mikill mannfioldi. Sidan letu þeir fra landi. Þeir sigldu godan byrr, enn sidan gerdi at þeim hrid mikla i hafi, þa rak skip þeira at landi, þar er fyrir var ôræfi mikit. Sidan bravt skipit allt, enn menn sumir, er aa skipinu hofdu verit, drucknudu þegar, enn suma rak at landi lifandi. Enn menn voru aa landi fyrir margir, ok voru þar af myskunsemi vid þessa menn, er þeir sau illa stadda i suo miklum haska. Þeir baru or flædarmali kostgæfliga alla þa, er aa land kuomu lifs, ok vard ollum borgit aa nockurn veg nema Stephano klerk, at honum gaf eingi madr gôm, helldr hof hann fra landi i siafar diup. Hann var stundum i kafi, enn stundum skaut honum upp. Enn þott honum skyti upp stundum, suo at hann mætti til andar taka, þa var ecke annat i hugnvm enn hrædzla daudans. Þa tok aa hann at skina en biartazta siofar stiarna af hinum hæsta himni, ok tok hun at syna þessum skipbrotzmanni, huar hofn var heilsunnar. Enn huar er hofn heilsunnar nema

[1] *Efter D2; jfr. ovenfor S 94—97.*

sialf modir myskunnarinnar? Huerr mvn sa til hennar kalla med godfusu hiarta ok stadfastligri bæn, ef hann er þrongdr i nockuru ohægindi, at eigi mvni hann skilia mega sanna vera modur sannrar milldi. Ok þott nockur megi eigi med rôddu aa hana kalla, þa kalli hann þo med hiartanu, mvn hann skiott finna, at modir gæzkunnar mvn blidliga heyra. Þetta mætti þickia tortryggligt, er ek segi, nema aa þessum klerk syndizt þessi dæmi, er nu segi ek fra. Sa hinn sami matti eigi munninn vpp luka, þa er hann var i kafinu, at kalla aa sæla Mariv, enn hann kalladi i hiartanu med allri fysinne, suo sem hun sialf kendi: „Heyrdu, segir hann, drottning, heyrdu, drottning, heyrdu, drottning himins! þu ert næst gudi von min. Heyrdu, heilsa allra þeira, er aa þik kalla! Heyrdu, vis hofn skipbrotzmonnum, heyrdu, huggan vesalla! bid ek þik, vert þu nu nærr klerk þinvm fyrirfarandi, aavallt þik elskandi i lifi sinu, nu aa þik kallandi i dauda sinum.“ Þa gerdizt dasamligr hlutr. Er hann hafdi þetta mælt eda hugsat, þa var sem hann sofnadi i kafinu, enn sidan kendi hann þess, at bylgia mikil tok at risa vndir honum ok færdi hann aa lopt ok kastadi honum langt aa land upp. Heyrdu, en helgazta guds modir Maria, vist ertu þægilig hofn ok aavallt buin þeim, er þangat vilia til hallda. Þu hialpadir þessum klerk or haska, en sælazta guds modir Maria! Enn þegar er felagar ok vinir Stephanus, þeir er heilir kuomv aa land, foru [1] at leita hans hryggir vm strandir, þa gatu þeir at lita mann einn langt aa land upp, ok var sa madr aa for ofan til strandar. Ok er sa madr nalgadizt þangat, þa þottuzt þeir kenna ok vndruduzt miok ok mæltu milli sin: „Er eigi Stephanus þar felagi vorr ok forunautr?“ Sumir suorudu: „At skyru er hann, ok vist saup ver hann i lagordvm, enn hversu gengr hann nu af landi ofan?“ Enn i þvi bili er þeir mæltu þetta, þa kom þangat Stephanus ok sagdi,

[1] þa foru þeir *Cd.*

at honum hafdi dugat dyrdlig modir allrar myskunnar. Þa toku þeir at veita sameiginligt lof gudi ok Mario drottningu fyrir þessa dasamliga iarteign.

Þessi Stephanus for, sem hann hafdi ætlat, til Jórsalaborgar ok til Jordanar, ok sidan kom hann heim til sinnar fostriardar. Þa gerdizt hann kanvnkr ...... enn eptir þat gerdizt hann einsetumadr frægr i ollu litillæti. Enn þviat þat er satt, at vorr drottinn sagdi, at giorr verdr mannkostrinn af ostyrktinni opt, þa fell hann i nockura freistni likamligrar girndar, þuiat fiandinn striddi fast vpp aa hann ok villdi yfirstiga, er hann sa hann i suo godu framferdi. Þenna fianda villdi Stephanus fordazt ok matti eigi af sinum oflum vndan komazt hans freistni, ok þui tok hann optliga at bidia tenadar sæla mey Mariv, ok þo at hann mætti eigi af sinu eigin afli firrazt ohreins anda freistni ok akafligt sôrlifi, þat er aa honum gnudi, þa matti hann firrazt fyrir margfallda myskunn guds modur Marie. Þat feck hann fangarad, at hann let gera likneski sællar Marie, þat setti hann hia reckiu sinni ok mælti vid likneskit. Hann gret sarliga hveria nott fyrir likneski sællar drottningar vm sina nodsyn. Þat gerdizt aa einhuerri nott, þa er hann hafdi nidr lagst at loknum ottasong ok odrum bænum ok hafdi sofnat med grati, at til hans kom en myskunsamazta modir guds ok mælti vid hann: „Huat grætr þu, Stephane, eda hui sytir þu eda kuellst?“ Enn hann suaradi ok mælti vid hana suo kunnliga, sem hann hefdi hana huern dag sed: „Þui bid ek þik, drottning min, segir hann, iduliga hins sama, at ek þickiumzt enn eigi þa likn finna, sem ek villda.“ Hun suarar slikt id sama med hinu blidazta mali honum, sem hun var von til, enn hun var en fegrsta at aaliti: „Nu muntu vera frials hedan af, ok mun eigi hedan i fra nein freistni yfir þik koma.“ Sidan huarf hun brott at syn fra honum. Þo huarf eigi aa braut fyrirheit hennar, helldr vard hann suo styrkr af

bænum modur allrar myskunnar, at hann vard friale fra ollum lostum ok frelstr fra allri freistni diofuls.

21 [1].

Einn veraldarmadr var enn aagiarnn til fiarr, opt annara eignn at þeira vleyfi hafandi, miok ranglatr vm arningar ok beitingar ok adra luti, faa goduerk gerandi, nema eitt lagdi hann i vana sinn, at hann heilsadi iafnan guds modr Mariam med hennar eiginligri kuediu Aue Maria. Nv berr sua til, at hinn riki madr ferr til at d(e)yia. Enn þegar at ondin er nygengin ut af likamanum, þaa koma at svartir dioflar þegar salina gripandi ok med ser dragandi. Enn guds englar kvomu til audrum megginn ok þottuz faa god verk med honum finna. Enn dioflar gambrudu miok morgum storum syndum salina asakandi, ok spyria, huat englarnir villdv þangat: „Hofum ver þat eitt medferdar, sem ver eigum,“ segia þeir. Ok þa er þeir hælduz mest vm sigr þann, þaa kom einn engill at þeim sendr af Mario drotningu suo segiandi: „Sia madr sang optliga framberandi med godu hugskoti versit Aue Maria til lofs (ok) dyrdar sælli guds modr.“ Enn þegar dioflar heyra þetta, þa tekr heldr at minnka holit, þickiaz vist vita, sidan Maria þickiz nockut eiga med honum at gera, at hon man ecki lata hann af takaz. Verda þeir bannsettir nv suo hræddir ok felmsfullir, at þeir lata lausa salina, ok þora vist ei at bida fruinnar tilkuomu. Var þessi hinn riki madr sva frelstr af diofla valdi eilifa miskunn faandi. Guds modir var honum sva sina þenustv ombunandi. Hvn er aa hægra ueg sinvm syni sitiandi i himinrikis dyrd ollu styrandi per omnia secula.

25 [2].

Hvsfru ein rik ok audig uar i borg þeiri, er Brictannia heitir, hun uar miok ætstor hafandi mikla virþing

[1] *Efter St*[2]*.; jfr. ovenfor S. 104—106.* [2] *Efter St*[2]*.; jfr. ovenfor S. 108—109.*

af kongi, þaa kongr opt sæmiligar veizlur at husf(r)uinne. Hun elskadi hardla miog, sem vera aatti, fru sanctam Mariam. Sua bar til einhuernn tima, at kongsmenn kuomu til husfruarinnar segiandi naalæga sins herra þarkuomu. Hun tekr þui feginsamliga ok bydr sinum monnum at sysla vm tilfavng veizlunnar, sem bezst buandi allan aurgata. Enn er vm dryck var syst, þa feckzst mungaat ærit, enn miodr var sua litill, at eigi maatti endazst upp aa kongsbordit. Hun vard miog hrygg vid þetta ok lætr þo eigi hia ser lida hinu bezstv orrædi, sækiandi traustit þangat, sem (i) nog uar til, ok geingr til kirkiu fyrir altari sancte Marie guþs modr, ok mælti med aahyggiu þuilik ord med knefalli frammberandi: „Heyrdu, drotning himins ok iarþar ok allra luta, mina bæn, mer miskunn veitandi, skiott skipandiz vidr mina nǫdsyn, þat þiggiandi af syne þinum Jesv Kristo, at dryckr, sa sem sæmiligr er tignum manne at veita, taki þann vǫxt, er at nogv megi uinnaz.“ Sidan gengr husfruin i brott þui treystandi, at drotningin mane henni sina bæn vera veitandi. Sidan kemr kongrinn, ok tekr husfruen hardla gladliga med honum, ok var af þui keri byrlat ollum at kongsbordi, er adr þotti eyfit eitt i vera. Var þar ok ǫllum vt af, þeim er at veizlunni voru, nogliga af feingit. Enn þa er sua micill fioldi manna hafdi druckit, sa mest er mest vildi, þa þottuz skeinkiarar eigi sia þurd aa, ok undruduz miok. Enn er husfrvin visse, hvat titt uar, þa þackadi hun gudi ok sælli Marie, huat henni var veitt.

26 [1].

Kona hiet Murieldis, enn bondi hennar Rogerus. Þat bar fyrir hana i svefni, at hun þottiz bera blodugt merki. Enn er hun vaknadi, þa var hun vitlavs ok mælti orar ok lez kasta mundu trunni. Etladi diofull svo at eignaz aund hennar. Enn bondi hennar ok vinir vrdu hryggir ok leitudu margra raada i ok færdu hana

[1] *Efter St^{2}.; jfr. ovenfor S. 109—110.*

til margra heilagra stada ok baru sa hana helga doma. Enn ecki tiadi, ok æstiz þvi meir. Enn er .xii. manadir voru lidnir, þa var hun færd til Mariu kirkiu i skog nockvrn mikinn at kyndilmessv. Vakti hun þar um nottina ok var alheil vm morgininn. Lofudu allir gud ok hans mildu modr, þeir er heyrdu þessa iarteign.

37[1].

Elldr brendi eigi likneski vorrar frv.

I fialli þvi, er Tumba heitir i sionum, er kirkia hins helga Michaelis engils. I þeim stad er mikill fioldi munka, er þar þiona gudi. Þat bar til einn tima, at med leyndum guds domi slo ellding kirkiuna ok brendi hana alla. Þar var likneskia guds modur Marie giorr med tre, yfir hofdinu likneskiunni var einn silkidukr. Sem elldrinn kom til þess stadar, er skriptin stod i, brendi hann allt vmkringis, enn sialfa likneskiuna tok ecki, sem hann ottadizt at koma henni nærr, suo at eigi brann þat silkitialld, sem var yfir likneskiunni, ok eigi doknadi þat sialft af reyk edr hita. Eitt flabellum gert med pafuglafiodrum, er studdizt vid likneskit, brann ok eigi. Gerdi gud þessa iarteign at syna vidrkuæmiligt vera, at eigi mætti elldrinn granda likneskiu þeirar, sem med hiarta ok likam hellt heilagt skirlifi med odrum dygdum, suo at engi hiti lostasemi matti tendrazt med henni. Suo hlifdi guds modir, sem þier heyrdut, sinni likneskiu i elldinum synandi med þui, at hon ma audvelldliga med guds myskunn frelsa fra heluitis elldi þa, sem henni þiona.

42[2].

Siukr madr ok miok framkominn var hryggr kuidandi miok vid dauda, ok matti ecki annat, enn hann fal aund sina gudi a hendi ok sælli Marie. Ok er hann uar framkominn at andlatinv, þa vitradiz honum hin sæla Maria spyriandi, ef hann kendi hana, ok mælti blidliga

[1] *Efter D2; jfr. ovenfor S. 128 og 259.* [2] *Efter St[a].; jfr ovenfor S. 132.*

til hans: „Ek er Maria modir Kristi, til þess higat komin at hugga þik, ottaz þv eigi dꜹda þinn, þuiat ek skal miskunna þer.“ Vidr þessi hennar ord gladdiz hinn siuki madr, fusliga bidandi sins anlaatz ok orugliga treystandi fyrirheitvm Maarie guds modr.

44 [1].

Nvnna ein dyrlig þenadi aastsamliga hinne dyrligstv guds modr elskandi hana framaz allra heilagra manna. Enn þat bar vidr einn tima, er hun geck til kirkiv, at hun fell, ok uard fallit suo ogurlict, at hofudit kom aa stein, ok laa heilinn þegar uti. Þa koma adrar systr at henni ok vrdu hrygguar vidr, þotti þeim hun at bana komin, ok sꜹmnudu saman heilanum ok vildu bera hana til rums sins. Enn hun leiddi sialf med bendingv, at hun vildi til kirkiu borin vera. Ok var sva gert, ok var hun lꜹgd nidr fyrir altari, ok latin munnlꜹgin nidr hia henni, su sem i var heilinn. Enn þær fara brott ok ætludu, at hun mundi þar andaz. Enn braatt eptir brautfor þeira rann haufgi med omegne aa nunnuna. I þeim haufga vitradiz henni hin sæla mær Maria heilann takandi ok inn i hausinn leggiandi. Hvn tekr mottul nunnunnar breidandi yfir sik ok leggiandi sidan aptr yf(ir) nunnuna. Þa snyr hun brot. Enn þeir menn kvomu, er ætludu at bua um lik nunnunnar. Þeir sa, at hun lifdi ok uar alheil, ok sagdi hun þeim med fagnadi allan atburd þessarrar iarteinar, ok lofudu allir gud ok sæla Mariam. Þeir toku mottulinn, er drotningin breiddi aa nunnuna, ok hofdu fyrir helgan dom, ok verda margskyns iarteinir af uatni þui, er mottullinn er þueginn i.

46 [2].

Þat er vidrkvæmiligt ok skylldugt, at synir heilagrar kirkiu halldi hatidliga minning hinnar helguztu iungfrv guds modur Marie. Ok med þui at morgum helgum monnum er skiput nockur einkanlig minning, at þeira þionust-

[1] *Efter St².; jfr. ovenfor S. 133—134.* [2] *Efter D2.*

umenn hialpizt þui framar fyrir þeira bænir, þa er ok skylldugt at heidra himinrikis drottningu þvi framar, sem hun er ollum helgum monnum helgari ok þiggr allt, þat sem hun vill, af sinum syni, ok er iafnan buin at hialpa syndogum monnum. Er kristnu folki þvi nodsynligt at þiona med litillæti modur Kristz, þeiri sem kallazt ok er modir myskunnar, þuiat oll su tign ok heidr, sem henni (er) gerr, þickir hennar syni Jesv Kristo, þeim sem hana tignadi suo, at hun er mær ok modir, ser vera veitt. Ok sakir (þess) skulum ver hallda hatidliga minning guds modur, ef ver vilium, at vor domari hennar son se blidr til vor. Megum ver þat profa, eptir þvi sem natturan kennir, at ef sonrinn er godr, elskar hann þui hiartaligar sina modur ok fagnar hennar sæmd, enn reidizt, ef henni er nockur vanheidr. Er þvi vist, at vorr milldi herra, sia sem sialfr er gætzkan, ok engi hefir nockut gott vtan hans giof, heidrar þui framar sina modur, sem sialfr hann er betri ok helgari enn engi annarr.

Sakir þessa var i sid(v)ana tekit ok skipat i morgum stodum vm kristnina, at einn dag i huerri viku skylldi hallda til heidrs guds modur Marie. Syndizt helgum fedrum kristninnar vidrkvæmiligt, at hennar minning væri halldin hinn sionda dag i vikunni, huern er gud helgadi, sem hann huildist, sidan hann hafdi skapat heiminn ok alla hluti. Þuiat suo huildizt ok guddomrinn med hinni skærvztu iungfrv Marie, sem hann kaus hennar kuid ser til herbergis, takandi aa sinn guddom mannligan likam af hennar holldi, þa er hann fullkomdi verk sinnar myskunnar ok endrbætti sina skepnu, þa sem adr var spillt, leysandi manninn fra eilifum dauda.

A þessum degi endrnyiadizt sa saari harmr, er guds modir feck i pining vors lausnara, þuiat þessi var sa fysti dagr, sem hun misti, at sia sinn sæta son likamliga. Voru þa postolarnir ok allir adrir Kristz lærisueinar efandi vm hans vpprisu, enn hun ein var

suo af ollum monnum i heiminum, at þa helldr retta trv, þuiat hun vissi fullkomliga ok trvdi, at hann var lausnari heimsins, ok hann mundi af dauda risa aa þridia degi. Enn þuiat hennar hryggleiki snerizt i fognud, sem hun sa sinn son af dauda risinn, þa skulum ver blidka uorn domara halldandi i minning fagnadar hans modur hinn næsta dag fyrir hatid hans vpprisu, at aa uorum efsta upprisudegi virdizt hann fyrir sina milldi ok hennar verdleik oss at skipa ser til hægri handar ok veita oss med ser eilifa dyrd i himinriki, þar sem huildardagr er eptir huildardag.

Enn at syna at gudi ok hans modur likadi uel þessi skipan, vilium ver segia þa eina iarteign, sem vorr herra tedi i Miklagardi til heidrs sinni helguztu modur. I [1] fyrr sagdri borg er ein kirkia virdulig ok miok fræg, er heitir Lucerna, hun er helgut himinrikis drottningu guds modur iungfrv Marie. Þar er hennar likneski skrifat, sem sidr er til i Grecia, sem hun berr i sinum fadmi sinn virduliga son frvmgetinn Jesum Kristum. Enn til heidrs vorri frv er fyrr sogd likneskia huld dagliga med silkiduk, engi madr þorir hann nockurn tima fra at taka. Enn aa huern friadag at kuelldi, adr vpphefr aptansong vorrar frv, þa lidr þat sama tialld, sem adr huldi likneskit, vpp i lopt ok synir [2] suo ollum monnum þa fehirdzlu. Stendr þat suo þar ohræriligt med fagrligri guds iarteign alla nottina ok laugardaginn, til þess er sungin er messa ok nona af vorri frv. Enn eptir þat sigr tialldit nidr fyrir likneskit, suo at þat ma ecki sia. Gerizt þetta eigi med mannligri list helldr med gudligri iarteign. Þetta horologium, sem vorr herra hefir gert til heidrs sinni modur, bregdz alldri, þuiat fyrr sagdr dukr lidr iafnan aa somu stund vpp, ok aa somu stund sigr hann nidr fyrir likneskit. Aullum þeim, er elska ok gera med goduilia minning vorrar frv, veitizt fridr ok eilif heilsa af hennar syni

[1] *Jfr. ovenfor S. 136—137.* [2] syniz *Cd.*

vorum herra Jesv Kristo, þeim er med gudi fedr ok hinum helga anda lifir ok rikir biartr dagr ok eilifr dagr alla daga vtan enda. Amen.

49 [1].

Heremannvs het einn skolameistari a Fraklandi, hann var mikill ok sterkr, manna friðaztr synum. Hann var ok enn bezti klerkr ok enn mesti sangmadr ok naliga fyrir allvm dauðligvm monnvm of allar lærdoms iþrottir. Ok með þvi at sia skolameistari var vmfram aðra menn at lærdomi ok iðrottvm, þa selldv rikir menn honvm svnv sina til læringar, konvngar ok iarlar ok aðrir tignir menn. Hann hafði ok nvnnvklaustr at varðveita, ok vorv þar margar nvnnvr, ok dyrkvðv hann miok. En þvi for fram vm rað hans, at hann tok at lifa vgrandvarliga ok framði opt mvnvðlifi við nvnnvrnar, er hann skylldi vmskygning veita. Af þessv varð mikit svndrþykci með systrvm i klaustrinv, er hann drygði sitt mvnvðlifi við þær margar, ok laugðv þær við hann ranga ast ok vandlættv vm hann, af þvi at hann var manna syniligaztr. Enn sia meðferð hans likaði illa gvði ok sælli Mariv hans moðvr.

Þat varð einn aptan, er hann gekc fra klaustrinv einn saman ok heim til hvsa sinna, ok hafði þa enn misþyrmt nvnnvnvm aðr, at honvm vitraðiz ein ogvrlig kona ok með henni .ij. meyiar, þær hofðv stafi i hondvm. Hon bauð þeim, at þær skylldv beria Heremannvm akafliga með stofvnvm. Þær geyrðv sva. Hann kendi ogvrligra sarleika af bardogvm þeira vm allan sinn likam, sva at aull hans bein brotnvðv i smát. Siðan hvrfv þær i brot, en hann la þar eptir halfdauðr ok matti aungan lim a ser hræra. Nv sakna lærisveinar sins meistara, ok fara at leita hans ok fvndv sinn lærifauðvr sva mattfarinn, at hann matti aungan lim a ser hræra. Þeir barv hann heim i fiorvm skautvm, ok la hann sva .iij. daga ok .iij.

[1] *Efter Fragm. k; jfr. ovenfor S. 143—44.*

nætr, at hann at ekci ne drakc. Þa vitraðiz honvm heilog Maria ok spvrði, ef hann villdi heilsv taka. Hann qvez þat giarna vilia. Þa mælti heilog Maria: „Nv skaltv heill verða, en þo skal sia, hvert harðretti þv hefir þolat fyrir glæpi þina, at þv skammiz þeira heðan af ok lifir betr, en her til hefir þv lifat.“ Þa varð hann heill með þvi moti, at knyttr var allr likamr hans, þar sem bein hans hǫfðv brotnat. Heðan af hirtiz hann ok lifði betr enn aðr, ok dyrkaði einkannliga sæla guðs moðvr Mariam ok dictaði henni marga lofsaungva ok fagrar sequencior henni til lofs ok dyrðar. Þvi trvvm vær þenna Heremannvm auðlaz hafa dyrð eilifa i oorðnv lifi af bænvm ok verðleikvm heilagrar Mariv.

B [1].

A daugvm Henriks keisara var einn agiætr madr i Franz ættstorr ok atgeruimaþr mikill, hann het Heremannus. Hann uar hinn meste spekingr ok hinn æþzsti skolameistari, fraabæra frægd vissdomsins hafandi fram yfir huernn meistara i keisarans riki. Hann var allra manna vænstr at yfirlitum, hardla snarligr ok kurteiss i aullu athæfui. I þeire saumu borg, sem Heremannus var i, stendr eitt nunnusetr skamt burt fra hans herbergium. Nefndr meistari kemr þangat opt, þar verandi i godu yfirlæti. Ok sakir hans atgerui ok frabærs fridleika þa tendraz nunnurnar til nogu mikillar aastar vpp vidr þenna Heremannum, hafandi hann i aullum lutum ser miok kærann ok heimolighan sua miog, at vm sidir gengr þat langt fram or hofve, þuiat þar kemr, at þær leggia vidr hann holdliga elsku ok med algeruo verki milli karls ok konv saurlifi drygiande. Ok þo at hann væri vitrari enn adrir menn, þa var hann ecki þess styrkri mot freistninne. Sua mikill ogangr varþ vm þetta, at um sidir spilti Heremannus aullum nunnunum ok þar aa ofan siaalfri abbadisinne. Af þessu giordiz þeim sialfum nunn-

[1] *Samme Legende efter St*[2].

unum hardla mikit sundrþycke, þuiat huer fyrir sig vildi ein med gera, vpprisandi med aufund huer aa moti annarri.

Enn er drotning himins ok iardar hrein mær ok vskaudd guds modir Maria sierr, huersu ferliga fram for, ok eigi maa svo buit lyda, þa uill hon eitthuert raad til setia þeim til hialpar aa þann haatt, at þær laati af fyr sogdum haufutglæpum ok glatiz eigi i eilifri fyrirdæming. Sua berr til einhueria naatt, sem Heremannus hefir farit til klaustrans at gera sinn uilia med nvnnunum, þa byzst hann heim eptir framdan glæp til sins herbergis. Ok sem hann er skamt kominn aptr aa leid, þa gengr aa moti honum ein kvinna hardla gaufuglig ok þo ogrlig at lita ok miok reidulig. Henni fylgia meyiar tuær vænar berandi sterka stafvi i hondum. Hin tiguliga kuinna bydr meyiunvm, at þær skuli beria Heremannum med staufunum. Þær gera suo, ei fyr uid lettandi, enn þær uentu honum beinbrot. Sidan snua þær brottu. Enn meistari laa þar til morgins aa strætinu, unz lærisueinar hans fundu hann þar vitlausan ok omaala ok miok saarann ok lamdan ok hardliga leikinn. Þeir baaru hann heim til herbergis. Ok uar hann þriaa daga i þeim krankleika, suo at ollum þotti hann uera at bana kominn. Enn eptir þat kemr til hans hin sæla Maria spyriandi, ef hann uildi lifa. Enn hann suaradi ok sagdiz þat giarna vilia. Ok þegar i stad uard hann heill. Enn alla æui maatti hann litt upprettaz siþan, þuiat knyttar uoru allar herþarnar. Vildi Maria, at Heremannus bæri þat litillætismark aa ser fyrir sina hirting. Enn allr var hann rettr ok heill hit nedra.

Lifdi meistari Heremannus betr þadan ifra ok greinligar bætandi þessa hinu fyri afgerd med morgum velgerningum, iduliga i guds modr lofe standandi ok morg fogr ritin henne smidandi ok margar fagrar miniar eptir sig leifandi, fyrir hueriar hans meistaradomr vard miog audsynandi. Er þat flestra manna trva, at fyrir arnad-

arord sællar guds modr mane hann audlaz hafua eilift lif eptir þenna stundligan dauda, fyrir þa grein at hun vilde heldr skripta honum sialf i þessum heimi, enn hann fengi eilifar pinur i audrum heimi. Lofat se hennar nafn vm allar veralldir uerallda. Amen.

53[1].

Hvsfrv[2] hardla rik var i Compostella at sancte Jacobs, hon bioz til tida Marie messu. Enn adr hun for heiman, þa bio hun ser kraasadisc uannliga til fagnadar. Enn kuinna fatæk ok nockut vanheil var i herbergium hennar, hvn var skyld husf(r)uinne. Henni helt uid likþraa ok uar miog saart holdit. Enn er husfreyia kemr fra tidum, sier hun, at burt af diskinum er eitt styckit, þat er hun hafdi best piprat. Hun vndrar, hueriu gegnir, ok spyr hina fatæku konu, ef nockut hefdi komit manna. Hvn kuat ecki komit hafa. „Þa mantu stolit hafa," sagdi hun. Enn hun kuez ei hafa. Sidan tekr husfruin til ok berr hana ok kuedr hana segia skyldu, ok sagdiz þa mundu fyrirgefua henni, ef hun gengi vidr. Hun kvez ei mundu liuga aa sig. Husfruin heitr henni þa annarre lamning. Hin fatæka kona hvgdi mikit til, þui at henni uar miok saart holdit, ok talar suo med grati: „Miskunnadu mer, blezut mær guds moþir Maria, þui attu veiz mik osanna at þessv." Sidan heyra þær, at tekit er til orda innar i husit: „Her er ek, her er ek!" „Huat er þar," segir husfreyia ok gengr til ok ser, at styckit var ofan af diskinum vndir fialir nockurar, ok þotti sem þat hefdi mælt. Var sia iartein sogd uitrvm monnum, ok lofudu allir gud ok sæla Mariam.

[1] *Efter St.*^{2}*; jfr. ovenfor S. 154.* [2] Avnnr husfrv *Cd.; Legenden følger nemlig i St.*^{2} *umiddelbart efter No. 25 ovenfor S. 1070.*

I.

Af Teofilio[1].

Sva er senniliga ritat i miraculis haleitrar guds modr ok meyiar Marie, at med einum virduligum guds vin ok gudhræddvm byskupi, þeim er Baasilius het, var einn prestr Theofilus at nafni, sa er micil metord ok stor storf var af byskupenum hafandi ok mest raad i hans vmdæmi halldandi, alla luti sæmiliga stiornandi, þa er byskup var hànn yfir skipandi, allar fehirdzlur med mikilli uanduirct geymandi, fyrir storum intekium ok utlatum sua uerandi ok aullum lutum skipandi, sem byskupinum ok aullum odrum matti hann best uera likandi, ok langan tima þvilik storf med mikilli virding hafandi. Ok i þenna punct uar hamingian honum þa alla luti veitandi, er hann uar æskiandi. Sitt godz er hann rikum ok þurptugum gefandi. Er hans æfi i slikum veg ok heidr med marghaattad(r)i blidu veralldarinnar frammgangandi, sem nu uar ek nockut fra segiandi.

Sua berr til aa einhueriu aari, at nefndr byskup lidr brott af þessu stun(d)ligu lifi til eilifs fagnadar. Vill lydrinn þaa allr velia Theophilum til byskups, þar bref erkibyskupi sendandi, at hann se yfir þann byskupsstol Theofilum skipande, sem aadr var Baasilius halldandi, þat reiknandi ok med brefum framberandi, at hann væri marga sidsamliga luti fremiandi ok þui vel til fallinn sua mikinn heidr at taka. Erkibyskup tekr vel þessum vilia lydsins, þegar Theophilo rit sendandi ok a sinn fund bodandi, sua at hann se þar aa nefndan tima kominn, vndir sagda stett gangandi, at allra manna radi byskups vigs(l)v takandi. Sem þessi rit koma Theofilo, kallar hann saman vine sina, slikrar virdingar sig vmakklighan kallandi, ok þar med bidr hann, at þeir skuli annann til byskups kiosa. Þessum hans ordum ero þeir hart i mot standandi ok skiotliga med hann til erkibyskups

[1] *Efter St². Jfr. ovenfor S. 65—69 og 402—421.*

farandi med miklum bænarstad, at hann skuli byskupstignina taka. Enn Theophilus er fyrir fotum erkibyskups framm fallandi ok aa alla vega vndan þuilikum vanda sik bidiandi. Huar fyrir hann odlaz þriggia daga frest til umhugsanar. Enn eptir þria daga er byskup fyrir sik Theofilum kallandi hinu saumo bænarord ok vilia lydsins fram berandi. Enn þat var til litils, þuiat hann er enn sem fyr sik alla vega omakligan reiknandi slikan heidr vera faandi ok, vm marga luti aasakande.

Ok sem þat fæz eigi, at hann vile byskup geraz, lettir erkibyskup af nefndum bænarstad ok vigir annan. Sidan fer sa til stolsins, sem vigdr var. Enn eptir litinn tima lidinn eptir hans tilkvomu, þa verda til nockurir klerkar at telia um fyrir þessum hinum nyia byskupi, at varla mane [nægia lengr[1], at Theophilus se sua stor storf halldandi, sem aadr var hann af fyra byskupinvm hafandi. Þessi klerkanna ord aa hlydiz hinn nyi byskup, ok oll þav storf, er Theophilus hafdi aadr halldit, ok þar med allar veizlur ok velgerninga hins fyra byskups aan duol af honum brott takandi ok odrum þetta allt veitandi. Nv er Theophilus suiptr storum heidri ok miklum metordum, ferr i brott af byskupsgardinum, þeim er hann hafde adr margan godan dag haft, ok mikils virdr af godum byskupi herra Basilio, enn nv litils virdr af hinum nyia byskupi, brott farandi ok aa sialfs sins bugard heim komandi miok orikan, suiptr bædi veizlunum ok valdinv, ok eigi meiri madr nv taldr enn einnhuer obreyttr prestr ok litils virdr. Þetta færr honum miok mikils, hugleidandi ok þar med miok undrandi, huersu hiol hamingivnnar erv veltandi. Enn þegar hinn forne diofull ovin allz mankyns getr litit þenna mann þvingadan morgum hugrenningvm, tekr (hann) vp hinv fornv skeyti sinnar diofuligrar prettvisi, sinn sterkan boga vpp bendandi ok brennandi aur smidada i eldi aufundarinnar med afli i

[1] [negia længr *Cdb*

prestzins briost keyrandi ok med ollum velum hann knyiandi, hvar fyrir at Theophilo þessi skadi þessa heims metnadar þætti sem mestr vera. Þetta er diofullinn allt hridandi(!) i hans hug. Ok med þessi vvinarins flugu gripr hann nogu skiott, ok huat sem hann kostar, vilde hann aptr fa hinn fyrra heidr, aufundandi þa er nu helldu. Honum fær þetta sva mikils, at hann sækir þangat traustit, sem eigi hæfdi, þuiat hann leitar fultings vndir fiolkyngismenn, engis virdandi andar skadann, ef þess helldr fęrr hann þessa heims virdingina.

Þar innan borgar var einn gydingr, sa er alla sina æfi framdi diofulsins uilia, bædi nott ok dag i hans þenvstv verandi, ok margan dro med suikum ok diofvligri slægd med ser i dꜹdans grauf. Þessa hins gudræka gyþings herbergi vitiar Theophilus vm nott med vvinarins tilstilli ok berr a hurd. Gydingrinn gengr ut ok heilsar Theophilum ok bꜹd inn ok spyrr at erindum. Theophilus fell til fota honum ok mælti: „Ek hefir fengit mikla vansæmd, þui at byskup hefir gefit odrum þa tign, er ek hafde, ok þui sotti ek aa þinn fund til fulltings.“ Hann svarar: „Komdu adra naatt, ok man ek fylgia þer til hofþingia mins, hann man leysa þik or vandrædum, þuiat honum þickia godir metnadarmenn.“ Theophilus uerþr feginn ok kom adra nott.

Gydingrinn leidir hann or borginni ok mælti: „Ver stodugr ok hrædz eigi, þott nockut beri fyrir þik, ok sign þik eigi.“ Þessu iatar Theophilus. Þeir ganga ok koma fram aa þing eitt mikit. Þar litr Theophilus marga flocka sniohuitvm klædvm[1] skrydda, fagra tortisa berandi. I midlum þeira er einn hofdingi aa vænum stoli sitiandi, huern þeir allir ero vegsamandi. Sia haufþingi er raunar hinn suarti diofull med sinum aarum, sa hinn same er fordum hrapadi or hæd paradisar sælu i hinn diupazta pytt heluitis. Gyþingrinn tekr i hond Theophili ok leidir hann aa þingit ok fyrir þann hofdingiann myrkranna, er

[1] klædda *Cd.*

aa stolinum sat. Vvin mankynsins fagnadarlaus talar vid gydinginn: „Huer er sia madr, er þu leidir, edr huat skal hann hingat?“ Sa hinn trulausi gydingr svarar: „Sia er vordin fyrir stori ovirdingh, enn var fyr mikils haattar madr, enn nu er hann miok litt vid staddr yduart fvlting þvrfandi, þess bidiandi, ok alla luti, er þer vilit til þess vinna, at sinn allan fyra heldr aptr faandi, se hann fyrir ydra vidrhiaalp ok aurleika þiggiande.“ Hann diofvllinn svarar: „Veiztu ei, at hann trvir aa hinn nadduerska mann, ok þat med at engi vinr er ek hans ne hans manna, hvar fyrir skal ek honum þaa fvllting veita? Huar fyrir heitr hann eigi aa hinn krossfesta mann? Litla hialp syniz mer hann nv þessvm manni veita. Hann er nu peningalauss ok litils virdr. Vit fyrir uist, at alldri skal hann faa peninga ne nockursskonar metord edr virding af mer, nema med þvi einu at hann leggi af þenustuna vid hinn nadduerska ok þione mer. Þa skal hann faa peninga i nog ok sua micil metorþ i rikinu, at hann skal meira raada enn byskupinn sialfr.“ Hinn ille gydingr mælti: „Heyrdir þu nv, Theophile, fyrirheit þitt, ef þu gerir vilia hofþingians?“ Theophilus svarar: „Ek heyrdi. Ok ef hann er þetta et fagra fyrirheit efnandi, þa skal ek alla luti vera eptir hans vilia gerandi ok honum æ ok æ þenandi.“ Sidan fellr hann til fota hofdingians myrkranna ok aa hans hinu svivirligu kne at oforsyniv kyssandi. Hinn versti anskoti talar: „Sidan þu vill minn madr vera, þa neitadu Jesu, þeim er Maria fæddi ok krosfestr var. Svo ok skaltu neita Mariv modr hans med fullu skilriki þat gerandi, svo at hon megi enga tiltavlu til þin hafa, enn mer iata, þa er ek þer alla þa virding veitandi, er þu vill þiggia.“ Theophilus gerir, sem aumligt er fra ath segia ok suo hrygdarsamligt at heyra, at hann gerir suo oheyrilighan glæp ok storan skada sinne saal, at med þeiri somv tungu, sem hann maatti sina saal gudi veitanda lada til eilifra fagnada

i paradisum, leysta af aullu grandi fyrir miskunn himnakongsins ok hans modr Marie, bindr hann nv hana sva sterkliga dioflinum samvinnanda, at hann iatar ollvm fyr sa/gdum pukans vilia, sik med þessum hætti andskotanum undirgefandi en drotni uorum ok hans helguztv modr saarliga neitandi ok bref med sino insigli fyrir þetta it fordæmda verk vt gefandi. Eptir þetta gert er slitit þingino. Fara dioflar fagnand(i) i brott eigi minnr hlackandi yfir þessum sinum sigri, enn sa madr er yfirstigr morg hundrat sinna vvina edr færr mikit herfang i orosto. Enn vesall Theofilus ferr heim med gydinginum fagnandi af sinvm oforvm ok gyþinginum sina lidueizlu þackande.

Enn þegar um morgininn eptir koma sendimenn byskups aa fund Theophili med brefum, hver vppbrotin ok yfirlesin ero þann skilning halldandi, at byskup reiknar sik misgert hafa, at hann suipti nockurn tima suo merkiliga personu, þat er ath skilia Theophilum prest, sinum heidri ok virdingu. Ok þat fylgir, at aan duol skal hann aull þau metord ok storf aptr þiggia edr meiri, sem fyr var hann hafandi. Vidr þessi bref verdr Theophilus hardla gladr ok tekr aptr allan fyra stett ok enn meira, ok allt af byskupi þiggiandi, þat er hann uilde, ok suo langan tima i valki veraldarinnar ok ahyggium heimligs metnadar reikandi, at eigi hugleidir hann vm da/dadaghinn, edr huat eptir man koma. Enn sa hinn gudræki gydingr kemr opt leyniliga til fundar med Theophilum sua talandi: „Se nu, Theophile, hvert eptirlife þu hefir af mer lotit ok minum meistara.“ Theophilus svarar: „Jatar ek ok margar þackir gerir ek fyrir þitt fulting ok goda lidueizlu.“ Nu lida suo fram langir timar, at hans lifdagar ero i þuilikum heimsins farsældum veltandi ok i hino mesta hoppi ueralldarinnar reikandi aa hinn æfra aldr, ok alla luti, þa er vstyrkt hollzins beidir, er hann fusliga gerandi.

Nv berr sva til einn tima med þess tilstilli, er eigi vill da/da syndugs, heldr at hann leidrettiz ok life, at

honum koma i hug þeir lutir, sem yfir hann hafa lidit; fyrst þat er hann var med Basilio i miklum veg, ok suo þat er hann misti þa virþing alla, ok her med minniz hann, hversv mikit hann vann til þeirar virdingar, er nv hefir hann, þa er (hann) neitadi gudi sinum ok hans modr, en tok vid stundligan heidr braatt lidanda, enn eptir lifit eilifar kualir, ok at endadri þessa heims virdingvnni brigdzle vþrotnanda. Nu veit hann sik ræntan hialpinne ok daudann koma mvnv, ok heluiti fyrirbuit ok opit standanda, elld ogrlighan ok hrædilict odaunan[1] med myrkri ok gnisting tanna. Ok sem þessir lutir koma honum i hug, tekr hann nu heldr at lægia drambit ok idraz beiskliga, ok mædir sik i faustum ok vokum ok aa bænum ath liggia, ok iafnan[2] sua med taarum talandi: „Huat skal ek hinn ueslugazsti madr nv af mer gera? Huert skal ek þess fara þreyngdr af storglæpum, at ek vinne hialp ꜷnd minni, þar sem ek neitadi allzvalldanda gudi drotne ok lꜷsnara heimsins Jesu Kristo ok hinne helguztu mey Mariv modr hans, enn iatadi at vera þræll fiandans ok girntumz sua til stundligra metnada at hafa elld ok e(i)lifar kualir med hans aarum annars heims. Hver madr er sva sterkr, at heimti ond mina or diofvls hondvm? hver þꜷrf var mer at leita fvltings undir þann enn vonda gyding at afla stundliga virding enn glata eilifum vnadsemdum. Ooson, meinliga er ek staddr, ek glatadi liosinu, fann ek myrkrin. Vei vard mer veslum. Hvi seldag ꜷma ond mina i helviti? hveriv skal ek ꜷmr aa domsdegi svara, þa er sialfir englarnir standa skialfandi, ok varla finnz sua rettlaatr, at ottalauss se um sik? Hvern skal ek þa fultings bidia, edr huerr man mer miskunna? Sanliga engi, þuiat engi ma betr en sialfvm ser."

Enn er miskunsamr gvd litr þessa manz idran suo beiska af hinum (inztum) hiartans mergium gangandi, sendir hann þuilik ord i hans hiarta, sem her ero fylg-

[1] odaudan *Cd.* [2] iafnam *Cd.*

iandi: „Nv þo, segir hann, at ek hafi neitad drotni minum Jesu Kristo Maariv syne ok sva henne, þa skal ek þo at henne krivpa miskunnarmodrinne dyrdarfullre ok bidia af ollu hiarta ok fasta i musteri hennar, til þess at ek odlimz miskunn fyrir hana aa domsdegi. Enn hverium vorrum skal ek hana blezada fultings bidia, veit ek til huers[1] illz ek vard minn munn veslvghan hafandi, edr hversv mina bæn hefiandi, edr huerrar syndalausnar fyrst bidiandi? Þo i annari grein hrædiz ek bersyndvgr hana miskunnar at bidia þat ottandiz, at gud se mer svo reidr, at logandi eldr af himne komandi mane drepa mik, þui at eigi maa heimrinn mina illzku bera. Ooson a*v*mri ond minni, ris upp þu af myrkrvm, þeim er þik gripu, ok leita liossins! Bid þu meyna Mariam, at hon grædi þik, ef þu þorir eigi at bidia sialfan stolkonginn Jesum son hennar hinn ogrliga domara. Vist mattu þat vita, ath engan mann hefir hon fyrirlitit, þann sem aa hana hefir kallat i sinum naudsynivm.“ Eptir þat fyrirlætr hann allt veraldlict starf ok ferr til kirkiv dyrligrar ok iafnan reinnar meyiar Maarie, þar fastandi ok nott ok dag aa bænum verandi ok þess bidiandi, at modir himnakongsins se hann af ollum fyr nefndum lutvm leysandi ok af fiandans tilta*v*lu frelsandi. Lida sva fram .xl. daga ok notta, at Theophilus bidr vaflaatliga med hiartanligri idran ser miskunnar.

Enn er blezut drottning himens ok iardar, oska*v*dd mær æ verandi, sa*v*nn guds modir sannan gud ok sannan mann fædandi, hvggun harmþrvnginna ok sa*v*nn vòn allra vèntandi manna, litr þessa manz taar ok hans bænir heyrandi, þa kemr hon eiliflıga dyrkut avdsyniliga til Theophilvm sva talandi, sem her segir: „Heyr madr, segir hon, hui vartv sva diarfr at bidia mik tenadar, allz þu neitadir syni minum grædara heimsins ok mer? Huersu ma ek lita i aasionu sonar mins at bidia, at hann

[1] huars *Cd.*

fyrirgefi þer syndir, saa hinn sami, er þu vesall madr neitadir. Med hverium hætti skal ek treystaz at bidia þer miskunnar frammi standandi fyrir hans ogrligum domstoli, svo sem þv ert nu glatadr. Mer er ok miog leitt at vita storar meingerdir fram(dar) moti minum elskuliga syne. Ertu þui diarfr, attu þorir at bidia mik aarnadar, fyrir þui at mer þickir allt þat mer misbodit, sem honum er. Nu med þui at þv þickkiz min vera þurfandi ok aa mik til bæna fultings kallandi, þui fyrirgef ek þer allar meingiordir vid mik, þer er þu uart gerandi, þui at ek elskar alla kristna menn, einkanliga þa sem med rettri tru ok reinu hiarta ero til mins musteris rennandi, ok þeim ollvm skal ek ok minn elskuligazsti son miskunnandi. Nu vertu styrkr i þinne tru ok stadfastr aa bænum, ok mykium sua reidi sonar mins, er bædi er rettlaatr ok miskunsamr."

Þa svarar Theophilus: „Heyrdu, eilifliga blezut drottning himins ok iardar, hafn hialparinnar ok breiddr fadmr miskunnarinnar! Veit ek, at ek hefir misgert vidr þik ok einga son þinn drottinn uarnn, sva at ek er eigi macligr miskunn at faa. Enn fyrir þa grein þorda ek þik ok son þinn miskunnar at bidia, at þar finnaz nog dæmi til, at þeir allir sem syndanna hafa idraz, þott þeir hafe adr stort brotit ok af gengit guds bodordum, þa hafe þegar miskunnina odlaz fyrir millde sonar þins. Ok ef eigi væri sett yfirbot syndanna af gudi, þa mundi hinn illi kongr i Niniue ok allir menn hans fariz hafa i syndum sinvm. Enn ef ei væri idran til gagns, huersu mundi[1] Raabb portkona holpiz hafua. Enn ef skriptin væri ei sett fyrir afgerdirnar, huersu mundi[1] Dauid kongr hiaalpaz hafa, sa er bádi feell i hordom ok manndrap, ok feeck likn fyrir idran sina. Petrvs hofdingi postolanna neitadi þrysuar drotne ok feck likn synda fyrir beiskum grat, var sidan settr guds hiardar stiornare

[1] hefdi *Cd.*

himins rikis luckla geymandi. Þui fyrir þessi idronar eptirdemi þa treystumz ek at bidia þik, modir allrar millde ok miskunnar, at þu sert fyrir mer syndugum bidiandi ok mik vid lꜹsnara minn sættandi, þui at allt þat er þv blæzut villt þiggia, þa er son þinn elskuligr aan duol veitandi.“ Heilug mær Maria, eilifliga dyrkut guds getara, satt skiol til sin kriupandi manna, suarar hans ordvm med fliotandi nægd miskunnarinnar sva talandi: „Jaatadu, madr, syne minum, þeim er fyr uartu saarliga neitandi, ok tru hann guds son veranda med fedr ok helgum anda rikianda ok koma munanda i enda heims at dæma lifendr ok dauda, ok mantu þa miskunn faa fyrir minar bænir.“ Theophilus suarar: „Huersu skal ek iata, frv min, allz ek hefir aadr saurgaþan munn minn i neitingu sonar þins?“ Sæl mær Maria mælti: „Gacktu at iatninginni, son minn er sva miskunsamr ok maattvgr at hialpa syndugum, at hann lætr engan fyrirfaraz aa sik kallanda med idran ok rettri tru.“

Theofilus tekr þa til orda med lutu hofdi: „Ek trvi aa einn gud i heilagri þrenningu dyrkandi, drottinn vorn Jesum Kristum, lifanda guds son, fyrir veralldir borinn af fedr vvmbrædiliga, mann ordinn ok af helgum anda getinn ok feddan af þer fleckꜹsri mey, oss til hialpar syndugum, hann iatar eg algeruann gud ok algeruann mann. Hann let ser soma at pinaz fyrir oss, sinn blezadan fadm aa krossinn breidandi ok saaran dꜹþa þolandi ok i iord grafinn, vpprisandi ok til himna stigandi med þui holdi, er hann var af þer hreinusztu eilifliga dyrkadri takandi. Sa man koma at dæma lifendr ok dꜹda ok gialda huerium eptir ver(d)leikvm. Þessum iatar eg, þessum lyt eg af ollum hug ok hiarta. Med þessi iatningv færdu mik, sęl mær Maria, syne þinum, ei fyrirlitandi mina bæn, heldr leysandi af allri ilzku.“ Haaleit guds modir miskunnar full suarar Theophilo: „Fyrir son minn elskuligan Jesum Kristum ok fyrir þa elsku, er ek hefir

aa kristnum monnum, þa man ek ganga fyrir hann til hans fota framfallandi ok þess bidia, at hann miskunni[1] þer, sua at hann se þik til sinnar hiardar aptr þiggiandi.“ Eptir þetta fagnadarheit huerfr Maria aa brott. Þat uar i lysing.

En Theophilus uar i kirkiunni þria daga aa bænum matlauss ok gret sarliga ok bardi aa briost ser, þar til at modir drottins kom til hans sorgmods glediandi hann med þuilikum hætti, sem her segir: „Heyr, guds madr Theofile, segir hon, þarf vinnr þer idran þin, lid hefir ek ueitt þer, þegit hefir son minn taar þin. Er þat saattargerd ydvar aa midall, at hann virdir engis lidnar meingerdir, enda bregdiz þu honum alldri sidan.“ Theophilus uard fegnari, enn fra megi segia, sua[2] talande: „Þackir margfalldar[3] gerir ek þer, allzvalldandi gud, ok þinne haleitri ok eilifliga blezadri modr mina lausn, at þid griput mina vesla ond or diofuls ualldi ok brutut svira mins andskota. Þui skal ek alldri hedan af ydr bregþaz, medan ek lifir. Heyr þu bæn mina, heilug drotning, veit mer enn af nyio þat fulting, at ek mætti ná af fiandanvm hans enu bannsetta breui, þuiat þat eitt hrædiz nu ond min.“ Sidan skilia þar. Bidr Theofilus en i musterinu þria daga. Enn Maria drotning kemr at honum sofanda ok leggr ritit aa briost honum. Hann vaknar vid godan draum ok uard allfeginn.

Vm morgininn uar drottinsdagr. Ferr hann aa fund byskups fallandi til fota honum, ok eptir gudspiall allan atburd segiandi, huersv guds modir uar honum frabæriliga miskunn veitandi, ok ritit byskupi faandi, til þess at hver sem heyrir se miskunnar modrina lofandi. Byskup tekr med brefinv ok lætr lesa fyrir alþydu ok kunnan gera alla(n) fyr sagdan evventum þessa maals. Lofa nv allir bædi karlar ok konur nafn guds ok hans ynniliguztu modr mey Mariam, er suo vnd(a)rliga luti matti vinna. Byskup

[1] miskunna *Cd.* [2] suar *Cd.* [3] margfalldir *Cd.*

mælti vid allan lyd: „Dyrka eigum ver drottinn vorn ok hans haleita modr. fyrir sina millde, at hann vill eigi dauda syndugs manz, heldr at hann leidrettiz ok life. Litid nu algerua idran ok taar þau, er syndir þuo af monnum ok gera ondina snio huitari. Moyses fastadi .xl. daga ok þaa af gudi logmaals spiolld, enn sia madr fastadi .xl. daga i musteri Marie ok feck likn suo storra hofudglæpa fyrir aarnon hennar.“ Theofilus laa aa iordu, med(an) byskup predicadi, lofandi gud af ollum hug. Byskup bad hann brenna ritit, ok suo gerdi hann. Enn allr lydr syngr medan kirieeleyson med fagnade. Sidan for messa fram, ok tok Theophilus corpus domini, enn medan tok annlit hans at skina sem sol. Þa lofudu allir gud enn af nyio, þeir er uid uoru.

Sidan for guds uin Theophilus i þa kirkiu, er Maria hafdi uitraz honum, ok var þar þria daga ok fal ond sina aa hendi heilagri þrenningv ok sælle Marie guds modr, ok leid med slikri dyrd hedan af heime til guds. Var hann grafinn i þeim sama stad. Lofum ver allir blezada mey Mariam ok hennar elskulighan son, er svo fraberanligar iarteiner er gerandi, med eilifum guddomi rikiandi, einn gud ollu styrandi per. infinita secula.

B[1].

Af Teophilo fogr iarteign.

Þa er lidit var fra holldgan guds sonar fim hundrvt vetra .xxx. ok .vij. vetr, adr Perse ok adrar þiodir i Asia stædi i mot Romveria riki, war i einne borg Cilicie sa madr, er Theophilus het. Hann var þenare byskupsins. Hann var einkanliga sæmiligr i ollum sinum sidum ok atferd, stiornandi ollum þeim hlutum, sem kirkiunne til heyrdu, svo uitrliga med hoglyndi ok stillingu, at byskupinn þurfti eigi at hafa onadir edr kall vm þat, er dagliga þurfti at skipa i kirkiunne ok til bar med folkinu. Allir menn elskudu hann, þuiat hann veitti fodurlausvm

[1] *Den samme Legende efter D.*

eckium ok ollum, er þurfandi voru, huat er hann matti þeim til hugganar.

Þann tima sem gud kalladi til sin af þessu lifi byskup þeirar somu borgar, kusu allir leikir ok lærdir med einu samþycki Theophilum til byskups, ok skrifudu þat sama til erchibyskups sins. Sem hann hefir lesit brefit ok heyrt, huat sendibodarnir sögdu, samþyckir hann þeira vilia ok kallar til sin Theophilum, at hann tæki af honum byskupsvigslu, sem folkit beiddizt. Theophilus duelr leingi at fara, sidan hann hefir sed bref erchibyskupsins, ok bad alla menn, at þeir skylldadi hann eigi eda bædi til byskupstignar, sagdi hann sier vel nægiazt þat valld, sem hann hefdi adr, ok sagdizt omakligr byskupstignar. Folkit tekr hann nu med valldi ok færir til erchibyskups. Hann tekr vid honum med fagnadi. Theophilus fellr til fota erchibyskupinvm, bidiandi at hann geri hann lidugan af þessum vanda, ok sagdi sig vidr kennazt, at sakir sinna synda var hann omakligr þessar tignar. Sem hann hefir leingi legit fyrir fotum byskupsins, gefr hann honum þriggia daga frest at hugleida med sier þenna hlut. Eptir þria daga kallar byskupinn hann til sin, minnir hann aa ok bidr, at hann samþycki vilia lydsins, ok segir hann, at hann hyggr hann vel til fallinn þeirar tignar. Hann segir i mot kallandi sig med ollu overdugan at taka þuilika stett. Erchibyskupinn sier nu, at hann stendr stadfastliga i moti, at hann færr med eingvm kosti af honum samþycki, ok gefr hann vpp enn vigir annan til byskups.

Sem hinn nyvigdi byskup kemr heim til sins stols, rada nockurir hans klerkar honum þat, at hann taki af Theophilo sitt valld ok skipi annan i hans stad. Sem byskupinn gerdi svo, hafdi Theophilus ecki annat at gera enn geyma sialfs sins godz, sidan hann let af hinu fyrra starfi. Slægr manzins ouin, siandi hann hofsamliga ok rettliga lifa fremiandi morg god verk, öfundar hann ok

tekr at freista hans hiarta med rǫngum hugrenningvm kueikiande med honum metnad ok agirni. Harmar hann sig nu fyrirsmadan ok suiptan sinne fyrri tign, gefr pukinn honum þat raad, at hann leiti helldr mannligs fulltings enn gudligs, ok girnizt helldr iardligrar ok hegomligrar tignar, þeirar sem skiott lidr, en himneskrar ok eilifrar, suo at hann bidr sier þar til fulltings af galldramonnum.

I þessi borg war einn ebreskr madr miok fiǫlkunnigr, sa sem marga menn hafdi adr suikit dreckiandi þa i grǫf eilifrar tapanar med sinum gǫlldrum. Theophilus tendradr medr falsligre dyrd ferr til iudans brennandi af girnd veralldligs metnadar, ok bidr inn at ganga i hans herbergi. Sem sa gudrækilige iudi sier hann miok ogladan, segiandi svo til hans: „Sakir huers komtu til min?“ Theophilus fellr til fota honum ok segir: „Ek bid, at þu hialpir mer, þui at minn byskup hefir fyrirsmad mik ok tekit af mer allan minn heidr ok æru.“ Judinn suarar: „Kom til min aa næstv nott aa þessi sǫmu tid, ok mvn ek leida þik til mins hǫfdingia, at hann hialpi þier til, at þu megir fa huat er þu villt.“ Theophilus fagnar miǫg, sem hann heyrir þetta, ok kom til iudans aa næstu nott. Sa bǫlvadi iudi leiddi hann vt af borginni segiandi til hans: „Ottazt ecki, huat er þu sier, eda huers haattar raust þu heyrir, ok warazt at gera krossmark fyrir þier.“ Hann heitr at gera svo. Þa synizt honum mikill fiǫldi huitklæddra manna, þeira sem hafa i hǫndum kertistikur medr logundum kertum. Þeir gerdu mikit hareyste ok kall. I milli þessa sat einn hǫfdingi aa stoli buinn sem konungr, þar var diǫfullinn ok hans þionar ohreinir andar. Hinn ebreski madr helldr i hǫnd Theophilo ok leidir hann aa þetta bǫluada þing. Hofdinginn spyrr hann: „Til huers leidir þu þenna mann til vor?“ Judinn segir: „Minn herra, hann er af settr allri sinne tign af sinum byskupi, ok þui beidizt hann at fa nockura

æru af ydr.“ Hôfdinginn svarar: „Hversu ma ek gefa honum rentu, ef hann þionar sinum gudi. Enn ef hann girnizt at gerazt minn þionustumadr ok vill ganga i sueit med minum riddôrum, mun ek hialpa honum til, at hann fai aptr sinn heidr enn meira enn fyrr, svo at hann megi yfir bioda alla menn i þessi borg, ok svo byskupinn.“ Hinn ebreski madr snyzt nu til þessa vesla manz Theophilum ok segir: „Heyrir þu, huat minn herra iatar þier?“ Hann segir: „Ek heyrir ok giarna vil ek gera, huat er hann bydr, at hann hialpi mer til at fa aptr mina hinv fyrre sæmd.“ Kysti hann aa fætr hôfdingians ok bad hann þess sama. Hôfdinginn segir til hins ebreska manz: „Neiti hann Kristi syni Marie ok sialfre henne, þuiat þau ero mer motstadlig, ok stadfesti med sinu brefi, at hann neitar honum medr ollu ok suo henne, mvn ek þa gefa honum, hvat er hann beidir af mer.“ Fiandinn geck þa inn i Theophilum, ok suaradi hann: „Ek nita Kristi ok hans modur.“ Þar med gerdi hann bref ok inzscigladi med sinu fingrgulli. Eptir þat foru iudinn ok Theophilus i brott gladir.

Byskupinn skiptir nu vm sinum hug eptir guds forsio, sem ek hyggr, ok kallar Theophilum til sin, ok skipar hann aptr i sinn fyrra stett, medr sæmd gefandi honum valld at skipa eptir sinum vilia bædi kirkiunnar eignum ok ollum þeim malum, sem dagliga koma til, suo at hann hafdi nu nærr helmingi meira valld ok heidr enn fyrr. Jatar byskupinn sig hafa misgert, er hann rak suo vitran mann ok sæmiliga personu brott af sinvm stett fyrir rog annara, ok skipadi þann i stadinn, sem werr var til fallinn ok minnr nytsamligr kirkiunne.

Sem Theophilus hefir aptr feingit sina fyrri þionustu, hefzt hann vpp med miklum heidr yfir alla menn i þeiri borg, suo at allir ottuduzt hann ok hlyddu honum sem sinum herra weitandi honum þionustu. Þessi boluadi ebreski madr for opt leyniliga til Theophilum ok

sagdi til hans: „Nu sier þu, huersu mikinn heidr ok skiota huggan þu hefir feingit af mer ok minum herra, sem þu beiddir.“ Hann segir: „Sannliga kennumzt ek þar medr, þackar ek ydr þat mikiliga.“ Sem hann hafdi vm litinn tima legit i þessi herfiligstu grof gudlegrar neitanar ok fyrirdæmiligri snȯru sinnar ofbelldi ok hræsni, minnizt hinn milldazti lausnare mannkynsins ok skapari allra hluta, er eigi vill dauda syndugs manz, helldr at hann snuizt til idranar ok leidrettizt ok lifi, hans hins fyrra lifs, ok huersu truliga hann hafdi fyrr þionad heilagri kirkiu ok hialpad fȯdurlausum eckium ok fatækum monnum fyrir guds kærleik, fyrirleit hann eigi sina skepnu, helldr sendi hann i hans hiarta medr gipt heilags anda vidrkomning ok synda idran. Huerfr hann nu aptr til sialfs sins ok tok þa sȯmu hofsemd ok litillæti, sem hann hafdi fyrrum, lægiandi sik i guds augliti, ok pinir medr sier þat sem hann hafdi misgert medr fȯstum, wȯkum, bænum ok odrum dygdarverkum. Sa hann nu ok taldi saman i sinu hugskoti, huersu hann hafdi sig rænt eilifre hialp, ok honum war nu ecki fyrir hendi vtan eilifar kualar, ok hans ȯnd mvni þegar, sem hon færi or likamanum, fara i þann elld, er alldri sloknar.

Sem hann setr þessa alla hluti fram fyrir sin hugskotzȯgv, ottazt hann aakafliga svo segiandi medr harmi ok beiskum grat: „Ek hinn veslugazti madr, huat hefir ek gert, huert megi ek þess fara þuingadr medr girndum ok blidu veralldarinnar, at ek megi hialpa minne ȯnd? huert mvn ek aumr ok syndugr flyia, er ek hefir nitad Kristi drottni minvm ok hans helguztu modur, ok ek veslugr gerdizt þræll diofulsins, gefandi mitt bref fyrir þann bȯluada kaupmala? Huerr mun sa madr vera, sem mik megi frelsa af valldi þess grimma hervikings? Wei mer veslugum, huat stodar mer stundligt eptirlæti ok metnadr þessar farsælulausu veralldar? Hȯrmuliga er ek suikinn af minv ofbelldi ok agirne. Wei mer veslum,

ek hefir tynt liosit ok fallit i myrkr, hòrmuligt var, at ek girntumzt at selia mina ònd i heluitis kualir sakir hegomligra dyrda. Huern skal ek bidia fulltings, þar sem ek hefir nitad sialfum gudi minum lausnara? Wei mer, hòrmuliga er ek fanginn, ek er sialfr suikari minnar heilsu. Wei mer, huat skal ek gera, huert skal ek fara, hueriu skal ek andsuara aa domsdegi, þa er oll manzins verk, ord ok hugrenningar werda opinber? Huat skal ek segia aa þeiri tid, sem rettlatir menn krunazt, enn ek fyrirdæmumzt? Huerium skal ek treysta, þa er (ek) stendr fyrir þeim ogurliga konungsins domstoli? Huern skal ek bidia i þeiri ogn, þuiat þa mvn huer taka òmbun eptir sinum verdleikum. Huerr mvn mer myskunna, huerr mun mer hialpa? Sannliga sinnar eingi mer, þar sem einginn nægizt til at gera skynsemi fyrir sialfs sins verkum. Wei minne veslugri ònd, huersu hon er hertekin, ok huersu haatt hon hefir fallit, ok huersu i miklum saur lastanna hon velltizt! Wei mer veslum, at ek er svo suikinn ok vndirlagdr af sialfs mins illzku, at ek færr eigi vpprisit.“

Sem hann hefir leingi aasakat sina ònd medr þuilikum ordum ok mòrgum òdrum, styrkti gud hans ònd med fullkominne von sinnar myskunnar, þuiat hann er svo milldr ok myskunnsamr, at hann fyrirlitr einga sina skepnu, helldr tekr hann blidliga ollum þeim, sem til hans vilia snuazt medr goduilia. Hann segir nu i sinu hiarta medr taarum tendradr hins helga anda gipt ok myskunn: „Þui at ek veit, at Kristr guds son er fæddr af heilagri ok skærri iungfru Marie, (en) ek veslugr hefir neitad vorum blezada herra Jesu Kristo eptir aaeggian þess illgiarna iuda, skal ek þo venda minv trausti til þeirar sòmu dyrligstu guds modur heilagrar iungfru Marie, bidiandi til hennar af ollu hiarta med fòstum, vòkum ok dagligum bænum i hennar helgu musteri, þar til at ek megi fyrir hennar fullting fa guds myskunn.“ Ok enn sagdi hann: „Enn huersu ma ek medr minum sòrgum

wórrum bidia hennar godgirnd mer fulltings, þuiat ek kenni mik þungliga hafa misgert mot henne? Huar skal ek hefia vpphaf minnar iatningar, eda huersu ma ek hræra mina sórgu tungu ok warrar henni til lofs? Ottazt ek vesall, at ef ek dirfizt þat at gera, at elldr kome af himne ok brenne mik kuikan, þuiat heimrinn mun eigi mega þola þa illa hluti, sem ek hefir gert mot minum milldazta lausnara. Nu hin veslugazta ónd, ris upp af þeim myrkrum, sem þik hafa fangit, ok fall fram bidiandi til guds modur, þuiat hon er mattug at græda þin siuku saar.“ Ok sem hann hugsar þessa luti, styrkizt hann ok fyrirlætr alla aahyggiu þessa heims, enn fellr fram medr ollum goduilia ok litilæti fyrir alltari hinnar skæruztu ok helguztu guds modur Marie, bidiande til hennar dag ok nott vtan aflat fastandi, ok vakti hueria nott, at hun þægi þat af gudi sinum millda syni, at hann mætti fa likn ok lausn af þeim hórmuliga glæp, sem hann hafdi gert gudi moti neitandi honum ok hans modur.

Sem hann hafdi aa þenna hatt verit aa bænum .xl. daga ok natta samfast, witrazt hónum nærr midre nott su er ollum helpr, þeim er þurfandi eró, wegr þeira, er villtir ero, lausn hertekinna, huggan harmandi manna ok hid biartazta lios allra þeira, er i myrkrum ero, wor fru guds modir Maria, segiandi til hans: „Sakir huers dirfizt þu, madr, at bidia mik hialpar, þar sem þu hefir neitad minum kæra syni grædara heimsins ok mer, eda huersu ma ek bidia hann, at hann gefi þier vpp þa illa hluti, sem þu hefir gert mot honum? Hversu mega ek lita aasionu hins blezada ok hins rettlata mins sonar, þess er þu dirfdizt at neita, svo at ek bidi fyrir þier? Huersu mega ek hafa traust til at standa fyrir hans domstoli bidiandi hans millduztu godgirnd fyrir þeim, er gerizt gudnidingr ok bra sinne tru vid sinn herra ok lausnara? Eigi ma ek þola, at minn sæti son se suivirdr med nockurum meingerdum, enn þat kann vera, madr, at þær

syndir, sem þu hefir mot mer gert, mætti vppgefazt, sakir þess (at) ek elska miok kristna menn, einkanliga þa sem med rettri tru ok godum vilia sækia til mins musteris, þeim hialpar ek i ollum hlutum, fadmandi þa af modurligvm kærleik med armleggium mins traustz ok myskunnar, enn þa sem reidan gera son minn, vil ek eigi sia þa. Ok sakir þess er þiér naudsynligt at bidia hans milldi med kostgæfi ok starfi ok vidrkomning hiartans, at þu megir fa hans blidu, þuiat eigi at eins er hann myskunsamr helldr er hann ók rettlatr domare." Theophilus suarar henne: „Sannliga, min fru, er iafnan ert blezud vmfram allar konur, þu ert hófn ok skiol allra, er til þin flyia, ok hialp allz mannkyns. Ek veslugr kennizt vidr, at ek hefir hórmuliga misgert vid þik ok þinn einka son worn herra, ok ek er eigi verdugr at fa myskunn, enn þuiat hann kallazt sialfr myskunnin, ok ek veit, at hans myskunn er yfir hans verk, ok ek hefir morg dæmi, huersu optliga hans milldi hefir myskunnat syndugum monnum, þeim er til hans hafa snuizt med fullkominne idran, treystizt ek fyrir þui at bidia til hans ok þin, min fru. Huersu mundi Niniuite hafa hialpazt, ef eigi myktizt reide guds vidr synda idran? Eigi mundi putan Raab hafa feingit myskunn, ef eigi væri idran þæg. gudi. Eda huersu mundi ella Dauid konungr hafa hialpazt, er sidan hann hafdi tekit gióf spadomsanda medr riki yfir allt Israels folk, ok eptir þat sem gud bar honum vitni vm hans dyrdir, fell hann i pytt saurlifissins ok hrapadi i glæp hins versta manndraps, enn sem hann syndi sina idran med ordum ok verkum, feck hann eigi at eins likn allra sinna synda, helldr tok hann ok annan tima spadomsanda. Hinn (helgi) Petr hofdinge postolanna, hinn styrkazti stolpi kristninnar, huerium er gud gaf himinrikis lykla, neitadi Kristi eigi einn tima eda tuisuar helldr þrim sinnvm, enn sem hann idradizt ok gret beiskliga, feck hann myskunn sins glæps, ok þar med var hann skipadr hirdir ok hofdingi

drottinligrar hiardar. Eda huersu mundi Zacheus ranglatr hofdingi lensmanna Romveria hafa myskunn feingit, ef ecki stodadi idran? Eda huersu mætti hinn helgi Paulus hafa wordit af hinum grimazta ofridarmanne kristninnar hinn hæsti kennifadir ok predicare. Ciprianus framdi galldra ok gerdi marga illa hluti, suo at hann reist kuid aa þeim konum, sem olettar woro, enn med heilags anda gipt fyrirlet hann sina illzku ok tok skirn, ok eigi at eins feck hann lausn ok fyrirgefning allra sinna synda, helldr kristnadizt hann ok med helgu pislarvætti fyrir guds nafni. Nu sem ek hugleidir þessi dæmi ok morg aunnur, væntir ek, at gud mun heyra mina idran, ok þui bidr ek þina godgiornustu milldi, at þu virdizt til min at venda þinne hægri hendi, bidiandi mer myskunnar af þinum syni worum herra Jesu Kristo, widr huern ek syndugr hefir miog misgert.“

Sem hann sagdi þessa hluti, taladi wor fru guds modir Maria, su sem er blezut medr ond ok likam, ok allt ma þiggia, þat sem hun vill bidia af gudi sinum syni, ok buin er at hialpa ollum þeim, er medr sanri idran vilia snua fra sinum syndum, ok segir til hans: „Jata mer medr ollu hiarta, at minn son, sa sem ek fæddi ok þu neitadir, er Kristr son guds lifanda, sa er koma mvn aa domsdegi at dæma lifandi menn ok dauda, ok þa mun ek bidia, at hann virdizt fyrir sina milldi at taka þig i sætt.“ Theophilus suarar: „Min fru, huersu ma ek veslugr hedan af iata þinum syni worum herra medr þeim soruga ok omillda mvnne, sem ek dirfdizt adr honum at nita, þuiat eigi at eins var ek suikinn medr skamsamligvm girndum þessar veralldar, helldr spilltizt ek med þui skadsamliga brefi, er i stodu þriu fyrirdæmilig ord, at ek nitada Kristi, þeim helga kross ok heilagri skirn, sem ek tok i fyrstu.“ Heilug guds modir Maria segir til hans: „Far þv til ok iata honum, þuiat hann er myskunnsamr, ok mvn hann blidkazt vid grat þinnar

idranar sem allra annarra, þeira er medr hreinu hiarta ok sannri yfirbot snuazt til hans. Fyrir þeira sakir villdi hann verandi sannr gud taka likam af mer eigi fyrirlatandi sinn guddom, at hann hialpadi rettliga syndugum monnum.“ Theofilus taladi þa þessi ord gratandi medr ollu litillæti ok godvilia, þeim er hann matti, ok sagdi: „Ek truir, ek lofa, ek dyrka einn gud i heilagri þrenningu, vorn herra Jesum Kristum son guds lifanda, þann sem fyrir allar alldir var fæddr ovmrædiliga af gudi fedr, enn aa siduztum timum weralldar let hann sier soma at taka aa sig vorn manndom ok var getinn af helgum anda ok fæddr af heilagri ok skærri iungfru Mariu, kom hann i þenna heim at leysa allt mannkynit af synd hins fysta manz. Ek iati ok, at hann (er) algerr gud ok madr, er virdizt at pinazt fyrir oss synduga menn ok þola af iudum hædilig ord, ok þeir hræktu i hans helgu asionu ok gafu honum stora pustra, hans blezudu hendr ok fætr voru þandar ok negldar aa tre hins helga kross, ok hann gaf sem godr hirdir sina ǒnd i dauda, at hann leysti synduga menn. Hann war i iǒrd grafinn, reis af dauda ok steig vpp til himins med þeim sama likam, er hann tok af þier, en skærazta ivngfru, hann mvn koma medr dyrd at dæma lifandi menn ok dauda, gialldandi huerium dyrd edr pinu eptir sinvm verdleikum, þarf þa eingan aakærumann, þuiat hann sier oll vor verk ok vort hiarta ok samuizku, aasakar huern vorn edr afsakar, sem elldrinn profar, huilik ero werk huers sem eins. Þessa hluti iatar ek med hiarta ok munni, ok þenna sama gud lofar ek ok vegsama med ollum kærleik hiartans. Ok medr iatning þessarrar truar, er ek helldr med ǒllu hiarta, bid ek þik, hin helgazta guds modir, at þu offrir mik þinum syni worum herra Jesu Kristo, ok eigi gerir þu ræka eda fyrirlitna mina bæn, þo at ek se syndugr ok hǒrmuliga suikinn, helldr leys mik af haska ok þeim glæpum, sem mik hafa bundit, suo liotliga sem ek hefir sialfan mik

suipt myskunn heilags anda.“ Ok sem hann hafdi sagt þessa hluti, talar til hans guds modir, su sem er won allra kristinna manna, lausn þeira, sem willtir ero, ok vegr allra þeira, sem hennar traust sækia, huggan fatækra ok medalgòngumadr milli guds ok manna, sem hon hafdi þegit þessa hans iatning ok yfirbot, segiandi til hans: „Sakir þinnar skirnar, er þu tokt, ok fyrir milldi vors herra mins sonar Jesu Kristz, ok þui at ek sampinumzt miòk ydr kristnum monnum, þa mvn ek bidia hann fyrir þier, fallandi til hans fota, at hann virdizt at taka þik i sætt wid sig.“ Sem Theophilus hafdi þessa vitran sed ok lysti af degi, huarf brutt fra honum guds modir Maria. Hann bidr nu med ollu kostgæfi til guds liostandi optliga aa iòrdina med sinum hnefum ok hòfdi ok war iafnan i þui helga musterì, aat eigi ne drack. Hann wòkuadi alla sina aasionu ok þann stad medr sinum taarum, ok for þadan alldri i brutt, siaandi medr sinum hugskotzaugum til hins biarta lios oumrædiligrar dyrdar, aasionu worrar fru hinnar dyrligstu guds modur Marie, bidiandi af henne sier myskunnar.

Saunn hialp ok milld huggan allra þeira, sem til hennar sækia, wìtrazt honum enn annan tima i þui biarta skye eda þoku, sem optliga tedizt vidr sancta sanctorum. Hun var med blidligri aasionu siaandi til hans gladliga ok sagdi med hofsamligri roddu til hans: „Guds madr, nu er þæg wordin þin idran, su er þu hefir ted skapara ok lausnara allra hluta, ok eptir þinne bæn hefir hann þegit þin taar ok heyrt þinar bænir, suo at þu færr myskunn, ef þu vardueitir allt til þins endadags allt þat, er þu hefir minum syne heitid til mins witnis.“ Theophilus suarar: „Min fru, sanliga skal ek hallda ok wardueita alla þa luti, sem þu hezt gudi minna uegna, ok ek treystandi þier ok þinu fulltingi skal ecki nidr fella af ollum þeim hlutum, sem ek het ok iatadi gudi. Kennizt ek nu fullkomliga vid, at þu ert hin mesta hialp allra

manna. Min fru ok hin kærazta mær, huerr mun sa vera, er þier treysti ok hafi fyrirdiarfazt, eda huerr mun sa fyrirlatinn hafa verit, sem godfvslega hefir bedit til þinnar milldi? Ok sakir þess bid ek syndugr ok omilldr oþrotnanda brunn þinnar milldi, at þu virdizt mer villtum ok suiknum at veita þina myskunn, þo at ek hafi hôrmuliga drekst i enum diupazta leirpytt minna synda. Angrar mina veslu ond nv mest vm þat rækiliga bref minnar neitingar, þat bôluada rit sem ek inscigladi minv fingrgulli, ok þui bid ek þina godgirnd, at þu hialpadir mer til aptr at fa þat sama bref af diôflinvm, er mik sueik svo hôrmuliga.“ Theophilus bad nu enn medr miklum grat ok harmi þria daga samfleytt þa sômu helgvztu guds modur Mariam, at hann mætti aptr fa þat suivirdliga bref.

Eptir þria daga vitrazt honum enn su wirduliga iungfru i draumi, hafandi med sier þat sama bref insciglat med vax, sem Theophilus hafdi feingit dioflinum, ok leggr aa briost honum sofanda. Sem hann stendr vpp, finnr hann brefit aa sinu briosti ok verdr miog gladr. Wm morgininn eptir war drottinsdagr, for Theophilus þa til þeirar kirkiu, sem byskupinn sông messu. Hafdi þangat sott allr lydr borgarinnar. Kom hann suo i kirkiuna, sem lesit war gudspiall, ok fell þegar til fota byskupinum iatandi fyrir honum sina illzku, ok sagdi, huersu hann hafdi suikinn verit af fyrr sôgdum galldramanne iudanum, ok huersu hormuliga hann hafdi gudi nitad sakir sins ofbelldis, eda huersu hann hafdi gefit sig dioflinum til þionustu at fa aptr falsliga dyrd þessarar veralldar, gefandi diôflinum þar til sitt bref medr inscigli. Eptir þat segir hann, huersu hann vendi sinne von til myskunnarbrunzins hinnar skæruztu iungfru ok guds modur Mariam, ok at hann feck fyrir hennar helgu verdleika ok bæn myskunn af gudi med taarum fullkominnar synda idranar. Hann sagdi ok, huersu hann feck þat bref medr inscigliny, sem sa omilldi kaupmali stod aa. Hann sagdi

þessa hluti suo opinberliga, at allir mattu heyra, þeir sem i kirkivnni voru. Eptir þat feck hann byskupi brefit ok bad hann lesa, suo at allir heyrdi. Lærdir ok leikir, kallar sem konur þôckudu gudi langa stund medr haarre roddu sina myskunn, er fyrir sina milldi virdizt at taka þa, er suo liotliga snuazt brutt fra honum, i sætt vidr sig, þegar sem þeir vilia venda sier til hans.

Sem hliod gafst, þackar byskupinn gudi medr miklum fagnadi suo segiandi til lydsins: „Komit allir, er aa gud truit, ok dyrkum allir samt milldi drottins vors Jesu Kristz, komit allir ok siaid dyrligar iarteignir, komit allir er Krist elskid, ok siaum, at hann girnizt eigi dauda syndugs manz, helldr at hann snuizt til idranar. Komit, minir brædr ok synir, ok siait, huersu mikit saunn synda idran vinnr, þuiat idranar tar taka i brutt reidi guds ok þuo af synda flecka, veitandi manninum fyrirgefning synda, leidandi hann til himneskrar dyrdar. Minir brædr, huerr mun sa vera dugandi madr, er eigi vndrazt oumrædiliga milldi guds ok hans helga kærleik, er hann hefir til worra syndugra kristinna manna. Guds vin Moyses fastadi .xl. daga, adr hann feingi af gudi þat helga lôgmal, sem sialfr gud skrifadi aa tueim tabulis. Þesse brodir wor feck ok aa .xl. daga aptr med fostum ok bænum þa fyrri myskunn, er hann hafdi tynt i sinne neiting, sem hann vakti i musteri sællar guds modur Marie. Gefum þui allir saman med honum lof worum gudi, er suo myskunnsamliga heyrdi idran þess, er til hans villdi snuazt fyrir bæn sinnar helguztu modur eilifrar iungfru Mariu, fyrir hueria gudlig milldi ok myskunn veitizt mannkyninu, hon er wor medalgongumadr ok sættir mennina wid gud, offrandi honum worar bænir, ok þiggr oss likn worra synda. Fyrir hana tokst af mannkyninu su bôluan, sem þat la vndir af synd hinna fyrstu manna, ok birtizt lios sanrar lausnar ok myskunnar (ok) tedizt. Minzt wor, hin helgazta guds modir, til þin sækium ver medr

hreinne tru, fyrirlat eigi þessa fatæku hiord, helldr bid þu fyrir henne til þins myskunsama sonar vors herra Jesu Kristz, er af þier tok mannligan likam, at hann wirdizt hana at vardueita i sinum otta af ollum andligum ok likamligum haska. Til þin vendum wer kristnir menn ollu woru trausti med gudi, til þin hefium ver vpp wor augu dag ok nott, fyrir þik heilsum ver ok dyrkum vorn herra Jesum Kristum, er af þier tok mannligan likam. Enn huat megi ek segia eda tala, þuiat ek veit eigi, huilikt lof eda dyrd ek ma gera þeim, sem af þier er fæddr. Sanliga ero mikil verk þin, drottinn, ok þrytr mitt hiarta ok tungu at telia dyrd þinna dygda. Sannliga ero mikil verk þin, drottinn, þessum vorum brodur heyrir þat, sem stendr i gudspiallinu, sem fadirinn sagdi til sins sonar: Takit, sagdi hann, hin bedztu klædi ok klædit hann, ok dragit fingrgull aa hans hônd ok skoklædi aa hans fætr, ok takit feitan kalf ok drepit, at ver glediumzt ok etum hann, þuiat þessi wor brodir var daudr ok endrlifnadi, hann var tyndr ok er nu fundinn.“ Theophilus laa aa iordinne bidiandi til guds, medan byskupinn taladi þessa hluti. Eptir þetta baud hann honum vpp at standa, ok at hann skylldi brenna þat bôluada ok rækiliga bref, suo at allr lydr sæi. Theophilus gerdi þat vtan alla duôl. Sem lydrinn sa brenna þat skemmiliga bref, hofu allir upp kyrieleyson gratandi medr miklum fagnadi. Byskupinn giorir mark medr sinne hendi, at þeir skuli þegia ok segir suo: „Fridr se ydr.“ Eptir þat segir hann ut messuna.

Sem Theophilus hafdi eptir messuna tekit holld ok blod vors herra Jesu Kristz, skein hans aasiona sem sol. Allr lydr lofadi gud, þann sem einn saman gerir mikla hluti ok aagæta, er þeir sau suo skiott skipazt þessa manz aasionu, syngiandi þar med leingi lof himinrikis drottningu, er hann frelsti af þeiri fyrirdæmiligri villu. Hinn sæli Theophilus for nu til kirkiu guds modur Marie

i þann stad, sem honum hafdi vitrazt, ok var i þeim sama stad .vij. daga. Eptir þat heilsar hann ollum brædrum gefandi þeim fridarkoss, ok sem hann hefir skipt ollu sinu gozi med fatækum monnum, gefr hann sina ǒnd i valld heilagri guds þrenningu ok sælli Marie, er hann frelsti af diôfuls valldi, fyllandi sitt lif i þeim sama stad, sem guds modir Maria vitradizt honum, ok for med farsæligum enda sialfum gudi veitanda til eilifrar dyrdar. Hans likami var grafinn i þeim sama stad, at hann bidi vpprisunnar, rennandi þa medr helgum monnum guds moti worum herra Jesu Kristo, sem hann kemr at dæma lifandi menn ok dauda, honum se lof ok dyrd med gudi fedr ok hinvm helga anda nu ok iafnan vm oendiligar alldir verallda. Amen.

II[1].

Wor frv frelsadi drottningu.

A nockurum tima var einn Romaborgar keisare sannr elskari almenniligrar trvar, ok þat sem hann trvdi fullgerdi hann med godvm verkvm. Guds milldi gaf honum þa husfru, sem var hin tignazta at ætt ok godum sidum ok hin sæmiligsta at allri likamligri fegrd. Þau wrdu eigi sigrud af liotri eda likamligri munut, helldr elskuduzt þau sætliga sin i millum hofsamliga ok rettliga med logligum hiuskap. Nu sem rikit magnadizt med godum fridi, nogligum audæfum ok allri farsælu vndir stiorn suo aagætra hofdingia, kom su hugsan i hiarta keisarans, at hann skylldi fara vida vm heiminn at vitia stadi heilagra manna. Fylldi hann nu aa vidrkuæmiligum tima þat, sem hann hafdi leingi haft i sinu hiarta. Ok sem hann hefir samþycki hier til af sinni eiginkonu, ferr hann brott ok færr henni i valld rikit ok brodur sinn, þann sem vngr war at alldri, enn hefir med sier marga mikils hattar hofdingia ok suo heimuliga menn. Þessi fyrr sagdr vngi madr brodir keisarans blektr af drottningarinnar

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 421—38.*

fegrd hitnar aakafliga af þeim elskuhuga, sem hann hafdi til hennar elsku. Ok þo at drottningin angradizt af þessu yfirvettugis, sem hun heyrdi þetta, let hun þat ecki i fyrstu aa sig finna, ok suarar þessum heimska vnga manni ecki suo hardliga, sem hann var verdr, segiandi at þess hattar hlut stendr henni eigi at lata eptir honum. Enn þuiat elskhuginn er, sem Salomon segir, suo styrkr sem daudi, tok hinn vngi madr at pinazt med meira bruna þessarrar liotligu astar, suo at naliga fyrirvard sig allr hans likami. Drottningin dictar med sier eitt vitrligt rad ok heitr þessum vnga manni, er blindadr var med rangre aast, at samþyckia hans vilia, enn þuiat hun vill med ollu fordazt þenna mikla glæp, let hun gera einn turn, ok sendi þangat tuo vnga menn ok tuær iungfrur at þiona brodur keisarans. En þat, sem þeim var naudsynligt at hafa, war dregit vpp med reipum. Sem sa dagr kom, er drottningin ok hinn vngi madr skylldu tuò ein samt fara i þenna turn, at hann gerdi med henni sinn vilia, fagnadi hann miok. Ok er þeim þotti vidrkuæmiligt til þessa, þa gengu þau upp vm gradur til dyranna aa turninum, ok for hann fyrir. Hann gengr inn, ok þegar er fyrir hleypt hurdinne. Enn þessi virduliga ok skæra drottning styrdi Romaborgar riki med fridi, til þess er keisarinn kom aptr.

Eptir lidin fim aar koma til drottningar þeir sendibodar, er segia keisarann skiott munu koma. Fagnar hon fyrir hardla miok ok ferr nu i mot med sæmd, ok hefir med sier tignuztu menn or borginni ok mest hattar klerka ok lætr bua sier herbergi fagrliga ok alla þa stadi, sem aa keisarans veg woru i borginni, hun let ok brodur konungsins litt forsialiga vt or turninum, at hann færi ok i moti keisaranum. Hann kom fyrri til keisarans en drottningin, ok rægdi hana alloheyriliga segiandi aa hana þann glæp, er hann war valldr. Hans brodir spurdi eptir, sakir huers hann war suo bleikr ok hui hans haar

var suo illa skapad ok orækt. Enn hann suarar med grat: „Minn kærazti brodir, hin wersta puta þin kona leitadi mer at koma i hordoms glæp med ser, er hun war med morgum wôn at fremia, þuiat sidan þier forud brott, war einginn sa, er eigi wæri til reidu hennar putuliga fadmlag. Enn þui at ek matta eigi þola þat, huarf ek brott fra henni, ok byrgdi ek mik allt hier til i einum turn. Nu heyrir ydru keisaraligu valldi at varazt, at su omillda lettlætiskona, er sier hefir rangliga tekit konungliga tign, saurgi eigi medr kossi eda nockuru widrtali yduarn skærleik.“ Sem keisarinn heyrir þessa glæpi ser sagda, er hann vænti eigi af sinni gofguztu eiginkonu, er hans hiarta slegit med hinum sarazta harmi, suo at hann fellr til iardar, nær sem daudr væri. Hann stod vpp eptir eina tid dags, sem hann feck aptr sitt afl, war hann þa huggadr af sinum monnum ok steig aa hest sinn.

Hin trulyndazta drottning kom vm morgininn til sins bonda, fylgdu henni margir hofdingiar ok lydr borgarinnar. Enn er hun villdi hann fadma ok kyssa, sem werdugt war, slo hann hana i andlit, suo at hun fell med suiuirding. Keisarinn kallar nu til sin tuo þræla ok mælti: „Þuiat eigi heyrir at hafa nockud samtal eda kæru vid putuna, þa farit i skoginn, þar sem hann er þyckvastr, ok leidit hana med ydr ok halshoggvit þar.“ Mickill harmr! sa er saklaus var, er rangliga aasakadr af vondum manni, meinlaust blod er fyrirdæmt vtan sok. Drottningin er selld þionustumonnum, sv sem frials er þrælum, tigin er leidd af otignum, at hon se drepin med suerdi. Ok er þessi virduliga fru kom i þann stad, sem hana skylldi halshoggva, mæltu þrælarnir sin i milli vndrandi hennar fegrd: „Leggiumzt vid med henni, adr hon se drepin, þuiat eingi kona er henni fegri i heiminum.“ Enn sem þeir villdu þrongva henni hier til, sa hun til himins, bidiandi med hormuligri rodd ok miklum

grat, at gud ok iungfru Maria weitti henni hialp. Þa dualdi eigi elskari skirlifissins gud ok wina hreinleiks Maria at veita henni sitt fullting.

Einn mikils hattar madr ok wolldugr herra for med miklu foruneyti þann veg, sem nærr var þessum stad, hofdu þeir witiad kirkna heilagra guds postula Petri ok Pauli ok annara stada heilagra manna i Rom. Þeir heyra mikit kall ok haareysti i skǫginn, hugdu þeir i fyrstu, at dyr nockud mundi wera fast i neti, ok foru þangat skiotliga. Drottningin tok nu skiott at mædazt, ok þrotnadi hennar afl, sem hun hafdi leingi warit sik fyrir þessum fulum þrælum. Enn er þeir saa herfiliga þræla hondla suo virduliga fru, drapu þeir þa þegar. Drottningin er eptir spurd gerla, huat kuenna hun er, eda hui suo hardliga war vid hana gert. Hun leynir sinni tign, enn bidr med litillæti, at þessi herra hafi hana med sier ok taki hana[1] sier til ambattar, sua at hun halldi sęmd sins skirlifis. Hann veiter henni giarna þessa bęn.

Drottningin ferr nu med herranum til hans heimilis. Hans husfru tok viðr henni með semð, ok fekk henni þeira einka sun, at hon fostraði hann ok fęddi. Sem hun hefer uið tekit smasueininum, geymer hun hans vandlegarr, enn þo at hun vęri hans moðer. Hun forðaðiz allt þat sem liotligt var, enn elskaði þat sem sęmilikt var, flyði alla lausung ok for optlega til kirkiu. Ho, huat mikil er slægð uuinarens. Sa sami illgiarni andi aaeggiari hordomsins let enn æigi af hennar at freista, ok matti med engum hętti hana sigra. Saa var einn riddari i hirð þersa hǫfðingia, er girntiz at faa aast þersar konu. Hann freistaði i fyrstu með bliðum orðum mǫrgum ok fǫgrum fyrirheitum, at hann mętti hana faa ser til eiginkonu. Hun segir sik elska hann með reinni aast saker elsku sins herra hans broður, enn neitar með ǫllu

[1] *Her begynder Fragm. g[3], som lægges til Grund.*

at giptaz honum. Fra þersum tima tok sia vesli maðr at hugsa með seer, huat hann skylldi til fa, at þersor kona veri drepin eðr brott rekin, er hann ok hans orð uirði sua litils. Ok þuiat uuin meinleysissins hatar iafnan frelsi goðra manna, safnar þersi umilldi maðr saman i sinu hiarta morgvm glępum, ok þann, sem verstr var, valði hann at hafa frammi mot þersari konu. Eina natt vm myrknętti[1] for hann með diǫfuligri aeggian til þeirar sęngr, er su virðulega kona suaf i ok þat barn, er henni var a hendi folgit i hennar faðmi, hann skerr i sundr barkann smasueinsins [sonar sins brodur[2], enn let knifinn i hǫnd konunnar sofandi. Siaið nu, bręðr, þersi er Kayn annarr broðurdrepari, æigi minnr illzkufullr, ok sannlega er þersi verri enn Kayn, hann varð blektr með ǫfund ok drap einn saman[3] sinn brodur, enn sia drap sinn brodurson, til þess at saklaus kona væri drepin ok skirlif. Kain drap saklausan brodur vti aa akri, þessi drap sinn brodurson sofanda vm nott i sinne sæng. Vm alla hluti gerdi þessi verr enn Kain.

Konan vaknar vid þat, at blod þessa sueins, er drepinn var, rann vm alla sængina ok sialfrar hennar briost ok sidu. Verdr hun akafliga hrædd, ok er hun kallar gratandi sig vera vesla, stodu vpp fadir ok modir sveinsins, þuiat þau vnnu honum mikit, koma þau med liosi, þar sem sueinninn la. Warla ma segia hvilikan[4] harm ok sut þau ok allt þeira hyski fengu, þa er þau saa smasueininn hǫfutlausan ok knif i hendi konunni. Þersi glæpafulli manndrapari kom nu til steypandi fram morg hegomlig taar ok uilldi drepa þa, sem vuitandi var þersa glęps, ok sagði sua til broður sins: „Þu fęrðir hingat putu þa, sem fyrrum var fangin saker sinna illgiǫrða i ǫðru landi ok rettlega til dauða demd. Dauði þins sunar giǫrði hana uerðuga, at hun se brend i elldi. Sumr

[1] *Saal. D;* myrknętt *g.* [2] [*tilf. D.* [3] *Her ophører g*³ *1ste Spalte.* [4] *Her begynder g*³ *2den Spalte.*

lyðriɋn fylgði orðum þersa glæpamannz, enn sumir hormuðu konuna með miklu kalli. Hinn tignazti herra ok hans uirðulega frv fyrirbuðu, at konan vęri drepin, ok letu þionostumenn sina flytia hana aa skipi um sio til annars landz, er þar var nęr. Su uirduliga fru for nu til siofar með þrælunum miǫk harmandi, steyptuz taarin yfer allt hennar andlit, ok hun reytti þat sęmilega haar af sinu hǫfði. Stigu þau ǫll samt aa skip. Enn sem hennar fǫrunautar komu fra landi, hugleiddu þeir hennar fegrð ok biðia hana samþykkia þeira vilia, at þeir leggiz með henni. Enn þuiat hun stoð i mot þeira uilia saker elsku skirlifissins, sǫgðu skipararner: „Kios annathuart at samþykkia oss eðr uer steypum þer i sioinn.“ Hon segir giarnara vilia lata sitt lif i siofar bylgium, enn samþykkia þeira illzkufullri beizlu. Þeir uenda þa vm sinu illzkufullu raaði ok fęrðu hana meðr guðs forsio aa eitt haatt sker, er stoð fyrir þeim i sionum.

Enn er þersi trulynda[1] frv hafdi þar uerit vm alla nottina ok matti ekki sofa, þuiat hun var miǫk medd af harmi ok þriggia daga fǫstu, þa sofnar hun litt i fyrstu sem dagar[2]. Henni witrazt virduligr madr i kuenmanz buningi ok aasionu, hennar andlit var vndarliga fagrt, sialldr augnanna skinu sem sol. Drottning dyrdar mælti til hennar: „Þui at þu hefir marga motstadliga hluti þolt sakir þess, at þv wardueittir trv heilags hiuskapar, heyrir, at oll freistne vondra manna se af þier tekin, ok allar þær meingerdir, sem þu hefir þolt, skulu vera opinberar. Tak gras þat, sem vndir hòfdi þier er, ok munu allir þeir likþrair menn, sem þu gefr þar af, heilir werda.“ Drottningin vaknar nu ok[3] uerðr miok glǫð af þersari vitran. Hun less saman grasit með goðuiliugum[4] bęnum, hun hafði æigi fyrr sieð nǫkkut gras likt þersu. Tekr hün af ser sina hanzka ok fyller þa með grasinu. A þriðiu tið dags

[1] ok gudi elskulig *tilf. D.* [2] *Her ender* g^3 *2den Spalte.* [3] *Her begynder* g^3 *3die Spalte.* [4] godum *D.*

foru menn aa skipi sem af guði sender nęr skerinu, ok er hon kallar aa þa, leggia þeir þar at, sem þeir sa sua virðulega konu illa stadda, samhǫrmuðu þeir henni ok toku hana til sin i skipit ok fluttu til hafnar. Þegar hun steig af skipinv, fann hun einn likþran mann hǫrmulegan at sia, tekr nǫkkurn part af grasinu ok steyter meðr uin ok gefr hinum likþra manni at drekka, varð hann þegar heill. Likþraer menn af ǫllu þvi heraði komu til hennar, sem þeir heyra þetta, fara aller þeir, er hun gefr at drekka af þersu grasi, heilir heim til sinna herbergia. Mikil fręgð for uiða um herut af þersi konu.

Hun kemr nu til þeirar borgar, er i var sa vmilldi maðr, er sinn broðursun hafði drepið i faðmi þersar drottningar, ok var þa uorðinn spillingi. Nu er ępter leitat þersari konu, ok sem hun er fundin, er hun[1] leidd til þersa siuka mannz. Eingi af þui husi kendi hana, ok æigi helldr saa vaandi maðr. Broðer hins likþra mannz biðr hana mikillega, at hon hialpaði honum, ok huat er hon beiddiz skylldi hun þiggia i ǫmbun. Hun het at giǫra [hann heilan[2], ef hann iataði aaðr allar sinar synder fyrer henni ok .vij. mǫnnum. Ok er hinn siuki maðr iatar sinar synder, seger hann marga luti, en leyner þeim glęp, er hann hafði gort mot þersari konu. Hun seger sina lękning ekki mega stoða, ef hann leyner nǫkkurum sinum lesti. Þa męllti broðer hans, huers sun hann hafði drepit: „Minn broðer, birt nu þitt hiarta ok reinsa þat af ǫllum[3] syndum, ok þott þu hafir nockud illa gert vid mik, vil ek giarna allt fyrirlata þier.“ Hann grætr nu sarliga ok segir, huat hann hafdi gert. Sem herrann heyrir þetta, ottazt hann aakafliga, segiandi sik meira mist hafa ok meirr harma suo virduliga konu enn dauda sins sonar. Hun suaradi: „Herra, ek er su kona, skal ek nu eigi giallda illt i moti illu, helldr skal ek veita

[1] med langri bæn dugandi manna *tilf. D.* [2] [hans beizlu *D.* [3] *Her ender g³ 3die Spalte.*

goda hluti i mot illum hlutum. Enn er hun hefir gert hann heilan, bidr herrann, at hun skuli ok taka þann, er hun græddi, til eiginbonda. Hun vill ecki aa þat hlyda ok ferr i brott[1].

Græðer hun enn nǫkkura likþra menn, ok kemr i Romam, sua at eingi kenner hana. Hun uar nǫkkura daga i Rom ok giǫrði heila marga likþra menn. Broðer keisarans var lostinn hinni leiðiligztu likþra með rettri guðs hefnd. Enn er borgarmenn saa, at þersor kona gręddi af sua þungum krankleika marga menn með ǫðrum hętti, enn leknar voru vanir, sogðu þeir keisaranum, at ein kona var þar komin[2], su er i brott mętti taka likþra af broður hans. Keisarinn verdr miǫk feginn ok byðr, at hana skal leiða fyrir hann. Keisarinn segir sua til hennar: „Ef þu reinsar minn broður af likþra, skalt þu fa gott ok makligt verkkaup.“ Hun suarar: „Vtan kaup fekk ek þenna lut ok kauplaust skal ek gefa. Viti hann sik manu fa heilsv, ef hann iatar sinar syndir fyrir mer, pauanum, yðr ok ǫllum Romaborgar hǫfðingium nęr verandum, [alla sina glępi[3], ef hann uill heill uerða, ella man hann með ǫllu missa heilsu sins likams.“ Þersi kranki ungi maðr er beðinn af ǫllum, þeim er við eru, at hann leyni engum sinum syndum. Enn hann giǫrði opinbert með micklum kinnroða, huersu hann hafði gort alla luti mot [skirlifri ok um alla luti loflegrar minningar[3] drottninginni. Keisarinn grætr þa akaflega, slaandi með hnefum sitt briost ok sina asionu, ok segir sik uera veslan. Aller, þeir sem uið voru eðr heyrðu þersa luti, gretu ok minntuz aa þersa agiętu fru drottningina. Hun þolði æigi grat þeira ok harm, gręðer hun fyrst hinn unga mann, ok þa sagði hun: „[Ek er su drottning[4].“ Sem þetta heyriz, er æigi auðuellt at segia, huersu mikill fagnaðr[5] fylldi alla Romam. Keisarinn [vill taka hana ser til

[1] *Med dette Ord begynder* g^3 *4de Spalte.* [2] *tilf. D.* [3] [*mgl. D.* [4] [*tilf. D.* [5] fognudr *D.*

eiginkonu, enn folkit til drottningar[1], sua sem gud hefði hana af dauða reist. Enn hun hafði ǫðru viss skipat með sialfri sér, ok sagði sua til herra pauans: „Minn herra, ek hefi heitit guði i minni nauð, at alldri siðan skal ek hafa karlmann, helldr skal ek hallda skirlifi[2] ok ganga i nunnuklaustr, mvn gud heimta aa domsdegi mina ond af þier, ef þu ottazt daudligan mann meirr enn gud, ok villt eigi klæda mik þui helga klædi, sem þeim lifnadi heyrir.“ Hinn helgi byskup blezar hana vtan duol ok sendir i systraklaustr ok færr henni þeira bunat, ok þui at hun vardveitti heilagt skirlifi, andadizt hun sætliga til eilifs lifs.

Wer vitum eigi, minir brædr hinir kæruztu, huilika ombun þeir fa í okominne verolld, sem hreinliga vardueita helgan hiuskap, enn þess væntum ver ok bidum, at ver faum hana i himinriki. Wer vitum, at morgum hefir veitt verit mikil frægd ok dyrd af gudi þeim, er eigi villdu sorga helgan hiuskap, ok þoldu þeir þar fyrir marga motstadliga hluti. Þier hafit heyrt, huer ok huersu mikil brigsli Susanna husfrv Joachim þoldi af lygnum sorlifismonnum þeim gomlum domundum, ok huersu elskari skirlifissins ok helgari hreinleiksins frelsti hana fyrir sinn vin Danielem. Nu hofum ver sagt dyrd ok þol einnar drottningar, er bædi ma nytsamligt vera til eptirdæmis þeim, er nu lifa, ok þeim, er enn ero eigi fæddir.

B[3].

En hann ueitte henni þat er hon bad, hafande hana heim medr ser. Tok hans husfru sȯmiliga uidr henne faande sinn einka son henni til fostrs ok gȯmslu. En hon gȯmde ok uppfostrade sueininn medr sua myklu gaumgefe ok goduilia, at þoat hann ueri hennar eiginligr son, matti hon eighe betr ne framar gera. Hon flyde allan lausleika ok galȯyse, en uar oft at kirkiu ok firir

[1] [*saal. D;* ok folkit uill taka hana til drottningar honum *g.* [2] *Her ender* g^3. [3] *Den samme Legende efter F. Begyndelsen mangler.*

ser bidiande. Hinn fôrne fiande, sem hann ser þat, leitar hann enn uidr af nyiu hennar at freista ok firirkoma a þenna hatt, at sa riddari, sem a gardenum uar, brodir þess uolldugha herrá, er hon uar medr, lagde mykla elsku upp a hana, bidiande hennar med blidum ordum ok morghum firirheitum, sagdiz hana uilia med hiuskaplighu sambande ser til husprôyiu taka. Huerium hun suarade sua, sagdez hann elska medr reinne ast sakir sins brodur, en neitade fullkomliga honum at giptaz ne hans uilia gera her um.

Nu sem hann ser sik sua firirsmadan ok af henni suiuirdan, hugsar hann þegar at gera henni, huat illt er hann ma, ôtlande henni firirkoma ok til dauda dregha, eina natt af sinne seng upstand(and)e ok þaghat til gangande, sem hon liggr ok smasuein(n)enn hans brodurson i hennar fadme, bôde samt sofande. Sem hann ser þat, gripr hann þegar af fiandans aeggian nokkorn knif eda suerd, ok barka smasueins medr oghurlighum grimleik sundr snidande, ok þann sama knif i kononnar hende eftir lętr, ok sidan brott gangande. Ok sua sem blodet flytr um sengina, uaknar hon uidr mykinn otta ok rezlu flemsfull, ualla uitande, hueriu þetta mynde gegna, kallande harre roddu a fodur ok modur sueinsens. Sem þau koma med liose, sia þau skiotliga rôdeligha syn ok ogurliga, huar þeira einka son liggr sua haduliga sem illmannligha leikenn, eftir þui sem fyr segir, ok þann sama knif i kononnar hende, sem þeira syni hafde at bana uordet. En huilikr harmr eda hugarsorg ifir þau kom ok þeira hyske, ma eige med ordum upptina. I þessu bili kom fram sa hinn glôpafulli mandrapari, er þetta hafde gort, skrôksamlig tar ifir þessum hinum dauda framhellande, synande sek til olikendiss þenna lut miok harma, leggiande þat til, at þesse hin saklausa kona ueri herfilighum dauda firirdômd ok kuik i ellde brend, segiande hana a sinni ǫttiord morghum illgiordum

i ueret uafda ok af þui til dauda dômda. En þesse hinn uolldughe herra ok hans husfru firirbudu nokkorum manne henne mein at gera eda til dauda dôma, helldr badu þau nokkorum kaupmonnum medr hana til annara landa brott sigla.

Nu sem hon kemr til skips med þessum monnum miok sorgarfull sakir margra gagnstadligra luta, sigla þeir i haf medr hana. Sem þeir ero naliga i midiu hafe, siande hennar fegrd ok hôues(k)likt atferde gerdu þeir henni tua koste, annathuart at hon samðykte þeira suiuirdlighum girndum ok fulri lostasemi, elligar kuodoz þeir mynde henne utbyrdiss kasta. En hon kuoz giarnsamlighar uilia i siofar diup helldr utkastaz, en þeira fulifi samdykkia. Sem þeir sia hennar stadfestu, skiota þeir henni upp i eitt sker, er þa at bar medr gudligri forsio, ok sua brott siglande. Uar hon i þessu skeri þriu dôgr matlaus. Ok sem hun hafde sofnat einhuern morgin medr mikille sut ok ogledi, kemr til hennar uar fru sancta Maria himinrikis drottning sua seghiande: „Af þui at þu hefir marga gagnstadligha luti þolat firir rettri tru reinligs hiuskapar, skal oll motestadlig freistne medr ollu mote af þer brott huerfa, ok þer meingiordir, sem þu hefir uaskligha firir guds nafn þolat, munu skiot opinberaz. Tak nu þat sama gras, sem undir þinu hofde liggr, ok huer sem einn likþrar madr, sem þu gefr þar af at drekka, man i guds nafne heill uerda.“ Sem konan uaknar, glez hon hardla miok af þessari uitran ok syn, graset medr heiloghum bônum samanlesande ok sina glofa þar af fyllande.

En a enni settu stund dags ser hon nokkort skip medr gudligre forsio skamt þadan i fra sigla, a hueria sem hon hefir kallat, leggia þeir at skerinu. Ok sem þeir sia sua gofugliga personu sua hardligha stadda, harmande þat miok [fluttu þeir[1] hana til þeirar hafnar,

[1] [*saaledes rettet i selve Codex, først skrevet* flytiande.

sem gud hafde firir seet. Nu sem hon er a land komen, mòtir hon einum likþram manne ok tekr þegar nokkorn lut af þessu sama grase, ok sem hon hefir þat stòytt ok sundr malet, gefr hon honum þar af at drekka. En hann uerdr þegar heill af ollom krankleika. Af þessu fer hennar frògd uiða ok flygr, ok um sidir til þeirar borgar, sem sa hinn omillde mandrapare uar, er sinn brodurson drap i fadme þessarar fru, ok þa likþrar uordenn eftir rettum guds, dome. Sem hon kemr þar, er hon skiotliga til hins likþra mannz leidd af ongum manne kend. En brodir hins likþra bidr hana þrasamligha, at hon gròdde hann af þessarre sott, biodande henni i uerkalaun, huat er hon villde hëllzt af honum þiggia. En hon sagdez hann mynde gròda, ef hann uillde sinna synda iatning firir henne ok siau monnum odrum gera.

Nu sem hann hefir marga luti sagt ok iattat, lòynande þeim ogurlighum glòp, er hann hafde uidr hana giort, segir hon sinn lòkedom honum ekke gagnaz, ef hann lòynir nokkorre sinne hofudsynd. Þa gengr at honum hans brodir, huers son er hann hafde drepit, bidiande hann birta sitt hiarta ok af ollom syndum reinsa, „ok ef þu hefir nokkot vidr mek brotit, segir hann, skal þer þat med ollo firirgefaz.“ I þessu fellr til med hinum likþra mykill gratr ok uidrkomning, ok segir þa allt hitt sanna, sem hann hafde gort ok mote þessarre uirduligri fru framfarit. Sem hann herrann hòyrir þessa luti, segir hann sek meir syrgia af brotthuarfe þessarar konu en af dauda sins sonar. Hon suarar: „Ek er su, minn herra, er þer talit af.“ Hann bidr hana þa dueliaz þar ok þenna sama sinn brodur, sem hon hafde gròtt, ser til husbonda taka. En hon neitande þui, for þadan til Romam, hueruetna likþra menn gròdande ollum monnum okunnig.

Sem hon kemr i borgina, gròdir hon þar marga siuka menn. Hefir ok keisarans brodir tekit þunga likþra af gudligre hefnd, ok miok sua at dauda kominn. Er

hon þegar til hans leidd ok af ongum manne kend. Gerir hon med sama hętte sem fyr, uiliande hann ekke fyr grôda, en hann segde adr til sinna synda herra pauanum ollum mesta hattar monnum hiauerandum. Sem hann hefir sagt millim annara luta, huerso illmannligha hann hafde mote keisarans drotning framfarit, syrgir keisarenn hardla miok, sitt briost ok asionu med gnefunum slaande ok sua seghiande: „Miok er ek sekr af minne giord uidr sialfan gud, uthellande saklausu blode minnar husfru medr rongum dome haduligs rops [1].“ Sem keisarinn talar þetta oft medr nogligum tarum mykils trega, ok allr lydrenn ut ifra harmar þetta miok, segir hon til sin, huerr hon er, grôdande adr keisarans brodur. Nu sem keisarenn hôyrir þessa luti ok allr lydrenn, fagnar hann miok, er hann ser sina drotning lifs uera, ok vill hana aftr taka i sitt hiuskapligt samband ok i þa sômd ok sælu, sem hon hafde adr haft. En hon bidr herra pauann mykiligha, at hann gefe henne heilagan nunnubunad, seghiande sek þui hafa i sinum þrôngingum gudi heitit at lifa reinligha undir heilaghum bunade ok ongum manne hedan af samtengiaz, felande honum a hende sina sal, ef hann uillde eige þetta gera sakir nokkorar elsku uidr keisarann eda otta, sua at hann elskade hann framar en gud. En at hôyrdri hennar stadfestu, klędir herra pauenn hana helgum bunade med sinne blezan, huern er hon hellt ok hafde alla sina ôfe medr gudlighum gôzskuuerkum gods sidferdiss.

III [2].

Vor frv gaf Johannes sina hond aptr.

A dogum Theodosij keisara hins ellra var Johannes prestr Damascenus. Hann nam af sinvm barndom girkar bækr, ok innan tolf aara hafdi hann nvmit vizku allra siav bokligra lista. Hann þionadi medr mikilli aluoru ok kærleika gudi ok hans modur Marie takandi munk-

[1] rofs *Cd.* [2] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 438—44.*

abvnad, ok gaf sik þar æfinliga gudi til þionustu skær iungfrv, þionandi þar drottningv meyianna, ok song henni þar dagliga tidir. Ok þegar sem hann war wigdr til prestz, song hann henni til lofs messor, hier med dictadi hann af henni orationes, antifonas, responsoria ok prosas, þat sem hann song henni til lofs med sætu hliodi aa hennar hatidum. Margir tignir menn senda honum sina sonu til læringar. Kendi hann þeim eigi at eins visdom veralldligrar speki, helldr ok þar med samdi hann þa til at ottazt ok elska gud ok hafa sæmiliga framferd vm alla hluti.

Einn dag sem hann war vtgenginn vm borgarinnar mvra medr sinvm skolaklerkvm sier til lettis ok skemtanar, kuomu at þeim ovorum Saraceni med miklum fiolda manna, hlaupandi aa þa eptir sinvm vana med ofridi. Þeir gripu þa ok fluttu med sier i Persidem. Sem þeir skiptu sinv herfangi, bar suo til, at einn af þeim, sa sem audgaztr war ok mest hattar, hlaut Johannem i sinn part. Enn þo at adrir væri lagdir i þrældom, var hann eptir guds wilia fyrir verdleik sællar guds modur Marie vel tekinn ok sæmiliga af hôfdingianum. Þo at hann væri hertekinn, vanrækti hann eigi at giallda gudi skylldu sinnar þionustu, helldr bad hann dagliga med goduilia til guds ok hans modur Marie, mædandi sinn likam med fôstum ok vokum. Sem hinn heidni madr hugleidir þessa hans godu framferd, vndrazt hann suo miok hans helga lifnad, at hann fyrirlætr nockut sinn grimleik, aa þann hatt sem aspis skridr vt af sinni holu, ef hann heyrir fogr songhliod. Gefr hofdinginn Jone nu orlof, at hann skal ganga lidugr vm hans holl ok herbergi. Ok einn dag talar hann suo til hans: „Heyr, minn kæri Johannes! Ek vndrazt miok þina vizku, huersu fagrliga þu kant dicta, huersu nytsamliga ok vel þu kant skrifa, huersu sætliga þu syngr, ok huat fagrliga hlioda þin songfæri, ok huersu sæmiliga framferd þu hefir med helgum lifnadi.

Ek aa mer einn vngan son, huern er ek elska eigi midr en sialfan mik. Bid ek, at þu takir hann til þin ok kennir honum bokligar listir ok leggir med ollu kostgæfi hug aa, at hann kunni þier sem likazt at dicta, rita, lesa ok syngia, at ef nockurn tima kann þat til bera, at þu verdir frials ok farir brott hedan, se þo oll þin kenning ok list til minningar eptir med oss.“ Johannes tok sakir goduilia ok hlydni sueininn til sin, ok kennir honum i fyrstu stafrof, ok innan fa aar gerdizt hann suo algiorr i vizku ok klerkdom, at huerr sa sem kunnigar woru bækr Johannes ok hans malsnilld, mundi eigi annat hyggia, enn þat sem þessi vngi madr dictadi, hefdi Johannes gert; hans letr matti eigi kenna fra letri Johannes; huat sem hann song, sa er heyrdi mundi þat segia, at eigi matti hann greina fra songhliodi Johannes.

Ok sakir þess at Johannes var konungligri tign vm marga hluti miok nytsamligr sakir sinnar vizku ok medferdar ok malsnilldar, giorir keisarinn Theodosius sendibod til þessa rika manz, sem Johannes er medr, ok bydr, at suo framt sem hann vill hallda sinu lifi, skal hann sem skiotazt senda Johannem keisaranum. Hann þorir med eingu moti at gera i mot bodi keisarans, ok þui sendir hann Johannem i Miklagard med sæmd. Keisarinn tekr wid honum med fagnadi ok skipar hann i eitt klaustr i borginni, at hann þioni þar naduliga gudi med brædrunum. Kemr hann optliga sialfr til hans, þiggiandi af honum rad vm stiorn rikisins ok adra hluti, þa sem hans ond woru nytsamligir.

At þessi guds madr Johannes væri enn til aukningar sinna verdleika svo profadr i elldi werallldligs ofridar ok likamligrar pinu, sem gull er skirt fyrir afli, þa tendrazt sa vngi madr, sem hann hafdi i Perside kent bædi at dicta ok skrifa ser likt, vpp med illzkufullum anda i mot Johanne. Þessi fyrr sagdi ungi madr dictar eitt bref ok skrifar med sinni hendi, sendandi þat leyn-

iliga i Constantinopolim, ok let þat leggia i þann stad i konungsins holl, at þat mætti skiott finnazt af keisaranum eda hans þionustumonnum. Þetta bref sagdi suo: „Sinum kæruztum vinum, þeim sem ero i Perside, heilsar Damascenus Johannes minztr allra munka. Witid, at keisarinn hefir allan sinn travstazta her brott sent i ymsa stadi at beriazt vid nalægar þiodir, er nu sialf borgin, i huerri er keisarinn sitr, ok allar nalægar borgir nærr eyddar, suo at fair menn ero i þeim, þeir sem stadina megi veria. Enn þui at þier erut vel fallnir til strids, þa komit ôruggir ok eignizt karlmannliga vtan alla duol þann sigr, sem ydr er vissuliga buinn."

Sem sueinar keisarans finna brefit ok þat er vpplesit fyrir sialfum honum, segia allir þat, er heyra, at sa er þat gerdi er suikari ok landramadr. Þeir leita nu eptir, huerr vpphafsmadr cr þessa suika, ok sem at er hugat, aa huern haatt dictat er, ok huersu skrifat er, segia suo allir keisaranum, at þetta hefir eingi gert annarr madr en Johannes Damascenus. Nu er eptir leitat, huar Johannes er, ok sem hann finzt, er hann tekinn ok leiddr til keisarans med miklum hardindum, sialfum honum miok vndranda, sakir huers allt folkit gerir suo mikit herhlaup med einu samþycki i mot honum, ok brigsludu honum segiandi til hans med grimligum ognum: "Þu ert eigi kennimadr helldr suikari, eigi munkr helldr nidingr." Ok ef þeir hefdi nad honum, mundu þeir vt hafa slitid hans augu. Keisarinn bydr, at hliod se gefit, ok eptir þat taladi hann suo andvarpandi med miklum harmi, ok segir: „Þu hinn illzkufulli madr Johannes hefir mer illa hluti golldit mot minum gǫdum hlutum, ok gallt mer onga þock fyrir mina velgerninga. Þu hinn vesti Saracene hefir med fullkomnvm illuilia suikit þitt fostrland, viliandi brott taka af mer ok minum monnum þat frelsi, er gud gaf oss, ok ef þin illzka hefdi nockura framkuæmd, mundi ek med ollum minum monnum vera rekinn i hina verstu

vtlegd.“ Sem Johannes hefir sed þetta bref, suarar hann: „Minn herra, ek iati, at aa þessu brefi er minn letrshattr, ok þat er komponat aa þann hatt, sem ek er (vanr) at dicta, enn gud er vottr minn, at ek hefir þat eigi gert eda gera latid, ok eigi samuitandi verit, er þat var gert.“ Nu gerdi allr lydr mikinn okyrleik med haareysti, ok kolludu, at einkanliga sakir þess at audsynt var, at hann villdi leyna sannleikinum, skylldi hann vtan nockura duǒl sem skiotazt drepa. Domendrnir tala hier vm sin aa milli, ok semr þeim þat ollum, at sakir þess at hann var hinn fremsti vin keisarans, skylldi hann hallda sinu lifi, en su hond, er hann hafdi þenna glæp gert med skrifandi brefit, skylldi vera af hǒggin. Sem þetta var gert, þackar Johannes gudi, fyrir huers nafni hann þolir hraustliga þenna saarleik ok limalat aa sinum likam, ok harmadi meirr, at hann matti eigi hedan af færa gudi helga forn, en sin saar. Su hond, er af honum var hoggvin, var eptir keisarans bodi fest vpp i munklifi sialfs Johannes til vitnisburdar vm þenna mikla glæp.

Johannes gengr þegar, sem hann var handhoggvinn, fyrir likneski sinnar vnnostu iungfrv sancte Marie, ok er hann kemr þar, berar hann sitt saar ok rettir fram armlegginn, þann sem af var hogguin hondin, talandi suo litillatliga sem aasakandi hana med þessum hætti: „Min frv, þessi er ombun minna verdleika, þetta er verdkaup ok sæla (þinna) þionustumanna. Ok þo at þu, min frv, villdir mik syndugan pina, sem ek er verdugr, sakir hvers villdir þu þola, at saa minn limr, er einkanliga hefir þig haft til þionustu, væri med ollu afhoggvinn. Þessi sama hond skrifadi optliga þier til lofs fagra ymna ok songua med sætum hliodum, ok hon offradi gudi fodur optliga þier til sæmdar fyrir hialp allra syndugra manna hinn helgazta likama ok blod þins sonar vors lausnara Jesu Kristz.“ Ok sem hann taladi þat opt med miklum harmi, bar suo til eina nott, at hann mæddr

af þess hattar sut liggr i sinni sæng sem huorki sofandi ne vakandi med ollu, þa vitrazt honum drottning meyianna Maria med miklu liosi ok gladri aasionu, huggandi hann med þessum ordum: „Huat gerir þu, minn traustazti ok trulyndazti sueinn?“ Hann suarar: „Min frv, sakir huers spyrr þu mik þess, sem þu veizt? Wil ek þess spyria, hvar þu vart, þa er ek þoldi þessa pinu. Se, min frv, hond þinna þiona, er af var hôggvin mer til svivirdingar ok enn helldr þer til smanar, (er) heingd vpp i kirkiu.“ Hun mælti: „Minn son! ver styrkr ok treyst drottni, sa sami, er allan manninn skapadi af eingu, ma aptr gefa þina hond.“ Sem hun hefir þetta talat, synizt honum sem hun fari til kirkiu, ok tekr brott hans hond, þa er þar heck, ok setr hondina vidr hans armlegg, grædandi hana þar wid aa litilli stundu med undarliga miukri aatekt ok godviliugri þionustu. Johannes þackar af ollu hiarta þessa lækning. Ok er dagr kom, stendr hann vpp ok kallar saman alla brædr ok syndi þeim sina hond, vekiandi þa vpp suo at dyrka gud fyrir sinar iarteignir. Eptir þat gengr hann til kirkiu, ok sem hann er skryddr, syngr hann hatidliga messu af vorri frv sælli guds modur ok iungfrv Marie.

Enn er keisarinn heyrir þessa iarteign, ferr hann þegar gangandi litillatliga til kirkiunnar, ok er hann kemr til Johannem, kyssir hann aa hans hond. Enn sidan sem hann hefir messuna vtsagt gudi til lofs ok hans modur, þa leitar keisarinn vandliga eptir, ef hann wissi nockurn þann mann, er kynni hatt aa at dicta bref eda skrifa honum likt. Johannes segir keisaranum af þeim vnga manni sinum lærisueini, ok sem eptir war leitad gerla þessum hlut, profadizt þetta satt vera.

B[1].

Af einum meistara.

A dogum Theodosij keisara uar nokkorr prestr Johan at nafne kalladr Doniacenus i borg þeiri, er

[1] *Samme Legende efter F.*

heitir Storulis. Hann nam i sinni barnôsku girzka tungu at tala, ok þa er hann uar tolf uetra, hafde hann nomet þer siau hofudlistir, er heita liberales artes. Þesse same Johannes uar miok heitr i gudligri ast ok hans dyrligrar môdr gangande i klostr, ok tok munkligan bunad firir guds nafne medr hinu fegrsta reinlifi sins hugskotz ok likama, lesande dagligha uarar fru tidir med myklum athuga. Ok sem hann uar prestr vordinn, song hann oftliga henni lofmôssor, hvern tima er hann matte uidr komast. Her medr diktade hann uarre fru til lofs ok dyrdar margar bônir ok fagrar prosur ok antiphonas, syngiande þer at hennar hatidum medr sôtligri raust hins skirazta hiarta. Af þessu fengu margir uolldugir hofdingiar honum i hendr sina syni til kenzlu ok læringar, hueria er hann lærde eige at eins at boklighum stofum, nema enn helldr tôygde hann þa til gudligrar astar medr hôuesku sidferde.

A nokkorum deghi hafde þesse Johannes medr sinum lærisueinum gengit ut af borgarmurinum spazera miok ouarligha, ok sem þeir uoru utan borgar, komu at þeim ouarum þeir menn, er Sarraceni ero kalladir, gripande þa þegar ok medr ser heim hofdu. Ok sem þessir renningiar skiptu þessu ranfengi sin i millim, bar sua til, at sa sem rikaztr uar af þeim, laut Johannem i sinn part, gerande miskunnsamligar uidr hann, en uidr adra uar gort, þui at þeir uoru settir i mykinn þreldom ok erfidi. Nu sem Johannes uar fangadr, hellt hann fram sinni ueniu i fostum, uokum ok heilagu bônahalldi, bidiande hiartaligha uara fru ser hialpar ok miskunnar. Ok sem þesse heidingi, er hann uar medr, sa hans sua sômiligt medrferde, tempradiz hann af þessu til meira mildleiks uidr Johannem, en hann uar uanr, gefande hann lidugan at spazera um sin herbyrgi, sem honum likade. Ok a nokkorum degi talade hann sua til hans: „Hæyr, minn kieri Johannes! margfalligha undraz ek þinn uitrleik,

hòueskligha diktan ok nytsamligha skrifan ok sætleik orgnanda(!) lioda medr heilagri sidsemd ok godri firirætlan. Ek a mer einn son sialfum mer iamnkieran, af þui bidr ek, at þu lærir hann þinu dikte ok letre, lesa ok syngia, ok gerir hann sialfum þer sua likan i ollum uisdom ok uitrleik, at þo at þu farir frialsligha hedan i brott, mòtte þin mentan ok uisdomr algiorliga medr honum eftir dueliaz." En Johannes tok litilatligha uidr smasueininum, kennande honum sua innan farra uetra allar .vii. hofudlistir, at þo at nokkor umhugsade meistarans ok lęrisueinsins malsnilldar dikt ok sęi letrsins form ok hòyrde songsins liod, matte enge mismunr eda grein þeira i millim gerazt.

Eftir þetta sem Theodosius keisare agietrar minningar uissi vm herleiding þessa prestz Johannis, sampiniz hann honum her af, ok sa huersu nytsamligr hann matte honum uera til heilla rada af sinu heilagu lifi ok hòueskum sidum medr nogri snild ok uizku. Firir þui sendir hann þegar bod þessum hofdingia, er Johannes uar med, at sua framt sem hann uillde hallda lifi ok peingum, skillde hann þenna mann sòmiligha keisaranum senda. En af þui at hann þorde eighe mote keisarins(!) bode gera, let hann flytia Johannem keisarinum(!), er þenna tima sat i Myklagarde medr pris ok æru. Keisarinn tok hann hòuesligha faande honum i hendr nokkort munklife, er i borginni stod, þeim til stiornar ok gæymslu, er þar gudi þionadu, komande þegat oftligha sialfr, tracterande uidr hann af rikisins stiorn ok um hialp sinnar salu uidr hann oftligha ròdande.

En til þess at þesse hinn gode Johannes mòtte profazt i sinni stadfestu, ok hans uerdleikr mòtte aukazt, þa fylltiz hanş lærisueinn af ofundaranda i mote honum, þann sem hann hafde i Persidalande lært ok kent ser sua likt at dikta ok rita, at eighe matte huart fra odru kenna, ok til Miklagardz medr ser haft, at hann gerde einn pistil eda bref ok kastade nidr i keisarąns holl, þar

sem skiotazt matte finnaz, a þenna hatt sem her fylgir: „Kęrum uinum, þeim sem ero in Persida, sendir Johannes Doniacenus lægstr i munkatolu sina kuediu. Ydr se kunnigt, at keisarinn hefir brott sent hinn mesta styrk sins hers til imisligra bardagha uidr fiarlægar þiodir ok kongligha borg miok sua toma eftir sett. Nu af þui at þer erot uitrir, komed orugligha ok munud þer an duol hinn hæsta sigr fa.“

Eftir þetta uar þesse pistill af þionostomonnum funninn ok firir keisaranum upplesinn. Uar Johannes þegar gripinn ok firir keisarann haduliga dreginn ollu folkinu at kallanda, segiande þenna eighe munk uera helldr hinn uesta drottinssuikara. Ok eftir gott liod tok keisarinn sua til mals: „Hæyrd þu, hinn ueste ok hinn ranglatazte, minum ualgerningum miok oþakklátr! þu ombunadir illu gott, hinn illgiarne falsare! ok þat sem þu mattir at gera, hefir þu þina fostriord ok uart frelsi i hina uerstu hertekning framsellt.“ Synande honum brefit. En Johannes suarade sua: „Sannligha, herra, kennir ek her form mins diktz ok mynd mins letrs, enn þat ueit gud, at þetta bref gerde ek medr ongu mote.“ Eftir þetta kalla allir, at hann uili sannyndum nidri hallda, ok hann skyli til dauda dôma. En um sidir uar þat dômt af nokkorum domarum, at þar sem hann hafde keisarans uinr ok radgiafe uerit, skillde (hann) eighe til dauda dæmaz, nema helldr su hond, er þenna glôp hafde gort, skillde af honum uera snidin. Ok sem þat uar giort, gerde Johannes gudi margfalldar þakkir af uerk sarsins ok limsins afhoggi, syrgiande þo nokkot sua, er hann matte eighe heilagt môssuembette gudi til dyrdar fram flytia. En hans hond let keisarinn upp festa i kirkiu þess munklifiss, er Johannes styrde, honum til hadungar ok uitnis þessa glôps.

Sem Johannes ser þetta gengir(!) hann fram firir likneski uarrar fru afhyliande sitt sar ok sinn handarstubb medr

þessum ordum framrettande: „Se her nu, min drottning, ambanir uarra uerdleika, ok se her sęlu þinna þionostomanna! Makliga bardir þu mik med bardoghum firir minar syndir, en hui lofadir þu tol þins embęttis medr ollu af snidaz, þa hond er iamnan uar uon at rita þer ymna ok lofsonga, ok gudi fedr likam ok blod þins sonar þer til dyrdar en mer til syndalausnar iduligha ofrade.“ Ok sem hann hafde þessa luti iduligha medr tarum talat, bar sua til a einni nott, er hann la i sinni seng eighe medr ollu uakande, at himinrikiss drotning uar fru sancta Maria medr myklo liose ok gladligri asiono kom til hans huggande hann med þuilikum ordum: „Huat gerir þu, minn hinn trulynde smasueinn?“ Hann suarar: „Hui spyr þu sua, min fru? Ek spyr þik, hin sôtazta drotning, medan ek þolde þessa luti, huar uart þu, eda huat gerdir þu? Se nu, huar hangir handleggr þins þionostomannz, eighe at eins mer til skemdar nema iamual þer til suiuirdingar.“ Þa suarade honum uar fru: „Styrkz þu, sonr, i þinum drotne, þuiat sa hinn same ma þer þina hond aftr gefa, er mannin(n) skapade af ongu efne.“ Ok i þessu bili syndiz honum uar fru fara til kirkiunnar, ok hans hond med ser aftr hafa ok a einu augabragde sinum likama samtengia. En hann gerde gudi ok uarre fru sancte Marie margfalldar þakkir, sem uert uar, firir þenna ualgerning, synande brôdrunum um morgeninn eftir sina hond sua fagrligha sem stormerkiligha grôdda, bidiande þa medr ser gudlig stormerke dyrka ok uegsama, ok for þegar til at syngia uarre fru hatidliga lofmôssu medr harri raust ok fogrum skruda.

Ok sem keisarinn hôyrir þessa iarteign, fellr hann allr medr sut ok tarum til fota þessa guds uinar Johannis, minnandiz uidr þa somu hans hond, er hann hafde adr af hogga latit. Ok at lokinni môssunni spyrr hann eftir miok þrasamligha, ef hann uissi nokkorn þann mann, er honum uęri likr i dikte ok letre. En Johannes sagde

keisaranum hitt sannazta um þetta mal, ok uoru sidan i alla stade iafngodir uinir, sem adr hofdu þeir uerit.

IV[1].

Husfrv atti barn med syni sinum.

Nockur rikr husbondi var i Roma, hann atti ser vitra ok sæmiliga eiginkonu. Huortueggia þeira var gofugt at ætt, enn gofgara at godum sidum. Þeim gengu nærr allir hlutir eptir sinum vilia, vtan saa einn, er þau gatu ecki barn sin i milli. Þav snerv nv til traustz gudligrar myskunnar ok badu til guds, at hann veitti þeim huggan ok þav gæti ser erfingia. Gera þau dagliga storar olmosur fatækum monnum fyrir guds nafni ok gafu sik ok allt sitt efni gudi i valld. Hann leit þeira angr ok heyrdi þeira bon ok gaf konunni getnad, fæddi hon son.

Sem hann er fæddr, er gerr suo sæmilig veizla sem i mot einum konungi, þar ero allzkyns leikar ok songfæri. Sem þessi pilltr vex upp, elskar fadir hans hann miok, ok sem nockut minkazt guds elska ok verdr minna vird enn likamligr kærleikr, þa gerir madrinn eigi svo optliga gudi þackir, sem vera skylldi, ok gefr sik eigi med suo miklum goduilia gudi i valld sem fyrr, dyrkandi eigi sem hann er skylldugr þann, sem honum gefr alla goda hluti. Wid þetta kennizt sia godi madr, ok huerfr aptr til sialfs sins med vidrkomning hiartans ok vill eigi lata vera opindan oskærleik likamligrar astar. Ser hann, at manninum er ecki rett at elska med ollu hiarta nema einn gud, ok fyrir þvi stadfestir hann med ser, at hann skal fyrirlata sinn son ok alla likamliga hluti, at hann megi þui frialsligar samteingiazt gudi, takandi ser vængi (ok) fliugandi sem ein dufa i vtlend herut eda i þa eydimork, sem eigi væri manna bygd, þar sem hann væri ollum okunnr ok mætti lifa fatækliga, vardveitandi þar styrkleik hins innra skærleiks ok fridar. Enn þuiat hann matti eigi eptir guds logum skiliazt vid sina husfrv vtan hennar

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 157—169 og 444—453.*

samþycki ok vilia, segir hann henni sina fyriraetlan ok bidr hana þat stadfesta med sinv samþycki. Ok þo at henni þaetti þetta mikill harmr, ok taeki þungliga i fystu, gaf hun samþycki til eptir hans baen, ok sagdi suo med grati beriandi aa sitt briost: „Þo at mer þicki þungt at missa þinnar saetuztu naavistu, hefir mitt sorgfulla hiarta þa eina huggan, at þu elskar eigi nockurn daudligan mann, suo at sakir þess laetr þu mik eina, helldr sialfan vorn herra Jesum Kristum. Þicki mer enskis verd oll audaefi ok dyrd heimsins hia þui sem at missa þinnar samuistu, enn þviat ek veit, at sa lifnadr, sem þu girnizt til, er hinn helgazti, þoat mer sie þat erfitt, þa gef ek þig vpp frialsan, suo þo at þu minnizt min iafnan med hreinni ast.“ Sem hann ferr brott, skiptir hann ollu þeira godzi i þria stadi, gefr einn hlutinn kirkium ok fataekum monnum, enn tuo hluti laetr hann hafa son sinn ok husfrv. Eptir þat ferr hann brott takandi aa sik sialfviliugr vtlegd, fagnandi i sinni samvizku, er hann matti sik vega aa lostunum frials ok lidugr af allri iardlegri aahyggiu.

Þessi goda kona, sem hun er nu frelst af sambandi karlmanzins, gerdi sik þui framar liduga at hugleida þa hluti, sem guds voru, gerandi fataekum monnum fagrar olmusur med miklum frialsleika. Hun vendir nu allri sinni ast til sins einka sonar, ok sidan hann var vandr af briosti ok vǒggv, faedir hun hann ok geymir sialf miok vandliga ok rikuliga. Allan daginn var hann annathuort i fadmi sinnar modur ella aa hennar oxl, huéria nott la hann i milli hennar briosta, ok aa ongri stund matti hun ominnig vera hans elsku. Enn sem langr timi leid, ok hann gerdizt vaxinn madr, let hun hann þo liggia i sinni saeng i sinum fadmi ok kysti hann iafnliga saetliga. Enn likamlig ast, ef hennar er illa gaett, snyzt opt i mikinn haska ok (til) syndar. Hun verdr bundin i suo þungri diofulsins snoru, at hun hefir sinn son i stad eiginbonda.

Ok sem su vesla modir hefir getit barn med sinum eiginsyni ok vordit kvidug af sialfrar sinnar frioi, verdr hun þrongd med miklum harm i hiartanu, enn i likamanum med saarleikanum. Ok af þeiri skômm ok kinnroda, sem hun vissi sik mundu fa fyrir monnum, ok þar med af harmi hiartans ok saarleika likamsins fellr hun miok suo i oruilnan. Sem hana reidir i þessum bylgium sinnar vesaldar, treystir hun þo aa nadir gudligrar milldi, ok let eigi af at fasta ok vaka med iduligvm olmosvgerdum. Hun færr ser þess hattar klædi, at ecki matti sia digrleika aa henni, enn med falsligri gledi sinnar aasionu ok vidrbragdz leynir hun harm sins hiarta.

Nu kom sa dagr, sem hun mundi fæda barn. Hafdi hun þa mikinn krankleika i likaminum, enn miklu meira i huginum, otti ok skomm skylldudu saarleikann ok harminn at þeigia, énn sorg ok pina naudgadi henni at grata. Enn þuiat hun þordi þenna glæp fyrir engum at iata, willdi hun engan af sinum heimoligum monnum hafa hia ser, suo at vissi hennar krankleika, ok suo fædir hun þann vesla son, sem þegar i sinni fæding feck daudann ok i upphafi sins lifs endadag. Þuiat þessi modir, sem var grimmari en þat dyr, er tigris heitir, tok þegar sinn burd, sem hann var varla fæddr, ok kyrkti hann. Eptir þat kastadi hun hans likam i eitt gangtun, veitandi sialf sinv afkvæmi suo skemiligan groft. Var sia hormuligr glæpr leyndr fyrir ollum monnum. Þessarri aumu konu nægizt enn eigi tuifalldr glæpr saurlifis ok manndraps, helldr leggr hun enn til hinn þridia hverfandi aptr til somu syndar.

Þo at þessi synd leyndizt fyrir monnum, er hun opinber fyrir dioflinvm, af huers aaeggian konan gerdi þenna glæp, ok þordi eigi at iata fyrir sinum skriptafodur. Enn þuiat hôfdingi heimsins hellt ond þessarrar konu sem hertekna i sinv valldi, hugdizt hann ok eigi sidr skulu vinna pris aa hennar likam, vill hann strida

aa þessa med ollum sinum grimleik, er honum hafdi adr þionat i syndinni. Enn þui tekr fiandinn aa sik sem buning eins skolaklerks ok kemr i Romam. Hann gengr inn i holl keisarans ok heilsadi aa hann ok hans hofdingia, þa sem med honum voru. Sem hann er eptir spurdr, huerr hann er, segizt hann vera einn skolaklerkr einkanliga vis til allra lista ok ritninga, segizt hann engan vita ser visara eda iafnan, þann er suo vel kunni leysa vandar spurningar eda segia leynda hluti, „ok at þier profit uissuliga mina list ok klerkdom, þa segi huerr ydvar, huers hann hefir mist, suo at stolit var fra honum, ok skal ek syna honum, hverr velldr þeim þiofnadi.“ Segia nu margir honum, huers mist hafa, enn hann gefr huerium þeira þat suor, sem þeir profa saunn vera, segiandi huerr sekr var þess stuldar, þo at sa þiofr væri brott. Sem þuilikir hlutir sogduzt af þessum nyia spamanni, sotti aa hans fund bædi vtlendzkir ok innlendzkir menn. Flydu þiofarnir[1] annathuort brott ella letu af at stela. Klerkrinn er sakir þessara hluta vel tekinn af konunginum ok hans monnum, þuiat hann gelldr morgu folki aptr sinn skada, ok margir, þeir sem adr synduzt saklausir, verda nu sakadir.

Ok einn tima sem konungrinn ok hans menn ero vid, talar hann suo fyrir folkinu: „Ef þier heitid, at þier skulut at geyma ok trva fullkomliga, mun ek segia ydr vndarliga hluti ok þa, sem ydr munv otruanligir þickia. Var þat grimligt at gera, enn hrædiligt at heyra, er þat mikil guds myskunn, er þier hafit eigi allir tapazt, ok Romaborg hefir eigi oll rapat til iardar eda snvizt vm, þuiat i henni hefir nyliga verit framidr hinn rækiligazti glæpr. Su kona sem þier kallit vera hina helguztu i þessarri borg, su er ser hefir aflat mikit lof med hegomligri dyrd, tiaandi sin godverk ok olmusugerdir fyrir monnum vti aa strætum yduarrar borgar, hvn er glæpafull

[1] þeir *Cd.*

ok grimmari huerri konu, þuiat þann son, sem hun gat med sinum eiginsyni, hefir hun drepit med sinum hondum, ok kastadi honum sidan i gangtun, at hann væri eigi fundinn."

Allir verda i fystu nærr okueda vid þetta ok sogdu suo: „Lasta þu eigi herbergi hreinleikans ok musteri milldinnar. Margar konur sofnudu saman audæfi dygdanna, enn þessi hefir ein eignazt allar þær dygdir." Klerkrinn mælti: „Suo er nu, sem ek sagdi, at þier mundut varla vilia trva mer. Komi nu af þui hier sia kona, ok se her profut. Latid þier bua stort baal vti aa midiu stræti, ok ef þessi glæpr verdr profadr aa hana, ella gangi hun sialf vid, se hun þar brend kuik. Enn ef hun er eigi sonn at, takit mik ok kastid mer i midian elldinn, suo at minar hendr se bundnar aa bak aptr." Konungi ok hans radi likar, at suo se, ok sendir sina þionustumenn, at þessi kona se leidd i konungsins holl sæmiliga. Allir standa vpp aa moti henni, sem hun kemr i hollina, sialfr konungrinn lætr bua henni sæti ok bydr henni at sitia. Ok sem allir þegia, taladi hann til hennar ok segir: „Wer truum, at þu mvnt heyrt hafa af þessum spamanni, sem gud hefir vppvakit til hialpar Romaborgar þiod. Enn þat hòrmum ver miok, at hann aasakar þig vm marga hluti, ok hann segir þa hluti aa þig, sem oss þickia miok ótrvligir. Jata nu, ef þu hefir gert þessa synd, ok ger dyrd gudi, ella hreinsa þik med logum af þessum glæp, sem aa þik er borinn." Hun þegir vm stund, gefandi allt sitt mal gudi i valld. Ok sem hun er lærd ok styrkt med smurning þess anda, sem manninum kennir alla vizku, suarar hun: „Minn herra, þier siait, at mer einum kvennmanni er omoguligt at suara þessarri sok, er suo er þung, fyrir ydr ok ydrum hofdingium, suo at ek hugsi mik eigi adr vm, hversu ek ma vidrkuæmiliga ok skynsamliga sanna mitt mal, þuiat hinn visi madrinn kennir, at madr geri ecki þat, at hann

siai sik eigi adr vel fyrir.“ Konungrinn veitir henni þetta blidliga ok bidr hana fara i guds fridi. Ok sem hun hefir fengit þessi frest, ferr hun brott, treystandi eigi mannligri hialp, helldr vendir hun sinu trausti af ollu hiarta med fullkominni idran til Kristz.

Þa sat i postoligu sæti virduligr herra ok fadir, er Lucianus het eda Lucius. Hun fell til fota honum med miklvm trega hiartans, steypandi fram morgvm taarum, ok segir honum sina vesold, iatandi fyrir honum sina sekt. Hun slitr sin klædi ok reytir haarit bidiandi, at med fodurligri milldi legdi hann þat raad aa med henni, er saar hennar siuku samvizku mætti grædazt med guds myskunn fyrir læknidom hialpsamligrar idranar. Enn sem hann ser med henni fullkomna audmykt ok vidrkomning hiartans, sampinizt hans milldi af ollu hiarta hennar vesold ok heitr henni treystandi aa guds myskunn, at hun ma fa likn sinna synda ok hallda sinv lifi, suo segiandi: „Min andlig dottir, ver orugg i þui ok trv fullkomliga, at miklu er meiri milldi guds fodur i himinriki enn nockur synd, ok þui skal madrinn alldri oruilnazt hans myskunnar, ef hann vill idrazt, huersu syndugr sem hann er, þuiat Petrvs feck fyrir sinn grat eigi at eins likn syndarinnar, helldr ok þar med postola tign, ok Maria Magdalena var fyrir sin taar hreinsut af ollum syndvm; suo ok ònnur Maria egipzka feck likn sinna synda fyrir bæn hinnar virduliguztu himinrikis drottningar guds modur eilifrar iungfrv Marie, sem hun bad til guds fyrir hennar likneski. Legg ek þat til med þier, at þu kallir einkanliga næst gudi aa Mariam modur Jesv ok bidir til hennar dagliga med ollum goduilia hiartans, þuiat hun er ollum helgum monnum uolldugari ok þiggr af sinum syni, hvat er hun vill, ok þo at hon riki i himinrikis hæd, er hun suo full med myskunn, at hun fyrirsmaar eigi at hialpa syndugum monnum. Er hun ein oruggr umbodsmadr at sætta oss vid sinn son, ok

fyrir hana hofum ver fengit eilifa hialp. Eigi vil ek, min sæta dottir, nu at sinni leggia miklar skriptir aa þik, þuiat timinn er skammr, skaltu segia drottinliga bæn Pater Noster, bidiandi at gud leysi þik af þessi synd.“ Konan styrktizt nu miok i huginum af þuilikum fortolum hins helgazta fodur pafans, ok hefr vpp sinar hendr til himins en hiartat til Mariam, bidiandi hana med miklum grat, at hun mætti fyrir hennar bæn frialsazt af aakæru sins motstodumanz ok af allri skomm þessa glæps fyrir monnum.

Hun ferr nu aa tilskipudum degi med sinum heimuligum monnum til hallar konungsins. Var allt hennar traust ok hialp aa gudligri myskunn, ok einkanliga vænti hennar hiarta ser myskvnnar af Mariv. Modir myskunnar matti eigi sina milldi fra hallda at vera nærr suo hormuligum grat ok aakalli þessarrar idrandi konu, hellþr hun henni med osyniligri nærrveru sins velldis, ok stod med þeiri, sem ella hefdi vordit sek fyrir domstoli iardligs domanda. Fyrr sogd kona geck inn i hollina med sinum sæla fylgiara. Konungrinn ok allr lydr tekr sæmiliga vid henni, ok sem hun hefir sezt i þat virduliga sæti, sem henni var buit, sia allir til hennar. Ok sem allir menn þegia bidiandi at heyra þessa hordu kæru, segir konungrinn til klerksins: „Se, þessi frv, sem þu hropadir, er nu her. Seg, ef þu hefir nockut at kæra aa hana.“ Klerkrinn ser lengi aa hana ok vndrazt, hver þessi mvn vera. Ok sem menn bidia hann eigi þeigia, segir hann: „Eigi er þessi su sorlifiskona ok manndrapari, sem ek kærdi aa, þessi kona er god ok heilög, sannliga var hun eigi hin sama sem fyrr, helldr aunnur, þuiat hvn var umvend fyrir myskunn heilags anda.“ Enn mælti þessi spamadr: „Sia frv er hin dyrdligsta milli þeira, sem fæddar ero i Jherusalem, þessi er su sem vpp steig af eydimork veralldarinnar full med fagnadi stydiandi sik vid sina vinu. Ek ser nu þann hlut, sem ek ottumzt at segia, enn ek ma eigi þegia yfir, Maria modir

Jesv Kristz stendr fyrir henni, huggar hana ok vardveitir." Allir verda miok ottafullir, er þetta heyra, ok gera mark hins helga kross i sinum ennum. Diofullinn ma eigi standazt krapt marks vors lausnara ok huerfr brott sem reykr fra þeira augum.

Allt folk fagnar miok, sem heyrir þenna hlut, lofandi himinrikis drottningu Mariam. War þessi fyrr sogd kona suo frelst af sinni synd, þeiri sem hun vissi i sinv hiarta sanna vera, ok þar med af allri ofrægd fyrir monnum. Snerizt þa fyrir fullting guds modur hennar harmr i fagnad, þuiat allir lofa hennar framferd ok hyggia hana vera osanna þessa hlutar, sidan þeir saa fullkomliga velar diofulsins.

Þessi frasogn ma oss vera miok nytsamlig, megum ver hier af sia, huat fullkomin idran vinnr manninum, ok at eingi skylldi oruilnazt guds myskunnar, þo at syndugr se, þuiat hans milldi er miklu meiri, enn nockur megi hyggia. Hier af ma ok skilia, hversu miok heilog Maria sampinizt syndugvm monnum, þuiat hun er hialp ok skiol allra þeira, sem hana bidia myskunnar med hreinu hiarta. Ok þo at hun elski miok allt mannkynit, þa er trvligt, at hun elski einkanliga þa slekt, sem hun er af, ok hialpi giarna konunum. Ok med þui at gud hefir skipat hana sem himinrikis port, þa bidium ver iafnliga, at hun virdizt med sinni milldi at leida oss inn i eilifa dyrd ok gefi oss med ser at vera, þar sem hon rikir med sinum syni, honum se lof ok dyrd vm allar alldir. Amen.

B[1].

Af suikum fiandans uidr eina konu.

Einn rikr madr uar i Roma medr sinne husfru. Huartueggia þeira uar gofugt at sómilighu kyne ok godum sidum, en þau attu angan erfingia. Einnhuern tima bidia þau gud med tarum . . . ., at hann uirdez at

[1] *Den samme Legende efter F.*

gefa þeim med sinne millde nokkorn son at geta ser til yndiss ok hugganar. En gud hôyrde skiott þeira akall ok bônir, gefande konunne getnad medr sinom bonda fôdande skiotligha sueinbarn.

Nu sem sueinnenn er fôddr, lata þau gera sômiligha ueizlu . . . . fagnandi hans burdartid medr allz [konar strengleikum ok fiolda song]fôrra. Sem [þau glediaz her af hardla miok, uerdr] sueinshins fader af [ofmykilli ast sins sonar suikinn], sua at hann gerir gudi her firir minne þakker en uert uar, kolnande nokkot sua i gudligri ast ok þionastu. Uaknar hann uidr sik um sidir idrandez ok uidrkomandez hardla miok af þessare sinne synd, huar firir hann uill hana eighe opinda med ser lata uera. Af þui heitr hann gudi at firirlata allt sitt gods ok fara i einsetu fiarlægra herada, þar sem engenn mætte hann kenna, ok þar gudi medr ôfinligre fatôkt þiona, en af þui at hann er bundenn undir hiuskaplighu sambande sinnar husfru, bidr hann hana her um samdykkis. En hon suarar medr tarum, seghiande sik þat þungligha þola munu at þarnaz hans uidruero ok nauistu, gefande hann þo upp af sogdu sambande, þui til skildu, at hann skillde hana en anga adra medr reinne ast iamnan elska, ok hann môtte þui betr sitt heit hallda ferdandiss sidan i onnur herod fiarlęgra landa.

En þesse hin goda kona fagnadi miok i sinu hiarta, er hon uar af hiuskapar sambande frelst, þottiz nu mega þui auduelligar gudi þiona ok þa luti gera, sem hon uisse guds uilia til uera, fôdande dagligha mykinn fiollda guds fatôkra manna medr odrum heiloghum uerkum. Eftir þetta fôdir hon upp sinn son miok sôligha. Sem hon hefir hann af brioste uant ok or uoggu tekit, letr hon hann dagligha i sinu skaute sitia, en um netr i sinum fadme liggia, ok i huerium stad, sem hon er, hefir hon hann ser i hug ok hiarta med modurligri ast ok elsku. Nu sem hann er komenn a(f) be(r)nsku alldr(i) en eige

fulltida skortande nokkora uetr a tuitugt, helldr hans modir hann enn eighe fra sinum fadmloghum eda kossum, nema helldr letr hon hann samsidis ser med ofmykille ast hueria nott liggia. En af þui at holdlig ast gengr sua langt umfram hofsamligha stilling eda uarygd, neigiz hon skiotligha til illzku, sua at hedan af tekr hon sinn einka son ser' til bonda, fande af hans samlaghe getnad. Sem hon kennir þetta med ser, fellr hon miok sua i oruenting af þeim kinnroda ok harmsins hita, er hon truir sik af þessum fahôyrda glôp þola munu, þann tima er þetta uuyrde opinbert. Af þui fer hon ser nokkot kledi til þess ual fallit, medr hueriu hon getr sua digrleik sins kuidar hullt, at naligha ser ualla a henne. Sem hon aftr fer uan gudligrar liknar, helldr hon framm ueniuligu bônahallde med myklum fostum, uokum ok olmosugerdum, halldande iamnan til ifirbragz sinne gledi ok gamne, at sem sizt môtte þetta a henne finna.

Nu sem at þeim tima lidr, er þesse hin auma kona skillde sitt barn fôda, tekr hon her af sterkan krankleika. En sakir mikils otta ok kinnroda hylr hon sitt angr med þogn an nokkorre sut eda gratsamligri kueinkan, fôdande sua þenna uesla smasuein, takande skiota firirdôming af sinum uppruna ok haduleghan enda af sinu upphafe, þuiat hans modir hitt grimazsta dyr tigris, sem hon hefir hann uarla fôddan, gripr hon sinn son med grôypiligre grimd, kuæfande hann med skiotum dauda ok i hinn fulasta kamar haduligs legstadar honum kastande. Ok sua læyniz þesse firirdômiligr lostr firir huers mannz augum, sua at þetta ueit engenn madr nema hun ein.

Sem ouin allz mankyns þikkist nu hafa hennar sal hertekit, hugsar hann at gera hana at almenneligh augabragde ok huers mannz firirlitning, grimmandez nu upp a hennar likama med bardogunum, huer er honum þionar i glôpunum. Tekr fiandenn nu a sek mynd eda liking nokkors skolaklerks, farande sua i Romam. Ok sem

hann in gengr i hofgarda borgarinnar, heilsar hann hofdingium ok uallzmonnum stadarins. Sem þeir eftir spyria, huerr hann er, segizst hann uera einn mattugazste klerkr i ritninga skilning ok engan ser iamnan til diupar spurningar at lôysa, „ok at þer komez at sannre raun, segir hann, minnar uizku ok kônsku, segi huerr yduar, huerir lutir fra honum hafa uerit stolnir, ok man ek stuldarens upphafsmann skiott audsyna.“ Ok hôyrdre serhuers þeira sogn, opinberar hann medr skyrum ansuorum þessara luta stuldarmenn, segiande greiniliga huers þeira flotta medr anefndum stodum ok stundum. Af hueriu flygr ok fer um alla borghena frôgd þessa hins nyia spamannz, sua at til hans drifa bôde innlenzkir ok utlenzkir i borgenne, spyriande huer eftir sinu gods, huar nidr uere komet þat, sem þeim hafde horuit, eda þa fleire luti, sem huern foruitnade at uita. En hann ueitte ollum skyr andsuor huers, sem hann uar spurdr.

A einumhuerium deghi sem hann hefir konginum ok folkenu medr spadomligri tilsogn sina fiarskada aftrskipat, talar hann sua til folksins, er umkringiss hann stod, konginum hiaueranda: „Ek kann ydr at seghia dasamligha luti, grimligha ok þo miok utruanligha, ef þer uilldit mer trua ok þat firir satt hafa. Gudligri miskunn en eighe ydrum tilgerdum er þat eignanda, at þer Romueriar erot eighe med ollu uppôyddir ok sialf Roma algiorligha nidrbrotin, þar sem einn hinn rôdilighazti glôpr hefir i henni gior uerit. Kona su, sem þer kallit heilagha, synir sin goduerk a stretum borgarinnar ser til lofs ok hegomligrar dyrdar, en [hon er þo hin] glôpafullasta ok hin uersta kona ok ollum konum i sinum grimleik grimmarre, þuiat sinn son medr sialfrar sinnar syni getinn hefir hon medr eghinligum hondum drepit ok, til þess at þetta uyrde eighe uppuist, honum i einn fulazta stad kastat.

Þessarre hans rôdo suarar folkit medr stygd ok reide, badu hann eighe lasta eda lyta reinleiksens her-

byrghe ok mildleiks mustari, sua segiande: „Margar dôttr þessarar borghar saman somnadu mykinn rikidom gudligra krafta, en þesse er ollum mætari ok agætari.“ Þa suarade klerkrinn: „Sua er sem ek sagde, at þer myndit mer her um eighe auduelligha trua. Kome hon, ok se eftir profat, huat her er satt i, ok latit gera eitt stort bal i midre borginne, ok se henni þar ut a kastat, ef hon gengr vidr, elligar se minar hendr a bak bundnar ok i midian loghann utflæygt.“ Þetta likade konginum ual ok hans hofdingium, bíodande þegar, at hana skillde medr sômd inn leida. Nu sem hon inn kom, stodo allir upp i mot henni, en kongrinn baud henni hia ser at sitia sakir þeirar frôgdar, er af hennar haleita lífnade ut gekk. Ok eftir nokkorn tima lidinn tekr kongrinn sua til ordz: „Eighe man þer okunnig uera frôgd þessa hins nyia spamannz, huern er gud uppuakte romueskum lyd til heilsu ok hialpar. En þat haurmum uer eighe litt, er hann asakar þik ok framber þer i mot rôdiligt vitne fahôyrdra illgiorda. Jatta nu þina synd ok uidrgakk, elliga reinsa þik af þessum aburd.“ En hon tok uitrligt rad ok bad ser fresta um þetta mal, sagde sik her um uilia hafa rad uitra manna ok eighe medr sinu einrede motte konginum ok hans spamanne sinar malagreinir uilia framme hafa. Sem hon hefir fengit frest a sinum malum, flyr hon nu til Kristz medr sannri hiartans idran, en eige trôystandez i nokkorum iardlighum hofdingium.

A þessum tima styrde postolighu sęte uirduligr madr Lucius eda Lucianus at nafne, hinn hæste biskup i Romaborg. Þesse kona kom til hans honum til fota fallande, birtande honum med hiartans sut ok tara uthelling sina synd ok framferde, sin klôde slitande ok sitt har ryskiande, bidiande þenna hinn goda lôkne nokkorn þann lôkidom ser gefa, medr huerium hon môtte sitt andarsar sem skiotaz grôtt fa. Sem þesse hinn gode guds vin ser med henni sanna idran, sampinaz hann

henni medr fodurligum mildleik af guds miskunn trôystandiz, heitr henni likn lastarans(!) ok syndárinnar lôkidom sua segiande: „Ver orug i hug, hin kierazta dottir, þuiat gudlig milde ok miskunn er huerium lost ok glôp meire ok mattugri, þuiat Petrus odladiz eighe at eins firir tara uthelling likn sinnar syndar, nema helldr iamual tign æ ok ualld postoligrar sômdar. Sua hitt sama uard ok hin heilaga Maria Magdalena firir helgan taranna ker dyrdarinnar af suiuirdligu keri lastanna. Er þetta nu sua hitt fyrsta tillag, at þu kallir hiartaligha a uara fru miskunnar modur sanctam Mariam medr iduligu bônahallde umfram alla guds heilagha menn, þuiat hon er einkannlig uon at sętta syndugha menn uidr sinn bležada son. En eige man ek leggia a þik marga luti, þuiat þu hefir skamman tima til idranar, helldr se þitt bônahalld þer til synda aflausnar.“ Af þessum ordum herra pauans styrktiz þessi kona miok, sinar hendr til himins upphefiande en hiartat til uarar fru, hana medr tarum bidiande, at firir hennar arnadarord mette hon frelsaz af fiandans aras ok agange ok af almenniligri skemd aldydunnar firirlitningar.

En at anefndum deghi fer hon a kongsgard hafande allt sitt traust a himneskre hialp, uęntande einkannlighazt uarrar fru tenadar ok arnadarordz. Vard hennar uon eige at hegoma, þuiat miskunnar modirin firirlet eighe hennar tarafullt akall, helldr lifde hon henni medr sinni osyniligri nalegd, ok orugri af þessum sinum fylgiara gengr hon inn i kongsins malstofu, ok sômiligha tekin af konginum ok folkenu sezt hon nidr sua sem gior at almenniligu tilsyni af folkenu. Sem allir þegia lánga stund, talar kongrinn um sidir sua til klerksins: „Se her nu þa konu, er þu ásakadir, ber nu fram þat, sem þu hefir henni i mot at tala, þuiat hon er nu til ansuara buin.“ En hann litr lengi a hana undrandez, huerr hon uæri, segir þessa adra uera ok eighe hina saumu, er hann

knoz adr hafa sęt, þuiat hon uar nu af heilags anda gift i annan mann skift sakir heilagrar idranar ok rez skriptagangs. Ok sem folket skyldar hann til at tala, segir hann sua, eighe af ser helldr af gudligri skipan ok forsio: „Þessi er heilog ok hin fridazta millim dôttra Jerusalem, þesse er su, er uppsteig af ôydimork fliotande i audôfum, ok þat sem ek ottaz at segia ok ek ma eighe ifir þegia, Maria modir Jesu stendr henni hia ok uerndar hana ok uardueitir.“ Þessa hans tolu undrar miok folkit, ok merkir huerr sina asion med sigrmarki hins helga kross. Ok sem fiandinn ser þat, er lôndiz undir form þessa klerks, matte hann eighe þola ne bera sua haleitt guds mark, ok huarf skiotliga fra huers mannz augum sem hinn fulazte rôykr ok uard at alz ongu. En ǫllir uegsamudu ok dyrkadu uǫra fru, sem uert uar, er sua fagrligha frelste þessa konu af syndarinnar flek ok fiandans umsatum, ueitande henni i alla stade meire pris ok æru en nokkorn tima adr.

V[1].

Af Gregorio paua hinum yngra.

Þesse atburdr gerdiz a dogum uirduligs herra Gregorij hins yngra biskups Romaborgar, er miok elskade uara fru guds modur Mariam, at otoluligr fiolde ransmanna ok annars illdydiss la a ollum uegum umkringis borgina, sua at huarke innlenzkr ne utlenz(k)r matte af borginne utganga, sua at eighe ueri huerr rôntr sinu gods ok peingum. Ok sem herra pauenn hafde folkit optligha amint, at þeir skilde af letta þesshattar ohæfu, uard hann uiss, at þessir rôningiar uaru af sialfum uallzmonnum borgarinnar til þessa glôps utsendir ok styrktir, at þeir ueri luttakari þeira ranfengis, er eighe dirfduz sialfir at gera þenna lost sua opinberligha saker sinnar stettar ok gofugleiks. Nu sem herra pauinn hefir oftligha folkit amint, ok matte þa eighe fra þessum illgiordum aftr

[1] *Efter F. Jfr. ovenfor S. 453—465.*

hallda, ok ser huersu mykil audn margs mannz peinga hafde uordit ok mykit fall ok manndrap her af gerdiz, skylldadiz hann til retlôtis hirting fram at hallda. Af þui let hann saman samna mykinn fiolda herkleddra riddara, latande suma[1] þessarra luta tônadarmenn i eilifa utlegd reka, en fleire af þeim suerde hogga ok þeira goz upp taka ok fatôkum monnum gefa, sua at sidan uard hinn bazte fridr an nokkorum stuld eda rane.

En eftir nokkor ar lidin, sem þesse guds uin la i sinni banasott, uar hann eftirspurdr af sinum cardinalibus, huar hann uillde sek iarda lata. En hann kuoz uilia liggia i kirkiu hins heilagha Petrs postola. Cardinales spurdu, hui hann þorde at liggia i heilagri kirkiu, þar sem hann hafde morgum i utlægd komit, ok þat uarligra at grafa hann eighe at kirkiu, sua margs mannz blode sem hann hafde uthellt. Huerium hann suarade sua med tarum: „Hôyrit, kieraztu brôdir(!), at þessa hegning eda hefnd framde ek af guds halfu, þuiat þeim er þetta starf uar i hendr fengit, vanrôktu fram(m)i at hafa, ok eighe glad(d)iz ek af þinu tapadra, nema helldr miskunnade ek margfolldum skadum omakligha þolande manna, ok huat sem ek gerde i þessu ôrende, gekk þat fram af mildleiks brunni ok uppsprettu.“ Ok enn segir herra pauinn sua: „Eighe ætlade ek ok, at þeira pina skillde mer snuaz til eilifrar pinu, hueria er sialf retletisins strida firirdômde ok afsneid medr eilifligu afhoggi, ok eighe er an skynsemd suerd i heilagri kirkiu af biskupunum borit, nema til refsingar illum en til lofs godum. Ok medr þi at uer mattum eighe med suerde gudligs ordz þessa illzku hirta, uurdum uer upp at taka iardligt suerd þessa illgiordamenn af gudligri hiord snida ok sua folket frelsa af þeira illzku ok agange. En til þess at lôyndir guds domar meghi liosir uerda, ok þetta mildleiks uerk medr arnadarorde uarrar frv môtte medr iafnre retlętiss uág

[1] tænadar *tilf. her Cd., hvilket siden er udstrøget.*

dômaz, þa berid minn likamą til kirkiu hinȩ heilaga Petrs eftir mitt andlat, ok allar kirkiudyr medr sterkaztum lasum ok slagbrondum aftr strengit, ok ef þęr sialfar upplukaz, þa iardet minn likama þar, en ef þęr spretta eige sial(f)krafa upp, þa kastet minu like, huar er ydr likàr."

Nu sem þesse guds uin er framfarinņ af þessu fallualłta life til eilifs fagnadar, uar hans likamr borinn medr sômiligri likfylgiu til Petrs kirkiu, eftir þui sem hann hafde adr bodet: Ok fyrr en likaminn uęri at kirkiunne kominn, spruttu upp skiotligha allar dyrr ok lasar kirkiunnar med guds uilia ok uarrar fru arnadarorde an manna fulltings, ok allar byrghingar medr myklo sukke ok harke sundr lôysaz ollum asiande, er uidr ero staddir. Er þa ok inn borinn þesse hinn heilaghe likame ok hia odrum pauum ok biskupum med mykille sômd iardadr, sem uerdugt uar ok postoligri tign ok uallde til hôrde. Ma hedan af marka, huiliks uerdleiks er þesse hinn dyrligi biskup hefir firir gudi ok uarre fru uerit, ok huersu þekkiligha forn er hann offrade gudi i tion ok tapan fyr sagdra illgiordamanna, er hanñ odladiz af gudi þuilika dasamligha fręgd ok sômd daudligs likama.

VI[1].

A dogum Frederici keisara hins fyrsta gerdizt mikit sundrþycki langan tima milli konungs Arragonensem ok Remundar hertuga heilags Egidij. Enn (er) þessi ofridr matti med ongu moti nidr setiazt, segizt, at gud vitradizt einum fatækum manni i þeiri borg, er Aviciam heitir. Þessi madr het Durandus. Gud feck honum eitt bokarblad, aa hueriu skrifat var likneski sællar iungfrv Marie sitiandi aa stoli, ok hellt sier i fadmi likneski sins blezada sonar vors herra Jesu Kristz, ok vmkringis skrifut þessi ord: Agnus dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem. Þetta þydir suo i norænu: Lamb guds, er brott

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 170—174 og 466—468.*

tekr syndir heimsins, gef oss frid. Sem hofdingiarnir ok allr lydr heyrir þetta, kom folkit allt saman i þenna stad Auicium aa uppnumningardag heilagrar guds modur Marie. Byskup borgarinnar med klerkum ok lydnum skipa þenna fatæka tresmid milli folksins ok heyrdu med athuga hans ord. Ok er hann sagdi diarfliga bodord drottins af fridargerd milli þeira, synandi ollum þeim til vitnisburdar þetta blad med likneski sællar guds modur Marie, kolludu allir haarri roddu til guds med grat heitandi sialfviliugir med suardaga, at þeir skylldi hallda frid sin i milli, ok til vitnisburdar vm þessa fridargerd war þessi sama likneskia heilagrar Marie merkt aa tine ok fest aa huitar hettur af line, þær er gervar woru sem skapular huitmunka. Baru menn suo þetta mark ser aa briostum. Hier af ward vndarligr hlutr: allir þeir sem baru þessar hettur med fyrr sogdu teikni, voru suo oruggir vm sik, at þott einnhuerr hefdi drepit annars brodur, ok sa brodir, sem eptir lifdi, sæi sinn brodurbana koma i mot ser med fyrr sogdu marki, þa gleymdi hann þegar dauda sins brodur ok fyrirlet hinum fadmandi hann med taarum ok fridarkossi, leidandi hann i sitt eiginligt herbergi, ok weitti honum þa hluti, er honum voru naudsynligir til atvinnu.

VII[1].

Fra diakna er sa pukann skrifa.

I þeiri borg, er Tholetum heitir, war subdiakn, sa er fra sinum æskualldri fylgdi guds bodordum ok wegsamadi sæla guds modur med einkannligum kærleik ok dagligri þionustu. Ok sem hann þionadi aa nockurum hatidardegi erchibyskupinum, er hann song messu, kom sa time, er gudspiall skylldi lesa uppi aa kornum, sem siduani var um hatidir. Ok er hann stod hia diaknanum, er las gudspiallit skryddr, sem hans vigslu til heyrdi, sa hann vt um þann glugg, er aa war briosti kirkiunnar,

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 174—180 og 468—473.*

sem yfir honum sæti pukinn i like einnar liotligrar ok hrædiligrar apyniu, hafandi sier aa halsi eitt blekhorn, skrifhnifr var i hennar vinstri klo, enn i hægri penne. Hon setti augun inn i kirkiuna ok lengdi halsinn reisandi sin eyru, ok hugdi at gerla, huat talat war i kirkiunne. Enn þess i millum skrifadi hun suo sem tidazt aa þeiri rollu, er hon hafdi fyrir sier. Þar i kirkiunni satu tuær oradvandar konur talandi marga hluti sin i milli leyniliga, ok millum annara hluta tôludu þær vm sinn fula lifnad, ok sagdi huor annari, huerir þeim woru kæraztir af sinum vnnustvm. Sem diakninn skilr nu af þui, sem andinn witrar honum, at sa leynizt i liki þessarar apyniu, er dag ok nott hropar ok asakar wora brædr kristna menn, ok nu sem hann hefir feingit aasakanarefni af liotligu tali kuennanna, leitar hann annan tima at emendera sitt rit eilifrar fyrirdæmingar. Nu war skrifud rollan innan ok utan, enn þui at litid bref matti eigi nægiazt, at þar væri aa skrifat þau morgu ord, er konurnar toludu, þa tok sa illgiarni skrifari rolluna med tonnum ok klonum ok togadi sem fastazt, at hann mætti sundr þenia nockut. Ok sem hon kostadi suo hier til sins afls, at hon geymdi eigi, huar hon war, stock hennar tônn af rollunni, ok fell hon þegar til iardar or þeim stad, sem hon hafdi setid. Af þui ward suo mikill brestr, at subdiakninn hugdi, at kirkian mundi hrapa nidr. Eingi sa þessa syn utan hann einn. Hann verdr miok gladr, sem hann sa fall pukans, ok hlær akafliga, hefiandi upp sinar badar hendr, i þui (er) þessi boluada apynia fell, ok þo at hann hlægi suo haatt, sakir þess at hann vard feiginn hrapan manzins ouinar, gerdi hann þat med minne stillingu enn hæfdi. Þeir er wid woru, toku at vndrazt, ok þotti oheyriligt vera ok liotligt, ok toku miok þungliga, at guds madr þion heilags alltaris skylldi dirfazt at syna suo mikla oga heimsligrar lausvngar i heilagri kirkiu fyrir ollu folki. Sem synin huerfr brott fra klerkinum,

huerfr hann aptr til sialfs sins, hugsandi i huersu miklum stett hann er, eda huat hann hefir gert, eda i huerium stad edr tima ok huerium nærverondum, fyllizt hans hiarta af miklum harmi ok skaumm sins vanstillta hlatrs. Hann þionar nu, þat sem honum heyrdi til i messunni, med hofsamligri skipan sins likama ok widrkomning hiartans.

Sem messan er utsógd, ferr folkit brutt, enn hann er eptir, ok heilsar eingi aa hann, eru adrir kalladir til ueizlu ok mikillar gledi, enn hann utrekinn forsmadr ok hafnadr med morgum brigslum ok meingerdum. Erchibyskupinn ottazt ok eigi at taka af honum likamligt beneficium, sem litlu adr hafdi gudlig milldi gefit at sia andliga hluti. Ferr hann nu reikandi sem annar flottamadr suiptr allri sinne rentu ok þionustu, flyiandi vndan sinu brigsli. Aa nockurum tima fann hann aa sinum veg eina litla kirkiu, þa sem sier hafdi gert einn einsetumadr. Hann gengr þar inn ok bidr leingi litillatliga til guds modur Marie med mikilli sorg ok taarum. Honum birtizt þa þess haattar vitran, at hann sier sæla iungfrv Mariam standa hia sier med mikilli fegrd ok tiguligri aasionu ok buningi. Hon leggr aa hans briost þat rit diófuligrar assakanar, er honum syndizt apynian skrifa yfir kirkiudyrunum, ok sem hon hefir leingi huggat hans aasionu ok mykt suo med blidre asionu sem med sætum hugganarordum, ferr hon til himins. Sem honum er suo synt, huersu hann skal fa aptr sinn heidr, huerfr hann aptr til sin þackandi gudi ok himins drottningu iungfrv Marie. Hann ferr nu til byskupsins ok ter honum þessa tuenna hluti segiandi honum þar med, hueriar þær konur woru, er tóludu i kirkiunne. Byskupinn lætr kalla þær. Neita þær i fystu, at þær hafi þar nockud þess hattar talat, enn sem synt er þetta rit, berr þat vitni vm, at þær ero sannar at þessu. Jata þær sina synd fyrir erchibyskupinum ok þeim, er wid woru, lofandi gud. Fa þær suo fyrirgefning sinnar syndar ok gudliga

myskunn. Þionustumadr heilagrar Marie feck suo aptr sitt beneficium, þat sem hann misti, ok þar med tekr erchibyskupinn hann i sina einkanliga vinattu ok kærleika ok wirdi suo iafnan, sem war, at hann var godr madr ok merkiligr vm marga hlute.

B[1].

Af einum subdiakne.

I þeirre borg, er heitir Toletana, uar einn subdiakn, er iafnan hafde gudi þionat fra sinni barnôsku ok uara fru dyrkat ok uegsamat medr iduligri þionostu. A nokkorum hatidisdegi stod þesse klerkr framme þionande sinum erkibiskupi, er hann uar med til heilags môssuembôttiss. Ok sem þar uar môssu komit, er gudspiallit skillde lesaz ok lesdiakninn gengr a korinn upp, stendr þesse subdiakn hia honum eftir sinum uana, ok sem diakninn las, ser þesse klerkr, er fyrr uar getit, undarligha syn, sem hann ueri uarla medr sialfum ser. Hann ser, huar fiandinn sitr i nokkorum glugg þessa musteris i liking eda mynd einnar herfiligrar apyniu, ok a hans halse hanga eitt blekhorn ok i hans hende skrifarra penna, marga luti miok foruitligha ritande. Nidri undir þessum glugg ser hann, huar sitia tuær konur talande sin i millim saurugli(g)t tal um sitt oskirlifi. En af sinni skynsemi skilr hann, at sa, er lôyndiz i apyniunnar liking, er ouinr allz mannkyns ok kristinna manna asakari, er þa endrnyiade hinn forna cirografum eilifrar firirdômingar medr suiuirdlighu tale fyr sagdra kuenna. Þesse same subdiakn ser ok, at fiandinn hefir nu fyllt ok þakit þenna cirografum bôde utan ok innan, ok angan stad til uera at taka þessa margmôlgi, ser hann nu þenna hinn banzetta ritmeistara gripa þat sama bokfell, er hann hellt a, medr sinum tonnum ok noglum ok tôygia, slikt er hann gat, þetta bokfelle. Ok sem hann hafde sinar firirdômdar tennr sterkligha i sett þetta skinn at uidka af sinni

[1] *Den samme Legende efter F.*

tæyging ok toghan, skridna hans tennr ok klôr ut af bokfellinu, en hofudit skellr a murinum sua fast ok hart, at klerkrinn ętlade miok sua, at oll kirkian myndi sundr rifna ok nidr detta af þessum brest ok fiandans umfange. Sa klerkrinn þessa syn einsaminn(!), en enginn annar i kirkiunni. Nu sem hann subdiakninn hefir þessa luti seet, hlær hann hardla miok ok glez af fiandans nidr-rapann, ok saman skellir sinum hondum honum til hadungar ok suiuirdingar medr minnr stiltum latri en til hæyrdi. En allir, er uidr uoru, undrąduz miok, at sua sidugr madr skillde þuilika ostadfesti sins letleiks i heilogu altariss embętte ollum hiauerandum audsyna. En eftir þetta sem synin hefir fra honum horfit, huerfr hann aftr til sialfs sins ok umhugsar, huat hann hefir gort, ok i huerium stad ok a huerium tima eda huerium hiauerandum þetta hefir uordit. Ok sem hann hefir þessa luti medr sialfum ser um eina stund tracterat, uerdr hann miok ryggr her af, halldande þo fram sinni þionostu ok embętti medr hofsamlighum burd sins likams ok hiart-aligri vidrkomning.

En at loknum hialpsamlighum stormerkium môssu-ligs embættis, er ollum bodit til sômiligrar ueizlu medr mykilli gledi ok fagnade, en þesse same subdiakn er einn eftir latinn i musterinu ok medr myklum brigzlum ok firirlitning af ollum margfalligha suiuirdr ok hadulighа firirlitinn firir þann uanstillta latr, er fyrr uar getit. Ok eighe ottaz hans erkibiskup þenna klerk fra skilia sinni uinattu ok likamlighum godgerningum, huern er gudlig millde hafde litlu adr upp hafit til andligrar synar ok sina lôynda luti honum audsynt. Nu sem þesse klerkr er sua afsettr sinum stett ok hinni fyrri sômd, er hann hafde i erkibiskupsins garde lengi adr haft ok sômiligha i stadit, reikar hann nu her ok huar miok radlausligha fordandiz mannanna brigzli ok folksins firirsmaning. Um sidir gengr hann inn i nokkora kirkiu ok kastar

ser ollum til iardar firir guds modur likneski môdande sik medr langri bôn ok taranna framstôyping. Ok i þessu hefz hann upp til andligra luta langt umfram sitt hiarta ok skynsemi. Hann ser þa, huar uar fru himinrikiss drotning stendr hia honum medr myklu uelde ok liose himneskrar dyrdar, ok hefir i sinni hende þa samu rollu eda bokfell, er hann hafde set fiandann a rita þat sama tal, sem fyrr segir, ok leggr þat a briost honum subdiakninum. Ok sem hon hefir hann fagrligha huggat ok alla hans rygd brott tekit medr sinni blezadu asion ok hunangfliotanda sôtleik sins uidrmæliss, hefr hon sik i loftit upp medr oumrædiligri lettfôri ok himneskri dyrd ok forunæyti. En klerkrinn hugsar um glôggligha synina ok gerir gudi ok hans signadu môdr margfalldar þakkir, sem uerdugt uar. Ferr sidan til sins erkibiskups ok segir honum greiniligha allan tilgang hinnar fyrri synar, medr hueriu mote er hann haf[1] . . . .

VIII[2].

Gud ok Maria uitradizt Hugo.

Þann tima er Hugo hinn helgi war aboti Clugniacensis, var þat siduani i fyrr sogdu klaustri, at brædr helldu med einkanligum goduilia framarr burdartid vors herra Jesu Kristz enn nockurar adrar hatidir med fogrum songhliodum ok logandi kertum, ok enn þat sem miklu er gudi þægiligra, leitudu þeir at samteingiazt guds einglum i hatidarhalldinu med hiartaligum goduilia ok vthelling margra taara. Ok einn tima sem þessi dyrdliga hatid mundi nalæg vera, biuggu brædrnir sik ok alla þa hluti, er i kirkiunni voru, sem þeir kunnu sæmiligazt, eptir þui sem (þeir) voru vanir. Þa geck virduligr fadir Hugo þa miok gamall i kapitulum, þar sem allir brædr voru samankomnir at heyra af honum guds ord. Hann talar aa þenna hatt til brædranna: "Þier, brædr minir, vitid, at hinn milldi Jesus Kristr vill virdazt at vera med oss

[1] *Slutningen mangler.* [2] *Efter D. Jfr. ovenf. S. 183—191, 476—482.*

aa þessu sinnar hatidar halldi, enn þar i mot leitar ovin manna med sinni ofund, at hann megi blanda nockurn dockleika sinna myrkra med fegrd suo dyrligrar birti.“ Ok enn mælti hann:

„Nockur brodir — þat var sialfr hann — sa i nott modur myskunnar hallda sinn son, þann sem hun fæddi aa þessi nott, sier i fadmi, ok ǫllum megum hia honum var fioldi heilagra eingla med biortum liosum. Þessi sueinn fagnar nu miok synandi sina gledi, med blidri asionu leikandi med sinvm hondum, ok mælti til sinnar modur: „Heyr, min sæta modir! þessi nott, sem nu kemr næst, er minn burdartimi. Mun hun vera prydd med miklum fagnadi, aa henni munu endrnyiazt þeir hlutir, sem spamenn hafa fyrir sagt, ok þar med lof einglanna, ok af minni hatid, (aa) huerri er ek let berazt af þier, munu fagna ok glediazt allt himinriki ok iardriki. Huar er nu odygd mins fyrirdæmda ovinar, huar er hans valld, med hueriu hann drottnadi i ollum heiminum fyrir mina tilkuomv, þa sem ollum var lios ok einkanlig gledi?“ Sem hinn dirfdarfulli mannzins ovin heyrir þetta, ferr hann vt af þeim stad, sem hann leyndizt[1] i, ok stod fiarri skialfandi sakir sinnar suiuirdingar, ok bidr ylandi med miklum grat, at hann skylldi eigi brvtt reka: „ok ef mer skal eigi lofazt, segir hann, i nockurum stad at vera i kirkiunni, bid ek, at annarstadar i klaustrinu hafi ek þann stad, sem ek færr feingit mer.“ Meyiarsoninn mælti: „Far, hinn vondi! ok at eigi megir þu rettliga þat kueina, at ek geri valld aa þier, leita þier stadar, huar er þu matt, i husum brædranna.“ Ok sem hann færr þetta orlof, ferr hann til[2] kapitulum leitandi inn at ganga. Enn þuiat hann var miok digr, enn dyrnar aa kapitulo voru litlar ok þrongar, matti hann med ongu moti inn komazt. Sannliga matti sa, er þrutinn var af illzku forns ofmetnadar, eigi fram komazt vm langan veg

[1] leyst *Cd.* [2] or *Cd.*

litillætis. Hedan af snyrr hann sinni ferd til suefnhus brædranna, ok leitar inn at ganga treystandi sig mega, sem hann er vanr, þa onada med sinum sionhuerfingum. Enn sakir sins digrleika ma hann eigi þar inn komazt. Huerfr hann brott þadan til þess hus, sem brædr eta i, væntandi at hann mætti þeim þar mein gera, þuiat hann hugdi, at i þeim stad, sem þeir toku likamliga sadning, mundi þeira hiarta minnr hugleida gudliga hluti. Ok sem hann kemr þar, finnr hann morg motkôst af lesning gudligra orda. Ero þær dyrr læstar fyrir honum med morgum stockum af goduilia ok athuga þeira, sem þar heyra gudligar ritningar, ok læstar med morgum laasum af þeim kærleik, er þeir, sem þar þiona gudi, hefir huerr til annars. Ok sakir þess ma hann eigi vidara fara ok verdr nu naudigr aptr at huerfa. Ok sem hann verdr med þessum hætti brott rekinn af ollum stôdum ok herbergium munklifisins, huerfr þessi illgiarni andi med þeiri skômm, sem honum war verdugt, brvtt fra augliti hins milldazta lausnara ok hans dyrligu modur Marie.

Ok sakir þess, brædr minir! sagdi Hugo, verit warir vm ydr, gerandi iafnan þackir almatkum ok hinum myskunnsamazta hialpara Jesu Kristo, einkanliga at hann rak brvtt fra oss hinn versta ovin, werandi sialfr eptir at hallda med oss sina hatid."

Faam dôgum adr enn heilagr Hugo andadizt, birtizt einum bonda, sem hann vann aa sinum akri, þess hattar syn, at honum syndizt, sem mikill fioldi heilagra manna med biortu liosi færi vm akrinn. I fyrstu for ein suo fôgr drottning, at hann matti eigi sia hennar aasionu, helldr saa hann aa bak henni. Einn gamall madr for sidazt i þeim flocki, hann nam stad ok mælti: „Heyr, verkmadr! hverr aa akr þenna, sem þu vinnr aa?" Hann suarar: „Hinn helgi Petrvs ok herra aboti Clugniacensis." Hinn gamli madr mælti: „Mer heyrir til akrinn ok abotinn ok sa, er vinnr. Far skiotliga ok seg abota

ydrum, at hann skipi þeim hlutum, sem hann vill i sinu klaustri, þuiat eptir litinn tima lidinn mun hann enda sina lifdaga. Seg honum, at sa sem þier sagdi þessa hluti, er Petr postoli. Enn su drottning, sem fyrir ferr, er hin heilaga guds modir Maria, ok þeir helgir menn, sem henni þiona." Hinn helgi Hugo tekr nu krankleika. Hann helldr sinu[1] minni ollu til sinnar daudastundar. Ok aa þeiri nott, sem hann andadizt, segir (hann) benedictionem fyrir lestra, (ok) taladi hann þat sidarzta ord, er hann sagdi suo til þeira, er vid woru: „Benedicite." Eptir þat skilzt hans ond vid likaminn.

Heilagr Dionisius ariopagita vitradizt einum brodur i þui klaustri, sem Vogentum heitir, ok baud, at hann færi sem skiotazt til Clugniacum, at hann mætti heilsa Hugoni hinum helga, ok sagdi, at hann mundi i stad andazt. Brodirinn segir suo af sier: „Ek syndugr matti eigi heilsa hinn helga Hugonem, sem ek kom til hans klaustrs, þuiat hann var þa andadr, enn þat sem nitat var likamanum, var veitt minum anda, þuiat ek sa himinrikis dyrd ok hird milli daudligra manna. Var mer synt, at guds modir Maria skinandi med biortu liosi væri milli brædranna, mer syndizt ok, sem nockurir bogmenn dauckuir ok hrædiligir stædi fiarri ok villdi skiota at þeiri helgu saal. Enn naavera himinrikis drottningar gerdi þeim mikla ogn ok rak þa brott aa þann haatt, sem mikill stormr er vanr aa haust at skaka lauf af vidi. Milli einglanna ok annarra guds heilagra manna, þeira sem voru med worri frv, birtizt heilagr Martinus gimsteinn allra byskupa ok Benedictus sol abotanna leidandi med ollum odrum ond Hugonis i einn hinn fegrsta vingard, i huerium er var nogr allzkyns aavoxtr ilmandi grasa, at hann bidi i þessum stad þeirar hvildar, sem gud hafdi honum fyrir buit. Ok er heilagr Hugo sa mik, baud hann mer til sin suo mælandi: „Minn

[1] sinni *Cd.*

kærazti, et af þeim fagra aavexti, sem hier er miklu nægri, enn ek þarf at hafa, ok þigg med mer skemtiliga veizlu. Mun ek litla stund hier dueliazt, þar til er sa þroti minkizt, sem ek feck miñum fotum af þui dupti, er aa þa lagdizt af longum veg veralldligs lifnadar. Eɳn sem þat dupt er hreinsat ok minir fætr erv gronir, mvn ek frials af iardligum hlutum þiggia af gudi fegri stadi."

IX[1].

Vor frv kom i mot saal munks.

Litlu eptir andlat hins helga Petri Clarevallensis, er fyrr[2] var fra sagt, sem Hugo, er sidan var aboti Boneuallis, hafdi inn gengit i eitt gramunka klaustr, hof hann sinn lifnad sæmiliga med miklu hardlifi. Eptir þat vard hann fyrir mikilli freistni, suo at hann gerdi þat i hug sier, at hann villdi aptr snuazt til veralldarinnar. Ok er hann hugsar þetta, gengr hann til kirkiu ok bidr til guds med tarum, ok fellr aa kne rettandi sinar hendr til himins. Þa sier hann yfir alltarinu modur myskunnar Mariam skinandi med miklu liosi. Honum synizt, sem hann siai hennar son Jesum Kristum hia henni, hann þottizt ok sia, huersu hann var bodadr henni af einglinum, ok at hann var fæddr af iungfru Marie, ok einglarnir bodudu fehirdunum hann fæddan, huersu hann tok skurdarskirn, ok þat er hann var hondladr af iudum, hæddr, hudstrokinn ok krossfestr, ok huersu hann reis upp aa þridia degi, ok aa fertuganda degi steig hann til himins. Ok sem honum hofdu þessir allir hlutir vitrazt med vndarligum hætti vm þat fram, sem mannligr skilningr ma ætla, taladi vor frv suo til hans: „Giorr sem karlmanne heyrir til, herd þitt hiarta med gudligu trausti, ok ver oruggr, at alldri hedan af mvntu verda onadadr af þessi freistni." Eptir þessa vitran gerir hann sig

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 483—488.* [2] *Denne Legende staar i D umiddelbart efter den følgende.*

oruggan at kasta eigi munkaklædum, ok tekr aa sik mikit hardlifi i fostum ok vôkvm.

Sem Hugo war wordinn aboti Boneuallis, toku af honum munkaklædi tueir menn, klerkr einn ok riddari nockur miok suikall ok prettafullr, er aa þui sama aari hafdi suikit tuo kastala ok brotid nidr sidan ok eytt med her. Nockurn tima sem riddarinn suaf, dreymdi hann, at hann þottizt falla i suo diupan pytt, at hann þottizt þria daga vera aa loptinu, adr hann kæmi nidr. Enn er hann sagdi þetta abotanum, þyddi hann suo drauminn, at þessi pyttr væri heluitis diup, ok hann mundi i þat falla, ef hann fyrirleti þann helga lifnad, ok fyrir þui minti hann aa ok bad, at hann skylldi stadfestazt i klaustrinu. Enn hann villdi eigi ok for a braut, ok hinn þridia dag, er hann for þadan, var hann drepinn af sinum ovinum. Fyrr sagdr klerkr iatar fyrir abotanum, at hann hefir mikla freistni af þui, at hann girntizt aptr til veralldarinnar. Abotinn telr fyrir honum huggandi hann marga vega, ok het honum, at ef hann væri i klaustrinu, mundi sialf himinrikis drottning vid hans andlatztima koma i mot hans ond, leidandi hana i huildarstadi. Þetta vard ok suo, þuiat næsta dag adr hann andadizt, kom vor frv ok vitradizt honum segiandi, at hun var komin i mot hans ond, ok vm morgininn eptir skylldi hann koma til eilifrar huildar. Vard þat ok suo.

XI [1].

Vor fru kom til brædra.

Þa er Petrvs Clareuallensis tok i fyrstu munkabunad i þeim stad, er Igniacum heitir, syndizt honum vm nott i suefni, sem hann gengi inn i hina fegrstv holl, ok i þeiri holl var hasæti, ok þar sat i ein drottning. Hennar fegrd ok aasiona var biort ok virdulig. Enn sem hann villdi inn ganga i hollina, runnv i mot honum suartir ok hrædiligir hundar. Þeir hlupu aakafliga at honum ok villdu

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 493—499.*

bita hann. Þessi virduliga frv rak hundana i brvtt i stad med sinu bodi. Hun kallar Petrum til sin takandi til hans blidliga med siuni hendi, ok blidkar hann med sætum ordum bidiandi hann vera ôruggan ok stadfestan. Hedan af war Petrvs [1] med sama vidbragdi ok suo iafnlyndr, at hann vard alldri hryggr, þo at honum gengi i mot, ok eigi gladari, enn hann var vanr, þo at honum gengi eptir vilia. Ok sem hann var eptir spurdr af einum abota sem heimuligum, huersu hann matti iafnan synazt vera med somu aastundan ok iafnlyndi, [suarar hann [2]: „Þa er ek var nouicius [3], sem mer syndizt vor frv talandi til min þeim ordum, at ek skyllda ôruggr vera, þa kendizt mer, sem einn andi gengi inn i mitt briost, ok iafnan sidan styrir sa sami andi ok sa kærleikr, sem þa kom i mitt hiarta, allri minni framferd leidandi mik eptir sinum vilia, ok huern tima er minn hugr dreifizt nockut til hinna ytri hluta, vendir þessi sami andi honum aptr til at hugsa andliga hluti, ok er hugrinn vill hafa annat studium, sendir andinn hann aptr til heilagrar bænar, ok optliga geymi ek ecki at þvi, sem fyrir min augu berr eda fyrir eyrun, sakir gudligrar elsku ok girnd eilifs lifs."

Þa er þessi Petrvs var wordinn aboti Clarevallis, for hann nockurn tima med brædrum, þa er þeir skaaru akr, ok sem brædr huillduzt ok suafu vti, sier abotinn, er hann vakir, þriar fagrar konur komandi milli brædranna, ok ein af þeim var skinandi med mestri ok einkanligri birti. Abotinn geck i mot þeim ok mælti: „Sannliga erut þier miok diarfar, er þier farit til vor. Vitid þier eigi, at eingi kona skal vera hia brædrum þeim, er af vorum lifnadi eru?" Su konan, sem fegrst var af þeim, mælti: „Vel ma ek koma til minna manna, þuiat ek er Maria modir vors lausnara Jesu Kristz. Kom ek at vitia minna verkmanna, þeira sem skaru minn

[1] hedan af *tilf.* *Cd.* [2] [hann suarar *Cd.* [3] nouiticius *Cd.*

akr. Enn þessar, sem med mer ero, er aunnur Maria Magdalena, enn ônnur Maria egiptiaca.“ Sem abotinn heyrir þetta, fellr hann til fota henni ok villdi minnazt vid fætr henni. Þa huarf hon brott fra honum.

XII[1].

Maria frelsadi sinn þionustumann. capitulum.

I þann tima sem lidit war fra holldgan vors herra Jesu Kristz .m.lxx. ok .vj. aar, hofst upp regula Grandimontensis. War Stephanus hinn fyrsti aboti þess lifnadar, hann var son Stephani gofugs mannz i Auernia. Sem Stephanus var af æskualldri, war hann vppfæddr vm .xij. aar af hinum helga Milone erkibyskupi i Beneuent at nema at honum goda sidu. Enn er hann ferr brott þadan vm marga stadi at sia lifnad munka ok einsetumanna ok nema þeira sidu sier til eptirdæmis, þa kemr hann med gudligri forsio i þann stad, er Muretum heitir, var hann ofrodr ok langt fra manna bygd. Stephanus sier, at þessi stadr var nalægr huginum til guds þionustu enn likaminum vidrkuæmiligr til hardlifis, ok þui gledzt hans hugr miok iatandi sig gudi i þeim stad til þionustu alla sina lifdaga. Hann hafdi eigi meira godz af allri sinni fôdurleifd en eitt fingrgull, ok med þui sama gulli fastnar hann sik skæra iungfrv gudi ok hans hinni heilugu iungfrv modur Marie suo mælandi: „Ek Stephanus nita dioflinum ok ollu hans skrauti, en ek offra mik ok gef gudi fodur, syni ok helgum anda.“ Ok þetta rit leggr hann yfir hofud sier bidiandi til vors herra Jesum Kristum ok hans modur Mariam. Eptir þat giorir hann litit hus af hrise (ok) af laufi, þionandi þar gudi dagliga ok hans modur med vokum, fostum ok bænum. Eptir litinn tima lidinn, sem kunnigr verdr folkinu þessi stadr, sækia margir til hans at heyra hans predikan ok hialpsamlig rad. Enn sakir hardleika hans lifnadar gengu fair vndir hans reglu, en ongvan þann, sem med honum

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 499—505.*

var, skylldadi hann at hallda hardleik sins lifnadar, helldr var hann hardr vid sialfan sik enn hofsamr ok linr wid adra; ok sem fiolgoduzt hans lærisueinar, skipadi hann sig eigi suo sem þeira yfirmann, helldr hafdi hann sik ollum þeim til þionustu.

Einn rikr madr war þui vanr at færa Stephano ok hans brædrum i eydimorkina þa fædzlu, sem godir kristnir menn sendu þeim fyrir guds ast. En þuiat þessi godi madr war langt fra þeira bygd, var hann vanr at taka sier herbergi ok nattstad med einum bonda, huort sem hann for til klaustrsins eda fra. Ok er husbondinn vissi, at þessi madr atti mikit godz, tekr hann hann einn tima, sem hann kemr, ok færr eptir aaeggian ovinarins hann i hendr tueimr illvirkium. Þeir binda hann ok leida med sier, halldandi hann i sinu valldi i hellum eda iardholum, þeim er þeir woru vanir at leynazt i, naudgandi honum med þui, at hann leysti sik med miklu godzi or þeira valldi. Eptir fa daga lidna er sagt manni guds Stephano, at þessi hans heimoligr madr var fanginn af ransmonnum aa þessum veg i fyrr sögdu starfi, ok eingi vissi, huert þeir hofdu hann fært. Sem brædrnir harma miok sinn þionustumann kærandi skada sinn, mælti Stephanus: „Werit eigi hryggir; ek veit, huerium kunnigt er, hvar þessi madr er, ok huersu vid hann er gert. Ver skulum allir ganga berfættir til kirkiu, bidiandi til hinnar helguztu meyiar guds modur Marie, i huerrar þionustu þessi madr var tekinn, at hun leysi hann or valldi vondra manna.“ Munkar gerdu, sem aboti baud. Vm morguninn þegar sem lysti, stod vid klaustradyrr knyiandi hurdina þessi madr, sem fanginn hafdi verit ok bundinn, var nu laus. Sa madr, er hann hafdi suikit, ok tueir illuirkiar voru med honum bundnir. Sem dyrruordrinn sier þetta, verdr hann feginn, ok segir abotanum, sem hann predikar fyrir brædrum, sem hann var vanr. Ok þo at hann fagnadi miok þessum hlut, lætr hann þat ecki

finna aa sik, ok talar vt allt til enda þann sermonem, sem hann hafdi vpphafit, gefandi brædrum suo eptirdæmi, at þeir dyrkizt eigi af iarteignum helldr i einum gudi. Enn er hann hefir endat sina predikan, leysir hann bond af þiofunum ok þeim bonda, sem suikit hafdi þionustumann brædranna, gerandi gudi þackir ok hinni heilogu Marie, ok lætr ransmennina fara brott frialsa.

XIII[1].

Vor fru vitradizt brodur.

A þeim sama tima[2] var einn vngr madr fæddr i Cenomannia, er Kristianus het, hann geck i þat klaustr i erkibyskupsdæmi Turonar byskups, sem Gastinetum heitir. Hann lifdi þar nockura stund pinandi miok sinn likam i fostum ok vôkum, bænahalldi ok odru hardlifi, ok þoldi dagliga mikla freistni aa sinum likam. Enn sem hann heyrdi sagt af gramunka lifnadi, girntizt hann at fara i þeira klaustr. Ok er hann feck til þess orlof, ok hann hafdi verit þar vm eitt aar til profs, toku honum at synazt ohreinir andar ognandi honum, at þeir skylldi hann brott reka áf þui husi, ok sôgdu, at hann starfadi at þarflausu, þuiat þeir skylldi hann brott reka or þeim lifnadi. Enn hann tok iafnan vopn heilagrar bænar. Ok sem hann hafdi leingi stadit i þessum bardaga mot dioflinum, heyrdi hann einn dag rodd talandi til sin vid hofdagerd sinnar sængr, suo mælandi: „Minztu at lesa optliga þenna versum or psalltaranum: Deus in nomine tuo saluum me fac et in uirtute tua iudica me.“ Sem hann heyrir þenna versum sunginn, nemr hann hann. Huern tima sidan, er hann verdr fyrir freistni, verndar hann sik med lesning þessa vers sem med einum skilldi. Ok er dioflarnir skilia hann hafa mikit traust aa þessum verso, sogdu þeir til hans: „Heyr, heimski madr! þetta hôfum ver þier kent, viliandi at þu segir þenna versum

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 505—507.* [2] *Denne Legende følger i D umiddelbart efter No. XIX nedenfor S. 1162.*

optliga." Hann verdr nu efandi, huort hann skal segia þenna versum eda eigi. Enn þuiat hann kunni eigi aa bok, spyrr hann eptir klerka, huat þessi ord merkia, ok sem hann heyrir þetta vera upphaf aa einum psalmi i psalltara, nemr hann allan þann psalm, hafandi hann sier fyrir hlif wid allri fianda freistni. Á einni nott vm vetrar tima, sem brædr voktu eptir ottusong i capitulo ok lasu aa sinar bækr, enn hann var einn i klaustrinu bidiandi til guds, heyrir hann rodd af himni suo mælandi: „Þessir godu menn, er þu ser i capitulo, ero pislarvottar guds."

A þessu sama aari sa þessi brodir Kristian, sem allt klostrid vtan ok innan væri fullt af dioflum, ok honum synduzt þeir suo margir, at þeir mundi mega fylla oll loptin milli himins ok iardar. Sem hann sa þetta, sagdi hann: „Drottinn gud minn, huersu ma þetta vera, ok huerr megi fordazt þenna haska?" Hann heyrir rodd talandi til sin: „Sa er hefir satt litillæti mun frelsazt af ollum þessum snorum." Litlu sidar kemr mikil birti af austri, ok er illgiarnir andar sia þat, huerfa þeir allir brott. Enn sem þeir helgu andar, er i þui liosi voru, nalguduzt til þess stadar, er þessir menn voru i, fylldu þeir hann med liosi solu biartara, ok i þessi birti vitrazt drottning einglanna Maria. Enn er brodirinn sa hana, sagdi hann i sinu hiarta: „Minn godi herra, huert ferr uor drottning, su er vorra vegna stendr oss at afsaka i guds augliti, fyrir hueria heimrinn er holpinn?" Hin heilaga Maria suarar honum: „Ek kom at hialpa þessum stad, er miog þarf mitt traust. Ek skal ueita fullting ok hialp þessu abotadæmi ok odrum stodum fatækra manna, þeira sem traust hafa aa mer."

XIV [1].

I Burgundia nęr þeiri borg er Gratianopolis heiter, var husbondi er aatti stiupsun, þan sem Petr het. Hann

[1] *Begyndelsen efter g[1], Slutningen efter D2. Jfr. ovenf. S. 507—514.*

geymdi buss sins stiupfǫður. Enn er hatiðardagr sællar Marie Magdalene kom, bauð husbondinn, at hans stiupsun skylldi vinna aa akri ok plęia. Þersi vngi maðr Petr hafði heyrt, sem hann var i kirkiu, at prestrinn fyrerbauð at vinna aa þersum degi veralldlikt verk, ok þo at hann segði þat sinum stiupfǫður, þa sigraði hans boð ok hǫrð orð uirðing þersar hatiðar. Hann beiter nu yxn fyrer arðr. Ok þuiat hann uar daglega męddr i vinnv, er hann i hǫrðum hug, er hann skylldi þa æigi frials vera, ok vendir sinni reiði til yxnanna, þeira sem hann hafði męðu fyrir at leiða, þo at þeir vęri með ǫllu sak-lauser ok fylldi meira erfiði enn hann, ok biðr, at guðs reiði ok hefnd komi yfer þa. Ok sem hann hafði frammi fyrer guðlegum eyrum þersa kueinan, sem honum syndiz rettlig vera, kendi þersi vesli maðr sina vnytsamlegv bęn . . . . . meðr vndarlegum skiotleika, þuiat þegar i . . . . yxnina ok arðrenn[1] . . . .

. . . .

. . . .

Petrum[2]. Liggr þetta skrimsl þar aa golfinu, ok megu þeir, sem aa taka, kenna, at þat hefir sannan mannz-likam. En suo full þefr stod af þui, at varla matti nockur þola, saa er nærr kom. Byskupinn færr til sina menn at briota þekiu herbergissins ok draga þar vt med reipi þenna fula likam, dragandi hann brott af borginni ok brenna. Skildu menn fullkomliga, at þat var likami nockurrar konu, huern er diofvllinn hafdi gripit ok i verit, til þess at freista med honum guds mannz, allt til þess er hann vard naudigr at fyrirlata hann skylldadr til med þvi helga klædi, er vigt var ok helgat med byskupligri blezan. Matti fiandinn þann likam eigi leingr bera, sidan hann var bundinn med krapti kennimann-ligrar blezanar. Þat sannadi ok þenna hlut, at i þeim

[1] *Her ender 3die Spalte g¹; fjerde Spalte er trykt ovenfor S. 509.*
[2] *Her vedtager denne Legende i D2, hvor Begyndelsen mangler.*

glugga, sem var aa þvi husi, sem þar var nærr ok einsetumadrinn var vanr at ganga nòdsynia sinna, funduzt skitnir ok funir klædaleppar, þuiat þetta skrimsl hafdi þar inn farit, ok þotti ollvm audsynt, at þessar konu likamr mundi þessum klædum hafa verit sueipadr til grafar, adr diofullinn hafdi þat tekit.

Sem þat herbergi, er Petrus var i, var bætt, fylgir hann fram sinv fyrirheiti med osigranligri hugarins stadfesti. Gengr hann nv fram aa vigvollinn, sem sa er ecki ottazt, sidan hann hefir sigrat sina ovini, ok vill hann enn vera i sama husi sem fyrr, allt til þess er hann skipti sina fyrirætlan eptir radi byskupanna Gratianopilitani, i huers byskupsdæmi hann var, ok byskups Vinariensis heilags mannz fyrir gudi ok miok merkiligs i guds kristni. Er hann, segir sa, er iarteignina dictadi, med hinum fremstum byskupum, þeim sem aa minum dogum hafa verit. Er þessi madr Petrus eigi aasakandi, þo at hann skipti sitt heit, þuiat hann hlyddi radi þessa tueggia suo dyrligra hofdingia. Þessir godu menn sav med sinni vizku ok hugleiddu milldliga, huersu faheyrdar iarteignir gud hafdi honum gert, suo ok eigi sidr, hversu marga vega ovinrinn bardizt i mot honum, ok þui ottuduzt þeir, at þessi vngi madr ok boklavsi kveiktizt nockut vpp til metnadar fyrir suo aagætar iarteignir, sem gud gerdi honum, eda fyrir suo fagran sigr, sem hann hafdi wnnit aa sinum ovin, ok hann vyrdi þadan af med nockurum hætti suikinn af diofuls aaeggian. Þui eggiudu þeir, at hann treysti eigi sin eiginlig ofl nægiazt at sigra þessa hluti, ok gefi sik helldr i valld andligs fodur einshvers abota til læringar med samvist andligra brædra, at med þeira radi ok hvggan væri hann hlifdr ok stædi þui oruggari i drottinligvm herbudum moti suo hòrdu stridi ovinarins, þui sem hànn matti eigi þola med sinvm eiginligum styrk. Byskuparnir settu hann i eitt sæmiligt klaustr, ok letu kenna honum helga reglu, gefandi hann

i valld abotanvm ok brædrvnum, at þeir hvggadi hann ok veitti honum brodurliga elskv. Lifdi hann þar allt til sins davdadags þionandi gudi med hiartaligum kærleik vndir regluhalldi.

XVIII[1].

Fra þui er vor frv sendi sancti Thomas clenodium[2].

Þann tima er Thomas Cantuariensis, er hiartaliga elskadi guds modur Mariam, var i skola i Paris, bar þat til a moti ôskudegi einn tima, sem hans kumpanar foru þa meir lausir[3] enn a audrum timum, eptir þvi sem siduenia er til skolaklerka, toludu þeir i kallzi sin a millum, at hverr þeira skylldi[4] tia odrum þat fegrsta clenodium vm morgininn, sem hans vnnazsta[5] hefdi honum gefit. Enn þui at hinn helgi Thomas atti ôngua unnuzstv vtan hina helguzstu guds modur Mariam, hverri er hann þionadi dagliga medr godfusu[6] hiarta, verandi sialfr skær iungfru bædi at[7] hugskoti ok likama, vissi hann sik mundu vera spottadan af sinum kumpanum, ef hann hefdi ekki clenodium fram at bera. Ferr hann nu til kirkiu guds modur Marie ok fellr fram litilatliga fyrir hennar alltare, at sakir þess at hann hafdi ôugua[8] unnuzstu, skylldi hon hugsa honum nockut þess hattar clenodium, sem hon villdi. Vm morgininn eptir, er allir kumpanar komv saman til bords, ok er þeir skylldu syna sin clenodia, sem þeir hofdu adr talat[9], þa berr hverr fram þa giof, [sem hafdi þegit[10]. Enn þeir taka at hlægia ok spotta Thomam, er hann hafdi ekki fram at bera. Svarar hann med einfalleik ok litilæti: „Ek a eina kæruzstu uinv, ok skal ek nu fara at taka þat clenodium er hon hefir gefit mer a þessi nott ok syna ydr.“ Hann finnr i nock-

[1] *Denne Legende meddeles her efter 233 saa langt den naar, og siden efter D. Jfr. ovenfor S. 198—203.* [2] *Oversk af D.* [3] ok leikandi *tilf. D.* [4] *tilf. D.* [5] vina *D.* [6] goduiliugu *D.* [7] i *D.* [8] adra *tilf. D.* [9] skipad *D.* [10] [er þegit hafdi *D.*

urum leyndum[1] stad sins herbergis einn budk eigi smidadan med manna hòndum helldr af gudi, huerr er trvizt af iungfrv Mariu þangat sent. Hann lykr þessum budk upp fyrir sinum kumpanum. Sia þeir, at þar er i allr byskupsskrudi med byskupsstaf, ger med undarligvm hagleik, suo litil vexti, at þau mattu uel vardueitazt i þeim sama budk. Sem þeir hugleida gerla þenna hlut, þikiazt þeir skilia, at þessa aagætu giof hefir honum gefit iungfru Maria, birtandi suo, huilika tign hann mvn fa sidar, ok heidra hann hedan af med meiri virding enn fyrr.

B[2].

Fra hinum heilaga Thomase erkibiskupi.

Sva er lesit af hinum heilagha Tomase Kantarabyrgiss erkibiskupi, at þa er hann gekk til skola i Paris, elskade hann uara fru sanctam Mariam med mykille godfyse sinnar þionostu. Uoru hans skolabròdr uanir firir oskuodìnsdag ser meirre leik ok skemtan en nokkorn annan tima at gera, samtalande millim sin, at um morgeninn eftir skillde huerr frambera ok syna sitt clenodium, er huers þeira unnasta hefde ordrum(!) sòmilighazt gefet. Nu sem heilagr Tomas atte anga adra einkannligri vnnastu en uara fru sanctam Mariam, huerre er hann þionade med mòylighum skirleika bæde i hugskote ok likama, ok firir þetta sama spottadr af sinum kumpanum, ferr hann til kirkiu heilagrar Marie firir hennar alteri godfusliga framfallande, bidiande hiartaligha sina hina kierastu vnnastu, at hon skillde uirdaz eitthuert sòmiligt katel honum at presentera. Um morghenenn eftir sem hans kumpanar komu allir samt til mòssu, bar huerr fram sitt katel, eftir þui sem huers þeira hòueskare unnasta hafde huerium gefet. Ok sua sem þeir toku at spotta Thomam, er hann hafde ekke katel þeim at syna,

[1] *Det følgende er taget af D, da 233 kun har et Par Ord tilbage i hver Linie.* [2] *Den samme Legende efter F.*

suarade heilagr Thomas medr einfolldu hugskote: „Eina hina kieraztu unnastu a ek mer, man ek af þui fara ok hegat bera þat katel, sem hon gaf mer a þessare natt.“ Sem hann for, fann hann i einum lóyniligħum stad sins klefa nokkorn luktan budk af filsbeine medr himneskum hagleik giorfan, mannligu uerke miok olikan, huern uar fru truiz þeghat borit hafa. Ok sem hann hafde upplokit þessum budk firir sinum kumpanum, saz þar i allr biskupsligr skrude ok einn fagr bagall medr dasamlighu uerke ok fasenu uouinn, medr eighe meira mykileik en budkrinn matte ual taka. Sem klerkarnir hofdu þessa luti glóggliga skodat, sogdu allir, at uar fru sancta Maria hefde þessa hina haleita giof ouordnum lutum til marks ok merkingar þessum hinum agieta unga manne gefet, uegsamande þenna heilaghan dom med sómd ok uirding sem uert uar.

XIX[1].

Er brodir for vr klaustri.

A dogum Frederici hins fyrsta keisara med þui nafni var i Einglandi einn styrkr madr þrifinn af sinum likam ok miog frægr af sinvm róskleik. Ok sem guds myskunn vitiar hans hiarta, suo at hann hugleidir, huersu marga stora hluti hann hefir mot gudi gert, stadfestir hann þat med sier at fara til Jorsala, at hann hefdi þar sitt afl til guds þionustu, ok vm þetta heit spurdi hann at einn aabota af gramunka lifnadi. Eggiar abotinn hann at taka kross heilagrar reglu þeira lifnadar, farandi svo til hinnar himnesku Jerusalem. Gerdi hann suo. Var hann langan tima miog heitr af gudligri ast. Eptir þat var hans freistad af ouinum. Villdi hann skipta vm sina fyriraetlan ok fara likamliga til Jerusalem, sem hann hafdi fyrr ætlat, enn þuiat abotinn var eigi i klaustrinu, dualdi hann i mot sinum vilia brottferdina til morgins.

Ok aa þeiri sómu nott, sem hann var i sinni sæng,

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 534–541.*

sier hann pukann sitia aa þeim bita, er var i suefnhusi brædranna i liki einnar apyniu. Hugsar hann, at þat mundi fiandinn vera, þuiat þess hattar dyr voru ecki i þvi munklifi. Diofullinn skilr nu, at hann er kendr, ok hleypr ofan aa hann ok berr hann suo fast, at blod stöck or nösum brodursins ok munni. Eptir þat huarf fiandinn brott. Sem þessi nykomni brodir kallar hatt, vakna brædrnir, ok þuiat þeir sia, at hann er miok saarr, bera þeir hann i þat hus, sem þeir brædr, er siukir wrdu, voru vanir at liggia i. Hann laa þa vitlaus þria daga i sinni sæng. Syndizt þeim hann helldr daudr enn lifandi, hafdi hann opin augun ok sa þo ecki.

Sem hann laa suo þeigiandi, vitradizt honum Benedictus ok sagdi: „Benedicite." Hann suarar: „Dominus." Brodirinn[1] spurdi: „Huerir erut þier?" Hann suarar: „Ek er brodir Benedictus, fylg mer!" Brodirinn þickizt nu fylgia honum. Þeir gengv nu upp vm haafar gradur. Aa huerri gradu satu tueir dioflar. Þeir slogu aa huerri gradu þenna nouicium. Werdr hann skiott suo modr af þeira hoggum, at hann matti varla fylgia þeim, sem hann leiddi. Hinn helgi Benedictus litr nu aptr, ok leggr sina hond yfir hofud honum styrkiandi hann. Sem þeir hofdu þessar gradur vppstigit, sa brodirinn[1] einn grænan stad miok fagran ok biartan. I þui heradi var skærr himinn ok ecki sky. Brodirinn sa eina kapellu hangandi i loptinu suo litla, at hann vndradi miok, til huers suo litil kapella mundi vera. Heilagr Benedictus talar til hans: „Vndrazt eigi verk guds, þuiat hann einn kann skynsemi at gera fyrir, huersu hann hefir gert eda til huers hann hefir giort sina skepnu." Hinn sæli Benedictus gengr inn i kapelluna ok bydr brodurnum, at hann skal standa at hurdarbaki. Hier var inni mikill fioldi huitklæddra manna sitiandi i hring. I innanverdri kapellunni sat millum þeira sialf modir myskunnarinnar

[1] brodurinn *Cd.*

skinandi sem sol milli himintungla. Heilagr Benedictus gengr til hennar ok sagdi: „Benedicite.“ Hun segir: „Dominus.“ Hann mælti: „Min frv, hier er nu sa nykomni brodir, er þier budut at hingat skylldi leida.“ Hun mælti: „Latid hann koma til min.“ Ok sem hann var leiddr fyrir vora frv, mælti hun til hans: „Willtu vera med mer i minu husi mer til þionustu, sem þu hefir heitid?“ Hann mælti: „Giarna, min fru.“ Hun mælti: „Suer mer ok heit yfir þessu alltari, at þu skalt mer þiona iafnan gerandi ok vardueitandi guds bodord.“

Sem hann hafdi suarit, mælti hin heilaga Maria vid Benedicto: „Leidit hann aptr i þann stad, sem hann var, adr þier tokut hann.“ Heilagr Benedictus lætr hann enn bida aa baki hurdinni ok mælti: „Hygg at gerla ok hallt i minni þeim hlutum, er þu ser, þuiat þeir ero þier nytsamligir.“ Heilagr Benedictus tekr munlaug gyrdandi vm sik handklædi, hann feck munlaugina worri frv. Hun þuærr fætr allra þeira, sem þar satu, enn Benedictus þurkar eptir fætr allra þeira fallandi aa kne. Enn er þav hofdu gert þessa þionustu, leidir hinn helgi Benedictus brodurinn aptr vm blomgada stadi ok skemtiliga vel ilmandi. Hann sa mikinn fiolda munka ok þeira, sem nytekit hofdu munkabunad, rennandi mot ser, sumir af þeim hofdu fagrar koronur sier aa hǒfdum, adrir baru enn eigi koronur sier aa hǒfdum, helldr sem bidandi þess tima, er gud villdi þeim þa dyrd veita. Medr þessum var einn munkr, sa er bad af hinum helga Benedicto, at hann lofadi honum at tala vid þenna brodur, sem medr honum var. Ok er hann hafdi orlofit feingit, talar hann: „Brodir Guilleme! Ek var munkr i þui klaustri, sem þu vart. Bid ek, at þu segir abota þinum ok minum suo min ord, at brodir Matheus, sa sem fyrrum war hans munkr, bidr, at hann bæti sitt lif ok halldi betr sina reglu hedan af enn hier til, veitandi brædrunum fodurliga forsio, ok seg honum þat til marks, at þann tima,

sem ek var kominn at andlati, syndizt mer sem send væri af himne ein korona. Hugda ek hana[1] mundu mer til heyra, enn hon var gefin odrum munk, þeim sem litlu adr hafdi andazt. Ek angradizt miok af þessum hlut, ofundandi goda hluti mins brodur, ok þa synd iatadi ek þeim abota med idran. Enn ek minni sialfan þig aa, at þu halldizt i þeim lifnadi, sem þu hefir iatad, ok vert litillatr ok hlydinn flyiandi veraulldina. Venzt eigi at gera þinn eiginligan vilia sem ek, ottazt iafnan gud."

Eptir þessi ord bydr heilagr Benedictus, at eingellinn Raphael leidi þenna brodur i þa stadi, sem honum skylldi syna. Þa leidir eingillinn hann i paradisum. Ok er þeir koma þar, sier brodirinn sem eina borg af gulli, hennar port var gert med vndarligri fegrd. Ok er brodirinn vndrazt þessa hluti, berr eingillinn hann inn vm portit. Þa sier hann i paradisum fögr gros ok alldin nog med dyrdligum aavexti, ok þar i satu syngiandi fuglar. Vndir einu tre var brunnr miok skærr, or huerium er runnu beckir fagrir vm þann stad midian. Ok sem munkrinn villdi huilazt ok skemta sier wid þenna brunn, leiddi eingillinn hann til annars tres, þess sem vndarliga hatt var med mikilli fegrd. Vndir þvi tre sat einn madr einkanliga fagr at sia, suo storr vexti sem risi væri. Hans klædi var med ymsum litum hinum fegrstum fra nedanverdum hans fotum allt til briostzins. Eingillinn mælti: „Þessi madr er Adam fadir allz mannkyns, huern er gud skapadi fyrstan, er hann leystr fyrir pisl guds sonar Jesu Kristz. Enn þessi hans kyrtill er þat klædi himneskrar dyrdar, sem ovin mannkyns rænti hann, eggiandi hann at briota guds bodord. Enn þetta sama klædi þiggr hann aptr fyrir god verk sinna sona ok sinna dætra, fra hinum fyrsta syni Abel allt til hins sidazta heilags mannz. Ok sem þetta klædi er algert,

[1] hun *Cd.*

mvn fullnat vera tala heilagra manna guds, ok eptir þat mvn endazt verolldin."

Eptir þat leidir eingillinn munkinn vm dockua ok myrkrafulla stadi. Hann ser suarta ok hrædiliga turna, or huerium er rôk vpp suartr reykr, ok þui hyggr munkrinn, at þessi stadr mvn vera helviti. Eingillinn mælti: „Eigi er sem þu hyggr, þessir turnar ero þeir ofnar, sem vpp leggr reyk or bruna eilifs elldz." Eptir þat saa þeir mann sitia aa brennanda stoli, fyrir honum stodu fagrar konur ok steyptu logandum kertum inn i hans munn ok nidr vm idrin, ok toku þau vt vm hans getnadarlim. Eingillinn mælti: „Þessi madr var miok eptirlatr sinum likam enn ovin sinnar saalu, hann stundadi at neyta matar ok dryckiar vmfram nodsyn ok hof, hann var sorlifismadr. Sa stoll merkir, at hann var alla sina daga mattugr ok stadfastr i sinni illzku, enn þuiat hann elskadi konur framarr enn guds bodord, þa kuoldu illgiarnir andar hann i þeira liki, brennandi hans munn ok kuid ok getnadarlim med sinum tortisum, at nu taki hann af þeim hlutum pinu, sem hann elskadi rangliga; aa iardriki elskadi hann hita lostasemi, ok þvi var hann kualdr med pinu sarligs bruna." Eptir þat saa þeir annan mann, þann sem hinir suortuztu andar flogu lifanda ok gneru hans likam med sallti steikiandi hann aa ristiarni. Eingillinn mælti: „Þessi madr var mattugr ok grimmr vid sina þionustumenn." Hier næst saa þeir einn mann sitianda aa elldlegum hesti, hans skiolldr var gloandi sem iarn nytekit or elldi eda afli. Þessi madr hellt yfir hals hestzins eina geit, enn vid hala [1] hestzins dro hann munks buning. Eingillinn mælti: „Þessi var fatækr, medan hann lifdi i verolldinni, ok lifdi vid þat, sem hann rænti adra. Hann hafdi tekit eina geit fra fatækri konu. Enn vid enda sins lifs iatadi hann sik vndir munkalifnat, eigi med sannri idran eda goduilia, helldr

[1] hals *Cd.*

at hann fordadizt suo skômm ok pinu af monnum, enn ætladi aptr at huerfa til hins fyrra lifs, ef hann mætti, ok fyrir þui syndizt hann draga fiarri sier þann klædnat sem þann hlut, er honum þotti litils verdr edr einkis. Enn geitin ok skiolldrinn voru þær kualir, er honum voru dæmdar fyrir sitt ranglæti.“ Eptir þat sia þeir annan stad, i huerium er voru klaustramenn, bædi munkar ok nunnur, hafandi ymisligan klaustramanna buning vtan nockud merki heilagligs lifnadar. Sumir synduzt hlæia vtan stilling, adrir lôstudu ok aaleitudu adra, sumir synduzt eta ok drecka med ongri stilling, adrir synduzt fremia likamliga munut. Eigi synduzt þessir hlutir sakir þess, at nockur megi þa fremia eptir daudann, helldr til þess at þeir, sem illa lifdu i sinu sialfrædi, syni likking sinna synda i sinum kuolum ser til suivirdingar. En sem dioflarnir synduzt naudga þa til þessarra hluta, hlupu þeir aa þa ok slogu þeira hofud med stongum, suo at heilinn stock vt[1] ok augun sprungu or hôfdunum, ok þetta gerdu fiandrnir optliga.

Hier næst leiddi Raphael eingill brodurinn til heluitis diups, ok þar sa hann eitt ogurligt hiol allt brennanda ok einn mann bundinn aa hiolinv. Enn sem þat velltizt, heyrdi brodirinn[2] miok ottafullr rodd suo segiandi: „Þu sier ogurligan hlut, enn þu munt enn sia þat, sem miklu er hrædiligra.“ Þetta sama hiol velltizt med skiotu falli nidr i heluitis diup, ok sem hiolit kom nidr, vard suo mikill okyrleikr ok suo ogurligr brestr, at hann hugdi, at eigi mætti meiri vera, þo at allr heimrinn ok himinninn med hefdi hrapad. Ok er þetta hiol drektizt med suo mikilli ogn i heluitis pytt, kolludu allar þær salir, er halldnar voru herteknar i daudans pislum, grimlegum roddum med ohreinum ondum, hædandi þann vesla mann, sem kualdizt i þui hioli, þeir slogu til hans ok baunnudu honum, leggiandi boluan aa boluan ofan. Þessi

[1] vm *Cd.* [2] brodurinn`*Cd.*

var hinn vesli Judas suikari vors herra Jesu Kristz. Sem þeir foru brott or þeim stad, sier brodirinn þann eingil, er styrir solinne til nytsemdar ok þionuztu mannkyninu. Hinn helgi Raphael eingill mælti vid brodurinn: „Þier heyrir at huerfa aptr til þins likama. Enn þa hluti, sem þier hafa syndir verit, skaltu ongum segia vtan abota þinum leyniliga.“

Þessi brodir, er adr hafdi legit sem daudr þria daga, lifnar nu. Ok sem þeir, er vid woru, sia hann geispa ok anduarpa med miklum grat, spurdu þeir eptir, huat hann hafdi sed. Enn sakir sins harms gleymir hann þui, sem eingillinn baud honum, ok mælti: „Ek sa heluiti ok ek sa paradisum.“ Ok er hann mælti þetta, kemr þegar hinn helgi Benedictus ok hafdi i hendi einn staf, hann slo honum i andlit þessa siuka mannz, er suo var ohlydinn bodi eingilsins. Hinn siuki brodir bra i mot hȯgginv sinni hendi, feck hann stort hȯgg aa fingrinn. Hann spyrr eftir, huer sok til er, er hann var lamdr suo hardliga. Benedictus suaradi: „Þuiat þu vart ohlydinn einglinum; ok þo at þinn likami se meiddr, þa vit fyrir vist, at þin ȯnd er skȯdut meirr, ok sakir þess at þu misgerdir med þinum ordum, skaltu ecki mega tala niu daga.“ Sem hann hefir sett honum þessa skript, huerfr hann brott. Wm þa niv daga hefir hann harda sott, ok þrutnar hans hond aakafliga. Eptir þat vard hann heill, ok segir abotanum einum saman alla þa hluti, sem hann hafdi sed. Enn þuiat abotanum var eigi bodit at þeigia yfir þessum hlutum, segir hann þessa syn til nytsemdar ollum þeim, sem hana lesa eda heyra.

XX [1].

Heilagr Bonicus byskup Aluerensis elskadi Jesum Kristum ok hans modur af ollu hiarta. Einn dag, er hann for til musteris hins helga Michaelis med morgv folki, legst hann til bænar i einni hyrning musterissins.

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 544—549.*

Enn þo at hann (væri) med miklum mannfiolda, hugsadi hann suo hiartaliga gudliga hluti, sem hann væri i einsetu. Sem heilug messa war sungin, for huerr heim til sins hus, enn hann war einn saman eptir i þeim leyndum stad, er hann hafdi sier feingit. Þeir sem kirkiunnar geymdu, leitudu vm alla kirkiuna, ef þar væri nockur madr inne, enn med guds uilia mattu þeir hann eigi finna i þeim leynistad, sem hann war, ok læsa dyrr kirkiunnar.

Hinn helgi Bonicus byskup bidr nu þui óruggari ok godfusari til guds af ollu hiarta, sem hann ma þat naduligar ok leyniligar gera fyrir monnum, steypandi fram morg tàar i guds augliti. Ok er hann hefir leingi bedizt fyrir aa þenna haatt, birtizt honum þess haattar witran, at hann þottizt heyra til himins fagrt sónghliod, þar med sier hann fagrt lios suo biart sem sol, fylgir hier gnyrr mikill, ok lukaz upp dyrr kirkiunnar. Byskup ward miok ottandi af þessi uitran. Honum synizt, sem mikill fioldi heilagra manna fylgi, i þeim flocki midium er drottning himins ok iardar hin heilaga guds modir Maria, syngia allir lof worum herra Jesu Kristo ok hans modur. Hin heilaga iungfrv sóng med fagrligu hliodi lof sinum sæta syni. Gengr þessi fagra processia svo fram vm midian korinn til alltarissins. Þa var eptir spurt af nockvrum helgum monnum, huer syngia skylldi messuna. Hin sæla Maria suarar: „Hier er Bonicus byskup, sa sem sannliga er godr ok makligr at fremia þetta embætti.“

Sem byskupinn heyrir þetta, ottazt hann miok ok færizt sem fastazt vt at murnum. Berr sa steinn, sem vndan honum geck vt i murinn, þar witni vm iafnan sidan, sier enn i dag, huersu hans hófud, herdar ok hans bak hefir inn geingit ok merkt i marmaranum aa þann haatt, sem vax merkizt aa insigli. Hann werdr nu fundinn ok framleiddr fyrir wora frv ok þa, sem henni fylgdu. Patriarchi leiddu hann til heilags alltaris ok

þionudu honum, enn helgir spamenn helldu camriam(!). Hann war skryddr einu fôgrv klædi, ok suo geck hann til alltaris. Enn sidan er hann hafdi med ollum goduilia fært gudi forn wors herra likama ok sæmiliga sagt messuna ut til enda med fulltingi þeirar somu himnesku hirdar, gengr til hans guds' modir Maria heilsandi sinum vin ok gefr honum fyrir sitt starf þann messuhôkul, sem hann sông i. Þat klædi war suo fagrt ok dyrligt, at þat ma eigi trvazt i ôdrum stad gert enn i himinriki. 'Byskupinn þackar þessa giôf lofandi gud af ollum hug, tekr hann klædit ok geymir. Hann segir þessa witran morgvm monnum ok hefir klædit til uitnisburdar. Werdr þetta kunnigt wida. Klædit er wardueitt i einne borg Aluernie, þeiri sem heitir Mons Clarus, ok enn i dag tezt þat þar folkinu aa hatidisdogum. Enn eingi madr kann skilia, huers hattar wll eda wefnadr er aa þui helga klædi var, er þat huitt sem snior ok vndarliga miukt ok lett, hefir þat hinn sætazta ilm.

Sa sem byskupdominn tok eptir Bonicum, honum olikr at lifnadi eda heilagleik, hugdi sik munu fa þuilika witran, ef hann suæfi vm nott i fyrr sagdre kirkiu hins helga Michaelis. Byskupinn for nu med mikilli diorfung treystandi sinum werdleik til kirkiunnar, ok geingr inn i herbergi hofsemdarinnar þrvtinn af rikuligri fæzlu ok þui styrka wini, sem hann hafdi drvckit yfiruettugis. Ok þuiat hann war miog windruckinn, fellr þegar aa hann þungr suefn, suo at hann waknadi eigi fyrr enn vm morgvninn, er liost war af degi, ok kennir sik þa wera heima i sinni sæng i sinu herbergi. Hann ferr nu til sinna manna iatandi fyrir þeim glæp sinnar diorfungar, bad hann fyrirgefningar af gudi med audmiuku hiarta ok fullkominni idran. I þessum hlut ma widkennazt oumrædiliga milldi wors herra Jesu Kristz ok hans modur, huersu myskunnsamliga þessi byskup, er dirfdizt at rannsaka þa hluti, sem gud lofadi honum eigi, war heill heim

sendr i sitt hus, at hann kendizt wid sinn glæp ok gerdi idran. Enn Bonicus fyrir sina godfysi ok litillæti feck himneska vitran ok war af worri frv waldr at syngia heila messu sialfri henni guds einglum med morgvm helgum monnum syniliga nærr werandi, ok gaf honum fyrir sina þionustu himneskt klædi.

XXI[1].

Af Mariumessu sidari.

Bvrdardagr hinnar helguztu guds modur iungfrv Marie var langan tima fyrst ecki halldinn i kristninni, enn suo segizt, at þat var af gudi vitrad aa þenna hatt, sem hier segir. Einsetumadr nockur heilagr i sinum lifnadi heyrdi aa hinni somu nott huert aar fagran englasong i himininn. Sem hann vndradi, at hann heyrdi þat alldri aa audrum timum, bad hann til guds, at hann syndi honum, sakir huers þa heyrdizt þessi fagri einglasongr. Guds eingill vitradizt heremitanum ok sagdi: „Eilif iungfrv, su er fæddi sialfan gud, var borin aa þessi nott, ok þo at þat se eigi vitad af monnum, hallda þo einglarnir i himinriki þa fagrliga hatid.“ Sem þessi vitran var kunnig formonnum kristninnar, skipudu þeir, at heilug kirkia skylldi hallda þenna dag hatidliga.

XXII[2].

Her segir af vorrar frv tidum.

Swo segir Petrvs, at i þui munklifi, sem heitir Petra Pertusa skamt fra munklifi heilags Uincencij, var skipad af brædrum ok halldit vm þria vetr, at eptir þær tidir, sem brædrunum var skylldugt at syngia, skylldi þeir lesa tidir vorrar frv. Einn munkr er Gazo het, ranglatr ok illz lifnadar enn miok ordigr ok margtaladr, kærdi sik fast um þat ok sagdi eigi rettliga mega leggia suo mikinn þunga aa brædrna vm þat fram, sem bodit war i þeira reglu, ok sagdi þeim vel mega nægiazt, þo at

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 549—554.* [2] *Efter D2. Jfr. ovenf. S. 211—214.*

þeir legdi engar nyiungar inn i sinn sid. Hann feck her til margar greinir ok skynsemdir at sanna sitt mal, ok med sinni þrætu feck hann þui vid komit, at brædrnir letu af at segia tidir iungfrv Marie. Þegar risu upp margir uolldugir menn ok gerdu otalligar meingerdir ok skada þui sama klaustri, var gripit godz munkanna ok ræntir þeira menn, brendir þeira bæir ok særdir ok drepnir þeira þionustumenn. Þeir senda ok fara sialfir til Saxlandz keisara, ok at þarflausu, þuiat þeir fa enga retting sinna mala. „Þa kuomu þeir til min, sagdi fyrr sagdr byskup Petrvs, kærandi fyrir mer sina vesold. Sagdi ek sakir þess þeim þetta hafa til borit, at þeir hofdu fra ser rekit modur hins sanna fridar.“ Þeira sendimenn falla þegar til iardar, segiandi sik alldri hedan af skulu uppgefa at segia lof sællar iungfrv Marie, feingu suo þegar frid ok nadir, ok helldu vel sitt heit. Morgum aarum sidar sem lidit var fra hingatburd vors herra Jesu Kristz þusund niutigir ok fim aar, skipadi Vrbanus pafi aa kennimanna þingi vid Claromontem i Gallia, at lesa skylldi tidir af iungfrv Marie ok henni skylldi syngia hatidliga huern laugardag.

XXVI[1].

Drepsott letti af i Rom ok einglar sungu Regina celi.

A attanda aari rikis Mauricij Romaborgar keisara, sem hinn helgi Gregorius Magnus sat i postoligu sæti, eyddi drepsott miog borgarlydinn. Suo syndizt sem orvar flygi af himne, þær er drapu marga menn. Þessi guds bardagi ok drepsott eyddi suo miog Romam, at morg hus woru obygd i borginni. Hinn helgi Gregorius skipar processionem vm borgina Romam medr letanijs aa hatidardag Marci ewangeliste aa paskatima at bidia til guds, at sottin letti af. Hann let bera fyrir þessi processione medr mikilli vegsemd likneski sællar guds modur iungfrv Marie, þa sem enn er i Roma, hueria er segizt at hinn

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 224—225.*

helgi Lucas gudspiallamadr, er var læknir ok pentur, hafi gert sem likazt eptir aasionu þeirar sȯmu iungfrv, þa er hon lifdi aa iardriki. Ok sem pafinn geck processionem medr fyrr sagdre skript, leid af su mikla þoka, sem i loptinu var ok medr sinum wondum þef drap folkit allt, ok skiptizt, þar sem likneskit war borit, sem hon flydi vndan þvi megandi eigi þola þess nærveru. Eptir þat ward þegar biart loptit ok skært lios. Þa heyrdizt i loptinu yfir skriptinni eingla raddir syngiandi med fȯgru hliodi þessi ord: „Regina celi, letare, alleluia, quia quem meruisti portare, alleluia, resurrexit, sicut dixit, alleluia!“ Hinn helgi Gregorius lagdi til þessi ord: „Ora pro nobis dominum, alleluia!“ Hann sa þa standa yfir kastala Crescencij eingil drottins; þerrandi þat bloduga suerd, sem hann hafdi sier i hendi, ok dro þat i sina vmgerd. Hinn helgi Gregorius skildi þa, at fyrr sȯgd drepsott mundi af letta. Þa vard ok suo. Sakir þessa er sa sami turn kalladr sidan Eingils kastali.

XXVII [1].

(Fra pentur i Flandr).

Sa var einn pentur i Flandr miok frægr af sinum hagleik, er af ollu hiarta elskadi guds modur Mariam. Huern tima suo sem bar til, at hann pentadi pukann, lagdi hann allan hug aa med þeiri list, sem hann kunni, at gera hann sem liotligastan. A einni nott vitrazt honum fiandinn spyriandi eptir med aakafligri reidi, hui hann reitti hann suo, iafnan skrifandi hann suo liotligan, at allir, þeir er sia, hlæi at honum fyrirsmaandi þui meirr. Penturinn segir: „Þat gerir ek vel, þuiat þu ert iafnan vpphaf allra þeira illra hluta, sem ek hefir gert, ok þu freistar min optliga med vondum ok liotum hugrenningum, sitiandi vm med þeim at bleyta styrkleik ok stadfesti mins hugar.“ Fiandinn ognadi honum sinni reidi minnandi aa, at hann leti af þessi meingerd. Penturinn

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 555—566.*

lagdi hedan af enn framar allan hug aa at penta hann sem liotligazt honum til nidranar.

Þat bar til einn dag, at penturinn gerdi likneskiu guds modur Marie i einni stuku i kirkiu nockurri, ok suo framt sem list hans meistaradoms vanzt til, pentadi hann skriptina, sem vera atti, med ollum hinum fegrstum hlutum sem fridazta ok sæmiligsta kunni hann. Enn eptir þui sem sagdi til ormsins, at konan mundi vndir fotum troda ok lemia hans fætr ok hofud, skrifadi hann pukann vndir fotum likneskiunnar med dǒckvm color liotan ok suartan, sem berr þeim, sem er elskari liotleikans ok hofdingi myrkranna. Sem fiandinn ser þetta, hygst hann med sinum grimleik skulu ombuna penturinvm. Hann bidr af gudi orlof til at gera honum nockut til meins. Nu sem penturinn skrifadi þetta skrimsl, ok hiallrinn var studdr med sterkum stodum ok þar stodu vid stigar, þa kom sem einu huirfiluindr ok slo nidr til iardar þann hiall, er penturinn stod aa. Hann ottazt miok, er hann kennir þetta, ok vendir sinu hiarta ok þar med hendinni til likneskiu vorrar frv. Þa gerdizt vndarligr hlutr: likneskit tok sinni hendi i hans hond ok hellt honum, suo at hann skadadi ecki, þar til er at honum kuomv þeir menn, er honum hialpudu. Allir þeir er vid voru, lofudu gud ok hans modur, enn lostudu ok fyrirsmaadu diofulinn med miklu spotti ok hlatri, siaandi nu huersu hans slægd vard at ǒngu.

XXIX[1].

Nockur husfru gofug at ætt, su sem mikla godfysi hafdi til guds modur Marie, atti ser eina kapellu, þa sem sialf hon hafdi gera latid vid sitt hus ok hafdi þar til ser heimonlighan prest, þuiat hon villdi huern dagh hlyda messo af uorre fru. Þat bar til a nockurum tima,

[1] *Begyndelsen af denne Legende der mangler i D2, er tagen af h, som dog paa flere Steder er ulæselig, det øvrige af D2. Jfr. ovenfor S. 207—211.*

sem kom hatid guds modur Marie, a huerri hon offradi . . . . sakir nockurrar naudsyniar . . . . messo þar þann dagh, er sua lesit, at hon gaf allt þat sem hon matti fatækum monnum, ok æigi sidr klædi sin enn annat, til heidrs guds modur Marie. Ok þuiat hon hafdi gefuit þann dagh sina skickiu, matti hon æigi fara þann dagh til kirkiu. Ok sem hon harmar miok, at hon ma eigi heyra messu þann dagh, gengr hon i sina kapellu ok fellr fram fyrir alltari vorrar fru.

Nu fellr skiott a hana vmegin, ok þickiz hon vera i einne vndarligri fagri ok storre kirkiu. Hon sier mikinn fiolda meyia farandi i kirkiuna. Hin fegrsta iungfru berandi koronv a hofdi ser geck fyrir þeim. Sem allar meyiarnar satu eptir sinne skipan, kom i kirkiuna . . . . þeir ok nidr huerr eptir . . . . bar fram fiolda logandi kerta, ok feck fyrst kerti þeiri iungfru, sem fyrir odrum geck, ok þar medr ollum meyiunum, ok þar nest hinum ungum monnum ollum. Sidan kom hon til þessar fru ok feck henni kertit. Hon tok giarna vid þi.

Þa sa hon, at fram gengu vm korinn midian fyrst tueir, þeir sem baru kerti, þar næst subdiakn ok diakn, ok sidarst prestrinn. Þeir voru allir skryddir sem til messu. Hon þottiz vita, at tveir englar barv kertin, enn Laurencius ok Vincencius voru subdiakn ok diakn, enn sialfr Jesus Kristr var prestrinn. Sem þeir hofdu sagt confessionem, ganga .ii. hinir fegrstu af vngra manna flockinum fram i korinn[1] ok hofu upp fagrliga med hafum song officium Suscepimus deus, sem til heyrdi hatidinne, enn þeir sem i chornum voru, toku at syngia med þeim, þa er lesit var gudspiall ok sogd Credo. Medan song offertorium, geck drottning meyianna fyrst til alltaris at offra sinv kerti, ok þar næst offrvdu iungfrvrnar ok adrir, þeir sem i korinum voru, sin kerti

[1] *Her begynder D2.*

kennimanninum, sem sidr er til, fallandi aa kne. Enn sem prestrinn beid, at fyrr sogd frv offradi sitt kerti, ok hon villdi eigi til ganga, sendir drottning meyianna til hennar mann ok segir, at hun gerir ohæverskliga, er hun lætr þvilikan kennimann þurfa at bida suo lengi. Hun segir, at prestrinn ma fyrir þui segia vt messuna ok bida eigi, at hon mun eigi offra honum sinu kerti, sem henni var feingit. Drottningin sendir enn annan tima til hennar hid sama eyrindi, enn hun suarar sem fyrr, at þat kerti, sem henni var feingit, vill hun ongum fa, helldr vill hon sialf hallda aa þui med goduilia ser til gledi. Drottningin baud honum þridia sinni, at hann skylldi bidia husfrv fyrr sagda, at hun offradi kertinu, enn ef hun villdi þat eigi, skylldi hann taka þat med afli or hennar hondum. Sa er sendr var, kom til konunnar ok bad hana offra kertinu. Enn er hun neitadi, sagdi hann ser bodit at taka þat sama kerti med valldi. Hann tekr nu til kertissins ok vill fa þat med afli af henni. Hun helldr, sem fastazt matti hun, ok verr sik menniliga. Sem þau hafa suo leingi vid aazt, ok huort dregr kertid til sin, sem orkar, brestr sundr i tuo hluti kertid, ok hefir hann þa halft, enn konan halft ser i hendi. I þui sem kertid brotnar, huerfr hun aptr til sialfrar sin ok vaknar þar fyrir alltarinu, sem hun hafdi nidr lagst. Hafdi hun þa i hendi ser þann hluta kertissins, er hun hafdi afbrotid. Hun vndrazt þetta miok ok þackadi sælli guds modur Marie þessa vitran, ok suo at hun villdi eigi lata hana missa at heyra messu aa þuilikan sinn hatidardag. Frvin vardveitir nu vandliga kertid sem hina dyrligstu helga doma. Segir suo, at allir, sem aa toku þessu kerti, wrdu þegar heilir, huat krankleika sem þeir hofdu, til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur Marie.

XXXI[1].

Kona gaf fianda barn sitt.

Einn gofvgr madr ok audigr atti mikils hattar kono. þeira hendr veittv iafnan nogliga olmvsv fatækvm monnvm. Ok sem þav hofdv getid morg born, ok þav vorv fullkomin at alldri, þa hetv þav gvdi ok hallda þadan af hreinlifvi. En avfvndsamr ovinr þoldi eigi þeira godlifnat, ok tendrar hann upp girnd karllmanzins til lostasemi vid sina hvsfrv, so at þav, sem sakir heilags kærleiks ok skirlifvis hofdv skilz sin aa millvm, fravmdv nv þann hlvt, sem þav skylldv eigi, aa drottinligri upprisvnott. Þessi madr [tendradizst medr elldi lostasemi til sinnar konv, mintizst hinnar fyrri fegrdar hennar[2]. Konan ottazst miok ok asakar hann medr morgvm fögrvm ordvm, ok telr vm fyrir honvm, at hann se vminnigr[3] sinna fyrri godra verka. Ok er hvn ser, at ekki fær aa mot stadit, mællti hvn: „Sa getnadr, er aa þessari nott verdr ockar aa millum, se hann böluadr ok dioflinvm gefinn." Þav gatv aa þeire nott son, ok er þat barn var fædt, var þat vndarliga fritt. Þessi sveinn, er lystiligr var at sia, [ox dagvoxstvm[4], hann var ok einkannliga næmr aa allt, þat er honum var kent, ok miok var hann lofadr sakir sinnar tungv. Hans fadir geymdi eigi at, hversv hann hafdi þenna son getit, enn hans modir vissi, hvat er hvn hafdi talat.

Enn er þessi sveinn var tolf vetra gamall, var hann miok elskaðr af föðvr ok modvr. Nv vitrazst hans moðvr sa slægi hoggormr[5], er hvn hafdi þenna svein miok skiotliga gefit, ok mællti: „Vertv bvin at lvka mer aa þridia aari[6] þat, sem þv hefir mer iatat." Af þessvm ordvm gret hvn dagliga af[7] miklvm trega hiartans, minn-

[1] *Efter Fragm. i, saa langt det naar, derpaa efter D. Jfr. ovenf. S. 325—331, 566—571.* [2] [tendradr med elldi lostasemi for til sinnar konu minnandizt hennar fyrri fegrdar *D.* [3] minnigr *D.* [4] [af sinni fegrd wox dagliga *D.* [5] ovinr *D.* [6] hedan *tilf. D.* [7] med *D.*

andizst aa þat vesla heit[1], ok gerir ymissa hlvti ser i hvg. Þessi vngi madr vndrazst, er[2] lydrinn fagnar af hans þrifnadi, enn ein saman hans modir grætr iafnan hvern[3] tima, er hun ser hann. Hann spyrr hana opt eptir þessum hlut, ok duelr hun leingi at segia. Vm sidir sem hann spyrr, segir hun sig hafa i hans getnadi gefit hann dioflinum. Þa flyrr þessi ungi madr brott vm nott fyrirlatandi alla þa hluti, sem fadir hans atti. Leitar hann nu miog angradr af þessu raads af morgum vitrum monnum, at þeir gefi honum nytsamligt rad i suo miklum haska. Ok sem hann hafdi farit um morg lond ok herud finnandi eigi þat, sem hann leitadi, kemr hann i Romam, ok þadan ferr hann med brefum pafans til byskups Jorsalaborgar mæddr af longum weg. Ok er hann heyrir þenna hlut af honum, fellir hann taar, ok allir þeir sem med honum woru, samharmandi vesold þessa unga mannz. Byskupinn safnar nu saman hinum beztum monnum i sinu byskupsdæmi, þeim sem hann matti, ok leitar af þeim rads, huersu likazt mun at hialpa þessum unga manni.

Einn heilagr madr war i einsetu skamt fra Jorsalaborg miok heimoligr þeim sama byskupi, hann flydi syn veralldarinnar fyrirlatandi likamligar krasir. Hann fæddizt dagliga vidr einglanna vidtal ok hafdi allan sinn hug ok astundan i himinriki. Helgir einglar færdu honum þa hluti, sem hann þurfti at hafa til guds þionustu ok heilags messusongs. Honum war ok aa midium degi sent til fædzlu af himni braud sniofi huitara. Sem byskup hugsar eptir gerla, huersu hann mætti hellzt hialpa þessum sueini, stadfesti hann med ser, sem gudlig vitran baud, at senda sueininn þessum einsetumanni treystandi, at hann mun mega hialpa honum med sinum bænum. Kallar hann sueininn til sin ok sendir med honum til þessa helga mannz þa hluti, er vitni baru vm, at bysk-

[1] fyrirheit *D.* [2] at *D.* [3] *Her ender i.*

upinn bidr hann hialpa þessum sueini, huern er hans modir hafdi gefit dioflinum.

Sueinninn ferr nu einn samt aa veginn. For fyrir honum guds eingill færandi þeim goda gamla manni tuau braud, þar sem hann var vanr adr at færa honum eitt. Guds madr, skiliandi at einnhuerr madr mundi eptir guds vilia þar skiott koma at eta med honum, gerdi þackir drottni allra hluta. Ok sem þessi ungi madr kom, tekr hann wid honum vndrandi miog hans fegrd ok ordfæri. En sidan hann hafdi yfir lesit þau bref, er byskupinn hafdi honum sent, mælti hann til hins unga mannz: „Geym at, brodir, ok tru milldi almattigs guds ok fulltingi hans modur. Hefir heilug iungfrv Maria valld yfir ollum illgiornum aundum megandi vppluka lasa heluitis ok þess inztu port. Bidium hana med ollu kostgæfi, at hun hialpi þier."

A degi drottinligrar upprisu, þa er uti war sa timi, sem settr war til at gripa sueininn, færdi guds madr, sem hann war vanr, hina hialpsamliguztu forn holldz ok blods vors lausnara Jesu Kristz med tarum ok widrkomning hiartans til frelsis sueininum, eptir huerium er diofullinn beid at þarflausu. Enn þenna unga mann, er miok war ottandi, skipar hann milli sin ok alltarisins. Fiandinn greip sueininn litlu adr enn sagdizt i messunni Pax domini, ok for med hann til heluitis. Kennimadrinn skilr nu, at þessi ungi madr er brott gripinn af ouinum, ok harmar miok treystandi þa, at hin helgazta mærr allra meyia mundi hialpa þessum vnga manni. Hin millda iungfrv Maria duelr eigi hialpina, helldr frelsar hun likam ok ond sueinsins or hinu nedra heluiti ok skipar hann aptr i þann stad, sem hann var or tekinn, fyrir bæn guds modur. Ok sem hann segir Pax uobiscum, suarar hinn ungi madr: Et cum spiritu tuo. Sidan kennimadrinn hafdi gefit honum wors herra likam, segir hann þat, sem hann vissi, huersu hann hafdi frelstr werit. Hann sagdi,

at morg þushundrvt voru eptir i heluiti, þadan sem guds modir tok hann. Eptir þat tekr hann heimferdarleyfi ok blezan af guds manni ok ferr gladr til Jorsalaborgar byskups, ok eptir þat kemr hann at hugga fodur sinn ok modur.

Worumzt, brædr, at gefa dioflinum, þeim er iafnan sitr vm wora ond, færi aa oss at suikia med nockurum ordum eda verkum, þeim er oss ero skadsamlig, enn veitum med goduilia lof ok þackir, allt þat er wer megum, modur wors herra Jesu Kristz, þeiri sem buin er iafnan oss at hialpa til lofs vorum herra Jesu Kristo.

XXXII [1].

De salutationibus.

I nockuru suartmunkaklaustri var sa brodir, sem miok goduiliugr var gudi ok hans modur Marie, þessi munkr geymdi kiallara brædranna. Hann var optliga vanr at falla fram fyrir hennar alltari eptir tidir at bidia, at su dyrliga iungfrv wirdizt honum at syna, aa huern hatt hann mætti suo bidia til hennar, at henni likadi bezt, ok hann feingi þar fyrir aflausn sinna synda. A nockurum friadegi eptir completorium, sem sungin war hennar antiphona, ok hann war aa bæn sinni eptir vana, witrazt honum heilug iungfrv Maria. Hennar aasiona war skinandi med suo mikilli birti, ok klædin woru suo huit, at ei ma mannlig tunga segia. Hun talar þessum ordum til brodurins: „Ek em modir myskunnar, ek kom at veita þier þat, sem þu hefir optliga bedit med godfysi. Huerr sem dagliga vill bidia til min aa þann hatt, sem mer likar bezt, skal hann fyrst falla aa kne ok segia suo: Saluto te, sancta Maria, Aue Maria. Eptir þat skal hann segia bæn Precor te, domina mea, regina mundi. Eptir þat skaltu segia mer til dyrdar med miklum goduilia Aue Maria tiu sinnum, sidan skaltu lesa minn eiginligan salm Magnificat, huern er ek dictadi,

[1] *Begyndelsen efter D, Slutningen efter a². Jfr. ovenfor S. 230—243, 243—249, 572—577.*

þa er ek gat minn son Jesum Kristum. Sem þu hefir salminn ut sagt med Gloria patri, les þar eptir antiphonam Missus est Gabriel, þar næst wers Angelus domini nunciauit Marie ok collectam Deus qui de beate Marie. Sem þu fellr aa kne annan tima, skaltu enn lesa Saluto te, sancta Maria, seg þar næst .x. sinnum eingiliga heilsan Aue Maria, eptir þat salminn Ad dominum dum med Gloria patri ok antiphona Genuit puerpera regem, ok uersum Post partum, orationem Deus qui salutis. Seg þa þridia tima med knefalli Saluto te ok þar med .x. sinnum eingiliga heilsan Aue Maria, eptir þat salminn Retribue, antiphonam Videntes stellam m., vers Omnes de Saba ueni., collecta Deus qui per unigenitum tuum. Seg, sem þu fellr fiorda sinni aa kne, Saluto te, ok þar med .x. sinnum Aue Maria, ok salminn In conuertendo ok antiphona Regina celi, vers Digna est me, collecta Protege, domine, famulos tuos. Fimta sinni skaltu falla aa kne ok segia enn Saluto te, .x. sinnum Aue Maria. Les þar næst salminn Ad te leuaui, antiph. Assumpta ert Maria in celum, ok þar med þessi fim vers af minum fim fognudum Gaude uirgo mater Cristi ok vers Exaltata est s. d. g. med oracione Deus qui beatam uirginem. Seg sidan þetta Wirgo sancta suscipe, ok þar næst Fidelium anime. Ok huerr sem þessar heilsanir segir dagliga mer til heidrs, sagdi wor frv, skal hann utan ef vita, at ek skal eigi wera hans ominnig, ok aa hans efstum dogum skal ek honum hialpa med minni nauistu. Hugleid, segir hun, i fyrstu heilsan med ollu hiarta, huersu framarliga min ond war tignud, þa er ek kendi med gipt heilags anda mik hafa guds son i minum innyflum med oskauddu skirlifi mins likama, sem birtizt i þeim salmi, sem ek dictadi, ok sakir þess skaltu einkanliga elska litillæti, þuiat þat er grunduollr allra dygda. Med annarri heilsan skaltu hugleida, huersu glod ek mundi wera, þa er ek sa einglana fagnandi ok syngiandi Gloria in excelsis, þa er ek hafdi milli minna handa gud ok

mann, þann sem ek gat med nyium hætti werandi modir ok skærr iungfrv, fæddi hann med minni eiginligri miolk, ok sakir þess skaltu i mina minning hafa skæra samuizku til guds, skæra til þins naungs kristins mannz. I þridiu heilsan skaltu gerla hugleida, med huersu miklu litillæti ok stadfesti þrir austruegskonungar stiornuboka(r)menn heidrudu minn kæra son synandi med sinum giofum, at þeir undirstodu hans guddom einn i þrenningu, ok eigi gafu þeir upp sina fyriræltan sakir ouinattu Herodis, þo at hann uilldi þa drepa, eigi sakir þa mikla mædu, sem þeir þoldu aa suo miklum ok erfidum [1]vegh fyrr enn þeir fundu mik ok minn son. Giór þv ok sva, at þv þolir helldr dauda fyrir guds nafni, en þu gefuir medr nockuru moti vpp þa tru ok þionostu, sem þv ert skylldr at veita þinum herra minum syni, er þik leysti med sinu blodi. I fiordu heilsan skalltu hugleida huersv saara pinu minn einka son þoldi i sinum dauda, ok huat mikinn harm ek þoldi, þaa er saarleikr hans pinv geck sva vm mitt hiarta, sem þat væri sverdi i gegnum lagt. Enn til þess at avoxtr mins sæta fagnadar se med þer, skalltv at geyma, huilik gledi mer mundi verda i hans vpprisv, er mer var sva sęt sem miolk ok huggadi mik eptir þann [beiska ok afeingna[2] vindryck, er ek tok medr honum i piningum, af hurerium er brudgumi heilagrar kristni segir in canticis: Ek drack mitt vin med minni miolk. Enn til þess at þu sampiniz med mer i þinu hiarta, skalltu deyda med þer [kueikiur holldligra girnda[3] vekiandi vpp godvilia[4], at þv deydir syndina i likamanum[5], enn lifuir gudi i ondinni, ok fyrir iattningh ok fullkomna yfuirbot syndanna megir þv lvttakari verda medr mer sættleiks ok fagnadar drottinligrar vpprisu. I fimtu heilsan heyrir þer at hvgsa þann ovmrędiliga fagnat, sem ek feck, er ek var vppnumin yfuir alla englachora

[1] *Her begynder* a^9. [2] [harm ok beiska *D*. [3] [*saal. D;* keykiur i þinv hiarta *a*. [4] hiartans *tilf. D*. [5] þinum likam *D*.

i himinriki ok ek heyrdi þau fagnadarfullu ord af minum syni: Min kęrazta, kom af Libano, kom, ok skalltv krunaz. Ok sem þv hugleidir guds vpprisu, skalltu minnaz, hversv gud þinn mun þik vppreisa a vpprisudeginum til eilifs lifs, at þu sier alla þina daga i Jherusalem þa goda luti, sem gud hefuir fyrir buit þeim, er hann elska. Nu, minn kęrazti son, vardueit þessor bodord ok skrifua þau i þinu hiarta sua sem a bok, ok man ek gefua þer þa iord, sem flytr med miolk ok hunangh."

Sem var frv hafdi þetta sagt, hvarf hon brott, en hann geck i svefnhvs brædranna, sidan hann hafdi þackat gudi ok hans modur þessa vitran. Vm morguninn, sem allir brædr voru komnir a [kapitula eptir prim, segir hann þessa vitran abotanum ok allri conventunni. Ok er brædrnir hofdu endat[1] kapitulum eptir skipan ok vana, gengu þeir processionem i korinn[2] þackandi himinrikiss drottningh þessa vitran, ok sungu Salue regina. Eptir þat hof cantor vpp i chorinum[3] Salue sancta parens. Voru allir brædr vid þaa messv ok sungu hatidliga til heidrs vorri frv. Fyrr sagdr kiallaramadr[4] vardueitti vandliga þessi bodord himinrikiss drottningar alla sina lifs daga. Enn til aukningar hennar heidrs bar þat til med guds vilia, at abotinn sendi hann brott af klaustrino at skipa til vm þa luti, sem munklifuinv heyrdu, at[5] flytia heim kost til munkanna. A þeim veg, sem la vid hina næsto borg, voru illvirkiar fimtigir [at tolv[6], ok ręntu þa menn, sem foru þann vegh. Kristz þionostumadr vissi þetta æigi ok ferr sina leid til fyrr sagdrar borgar, sem hann hefuir tekit af abotanum blezan. Hann less nv fyrst sinar tidir, ok eptir þat less[7] hann þessar heilsanir vorrar frv, vitandi æigi, at þvilikr haski vęri a þeim vegh. Þessir synir Belial raufararnir sofnvduz

[1] [*mgl. D.* [2] sem brodirinn hafdi sagt þeim þessa vitran *tilf. D.* [3] officium *tilf. D.* [4] *saal. D;* kialladr madr *a.* [5] ok *D.* [6] [ok tokn *D.* [7] segir *D.*

saman i einn stad mot drottni ok mot hans þionostumanni, bendandi vpp sina[1] boga miok grimliga, at þeir skyti leyniliga[2] a þann, sem saklaus var. Huat gerdi at þi þessi rettlati madr? Hann bað hina millduztu guds modur, sem hann sa illvirkiana, at hon sneri þeim til Kriz ok þeir legdi nidr sin vapn. Sem raufararnir hofdu fangat hann, leiddu þeir hann medr ser. Þaa vitradiz þeim hin helga iungfru Maria. Syndiz þeim, sem ein vndarligr fogr mær sæti i sodlinum fyrir munkinum ok læsi af hans munni huitar rosur[3] ok raudar i fadm ser, enn tok[4] hueria hina tiundu rosu gerandi[5] honum þar af siappel[6], setiandi þat a hans hofud. Eptir þat kysti hun[7] hann. Fyrr sagdir illvirkiar verda miok ottafullir af þersi syn ok logdv nidr sin vapn, spyriandi munkinn med taarum, huer sv vęna iungfru væri, er þeim syndiz sua ogvrligh sem hermanna fylking, „ok af hennar birti verdum ver allir, sogdu þeir, sua ottandi, at vęr vitum æigi vort rad. Hefuir hon tekit af þinum munni rosas, ok af huerri hinni tiundu hefuir hon gert þer siappel[6], sua at nu hefir hon [gert fim siappel a þitt hofut[8], ok minz vidr þik hvern tima.“ Munkrinn skilr, at þessor syn er eigi af odrv enn gudligri vitran, ok segir alla þa syn, sem honum tediz fyrir alltarinv, sem hann var heima i sinv klaustri. Sem þeir heyra þat, falla þeir til fota honum med miklum grat, bidiandi hann liknar ok sogdu: „Sakir þess at himinrikiss drottning virdiz oss at vitraz, vilium ver verda hedan af hennar þionostumenn ok nita verolldinni ok hennar girndum, lifuandi rettliga ok milldliga i þessari verolld, ok fylgia þer til heilags klaustralifnadar.“ Þeir fylgia honum nv allir til klaustrsins, gangandi berum fotum, ok eggiar huerr annan, at þeir leggi allan hug a at faa aptr þat lif, sem þęir hofdu

[1] *saal. D;* sin *a.* [2] skyndiliga *D.* [3] rosir *D.* [4] iafnan *tilf. D.* [5] ok gerdi *D.* [6] sapel *D.* [7] *tilf. D.* [8] [fim sapel sett þier aa hofud *D.*

tynt sakir sinna synda. Sem abotinn heyrir þessar iarteinir, lofar hann gud, ok sem hann hefuir þar til rad ok samþycki af brædrunum, tekr hann þessa menn i brędralagh vndir munkabuning. Lifdu þeir þar alla sina daga vel ok lofsamliga. A þeim degi sem fyrr sagdr brodir var at kominn andlati, sem hann var adr leingi krankr, vitraz honum himinrikiss drottning guds modir Maria ok sagdi sua til hans blidliga: „Þu minn kæri, er mitt lof hefuir iafnliga sagt mer til heidrs, kom ok fagna medr mer i himneskum fagnadi." Sem hon hefuir sua sagt, ok hinn siuki brodir las þessor ord: In manus tuas, domine! commendo, þat þydiz sua: Drottinn! ek fel þer a hendi mina ond, þa andaz hann. Ok for saalin, sem truiz, medr henne milldliga i holl himnakonungs vars herra Jesu Kristz, honum se lof ok dyrd vm allar alldir verallda. Amen.

XXXIV [1].

Riddari selldi hustrv sina.

Riddari nockur mattugr ok audigr eyddi ollu sinv gozi med oskynsamligum frialsleika, ward hann suo fatækr, at sa, er adr war wanr at veita stora hluti, tok nu at þurfa þiggia hina smærstu hluti. Hann atti hina skiluisuztu husfrv, þa sem einkanliga var godfus heilagri Marie. Enn sem nockur hatidardagr mundi nalgazt, aa huerium fyrr sagdr riddari var vanr at gefa margar giafir, ok nu hefir hann ecki til, þat sem hann megi gefa, þa ferr hann sakir sinnar suivirdingar ok kinnroda brott fra odrum monnum i nockurn leyndan stad, þann sem hann mætti fyrir odrum monnum leyna sinn harm, til þess af lidi hatidin. Gret hann þar sitt hamingiuleysi ok fordadizt skomm af monnum. Hann sier, huar einum hesti miok ogurligum er ridit, enn sa, er aa honum sitr, er þo miklu ogurligri. Þessi madr fer til hans ok spyrr eptir, huer sok til er hans hrygdar. Enn hann segir

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 282—291, 291—297, 577—578.*

allt þat, sem honum hafdi til borit. Sa, er aa hestinum sat, mælti: „Ef þu vill vm nockura hluti sma mer hlyda, skaltu fa meire mękt ok nægra rikdom enn fyrr.“ Riddarinn heitr hofdingia myrkranna at gera giarna, huat er hann bydr, ef hann fullgerir þat, sem hann heitr. Fiandinn sagdi: „Far nu i hus þitt ok leita i þeim stad, sem ek segir þier, muntu þar finna suo morg pund gullz ok suo morg pund silfrs, ok suo marga dyrliga steina, sem ek aa kued. Enn hier i mot skaltu mer þat gera, at aa þann dag, er ek nefni, skaltu leida hingat i þenna stad þina husfrv til min.“

Med þessu fyrirheiti ferr riddarinn heim i sitt herbergi ok leitar i þeim stad, sem honum hafdi sagt verit, ok finnr allt þat, sem honum var heitid. Med þessum peningvm kaupir hann storar hallir, gefr sem hann var adr vanr, ok leysir aptr iardir sinar. Enn er þessi dagr kemr, sem aakuedinn var, kallar hann husfrv sina til sin ok mælti: „Wid skulum stiga aa hesta, þuiat vid eigum langan veg at fara.“ Hun ottazt miok ok skelfr vid þessi ord, ok þorir þo eigi at mæla i mot bodi sins bonda, ok gefr sik med hiarta godu i valld sællar Marie ok fylgir sinum bonda. Enn er þar hofdu leingi farit, ok þau fundu eina kirkiu aa veginum, steig hun af hestinum ok geck inn i kirkiuna, enn bondinn beid vti. Ok er hun felr med ollum hug sitt rad Mariv aa hendi, sofnar hun skiotliga. Hin dyrligazta mær stigr ofan af alltarinv, lik at vexti, bvningi ok aasionu þessi konu, ok ferr vt af kirkiunni, stigr hun þegar vpp aa hestinn. Enn hin konan er eptir i kirkiunni.

Riddarinn hyggr þessa vera sina konu, ok fara þau suo fram veginn. Enn er hann kom fram i þann stad, sem aakuedinn var, kom med miklum gny myrkra hofdingi, skundandi miok til þess stadar. Enn sem hann nalgadizt, remiadi hann þegar ok skalf allr af otta, þorandi eigi nær at koma. Hann sagdi til riddarans: „Þu

hinn otrvazti allra manna! Hui hefir þu suo hædiliga mik suikit ok gert mer þvilika hluti i mot suo storum velgerningum? Ek bad þik leida hingat þina husfrv, enn nv hefir þu hingat fært modur drottins. Ok þuiat þin kona gerdi mer margar meingerdir, villdi ek hafa hefnt aa henni, enn þu leiddir til min Mariam, at hun pini mik ok reki i heluiti." Riddarinn ottazt miok, er hann heyrir þessi ord, ok matti ecki tala fyrir otta vndrandi þenna hlut. Sæl Maria sagdi: „Heyr, hinn vondi! sakir huers dirfdizt þu at vilia suikia mina godviliuga þionustukonu? Eigi skaltu pinvlaus fyrir þetta vera. Dæmi ek þier þa hefnd, at þu skalt fara nidr til heluitis ok vera alldri suo diarfr hedan i fra, at þu gerir mein nockurum þeim, sem kalla til min med goduilia." Diofullinn huarf i brott med mikilli ylan.

Riddarinn steig af hestinum ok fell til fota vorri frv. Hun aasakar hann miok ok bidr, at hann huerfi aptr til sinnar husfrv, er sefr i kirkiunni, ok hann skal oll þau audæfi, er diofullinn feck honum, brvtt lata. Sem hann kemr til kirkiunnar, finnr hann sina hvsfrv sofandi, ok vekr hana ok segir henni þa hluti, sem vor frv hafdi þeim veitt. Enn er þav komv heim, gefa þav i brott oll þessi diofulsins audæfi. Gefr guds modir þeim miklu meira rikdom, ok ero þau iafnan sidan stadfost i guds ok hennar þionustv.

XXXIX[1].

Vor frv gaf munkum korn ok gull.

I Jorsalaborg var þat munklifi vorrar frv, i hueriu margir brædr þionaudu gudi. Ok aa nockurum tima bar þat til, at þraut mat i klaustrinu, suo at brædrnir atu ecki vm þria daga. Þeir kuomu þa allir samt til abotans ok kærdu sik, bidiandi, at hann gæfi þeim fædzlu eda gæfi þeim orlof at fara i þa stadi, sem þeir mætti hialpa sinu lifi, „ella munu wer, sogdu þeir, brott fara vtan

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 595—599.*

þitt orlof, at eigi deyim ver af hungri.“ Hann suarar þeim: „Bidium, brædr minir, til guds, þuiat þat ma eigi verda, at skorti hueiti i hennar klaustri, þeirar iungfrv er af sinum kuidi fæddi lifs braud heiminum, er adr var tyndr.“ Þeir voktu alla þa nott ok bidia til guds ok hans modur Mariam. Enn sem morginn kom, fundu þeir allar sinar kornhlodur fullar med hueiti, suo at varla matti vpp koma hurdunum. Hofdu brædr þa noga fædzlu ok þockudu gudi.

Eptir morg aar bar enn hinn sama hlut til i fyrr sogdu klaustri, at brædrnir hofdu ecki at eta. Þeir kolludu enn allir til abotans, at hann gæfi þeim mat. Hann segir: „Vokum enn ok bidium til guds, at hann virdizt at senda oss fædzlu.“ Þeir vaka alla nottina i kirkiu ok bidia til guds. Sem þeir fǫru at sofa eptir ottusong, ok kirkian var læst ok geymdir lyklarnir, kom eingill guds ok lagdi aa alltarit utalliga mikit gull. Sem abotinn sa þat vm morgininn, vndradizt hann miok ok las saman gullit þackandi gudi. Hann kaupir med þessu gulli brædrunum ok þui folki, sem honum heyrdi til, atvinnu, suo at þeir hofdu allir yfrit ok lofudu gud ok vora frv. Er eigi vndarligt, at su sama drottning heilug iungfrv Maria gaf sinum þionustumonnum fædzlu utan starf ok erfidi, er sinn son, þann sem bædi er gud ok madr, gat utan karlmannz sambland verandi æfinliga skær iungfrv.

XL.[1]

(Jarteign af likneski vorrar frv).

I þann tima sem missætti var milli þeira virdvligs herra Philippum Frackakonungs ok Henreks Englakonungs, bar þat til, at fyrr nefndr Frackakonungr sat vm kastala Rudolfi i Nordmandi, at i þvi munkaklaustri, sem er vid kastalann ok Dolis heitir, vti fyrir kirkiunni, er helgut er guds modur Marie, satu tueir rotarelli, brebanciones, ribballdi, þeir sem hertugi Rikardr son Henreks

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 252—254.*

Englakonungs hafdi leigt til strids mot Frackakonungi, ok dufludu med tenningnm. Enn ef þeim fell illa, toku þeir at lasta med suivirdligvm ordvm sialfan gud ok hans modur Mariam ok hans helga menn. Fyrir kirkiudyrunum vti stendr likneskia heilagrar Marie aa einum pilara skorin med stein, hafandi ser i fadmi sinn helgazta son. Sem nockur fatæk kona kom til kirkiunnar ok fell aa kne dyrkandi likneskiuna, hlogu þeir at ok brigsludu henni hædandi ok lastandi skriptina, ok annar þeira, sa er harmadi sik illa missa þeira peninga, sem hann hafdi rangliga fengit, kastar med reidi grioti til likneskiunnar. Kom einn steinninn aa handlegg likneskiu sueinsins Jesv, þann er hann hellt vpp svo sem blezandi. Hondin med handleggnum brotnadi ok fell nidr aa iordina. Or þeim brotum fell suo mikit blod, sem hond væri hoggvin af manni. Sa steinn, er var vndir nidri, var adr slettr, enn þegar þetta dyrdliga blod (kom) nidr, gerdizt hann holr fyrir huerium dropa, suo at þat rann huergi brott. Vid þetta var mikill fioldi folks. Þegar i þeim stad do sa, er kastat hafdi steininvm. Enn er hans kumpan villdi hefia hann vpp sem veitandi honum nockura hialp, var hann þegar gripinn af diofli ok vard odr, enn vm morgininn eptir do hann illum dauda.

Næsta dag eptir, sem lydrinn kom saman at sia þessa vndarliga syn ok þat blod, sem af steininum hafdi runnit, þa tedi gud eptir þetta fagrliga iarteign enn vndarligri. Sialf likneskia guds modur Marie tok, suo at allir saa vpp aa, med sinni hendi sin klædi aa briostinu, er skorin voru med stein, ok reif af ser, suo at bert var eptir briostid, synandi suo, huersu mikill harmr henni var su meingerd, er hennar sæti son þoldi. Suo var gert med stein sem eitt nisti fyrir halsinum, sleit hun þat i sundr, suo allt var bert ofan vm briostin. Suo synizt ok, sem likneskia vors herra, er sat i hennar kniam, halladizt aafram, suo at hun væri komin at falli. Menn toku þetta

dyrdliga blod ok vardueittu vandliga med hinum aagætuztum helgum domvm, fengu margir siukir menn þar af heilsu af ymisligum sottum.

Þessi iarteign gerdizt, sem lidit var fra holldgan guds sonar .m.c. aara .lxxx. ok siav aar. Var annar af fyrr nefndum konungum vid þetta klôstr Dolis. enn annarr skamt i brott med her sinum. Ok ek, er iarteignina skrifadi, saa þetta sama blod minvm augum ok suo likneskiuna, er ber var vm briostid, ok huersu klædit var af rifit. Þeir sem saa hana, adr en þessi iarteign gerdizt, segia, at hvn var raud ok vel litkut, en nu er hun bleik ok suo sem blodlaus.

Johannes son Englakonungs hinn yngri, sa er kalladr var sine terra, bad ser gefa þann bloduga handlegg, sem af brotnadi likneskiunni, ok hafdi med ser sem hinn dyrligsta helgan dom. Let hann gera yfir sæmiliga kirkiu ok vardueitti fyrr sagdan handlegg med hendinni i alltarinu med odrum helgum domum til lofs vorum herra Jesv Kristo. Sa aumi rotarellus, er fyrr var fra sagt, kom þar, sem lydrinn var saman kominn, næsta dag eptir, er þeir gerdu þenna glæp, ok deyrr þar hormuligum dauda kualdr af diofli, suo at allir saa vpp aa. Munkarnir baru fyrr sagda skript inn i kirkiuna lofandi gud. Þar fa blindir menn syn, halltir gongv, ok þar verda allzkyns iarteignir til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur Marie.

XLIV [1].

Elldr brendi eigi likneski vorrar frv.

I fialli, þvi er Tumba heitir i sionum, er kirkia hins helga Michaelis engils. I þeim stad er mikill fioldi munka, er þar þiona gudi. Þat bar til einn tima, at med leyndum guds domi slo ellding kirkiuna ok brendi hana alla. Þar var likneskia guds modur Marie giorr med tre, yfir hofdinu likneskiunni var einn silkidukr.

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 128 (No. 37), 259—260, 603—604.*

Sem elldrinn kom til þess stadar, er skriptin stod i, brendi hann allt vmkringis, enn sialfa likneskiuna tok ecki, sem hann ottadizt at koma henni nærr, suo at eigi brann þat silkitialld, sem var yfir likneskiunni. ọk eigi doknadi sialft ạf reyk edr hita. Eitt flabellvm gert med pafugla fiodrum, er studdizt vid likneskit, brann ok eigi. Gerdi gud þessa iarteign at syna vidrkuæmiligt vera, at eigi mætti elldrinn granda likneskiu þeirar, sem med hiarta ok likam hellt heilagt skirlifi med odrum dygdum, suo at engi hiti lostasemi matti tendrazt med henni. Suo hlifdi guds modir, sẹm þier heyrdut, sinni likneskiu i elldinum, synandi med þui, at hon ma audvelldliga med guds myskunn frelsa fra heluitis elldi þa, sem henni þiona.

XLVI[1].

Af klerk er song Gaude dei genitrix.

Sa war klerkr i nockurum stad, er miok godviliugr war til guds þionustu ǫk hans modur. Milli annara sinna godra werka, fyrir hver hann girntizt at lika sælli gvds modur Marie, tok hann i sidvana at lesa optliga henni til lofs medr godfusu hiarta þessa antiphonam Gaude dei genitrix virgo inmaculata, þat er suo at skilia i woru mali: Fagna þu, guds modir flecklaus iungfrv, fagna þu, er fògnud fekt af ordum eingilsins, fagna þu, er gatz birti eilifs lios, fagna, modir, fagna, heilug iungfrv guds modir, þu ein ert modir ospillt af karlmanne, þik lofar oll skepna, er fæddir hit sanna lios, wer bidium, at þu bidir fyrir oss at eilifu. I þessari antiphonu er sælli guds modur bodadr fim sinnvm fagnadr af guds kristni, þviat sverd hins sarazta harms geck i gegnum hennar ònd, þa er hennar eingetinn son vor herra Jesus Kristr þoldi aa hinum helga krossi til hialpar ollu mannkyne fim[2] saar aa sinvm eiginligum likam, at fyrir þau sǫmu saar þvægi hann af lòstu allz heims, er framdir woru med

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 73—74, 260—263.* [2] sin *Cd.*

fim witum mannlegs likama. Þuiat fyrir þav blezudu saar woru fordum worum herra dictud af hinum helga anda fim wers i enda sins sidarsta psalms, i huerium oss er bodit ellifu sinnvm at lofa drottin, at fyrir þat sama lof weitizt oss likn fyrir afbrigd gudligs logmals.

Þann tima er fyrr sagdr klerkr feck þa sott, er hann leiddi til dauda, tok hann miok at angrazt ok skialfa af otta, sem hann hugleiddi vm sina won til guds. Honum witrazt þa hin helgazta iungfrv Maria ok segir til hans blidliga: „Sakir hvers pinazt þu medr suo miklum otta ok hræzlu, er suo opt hefir bodat mer fǫgnud? Ottazt eigi, þuiat þu skallt eingi hardinde þola, helldr skalltu hedan af wera hluttakari med mer þess fagnadar, er þu bodadir mer optliga.“ Sem klerkrinn heyrir þetta, hyggr hann sig aptr hafa feingit sina heilsu, ok er hann gerdizt miok gladr af witraninne ok willdi vpp standa, for hans ǒnd vt af likamanvm til fagnadar paradisi, huar er hann mvn glediazt vm eilifar alldir, sem heilug guds modir het honum. Af þessum hlut ma hugleida, hversu nytsamligt er at wegsama þa, er ollvm hialpar, þeim er henni þiona.

B[1].

Einn prestr lagdi þat i uanda sinn at syngia huernn morgin fyrir likneski sællar Marie antiphonam þessa: Gaude dei genitrix, virgo inmaculata etc. Sia antifona berr þuilikan skilning, sem her segir: Fagnadu, guds getara, vfleckut mær æ uerandi, fagnadu, er fagnat tokt af englinum, fagnadu, er gaz birti eilifs lioss, fagnadu, modir, fagnadu, heilug mær guds getara, vbrigdulig modir, þik lofar aull skepna, modir liossins, ver bidium, attu bidir fyrir oss. Þessari framferd heldr hann, meþan hann lifir. Sidan tekr hann sott miok harda, huer at sva þreyngir at hans lifi, at miok er hann at bana kominn. Hann tekr miok at hrædazst dauda sinn, þui at hann uissi sik i morgum lutum miok brotlighan.

[1] *Den samme Legende efter St*[2].

Enn litlv fyrir andlaat hans þa kemr til hans hialp ok huggun harmþrunginna, þat er at skilia haaleit guds modir Maria, med mikilli dyrd. Hun spyr prestinn, huart hann kennir hana nockut. Hann suarar: „Hui man ek kenna?“ sagdi hann. Hun suarar: „Vndrar ek, hui þu kennir mik eigi, þuiat þu hefir huernn dag seet mik. Þat þickir mer ok und(a)rlict, attu ert hryggr, þuiat huernn dag hefir þu mer bodat sætliga mina fagnadi. Nu vil ek, minn kærasti, attu fagnir med mer, þuiat ek hefir þer fyrir buit eilifann fagnat. Minnumz ek þess, att þu hefir huernn dag litillaatliga gengit fram fyrir mitt likneski, þui kemr ek nu aa moti þer aa þinum liflaatzdegi.“ Þa uard hann fullr af miclum fagnadi ok sagdi þeim monnum, er hia honum voru, þenna fyrirburd, ok for med þui brott af heiminum, at hann lofadi gud ok hans blezada modr Mariam. Ok vard dyrligr ilmr i hans andlaati. Aumbunadi heilug Maria prestinum sua þessa sina þenustu ok bodan sinna fagnada, at hun haleitliga dyrkut huggadi hann fyrst af stundligri hrygdinne, enn ladadi hann sidan til eilifra fagnada ok vþrotnande gledi i himinrikis dyrd.

L [1].

Vor frv hialpadi monnvm ok skipi er sock i vatn.

A dogvm Frederici keisara hins fyrsta, þess sem tok rikit, þa er lidit var fra hingatburd vors herra Jesv Kristz .m.c.l ok .iij. aar, teduzt iarteignir guds modur Marie de Rothemador, þær er hier ero skrifadar. Einn ungr madr borgarmadr Lugduni Gallie, brodir at kirkiu guds modur Marie i Rothemador, for aa skipi hlódnu med vin vm aana Rodanum. Þa gerdizt stormr mikill ok bylgia aa aanni, ok fyllir skipit, suo at þat er nær sockit. Hinn vngi madr ser nu mikinn haska fyrir hendi, þuiat i þessum stormi ok bylgium feck eigi hialpat skipinu med nockurri mannligri list eda styrkleik, ok þui sneri

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 268—270.*

hann sinu trausti til guds modur Mariam, bidiandi at hun hialpi honum. Þa fell bylgian yfir skipit gerandi mikinn brest. Sóck i þui skipit nidr til grvnz ok rak suo langt i kafinu med grvnni, sem kasta matti i fiorum kóstum af blidu. Enn med milldi hinnar myskunnsómuztu drottningar fleyttizt vpp skipit med ollum farminum, suo at ecki skadadi mennina, er aa voru, eigi steyptizt nidr vinit, ok onguir hlutir spilltuzt, þeir er þar voru aa, ok eigi synduzt þeir votir. At profa sanna vera þessa iarteign, syndi fyrr sagdr vngr madr ok sa annarr madr, sem med honum var i þessum lifshaska, sin klædi ok yfirhafnir, voru þau suo þurr, at engi merki matti sia, at þau hefdi i vatni verit. Foru þeir, sem þeir hofdu heitid, til kirkiu guds modur i Rothemador. Lofudu allir himinrikis drottningu iungfrv Mariam.

LI, LII [1].

Riddari trvdi eigi iarteignvm.

Þann tima sem strid var millum konungs Arregonensium ok hertugans af Tholosa, villdi sa prestr, sem Raimvndus het, flytia hueiti vm sio, at brædr in Monte Pessulans mætti lifa vid. Sem hann hafdi ut latid or hofninni, kemr sky aa himininn ok þar med vindr mikill. Gerdizt stormr ok bylgia aa sionum, suo at þeim þotti ser einkis lifs von, er aa skipinu voru, þviat siofarins bylgiur gengv yfir þa, suo at skipit kafdi. Þeir badu nu allir halldandi hondum til himins, kallandi med grat, at siofar stiarnan frv sancta Maria de Rothemador veitti þeim hialp med sinni myskunn, ok i þessu sóck nidr skipit vndan þeira fotum i sioinn til grvnnz, enn sialfir þeir stodu i midium sionum, suo at huerr hellt odrum. Þa reiddi suo i bylgiunum vm stund, halldandi saman sinvm munni ok nósum, at eigi felli þar i vatnit, þuiat þeir voru þa socknir, suo at ecki stod vpp vtan varla hofudit. Hin helgazta iungfrv Maria, su er i ollum hlutum

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 270—272, 623—624.*

er dyrdarfull ok loflig, leidir skipit nedan af grvnni ok lætr þat koma nedan vndir fætr þeim fullt med sio, leidandi þat vtan rodr eda stiorn nockurs mannz til hafnar, suo at logn ok kyrra var aa sionum allt vm skipit. Enn adr þeir kæmi at hofninni, toku þeir suo at stirdna af kulda, at þeir mattu sik huergi hræra. Þeir badu þa enn til guds modur, at hun gæfi þeim hita. Hun heyrdi þa þegar þeira bæn, þuiat med elldi hins helga anda wrdu þeir allir vtan ok innan heitir ok styrkir framar enn af likamligum elldi. Kuomv þeir suo heilir til landz þackandi gudi ok hans modur Marie.

Riddari nockur af þeim stad, er Pectagoricensis heitir, for pilagrimsferd til Jorsalalandz at vitia grafar drottins ok annarra stada heilagra manna. Sem hann for aptr, kom hann til kirkiu heilagrar guds modur Marie de Rothemador, er skamt var fra hans veg, ok er hann sa þar suo morg teikn ok likneskiur med vax, at hann hafdi eigi suo margar iarteignir sed i Valle Josaphat i þeiri kirkiu, sem hvn var vppnumin til himna, ok eigi i nockurum odrum kirkium, suo margar sem hann hafdi sed fagrar ok sæmiligar guds modur helgadar, ok þui mistruir hann þessa hluti vera þangat flutta af vtlendvm monnum ok pilagrimvm, helldr segir hann, at sialfir þeir heima at kirkiunni hafa þa þangat fært med prett, at þeir fengi þui meiri peninga. Ok sem hann kemr heim, leitar hann med þessi skynsemi at gera fals þa hluti, sem sannir voru, ok allir menn sogdu ok vissu vm þær iarteignir, sem guds modir gerdi i þessi sinni kirkiu. Sakir þessa bar þat til, vondum monnum til hefndar enn godum monnum til heidrs, at allir limir fyrr sagds riddara bognudu, suo at hann vard kryppill. Hann kennizt þa vid sialfan sik, sem hann hafdi meirr enn tuo manadi verit pindr med þessum krankleika, ok idrazt fullkomliga sinnar otrv, at hann hafdi fyrirsmaad fyrr sagda kirkiu guds modur Marie, ok bidr ser myskunnar iatandi opinberliga, at

kirkia himinrikis drottningar de Rothemador er af henni prydd ok tignud med allzkyns dygdum ok iarteignvm. I þessarri iatning ok goduilia styrkizt hann, ok losna knutar hans, suo at hans limir verda suo rettir, sem fyrr voru þeir, ok ris hann vpp styrkr ok heill, lofandi hina milldôztu guds modur iungfru Mariam.

LIII[1].

Kona fæddi barn vm nafla.

Ein kona af ætt Gothorum gat barn ok for med .xxx. manada. Var hun dagliga krônk ok matti eigi fæda. Hun var einberni fodur sins ok modur, var hann brodir at kirkiu guds modur (i) Rothemador, enn hans husfrv var systir. Þau mædduzt miok sakir harms ok gretu sina e(i)nka dottur, sem hun væri daud. Ok ef huer sem ein kona verdr nærr at komin dauda, þo at hon fædi barn aa þeim tima, sem natturligt er, þa ma ætla, huersu mikla pinu ok angr þessi kona mundi þola i suo longum krankleika. Fadir hennar ok modir badu iafnliga til hinnar millduztu guds modur Mariam, at hon myskunnadi þeira dottur, ok hetu til hennar kirkiu i Rothemador, vitandi at goduiliug bæn ferr auduelldliga i gegnum himnana. Gud ok hans modir heyrdu bæn þeira. Nafli hinnar siuku konu opnadizt, ok þar vm fædir hun mot natturu son aa þann haatt, at barnit er þar vt dregit, skorit i stycki, þuiat þat var longu adr dautt ok rotid. Feck konan heilsu sina þackandi gudi ok hans modur Marie.

LIV[2].

Vor frv gaf lif manni er myrtr var.

Sv kona er Gerberta het var i þeim stad, er heitir Curia Bertolldi, med fimm sonum sinum. Hennar hinn yngsti son bar aa hofdi ser braud i einni kôrf til solu þann tima, sem eplit ok þess kyns aavoxtr var fullgerr

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 279—280, 625—626.* [2] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 626—629.*

enn korn var eigi skorit. Einn madr hans kunningi kom aa mot honum langt brott fra bænvm i midium ôkrunum, enn þuiat hann var vafdr i morgvm illgerdum ok lôstum, hugsar hann at suikia þenna vnga mann, hverium hann hafdi adr verit heimoligr, vill hann taka þat (er) hann ferr med, ok talar fyst til hans bl̈idliga, bidiandi hann lia ser þann knif, er hann bar vid sitt bellti. Enn sem hann varazt ecki, fellir hann hann til iardar ok skerr med þeim sama knifi aa halsinn, suo (at) ecki hellt hofdinu, eptir þui sem sialfr hann geck vid sidan, vtan skinnit aa bak. Hinn vngi madr hugsar i sinu hiarta i þessi kuôl ok sinum dauda til hinnar helgvztv meyiar allra meyia sællar Marie i Rothemador, þo at hann mætti hana eigi nefna med sinum munni. Sem þessi mordingi huarf brott med sinu herfangi, ok hinn velltizt vitlaus i sinu blodi ok daudr, kom hin volldugazta drottning Maria skinandi med himneskri birti ok allri fegrd til þess dauda mannz. Þat hofud, sem af var hoggvit halsinum, tekr hun med sinni signodu hendi ok setr þat miukliga aptr i sinn fyrra stad med modurligum kærleik, stodvandi alla blodraas. Fyrr sogdr vngr madr lifnar nv ok liggr i þeim sama stad, þar til er hann var fundinn af þeim, sem foru þann veg. Er hann borinn med miklum harmi ok grat sinna vina ok frænda heim til herbergis. Sa vmhuerfis halsinn saarit, enn sem þar var um bundit, vard hann aa litilli stundu heill. Enn til vitnisburdar vm þessa iarteign var hans rôst iafnan nockud haas, ok ôrr stor voru aa barkanum ok halsinum allan tima, medan hann lifdi. Illgiarn andi, huerium er sa vondi manndrapari hefir þionat, er skiott gallt lifit med ond ok likam, leiddi hann skiott aptr i þorpit. Hann vakti alla nottina med odrum sorlifismonnum ok tefldi, stundandi ecki annat enn eptirlifi likamsins. Modur hins saara mannz var vitrad af gudi, huerr gert hafdi þenna glæp at særa son hennar, ok suo hvar hann

var þa. Enn sem hun segir þat sonum sinum, hyggia þeir vera vitleysu ok draumora. Þeir stodu þo vpp ok foru þangat, sem hun visadi þeim. Þeir fundu þenna glæpamann ok fögnudu færandi hann konungi. Konungrinn let hann vpp festa, sem hann hafdi profad sok hans. Hinn vngi madr þackar vorri frv, er honum hafdi lif gefit, ok ferr til hennar kirkiu (i) Rothemador ok synir þar orr sinna saara segiandi ollum þenna atburd.

LVI[1].

Vargar rifu folk.

Sèm lidit var fra holldgan guds sonar m.c.lx. ok sex aar, lagdi gud þungan bardaga aa mennina i þeim stad, er Ruthenensis heitir, sinu folki til hirtingar. Gerduzt vargar suo grimmir, at þeir gengu inn i herbergi manna ok slitu smabörn af briostum sinna mædra ok rifu þau i sundr. Ein kona var af borginni Trevere, er Stephana het, hverrar brodir var suo hormuliga drepinn, at sem hans modir villdi forda honum halldandi i hans hond, rifu vargarnir hann allan i sundr, suo at ecki var eptir vtan hondin, su er modirin hellt. Fyrr nefnd kona Stephana geck inn i einn grasgard at lesa saman öx aa næsta dag fyrir uppnumningardag guds modur Marie. Þa var sky aa himninvm ok þoka mikil. Hun ser tuo varga hlaupandi at ser med suo miklum gny, sem ridandi menn væri. Annar vargrinn gripr hana þegar vm barkann, enn annar vm kuidinn i klædin, særandi hana vida med morgum ok hættligum saarum. Þeir drogu hana til skogar eigi hinn beinazta veg vt af bænum, þann sem hundar voru optliga vanir at ellta þa, helldr kostudu þeir henni ut vm tuo mura ok þria staurgarda sem einum saud. Skogrinn var nærr halfa milu brott fra kastalanum. Sem fyrr sogd kona er nærr at komin dauda, bydr hun þessum grimmvm dyrum med krapti hins helga anda fyrir milldi iungfrv Marie, at þeir skylldi þadan af eigi særa hennar

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 621, 635.*

likama, fyrirbiodandi þeim i þui sama nafni at gera ser nockut mein þadan af. Þeir lata þegar af at slita hennar likam, sitiandi yfir þeiri somu konu saarri ok nærr liflausri, suo at eigi skylldi þau dyr, sem til kæmi, granda henni.

Nu er rakit farit vm morgininn eptir med sporhundum, ok finzt hun i þeim sama stad, sem hun hafdi legit naliga ber vti undir kulda nætrinnar, ok er hun flutt heim i þorpit. Hun var suo oll saar ok hennar likami sundr rifinn, at varla matti nockura mannz liking aa henni sia. Af saarum hennar likama fellu madkar ok vogr med mikilli fylu, suo at ollum þotti hrædiligt at sia hana, ok eigi sidr hennar frændum. Ok er skamt leid, raku þeir hana brott eigi sidr enn adrir omyskvnsamliga. Hun matti eigi hræra tunguna, suo at nockut ord mætti skilia, enn sa matr ok dryckr, sem i var latinn hennar munn, for vt vm hennar saar, sem voru aa barkanvm ok briostinu, suo at litid eina rann nidr i hennar lif. Sinarnar dro saman, enn allir hennar limir voru saarir, suo at knein lagv vppi vid briostid, ok þau saar, er mikit kiot var or rifit ok þar la saman, mattu eigi groa eda fa skinn. Hennar frændr logdu hana i sleda ok fluttu vm nott til hins næsta bæiar. Ok sem hun fanz þar liggiandi fyrir dyrum, hugdu allir, at skrimsl nockut væri, ok at hun dueldizt eigi leingr med þeim, bundu þeir hana aa bak asna sem einn stock, ok letu flytia langt i brott. Asninn geck nidr fyrir eitt fiall, suo at hun for miok fram aa, ok er hann retti nidr hofudit at drecka af þeim beck miok stridum, er fell i dalnum, fell konan ofan i vatnit, þuiat hun var eigi fastliga bundin.

Heilug Maria villdi eigi, at su, sem henni treysti, drucknadi, ok hialpadi henni vtan af vatninu setiandi hana aa þurt land. Nockur mikils hattar riddari, hvers hiarta gudlig elska tendradi til myskunnar, hann let færa hana i eina kornhlǫdu. Liggr hun ein samt, þuiat hun

matti ecki vera hia odrum monnum sakir þess vonda þefs ok sinna ogurligu saara, er hryggiligt matti þickia at sia enn skadsamligt at kenna. Fyrr sagdr riddari let geyma hennar ok bȯd sinum þionustumonnum at mykia hennar saar med vino ok oleo ok þeim læknidom, sem henni matti hellzt hialpa. Hun styrktizt nockut ok litt af þeiri lækning ok heilsamligri fædzlu, er hann let henni bua, ok hefir iafnan ser i hug, þo at hun mætti eigi tala, guds modur Mariam, væntandi at hun mundi fyrir hennar myskunn fa heilsu, ok bidr med þeim teiknum ok vidrleitan ordanna, sem hun matti, at hun væri flutt til kirkiu heilagrar Marie de Rothemador. Sem menn skildu þat, hialpa margir dugandi menn til at lata fæora hana i fyrr sagdan stad. Hun var oll suo krept, er hun kom þar, at hun matti eigi upp sia ok ecki tala, enn likaminn allr fullr med saarum. Enn sem hun hafdi verit þar fa daga bidiandi til guds ok hans modur med vidrkomning hiartans, heyrdi modir myskunnar hennar grat ok gerdi hana suo heila, sem hun hefdi alldri fyrir þess hattar meidzlum vordit. For hun heim alheil lofandi gud ok hans modur Mariam.

LVII[1].

Vor frv hialpadi manni.

Þrim vetrum sidar braut landskialpti nidr sakir synda mannanna margar borgir, kirkiur ok kastala ok hus fyrir austan hafit ok aa fyrirheitziordinni. Jordin lavkst vpp ok svalg otalligar þusundir folks, enn murar ok turnar huldu dauda menn, med þui at þeir fellu aa þa. Milli annarra manna, þeira er suo skiotan dauda fengu, var einn madr, er Hermannus het, ættadr i Vienna enn fæddr vpp i Antiochia. Ok er hann var i þeim kastala, er liggr vid patriarchastol Antiochia ok Tursarium heitir, i kirkiu hins helga Petrs postola, sa hann elldingar ok heyrdi reidarþrumur storar. Jordin opnadizt ok suelgdi af

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 273—274.*

þui folki, sem var i kirkiunni, meirr enn hundrat ok fioratigu manna lifandi. Ok sem fyrr sagdr Hermannus seig nidr i iordina med odrum, suo at ecki stod vpp af honum nema hofudit, kallar hann til fulltings aa hina milldoztu guds modur Mariam i Rothemador bidiandi hana hialpa ser. Hann finnr þegar sina bæn vera heyrda, þuiat þar sem þeir er sucku i iordina ok saa visan sinn dauda, remiudu alla vega vmkring hann fallandi nidr i iordina, suo at eingi matti þeim hialpa, þa kom hann, þo at hann væri þrongdr af iordinni, suo at hun var naliga saman lukt yfir hans hofdi, med fulltingi himinrikis drottningar vpp or iordinni, ok komst aa brott lifandi ok heill. Þessi hrædiligi atburdr gerdizt aa pislardag guds postola Petri ok Pauli aa settu tid dags.

LX[1].

Konu atti at brenna, er drap mag sinn.

I þui þorpi er Cluniacus[2] heitir i byskupsdæmi Lauduniensis byskups nærr tuær milur brott fra borginni, var einn husbondi ok husfru hans, er Theoberta[3] het. Þau hofdu gipt dottur sina einum vngum manni vænum ok þrifnum af sinum likam, þau elskudu hann bædi sakir sinnar dottur, ok þo enn framar husfrvin, veittu hun honum allt eptirlæti, sem hann væri hennar son, ok þionadi honum sialf alla hluti. Diofulig slægd snyrr optliga til vinstra vegar þat, sem gert er med godum vilia ok aastundan, vard hier ok[4] suo, þuiat margir illgiarnir[5] menn toku at hafa vonda[6] grvnsemd aa þessi konu, segiandi at þa þionustu, sem hon veitir sinum magi, gerdi hun eigi sakir sinnar dottur, helldr at hun villdi snua hans aast brott fra henni til sin ok villdi sialf hafa hann ser [til mannz[7]. Hun heyrir nu þetta dagliga kuittad ok fleiri ok fleiri þetta tala, ok harmar þat miok i sinu

1 *Efter D2, sammenlignet med Fragm. i³. Jfr. ovenfor S. 277—279.*
2 *saal. i³;* Chiniacus *D.* 3 Theodora *i.* 4 *saal. i;* af *D.* 5 vondir *i.*
6 illa *i.* 7 [at manni *i.*

hiarta, þolandi þui verr þetta brigsli, sem hun vissi sik fullkomit saklausa, ok þat sem hun gerdi sakir dygdar, var nu af alþydunni snarat henni til suiuirdingar. Angrazt hun miok suo af þessu, at hennar hiarta vendir þeiri elsku, sem hun hafdi ted hinum vnga manni, i hatr, ok villdi eigi sia hann fyrir sinum augum, at eigi feingi hun suo illt ord ok ofrægd af honum, ef þau væri bædi samt. Ok eigi þickir henni [ser nægiazt[1], þo at hun lati hann brott fra ser, helldr vill hun drepa hann. Hun kaupir at tueimr sueinum ok heitr at gefa þeim huorum þeira tuttugu skillinga, ef þeir dræpi hann aa þann haatt, sem hun gerdi raad fyrir.

A nockurum degi sem hennar bondi er brott farinn at heimta eitthuat af sinum skulldunautum, þat sem hun beiddizt, sendir hun ok aa brott dottur sina ok færr henni þat til eyrindis, sem henni likadi. Hon sendir þa þessa fyrr sagda sueina, er hon hafdi leigt ok fædt vm stund, aa laun inn i sinn kiallara ok læsir sidan. Eptir þat kallar hon sinn mag, [bidiandi at hann sæki[2] vin i kiallarann, þat sem menn skulu drecka vm daginn. Hann tekr ser þat keralld, sem vinit skylldi i renna, ok lykr upp kiallaranum. Enn fyrr enn hann hafdi rent vinit, taka fyrr sagdir sueinar hann ok kyrkia til heliar.[3], sidan bera þav hans likam i þa sæng, sem hann var vanr at sofa i, ok breida yfir klædi, sem han sofi. Litlu sidar kom husbondinn heim ok hans dottir, ok sem þau skylldu fara til bordz, talar husfrvin til dottur sinnar: „Far til, dottir min, ok vek bonda þinn, at hann komi til matar med oss. Lagdizt hann fyrir litlu nidr i sina sæng.“ Hun kemr til sængrinnar ok nefnir hann aa nafn ok bidr hann vaka, þuiat hun hugdi, at hann suæfi. Hun gengr nu til ok vill vekia hann. Sem hann skipazt ecki vid hennar aakall, finnr hun þa, at hann er daudr, ok kallar haatt med grati. Folkit kemr nu til ok harmar miok

[1] [þat nægia *i.* [2] [ok bidr hann sækia *i.* [3] bana *i.*

hans dauda, ok einkanliga grætr mest þessi kona, er honum red dauda. Er hann grafinn med mikilli hrygd.

Fyrr sogd kona Theoberta idrazt þessa liota manndraps ok iatar sinn glæp fyrir einum presti. Eptir langan tima sem prestrinn ok hun verda missaatt sin i milli ok þau þræta med reidi, brigslar prestrinn henni i augu vpp sogdum glæp fyrir morgum monnum. Sem frændr þessa vnga mannz, er drepinn var, heyra þetta, fara þeir til Hibertum, er þa var vicedominus i borginni. kærandi þetta fyrir honum. Hann ferr til fyrr sagds bæiar Cluniacum ok lætr gripa þessa konu ok leida fyrir sik. Sem hann spyrr hana eptir þessum hlut, dylr hun ecki ok segir, huersu hun hefir manninn drepit. Hun er nu flutt til borgarinnar, at þar dæmizt, huern dauda hon skal fa. Ok sem hun kemr þar, er þat dæmt, at hana skal brenna kuika. Hun er leidd adr, eptir þui sem hun bad, til kirkiu guds modur Marie. Jatar hun þar sina sekt opinberliga fyrir ollum monnum, ok sidan fell hun til iardar bidiandi til guds litillatliga af ollu hiarta, ok fal sik vndir verdleika ok bænir himinrikis drottningar.

Hun er nu leidd til þess stadar, sem hun skal lata sitt lif. Hun er bundin, ok hladit ollum megin vpp i hia henni med smaam vidum ok reyr, sidan er lagdr i elldr. Sem þessi tre ero brunnin, ok glædrnar ero vordnar at osku, stendr konan vpp i midiu heil[1], enn bôndin ero brvnnin af henni. Frændr þess mannz, er hun hafdi drepit, kenna þetta eigi guds krapti, helldr segia þeir, at elldrinn var oflitill [ok saa smai vidr brann of skiott[2]. Kynda[3] þeir nu annat baal med storum vidum[4] miklu stærra enn hitt var. Hier med lemia þeir hana med spiotsköptum, suo at þeir hugdu, at hun skylldi af þui falla. Mætti henni nægst hafa til dauda einn samt reykrinn, vtan guds milldi hefdi hialpat henni. Sem oll þessi tre voru brunnin, stod hun enn vpp, suo at hana

[1] *tilf. i.* [2] *[mgl. i.* [3] Gera *i.* [4] vidi *i.*

skadadi ecki þessi bruni. Gerdi gud þessa iarteign til dyrdar sins nafns ok til heidrs sinni modur. Þessi fyrr sogd kona geck suo brott or elldinum, ok eigi at eins var oskaddr ok heill hennar likamr, helldr ok var obrunnin klædi ok haar. Allr lydr fylgir henni med miklum fagnadi til kirkiu guds modur Marie, at hun þackadi þar vorri frv sina velgerninga. Eptir þat var hun leidd heim i herbergi. Var hun miok saar af þeim storum hȯggum, er hun feck af spiotskoptunum. Ok sem menn leitudu at lækna hana þar af, veitti gud henni eilifa heilsu[1] innan farra[2] daga, þuiat at eptir þria daga lidna andadizt hun af þessi verolld[3] eptir guds vilia, ok gaf orugg sik i valld þeiri ok sina ond, sem henni hafdi hialpat ok leyst fra ollum haska, ok su sama dyrdliga iungfrv, sem hana hafdi hreinsat fra ollum syndum i þeima bruna med oskauddum likam, leiddi hana til eilifs rikis. Þessi iarteign gerdizt aa dogum Helinandi[4] byskups Lavdunensis, sem lidit var fra holldgan Kristz .m. aara niutigir ok .iiii. aar.

[1] lækning *i.* [2] *saal. i;* fa *D.* [3] resolld *i.* [4] Elinandi *i.*

Navneregister.

Aaron kennimaðr 463. 483.
Aatrabakum *se* Attrebatum.
Abbakuk spámaðr 50. 389.
Abbanetum *se* Albanetum.
Abel 538. 1165.
Abetensis 117.
Abraham 1. 4. 10. 24. 339. 342. 348. 364. 552.
Absalon erkibyskup 153.
Aðalsteinn Englakonungr 719.
Adam 12. 28. 48. 351. 367. 538. 973. 1165.
Adrianus I pávi 212. 460.
Adriaticum Mare 542.
Agallensis (Agaliensis) 704.
Agatha 148. 731. 737.
— Inturea (Diturea) 692.
Agnes 102-103. 940-941. 943-945.
Albanetum 750.
Albarea (Albaria, Albares, Albar) 805-806.
Albertus 1015.
Alexander, son Herodes konungs 35-36. 374-375.
Alexandria 702. 741-743. 821. 895.
Alexius keisari 924.
Algarius 652.
Alinia 644.
Allra heilagra messa 968.
Alphegus *se* Elphegus.
Alpheus 17.
Altum jugum 809.
Alverensis 1168.
Alvernia 1170.
Alvinus byskup Atrebatensis 998. 1001.
Ambrosius 464.
Ancellinus *se* Anselmus djákn.
Andigunturris 661.
Andreas postoli 782. 786-787. 948.
Anglia *se* England.
Anicium 170-171. 466-467. 1141-1142.
Anna, móðir Maríu 2-7. 14. 16-17. 21. 340-341. 343. 345-346. 353. 356. 361. 1023.
Anna 35. 374.
— 29. 368. 1005.
Annunciatio *se* Maríu boðanartíð.
Anselmus djákn 128-129. 871-872.
— erkibyskup 175-180. 191. 469-473. 687.
— meistari 639. 646. 650. 652.
Antiochia 278. 702. 782. 821. 1021. 1200.
Antiochus konungr 463.
Antipater, son Herodes konungs 36. 375.
Apulia *se* Púl.
Aquicinctum 960-962.
Aquinensis 958.
Aquitania 500. 934.

Archelaus, son Herodes konungs 42. 44-45. 381. 383-384.
Argaldus *se* Algarius.
Argentina 952.
Arimathea 1010.
Aristobulus, son Herodes konungs 35-36. 45. 374-375. 384.
Arnbjörg 154.
Arragonensis konungr 170. 466. 1141. 1194.
Arriani (*r.* Ariani) 699.
Arrius (*r.* Arius) 821.
Arturus konungr 652.
Arvernia 499. 783. 1154.
Asia 1090.
Assumptio Mariæ *se* Maríu uppnumningartíð.
Athanasius byskup 821.
Atrebatensis 669. 889. 996. 999. 1001.
Atrebatum 644. 669.
Attila konungr 695.
Audomarus 645. 888.
Augusten 180. 473.
Augustinus kennifaðir 11-12. 34. 350-351. 371-373.
— erkibyskup 721. 1030.
Augustus keisari 26. 35-37. 42. 45. 366. 374-376. 381. 384. 921. 1020.
Aurea 5-6. 343-344.
Aureliacensis, Aureliatensis *se* Atrebatensis.
Aurelianensis 640. 813. 986.
Austrachia, Austrathia 694.
Austrvegr 1054.
Austrvegs konungar 30-32. 35-37. 234. 244. 369-371. 374-376. 1182.
Autisidiorensis (*r.* Autisiodorensis) 194. 490.
Avennon 986.
Aventinus 784.
Avernia *se* Arvernia.
Avicia, Avicium *se* Anicium.
Axona 661.
Baaso prestr *se* Boso.
Babilon hin mikla 8. 10. 50. 347. 349. 389.
— á Egiptalandi 137.
Baetum *se* Bectum.
Barbatus prestr 147. 152. 729-736. 738-739. 1017.
Bartholomeus byskup 640. 654.
Basilius byskup 72-73. 699-702.
— — 1080-1081. 1085.
Batha 965.
Bectum 179. 472.
Beda venerabilis 650-652.
Belial 1183.
Benedictus ábóti 182. 190. 280. 476. 482. 528. 535-537. 541. 636. 1150. 1162-1165. 1168.
Benedictus VIII pávi 453.
— IX pávi 453.
Benevallis 485. 1151-1152.
Beneventum 190. 482. 499. 888. 1150. 1154.
Benjamin 4. 342.
Bergis 1041.
Bernardus 197. 493.
— ábóti Clarevallensis 193-197. 489-493. 496. 468. 687.
Bertinus 888.
Bertollis *se* Curia Bertoldi.
Bethleem 2. 16. 26. 28-31. 35. 37. 44. 340. 356. 366-367. 369-370. 374. 376. 383. 552. 994.
Betum *se* Bectum.
Birgitar messa 154.
Blámenn 190. 480. 564. 810. 906. 985.
Blesensis 806.
Bonevallis *se* Benevallis.
Bonia 652.
Bonicus *se* Bonus.

Bonifacius páfi 695. 697. 1016.
Bonifacius 841.
Bononia 815-816.
Bonus byskup 544-548. 687. 1168-1171.
Borgundia *se* Burgundia.
Boso prestr 645-646.
— þræll 666-667.
Bretar 652. 922.
Bretland *se* Brittannia.
Brictannia *se* Brittannia.
Brinlum, Brinligu 958.
Brittannia 786. 995-996. 1070.
Britum *se* Bectum.
Burgundia 175. 193. 469. 489. 816. 872. 923. 1175.
Buscenti 640.
Buxia 815.
Byzantium 692.
Kaðanensis, Kadonensis 179. 472.
Caesarea 699.
Kain 1108.
Caiphas 29. 368.
Kala 673.
Calabria 924.
Kalkotrata 254.
Kálfafell 154.
Calcedonia 695.
Kaldealand 37. 376.
Cameracensis 758.
Kantarabyrgi, Cantuaria 201. 646. 721. 725. 888. 1161.
Cantuariensis 175. 179. 191. 200. 203. 469. 472. 550. 727. 888. 1017. 1160.
Karhus, Cacus 922.
Carnotensis 74. 724. 763.
Carnotum 642. 762. 923.
Karolus Calvus 923.
Karolus Magnus 212. 460-461.
Carpus 894.
Cassianus 756.
Kastali Crescentii *se* Castrum angeli.
— Rudolfi *se* Castrum Padulfi.
Kastelio 193. 489.
Castrum angeli, Crescentii, Engils kastali 225. 1173.
Castrum Padulfi 252. 1188.
Kataleonensis 194. 490.
Cenomannia 676. 922. 1156.
Certhesium 802.
Cilicia 1090.
Cilinia *se* Alinia.
Kirkjubœr 156.
Kirkjudagr 2. 341.
Cisternensis 194. 483. 490. 889.
Claremons *se* Clarusmons.
Clarevallensis 194. 197. 491. 493. 497-498. 1151-1152.
Clarevallis, Clarevallus 194. 496-499. 880. 882. 1153.
Claromons *se* Clarusmons.
Clarus 786. 788.
Clarusmons 212. 548. 1026. 1170. 1172.
Cleophas 16. 356.
Cluniacensis, Clugniacensis 175. 180-183. 188. 191. 231. 243. 469. 473-476. 480-481. 783. 863. 869-870. 1024-1025. 1147. 1149.
Cluniacum, Clugniacum 190. 482. 805. 808. 869. 1150.
Cluniacus 1201. 1203.
Clusa 871.
Coelestinus pávi 553.
Koldistanus *se* Holdistanus.
Kolni, Colonia 82. 670. 860. 1062.
Compostella 869. 1079.
Conceptio *se* Maríu getnaðartíð.
Konrad keisari 453.
Constantius 699.
Constannensis (*r.* Constantiensis) 652.

Constantinopolis *se* Mikligarðr.
Constantinus keisari 821. 921.
Kristian bróðir 505-507. 687. 1156-1167.
— — 879. 1020.
Kristian 665.
Kristskirkja 647.
Curdingos 966.
Curia Bertoldi 626. 1196.
Cusacium 273. 1200.
Kyndilmessa, purificatio Mariæ, Ypapanti domini 110. 204. 207. 467. 670. 688. 696-697. 722. 1029. 1072.
Cyprianus 1098.
Damascus 41. 256-257. 259. 380. 601. 603. 1032.
Danakonungr 1030-1031.
Daniel 50. 389. 1112.
Danir 1030.
Danmörk 153. 1030-1031.
David konungr 1. 9-10. 14-16. 19. 25-26. 52. 83. 197. 209. 237. 242. 339. 349. 353. 355-356. 358. 365-366. 391. 493. 506. 534. 550. 681. 822. 847. 912. 931. 971. 1087. 1097.
Dei vicus 1047.
Demetrius 783.
Diana 700.
Didymi fjall 700.
Dionysius 54. 392.
— areopagita 190. 480. 1150.
— píslarváttr 201.
Dismas 39. 48. 378.
Dolis 252. 1188. 1190.
Dominicus 811-816. 1019.
Dosidem 36.
Doura 646.
Dunstanus 716-722. 1017.
Durandus 170-171. 466-467. 1141.
Dymbildagar 707.
Eadmundr (Edmundr, Jatmundr) erkibyskup 725-728. 1017.
Ebbo, Ebba 81-82. 949-951.
Ebreskr 406-407. 412-413. 1092-1093.
Ebræi *se* Gyðingar.
Ebronius 1023.
Edmundr *se* Eadmundr.
Edvardus 108. 911.
Egidita 136.
Egidius 170. 766. 1141.
Egiptaland 4. 21. 38-42. 137. 342. 360. 377-380. 741. 895. 899. 1004. 1011.
Egiptzkr 256. 601.
Eleazar 463.
Elerin 193-194. 489-490.
Elgifa 719.
Eligius 980.
Elinandus byskup Laudunensis 277. 644. 1204.
Elisabeth 17. 19. 21-22. 24. 173-174. 358. 361. 364.
— 915. 1020.
Elphegus byskup 719.
Elphinus 1030-1031.
Englakonungr 646. 676. 719. 806. 924. 1031. 1188-1190.
England, Anglia 179. 200-201. 203. 217. 472. 534. 643. 645-646. 651. 922. 963. 966-967. 1030-1032. 1047.
Englismenn 1047.
Enok 9. 348.
Enskr 647. 652.
Eutina 939.
Esmeria *se* Maria.
Eufrates 701.
Eulalia 108. 911. 1020.
Eusebius byskup Vercellensis 698-699. 1016.
— páfi 698.

Eustachius patriarcha 821.
Eva 20. 28. 186. 359. 367. 479.
Everia 652.
Eystrasalt 1054.
Excestria 650.
Ezechiel spámaðr 461.
Finics 463.
Fiscanum 110. 1029.
Flandr 1173.
Flæmingjar 922.
Fokas keisari 695. 702.
Frakkakonungr 460 640. 923-924. 1023. 1188-1189.
Frakkland, Frakkaríki, Francia, Franz, Franzia, Gallia 92. 94. 143. 170. 175. 198. 212. 269. 466. 469. 505. 544. 597-598. 643. 646. 870. 922-923. 977. 1026. 1038. 1061. 1067. 1076-1077. 1172. 1193.
Franciscus 811-812.
Franz *se* Frakkaland.
Franzeis 725.
Franzia *se* Frakkland.
Fredericus I keisari 1141. 1162. 1193.
Fredericus II keisari 818.
Fulbertus byskup Carnotensis 725. 1017.
Fuscanum *se* Fiscanum.
Gabriel höfuðengill 18. 20. 46. 59. 78. 81. 173-174. 204. 233. 237. 244. 357. 359. 385. 398. 484. 688. 780. 917. 1181.
Gaðo 213-214. 1026. 1171.
Galfridus 640.
Galienus (*r.* Galenus) læknir 883.
Galilæa 2. 42. 44-45. 340. 381. 383. 1006.
Gallia *se* Frakkland.
Galterius meistari 922.
Gallus 1023.
Galverskr 701.
Garðskonungr 141.
Garganus 542.
— fjall 541-542.
Gastinetum 1156.
Gaufredus 805. 1018.
— 806.
Gazo *se* Gaðo.
Geiraldus *se* Giraldus.
Geirarðr 197. 493. 496-497.
Geirardus de Ciriaco 639.
Geirardus 808-810. 1018.
Geirþrúðr hin helga 970.
Gello 923.
Georgius 783.
Gerberta 626. 631. 1196.
Germanus 93.
Gesmas 39. 379.
Gethsemane vallis 1032.
Gigo ábóti 1025.
Gillibert 200.
Giraldus 85-86. 863-864. 867-870. 1019.
Girkir, Grikkir, Græci 110. 137. 142. 463 556. 696-697. 1029.
Girkland, Grikkland, Græcia 94. 254. 314. 438-439. 924. 1075.
Girzkr 92. 696.
Girzk tunga 696. 1033. 1122.
Glaskonia 717. 719.
Gofridus erkibyskup 189. 481.
Goliat 10. 349.
Gothi 279. 625. 1196.
Græci, Græcia *se* Girkir, Girkland.
Grámunkar 111. 171. 467. 534-535. 687. 789. 889. 1151. 1156. 1162.
Grandimontensis 1154.
Gratianopolis 507-508. 511. 1157.
Gratianopolitani 1159.
Gratianus *se* Gregorius VI.
Gregorius I magnus 11-12. 31. 224-225. 236-237. 350-351. 370. 555. 688. 1172-1173.

Gregorius VI (Gratianus) 212. 453-454. 456-457. 465. 687. 1139.
Gregorius VII (Hildibrandus) 174. 212. 468-469.
Gregorius IX 553.
Grikkjakonungr *se* Garðskonungr.
Grikkir *se* Girkir.
Grikkland *se* Girkland.
Guðmundr byskup 155-157.
Gudstru 1058.
Guido ábóti 231.
Guilla 815.
Guillemus *se* Gundelinus.
Guillelmus 924.
— 1020.
Gundelinus (Guillemus) 534. 1164.
Gundroda 661.
Gyarmus 671.
Gyðingaland *se* Jórsalaland.
Gyðingar, Judar, Judæi, Israelitæ, Ebræi 3. 8. 10-11. 16. 30. 35-36. 38. 42. 66-67. 71-72. 88-92. 110-111. 113-115. 133. 174. 203-204. 206. 254-255. 341. 347. 349-350. 356. 369. 374-375. 377. 381. 407. 409-410. 463. 484. 599-600. 688. 690-691. 696-698. 723-724. 728. 779-780. 837. 890-891. 963-965. 967. 980-981. 987-990. 1006-1007. 1009-1010. 1018. 1021-1022. 1058-1059. 1064-1067. 1082-1084. 1092. 1095. 1101. 1151.
Gyðingligr 254.
Gönguhrólfr *se* Hrólfr.
Hákon Noregs konungr 1016.
Hall 802.
Haraldr 923.
Hedricus prior Certhesii 802.
Heinrekr byskup 789.
— Englakonungr (I) 643. 806.
— Englakonungr (II) 200. 1188.
Heinrekr III keisari 143-144. 453. 724. 1077.
— IV keisari 782.
Helga vika 1036.
Helgi þórsdagr 1036.
Helias 56. 394. 815.
Helinandus 639.
— *se* Elinandus.
Heliseus spámaðr 665.
Herbert byskup af Norvik 548.
Heremannus 273. 689. 1200-1201.
— contractus 143-144. 1076-1078.
Herodes Agrippa 45. 384.
— Antipas 44-45. 383-384.
— konungr hinn gamli 31-32. 35-38. 40. 42. 44-45. 234. 244. 370-371. 374-377. 379. 381. 383-384. 572. 1004. 1182.
Hersvinus ábóti 179. 472.
Hibertus 1203.
Hierusalem *se* Jórsalaborg.
Hilarius byskup 919.
Hildericus konungr 92.
Hildibrandus *se* Gregorius VII.
Hildifonsus 78-79. 704-708.
Holdistanus 645.
Holl *se* Hall.
Honorius pávi 1012.
Hrólfr, Gönguhrólfr, Robertus 922-924. 1021.
Hugbertus 105-106. 800-802.
Hugi ábóti 85.
Hugo ábóti Benevallis 483-488. 687. 1151-1152.
— ábóti Cluniacensis 175. 180. 182-183. 185. 189-191. 473-476. 478. 480-482. 808. 863. 869. 1024-1025. 1147. 1149-1150.
— bróðir af Clarevallis 469.
— byskup Gratianopolis 507.

Hugo decanus 640.
— Masticonensis 194. 490.
— Parsitus (Farsitus) 654. 659. 661-662.
Hull *se* Hall.
Hvítasunna, Hvítasunnudagr, Pentecoste 475. 647. 1036.
Hvítsandr 645.
Hylarius *se* Hilarius.
Idala hertuginna Blesensis 806.
Igniacensis 495.
Igniacum, Ignacum 493-497. 1152.
Innocentius III pávi 46-47. 385-386. 727. 921.
Innocentius IV pávi 553.
Insula profunda 427.
Isaac 4. 342.
Isachar 3. 341.
Israel 24. 363. 461. 463. 562. 654. 830. 1097.
Israelitæ *se* Gyðingar.
Italia 179. 454. 462. 472. 597. 695. 699.
Ituræa 44. 383.
Ivention *se* Avennon.
Ivo byskup 642.
Jacob hinn meiri 17. 45. 51. 54-55. 85-86. 154. 384. 390. 392. 394. 863. 865-870. 1079.
Jacob frater domini 17.
Jacobus gyðingr 963.
Jacob höfuðfaðir 4. 19. 181. 342. 358. 474.
Jacobus de Vitriaco 921.
Jatmundr konungr hinn helgi 922. 967.
Jatmundr *se* Eadmundr.
Jeronimus klerkr í Papia 127. 710-711. 1017.
Jeronimus prestr 1. 20. 33. 50. 57. 339. 359. 372-373. 389. 396.
Jerusalem *se* Jórsalaborg.
Jessa 15-16. 355. 553.
Jesus kennimaðr 10. 349.
Joachim 2-7. 14. 17. 340-346. 353. 356. 1023.
— 1112.
Job spámaðr 486-487. 687.
Johan *se* Johannes.
Johannes 918.
— baptista 6. 17. 19. 24. 45-46. 345. 359. 364. 384-385.
— Damascenus 438-444. 687. 1116-1125.
— elemosinarius 702. 704. 1016.
— evangelista, Jón postoli 17. 45. 47-49. 51. 54-55. 384. 386-388. 390. 392. 394. 692-693. 925. 947. 1007-1009. 1011. 1060.
— gullmuðr (chrysostomus) 35. 37. 46. 374. 376. 385.
— pilagrimr 597.
— VI pávi 453.
— sine terra 1190.
Johannis 644.
Jóladagr, jól, burðardagr, burðartíð dróttins 45-46. 78. 183. 203. 384-385. 476. 492. 676. 687. 704. 707. 809. 969. 1147.
Jólafasta 156.
Jón *se* Johannes.
Jónskirkja 1016.
Jóns spítalabrœðr 704. 814.
Jordan 45. 384. 597. 898-900.
Jórsalaborg, Jórsalir, Jerusalem, Hierusalem, Iherusalem 1. 3. 5-6. 8. 11. 15. 27. 31. 33. 37. 42. 45-46. 50. 52. 94. 96-97. 114. 167. 235. 322. 324. 328-329. 340-341. 343-344. 347. 350. 355. 366-367. 370. 372. 376. 381. 384. 386. 389. 391. 494. 534-535. 545. 549. 568. 573. 585-588. 595.

597-598. 623. 678. 888. 896. 898. 954. 1003-1005. 1015. 1032. 1132. 1139. 1162. 1178. 1180. 1187.
Jórsalabyskup 328. 330-331. 568. 570-571.
Jórsalaland, Gyðingaland 10. 26. 37. 42. 44-45. 50. 113. 349. 366. 376. 380-381. 383-384. 389. 568. 714. 782. 898. 1067. 1195.
Joscio 888.
Joseph 4. 203. 342.
— 16-18. 24-26. 30. 33. 35. 38-40. 42. 204. 332. 356-357. 364-366. 369. 372. 374. 377-378. 380-381. 680-681. 696. 717. 779.
— 17.
— af Arimathea 1010.
Josephus 35-36. 374-375.
Juda Alphei 17.
Judas 102-103. 540. 941-943. 945. 1168.
Judæi *se* Gyðingar.
Julianus keisari 72-73. 115. 691. 699-702. 783.
Julianus páfi 699.
Justinus 1015.
K— *se* C—.
Lanfrancus meistari 179. 472.
Langafasta, Fasta 79. 150. 198. 733. 738.
Langifrjádagr 644. 780. 1003. 1005. 1022. 1037.
Laodicensis 87.
Laodiensis *se* Leodiensis.
Lateranensis 694.
Latina tunga 87. 725. 1015. 1046. 1055.
Latini 696.
Latrán 47. 386. 693. 1016.
Laudunensis 639-640. 642-644. 646-648. 650. 652-653. 689. 1201. 1204.
Laudunum 277. 641. 644. 646. 650. 652. 654. 663. 690.
Laurentii hátíðardagr 641.
Laurentius 102-103. 107. 209. 940-945. 1175.
— de Cala 641.
Lausontia, Lausoncra 975.
Lavicanum 866.
Lazarus 27. 367.
Leoniönice 500.
Leo keisari 92-93.
Leo III keisari 1033.
Leo páfi 694-695. 1016.
Leodiensis 917.
Leoricus *se* Leuricus,
Leuricus 111-113. 802. 1018.
Libanius quæstor 701-702.
Libia, Libio, Libioborg 113. 690.
Ligeris 922.
Lind 1047.
Lingonensis 1076.
Ljóðey 155-156.
Lisanias *se* Lysanias.
Lodovicus Frakka konungr 640.
Longinus 48. 387.
Lucas guðspjallamaðr 22. 225. 692 1016. 1033. 1178.
Lucerna *se* Lukrina.
Lucianus *se* Lucius.
Lucifer *se* Satanas.
Lucius (Lucianus) pávi 157. 165. 444. 1131. 1137.
Lukrina 136. 1075.
Lugdunensis 863.
Lugdunum 269. 1193.
Lumbardia *se* Lungbarði.
Lundunum 200. 963.
Lungbarði, Lyngbarði, Lumbardia 175. 469. 779.
Lysa 231.
Lysanias 45. 384.
Malachias spámaðr 498.

Manfredus kardináll 1012. 1015.
Marci hátíðardagr 639. 645. 1172.
Marcus páfi 698.
Maria 17.
— 17.
— (Esmeria) 17. 21. 361.
— 926.
— 1013.
Sta. Maria Ara Celi 922.
Maria de Oegines 917-921. 1020.
— egyptiaca 499. 895. 900. 972. 1020. 1131. 1154.
— in Tempulo 692.
— Magdalena 166. 499. 508-510. 1006. 1011. 1131. 1138. 1154.
Mariæ Magdalenæ messudagr 508. 1158.
Sta. Maria major, Regina 224-225. 694. 697.
Maritanum *se* Martianum.
Maríu boðanartíd, annunciatio, Maríumessa fyrri 46. 78. 93. 120. 153-154. 156-157. 385. 467. 707. 979. 1012-1013. 1022. 1079.
— burðardagr, Maríumessa síðari 549-550. 552-553. 642. 644. 688. 1031-1032. 1171.
— getnaðardagr, conceptio 6. 345. 1030-1032.
— uppnumningartíð (assumptio Mariæ) 110. 171. 280-281. 467. 632. 637-638. 915. 917. 936. 1033. 1192. 1198.
Martianum 805.
Martinus 182.190.476.482.919.1150.
Matheus evangelista 1. 339.
— munkr 537. 1164.
Mathias postoli 17.
Mattathias 463.
Matthildr abbadís 658. 667. 674.
Mauricius 641.
— keisari 1172.
Maximianus 698.
Maximus byskup 186-187. 478. 480.
Medardus 664.
Mediolanensis 464.
Menelasborg 1015.
Mercurius hinn helgi 73.700-701.783.
Michael 128. 260. 541-544. 548-549. 604. 687. 871-872. 975-977. 1072. 1168. 1190.
Michaelis hátíðardagr 549.
Mikligarðr, Constantinopolis 46. 87. 89-91. 93. 132. 136-138. 141. 254-255. 441. 555. 599. 923. 991-993. 1032-1033. 1064-1066. 1075. 1118-1119. 1123.
Miðjarðarsjór 714.
Milo erkibyskup 499. 1154.
Moab 463.
Móðld 200.
Modin 463.
Moises *se* Moyses.
Mons Clarus *se* Clarusmons.
Mons Pessulanus 271. 1194.
Montanus munkr 644.
Montecassino 751.
Mortana 666.
Moyses 2-3. 10. 13. 17. 20. 32-33. 35. 40. 56. 192. 341-342. 348. 353. 357. 360. 371-372. 374. 379. 394. 419. 463. 483. 717. 981. 1004. 1090. 1102.
Muretum 500. 1154.
Murieldis 109. 1071.
Musa 131. 910. 1020.
Muselin 92-93.
Naaman Syrus 665.
Nabugodonosor 857.
Nadverskr, Nazarenus 728. 1083.
Nazareth 1-2. 17-18. 42. 340. 356-357. 381.

Neapolitæ 543.
Neustria *se* Norðmandí.
Nicæa 93. 821.
Nicodemus 1010.
Nicolas byskup 155.
Nicolaus munkr 231.
— bróðir í Claravalli 497-498.
— klerkr 711. 1017.
— hinn helgi 780. 786. 788. 807. 1037.
Nigella 644.
Ninive 656. 1087.
Ninivitæ 415. 1097.
Nóe 9. 348.
Norðmandí, Norðmandia, Norimannia, Normannia, Neustria 175. 469. 472. 652. 923-925. 1030. 1188
Norðmenn 110. 555. 923-924. *se* Normanni.
Norðrhálfan 922. 1044.
Noregr 230-231. 922. 1016.
Normanni, Norðmenn 1030.
Normannia *se* Norðmandí.
Norrœna 1016. 1141.
Norvik 548.
Notra Dama 727. 1039.
Noviomensis 979-980.
Octavianus keisari *se* Augustus.
Odiguria 1033.
Ólafsmessa 155.
Olezin *se* Oscelin.
Oliveti mons 51-52. 391. 1032.
Oscelin 193.
Oxoniensis 789.
Ozias Israelis konungr 463.
Páll byskup 153.
Páll postoli 13. 34. 41. 96. 192. 212. 257. 288. 296. 352. 372-373. 380. 427. 483. 601. 721. 920. 948-949. 1098. 1107.
Pantheon 696.
Papia, Papey 105. 127. 710-711. 800-801.
Paris 198. 727. 813. 923. 1038-1039. 1048. 1061. 1160-1161.
Parti, Partia *se* Tyrkland.
Páskadagr, Páskar, Páskavika, Paschale tempus, Upprisudagr dróttins 2. 45-46. 49. 78. 150-151. 224. 330. 341. 384-385. 387-388. 570. 639. 688. 694. 704. 707. 733-734. 738. 749. 960-961. 969. 987. 989. 1012. 1058. 1172.
Paulus *se* Páll postoli.
Pectagoricensis 1195.
Pentecoste *se* Hvítasunna.
Persidaland, Persis 440. 442. 444. 700-701. 1117-1119. 1123-1124.
Persæ, Persidæ 699-700. 1090.
Petragoris 623.
Petra Pertusa 1026. 1171.
Petr erkidjákn 102-104. 940-945. 1021.
Petr postoli 45. 53-56. 82-86. 113-115. 137-139. 166. 182. 188-189. 212. 218. 273. 328. 384. 392-394. 427. 456-457. 461. 475. 481. 568. 690. 721. 782. 805. 860-862. 867. 870. 940. 1019. 1062-1063. 1087. 1097. 1107. 1131. 1138. 1140-1141. 1149-1150. 1200.
Petri et Pauli messudagr 273. 1201.
Petrskirkja 102. 137-139. 454. 870. 943. 1141.
Petrus, Petr 507-514. 687. 1157-1160.
— 527-528. 531-533. 687.
— byskup 816.
— — 1026. 1171-1172.
— Commestor 173. 681-682. 686.
— monoculus 197. 493-499. 687. 1151-1153.
Philibertus cardinalis 549-553.

Philippus 44-45. 383-384.
— Frakkakonungr 1188.
Pictanensis 1025.
Pilatus 45. 384. 1006.
Pisa 129. 756.
Pisana 779.
Plerecurt 674.
Pontiniacum, Pontinianum 194. 490.
Pontius ábóti 191.
Præjecti hátíðardagr 102.
Præjectus byskup 102-103. 941. 943-945.
Predikarar, Predikabrœðr 249. 251. 688. 811. 813-814. 1048. 1054-1055.
Pripdem 693.
Probus 910.
Púl, Apulia 146. 541. 728. 736. 942.
Purificatio Mariæ *se* Kyndilmessa.
Quintinum 672-673.
Raab 1087. 1097.
Rachel 4. 342.
Radulfus canceler 646.
— cancellus 676.
Raimundus prestr (Ranundus) 271. 689. 1194.
Raimundus jarl 170. 466. 1141.
Ramesiensis 1031.
Ranundus prestr *se* Raimundus.
Raphael engill 538. 540. 1165. 1167-1168.
Rauða haf 830.
Raymundus *se* Raimundus.
Reginaldus 813-815. 1019.
Remansis 513.
Remigius byskup 644.
Remundr *se* Raimundus.
Rikarðr 924.
— Heinreksson 1188.
Rikardus hertugi Burgundiæ 923.
— — Nordmanniæ 924.
Rín 660. 680. 953.
Ritharium 676.
Robertus 497.
— 924.
— erkidjákn 650.
— Guiscardi 924.
— hertugi Nordmanniæ *se* Hrólfr
— jarl af Paris 923.
Rodanus 269. 689. 1193.
Roðgeirr, Rotegarus, Rogerus 109. 1029. 1071.
Rogensis *se* Arragonensis.
Rogerus *se* Roðgeirr.
Rogonensis *se* Arragonensis.
Róm, Roma, Romaborg 26. 35-36. 38. 47. 120-121. 137. 157. 159. 161. 163. 165. 169. 197. 224-225. 327-328. 366. 374-375. 377. 386. 421. 427. 436-437. 444. 446. 448-450. 453-455. 460. 462. 465. 493. 549-550. 553. 568. 597. 689. 692. 695-698. 784. 811. 866-867. 870. 921. 940. 942. 1012. 1015-1016. 1024. 1104-1105. 1107. 1111. 1115. 1126. 1129-1130. 1133. 1135-1137. 1139. 1172. 1178.
Romaldus hertugi 146-152. 728-738.
Romani *se* Rómverjar.
Romania 870.
Romaríki 384. 424.
Rómverjar, Romani 35. 46. 224-225. 236. 374. 385. 553. 695. 921. 1090. 1098. 1136.
Rómverskr 164. 236. 421. 437. 550.
Rotegarus *se* Roðgeirr.
Rothomador, Rothemador 268. 270-271. 273-274. 279. 623-625. 635. 690. 1193-1198. 1200-1201.
Rothomagus 923.
Rothomagensis 145.
Rúmverjar *se* Rómverjar.
Rutinensis, Ruthenensis 631. 689. 1198.

Saba 234. 244. 572. 1181.
Salesbergensis 650.
Salesberia 650.
Salome 42. 381.
— 17.
Salomon 2. 9. 22-23. 33. 57. 209. 341. 348. 362. 372. 396. 807. 823. 1105.
Samaritanus 192.
Samson 4. 342. 822.
Samuel 4. 343.
Sara 4. 342. 978.
Saraceni 439. 1033.-1085. 1117. 1119. 1122.
Sardenay 1032.
Satanas, Sathan, Lucifer 557-558. 771.
Saulus *se* Páll postoli.
Saxland 915. 1026. 1172.
Sedulius 722.
Sepontinus 543.
Sepontus 542.
Sergius páfi 693. 1016.
Servulus 692.
Servus' byskup 1043.
Sethim 463.
Siagrius *se* Syagrius.
Sibilla spákona 921.
Sigibertus meistari 180. 473.
Sikiley 924
Silvester pávi 453.
Simeon 34-35. 373. 890.
— son Alphei 17.
Sinai 20. 360.
Sinemurum 805-806.
Sion 51-52. 391. 494. 690. 893.
Skírdagr 156. 960.
Smirna 106. 801.
Soldunum 640.
Sophia 1033.
Spanialand, Spán 110.
Spira 993.
Spleni 693.
Stefanus *se* Stephanus.
Stephana 632. 1198.
Stephanus 499-504. 687. 1154-1155.
— 102-104. 940-945. 1021.
— 499. 1154.
— klerkr 94-97. 1067-1069.
— protomartyr 920.
Stotolis, Storulis 438. 1122.
Strazbuth 952.
Suðrríki 134.
Suession 655-656. 661-664. 666. 669-673. 676. 678-680. 689-690.
Suessionensis 679-680.
Suestonia 911.
Sunamitis 518. 525.
Susanna 1112.
Svartmunkar 105. 309. 590. 1180.
Svínafell 155. —
Syagrius 79. 705-708.
Symeon *se* Simeon.
Syon *se* Sion.
Syrus 665.
Tabor 54. 56. 392. 394.
Tavestock 789.
Tekla 148. 731.
Tempulus 692.
Tharsis, Tharsisborg, Tharsus 32. 36. 371. 375.
Theoberta, Theodora 1201. 1203.
Theodericus 611.
Theodora *se* Theoberta.
Theodosius keisari 92-93. 438. 440-441. 1116. 1118. 1121. 1123.
Theophilus 65-69. 402-411. 413. 415-418. 420. 687. 972. 1080-1084. 1086-1093. 1097-1101. 1103.
Tholetanus, Toletanus 78. 175. 469. 704. 707-708. 722. 724. 1145.
Tholetum 1142.
Tholosa 1194.
Thomas 676. 727.

Thomas erkibyskup 179. 198-203. 472. 687. 725. 1160-1162.
Thomas postoli 53-54. 392.
Thorias 1041.
Thorlakr byskup 155.
Thuren *se* Turen.
Tiberius keisari 45. 384.
Tociacus 676.
Toleta (Tolhus) 110.
Toletanus *se* Tholetanus.
Tolosanus 921.
Totenes 652.
Traconitis 44. 383.
Trevere 1198.
Trinitatis festum 1036-1037.
Trinulus 692.
Tronicus 664.
Tumba 128. 260. 604. 975. 1072. 1190.
Turdingos *se* Curdingos.
Turen, Thuren 281. 635. 638.
Turon, Turonsborg 505. 641. 922. 1156.
Turonensis 595. 598.
Tursarium *se* Cusacium.
Tyrkir 142. 991-992.
Tyrkland, Parti, Partia 140 990.
Tyrkneskr 922. 1022.
Undus 678.
Uppnumningartíð Mariæ *se* Assumptio.
Upprisudagr, Upprisutíð dróttins *se* Páskadagr.
Urbanus II pávi 211-212. 1026. 1172.
— III pávi 277.
Utisiodorensis *se* Autisidiorensis.
Vacellinus 670.
Valdericus byskup Laudunensis 639-640
Valericus byskup 644.
Vallis Josaphat 50-52. 389-391. 623-624. 1044. 1195.
Valliregensis 495-496.
Vallis regis, Valleregis 493.
Valsiga 1047.
Valterus 647.
— 789. 1018.
— 958.
Vandalici 462.
Venetia 924.
Vercellensis 698.
Vercelli 699.
Verentana 719.
Vermons 548.
Vest 802.
Victor III pávi 212.
Vienna 273. 1200.
Vilhjálmr, Viljamr 179-180. 472-473.
— bastarðr 179. 472. 924. 1030.
— erkibyskup 646.
Viltonia 650. 652.
Vinaria 130. 957.
Vinariensis 1159.
Vincentii dagr 678.
Vincentius píslarváttr 209. 213-214. 678. 1026. 1171. 1175.
Vindo ábóti 189. 481.
Vintonia 647-648. 963.
Vintoniensis 789.
Viparita, Vivaria *se* Vinaria.
Vogentum *se* Beneventum.
Yeona 939.
Ydala *se* Idala.
Ypapanti domini *se* Kyndilmessa.
Ypolitus píslarváttr 510-511.
Ysaac *se* Isaac.
Ysakar *se* Isachar.
Ysayas spámaðr 10. 15. 349. 355. 838. 1003.

Zacharias kennimaðr 463.
Zacheus 1098.
Zambre 463.
Zebedeus 17.
Zosimas 895. 899-900.
Þýðverskr, Þýverskr 722. 966. 993. 1038-1039. 1058.
Þyri Kirkjukolla 1042.
Öskudagr, Öskuóðinsdagr 198. 1160-1161.

Hymner, Antiphoner og Responsorier.

Ad dominum cum tribularer 8 (346). 233. (244. 572. 1181). 888.
Ad te levavi 8 (347). 235 (245. 1181). 888.
Angelus dei (domini) nunciavit Marie 233 (244. 1181).
Assumpta est Maria 235 (245. 573. 1181).
Ave sponsa insponsata 94.
Beata mater et innupta virgo 81.
Beati immaculati 104 (942. 945).
Beati omnes 8 (347).
Cantemus domino, socie 722.
Completi sunt 80 (770).
Congregati sunt inimici 782.
Converte nos 80 (770).
Cum invocarem 770.
Deitatis oscula frueris beata 333.
De profundis 9 (347).
Deus, depulisti nos et destruxisti nos, iratus es, et non misertus es nobis 251.
Deus in adjutorium 80 (770).
Deus in nomine tuo 505 (1156).
Deus non est 9 (347).
Deus qui beatissimam (beatam). 235 (245. 573. 1181).
Deus qui de beate (Marie) 81. 233 (244. 1181).
Deus qui (de) salutis eterne 233 (244. 572. 1181).
Deus qui unigenitum 234 (244. 572. 1181).
Deus salutaris noster 770.
Dignare me 234 (245. 573. 1181).
Dirige me in veritate tua 496.
Domine exaudi 808.
Ecce completa 80 (770).
Ecce nunc benedicite 9 (348). 770.
Ecce quam bonum 9. (348).
Ecce virgo 80 (770).
Exaltata 235 (245. 573. 1181).
Felix namque es 70 (787. 788).
Fidelium anime 1181.
Gabrielem archangelum scimus 204.
Gaude dei genitrix 73. 74 (261. 1191. 1192). 688. 778. 909.
Gaude Maria virgo 204. 206. 697. 698. 779. 780.
Gaude virgo mater 235. 237 (245. 573. 1181).
Gaudent in celis anime. 721.
Genuit puerpera regem 233 (244. 572. 1181).
Gloria in excelsis 233 (244. 572. 1181).
Gloria patri 233 (244. 1181). 885. 886.
Glorificamus te, dei genitrix 712.
Hec est dies, quam 1013.
In convertendo dominus (deus) 8 (347). 235 (245. 573. 1181). 888.

In te domine speravi 770.
Intercede pro nobis 770.
Kirieleison 420 (1090. 1103).
Laudate deum omnes gentes 80. (770).
Laudate dominum in sanctis 770.
Letatus sum 8 (346).
Levavi oculos meos 8 (346).
Magnificat anima mea dominum 22—24 (361—364). 233 (244. 1180). 236. 755. 888.
Memento domine David 9 (347. 348).
Miserere mei deus (dominus) 22 (362). 84 (862. 1063).
Missus est Gabriel angelus 233 (244. 1181).
Nunc dimittis 22 (361. 362). 35 (374). 80. (770).
O decus virginitatis 79.
Omnis (omnes) de Saba 234 (244. 572. 1181).
Ora pro nobis 225 (1173). 237.
Pax vobiscum 173. 174.
Planctus ante nescia planctu lassor anxia 891—893.
Post partum 233 (244. 572. 1181).
Precor te 237. 244 (1180).
Primus ad ima ruit 722.
Protege, domine, famulos (famulum, nos domine) 234 (245. 573. 1184).
Qui confidunt 8 (347).
Quicumque vult 22 (362).
Qui habitat 770.
Regina celi 225 (1173). 236—237 234. (245. 573. 1181).
Retribue servo tuo 234 (244. 522. 1181). 888.
Salve regina 236 (246. 574. 1183). 1048. 1049.
Salve sancta parens 126 (747). 236 (246. 574. 1183).
Sancta dei genitrix 770. 1012.
Sancta et perpetua virgo 909.
Sancta Maria mater Christi 80 (770).
Sanctus 871 (872).
Sicut erat in principio 886.
Sit laus deo 770.
Solem iusticie 553.
Stirps Jesse 553.
Suscepimus deum 1175.
Sæpe expugnaverunt 9 (347).
Te deum 282 (639). 642 643. 670. 920. 963.
Usque quo domine 80 (770).
Veni dilecta mea (de Libano), veni, coronaberis 235 (245. 573. 1183).
Veni electa mea 751.
Venite 605.
Videntes stellam 234 (244. 572. 1181).
Videte miraculum matris 670. 722.
Virgo sancta suscipe mentis 235 (245. 573. 1181).
Virgo singularis 80 (770).
Vultum tuum domine 749.

Trykfeil og Rettelser.

1[23] *have C og D* *læs: have de øvrige*
4[35] obyria — obyria *øvr.*
5[37] hryggvingu *saaledes kun St; alle de øvrige have rigtigere* brugðningu
6[32] for þegar ok i stað *læs:* for þegar i stað
9[4] miuklæti — miuklæti sannrar iðranar.
9[33] sannrar iðranar *udgaar.*
12[3] ero merkð .x. laga boðorð, er guð bauð þeim *saal. kun St.; de øvrige have*: er merkir tiu laga boðorð, baðu þeir
13[35] getaz *St.; her har kun E den i Texten optagne Læsemaade* getz; *A, B og C have* gefz, *D* gefizt.
24[8] til goðs *saal. St, E, c, jvf. 363[23]; de øvrige have:* til guðs
26[13] villdi sva *læs:* villdi hann sva
26[25] lét hand — lét hann
38[29] grœnar *saal. har C, der skriver* grønar, *B har* gręnar; *de fleste Haandskrifter have* gronar, *jvf. S. 378[4].*
39[24] ef *B, C* *læs*: ef *øvr.*
49[23] minnr[4] *læs:* meirr[4]
49[34] meirr *St* — minnr *øvr.*
65[27] þo einkannliga — einkannliga þo
73[29] quasi *er en Feil i Codex for* quesumus
115[34] [13] broðir *læs:* [14]broðir
123[18] er hæst er — er hæst ert
128[4] musterinn — musterinu
132[10] vit, sonr minn! — vit sonr minn
132[27] anðigr — auðigr
133[24] nunnusntri — nunnusetri
145[28] liliu grœna, *her har Codex C* grona, *hvilket maaske er rigtigere.*
157[23] Jertegn *læs*: Jartegn
165[1] bið ok — bið ek
175[34] [byskupi, — [10][byskupi.
185[10] her kemr — her kemz
192[31] rettande — veitande
195[14] sina stund — eina stund
221[26] rikir maðr — rikr maðr
223[17] hlupuz inn *rigtigere er* hlupuz menn, *se nedenfor 533[13].*
345[33] [8][henni *E gaar ud.*
345[34] [12][*mgl. E, b* *læs:* [12] *mgl. E, b*
345[36] *E, a* — *E, b*

369^{16} [þat *læs:* þat
412^{26} Suci — Suei
438^{36} Grichlande — Gricklande
440^{7} uu — nu
458^{34} frammistodu — frammistaudu
462^{12} verndum ver tunguna *bør rettes til* vepndum (væpndum) ver tunguna, *lat.* 'armavi linguam.
487^{22} hann[11] hann firirlætr *læs*: hann[11] firirlætr
521^{14} brotliga *bør uden Tvivl rettes til* brotligan
579^{27} lvta *læs*: lvti
608^{28} *665h* — *655h*
616^{17} a bek — a bak
617^{33} [6] *tilf.* — [4] *tilf.*
628^{9} afsniðnvm — afsniðit
629^{35} [2] Her — [3] Her
667^{10} sina — sina (!)
795^{4} milldazti — milldazta
797^{6} minnigh — minningh
871^{27} drottinligan — drottinliga
894^{22} hverrir — hverir
907^{25} færr hanu — færr hann
940^{33} *S. 104* — *S. 102*
949^{16} einginligri — eingiligri
959^{14} blutr — hlutr
973^{10} enn, vid — enn vid
1006^{5} kennig — kenning
1175^{7-8} *udfyldes efter Cd. Arn. Magn 657 a qv. (hvor denne Legende ogsaa findes) saaledes:* sinn son til musteris, at prestrinn var i brott farinn sakir nockurrar naudsyniar, ok þar fyrir matti fruin eigi hafa messo þar þann dag; i odrum stad er sua lesit *o. s. v.*
1175^{11} vndarligri *læs:* vndarliga
1175^{15-16} kirkiuna mikill flokkr ungra manna, settuz þeir ok nidr huerr eptir þvi sem adr hafdi gengit. Þa kom einn madr, sa sem bar fram *o. s. v.*
1175^{19} Sidan *læs:* Sidazt
1175^{28} i korinn — i midian korinn
1198^{35} *S. 621, 635* — *S. 631–635*
1201^{22} veittu — veitti
1203^{33} vidum — vidi
1204^{20} resolld — vesolld

ENGLISH FACULTY OXFORD UNIV. LIBRARY

Hugo Parisiensis LXII

Hildefonsus Bp of Toledo
3 Vernonico LXX

Dunstan LXXV

Thomas à Becket LXXVIII
Edmund Archbp of Canterb. LXXIX

C. Crusade: ó halliqu heu
ḗ huitam hactenus.